

MONUMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNUM MILLESIMUM
ET QVINGENTESIMUM

AVSPICIIS
SOCIETATIS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

EDIDIT
GEORGIVS HEINRICVS PERTZ
SERENISSIMO BORVSSIAE REGI A CONSIL. REGIM. INT. BIBLIOTHECAE REGIAE PRAEFECTVS.

[Ser. in fol.]

SCRIPTORVM
TOMVS XVIII.

HANNOVERAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII AVLICI HANNIANI
MDCCCLXIII

UNVERANDERTER NEUDRUCK 1925
VERLAG KARL W. HIERSEMANN / LEIPZIG

RECEIVED
4 OCT. 1949
MAIL ROOM

TOMO SCRIPTORUM DECIMO ET OCTAVO CONTINENTUR

	Pagg.
Præfatio	VII. VIII.
ANNALES ITALIAE.	
I—XII. Cafari et continuatorum Annales Ianuae a. 1099—1294	1—356
I. Cafari annales a. 1099—1163 (Tab. I. IV.)	1—39
Cafari de liberatione civitatum Orientis liber a. 1095—1109	40—48
Brevis regni Ierosolymitani historia a. 1099—1166	49—55
Continuatio auctore Iacobo Aurias a. 1192—1294	55—56
II. Oberli cancellarii annales a. 1164—1173 (Tab. III. IV.)	56—96
III. Otoboni scribae annales a. 1174—1186 (Tab. I. 2. 3. II. III. IV.)	96—114
IV. Ogerii Pavia annales a. 1197—1219 (Tab. V.)	115—142
V. Marchisi scribae annales a. 1220—1224	142—156
VI. Bartholomaei scribae annales a. 1225—1248 (Tab. III. IV. V.)	156—225
VII. Annales Iannuenses annorum 1249—1264 (Tab. V.)	226—246
VIII. Lanfranci Pigoelli, Guilielmi de Martedo, Marini Usuamario et Henrici marchionis de Gavia annales a. 1264, 1265. (Tab. V.)	246—253
IX. Marineti de Martio, Guilielmi de Martedo juris peritorum, Marini Usuamario et Iohannis Sazoboni Iacorum annales a. 1265, 1266. (Tab. V.)	254—258
X. Nicolai Guercii et Guilielmi de Martedo (Clarens, Henrici Drogi et Bonivasselli Usuamario Iacorum annales a. 1267—1269 (Tab. V.)	259—266
XI. Oberli Stancou, Iacobi Aeris, Marchisi de Casano et Bertolini Bonifatii annales a. 1270—1279	267—286
XII. Iacobi Aurias annales a. 1280—1294 (Tab. V.)	286—356
XIII. XIV. Annales Mediolanenses a. 1154—1230	357—362
XIII. Libellus tristitiae et doloris a. 1154—1177	359—374
XIV. Gesta Federici Imperatoris a. 1180, 1190.	374—381
Continuatio a. 1201—1230	381, 382
XV. Annales Mediolanenses minores, edidit Ph. Jaffé	383—402
Notae S. Mariae Mediolanenses a. 362, 381, 1018—1253	385, 386
Notae S. Georgii Mediolanensis a. 1061—1205	386—390
Annales Mediolanenses breves a. 397, 1103—1228	390—391
Annales Mediolanenses brevisimi a. 1111—1237	391, 392
Annales Mediolanenses minores a. 750—1280	392—399
Memoriae Mediolanenses a. 1061—1201	399, 400
XVI. XVII. Annales Placentini a. 1012—1317 (Tab. VI.)	403—561
XVI. Annales Placentini Gualii a. 1012—1235	411—457
XVII. Annales Placentini Gibellini a. 1154—1264	457—581
Mullii de Modestia notae a. 1290—1302	406
Mathaei Vicecomitis litterae ad Placentinos de obitu Ottonis archiepiscopi a. 1295 et notae archiepiscoporum Mediolanensium a. 1295—1317	407

	Pagg.
XVIII. Annales Laudenses auctoribus Ottone et Acerbo Morenis a. 1153—1168, edente Philippo Jaffé	582—659
Otto Morena a. 1153—1161 (Tab. VI)	587—634
Acerbus Morena a. 1161—1164	634—643
Continuatio a. 1164—1168	643—659
XIX. XX. Annales et notae Parmenses et Ferrarienses, edente Philippo Jaffé	660—799
XIX. Annales Parmenses minores a. 1038—1167	662, 663
Annales Ferrarienses a. 1101—1211	663
Notae Parmenses a. 1147—1180	664
XX. Annales Parmenses maiores a. 1165—1335 (Tab. VI)	664—790
Carmina triumphalis de Victoria civitate I. II. III.	790—799
XXI. Annales Cremonenses a. 1096—1232, edente Philippo Jaffé	800—807
Chronici Cremonensis fragmentum a. 1310—1317	807, 808
XXII. Annales Bergomates a. 1167—1241, edidit Ph. Jaffé	809, 810
XXIII. Annales Brixianenses a. 1014—1273, edente L. Bethmann	811—820
Index auctore Wilhelmo Arndt Ph. D.	821—874
Glossarium auctore Wilhelmo Arndt Ph. D.	875—880

Tabulae I. ad pag. 1.

II. ad pag. 2 et 3.

III. ad pag. 4 et 5.

IV. ad pag. 6 et 7.

V. ad pag. 8 et 9.

VI. ad pag. 405.

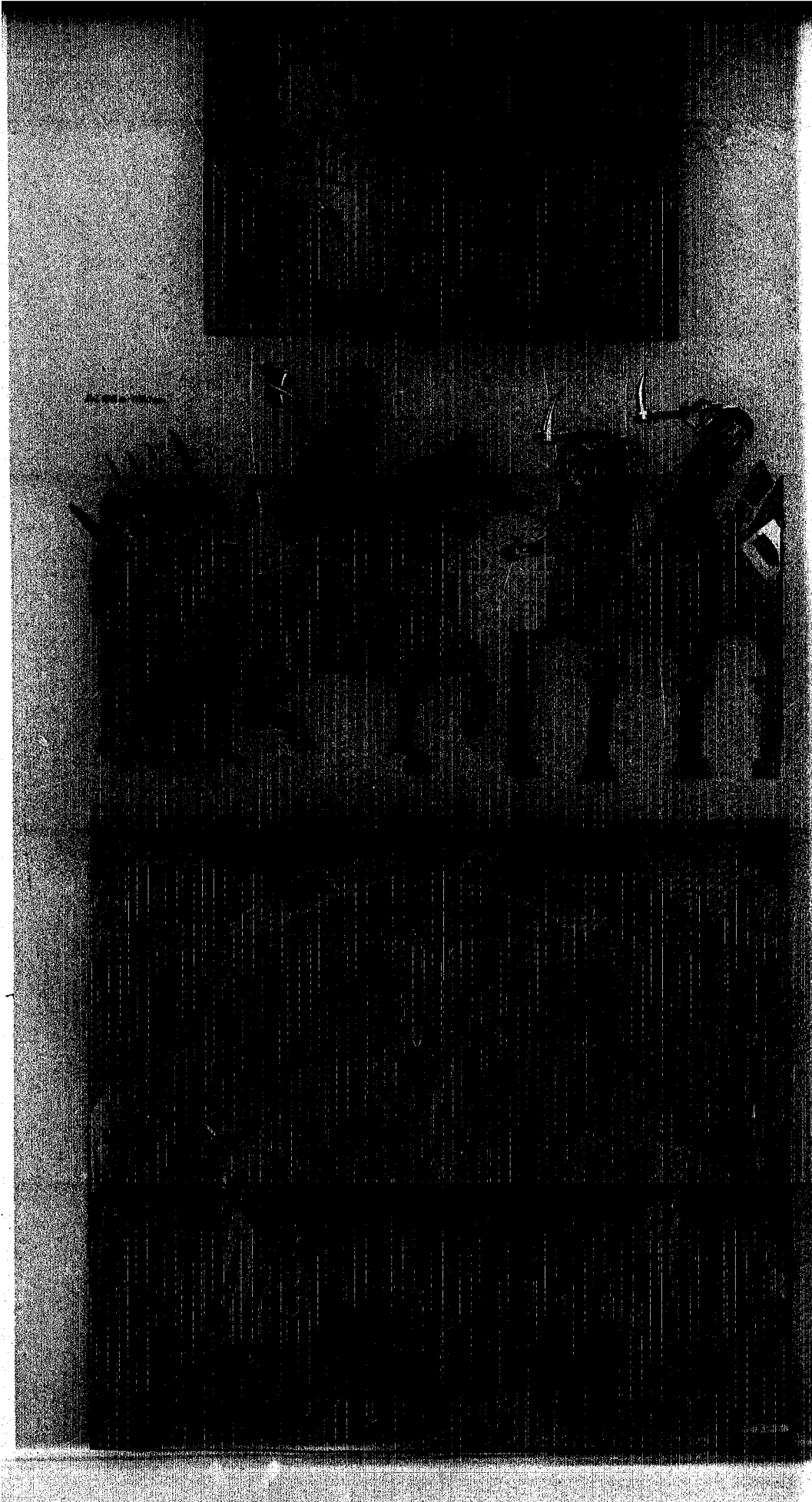

Absolutis ante biennium annalibus Germaniae aevo Suevico conscriptis, iam eodem aevo compositos annales Italiae adgressi, hoc volumine libros eius generis Ianuae, Mediolani, Placentiae, Laudae, Parmae, Cremonae, Bergami, Brixiae compositos in usum lectorum proponimus. Quorum textus, historiae nostrae et totius Europae meridionalis utilissimus, quantum codicibus preciosissimis undique conquisitis atque adhibitis profecerit, penes ipsos iudicium esto.

Sequenti Tomo reliqui Italiae annales, qui ad res nostras facere videntur, prodibunt.

Scriebam Berolini in Bibliotheca Regia a. d. 14. Kalendarum Decembres anno 1862.

CAFARI ET CONTINUATORUM

ANNALES IANUENSES

A. 1099—1294

Librorum hoc loco lectoribus nostris propositorum, quorum unica hucusque editio¹ codici in compendium redacto multisque locis mendoso et depravato innititur, novam et integram editionem anno 1839 evoluto Parisiis codice authentico mente concepi, annis 1853 et 1855 Londini adhibito codice Musei Britannici aggressus sum, annis demum 1858 et 1859 codice Parisiensi iterum evoluto et in usus nostros diligentissime converso Berolini feliciter perfeci.

1) *Codex bibliothecae magnae Parisiensis inter supplementa Latina numero 773 signatus² est liber membranaceus in folio, foliorum 190, quorum tamen 103, 104 et ultima quatuor vacant. Qui quum per saecula duodecimum et decimum tertium conscriptus et in archivo Genuae civitatis summo honore habitus, saeculo decimo quinto saepius transscriptus vel excerptus esset, tantam deinde hominum incuria et aeris humiditate iacturam passus est, ut hodie ultimo quaternione pessumdato et amisso, reliqua permultis locis laesa et corrupta appareant. Praeterea dum membranae saeculo XVI compingebantur, quaternionum ordo turbatus est in tantum, ut quasi disiectis singulis membris suum cuique locum legitimum denuo adsignare oporteat³. Extant 24 libelli, omnes quaterniones, praeter tertium, quartum et decimum octavum, qui decem, quatuor et sex foliis constant. Quorum ordo genuinus olim is erat, ut primo loco, qui et hodie primum locum obtinent, Cafari annales annorum 1099—1163 duobus quaternionibus, foliis scilicet 1—16 continerentur. Alter Cafari liber de captione Ierusalem et civitatum Orientis multo tempore post a Iacobo Auriae repertus et libro additus et manu saeculi XIII. exeuntis exaratus habetur in sexternione fol. 17—28. Prima annalium continuatio Oberto cancellario debita, annorum 1164—1173 in quaternionibus tribus, foliis 65—88, legitur; postea quaterniones septem foliorum 105—158 foliis 105—115 annales Otoboni annorum 1174—1196, foliis 116—130 Ogerii Panis a. 1197—1219, foliis 130—137 Marchisii scribae a. 1220—1223, et foliis 137—158 Bartholomaei scribae a. 1224—1240 diversis saeculorum XII. et XIII. manibus scriptos complectuntur.*

Quinta pars duernione foliorum 29—32 et sexta quaternionibus duobus, scilicet foliorum 89—104, reliquos Bartholomaei annales anno 1241 et annis

1) Muratori SS. Ital. T. VI. p. 243—310. 2) Ar- adnotatur; saeculo XVII. exeunte quae vel hodie
35 chiv der Gesellschaft etc. T. VIII. p. 309. 3) Manu servatur compactura addita fuisse videtur.
saeculi XVI. vel XVII. in margine ordo legitimus

1242—1248 conscriptos sistunt. Septima parte in quaternionibus quatuor, foliis 159—190, annales quatuor virorum annis 1249—1269 editi habentur. Octava pars quatuor quaternionum foliis 33—64, primo loco annales quatuor virorum Oberti Stanconi Iacobi Auriae et sociorum a. 1270—1279, tum inde a folio 46° Iacobi Auriae unius annales a. 1280—1287 praebet, ultimo annorum 1287—1294° quaternione, prout iam monui, amisso.

Scriptura diversorum librorum ut auctoribus et aetate diversa, authentica est, qualem rei publicae Ianuensis magistratus ipsis duodecimo et tertio decimo saeculis fieri iusserunt et adprobaverunt, sed minime ipsorum autographa auctorum; dum haud rara textus menda et vitia, scribas ea quae membranae tradiderunt saepe non intellexisse, comprobant. Quare in textu recognoscendo authenticam quidem lectionem exprimendam, sed ubi evidens vitium occurrit emendandam liquet; ita tamen ut quae linguae rusticae vestigia offendas, ea potius ut Italiae linguae initia servanda quam corrigenda tibi persuasum habeas. Ita et simplex littera e inde ab exeunte saeculo XII. in locum compositarum aetate et oe succedit.

Locorum ab auctoribus ipsis priore scriptura erasa emendatorum utramque quantum fieri poterat lectionem adferre; adnotationes autem scriptorum saeculi XIII. exeuntis et posteriorum temporum, partim ex ipso textu repetitas, nonnisi ea parte qua utilitatem aliquam adferre videbantur, proponere constitui.

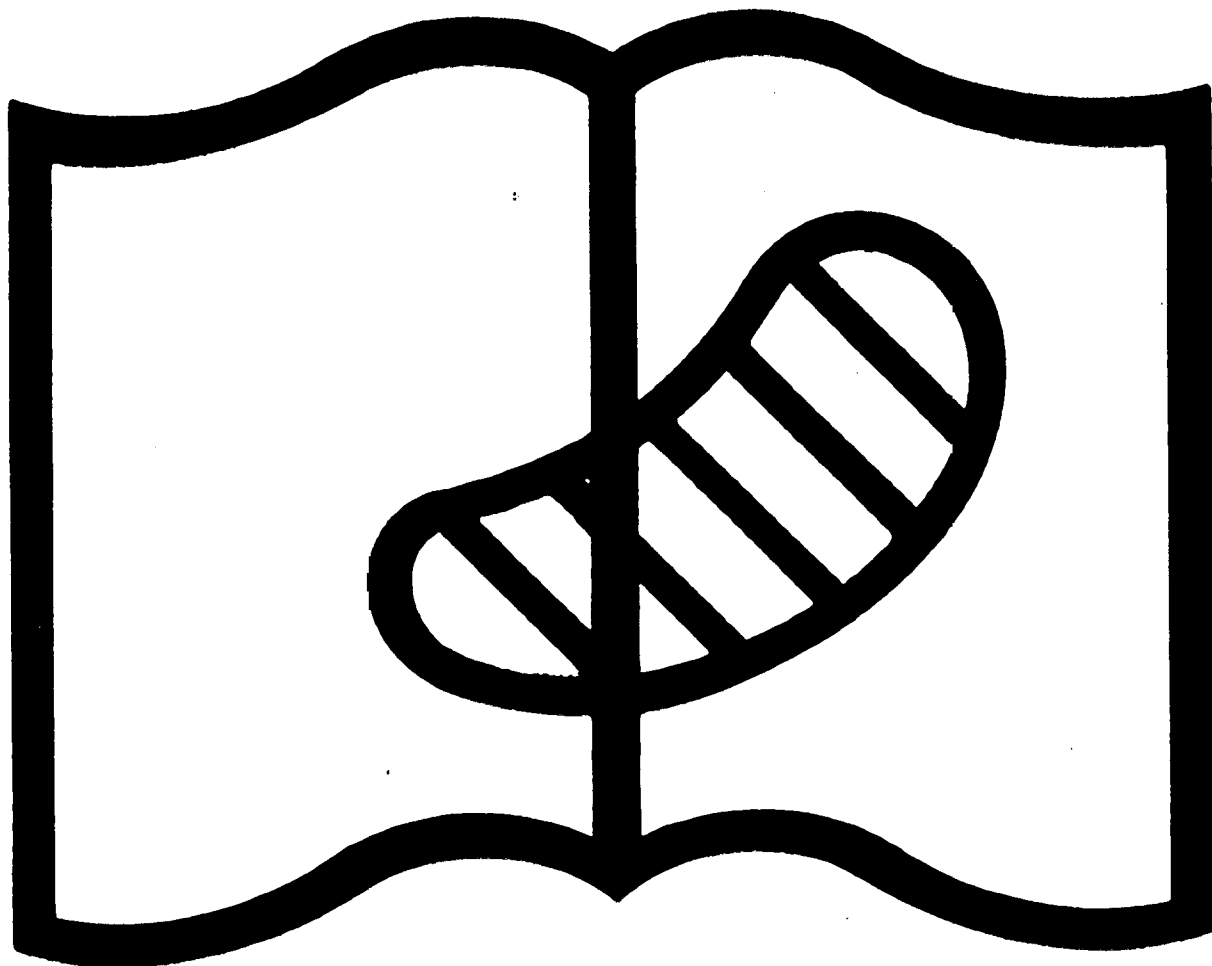
Nonnullas annalium partes picturis ornatas conspicimus, quas inter effigies Cafari senis Macobrio notario annales dictantis in fronte libri locum obtinet, eamque una cum reliquis quae veri eandem speciem referre videbantur cum lectoribus nostris communicare visum est. Liber Oberti paucas easque minoris pretii, Otoboni plures coloribus ornatas picturas exhibet, quas inter balistam et galéam, effigiem Manegoldi consulis palatium Fulconis rebellis destruentis atque consilio praesidentis, bulzonem ligneum a. 1194 turri evertendae instructum, Oberti de Olevano consulis effigiem, et a. 1195 Iacobum Manerium potestatem consilio praesidentem repetere iuvat. A. 1196 Drudus Marcellinus potestas auro et coloribus fulget. In libro Bartholomaei Lazarius Marcellinus armatus equo sedens, atque obsidio Arbicellae et deditio Saonae sistuntur, quas in quantum supersunt repetere libet.

Fides operi ab auctoribus et simplice plerumque scribendi ratione, quantum in re propria fieri potest, plurima accedit. Sunt autem isti:

Scribendi initium fecit Cafarus⁴ illustris Ianuae civis, compagniae de Porta⁵, qui anno 1080 natus, inde ab expeditione Caesareae a. 1100 expeditionibus plurimis mari terraque dux milesve interfuit, et civilis administrandae curam consul in re publica et causarum et legatus ad Calixtum II et Fridericum I imperatorem plurimam suscepit. Qui quum vicesimo aetatis anno⁷ laudabilia civium gesta, patriae honori et utilitati consulturus, memoriae tradere secum constituisset, propositi tenax quaecumque deinde ipse vidit vel ab aliis consulibus rerum testibus comperit, ea constanter notavit, et anno 1152 librum suum, Macobrio scribae dictatum, consulibus rei publicae in consilio pleno ostendit⁸.

4) Macobrius memoratur in charta a. 1157 d. 16. Decembris data, qua marchio de Volta Amico de Canizone solutionem pecuniae promittit ante turrim ubi morabatur Macobrius notarius. Monumenta Patriae. Liber iurium Genuae T. II. p. 456. 5) Initio scripti de captione Ameriae a. 1148 se ipsum Cafarum de Caschilellone vocat. Quem saeculi XV. scriba

codicis 2, qui auctoritate incertum, dominum Caschilfeli et in parte Savignoni, quondam domini Rogerii de maioribus de Porta fuisse tradit. 6) v. annales a. 1130. 7) v. quae ipse ea de re refert a. 1160. 8) Ita ipsius testimonium et textus annalium conciliantur; nam complura quae in iis legitur, ipso quo habentur anno minime scripta, sed postea

**Symbole applicable
pour tout, ou partie
des documents microfilmés**

Original illisible

NF Z 43-120-10

Consules consilio audito, librum Cafari per Wilhelmum de Columba scribanum publicum chartulario communi inferri iusserunt; quo facto gavius Cafarus, annales deinde multo maiori ambitu per reliquum vitae tempus usque ad octogesimum tertium aetatis annum produxit, nec nisi civilibus turbis quae ultimo vitae eius triennio Ianuae praevaluerunt, ut manum ab opere removeret induci potuit. Obiit octoginta sex annos natus anno 1166. Ante tamen⁹ quam priorem annalium partem consulibus offerret, iam de expeditione Almariae et Tortuosae quibus ipse annis 1147 et 1148 interfuerat libellos, quos in calce annalium legere iuvabit, ediderat; alterum opus, scilicet de liberatione civitatum Orientis libellum, quo expeditiones Ianuensium in Syriam et Palaestinam describit, post annum 1152 absolvisse videtur¹⁰. Utrumque opus auctorem prodit rerum quas descripsit, optime gnarum et ubique fere testem oculatum, virum fortem, pium, candidum, patriae amantissimum, omnium quaecumque ad rem publicam privatamque civium facere possent curiosum, in negotiis optime versatum, summorum sui aevi virorum, Friderici I praecipue et pontificum summorum, familiaritate usum, recti iustique in rebus etiam imperii et ecclesiae tenacem, et cuius felicitati post res domi militiaeque praeclare gestas accessit, quod senex Ottonem filium rei publicae consulem videre meruit. Librorum quos scripsit prior hic ex codice authentico integritati restituitur; alter prima vice luci datur, subiecta ad calcem brevi historia regni Ierosolymitani, cuius initium usque ad a. 1162 e Cafari narratione pendet, et una cum continuatione auctoris saeculi XIII. incuntes¹¹ usque ad a. 1192 a Iacobo Auriae repertum, ab ipso inserta ope codicis S. Laurentii notitia de particula crucis et continuatione usque ad exitum saeculi XIII. auctum est.

Latuerat liber inter scripturas et libros Oberti Auriae, ubi ab ipsius nepote Iacobo Auriae repertus, et a. 1294 die 16. Iulii magistratibus Ianuae oblatus, eorum permissu in codice cronicorum in ea parte quam Iacobus eligeret, scilicet post Cafari annales, ligatus est¹², ubi et hodie habetur. Loca nonnulla lectu¹³ difficiliora adhibito apographo codicis authentici, Londinensi scilicet, sanari contigit.

Triennio post Cafari obitum elapso, anno 1169 Otto Cafari filius alique Ianuae consules annalium producendorum consilio capto, virum eiusmodi oneri parem Obertum cancellarium ut illud susciperet rogaverunt. Qui quidem iam a. 1139 legatus a Chuonrado III. rege Norimbergae ius monetam cudendi civitati patriae obtinuerat, et inde ab a. 1145 cancellarii munere functus, rebus patriae cognoscendis et gerendis constanter interfuit. Annis 1147, 1153, 1157, 1162 consul causarum, a. 1155 consul de communi electus, pactis civitatis cum imperatore Byzantino et marchione Saonae ineundis interfuit et a Noviensibus sacramenta fidelitatis rei publicae nomine recepit. Anno 1164 arbiter inter archiepiscopum et laicum quendam memoratur, anno 1165 cum consulibus aliisque viris sapientibus qui Portum Veneris contra Pisanos armaret ablegatus est; anno 1166 coram Friderico imperatore liti Ianuensium et Pisanorum de Corsica insula exponendae interfuisse videtur, et anno 1168 Mediolani cum civitatibus Lombardiae de subsidio pro Alexandria condenda pactus est. Igitur et historiae scribendae munere ita perfunctus est, ut rerum quas describit quasi vivam imaginem

demum dictata fuisse patet; sententiae a. 1101, 1106, 1123, de annis regis Balduini, de Boiamente, de guerra Pisanorum, nonnulli annis 1118, 1131, 1133 ita scribi potuerunt. 9) Nam eorum mentionem

facit in annalibus a. 1147. 10) In postero enim

opere eorum mentionem facit quae in praeterita scriptura Cafari, annalibus scilicet, scripta sunt. 11) qui fortasse Wilhelmus Tyrus historiam novit. 12) Vido notarii testimonium in Ane.

ante oculos statuat¹³. *Fridericum imperatorem, Rainaldum archicancellarium, civitatum legatos et Baresonem Sardiniae regem causas tractantes conspicimus; causas et varias vicissitudines turbarum civilium docemur; et triennio sequenti quum bellum Pisanum vigeret, pacta cum Christiano archiepiscopo Moguntino et Lucensibus inita, arma et munitiones cura sua paratas, subsidia et reditus civitatis explicat, nec quae necessitate urgente nova instituta civilia desiderabantur silet. Narratio versibus interspersis claret. Historia anni 1173 alia manu atramentoque addita, Oberto quidem debetur¹⁴, sed anterioribus multo succinctior ab imperito scriba libro duabus vicibus adiecta est; postea Oberti cancellarii nomen haud ultra occurrit, et Ianua civitas per quindecim annos historiographo caruit.*

Circa annum demum 1189 Cafari exemplo et patriae amore excitatus Otobonus scriba communis¹⁵ stilum ab Oberto depositum assumpsit, et lacuna annorum 1174—1189 succincta narratione expleta, annales deinde inter res ipsas Oberti more ampliori narratione usque ad annum 1196 produxit. Ipse bellis rei publicae interfuit; a. 1194 cum classe Ianuensium in subsidium Heinrichi VI. missus, obsidioni Gaetae interfuit, et civitate capta pro sacramento fidelitatis ab episcopo, magistratibus et civibus Gaetanis exigendo relictus est. Anno 1196 in classe Ianuensi apud Sanctum Bonifacium cum Pisanis conflixit, et narratione ampla et diligenti teste in sequentibus quoque expeditionibus fuisse credendus est¹⁶. Nec minoris pretii sunt quae ipse de mutata interiori rei publicae facie tradit, dum Ianuenses a. 1194 nimiae civium ambitionis restringendae causa consulibus communis abrogatis, quotannis virum extraneum sub potestatis titulo rei publicae praeesse iusserunt. Quae mutatio quum rei publicae prodesse videretur, Otobonus primorum potestatum imagines auro et coloribus ornatas libro suo inseruit, qui folia 105—115 codicis authentici explet.

Quartus rerum Ianuensium scriptor Ogerius Panis, annis 1172 et 1173 scriba communis fuerat, a. 1186 ad Hldefonsum Aragoniae regem legatus foedus cum eo contra Pisanos pepigit; a. 1190 iterum scriba occurrit, a. 1209 pacem cum Massiliensibus firmasse videtur, et a. 1212 die 9. Iulii coram Friderico II. rege ipso iubente in anima eius privilegia civitatis servanda iuravit. Narratio praecedentibus succinctior, res gestas ita presse secula est, ut quae anno praeterito acciderant, praesenti certe scripto absolventur; anno tamen 1204 eadem res bis traditur, bellum Bovinense anno 1214 et iterum breviter anno 1215 describitur, et divisionem imperii Orientis a. 1204 nonnisi mense Iunio anni sequentis narratam crediderim, dum Balduini coronatio die demum 23. Maii eius anni peracta est. Ogerius inter alias res memoria dignas anno 1214 reditus et expensas civitatis in meliorem ordinem redactas tradit, et anno 1216 consules causarum abrogatos eorumque loco extraneos iudices quotannis invitatos, scribit. Textus foliis 116—130 codicis authentici ea ratione inscriptus est, ut in fine cuiusvis anni spatium vacet. Scriptura annis 1196—1202 in universum eadem, postea maior minorve diverso etiam atramenti colore progressum libri ostendit. Pictura nulla, spatium litterae initiali relictum nonnisi inde ab anno 1207 minio expletum ornatumque. Textus vitia nonnulla scribam, ab auctore diversum, quae scripserit haud intellexisse ostendunt. Littera simplici duplicive sine discrimine

13) Narratio eius in codice authentico fol. 85—88 legitur. 14) V. a. 1173 sicut in fine praeteriti consularatus ... vobis per seriem exposuimus. 15) Alius est atque Otobonus de Albericis et Otobonus consul anni 1172. 16) Cf. ultima anni verba: retinimus ... Pisanos cepimus et Ianuam conduximus.

Autitur, voces nonnullas syllaba -in loco -im terminat; e simplex plurimum, e nonnumquam occurrit.

Anno 1220 *Rambertini Guidonis de Bovarello potestatis mandato Marchisius scriba communis annalibus scribendis accessit, vir negotiorum civitatis praecipue gnarus, et cuius nomen inde ab anno 1210 saepius occurrit. Ipsi cura chartularii authentici communis Ianuae commissa erat, cui propria manu pacta civitatis e. g. cum Ottone de Carreto a. 1214, cum Niciensibus a. 1215, cum Vintimiliensibus a. 1220 aliisque inseruit. Anno 1212 coram Friderico II, annis 1214, 1215, 1217, 1218, 1222, 1223 in aliis chartis testis, a. 1224 notarius sacri imperii et iudex ordinarius apparet; annis 1217, 1220 et 1223 legatus Corsicam Sardiniam et Massiliam adiit, a. 1223 pactum cum Vintimiliensibus conscripsit, a. 1223 Tunexim missus pacto interfuit, domi pacta cum vicinis Enrico de Uretio, Balderico de Vezano et dominis de Mirabello confecit, et a. 1224 die 8. Octobris senatus mandato pactum cum Narbonensibus iuravit. Talem virum accuratam fidam et amplam rerum ab ipso tractatarum narrationem reliquisse, nemo est qui miretur. Anno 1220 epistolam ab episcopo Albanensi de captione Damiatæ Ianuensibus scriptam profert, historia legationis ad Fridericum II. imperatorem a. 1220 authenticæ Rambertini potestatis relationi innilitur; bene merita Ianuensium de imperatore a. 1221 et res civitatis cum Vintimiliensibus et Massiliensibus a. 1121—1223 ipsis scriptorem interfuisse arguunt. Textum idem scriba qui Ogerii annales a. 1215—1219 exaravit, membranae intulit, et initium cuiuslibet anni littera maiori rubra, finem spatio vacuo indicat. Marchisium opus suum usque ad exitum anni 1224 produxisse putaverim; quum enim officio suo usque ad Aprilem mensem anni 1225 functus sit; textus anni 1224 eadem qua anteriora manu, anno vero 1225 alia manus incipiat; textu anni 1224 eodem quo et in praecedentibus modo mentio fiat pacti manu Marchisii scribae confecti; spatium inter annos 1223 et 1224 trium vel quatuor tantum linearum, anno vero 1224 expleto amplius quam integra columna vacet, qua auctoris qui iam opus continuaret, Bartholomaei praefatio reciperetur; tum modus numerandi annos, littera initialis et, quod maioris momenti est, indictionum numeri inde ab anno 1225 diversi incipiant, distichon post obitum Bartholomaei anno circiter 1249¹⁷ in honorem eius compositum errore scribae loco folii 138' folio 137' insertum esse persuasum habeo.*

Anno igitur 1225 Bartholomaeus Marchisii defuncti in locum die 14. Augusti scriba communis electus. filium narrationis suscepit, et usque ad anni 1248 exitum produxit. Tempore quo ipse scribae officium suscepit, administratio civitatis magistratibus tam indigenis quam extraneis quovis anno nova electione sibi invicem succedentibus incumberebat; scribae contra quotannis iterum eligi soliti, praesentia sua, longa negotiorum scientia et experientia acquisita, minori quidem sed constanti et valida in rebus gerendis auctoritate fruebantur. Ita Bartholomaeum a. 1227 tractatui cum Wilhelmo de Mari interesse conspicimus; a. 1229 negotiorum Ianuensium cum Massiliensibus particeps tractatum propria manu conscripsit; a. 1231 cum aliis curiae magnae Ravennae interfuit, et tractatus inter Fridericum II. imperatorem et legatos atque magistratus Ianuae habitos explicat; a. 1232 pactum cum civitate Sancti Egidii confecit, 1233 legatos Venetiam missos comitatus est, et officio scribae usque ad initium anni 1239 functus, quo alium in eius locum electum fuisse legimus. Bartholomaeus annorum 1225 usque 1233 historiam valde accuratam et fidei dignam

17) iisdem et manu et atramento quo textus annorum 1247 et 1248 scribitur.

exhibet, a. 1227 Lazari Gerardini potestatis imperium, et obsidionem Albizolae et Saonae picturis illustrat, Albinganam recuperatam et Ianuae ea de re festiuitates celebrat; anno 1230 piratas Ianuenses capite plexos, a. 1231 curiam Ravennae, chartis et epistolis insertis illustrat. Annis 1233—1238 narratio magis succincta succedit. Quo tempore quum Ianua imperatore relicto in partes ecclesiae transiret, an haec fortasse Bartholomaeo quoque a re publica recedendi causa fuerit ignoramus¹⁸; certe eapropter eum nec ab annalibus manum retraxisse putaverim. Historia anni 1239 forma, consilio; animo anterioribus similis, immo ut ipsa vel versibus insignitur. Insequentibus quoque annis indictionum numeri calculum inde ab a. 1225 per Bartholomaeum introductum servant, nec nisi anno 1249 omittunt. Res maximi momenti tempore quo civitas ab ecclesiae partibus stetit gestae, concilium a. 1241 a Gregorio IX. convocatum et magno classis Ianuensis detrimento ad nihilum redactum, a. 1244 Innocentii IV. fuga Sutrio Ianuam et Lugdunum, a. 1247 et 1248 Ianuensium balistariorum auxilio Parma defensa et Victoria capta, eadem qua praecedentia cura et diligentia descriptae et chartis epistolisque illustratae Bartholomaei annalibus praecipuum locum assignant.

Textus prout scribendi vitium ostendit, non Bartholomaeo ipsi sed scribae debetur; anno 1227 tractatum cum Wilhelmo de Mari primo breuiter, deinde ampliori narratione exhibet. Manus cui textum annorum 1247 et 1248 debemus, distichon etiam in memoriam Bartholomaei supra memoratum inseruit, unde ipsum haud ultra annum 1248 narrationem produxisse patet; quo ultimo et indictionum numerum exhiberi iam supra monuimus.

Bartholomaei annales foliis codicis authentici 138'—158, 29—32, 89—102' leguntur; cuius in imo margine alia saeculi XIII. manu scriptum est: Hoc anno Lodevicus rex Francorum tranfrectavit et peruenit in Egypto. Hic debet poni de exercitu regis Francorum quando partuit, et quot ligna et milites habuit, et quo ivit, et alia accidentia illo anno. Cui rei duo folia 103 et 104 vucua relicta sunt.

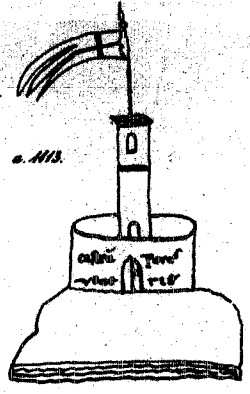
Pars quoque annalium septima, annos 1249—1264 complexa, scribis haud dubie eius aevi publicis debetur, prout ipsa narratio atque chartae et notitiae publicae laudatae produnt et successorum Lanfranci Pignoli et reliquorum a. 1264 praefatio testatur; sed auctorum nomina latent. Civitas, cuius antea magna pars imperatori adhaerebat, Friderico II. defuncto tota in partes Guelficas transierat, tunc Innocentius IV. in Italiam redux Ianuam visitavit, atque Flischorum studio Gibellini exules revocati pecunia reconciliati fuerunt. Postea res publica tota fere Grimaldorum imperio paruit, quorum auctoritate igitur et annalium scriptores electos et historiam compositam fuisse opinari licet. Annales huius temporis ita scripti sunt, ut quique annus in summa pagina sua incipiat, atque magnum spatium nominibus magistratuum inserendis vacet; in textu quoque saepius lacunae postea explendae patent. Littera maior initio textus non nisi inde ab anno 1263 rubro colore insignitur. Scriptura lectu facilis et aequalis. Initio primae paginae magistratuum anni 1248 multo amplior recensio quam apud Bartholomaeum habetur. Margines notis et additionibus scatent, post annum 1282 insertis, dum ibi e. g. Michaelem Palaeologum viginti quatuor annis regnasse scribitur et Karolus comes Andegavensis regis titulo insignitur, quae omnia ope codicis authentici iure infra textum relegavimus.

¹⁸) Priore tempore inter utramque partem ecclesiae et imperii stetit; inde ab a. 1236 partem ecclesiae laudat.

fol. 3.
a. 1166.

Corfica

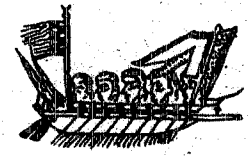
a. 1113.

fol. 7.
a. 1164.

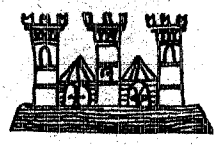
Roturam galea

fol. 70
a. 1163.

fol. 70.
a. 1163.

Albugena

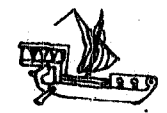

fol. 5. a. 1143.

torre Ablan

fol. 71.
a. 1163.

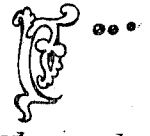

Navis magna
Nidolo Cyalo.

fol. 133 a. 1135.

Monete Jannenses 1. 2. 3.
1. a. 1102 fol. 3. monete bruniterum.

Syndolum discordie.

fol. 12'

a. 1162.

2. u. 1115 monete minorum bruniterum.

a. 1132
fol. 5.

Fredericus. 1. 2.

fol. 6.

a. 1134.

Syndolum fideus.
fol. 12 a. 1161.

libri Juri
peritia Juri.

fol. 13

a. 1166.

fol. 72'
a. 1168.

Judge Sardi
nor

G.H.P.

fol. 6'

an. 1161.

Maecius ma
collep.

In quibus secundo consulatu unus anni fuerunt consules de comuna .iiii. tanderus de pla
ta longa. Kubaldus de alberico. Kubaldus bisacia. Ansaldo spmola. et de placis .iiii. de
baserius. Franco. Cicala. Comadus rufus. et o. In. Germbor consulatu maecella fue

fol. 10.

an. 1161.

tribus tantum exceptis. Octomano scilicet. J. de scō martino. et Gudone crem
se. deo teste quia non mendatum fingimus sed meram sicut est loquimur ue
ritatem concorditer aut unanimitur conuenierunt et nos assenuerunt clero et ppob

fol. 107.

an. 1163.

Anno dñie nativitate .m. c. lxxviii. fuer in sãa a publico Consulo .m. c. viii. ppi
Anst. videl hugo de mallonuf. Ansaldo buffon. Kubart duolan. Anglenf dman.
Anst. anst. Lanstani pp. Prustris u fuer in .m. compagnis uisat castella. Oro

Pa. Jaffi. ur.

Anno Janni .M. C. XVII. Tot. IV. ad pag. 6.

Grimaldorum tyrannide anno 1264 a familiis Spinularum, de Auria et Fliscorum subversa, Obertus Spinula dominus et capitaneus Ianuae imperio potitus, potestatis munus amicis suis commisit; tum historiae quoque scribendae modus immutatus, et loco unius quatuor viri nobiles et sapientes electi sunt, qui tam de prospere Ianuae gestis quam etiam de adversis veritatem solam scriberent, atque quotannis a nova potestate electi, per unum tantum annum officio fungerentur. Et primo quidem Lanfrancus Pignolus et Guilielmus de Murtedo iurisperiti, et Marinus Ususmaris et Henricus marchio de Gavio laici annalistarum munus susceperunt. Quo quum laudabiliter functi essent, potestas anno 1266 Wilielmum de Murtedo et Marinum Ususmaris denuo elegit, usque Marinetum de Marino Ictum et Iohannem Suzobonum laicos socios adiunxit, qui non solum res Ianuenses sed alia quoque magna et ardua negotia et facta, quae tam in Lombardia quam in regno Siciliae et aliis partibus Italiae acciderant, calamo traderent. Ipsi igitur et qui anno 1267 ipsis successerunt, Wilielmus de Murtedo tertium et Nicolaus Guercius Icti, et Henricus Drocus atque Bonusvassallus Ususmaris laici quaecumque scitu digna ad aures eorum pervenerant, ea absque partium studio¹⁹ magna cura et sollertia memoriae tradiderunt, eosque inter alia ignotam hucusque de Manfredi et Conradini fati narrationem reliquisse nobis gratulamur. Textus pars ultima compluribus scribis debetur, quorum ultimus vitis multis laborat. Membrana in superiore et imo margine saepius ita laesa est, ut non nisi auxilio alterius codicis textum integrum restituere licuerit. Ingravescente interim ecclesiae iugo et dissensionibus nobilium civitatis effervescentibus, Spinulae cum illis de Auria foederati ducibus Oberto Spinula et Oberto Auriae die 28. Octobris 1270 armis arreptis Fliscorum domos munitas ceperunt, et potestate deposito populi regimen constituerunt, cuius auctoritate Obertus uterque capitanei communis et populi summum imperium receperunt. Qua rei publicae mutatione stabilita, statim et historiae scribendae ratio immutata est. Nam quatuor viris eius anni dimissis, capitanei de consensu et voluntate antianorum Obertum Stanconem et Iacobum Auriae quondam Petri laicos, atque Marchisinum de Cassino et Bartholinum Bonifatii iurisperitos annalibus producendis praeposuerunt, qui per decennium deinde operi institerunt, eoque egregie functi sunt. Quorum quidem Marchisinus anno 1264 inter syndicos qui de potestate abeunte sententiam ferrent, a. 1266 inter legatos ad Clementem IV. et Karolum Andegavensem missos recensetur; fortasse tamen praecipuas partes Iacobum Auriae sustinuisse opinari licet, qui solus deinde totum in se susceperit onus.

Capitaneorum imperium anno 1271 plena potestatis subiectione et Grimaldorum exilio amplius stabilitum, belloque felici contra exules Fliscos eorumque socios Karolum Andegavensem et Ottobonum cardinalem vindicatum, et partium reconciliationem interventu Ottoboni eiusdem, postquam Adriani V sub nomine pontifex maximus creatus erat, praecipuam annalium a. 1273 partem laudaveris. Textus paulatim diverso tempore una eademque pulchra manu libro inlatus est; correctiones nonnullae in locis rasis, et praecipue praefationis pars aliqua in fine decennii mutata alii scribae debentur.

Ultimus eorum qui per ducentos annos Ianuae annales producerunt, Iacobus Auriae, Petri filius, Oberti Auriae magni capitanei nepos, anno 1234 natus atque medias inter turbas saeculi adultus, parentum exemplis rei publicae toga saepe prodesse edoctus est. Postquam tam inde ab anno 1269 historiae

19) Cf. iudicium a. 1269 de Lombardis letum.

scribendae accesserat, anno 1284 in galéa familiae de Auria cum omnibus fere propinquis suis bello magno contra Pisanos interfuit, et victoria patrata cum valida classi tempestas ingrueret, in portu Veneris vix interitum evasit. Domi autem pacis artibus occupatum videmus; tabularii communis custos chartas et alia documenta secundum rerum ordinem disposita in septimum volumen libri⁵ iuris transscribi procurat²⁰, tum bullam Innocentii V. absconditam reperit, qua interdictum urbi impositum repudiatur; qua arte validus historiae suae acta publica, chartas et epistolas, registra reddituum et expensarum civitatis, nec non acta criminalia adhibet. Nec antiquos historiae scriptores, Livium et Vegetium, Paulum diaconum et vitas sanctorum aspernatus, chronica etiam nobis incognita¹⁰ Phileberti saeculo XI. scripta utitur; et quod in Cafaro desiderabatur, libro suo quae de civitatis origine et historia antiquiore reperire poterat praemisit. Et in etymologicis et mythologia quidem iudicium eius haud magis quam Ciceronis probaveris, sed sui temporis et negotiorum optime gnarus „quippe qui omnia vidit et interfuit vel a videntibus veraciter didicit“, res civitatis cum Karolo Andegavensi¹⁵ amplissima narratione explicat, et rerum peregrinarum quoque optima notitia usus est. Epistolarum commercia illo tempore frequentissima; Pisanorum nave quadam capta, Ianuenses epistolarum mullarum in ea repertarum ope consilia hostium edocti fuerunt. Historiam expeditionis Corsicanae, qua diarii modo eventus discimus, adiuvante Iacobo Semuntia notario dedit, qui Percivalo Auriae, ex-²⁰ peditionis duci, ab epistolis adfuerat. Ubique tamen sanum iudicium experientia maturatum agnoscas; Corsorum indolem tam bene perspexit, ut immensas opes in expugnatione insulae expendendas incassum et quasi in abyssum abiiciendas esse pronuntiet; quam doctrinam si Ianuenses eius aevi in usum suum convertere potuissent, relicta iam tum insula thesauros per quingentos deinde annos²⁵ sine ullo fructu abiectos rei publicae servassent. Sagaci oculo principum et civitatum Italiae consilia, res Ianuensium cum Karolo Andegavensi penetrat, et aequae atque omnis aevi sapientes exitum bellorum non mortalium prudentiae et viribus, sed Dei dispensationi debere agnoscit. Et dum veritatem sequi summam sibi legem imposuisse videtur, nec unquam partium studio abripitur; veritatis etiam³⁰ consequendae vias lectoribus pandit. Praedecessoribus multo perspicacior, accuratius tractat de subsidiis et modis agendi; docet foedera, exercitus, classes, pecuniam, iura et reditus magistratum, capitaneorum et potestatis, consiliorum modos deliberandi et decidendi²¹, et quaecunque alia in rem publicam momenti esse possunt memorat. Civitatem conspicimus sanam, vigentem, bello ingenti, quo 627 galeas et³⁵ galionas armaverat, antiquae aemulae Pisarum urbis tandem victricem, et viris sapientibus ducibus eo securitatis progressam, ut a. 1288 iustitiae administratio capitaneorum potestati exempta uni potestati committeretur, et anno 1291 victoria parta capitanei magistratu abdicarent et capitaneos in posterum extraneos eligendos statuerent. Iacobus annales suos decursu quatuordecim annorum paulatim scriptos⁴⁰ et auctos atque emendatos, in summa felicitate civitatis absolvit; et sexagesimo aetatis anno expleto quum senio ac longa corporis infirmitate gravatus de cetero operi instare non posset ut tanto negotio expediret, anno 1294 manum deposuit et die 16. Iulii „egregius vir multa honestate et scientia praeclarus“ opus bene et vere absolutum potestati communis, capitaneo populi, abbati populi et antianis civitatis praesentavit; quorum decreto libro annalium insertum est. Codex authenticus haud Iacobi sed scribae manu exaratus et diverso tempore

20) Hoc factum nunc demum ex Cl. F. Analdi adnotatione pag. 15 in fasciculo secundo „Atti della società Ligure di storia patria“ 1859 didici. 21) ope lapillorum alborum et nigrorum.

quod p[ro]p[ri]am p[ro]p[ri]am mali infans simi
le p[ro]p[ri]e utare p[ro]p[ri]e r[ati]o publico parlatio
in uice ofalari p[ro]p[ri]e. Coniuge aut quod
adom anno comit[is] flandrensis .7. Comit[is] Sa
p[ro]p[ri]i .7. Marchio Somp[er] d[omi]n[us] m[on]e[re] s[er]u[er]e
tomnia acce[re] ordines uenac[is] p[ro]p[ri]e ibiq[ue]

Quod d[omi]n[us] s[er]u[er]e d[omi]n[us] d[omi]n[us] lagan[us] Jan[is] die uo
nans quare uenit cum gaudis r[ati]o m[on]e[re] q[ui] r[ati]o
g[ra]m[ma] uenit r[ati]o annu[er]e s[er]u[er]e i[n] s[er]u[er]e m[on]e[re] h[ic]
u[er]o n[on] uenit d[omi]n[us] Joh[ann]es lagan[us] au[tem] s[er]u[er]e g[ra]m[ma]
in m[on]e[re] ocella uenit .7. annu[er]e p[ro]p[ri]e alare b[is]

Anno domini: Natiuitatis. millo. Ducentis. trige
sima. tertio. Indictione. quinta. Fuit in regimine
can[onic]i s[er]u[er]e d[omi]n[us] Sigol[us] p[ro]p[ri]e h[ic] g[ra]m[ma] d[omi]n[us] de
curate flormac. Ind[ic]t[io]n[is] eius fuerit d[omi]n[us] Aloum.

A Anno romani nati millo uicentesimo qua
dragelimo s[er]u[er]e Indictione quaterdecima
Fuit in regimine can[onic]i s[er]u[er]e d[omi]n[us] Conrad[us] de
conclio eius s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e
s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e
s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e

Quod auxilium uultis d[omi]n[us] impator ut mi
hil u[er]i p[ro]p[ri]e s[er]u[er]e .7. loq[ui]tor r[ati]o p[ro]p[ri]e
Nacet michi ut m[on]e[re] m[on]e[re] m[on]e[re] iama

In ip[s]o u[er]o anno fuit Consules de uischa d[omi]n[us] Anan
p[ro]p[ri]a .7. Consularis Cur[ie] .7. s[er]u[er]e s[er]u[er]e Con
sularis s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e
s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e
s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e

Subsequenter uero die ultima dicti
mensis inuenit in mari colano nauē
unam uenitorum honu[er]am caseo et
tunina de Sacha uenientem et ap[er]t
portum pilanum eundem quam quide[m]
cepit et in Janua trāsmisit.

Philippus Joffe scri.

Mon. Germ. SS. T. VIII. Tab. V. ad pag. 8.

manu[er]e p[ro]p[ri]e d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us]
manu[er]e p[ro]p[ri]e d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us]
manu[er]e p[ro]p[ri]e d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us]
manu[er]e p[ro]p[ri]e d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us]

Quod d[omi]n[us] r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o
michel al[is] s[er]u[er]e r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o
di n[on] r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o
Cum aut[em] d[omi]n[us] r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o r[ati]o

Una Domine Natiuitatis. millo. Du
centis. Quadragelimo. Fuit in regimine
curate Jan[is] .7. uir nobil[is] et strenuus Dom[us]
Dom[us] de uicena eius p[ro]p[ri]e s[er]u[er]e .7.
s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e

Die quinta octa. De Romania applicat q
dam nauis Anibaldi arie in qua detrahit q
dam nummum dicti Imperatoris ratione flo
rentinu[m] et in qua nane noua uenerunt q
dictus Impator Cur[ie] constantinopolitana

quocumco uenerant d[omi]n[us] impator.
D[omi]n[us] impator filio honore u[er]o non debuit
s[er]u[er]e s[er]u[er]e quod uos facitis sine n[on] con

Com[un]is d[omi]n[us] Conradus in Curia p[ro]p[ri]e s[er]u[er]e
et d[omi]n[us] s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e
d[omi]n[us] s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e
s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e s[er]u[er]e

continuatus correctus et emendatus est; anno 1284 medio in textu Karolum captivum Caesaraugustam ductum ibique usque ad a. 1289 custoditum fuisse legimus; a. 1292 inde a Nicolai obitu sedem Romanam usque ad a. 1294 vacasse; a. 1281 Palaeologum imperatorem obiisse, et cadaver ipsius vel anno 1285 insepultum manere primo scripsit, deinde vero numero MCCLXXXV eraso, MCCC lacunae inseruit. Nam et a. 1282 ante bellum Pisanum introductio pridem scripta, bello primo a. 1289 finito neque altero incepto Iacobi manu erasa, et altera introductio eventui congrua inserta est; et totam narrationem anni 1283 una cum sequentibus haud ante annum 1287 scriptam esse apparet, dum ibi pax

10 Pisana iam memoratur.

Scriptura pulchra; nonnulla loca primo vacua relicta, postea auctoris manu expleta fuisse videntur. Duplicem de Gerbae expugnatione per Rogerium de Leria narrationem memoriae lapsui tribuerim. At non solum magnam membranae partem humiditate aeris vel aqua laesam et scripturam deletam do-

15 lemus, sed et ultimi membranae quaterniones cum historia annorum 1288—1293 perierunt. Quod saeculo XVI—XVII factum huius temporis compactura testatur, qua et annalium libri in malum ordinem redacti fuerunt²².

Magno igitur rei nostrae emolumento evenit, quod saeculo XV. iam codex autographus integer erat, diligenter inde transcriptus liber ad tempora nostra

20 pervenit, quo et ipso uti licuit. Est autem

2) C. Musei Britannici inter supplementa numero 12,031 signatus, in membrana tenera saeculo XV. exeunte pulcherrime exaratus, in folio, foliis scriptis constat 262, lineis per paginam 34, raro 33. Praemittuntur folia recentis membranae 4, quorum duo typis expressum titulum operis: ANNALES GENUENSES

25 CAFFARI EIUSQUE CONTINUATORUM et inscriptionem exhibent, qua „Codicem hunc tum membranarum nitore tum characteris elegantia auro contra non carum, viro amplissimo Aloisio Serrae Cassanensium Duci, Regi a sanctoribus consiliis sacrisque venationibus praefecto Franciscus Daniel dono dedit observantiae amicitiaeque parvum monumentum futurum. Neapoli mense Decembri

30 anno MDCCCXVII.“ Praemittitur epistola manu scripta his verbis: „Riverendissimo Duca, signore Duca amico e padrone singolarissimo. Le continue sciagure dell' infelice mia famiglia, e quest ultima soprattutto mi hanno sequestrato dal commercio, trattenendomi solo con le mie malinconie. Non è però ch'io abbia obbliato i miei doveri con gli amici interioris admissionis; e voglia

35 che Voi ne abbiate una pruova nel bel Codice, che viene a far compagnia agli altri bellissimi della Vostra dimestica biblioteca. Gradirelo vi priego, e con esso il cuore di chi lo invia. Evi bacio per infinite volte le mani.“

Codex postea in bibliothecam Butlerianam transiit, qua sub hasta vendita

numero 240 signatus emtionis lege in Museum pervenit. Quem postquam anno

40 1853 primum evolvi, aestate annorum 1855 et 1857 eo usus sum optimo cum

fructu, dum codicem authenticum integrum adhuc diligenter expressit; quo fieri

potuit, ut inde lacunas aliquas membrana authentici postea deleta ortas et

textum integrum annorum 1288—1293 nunquam antea expressum supplerem.

Nam ea in parte Muratorii textus nonnisi tertiam fere authentici partem reddidit.

45 Inter omnes igitur Cafari codices hi duo soli editioni operis adhibendi sunt,

22) Nam ita compacti sunt, ut partes diversae ita exitum anni 1240, 29—32 annus 1241, 89—104 re-

seae excipiant: A, a, D, G, B, C, F; hoc igitur ordine liqua Bartholomaei, 159—186 annales a. 1249—1269,

legendae sunt fol. 1—16, 17—28 Cafari liber uter- 33—64 annales quatuor virorum a. 1270—1279 et

que; 65—88 Oberti liber, 105—158 Otoboni, Ogerii Iacobi Auriae a. 1280—1287.

50 Panis, Marchisii et Bartholomaei annales usque ad

dum reliqui omnes ex iis derivati exempla in compendium redacta exhibent, ea tantum ratione inter se diversa, quod alia alijs breviora vel quoque nonnisi fragmenta operis praestantissimi apparent. Nam quo Muratorius pro fundamento editionis suae usus est, codex marchionis Malaspinæ, abbatis S. Martiani Terdonensis, praecipue saeculo decimo tertio magnam narrationis partem omittit, 5 codex alter a Muratorio adhibitus in narratione anni 1209 subsistit, ideoque multo maiori operis parte caret. Inter libros mense Septembri anni 1855 in Anglia a me evolutos codex b. m. viri illustrissimi Heinrichi Bunbury legati, iam inter libros filii eius Karoli Bunbury baroneti Bartone adservatus, chartaceus, textum breviorum Muratorio sistit, nec melius quid de codicibus Mediomontanis 10 apud Thomam Phillipps baronetum numeris 5882 et 5879 auguror, licet mihi nec eos a. 1853 praesenti conspiciere contigerit, nec hodie luci redditi sint. Inter codices Parisinos chartaceos liber n. 5899 signatus saeculi XV Cafari et continuatorum textum ex authentico²³ a Georgio Stella in compendium re- 15 ductum cum Georgii et Iohannis Stellae chronicis Ianuensibus usque ad a. 1420 et 1435 praebet; liber n. 6170 saeculi XVII foliorum 194 in 4° nonnisi fragmentum usque ad a. 1223 exhibet. Inter codices in Italia adservatos Vaticanus inter Urbinates olim 982 iam 495 signatus, 164 foliorum, chartaceus, circa annum 1500 exaratus, textum Muratoriano magis succinctum, Stellae compendio ampliore; deinde altero codice fol. 164—270 Bartholomaei Senaregae commen- 20 taria de rebus Ianuensibus exhibet²⁴; nec ullus librorum Ianuae in bibliothecis Universitatis, Civitatis, Missionariorum urbanorum, Nicolai Gambini, Friderici Alizeri, Francisci Ansaldi servatorum, de quibus viri docti et de re Ianuensi 25 bene meriti Michael Canale in historia Ianuensium, Augustinus Oliverius²⁵, Scarella et Franciscus Ansaldo²⁷ disputaverunt, prout ex textu expeditionis in Indiam susceptae patet, textum integrum et sincerum praebet. Eiusmodi codices quum scriptoribus posterioribus qui res Ianuensium tradiderunt ad manus fuerint, ex eorum scriptis restituendo Cafari et continuatorum textui nihil conferri potuisse facile intelligitur.

Temporum computatio secundum Christi nativitatem a Ianuensibus quoque 30 recepta, ab annis potestatis differt, quippe qui a festo purificationis, die 2. Februarii, incipiant²⁸.

Subsidius igitur praestantissimis, quibus in editione usi sumus²⁹, id debemus, quod textum prima vice integrum et quolibet titulo absolutum sistimus, et quod ubicumque dubietas aliqua oriri poterat eam textu authentico evoluta resolvimus; 35 atque ea quoque ratione auctoribus nostris consulimus, quod glossas textui edito insertas inde resectas proprio loco restituimus. Nam praeter multa loca a scribis ipsis correctata et expleta, adnotationes saeculo XIII. exeunte vel XIV. ineunte

23) non ex compendio Malaspinæ: quod prodit ex collatione codicis me auctore a V. D. Schoenè Halensii instituta; V. D. Friderico Winkelmann Gedanensigbar- tas Libri iurium adnotandas commisi. 24) C. Ottonianus 2602 minime Cafarum sed narrationem de capta a Bourbonio comite stabuli Roma continet. 25) Carte e cronache manoscrite per la storia Genovaese esistenti nella biblioteca della R. università Ligure. 26) ib. pag. 233—235. 27) Atti della società Ligure fascicolo 2. 1859, quo et Cafari liber de liberatione civitatum Orientis et chronicon Ierosolimitanum subsidio apographi non satis accurati codicis Parisiensis typis edili et adnotationibus il-

lustrati prodierunt. 28) Cf. a. 1230. 1232. 1235. 1277; a. 1285 dies 5. Ianuarii recenti anno adnumeratur; a. 1235. in fine autem dicti regiminis die ultima Ianuarii; a. 1230. fuit in regimine civitatis Ianuae usque ad complementum ipsius anni, videlicet usque festum purificationis, vir nobilis etc. 29) Annis 1856 et 1858 de Cafari et continuatorum eius operibus in Academia nostra Berolinensi disserui, anno 1859 d. 28. Martii dissertationem: „Der älteste Versuch zur Entdeckung des Seeweges nach Ostindien im Jahre 1293“ Academiae regiae Monacensi die eius saeculari gratulabundus typis edidi. 50

marginibus insertas in codice autographo offendimus, auctori ignoto cui tamen registra civitatis patebant, igitur fortasse Iacobo Auriae debitas, quas et ipsas editioni subiiciendas statuimus, dum in apographis haud raro textui irrepserunt. Et quum codex authenticus in libris Cafari et Olberti delineationibus, in libro
5 Otoboni et Bartholomaei picturis saeculi XII. exeuntis et XIII. resplendeat, eas quatenus historiae et rei militari illustrandae conducunt, arte Winkelmannorum civium Berolinensium exprimi curavimus, subiectis etiam scripturae speciminibus, Jaffei nostri manu diligenter excerptis.

Iam igitur libros luculentissima Ianuensis gloriae monumenta, et qui non
10 Italiae solum sed et Germaniae nostrae atque Orbis terrarum per saecula XII. et XIII. historiam multis modis illustrent, integritati suae restitutos manu miltete placet.

I.

CAFARI ANNALES

15

A. 1099—1163.

Quicumque sua utilitate vel aliena preteritorum annorum a tempore stoli Cesarie usque nunc noticiam habere voluerit, hoc scriptum a memoria Cafari inventum legat, et lecto veritatem cognoscat. Cafarus namque quoniam a tempore predicti stoli usque nunc partem consulatuum Ianuensis civitatis rexit et habuit, et alios consules qui infra predictum ter-
 20 minum fuerunt vidit et agnovit, corde et animo meditando, nomina eorum et tempora et varietates consulatuum et compagnarum^a, et victorias, et mutationes monetarum in eodem consulatu factas, sicut subius legitur per semet ipsum dictavit, et consulis qui tum tem-
 25 poris, Tanclerio et Rubaldo Besaza et Ansaldo Spinola³⁰ in consilio pleno scriptum istud ostendit. Consules vero, audito consilio consiliatorum, palam coram consiliatoribus Wil-
 25 helmo^b de Columba publico scribano³¹ preceperunt, ut librum a Cafaro compositum et notatum scriberet et in comuni cartulario poneret, ut deinceps cuncto tempore futuris hominibus Ianuensis civitatis^c victoriae cognoscantur. Quando iverunt millesimo centesimo, quando redierunt millesimo centesimo primo^d.

Ianua tuta quidem fuit illo consule pridem,

Urbs ea quae movit, quod sic ex ordine novit.

Nomen ei Cafarus, praesens quem signat imago;

Vivat in eternum cuius generosa propago.

Tempore enim stoli Cesarie paulo ante in civitate Ianuensium compagna trium an-
 35 norum et sex consulum incepta fuit, nomina quorum sunt hec: Amicus Bruscius, Maurus de Platealonga, Guido de Rustico de Rizo, Paganus de Volta, Ansaldus de Brasile, Bonusmatus de Medolico, qui omnes fuerunt consules de comuni et de placitis de predictis tribus annis. Anno uno et dimidio transacto, galeas 26 et naves 6 in Kalendis Augusti a Ianuensi urbe
 40 recedentes, Ierosolimam perrexerunt, et ad portum Laudicie cum exercitu venerunt, ibique per hiemem totam steterunt; et orientales partes Ierosolimitano rege et Antiocono principe carentes invenerunt; et predictas partes tandiu in tutela et guardia tenuerunt, donec regem in Ierosolimam et principem in Antiochiam ordinatione legati Romane curie et prece eorum taliter posuerunt. Statim namque cum legato Romane curie consilium fecerunt, et nuntios ad

a) Ita hic l. b) W. l. c) Ita emendat. I. victorie victorias c. l. Ianuensium gesta et victoris c. Paris. 5899. l. populi v. ed. d) subicitur imago Cafari, adiectis versibus coeruleo colore scriptis.

45 30) Fuerunt consules anni 1152, prout alia manu in margine indicator. 31) qui anno 1140 intra-
 verat; v. infra.

1100. Balduinum in Ragas^a, et ad Tanclerium in Tabariam ut venirent miserunt. Et Tanclerius sine mora venit, et in ordinatione legati et Ianuensium principatum Antiochie suscepit. Postea vero Balduinus cum militibus 200 et peditibus 300 ad colloquium cum Ianuensibus ad portum Laudicie venit, ibique a legato et a Ianuensibus monitus et precatus, ut regnum Ierusalime acciperet, ita promisit et dixit: *Si auxilium vestrum in hac estate michi dare pro-* 5 *miseritis, ad duas scilicet capiendas civitates Sarracenorum quis voluero, ad capiendum regnum ad praesens ire promittam.* Ianuenses statim quod rex petierat procul dubio facere promiserunt. Illico Balduinus regnum accipere promisit, et dixit: *Ego pro fiducia Dei et vestra ad capiendum regnum iter incipiam.* Et post tres dies cum predictis militibus et peditibus iter incepit. Postquam vero ad districtum Baruti appropinquasset, tribus milibus 10 Turcorum militum supra districtum stantibus obviavit. Baldoinus^b namque cum cognovisset quod districtum transire non posset, armatus equum ascendit, et finxit se retro redire. Turcorum autem multitudo statim districtum descendit, et in planitiem venit. Baldoinus enim postquam Turcos in campestri loco esse cognovit, faciem et arma cum omnibus suis militibus contra inimicos Dei viriliter volvit. Turcorum autem milites cum 15 viderunt Baldoinum tam ferociter venire, volventes terga arma dimiserunt, et cum equis ad districtum fugere ceperunt. At quidem miles Dei Baldoinus sequendo eos et interficiendo, antequam ad districtum venirent, mortuos fere omnes in campestri loco dimisit, arma et equos et omnia quae secum portabant habuit, et militibus suis et peditibus partem secundum morem bellatorum dedit et distribuit, et ad Ierusalem cum predicto triumpho 20 ivit, ibique a patriarcha Dainberte et ab omnibus Ierusalem habitantibus cum gaudio receptus est, et in regali cathedra positus regni coronam accepit; et deinceps regnum per annos 17 viriliter rexit et habuit.
1101. Ianuenses vero donec in civitate Laudicie per hiemem steterunt, multa loca Sarracenorum et castra circa illas partes destruxerunt; et quadragesima veniente, cum galeis et navibus et toto exercitu inde recesserunt, et iusta^c maritimas 25 civitates quae tunc temporis Sarracenorum erant, usque ad civitatem Caiphas^d iverunt, et multos Sarracenos de praedictis civitatibus interfecerunt; ibique in plagiâ Caifas galeas pro ira maris extraxerunt. Et cum ibi morabantur, exercitus Babilonie quadraginta galearum nocte una iuxta civitatem Caifas cum magna tempestate maris usque ad portum Acharontis velociter perrexit. Ianuenses tamen partem de galeis statim in illa nocte posuerunt 30 in mari, et sequendo eum pro tempestate ab invicem separati fuerunt, et summo mane die dominico ramis palmarum officia Dei cum devotione celebraverunt, et die lune cum omnibus galeis versus Ioppen ire ceperunt. Cum autem Ioppen appropinquassent, ecce rex Baldoinus cum duabus sagitteis et cum tubis et vexillis multis longe a civitate per miliarium Ianuensibus obviam venit, salutando et gratias referendo de hoc, quod ad servitium 35 Dei et regni Ierusalem venire, uti promiserant, non prolataverant. Et sic Ianuenses cum rege ad Ioppen venientes, galeas omnes sine mora in terra posuerunt; et die mercurii sancti cum rege Balduino ad Ierusalem perrexerunt, ibique, sabato sancto veniente, ad sepulchrum Domini iverunt; et ieiunantes per diem et per noctem, lumen Christi spectantes ut veniret. Et die illa et nocte non venit; et sic in ecclesia sepulchri sine lumine stantes, 40 sepe et sepe omnes una voce clamabant *Kyrie eleyson, Kyrie eleyson.* Et mane veniente in die resurrectionis Domini patriarcha Daimbertus una cum Mauritio Portuensi episcopo et Romane curie legato sermonem supra populum taliter fecit et dixit: *Fratres, audite si placet. Video vos mestos de hoc, quod Dominus non misit lumen de celo solito more; unde dolendum non est, immo letandum, quia Dominus non facit miracula propter fideles, sed 45 propter infideles. Et donec civitas ista sancta in potestate infidelium erat, bonum et equum fuit, ut Deus miracula faciendo, incredulos ad fidem reduceret. Nunc ergo quoniam in potestate fidelium est, miracula non sunt necessaria. At quia inter vos multos fidei christiane inbecilles et incredulos esse credimus, Deum precemur, ut pro incredulitate infidelium, sicuti solitus fuit, lumen ostendat. Quare ad templum Domini omnes cum devotione pergamus, ibi- 50 que si Dominus noster tardius exaudierit nos, tamdiu preces precibus iungamus, donec quod petimus impetremus. Scitote fratres, quoniam Deus tale donum servo suo Salomoni, postquam templum Domini complevit, hoc modo promisit: „Quicumque ad introitum templi aliquod spiritale donum mundo corde petierit, Deus hoc sibi dare promisit.“* Sermonem namque completo, patriarcha simul cum Romane curie legato et cum rege Balduino ceterisque christianis 55

a) ita 2. in 1. voc. talet.   b) ita hic 1.   c) i. q. iuxta.   d) ita hic 1.

sequentibus eos discalciatis pedibus cum magna devotione ad templum Domini perrexerunt, 1101. et ad introitum templi omnes multis precibus et orationibus Deum humiliter deprecari fuerunt, ut lumen, quod tempore infidelium quondam in unoquoque anno ad sepulchrum venire solebat, nunc per misericordiam suam illud idem fidelibus suis hodie in die resurrectionis sue ostenderet. Oratione enim in templum facta, ad sepulchrum Domini cum devotione redierunt, et statim patriarcha cum legato Romane curie in domusculam sepulchri per tres vices introivit, et in tertia vice in una de lampadibus sepulchri lumen venit, et sic omnes letati *Te Deum laudamus* omnes una voce cecinerunt, et missam dominicam audierunt, et post missam ad refocillanda corpora omnes ad ospitium perrexerunt. 10 Iterum namque in circuito ecclesie de foris sepulchri in una de lampadibus lumen coram multis videntibus ardere incepit. Cum vero tanti miraculi vox per civitatem sonuit, omnes velociter ad sepulchrum cucurrerunt, ibique unusquisque sursum aspiciens lampades, que de foris in circulo ecclesie erant, una post alteram vicissim taliter accendebantur, ut fumus quidem igneus per aquam et oleum usque ad stopinum ascendebat, et tribus favillis 15 stopino percusso ardere incipiebat. Et sic in die resurrectionis post nonam palam coram omnibus in lampadibus 16 lumen, ut dictum est, taliter venit. Et Cafarus, qui hec scribere fecit, interfuit et vidit, et inde testimonium reddidit, et procul dubio ita verum esse affirmat.

Ianuenses vero in ebdomada ferialium ad flumen Iordanis iverunt, et postea cum rege 20 ad Iopem redierunt, ibique consilium fecerunt, et ad Azotum inde perrexerunt, et eum bellando per dies tres ceperunt; et postea mense Madii ad Cesariam perrexerunt, et statim galeas in terra extraxerunt, et iardinos omnes usque ad muros civitatis destruxerunt; et castella et machina facere ceperunt. Interim vero Saraceni duo de civitate exierunt, et cum patriarcha et Romane curie legato taliter locuti fuerunt: *O domini, vos qui estis magistri et 25 doctores christiane legis, quare precipitis vestratibus, ut nos interficiant et terram nostram tollant, cum in lege vestra scriptum sit, ut aliquis non interficiat aliquem formam Dei vestri habentem, vel rem suam tollat? Et si verum est, quod in lege vestra scriptum sit hoc, et nos formam Dei vestri habemus; ergo contra legem facitis.* Quibus cum hec et multa alia dixissent, patriarcha talem responsonem fecit: *Verum est, quod in lege nostra scriptum est aliena non rapere et hominem 30 non interficere, quod facere vel precipere nolumus. Civitas namque ista vestra non est, sed beati Petri fuit et esse debet, quem parentes vestri vi a civitate ista deiecerunt. Et si nos, qui vicarii beati Petri sumus, terram suam recuperare volumus, igitur vestra rapere nolumus. De interfectione autem sic respondimus: Interficiendus ille quidem per vindictam est, qui legi Dei contrarius est et legem suam destruere pugnat; si interfectus est, legi Dei contrarium non est; 35 quia Deus: „michi vindictam et ego retribuam; percutiam, et ego sanabo, et non est qui de manu mea possit eruere.“ Ideoque petimus, ut terram beati Petri nobis reddatis, et dimitemmus vos incolumes cum personis et rebus vestris recedere. Quod si non feceritis, Dominus percutiet vos suo gladio, et iuste interfecti eritis. Quapropter ite, et maioribus vestris quod audistis renuntiate.* Et statim recesserunt, et Miro domino bellatorum, et Archadio domino mercatorum omnia, sicut audierant, per ordinem narraverunt. Archadius quidem civitatem reddere concedere voluit. Mir vero dixit: *Civitatem non reddam, sed enses nostre cum ensibus 40 Ianuensium probentur; et Macometo auxiliante, cum dedecore illorum a civitate recedere faciemus.* Sarracenorum autem superbia christianis cognita, statim patriarcha consulibus dixit: *Facite parlamentum.* Et fecerunt. Et in parlamento patriarcha sermonem super 45 populum fecit: *Fratres, quoniam pro servitio Dei et sanctissimi sepulchri ad has partes venistis, bonum et equum est, ut preceptis ac mandatis Dei et suorum fidelium fideliter obediatis. Mandat enim Deus et praecepit vobis per me, ut summo mane die Veneris, die passionis sue, in qua pro redemptione vestra mortem suscepit temporalem, ut corpus et sanguinem Domini suscipiatis, et sine castellis et machinis, cum scalis galearum tantum, muros civitatis ascendere 50 incipiatis. Quod si feceritis, et virtute Dei et non vestra civitatem habere putaveritis, prophetizo vobis, quod Deus dabit civitatem, viros et mulieres, et pecuniam et omnia que intus sunt ante horam sextam in potestate vestra.* Sermonem completo, omnes una voce clamaverunt: *Fiat, fiat.* Post hec vero Wilhelmus Caputmalli, consul exercitus Ianuensium, surrexit et dixit: *O cives et bellatores Dei, precepta Dei que per patriarcham modo audistis, complere ne pigritemini. Quare precipimus vobis sub debito 55 sacramenti, ut mane post missam confessione facta*

a) lampade 1. b) debito 1.

1101. *et corpore et sanguine Domini suscepto, sine castellis et machinis cum scalis galearum tantum ad muros civitatis, me precedente sequendo, sine mora^a tendatis. Ego enim Deo concedente muros ascendere prius incipiam, et cum me ascendentem videbitis, illud idem facere non tardetis.* Mane autem facto, omnia predicta precepta viriliter facere inceperunt; omnibus namque scalis ad murum positis, Wilhelmus Caputmallii consul cum lorica et galea et ense⁵ tantum, multis eum sequentibus, per scalam usque ad summitatem muri ascendendo, solus in muro remansit. Et scala fracta, omnes eum sequentes in terra ceciderunt. Civitas enim per medium murata erat, et Sarraceni omnes ad medium murum fugiebant, et intus se recolligebant. Consul vero postquam de sequentibus eum neminem vidit, Deum deprecari cepit, ut melius consilium sibi ostenderet. Ilico nempe sine mora turrem quandam¹⁰ ascendere cepit, et cum ascendisset, Sarracenus quidam de turre descendens supra eum se proiecit, et brachiis fortiter consulem stringit, et consul eum; et sic ad invicem volvendo, Sarracenus dixit: *Dimitte me et bonum erit tibi, quia cicius et securius turrim ascendere poteris.* Et statim eum dimisit, et velociter sursum ascendit. Cum autem in summitate turris fuit, circumventibus civitatem^b signum cum ense fecit, et alta voce dixit: *Ascendite, 15 ascendite, et civitatem velociter capescite.* Ilico namque omnes unanimiter super murum ascenderunt, et Sarracenos ad murum medium fugientes sequendo eos interfecerunt multos. Alii vero Sarraceni postquam infra alium murum civitatis recollecti fuerunt, Macometum vocando in eorum auxilio, ne civitatem introirent ensibus et telis christianis resistere ceperunt. Ianuenses autem in humeris dextris crucem portantes, et per arborem²⁰ unam palmae pronam supra murum civitatis ascendendo, et Christum in eorum aminiculo vocando, enses suos Sarracenorū ensibus ad presens iunxerunt. Sarraceni namque ilico enses et alia arma dimiserunt, et ad muschetam eorum fugere inceperunt. Ianuenses vero, antequam Sarraceni ad muschetam venissent, omnes bellatores per muros et per civitatem et per angulos mortuos dimiserunt, et ad muschetam omnes christiani cum patriarcha²⁵ absque mora venerunt; et mille ex mercatoribus divitibus, qui sursum in turrem muschete ascenderant, contra patriarcham clamare ceperunt: *Domine, domine, da nobis fidutiam ne moriamur, quia Christi Dei vestri formam habemus, et omnia que habemus vobis dabimus.* Patriarcha quidem licentiam dandi fidutiam Ianuensibus petivit. Ianuenses autem licentiam patriarche dederunt. Et data licentia statim per civitatem iverunt, capiendos viros et mulieres³⁰ et pecuniam magnam, et omnia que intus erant in potestate habuerunt; et omnia huius diei^c incepta usque ad horam sextam, sicuti Daimbertus patriarcha Ianuensibus nuntiaverat, Deo opitulante peracta fuerunt. Preterea paucis diebus transactis, Mauricius Portuensis episcopus et Romane curie legatus, plures ecclesias in predicta civitate consecravit, maiorem scilicet ubi muscheta erat, in honorem beati Petri, et ubi modo est episcopalis sedes; aliam in honore beati Laurentii, in quibus ecclesiis et in civitate tota nomen Iesu Christi adoratur et colitur, et diabolicum nomen Machometi inde expulsus est, et non adoratur.

Postea vero Ianuenses cum galeis et toto exercitu iuxta Sulinum in plagia sancti Parlerii venerunt, et campum fecerunt, et de pecunia campi decimam et quintum galearum⁴⁰ primum extraxerunt. Aliud vero quod remansit, inter viros octo milia diviserunt, et unicuique per partem solidos 48 de Pictavinis et libras duas piperis dederunt, preter honorem consulum^{et} nauclerorum et meliorum virorum, quod magnum fuit. At postea in vigilia sancti Iacobi apostoli iter cum galeis veniendi Ianuam inceperunt; et mense Octubris cum triumpho et gloria redierunt 1101. In primo exercitu Francorum versus Antiochiam 1097.⁴⁵ In exercitu Affrice 1088. In primo exercitu Tortuose 1093. et quando civitas Ierusalem capta fuit 1099.

1102. Proximis vero Kalendis Februarii venientibus, compagna quatuor annorum et quatuor consulum incepta fuit. Primo anno istius consulatus moneta denariorum Papiensium veterum finem habuit, et alia incepta nove monete Brunitorum fuit; et fuerunt consules⁵⁰ de comuni et de placitis per predictos quatuor annos, nomina quorum: Wilhelmus Embriacus, Guido de Rustico de Rizo, Ido de Carmadino, Guido Spinola. Et tempore quorum galee 40 Ianuensium Ierosolimam perrexerunt, et Acharon et Gibellum minorem preliando ceperunt; multeque alie victorie Ianuensi urbi evenerunt. Primo anno huius compagne

a) more 1. b) n. c. 1. c) dei 1.

anni Domini 1102. Tortosa de Suria capta fuit secundo anno 1103. Tercio anno 1104. Quarto anno 1105.

Expletis predictis quatuor annis, incepta fuit alia compagna similiter quatuor annorum 1106. et quatuor consulum, qui consulatum per istos quatuor annos de comuni et de placitis tenuerunt; consules vero fuerunt isti: Mauro de Platealonga^a, Iterius, Wilhelmus Malabitus, Oto Fornarius. Tempore quorum galee 60 de Ianua Ierosolimam perrexerunt, et Tripolim descenderunt^b cum castellis et machinis multis, civitatem et Gibellum maiorem absque prelio habuerunt et ceperunt, et ecclesias consecrare et nomen Iesu Christi laudare et invocare fecerunt. Et primo anno predictae compagnie Boiamundus duxit uxorem suam de 10 Francia in Ianuam, et Puliam deportavit, ibique filium genuit nomine Boiamontem, qui post mortem patris Antiochiam tenuit, et filiam genuit, et post mortem suam Antiochiam ei^c dimisit. Primo anno predictae compagniae anni Domini 1106. Secundo anno 1107. Tertio anno 1108. Quarto anno 1109.

Expleta namque predicta compagna, incepta fuit alia quatuor annorum et quatuor 15 consulum, nomina quorum Wilhelmus Bufeira maior, Guido de Rustico de Rizo, Gandulfus Rufus, et Gido Spinola, qui per istos quatuor annos consulatum de comuni et de placitis tenuerunt, tempore quorum^d Baruti et Mamistra Ianuenses ceperunt, et fuerunt galee 22, et hoc fuit primo anno predictae compagnie, et erant anni Domini 1110. Adhuc vero in 20 prefata compagna castra Lavanie Pedenzuca et cetera, domini eorum Ianuensibus resistebant, victa comuni Ianue in perpetuum tradita fuerunt. Preterea predicti consules ad honorem civitatis Ianue castrum Portus Veneris edificare fecerunt, et hoc fuit extremo anno predictae compagnie, in quo anni Domini currebant 1113. Primo anno prefate compagnie anni Domini 1110. Secundo 1111. Tertio 1112. Quarto 1113.

Postea alia compagna incepta fuit similiter quatuor annorum et quatuor consulum; 25 nomina eorum Oglerius Capra, Lanbertus Guerso, Lanfrancus Roza, Obertus Malus aucellus; quia omnes per istos quatuor annos consulatum de comuni et de placitis tenuerunt. Primo anno istius compagnie anni Domini 1114, secundo anno 1115, tercio anno 1116, quarto anno 1117. In secundo anno predicti consulatus denarii Bruni prioris nove monete mense Octobris finem habuerunt, et alia moneta minorum Brunitorum incepta fuit.

Prefata compagna peracta, incepta fuit alia quatuor annorum, et fuerunt consules 30 quatuor electi per duos annos, et alii quatuor per alios duos. Duobus vero primis annis consules fuerunt Odo de Garaldo, Iterius, Ido de Carmadino, Oto Fornarius. De aliis vero duobus annis sequentibus consules fuerunt Opizo Muszo, Gandulfus Rufus, Lanfrancus Roza, et Guido Spinola, quia omnes prenominati fuerunt consules de comuni et de placitis. Et in primo anno predictae compagnie, scilicet in consulatu Otonis de Garaldo, Iterii, 35 Idonis^e de Carmadino, Otonis Fornarii, sacrata fuit ecclesia beati Laurentii a domno Gerasio³² papa mense Octobris anni Domini 1118. Secundo anno prefate compagnie et pre-nominatorum consulum incepta fuit guerra Pisanorum, et capti fuerunt Pisani in Gauulo cum magna pecunia a galeis 16 Ianuensium mense Madii 1119.

Et in primo anno supra scripti consulatus, scilicet Opizonis Mussi et sotiorum eius, qui 40 annus fuit primus de consulatu et tercius de compagna, Ianuenses cum magno exercitu ad portum Pisanum tenderunt scilicet cum galeis octuaginta, cum gatis³³ 35, et cum galabis^f 28, et cum navibus magnis 4 portantibus machina ac omnia instrumenta quae ad bella sunt necessaria, necnon viginti duo milia virorum bellatorum, militum ac peditum, inter 45 quos bellatores quinque milia cum loriceis et galeis ferreis ut nix albis induti erant. Taliter terruerunt exercitum Pisanorum iuxta terram manentem, quod Pisani eiusdem exercitus mense Septembris in festivitate sanctorum Cornelii et Cipriani, et exaltatione sanctae crucis de lite Corsice pacem in voluntate Ianuensium iuraverunt, et partes galearum stoli ab aliis separantes Pisas perrexerunt, et Ianuenses in carcere captos inde carcere extraxerunt, et 50 Ianuam cum galeis eos deduxerunt anni Domini 1120. Secundo vero anno prefati consulatus Opizonis Mussi et sociorum eius Ianuenses cum magno exercitu militum ac peditum iugum transierunt, Falconemque et Clapinum ac Mundasum et Petram Becariam preliando ceperunt, et castrum Vultabii cum introitu eius per libras 400 emerunt ab Alberto marchione de Gavi anni Domini 1121. Maius anni consulatus consulumque nomina, et qui de comuni

55 a) plate longa 1. b) descemo 1. c) scilicet filie glossa 1. d) glossa 1. e) Otonis 1. f) galabis ed.

32) i. e. Gelasio. 33) Katschiff, navis maior.

et de placitis consules fuere, et quomodo per diversa tempora placita tenuerunt, et que prospera in unoquoque anno contigerunt, per hoc scriptum veritas cognoscatur.

1122. Primo anno unius consulatus fuerunt consules Primus de Castro, Caffarus^a, Oto de Mari, Wilhelmus iudex de Drubecco, et consulatum de comuni et de placitis tenuerunt, et prospera multa ipso anno guerriando Pisanos Ianuensibus acciderunt. In partibus nam- 5 que Pisanorum Ianuenses Pisanos multos preliando ceperunt, et eos Ianuam ultra mille captivando eos in carcerem posuerunt, et duas galeas cum aliis duabus viriliter debellando vincerunt, et galeas et viros vinctos vulneratosque et pecuniam Ianuam detulerunt. In quibus galeis Ianuensium fuerunt Gandulfus de Mazo et Rubaldus Naplonus et Bonusvasallus Census, Wilhelmus Rufus de Curia et multi alii viri prudentissimi. Clavarii scribanique 10 cancellarius pro utilitate rei publice in hoc consulatu primitus ordinati fuerunt; et ignis sancti Ambrosii³⁴ in isto consulatu fuit anni Domini 1122.

1123. Secundo vero anno consulatum unius anni fuerunt consules Oglerius Capra, Wilhelmus de Mauro, Iterius, Wilhelmus de Volta. Et in isto anno Calixtus papa Rome in Lateranensi ecclesia sancti Iohannis sinodum fecit, et Ianuenses et Pisanos ad sinodum propter discordiam 35 eorum vocavit³⁵. Ibiq; pluribus diebus lite Corsice consecrationis a cardinalibus et ab 15 episcopis et archiepiscopis diu inter eos rationata et non concordata, tandem dominus papa postquam vidit cardinales et episcopos discordare, litis huius consecrationis iudices, inde qui litem iuste diffinirent, posuit duodecim archiepiscopos et duodecim episcopos, nomina quorum in privilegio Ianuensium scripta sunt, qui ab aliis separantes et in quandam partem palatii semoti stantes et multum inter se de Corsicanis consecrationibus certando, et antiquum re- 20 gistum^b Romane ecclesie legere fecerunt, et ibi invenerunt, quod Pisani archiepiscopatum Corsice iniuste tenebant; et sic omnibus viginti quatuor concordatis, coram papa in basilica palatii presentibus episcopis et abbatibus et archiepiscopis numero 300 venerunt, et ibi Gausterius Ravennensis archiepiscopus sententiam consilio ceterorum taliter dixit: *Domne domine, nos non sumus ausi dare sententiam coram te, sed dabimus tibi consilium obtinens vim sententie.* 25 *Consilium meum et sotiorum tale est, ut archiepiscopus Pisanus deinceps Corsicanas consecra- tiones dimittat, et ulterius de illis non se intromittat.* Papa vero audito consilio surrexit et dixit: *Archiepiscopi, episcopi, abbates, cardinales, placet omnibus vobis hoc consilium?* Qui surrexerunt et tribus vicibus dixerunt: *Placet, placet, placet.* Et papa dixit: *Et ego ex parte Dei et beati Petri et mea laudo et confirmo, et mane pleno consilio cum omnibus vobis iterum lau- 30 dabo et confirmabo.* Archiepiscopus vero Pisanus inter alios episcopos sedens, hoc audito mitram et anulum ad pedes domni^c pape proiecit, et irato animo dixit: *Ulterius archie- piscopus et episcopus tuus non ero^d.* Papa ilico anulum et mitram cum pede longe proiecit, et dixit: *Frater, male fecisti, et te inde penitere procul dubio faciam.* Mane autem veniente papa in pleno concilio Corsicane consecrationis sententiam dare precepit; et Gregorius 35 diaconus Sancti Angeli, qui postea fuit papa Innocentius, sententiam dedit, sicut scripta est in privilegio Ianuensium³⁶. Sententia data Pisani statim a Romana curia sine licentia recesserunt. Ianuenses vero cum licentia Romane curie cum triumpho et gloria Ianuam venerunt, et parlamento pleno privilegia et omnia que in sinodo gesta fuerant per ordinem a Caffaro narrata fuerunt, sicut vidit et audivit in synodo, et ante sinodum et post sinodum 40 pro servitio civitatis sue moratus fuit, et que gesta sunt, honeste et sapienter tractavit³⁷. Et guerram cum Pisanis postea tamdiu viriliter fecerunt, donec pacem cum magno honore civitatis Ianue habuerunt, sicut scriptum est in consulatu illorum, in quo pax facta fuit. 1123.

1124. Tertio consulatu unius anni fuerunt consules Wilhelmus de Bonbello, Rubaldus Vetu- 45 lus, Bellamutus, Rainaldus Sardena; isti fuerunt consules de comuni et de placitis. Et in ipso consulatu galee 7 Ianuensium huiusmodi in plagia de Castaneto supra Pisanos victoriam habuerunt naves 22 ex magna pecunia ponderatas de Sardinia venientes cum galeis 9 Pisanorum, que pro tutela iusta naves veniebant. Postquam autem galeas Ianuensium viderunt, timore Ianuensium territi naves suas dimiserunt, et ad portum Vadis 50

a) *ita hic 1.* b) *ita 1.* c) *domini 1.* d) *ero. papa. ilico 1.*

34) i. e. in vigilia S. Ambrosii exortas; cf. a. 1141. Ibid. I, 23. W.

35) cf. dipl. Calixti papae d. 1121. 3. Non. Ianuarii. Liber iurium Ianuae I, 21. W.

36) Privilegium Calixti II. papae 1123. 8. Idus Aprilis indultum.

37) Cafari relatio, in qua et praemiorum rei promovendae causa in papam cardinales episcopos collatorum rationem dat, ut a V. Cl. Michaelae Canale comperi, hodieque Ianuae extat. 55

fugientes iverunt; et sic Ianuenses predictas naves Pisanorum honoratas ceperunt et Ianuam duxerunt. Et in isto anno castrum Sancti Angeli Ianuenses vi Pisanis abstulerunt, et multas alias victorias supra Pisanos habuerunt 1124.

In quarto consulatu unius anni fuerunt consules Arnaldus Batigatus, Oto de Gandulfo 1125. rufus, Caffarus, Wilhelmus Piper; et isti fuerunt consules de comuni et de placitis, quorum consulatu multas supra Pisanos Ianuenses victorias habuerunt, partes quarum ad presens scribamus. In estate huius consulatus Ianuenses cum galeis 10 mare Corsice et Sardinie usque portum Pisanum ita tenuerunt, quod multos Pisanos et naves et pecuniam ceperunt, et Ianuam multos in captionem duxerunt. Adhuc vero prefate galee navem unam maiorem 10 ex magna pecunia honoratam et de quadringentis viris armatam, inter Corsicam et Sardiniam iavenerunt, et barcam abstulerunt, et multos viros interfecerunt; et per quatuor dies eam sequendo et preliando, et sic per iram maris separaverunt; navis vero ad Arnum venit et ibi fracta fuit. Postquam vero galee Ianuam venerunt, Pisani cum octo galeis de Arno exierunt, et Provintiam pro capiendis Ianuensibus venire dixerunt. Hoc audito Ianuenses 15 statim galeas 7 armaverunt, in quibus Cafarus, qui consul erat, cum multis nobilissimis viris, scilicet cum Idone de Carmadino et Marino de Porta, cum marchione de Cafara et aliis multis ivit; et secuti sunt galeas Pisanorum per Provintiam et per Sardiniam et per Corsicam et per Elbam, et eas non invenientes Plumbinum venerunt, ibique bellum magnum dederunt, et navem unam, que ibi sub castro in terra erat, pulcherrimam et magnam et ex 20 magna pecunia ponderatam ignem posuerunt, et castrum et burgum igne posito bellando ceperunt, viros et mulieres et pæros et pecuniam eiusdem castri in galeis Ianuam deduxerunt; et hoc fuit in medio Septembris. Postea vero in eodem consulatu galeam unam Pisanorum, que in Provintiam ivit, ad Aquilam scilicet, capta fuit a galeis Ianuensium; et postea nec antea aliqua Pisanorum galea infra guerram non fuit nec venit; multaque alie 25 victorie in eodem anno Ianuensibus evenerunt: et in ipso consulatu publici testes, qui se scribunt, in laudibus et in contractibus primitus inventi fuerunt 1125.

Quinto consulatu unius anni consules fuerunt Oto Gontardus, Wilhelmus Porcus, 1126. Bellamutus, et Wilhelmus Picamilium, et tenuerunt consulatum de comuni et de placitis. Et in isto anno Ianuenses cum stolo de galeis et gatis supra Pisanos iverunt, et ad Arnum 30 vexilla et tentoria in terra posuerunt, et bellum cum militibus et peditibus Pisanorum fecerunt. Deinde Vadim pergentes, totum fere bellando destruxerunt, et castrum Plumbini, quod rehedificatum erat, vi preliando iterum ceperunt. Deinde Corsicam transierunt; et castrum Sancti Angeli, quod recuperatum a Pisanis erat, castrum et Pisanos 300 bello habuerunt. Multaque alie victorie supra Pisanos in hoc anno facte fuerunt. In isto consulatu 35 navis sancti Andree fracta fuit 1126.

In sexto consulatu unius anni fuerunt consules sex de comuni et de placitis, Iterius, 1127. marchio de Caffara, Wilhelmus de Volta, Caffarus, Oto de Mari, Rainaldus Sardena. Et isti consules 16 galeas in Corsicam miserunt, sequentes galeas novem Pisanorum, fugientes invenerunt summa velocitate, unam ex illis ceperunt et Ianuam cum triumpho eam duxerunt, Alamannam nomine; et multas alias victorias supra Pisanos in ipso anno habuerunt. 40 Magnum enim ac mirabile fuit, quod in toto tempore guerre Ianuenses semper de partibus Pisanorum galeas et naves, viros et pecuniam capiebant, Pisani vero toto tempore guerre in parte Ianuensium non venerunt, nisi cum galea una que in Provincia a Ianuensibus capta fuit 1127.

In septimo consulatu unius anni fuerunt consules Oto Gontardus, Guiscardus, Wilhelmus iudex de Drubecco, Wilhelmus Piper, de comuni et de placitis. Et in isto consulatu 45 Monsaltus fuit captus a Ianuensibus, qui fuerunt ibi cum magno exercitu peditum et militum 1128.

In octavo consulatu unius anni fuerunt confirmati isti prefati consules, scilicet Oto 1129. Gontardus cum sociis suis, fueruntque consules de communi et de placitis. Et in isto consulatu Ianuenses cum galeis 16 tenderunt supra Pisanos usque Messanam, ibique Pisani qui in terra erant simul cum burgensibus Messane cum Ianuensibus bellum inceperunt; et quia burgenses adiuabant Pisanos, Ianuenses vi bellando expulserunt Pisanos et burgenses extra burgum Messane usque ad palatium regis, et burgum et pecuniam in suam potestate 55 statem habuerunt; et amore regis et prece legatorum regis pecuniam burgensium red-

diderunt et hereditatem eorum. In Varrigatore nave una Pisanorum ex magna pecunia honoratam preliando ceperunt et Ianuam deduxerunt, et decem milia librarum valens de navi habuerunt 1129.

1130. In nono consulatu unius anni fuerunt consules tres de comuni, Rubaldus Vetulus, Wilhelmus de Volta, Bellamutus; et 14 de placitis: Wilhelmus Picamilium, Zenoardus de Vulpe, Wilhelmus de Nigro, Enricus Roza, Marinus de Porta, Caffarus, Oto de Gandulfo rufo, Oglerius de Mari, Ansaldus Crespinus, Donusdei de Iterio, Bonusvasallus de Odone, Wilhelmus de Bonobello, Oglerius Capra, Albertonus de Ansaldoite, de quibus predictis consulis taliter placitabant, duo in unam compagniam, et duo in alteram, et sic per ceteras compagnias, scilicet Wilhelmus Picamilium et Genoardus in compagnia de Burgo; et 10 Wilhelmus de Nigro et Enricus Roza in compagnia de Susilia; in tercia, scilicet de Porta, Caffarus et Marinus de Porta; in quarta, id est de Sancto Laurentio, Oto de Gandulfo rufo et Oglerius de Mari; in quinta, videlicet de Macagnanis, Donusdei de Iterio, Ansaldus Crespinus; in sexta, id est de Platealonga, Bonusvasallus de Odone, Wilhelmus de Bonobello; in septima compagnia de Palazolo Oglerius Capra, Albertonus de Ansaldoite. Et isti placitabant, ut si aliquis de compagnia una faciebat lamentationes super aliquem aliarum, veniebat ad consules actoris ad placitandum. Et in illo tempore in Ianua non erant nisi compagnie septem. Sed in isto consulatu Ianuenses ad Sanctum Romulum tenderunt, et turrem ibi edificaverunt, et homines illius loci, ac Baiardo, et de Poipino, et comitem Vigintimiliensem quem Ianuam adduxerunt, quoniam Ianuensibus resistebant, fidelitatem sancto 20 Siro et populo Ianuensi in perpetuum iurare fecerunt. Et in eodem consulatu episcopus Syrus Ianuensi episcopatu electus fuit presente papa Innocentio, qui tunc Ianue erat, in eodem anno ab eodem papa apud Sanctum Egidium consecratus fuit. Eo tempore papa Innocentius fecit tregam inter Ianuenses et Pisanos per multa sacramenta ab utroque latere facta, donec a Frantia papa rediret, et ecclesia Portueneris ab eodem papa consecrata 25 fuit 1130.
1131. In decimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni et de placitis Wilhelmus de Mauro, Oto Gontardus, Obertus Ususmaris, Wilhelmus Piper 1131.
1132. In undecimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni et de placitis Bonusvasallus de Odone, Oglerius de Guidone, Wilhelmus de Volta, Oto de Gandulfo rufo, Wilhelmus Picamilium. In isto vero consulatu Ianuenses armaverunt galeas 16 sequentes galeas Pisanorum per Corsicam et per Sardiniam, et ceperunt navem unam de Pisanis ad Callarim; et castrum Rivaroli factum fuit. Et in isto anno Lavanienses Ianuensibus guerram facere ceperunt. Consules Lavaniam cum exercitu tenderunt, bella et devastationes multas ibi fecerunt 1132. 35
1133. In duodecimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni tres, Obertus Turris, Lanfrancus Vetulus, Oto Cannella; et de placitis tres, Wilhelmus Bufferius, Bonusvasallus de Tetuica, Obertus de Taschifellono. In isto consulatu pax facta fuit inter Pisanos et Ianuenses ad Cornetum; et ibi accepit dignitatem archiepiscopatus et palleum et crucem Syrus Ianuensis episcopus a domino Innocentio papa³⁸. Adhuc in predicto consulatu 40 Ianuenses cum octo galeis Romam tenderunt in servitio domni Lotarii regis et pape Innocentii, et ceperunt turres plures, et bella multa fecerunt, donec Romani posuerunt se in mercedem regis et pape. Iterum in hoc anno Ianuenses castra Lavaniensium destruxerunt, et cum illis ita pacem fecerunt, quod Lavanienses in mercedem consulum se posuerunt, et omni tempore in precepta eorum stare 1133. 45
1134. In tercio decimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni tres: Ansaldus Mallonus, Ansaldus de Auria et Fabianus; et de placitis octo: Boiamundus et Ingo de Volta placitabant in duabus compagniis, in Palazolo et in Platealonga, Elia et Ingo Galleta in aliis duabus, in Macagnanis et in Sancto Laurentio; Rainaldus Goxonus et Wilhelmus Lusius in aliis duabus, in Porta et in Susilia, Ansaldus Sardena et Rubaldus Vicecomes in aliis 50 duabus, in Portanova et in Burgo. Et tunc temporis in Ianuensi civitate erant compagnie facte de septem octo 1134.
1135. In quarto decimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni tres, Bonus-

a) ed. c. b) H. glossa.

38) v. bullem in Mon. Patriae, libro iurium Genuae I. p. 41.

vasallus de Tetuica, Ingo Gontardus et Oto Cannella; et de placitis sex, de quibus tres consules placitabant in quatuor compagiis, et alii tres in aliis quatuor compagiis, scilicet in Palazolo et in Platealonga et in Macagnanis et in Sancti Laurentii, in istis quatuor compagiis placitabant Bonusvasallus de Bonohomo, Ionathas Pedegola, marchio 5 Gúaracus. In aliis quatuor, scilicet in compagna de Porta et de Susilia et de Portanova et de Burgo, placitabant Obertus de Caschifellonus, Iordanus de Porta, Bonusvasallus de Antiochia 1135.

In quinto decimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni Ansaldus Mallonus, 1136 Ido Porcellus, Lafrancus Piper; et de placitis Tanclerius de Mauro, Wilhelmus Garius, Wilhelmus Niger, Lanfrancus de Oglerio de Rodulfo, Ingo Clericus, Rubaldus Vicecomes; et tres de istis placitabant in quatuor compagiis, et alii tres in aliis quatuor. Et in isto consulatu galee duodecim tenderunt super Buzeam, et ceperunt navem unam magnam et divitem, et Sarracenos multos, Bolpheto fratrem Matarassi, et alios multos quos lanuam deduxerunt, et de peccunia navis unaqueque de galeis habuit valens librarum 700 . . . . . 15 1136.

In sexto decimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni Boiamundus de 1137 Odone, Wilhelmus Burronus, Earicus Gercius, Wilhelmus Lusius; et de placitis quatuor, Elias, Wilhelmus Barca, Fabianus, Wilhelmus Bruxedus; isti placitabant in quatuor compagiis. Wilhelmus Pezolos, Rainaldus Gauxonus, Bonusvicinus de Campo, Vasallus de Guisulfo; isti in aliis quatuor compagiis placitabant. Et in isto consulatu galeae 22 iverunt in Garbum sequendo galeas Sarracenorum 40 de Caito Maimono Almarie, et non inventes, ceperunt plures naves Sarracenorum, cum peccunia magna et victoria lanuam redierunt 1137.

In septimo decimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Ansaldus 1138 Mallonus, Bonusvasallus de Odone, Bellamutus, Lafrancus Piper; et de placitis quatuor fuerunt consules, Philippus de Lamberto, Wilhelmus Niger, Ansaldus Crispinus, Obertus Ususmaris 1138.

In octavo decimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Wilhelmus 1139 de Bonobello, Oglerius de Guidone, Wilhelmus de Volta, Wilhelmus Piper; et de placitis quatuor, Elias, Ingo de Volta, Boiamundus, Wilhelmus Rufus. Et in isto consulatu Bruneti finem habuerunt. Et in isto consulatu moneta data fuit lanuensi urbi a Cunrado Theutonico rege³⁹; et privilegia inde facta et sigillo aureo sigillata cancellarius regis lanuam duxit et consulibus dedit 1139.

In nono decimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Obertus 1140 Turris, Wilhelmus Barca, Guiscardus, Wilhelmus Malusacellus; et de placitis quatuor, Bonusvasallus de Odone, Guilielmus Niger, Ansaldus de Auria, Bellamutus. Et in isto consulatu Wilhelmus de Columba scribanus intravit. In isto autem consulatu lanuenses cum magno exercitu militum ac peditum mari ac terra ad Vigintimiliensem civitatem perrexerunt, ad honorem Dei et civitatis lanuae civitatem et castra totius comitatus preliando ceperunt, et fidelitatem omnibus hominibus civitatis et comitatus in perpetuo iurare fecerunt. Adhuc in eodem consulatu galee 2 Gaitanorum que ad depredandum lanuenses Provinciam venerant, ilico galee 2 lanuensium armate fuerunt, et eas sequentes apud Arzentariam invenerunt, et unam preliando ceperunt, et cum hominibus ac cum tota preda quam fecerant lanuam adduxerunt 1140.

In vicesimo consulatu unius anni fuerunt consules quatuor de comuni, Philippus de 1141 Lamberto, Wilhelmus de Volta, Caffarus, Lanfrancus Piper; et de placitis quatuor, Martinus de Mauro, Marinus de Porta, Wilhelmus Lusius, Elias. Et isti consules de comuni castrum Amelii emerunt, et Strutio fratribusque et consobrinis pro feudo dederunt, et fidelitatem ab eis in perpetuum acceperunt⁴⁰. Et in isto consulatu Obertus cancellarius intravit, et in eodem consulatu secundus ignis in civitate fuit, et hoc fuit in vigilia sancti Iacobi 1141.

In vicesimo primo anni unius consulatu fuerunt consules de comuni Ansaldus Mallonus, 1142 Bonusvasallus de Tetuica, Oglerius de Guidone, Bellamutus; et de placitis quatuor, Oto

a) Piper de comuni et f. male. b) Sic f. in margine domum incensam habet, ita in scriptam: Ignis sancti Iacobi.

39) v. chartam l. c. p. 57 datam Nurember a. 1138 mense Decembri. 40) Documenta de traditione castrum Amelii v. in libr. iur. fan. l. p. 73. sq. W.

Iudex, Oglerius de Mari, Wilhelmus Pezulus, Ceba. Et isti consules miserunt galeam unam et legatos duos, Obertum Turrem et Wilhelmum Barcam, ad imperatorem Caloianem, qui cum magno exercitu in Antiochenis partibus erat, ibique mortuus fuit, et filio suo Manuelli^a imperium dimisit 1142.

1143. In vicesimo secundo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Bonus senior Mallonus, Wilhelmus Porcus, Wilhelmus de Volta, Lafrancus Piper; et de placitis quatuor, Ugo Iudex, Bonusvassallus de Odone, Oglerius Ventus, Wilhelmus Lusius. In isto consulatu tercie ablate fuerunt mulieribus^b. In ipso predicto consulatu galee 4 lanuensium Montem Pesulanum ceperunt, et Wilhelmo de Monte Pésulano reddiderunt; et mille marche argenti hominibus galearum reddiderunt, quas hominibus lanuensium ipse abstulerat; et 10 insuper fundicum Bruni de Tolosia eis tradidit, et omnia vectigalia eis dimisit totius terre sue^c. Quando autem galee iste revertebantur, ex predatoribus quandam galeam invenerunt, et ilico eam ceperunt 1143.

1144. In vicesimo tertio consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Tanclerius de Mauro, Philippus de Lamberto, Wilhelmus Ventus et Bellamutus; et de placitis quatuor: 15 Elias, Wilhelmus Iudex de Novaria, Caffarus, Obertus Spinola. In isto consulatu galea una lanuensium ivit propter predam quam faciebat comes Milgorii, frater comitis Barconie, supra lanuenses, et bello incepto a comite cum galea, interfectus est comes a quodam balistario galee. Iterum prefati consules miserunt Provintiam, et fecerunt capere unam sagitteam ex predatoribus qui depredabantur lanuenses, ideoque oculos eis extraere fecerunt. 20 Et isti consules tempore pape Lucii miserunt legatos ad papam, qui multa petentes, tandem hoc consecuti sunt, quod dominus^d papa Lucius^e dimisit lanuensibus libram auri unam quam pro unoquoque anno Romane curie dare debebant. Insuper privilegia lanuensibus donavit, ac confirmavit omne ius quod lanuenses in partibus Surie habuerunt vel habere debent 25 1144.

1145. In vicesimo quarto consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor^f, Ido Gontardus, Oglerius de Guidone, Guiscardus, Wilhelmus Lusius; et de placitis quatuor, Oto Iudex, Rodoanus, Wilhelmus Buforius, Ceba. Et in isto consulatu castrum Seestri^g fuit aedificatum^h 1145.

1146. In vicesimo quinto consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Ansaldus 30 Mallonus, Wilhelmus Niger, Caffarus, Lanfrancus Piper; et de placitis quatuor, Boiamundus, Marinus de Porta, Sismundus Muscula, Rainaldus Gobus. Et in isto consulatu praedicti consules miserunt galeas 22, et golabios 6 cum multis machinis, lignaminis de castellis, et cum 100 militibus cum equis supra Sarracenos ad Minoricam et alia loca usque in Almaria, de quibus galeis Caffarus consul fuit guida cum Oberto Turre, quem elegit sibi sotium 35 in hoc itinere. Postquam vero ad Minoricam venerunt, terram descenderuntⁱ cum equis et militibus et cum bellatoribus viris, et sic cum lorice et elmis et aliis armis, dimissis galeis cum paucis in portu Forneli, milites et pedites multa vexilla deferentes, per totam insulam armati perrexerunt, et capientes Sarracenos et raubam, devastando casales per quatuor dies ad galeas redierunt; ibique sub^j tentoriis quiescentes, ecce milites Sarracenorum 300 40 fere usque ad tentoria armata manu latenter venerunt, multos pedites secum habentes. lanuenses vero ilico equos ascenderunt, et bellum statim cum Sarracenis incepterunt, et Sarraceni terga vertentes sine mora fugere incepterunt; et sic lanuenses per octo miliaria eos sequentes duas partes militum et peditum Sarracenorum interfecerunt, et in campis mortuos dimiserunt. Postea vero ad civitatem ipsius insule perrexerunt, et ceperunt, et 45 eam destruxerunt, et pecuniam in galeis posuerunt. Preterea prefate galee omnes deinde Almariam perrexerunt^k, et in portu Almariae multas naves honeratas ex multis magnis divitiis invenerunt, et pecuniam inde extraxerunt et in galeis posuerunt. Et postea in

a) manue addito alta manu lo l. b) in margine duas mulieres vacuis manibus pictas, hac inscriptione: tercie ablate. c) dominus l. d) l. in margine papa sedens solio legato numum reddit, hac inscriptione: libra auri permissa lanuensibus. 50 e) quinto l. error. f) Ansaldus Mallonus, Wilhelmus Niger, primum scripti, dein linea subducta deleti, cf. a. 1146. g) in marg. Segestri castrum videtur l. h) defenderunt l. i) super l.

41) *ibid.* p. 87—89. W. 42) de quo castro feudi Hispaniae rego foedus inierunt m. Sept. a. 1146; cf. nomine Lavaniae comites communi lanuensium sacramentum fecerunt mense Iulio; *ibid.* p. 103. W. regendam tradiderunt a. 1147; *ibid.* p. 131 sq. W. 55 43) De infestanda Almeria lanuenses cum Hdephonso

terram descenderunt, et tentoria prope civitatem posuerunt, gatas et machinas et predeiras ibi fecerunt. Interim vero Sarraceni territi pacem et treguam lanuensibus pecierunt, et pro pace, si lanuenses facerent, centum tredecim miliaria marabetinorum valens promiserunt. Quibus Caffarus et Obertus Turris pro ceteris sic responderunt: *Non pacem sed treguam usque ad reditum lanue faciemus, si predictos marabetinos ad presens nobis dederitis.* Statim namque Sarraceni timore commoti^a dixerunt: *Accipite ad presens viginti quinque miliaria, et de aliis dabimus vobis ostaticos octo cum elemino, usque ad octo dies complebimus alios.* Et in presenti nocte marabetinos viginti quinque milia dederunt, et donec marabotini numerabantur in nocte, et comiti galearum supra marabetinos dividendo stantes, infra hoc rex
 10 Almarie clam cum duabus galeis et cum innumerata pecunia nocte recessit. Mane veniente Sarraceni alium regem elegerunt, qui ilico predictos ostaticos ad galeas misit, et predictam pecuniam dare promisit. At quia ad terminum octo dierum pecuniam non solvit, lanuenses inde ira commoti terram descenderunt, et bella multa cum manganis et gatis ad civitatem dederunt, et per viginti duos dies in tentoriis galearum in terra steterunt; et postea
 15 superveniente hieme inde recesserunt, et^b cum triumpho et magna pecunia capta lanuam venerunt 1146.

In vicesimo septimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni sex, Philippus de 1147. Lanberto, Obertus Turris, Oglerius de Guidone, Baldoinus, Ansaldus de Auria, Wilhelmus Picamilium; et de placitis quatuor, Ugo Iudex, Ingo de Volta, Obertus cancellarius, Ansaldus
 20 Pizo. In tempore istorum consulum lanuenses iverunt ad Almeriam cum magno atolo galearum et aliarum multarum navium, et ceperunt Almariam bellando et Sarracenos vincendo et interficiendo, sicut scriptum est in libris⁴⁴ et in istoriis lanuensium a sapientibus factis qui viderunt et interfuerunt; unde quamvis omnia scribere non possimus, particulam tamen ad presens scribamus 1147.

In vicesimo octavo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni sex, Wilhelmus 1148. Buronus, Ansaldus Mallonus, Oglerius Ventus, Iordanus de Porta, Enricus Guercius, Lamfrancus Piper, et de placitis quatuor: Wilhelmus Niger, Fredenzonus Gontardus, Marinus de Porta, Opizo Lecavelum. In isto consulatu capta fuit Tortuosa 1148, et in isto consulatu castrum Palodii fuit adquisitum precio librarum septingentarum⁴⁵.

In vicesimo nono consulatu unius anni fuerunt consules sex de comuni, Wilhelmus 1149. Ventus, Wilhelmus Pellis, Wilhelmus Niger, Caffarus, Obertus Spinola, Rubaldus Bisatia; et de placitis quatuor, Wilhelmus Buferius, Wilhelmus Stanconus, Obertus cancellarius, Sismundus Muscula 1149.

In tricesimo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Ansaldus Mal- 1150. lonus, Rodoanus, Wilhelmus Lusius, Lamfrancus Piper; et de placitis quatuor, Boiamundus, Fredenzonus Gontardus, Anselmus de Caffara, Ansaldus Spinola 1150.

In tricesimo primo consulatu unius anni fuerunt consules quatuor de comuni, Wilhelmus 1151. de Bonobello, Wilhelmus Stralandus, Otto Rufus, Botericus; et de placitis quatuor, Ugo de Elia, Otto Bencerto, Obertus cancellarius, Wilhelmus de Nigro 1151.

In tricesimo secundo consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Tancle- 1152. rius de Platealonga, Rubaldus de Alberico, Rubaldus Bisacia, Ansaldus Spinola; et de placitis quatuor, Wilhelmus Buferius, Wilhelmus Stanconus, Wilhelmus Cicala, Conradus Rufus 1152. Et in hoc consulatu macella fuerunt mutata de civitate, ad Molum unum, et alterum in Susilia.

In tricesimo tercio consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor^c, Martinus 1153. de Mauro, Wilhelmus Niger, Enricus Guercius, Wilhelmus Lusius; et de placitis quatuor, Obertus cancellarius, Iohannes Malusaucellus, Ido Gontardus minor, Wilhelmus de Ripa iudex 1153.

In tricesimo quarto consulatu unius anni fuerunt consules quatuor de comuni Oglerius 1154. de Guidone, Ansaldus de Auria, Obertus Spinola, Lamfrancus Piper; et de placitis quatuor, Oto Iudex, Fredenzonus Gontardus, Ionathus Crispinus, Baldizonus Ususmaris^d. Iati

a) commoti 1. b) et iannem 1. c) deest 1. d) *hic erasum est MCLIII.*

44) Inquit narrationem ab ipso compositam, quae VIII. 45) De hac acquisitione v. cessionem maria sine libri habetur, prout iam saeculo XIII exeunte chionis de Gavio, ibid. p. 135. W.
 55 auctor glossae marginalis indicavit: *infra in folio*

namque consules quando electi fuerunt, quoniam civitatem dormire et litargiam pati, et sicuti navem sine gubernatore per mare pergentem cognoscebant, ad praesens consulatum iurare nolebant. At quia ab archiepiscopo moniti in remissione eorum peccatorum, et a populo coacti fuerunt, vix tandem consulatum pro honore civitatis iuraverunt. Qui postquam iuravere, statim multum cogitando quomodo civitatem a sompno eriperent, mox in 5 initio eorum consulatus galeas pro munimine civitatis facere, quibus civitas omnino carebat, et pecuniam feneratoribus civitatis ultra quindecim milia librarum numero solvere inceperunt⁴⁶. Unde cives qui dormierant, a sompno aliquantulum surrexerunt, et in omnibus eorum praeceptis obedire dixerunt. Caffarus vero, qui hunc librum composuit, et preteritorum consulatum gesta narravit, ut istorum bonum initium a memoria futurorum scriberetur, noluit prolatare; et ut bonum initium finem sequatur, Caffarus cum in oratione moratur, Deum inde cotidie deprecatur. Postquam vero predicti consules ad finem eorum consulatus venerunt, pecuniam quindecim milia librarum numeri, quam in initio solvere inceperant, totam debitoribus solverunt, et cives in pace tenuerunt, et multa consilia, que de utilitate civitatis invenerunt, consulibus venturis in scriptis dederunt, quoniam brevitate 15 temporis et solutionis peccunie impedimento explere non potuerunt. At quia magna et multa utilitas est preteritarum rerum notitiam habere, presentia discernere, futura prevedere, ideoque que prospera et adversa fortuito casu in predicto consulatu acciderunt, Caffarus veritatem, prout cognovit, presentibus et futuris hominibus notificare decrevit. Tempore enim predictorum consulum Fredericus^a Romanorum rex et semper augustus Lombardiam 20 venit, ibique virorum omnium civitatum atque locorum fidelitatem et forum accepit, multaque alia, quod longum est narrare, peregit. Predicti vero consules legatos de melioribus, Ugonem scilicet archidiaconem, et Caffarum huius libri compositorem, ad predictum regem miserunt, quos honorifice suscepit, et multa secreta consilia de honore regni et lanuensis civitatis legatis aperuit; et ultra omnes civitates Italiae honorem lanuensi civitati facere 25 promisit; et sic legatis licentiam revertendi, prout decuit, sine mora honestissime dedit. Consules vero secreta consilia, que legati a rege detulerant, electis consulibus post eos venturis omnia per ordinem narraverunt, et in eorum arbitrio omnia peragere dimiserunt. Adhuc vero in predicto consulatu die nativitatis Domini recedente et nocte veniente, fortuito casu accidit in quadam domuscula burgi civitatis, quod ignis accensus fuit, et iuxta 30 manentes super alias mansiones comburendo ascendit. Cives iliquo qui in civitate erant, ferocissimi bellatores et contra omnia adversa fortissimi defensores, sine mora ad ignem cucurrerunt, et mansiones destruendo et aquam proiciendo, ignem ita extinxerunt, quod postquam particula burgi combusta fuit, omnes alie mansiones burgi et civitatis incolumes remanserunt. Interea cunctas res combustae particulae cives in tuto loco posuerunt preter 35 edificia et vasa que combusta fuerunt. Preterea predicto anno quedam barbara gens quae vocabatur Mussemutorum, eo tempore pacem cum lanuensibus firmaverunt, quorum galeae 9 in Sardineam venerunt, ibique navem unam lanuensium de Alexandria venientem et ex magna pecunia honoratam invenerunt. Que postquam iuxta navem venerunt, viri galearum unde navis esset interrogaverunt. lanuenses vero qui in navi erant, ira commoti, unde 40 essent respondere noluerunt; sed armati cum lorice et ensibus galeas audacissime assenderunt, Sarracenos detruncando et interficiendo pro eorum superbia; fere omnes interfecti fuerunt. Mussemuti autem postquam lanuenses esse cognoverunt, mesti multum de hoc quod fecerant statim fuerunt, et navem cum tota pecunia quam ceperant, pro timore lanuensium incolumem dimiserunt, ita quod unius oboli valens non inde extraxerunt, et Callari- 45 tano iudici commiserunt, et ut lanuam mitteret preceperunt. Callaritanus vero iudex amore lanuensium navem cum suis expensis lanuam misit. Credendum namque est, quando in civitate talia accidunt, quod Deus tangendo fideles suos corrigit, quoniam vult ut fideles qui ab illicitis se abstineant, et que eveniunt, pro correctione eorum evenisse cognoscant. De Nabolensi vero castro quod in eodem anno a marchionibus de Loreto actum est, oblivioni 50 tradendum non est. Ideoque viri presentes et futuri cognoscant, quoniam Enrichus marchio de Loreto^b habitaculum civitatis Ianuae, et sacramentum compagne, et de discordia Nabo-

a) manu posteriori numerus 1. additus est. 1.

b) Iste fuit pater ottois et oarici marchionum de careto glossa

ssoc. XV? 1.

46) Sex milia librarum creditoribus Placentinis tunc soluta esse, docent documenta in libr. iur. edita 55 p. 171. 176. sq. W.

lensium in laude lanuensium consulum stare iuraverat. Consules vero utrarumque partium audita discordia, inter eos concordiam posuerunt. Postea autem, sicut mos est marchionum magis velle rapere quam iuste vivere, iterum discordare incepit; quapropter consules, ut predictus marchio, sicuti iuraverat de discordia in eorum laude stare, legatos, ut veniret, miserunt. Qui cum ore promittebat, quod in corde non habebat. Interim autem quadam die mense Augusti cum exercitu militum et peditum ad praedictum castrum clam venit, et illud fraudulenter cum quibusdam proditoribus^a cepit. Unde praedicti consules cum militibus et balistariis et sagitariis multis per totum eorum consulatum, prout decuit, guerram fecerunt, devastando et comburendo eo illius loca per terram; quoniam iam tempus erat, ad capiendum castrum per mare ire non potuerunt. 1154.

In tricesimo quinto consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Wilhelmus^{1155.} Porcus, Obertus cancellarius, Iohannes Malusaucellus, Wilhelmus Lusius; et de placitis sex, tres quorum placitabant in quatuor compagnis versus Palazolium in uno de palaciis archiepiscopi, nomina quorum Bonusvassallus de Lamberto Medico, Boiamundus de Odone, Wilhelmus Stanconus. Alii vero tres, scilicet Wilhelmus Cigala, Nicola Roza, Obertus Recalcatus, placitabant versus burgum in aliis quatuor compagnis, et hoc in alio palatio archiepiscopi. Tempore quorum que in civitate lanuensi et extra per diversa loca acciderunt. Caffarus bone memorie ad futurorum memoriam notificare decrevit. Notum igitur tam presentibus quam futuris fiat, quod predicti consules rem publicam lanuensium multum et multum augmentando, prout decuit, tractaverunt. Omnia namque que de omnibus rebus pignori subiciebantur, videlicet castra, ripe, scariorum⁴⁷, cantarii, rubi, monete, omniumque aliarum comunium redditum a servitute pignoris^b liberaverunt. Preterea murum et portas ex utroque latere civitatis edificare ceperunt; pacem quidem non solum in civitate, verum etiam extra per multa loca ad honorem civitatis fecerunt. Marchiones namque de Laureto, qui quondam pro Nabolensi castro guerram lanuensibus fecerant, et de castro et omnibus aliis rebus in praecepto istorum et futurorum consulum stare iuraverunt⁴⁸. Adhuc vero cum legato Constantinopolitani imperatoris pacem taliter firmaverunt, quod deinceps in perpetuum per unumquemque annum 500 perparos et duo palia a curia imperatoris comune lanue habere debet, et insuper archiepiscopus per annum in perpetuo perparos sexaginta, et unum pallium habere debet, comune etiam unum fundicum et ecclesiam in Constantino- poli, et per totam terram suam comertium diminutum de deceno in viceno quinto⁴⁹. Iterum quippe Fredericus rex Romanorum et semper augustus in preterito consulatu in Lombardiam venit, et in isto consulatu per ebdomadas novem Terdonam obsidendo et preliando medio Aprili cepit et destruxit. Unde omnes homines aliarum civitatum et locorum terrore comoti, magnam et immensam pecuniam regi tribuerunt. Lanuenses vero consules, quamvis a pluribus sepe et sepe excitati et moniti ut pecuniam regi darent, tamen unius oboli valens dare nec promittere voluerunt. At quidem in omnibus castris que de comunis extra civitatem erant, arma multa et viros bellatores sufficienter miserunt, et omnibus hominibus eorum districtus ut arma et omnia que ad bella sunt necessaria festinanter haberent, sub debito sacramenti preceperunt: et ut preceptum consulum fuit, omnes homines sine mora fecerunt. Rex autem postquam audivit lanuenses tam bene et viriliter preparados esse, nuntios statim consulibus misit, ut de illis ad illos irent. Et unus de consulibus Wilhelmus Lusius cum quibusdam ex melioribus civitatis ad regem perrexit, ibique multa de honore regni et civitatis ad invicem tractaverunt; et ultra omnes civitates Italie civitati lanue rex honorem se daturum promisit, et honestam licentiam revertendi sine dilatione consulum prebuit. Post hec autem Romam perrexit, ibique in ecclesia beati Petri cum benedictione Adriani apostolici coronam suscepit, et postea ad Teothonicam terram reversus est. Cum ergo credibilium virorum credibilibus argumentis verissime apertum sit, ita de augmentatione rei publice lanuensium esse, uti presens scriptura demonstrat, conveniens ideo est, ut quicquid de honore civitatis in isto consulatu actum est, veritas cognoscatur. Cognoscat ergo universitas populorum, quod isti consules quemdam legatum, Sancti Laurentii canonicum, Maimfredum scilicet virum nobilem et sapientem, ad Romanam curiam pro iusticia lanuensium petenda miserunt: ibique patriarcham Ierosolimitanum omnesque fere orien-

a) proditoribus corr. proditoribus f. b) pignoris f.

47) fortasse munitiones, mensurae, pondera, monetae. 48) Non iam exstat sacramentum. W. 49) D. 12. m. Oct. Libr. iur. lan. I, 184. W.

tales archiepiscopos et episcopos, et Raimundum Hospitalis dominum invenit. Predictus namque legatus coram orientalibus pontificibus qui tunc Romane curie in Benevento erant, proclamationem, sicuti consules ei preceperant, domno apostolico taliter fecit:

Reverentissime pater et domine, Deo et vobis ex parte Ianuensium consulum conqueror de Ierosolimitano rege et Tripolitano comite atque Antioceno principe, qui iusticiam Ianuensium, 5 quam in orientalibus plagis habere debent, cotidie auferunt et diminuunt, quatinus quippe predecessores eorum Ianuensibus dederunt et sacramento et privilegiis firmaverunt. Hoc ideo fecerunt, quoniam Ianuenses multis et magnis eorum machinis et expensis multaque sanguinis effusione civitates et loca orientis obsidendo et preliando ceperunt, sicuti per presentia scripta vobis notificatur. Insuper etiam proclamationem facio de hominibus Ierosolimitani regis, qui 10 cum galeis naves Ianuensium et pecuniam iniuste eis abstulerunt. Adhuc vero de quibusdam Provincialibus scilicet Bernardo Attonis et sociis eius taliter querimoniam facio. Unde sanctissime pater et domine, excellentiam vestram suppliciter exoro, ut baculus apostolice sedis cunctos iustitiam Ianuensium vinculo anathematis percutiat auferentes.

Apostolicus autem audita lamentatione et visis litteris Ianuensium, presentibus orientalibus pontificibus preceptum suum dedit. Preceptum vero quale fuerit, in hoc libro ad presens scribitur et notatur:

Adrianus episcopus servus servorum Dei, illustri Ierosolimitanorum regi salutem et apostolicam benedictionem. Ad hoc in eminenti sedis apostolice specula divina sumus disponente gratia 20 constituti, ut nostre considerationis oculum ad universas mundi partes extendere debeamus, ut ea que contra iustitie tramitem et ordinis rationem commissa esse noscuntur, nos oporteat atentius emendare. Dilecti autem filii nostri Ianuenses cives directa nuper ad nos questione monstrarunt, quod homines tui pecuniam et navem in qua ipsa pecunia ferebatur, eis nulla rationabili causa intercedente per violentiam abstulerunt, et usque in presens sicut nobis dicitur detinere presumunt. Unde si tue nobilitatis industria provida consideratione pensasset, quot 25 dampna, quot incommoditates, quot etiam scandala terre tue et regno tibi commisso huius occasione rapine valeant provenire, cum Ianuensis civitas gloriosa et inclita in remotis mundi partibus potentissima habeatur, nobis etiam non ammonentibus debueras effecisse, quod omnia que iniuste et per rapinam ablata sunt, predictis Ianuensibus essent in integrum restituta. Ne igitur idem Ianuenses aliquam versus te vel fideles tuos habeant ulterius materiam conquerendi, nobi- 30 litati tue per apostolica scripta precipientes mandamus, quatinus sicut benedictionem et gratiam sacrosancte Romanæ ecclesie matris tue desideras retinere, pecuniam simul et navem memoratis Ianuensibus facias absque ulla diminutione restitui. Si enim super eodem negotio ad aures nostras querimonia ulla pervenerit iterata, facere non poterimus, quin in terram tuam pro ipsius detentione rapine gravius vindicemus. Nichilominus etiam dilectioni tue presentium 35 auctoritate mandamus, ut vicecomitatum Acarontis et alia iura que ad Ianuensium ius pertinere noscuntur, eos de cetero pacifice possidere et sine ulla inquietatione permittas.

In eodem modo scriptum est Tripolanitano comiti, Antioceno principi sub excommunicationis pena; Antioceno patriarce etiam per apostolica scripta precepit, ut principem Antiochenum excommunicaret, nisi predicta adimpleret. Scripsit etiam episcopo Bitterrensi, Aga- 40 thensi et Neumasensi, ut Bernardum Attonis et Bietterenses et Agathenses excommunicationis vinculo ferirent, ut pecuniam nostris Ianuensibus ablatam in integrum redderent. Et dum prefatus legatus ab apostolico postularet licentiam, apostolicus quendam tradens anulum sic dixit: *Istud sit signum dilectionis et gratie nostre et apostolice sedis inter nos et Ianuenses in perpetuum; et tibi legato predictum anulum habenti sit pignus apostolice amicitie et gratie.* Predicta 45 namque et alia multa que non scribuntur ad honorem fecerunt⁵⁰, et consules de melioribus, qui post eos civitatem regerent, eligere fecerunt, ideoque laudem et gloriam a cuncto populo Ianuensi receperunt 1155.

^{1156.} In tricesimo sexto consulatu unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, Wilhelmus Buronus, Ogerius Ventus, Enricus Aurie, Lanfrancus Piper; et de placitis sex, Simon Aurie, 50 Ido Gontardus, Ionathas Crispinus, qui tres placitabant per quatuor compagnas versus Palazolium in palatio archiepiscopatus; alii vero tres, videlicet Nichola de Rodulfo, Ugo de Baldizone, Opizo Sardena, qui positi fuerunt ad placitandum pro quatuor compagnis versus burgum in predicto palatio separatim ab aliis tribus consulibus.

⁵⁰⁾ scilicet consules.

Quoniam presentia presentibus aperta et nota sunt, et quando preterita fiunt futuris 1156. hominibus innotata habentur, ideoque bonum et utile presentiarum rerum veritatem describere. Quapropter Caffarus felix⁵¹ memorie que suo tempore in civitate lanuensi et extra per 51 diversa loca acciderunt, sicuti scriptum est in hoc libro, oblivioni notificare non tradidit^a.
 5 Igitur competens est, ut quomodo consules lanuenses rem publicam in hoc anno et placita tractaverunt, per memoriam Caffari veritas cognoscatur. Cognoscat ergo sapientia audientium, quod prescripti consules comunis et causarum, prout decuit, rem publicam et placita recta linea tenuerunt. Omnibus namque hominibus eorum districti, divitibus et pauperibus, viduis et orphanis iusticiam petentibus, prout ratio postulat unicuique tribuerunt. Preterea
 10 legatos de melioribus civitatis, Wilhelmum Ventum scilicet et Ansaldum Aurie, ad^b Wilhelmum Siculum regem pro honore civitatis miserunt. Qui honorifice a rege fuerunt recepti. Postea vero cum multa diu et diu de honore regni et lanuensis civitatis insimul tractavissent, tandem pacem et concordiam ex utroque latere taliter firmaverunt. Rex enim in toto suo districtu lanuenses salvare, custodire, et de iniuriis iusticiam facere, omnesque Provinciales et Francigenas mercatores a regno suo expellere, multa que alia sicuti scriptum est
 15 in lanuensi registro, presente sua regali curia et coram lanuensibus legatis sacramento firmavit⁵². Legati autem postquam lanuam venerunt contione facta consules cum 300 hominibus iuraverunt, quod non debent mortem regis vel captionem consilii, et quod si in tota terra regis in personis vel in pecunia depredationem fecerint, consules inde ei facient
 20 rationem. Quam nempe promissionem non solum regi tante potentie tanteque magnitudinis, verum etiam ceteris hominibus pacem tenentibus lanuenses usque modo absque sacramento firmiter tenuerunt et tenent. Unde quidem multa maiora et pulchriora lanuenses accepisse quam fecisse, longe lateque a sapientibus per orbem dicitur et tenetur. Rex namque a multis et magnis potestatibus et civitatibus sola promissione sacramenta suscepit
 25 et recepit, et quod alicui sacramentum fecisset nisi lanuensibus solis mandatam est. Ergo quod lanuenses maiora suscepisse quam fecisse verissime creditur et probatur. 1156.

In tricesimo septimo anno consulatum unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, 1157. scilicet Rogeronus de Ita, Wilhelmus Ventus, Obertus Spinula, Gandulfus Piccamilium. De placitis vero octo, quorum quatuor placitabant pro quatuor compagnis civitatis, scilicet
 30 Boiamundus de Odone, Fredentio Gontardus, Wilhelmus Stanconus, marchio de Volta. Alii quatuor, scilicet Obertus cancellarius, Wilhelmus Cigala, Amicus Grillus, Vassallus de Guisulfo pro quatuor compagnis de burgo placitabant.

Quoniam bonum et utile pro sua patria honeste pugnare, competens est ut quomodo consules de comuni pro lanuensi patria hoc anno pugnavere, per presentem scripturam
 35 Caffari veritas cognoscatur. Cognoscat igitur sapientia virorum, quod predicti consules de comuni eorum tempore talia perpetraverunt, scilicet lanuensem civitatem et populum in pace et concordia tenuerunt, et partem muri civitatis edificare ceperunt, et legatos plures in diversas partes pro honore civitatis miserunt, videlicet Guidonem Laudensem^c ad Romanam curiam, Ionatham Crispinum ad orientales partes et ad Wilhelmum Siculum regem,
 40 et Amicum de Mirro Constantinopolim legatum miserunt pro exigendis scalis et embolo promissis. Receperunt etiam in habitaculum Guidonem Guerram comitem Victimiliensem, qui et fidelitatem nostro comuni iuravit, et castra sua, ut in registro habetur, omnia comuni donavit, ea in feudo suscipiens per investituram⁵³. Insigne rubeum ipsi in parlamento a predictis consulibus tradita, et compagnam novam iurare, et consules comunium
 45 et causarum de melioribus civitatis eligere fecerunt. Pro consulibus vero presentibus et futuris Caffarus, qui hunc librum composuit, in unoquoque die trinam facit orationem, ut populum lanuensem in pace et concordia regere et in bonis operibus augmentare Deus eis semper concedat. 1157.

In tricesimo octavo anno consulatum unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, 1158. 50 Ingo de Volta, Ido Gontardus, Baldicio Ususmaris, Iohannes Mahsaucellus; et de placitis

a) Ita 1. tardavit ed. Intellegendum est aut oblivioni non tradidit, aut notificare non tardavit. b) et alia m. corr. ad 1. c) laudensem aut ludensem.

51) Voces felix memorie fortasse a scriba, dum iur. I, 202, sed a. 1156 iam alterum datum est, haec Cafaro defuncto demum libro inferret, addita ibid. 190, cuius hic nulla habetur memoria. W. 52) Ad hanc legationem spectat privilegium 53) Documenta requiras in libro iur. I, 197. W. a rege anno demum 1157 m. Nov. concessum, libr.

1158. octo, quorum quatuor versus palacolum in quatuor compagnis placitabant, scilicet Wilhelmus Buferius, Bonusvassallus de Castro, Anselmus de Caffara et Nuvelonus. In aliis vero compagnis versus burgum Oto Caffari, Nicola de Rodulfo, Enricus Malusocellus et Obertus Recalcatus. Tempore quorum multa et diversa atque inaudita per totum regnum Italicum incepta et facta fuere; de quibus namque que a Frederico Romanorum imperatore 5 per Liguriam et maritimas partes acta sunt, competens est ut Caffarus secundum posse scientie sue notificare oblivioni ne tradat. Cognoscat itaque sapientia presentium et futurorum, quod predictus imperator cum magno exercitu Theonicorum Lombardiam ad hoc venit, ut qui actenus inobedientes fuerant, nunc per Dei misericordiam et per adventum suum imperio satisfacerent. Quapropter omnibus marchionibus comitibus et consulibus 10 civitatum, atque totius Lombardie et Tuscie bellatoribus ad bellum venire convocatis, ad obsidendum Mediolanum cum innumerabili populo bellatorum iuxta arcum Romanum imperator tentoria posuit. Mediolanenses vero quamvis per paucos dies imperatori restitissent, tamen brevi tempore in voluntate et precepto domini^a imperatoris stare iuraverunt. Imperator autem pietate commotus, preteritae inobedientie indulgentiam et non iudicium 15 Mediolanensibus dedit; fidelitatem vero facere et regalia dimittere et novem milia marcas argenti et 300 obsides dare ad constitutos terminos sacramento firmavere. Unde totius Lombardie et Tuscie habitatores terrore comoti, ad instar Mediolanensium voluntati imperatorie satisfecerunt. Quibus ex magna parte peractis, in Runcalliam parlamentum fecit, multasque ibi sententias promulgavit de lamentationibus que venerant coram ipso, et inter 20 Italicas civitates pacem reformari et teneri precepit. Inter hec vero Ianuenses ad eius curiam multis vicibus litteris et eius principibus et curialibus lacessiti, plerumque miserunt ad eum de nobilioribus suis. Quibus instantia multa petebat, ut sicut alie civitates Italie ei de fidelitate obsidibus et dimittendis regalibus faciebant, penitus et ipsi facerent. Qui aliorum huiusmodi facta quamvis laudarent, caute tamen ab huiusmodi debitis se exci- 25 piebant, et monstrabant se excusandos. Nam ab antiquo concessum et firmatum est per Romanos imperatores, ut ab omni angaria et perangaria habitatores civitatis Ianue debeant perpetuo excusari, solamque fidelitatem imperio debeant, et maritimarum contra barbaros tuitionem, nec in aliis possint ullo modo adgravari; unde cum hec que debent bene prestiterint et divinitate propitia barbarorum impetus et insultus, quibus tota 30 maritima a Roma usque Barchinoniam cotidie vexabatur, procul expulerant, ut ab eis quisque securus dormiat et quiescat sub ficu et vite sua, quod annuali dispendio decem milia marcharum argenti imperium fecisse non poterat, ulla ratione non possunt indebita postulari. Preterea iuxta aliorum Italicorum debitum ad talia non possunt ullo modo evocari, cum de terra imperii non habeant unde vivere possint vel se aliquo modo 35 retinere; cumque aliunde afferant, unde Ianue vivant, et possint manutenere honorem imperii. Cumque in extraneis terris quibus conutuntur, in mercationibus suis solvant innumeras dactilas, et rerum suarum libertatem precio mercentur et redimant, tributum non debent imperio, cum antiquitus sit per Romanorum imperatorem^b statutum, ut nemo excepto cesare tributum accipiat, eiusque intersit, si ab alio occupatur. Fidelitatem igitur 40 solam debent habitatores Ianue, et non possunt de reliquo appellari.

Interim vero viri et mulieres qui Ianue erant, petras et arenam ad murum die vel nocte trahere non cessantes, tantum muri civitatis infra octo dies construxerunt, quantum illaudabiliter non fecisset per annum aliqua civitatum Italie; reliquas vero partes quas 45 muri ambitus^c non contexerat, et eas quas muri altitudo non muniebat, altissimis castris, quae fecerunt de arboribus navium et frequentibus breteschis⁵⁴ et spatiosibus spaldis⁵⁵ et robustissimis ita per triduum munierunt, quod totius Italie et Tuscie ac Alemannorum impetum non obstante divinitate indempnes exceperunt. Consules autem civitatisque silentiarii⁵⁶ experti sepius obsidentes quibus coharcentur obsessi, soldaderios balistarios et archiferos tot ad civitatem conduxerunt, ordinantes eos per castra, montana, et alias partes 50 civitatis, quorum pro solo cibo eorum cotidie expendebant valens centum marcharum argenti. Imperator autem in ratione queque disponens, Ianuensium actiones et exceptiones non obaudiens, et videns quod antiquam consuetudinem suam non paterentur imminui, eos iterum ad Boscum, ubi cum exercitu venerat, convocavit. Iveruntque ad eum Ido

a) ita 1. b) imperatorum 1. c) abintus 1.

54) castrum ligneum. 55) propugnaculum. 56) consilarii, v. infra a 1173.

Gontardus tunc consul comunis, et quidam alii sapientes, Caffarus videlicet, Obertus Spinola, 1158
 Wilhelmus Cigala, Guido de Laude, Ogerius de Bocherone, Oto Iudex et Abbericus; fece-
 runtque talem cum eo concordiam, videlicet quod imperator gratiam et bonam voluntatem
 suam Ianuensibus dedit, eosque in suam tutelam et defensionem recepit; addens quod
 5 nullam super eos lamentationem audiret, nec eos modo aliquo inquietaret de aliquo quod
 tenerent vel possiderent iuste vel iniuste, excepto si pecuniam auferrent alicui viatori, quam
 non pateretur teneri: hocque servandum constituit^a usque sanctum Iohannem. Ianuenses
 vero ei fidelitatem fecerunt iurari a quadraginta hominibus, suscipientibus eam in palatio
 Ianuensis archiepiscopi Rainaldo cancellario imperatoris et comite Blandratense, sed ea con-
 10 ditione ut per fidelitatem exercitum facere vel pecuniam dare nullo modo tenerentur, et ab
 eo sibi proventura essent que superius in narrationem venerunt. Promiserunt etiam ei sub
 ipso tenere, se dimissuros fore regalia que ipsinet ei per iusticiam pertinere cognoscerent.
 Dederunt insuper imperatori et curie marchas argenti 1200. Hec autem dum sic essent fir-
 mata, misit imperator nuncios suos Sagonam et per totum comitatum; quorum dum quidam
 15 Victimilium advenisset, iniqua occasione actum est ut Vintimilienses, qui omnes exceptis mi-
 noribus quatuordecim annorum comuni Ianue fidelitatem iuraverant contra omnes personas,
 quique iuramento tenebantur prodicionem castri illius nec pati nec facere, et ad salvandum
 et retinendum et recuperandum si perderetur comuni Ianue contra omnes homines conferre
 et auxiliari, nefanda prodicione ceperunt illud, et predicti nuncii imperatoris suasionibus
 20 diruerunt. Quare Ianuenses miserunt legatos ad imperatorem, castri illius restaurationem
 querentes, cum eius occasione videretur amissum, et de imperialibus promissionibus ipsi
 haberent, quod non debebant minui aliqua possessione, quam supradicte pactionis tempore
 habuissent. Narraverunt etiam ei, ut maiori iusticia habundarent, qua ratione castrum
 illud habuissent. Nam sub imperatore Conrado^b dum indomita audacia Victimiliensium in
 25 tantum crevisset, ut omnes quos inveniebant tam divites quam pauperes, peregrinos quam
 alios, incarcerarent et predarentur, essetque eo. um sub integritate propositum in rapinis
 et in omnibus malis, nec sce'era sua cognoscerent cum non sentirent ultorem malicie
 ipsorum, tanta apud imperatorem lamentatio crevit, ut Ianuensibus dederit in preceptis et
 precibus, quod predones illos et alios, qui per comitatum moliebantur ad talia, compre-
 30 henderent, contererent, et sue dicioni subiugarent: ad quod multis rationibus evocati, per
 litteras scilicet et preces ipsius imperatoris, supplicationibus etiam innumerorum, quos
 ipsi leserant inimici, congregaverunt Ianuenses magnum exercitum tam peditum quam
 militum, et Victimiliensem civitatem, ut in subscriptione anni illius notavimus, ceperunt,
 et a Victimiliensibus accepta fidelitate in perpetuum, castrum Victimilii edificaverunt,
 35 quod ut praedictum est memorati per vim destruxerunt. Unde ab eis cavendum est, ne
 satisfatio, que non mutat malivolum propositum, decipiat confidentes. Hoc etiam anno
 totus orbis nimia siccitate exaruit, quia a Calendis Madii usque ultimam ebdomadam Marcii
 non pluit nisi parumper semel quandoque ad instar roris in mense; unde fontes et putei
 ita desiccati erant, quod qui ubertate aque habundare solebant in profunda estate, vix in
 40 ieme sufficiebant ad unius situle replementum. Quod licet ad opus inceptum non tangat,
 Caffari memoria ne oblivioni tradatur, conscripsit. 1158.

In tricesimo nono anno consulatum unius anni fuerunt consules de comuni sex, 1159.
 scilicet Ansaldus Mallonus, Ogerius de Guidone, Ionathas Crispinus, Rubaldus Bizacia,
 Ansaldus Spinola, Lamfrancus Piper; et de placitis quatuor, Boiamundus de Odone, Corsus
 45 Serra, Wilhelmus de Marino, Opizo Sardena. Quorum omnium providentia et cautela rei
 publice status et singulorum negotia Ianuensium laudabili fuerunt administratione promota;
 et quicquid fuerat de muro civitatis inexpletum, eorum studium et laborem imitantibus
 ceteris civibus, ad apparentem consummationem pervenit. Hoc autem, quod incredibile
 nonnullis videtur, operibus tocus civitatis et plebium dierum quinquaginta trium in digito
 50 Dei peractum est. Quod per cartularios Iohannis scribe comunis colligitur, qui dies et
 horas ipsius operis remunerandorum operariorum, cum egentes et magistri precio labo-
 rarent, in mercedibus absolutis ascripsit. Ut autem de longitudine muri adaugeatur fama
 laboris, stadiorum octo et pedum quingentorum viginti propagationem eius discrecio pre-
 sentium futurorumque cognoscat; stadium quippe longitudo est passuum 125, vel pedum
 55 625, cum passus sit quinquepedalis dimensio. Est igitur super totum pedes quinque milia

a) constituent 1. b) II. alia manu additum 1. c) eun 1.

1159. quingenti et viginti. Cuius integre quantitatis, ut predictum est, factum est fere quatuor^a partes supradictis quinquaginta tribus diebus, collectis semper in unum opus, quod civitatis et plebium homines secundum quarteria et alias suas distinctiones laborabant per partem diei vel sui aliquando divisionem. Fecerunt etiam in ipso muro merlos mille septuaginta, tam pro fornositate et fortitudine muri, quam pro comoditate et tuicione civitatis et civium. 5

Preterea omnibus notum sit, quod tempore istorum consulum septima die exeunte Ianuario Fredericus Romanorum imperator Cremam cepit et destruxit; atque in eodem anno discordia immensa de electione Romani pontificis in orbe exorta est. Obeunte namque beate memorie Adriano papa, episcopi omnes et cardinales Romane curie pro electione apostolici insimul convenerunt. Quomodo autem et quam electionem fecerunt, et qualiter¹⁶ diabolus discordie fomitem in ecclesia seminavit, Alexander a cardinalibus electus et de sua electione et de seminata discordia per litteras subsequentes Ianuensi archiepiscopo hoc modo aperuit et mandavit:

Alexander episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus S. Ianuensi archiepiscopo eiusque suffraganeis, salutem et apostolicam benedictionem. Eterna et incomu- 15
bilis providentia Conditoris sanctam et immaculatam ecclesiam a sue fundationis exordio ea
ratione voluit et ordine gubernari, ut unus ei pastor et institutor existeret, cui universarum
ecclesiarum prelati absque repugnantia subiacerent, et membra tamquam suo capiti coherentia
ei se quadam mirabili unitate coniungerent, et ab ipso nullatenus dissiderent. Qui vero apostoli-
20
mationem seculi^b, ille procul dubio ecclesiam suam, cuius ipsi apostoli magisterium assumpse-
runt, sua promissione fraudari nullo modo patietur; sed eam in suo statu et ordine, licet ad
instur navicule Petri fluctuare aliquando videatur, perpetuo faciet permanere. Unde et quam-
vis hoc tempore tres falsi fratres, qui a nobis quidem exierunt sed non fuerunt de nobis, trans-
figurantes se in angelos lucis cum sint sathane, inconsutilem Christi tunicam, quam utique ipse 25
idem ex persona psalmographi a leonibus petit et afframea eripi, et de manu canis orat ac
postulat liberari, scindere et laniare laborent. Christus tamen auctor et caput ecclesie eam
veluti unicum sponsam suam provida gubernatione tuetur, et navem egregii piscatoris licet
sepius quaciat a fluctibus, non permittit naufragium sustinere. Porro cum antecessor noster
habe memorie Adrianus papa Kalendis Septembris, dum essemus Anagnie, debitum nature sol- 30
risset, et de terris ad celum, de imis migrasset vocante Domino ad superna, eo Romam de-
ducto et pridie Nonas Septembris in ecclesia beati Petri presentibus fere omnibus fratribus
satis honorifice sicut moris est tumultato, ceperunt fratres et nos cum eis secundum ecclesie
consuetudinem de substituendo^c pontifice in eadem ecclesia studiosius cogitare; et tribus
diebus inter se de ipsa electione tractantes, tandem in personam nostram, insufficientem huic 35
honori et tante dignitatis fastigio minime congruentem, omnes fratres quotquot fuerunt, tribus
tantum exceptis, Octoviano scilicet, Iohanne^d de Sancto Martino, et Guidone Cremense, Deo
teste quia non mendatium fingimus sed meram sicut est loquimur veritatem, concorditer atque
unanimiter convenerunt, et nos assentiente clero et populo in Romanum pontificem elegerunt.
Duo vero Iohannes^e videlicet et Guido, Cremensis quos prenotavimus, tertium Octovianum vide- 40
licet nominantes, ad eius electionem pertinaciter intendebant. Unde et ipse Octovianus in tantam
audaciam vesaniamque prorupit, quod mantum quo nos renitentes et reluctantes, quia nostram
insufficientiam videbamus, iuxta morem ecclesie prior diaconorum induerat, tamquam ar- 45
reptitius^f, a collo nostro propriis manibus violenter excussit, et secum inter tumultuosos stre-
pitus vel fremitus asportavit. Ceterum cum quidam de senatoribus tantum facinus insperissent,
unus ex eis spiritu divino succensus, mantum ipsum de manu eripuit sevientis. Ipse vero ad
quendam capellanum suum, qui ad hoc instructus venerat et paratus, ilico flameos oculos frem-
bundus inflexit, clamans et concrepans, ut mantum quem secum portaverat festinanter afferret.
Quo utique sine mora delato, idem Octovianus abstracto pilleo et capite inclinato cunctis fra-
tribus aut loco inde aut voluntate remotis, mantum per manus eiusdem capellani et cuiusdam 50
alterius clerici sui ambitiosius assumpsit, et ipse idem, quia non erat alius in hoc opere, capel-
lano et clerico extitit coadiutor. Verum ex divino iudicio credimus contigisse, quod ea pars
mantum quae tegere anteriora debuerat, multis videntibus et ridentibus posteriora tegebat, et sicut
torte mentis erat et intentionis oblique, ita ex transverso et obliquo mantum fuit in testimonium
sue dampnationis indutus. Quo facto parte ecclesie que firmate erant reserantur, et armorum 55

a) quatuor corr. quatuor 1. b) sustit. c. c) I. 1. d) arreptulus 1.

57) i. q. daemoniacus.

cunei, quos sicut ex re apparuit peccunie largitione conduxerat, evaginatis gladiis cum immenso strepitu cucurrerunt, et pestis illa mortifera, quia cardinales et episcopos non habebant, armatorum caterva militum vallabatur. Considerate itaque fratres in Christo venerabiles tam piaculare flagitium, tam execrabile sacrilegium diligenter attendite, et videte si est dolor sicut dolor iste, et si ab exordio nascentis ecclesie tanta vesania unquam fuerit a quolibet scismatico vel heretico attemptata.

Fratres vero facinus tam immensum et a seculis inauditum ex insperato videntes, et formidantes ne a conductitiis militibus truncarentur, sese in munitionem ecclesie nobiscum pariter receperunt; ibique novem diebus continuis, ne inde exiremus, fecit nos quorundam senatorum assensu, quos pecunia oblata corruerat, die noctuque armata manu cum omni diligentia custodiri. Sane populo incessante et iugiter acclamante, et in senatores pro tanta impietate multa immanitate fremente de custodia fuimus illius munitionis erepti; sed in artiori et tuciori loco trans Tiberim nos idem senatores recepta inde pecunia posuerunt. Cumque moram ibi ferme per triduum fecissemus, universo populo tantam perditionem atque maliciam de cetero nullatenus sustinente, senatores cum nobilibus et populo venientes, nos et fratres nostros per Urbem magnifice et honorifice cum immensis laudibus et preconis, campanis etiam in transitu nostro ubique pulsantibus, conduxerunt; et sic tandem a violentia persequentis erepti et nostre redditi libertati, sequenti die dominico venerabilibus fratribus nostris G. Sabinensi, Huberto Hostiensi, B. Portuensi, Waltero Albanensi, I. Signino, et B. Terracineni episcopis, cardinalibus quoque et abbatibus prioribus iudicibus advocatis scrinaris primicerio et scola cantorum, nobilibus etiam et quadam parte de populo Urbis, apud Nympham non longe ab Urbe insimul congregatis, munus consecrationis accepimus, et sicut in Romana ecclesia consuetudinis est, ibidem pontificali regno magnifice fuimus ac sollempniter coronati. Ceterum predictus Octavianus cum pro consecratione inno execratione sua, dum et in Urbe esset, et postquam latenter exivit Urbem, multos episcopos convocasset, nullum preter unum Ferentinanem videlicet habere potuit pro sua temeritate et vesania confirmanda. Quosdam tamen episcopos imperialibus minis, quosdam violentia laicali, quosdam vero pecuniis et blanditiis allicere voluit, sed nichil Domino impediendo profecit. Unde nec adhuc invenire potest, licet modis omnibus entatur, qui ei manus execrationis imponat, et se tante faciat presumptionis et auctorem impietatis. Verum memorati I. et G. cecitatis tenebris obvoluti, quoniam scriptum est „Peccator cum venerit in profundum viciorum contempnet“, nec sic a sua presumptione dampnabili respiscunt; sed eundem Octavianum, quem sibi in statuam erexerunt, obstinata perfidia venerantur, et eum relicta unitate ecclesie presumunt usque adhuc tamquam idolum aut simulachrum adorare. Ipse autem antichristi tempora prefigurans, usque adeo erectus est supra se, ut etiam in templo Dei sederit tamquam sit Deus ostendens se, et multi abhominacionem desolationis stantem in loco sancto non sine multa lacrimarum effusione corporeis oculis inspexerunt. Sane nos infirmitatem nostram et virtutum indigentiam cognoscentes, nostrum in Domino cogitatum tactamus, sperantes et de Christi misericordia plenius confidentes, quod ecclesiam suam sanctam, pro qua ipse idem in substantia nostre mortalitatis apparuit, ut eam sibi non habentem rugam aut maculam exhiberet, obtata faciet tranquillitate letari, et procellarum omnium inundatione sedata nichil erit quod ei iam possit obsistere, ubi unicus sponsus eius voluerit nubilosa queque et noxia propulsare. Nunc igitur quia nos de nostrorum meritorum qualitate diffidimus et de honestate ac religione vestra plenam fiduciam obtinemus, vestris et universalis ecclesie precibus infirmitatem nostram petimus adiuvari, caritatem vestram per apostolica scripta rogantes et commones attentius, ut sicut viri catholici vos pro domo Domini muros inexpugnabiles opponatis, et in devotione ac fidelitate matris vestre sacrosancte Romane ecclesie immobiliter persistentes, ab eius unitate nullatenus recedatis. Quod si prefatus vir impietatis ad partes vestras aliquo dampnationis sue scripta transmiserit, ea sicuti respuenda sunt respuatis, et tamquam vanam atque sacrilegam contempnere et abicere studentis. Noverit insuper discretio vestra, quod nos in die consecrationis nostre ipsi Octoviano et iam dictis fauctoribus eius terminum indulsimus infra octo dies ad sinum et unitatem matris ecclesie redeundi; quod si adimplere distulerint, ex tunc tam eos quam omnes complices et coadiutores ipsorum auctoritate beati Petri ac nostra non differemus vinculo excommunicationis astringere, et eos a Christi corpore, quod est ecclesia, sequestrare. Data Terracine 6. Kal. Octobris 1159.

a) sid 1. b) merito 1.

58) i. e. corona. 59) Quae bulla in insula Liguria die 9. Kal. Martii a. 1159. in libro iurium l. 205. quadam remansit, neque eo tempore lanquam per- Re ipsa tamen elucet hunc annum in sequentem venit, ut ex alia epistola Alexandri discimus data vertendum esse. W.

1160. In quadragesimo anno consulatum unius anni fuerunt consules de comuni quatuor, videlicet Rogeronus de Ita, Lamfrancus de Alberico, Enricus Guercius, Ansaldus Aurie; et de placitis octo, quatuor in quatuor compagnis versus palazolium, Wilhelmus Cayaruncus, Anselmus de Caffara, Nuvolonus et Otobonus fratres. Alii vero quatuor versus burgum placitabant, scilicet Obertus cancellarius et Amicus Grillus, Obertus Recalcatus, Nicola Roza.

Quoniam recordari preterita, meditari presentia, providere futura bonum et utile esse videtur, ideoque preteritorum presentium et futurorum lanuensium consulum nomina et eorum facta, et que in lanuensi civitate singulis annis acciderunt, Caffarus cum in etate viginti annorum erat, scribere et notificare incepit, et sicuti in hoc libro scriptum est, usque in hodiernum diem composuit et notavit, et deinceps in antea donec vixerit Deo concedente illud idem se facturum promisit. Quapropter sicuti suprascripti consules rem publicam lanuensem in hoc anno tractaverunt, in quo anno numerus octuaginta annorum etatis Caffari incipitur et computatur, per presentem scripturam eius veritas cognoscatur. Notum ergo omnibus audientibus fiat, quod predicti consules nongentarum librarum valens pro debito aliorum consulum totum solverunt, ita tamen quod a servitute predicti debiti rem publicam liberaverunt. Adhuc vero labore turrium muri civitatis 300 librarum numerum compleverunt, et castrum Vultablii ab honore pignoris 100 librarum solutum de manibus feneratoris extraxerunt, et in comuni guardia et in ordinatione venturorum consulum dimiserunt. Insuper autem murum burgi Portus Veneris hedificare fecerunt, et legatos plures, Enricum Guercium consulum ad imperatorem Constantinopolitanum, et Obertum Spinulam ad Lupum regem Hispanie pro comuni utilitate miserunt. Preterea namque cives qui gravissime ad invicem inimicabantur ita constrinxerunt, quod in toto eorum consulatu prelium vel impetum facere ausi non fuerunt. Consules vero de melioribus civitatis eligere fecerunt. 1160.

1161. In quadragesimo primo anno consulatum unius anni fuerunt consules de comuni quinque, videlicet Rodoanus Guilielmi Mauroni filius, Philippus de Lamberto, marchio Ingonis filius de Volta, Wilhelmus Cigala, Obertus Spinula. Causarum vero consulum fuerunt octo, quatuor scilicet in quatuor compagnis, et alii quatuor in aliis; quatuor versus palazolium Wilhelmus Buferius, et Lambertus Philippi filius, Ginotus Zurlus, Guido Laudensis; versus autem burgum Amicus de Murta, Lambertus Grillus, Nicola Roza, Ansaldus Golia.

Cum in diversis temporibus multa prospera et adversa in orbe sepe accidant universo, hoc quidem in anno multa maiora et forciora quam evenire solent, in regno evenerunt Italico. At quia multum longum et gravissimum esset totum quod in regno accidit narrare per singula, oportet ergo, quomodo predicti consules rem publicam suo tempore tractaverunt et civitatem in secula tenuerunt, ut per memoriam Caffari, ceterarum rerum relicta materia, ad presens prius sine intervallo scribatur. Predicti namque consules in initio eorum consulatus multum de regimine civitatis cogitando, quod melius et utilius esse videtur, de pace scilicet et concordia civitatis, intus et de foris tractare et laborare inceperunt. Discordes enim qui in civitate erant, capillationes et rixas solitas ne facerent vel inciperent, consules ad presens iurare fecerunt. Ceteros vero qui contra preceptum eorum arma levaverant et assaltum alicui de compagna fecerant, turres et domos eorum destruendo et peccuniam, prout sacramento tenebantur, auferendo, vellent aut nollent per sacramentum quiescere adstrinxerunt. Preterea unum de sociis, Obertum Spinulam scilicet prudentem et sapientem virum, cum galeis quinque pro guardia navium per Corsicam et Sardiniam usque Deniam mandaverunt. Unde Saraceni territi et timore commoti, galeas armare dimiserunt, vela et remos in custodia posuerunt. Quare naves lanuensium euntes et redeuntes, iter quod inceperant tranquillo cursu omnes incolumes perfecerunt. At quidem donec galee lanuensium in partibus Denie morabantur, Lupus rex Hispanie de pace et concordia lanuensium in voluntate consulis sine ulla fraude stare mandavit. Consul vero postquam regis legationem tante humilitatis tanteque patientie esse audivit, accepto consilio a consulibus causarum, a Lamberto scilicet Philippi filio et Ansaldo Golia qui secum erant, et a comitis galearum, hoc est decem milia marabotinos ad presens dare et commercium totius regni sui lanuensium mercatoribus dimittere, hoc modo pacem sibi et suis dare promisit et mandavit. Rex autem audita legatione consulis, leto animo totum quod consul

a) vox deest l.

60) Denia in regno Valenciae sita.

mandavit procul dubio se facturum promisit; unde rex sine mora litteras suas Ianuam 1161. misit, precando ut legatum ad eum mitterent, qui marabotinos reciperet et securitatem pacis, uti promissum erat, faceret et reciperet. Consules vero visis litteris et auditis precibus regis, Wilhelmum Caxizum Ingonis de Volta filium, sapientem et inclitum virum, 5 legatum ad regem miserunt, qui marabotinos acciperet et pacis securitatem dimisso commercio totius regis terre reciperet et firmaret. Insuper quoque legatum alium Otonem Bonum Nuvoloni fratrem, nobilem et sapientem virum, ad regem Moadimorum manderunt, qui per omnes terras eorum Moadimorum cum magno honore receptus fuit, et ad regem apud Morochum perrexit, et honorifice multum ab eo receptus fuit; et pacem usque 10 ad quindecim annos cunctis Ianuensibus rex hoc modo firmavit, ut per omnes terras Moadimorum et posse ipsorum secure Ianuenses cum omnibus rebus suis mari et terra debeant ire, et in aliqua terra ipsorum nisi de centum octo nullam debeant dare condicionem, excepto Buzeae ubi decimum debent, quia quintum ipsius decimi debet reverti ad comune Ianue. Adhuc autem legatum alium nobilem et consularem virum, Ansaldum scilicet Spi- 15 nulam, ad orientales partes id est civitatem sanctam Ierusalem cum legato Romane curie, Iohanne videlicet presbitero cardinali sanctorum Iohannis et Pauli, pro petenda iusticia Ianuensium direxerunt. Preterea castra videlicet Vultablii, Flaconis, Palodii, Rivarolii et Portusveneris, que extra civitatem de veteri opere erant edificata, talis fortitudinis tanteque pulchritudinis novum opus desuper et circa consules edificare fecerunt, quod intuitu trans- 20 euntium inde ceteras cordis opiniones pro pulchritudine novi operis ab eis removeat. Unde enim non solum amicis copia est leticie, verum etiam inimicis immensam formidinem fortitudo novi operis tribuit audientibus.

De cetero vero quomodo dominus Alexander papa a Ianuensi archiepiscopo clero et consulibus et omni populo fuit receptus, scribere Caffarus oblivioni non tradidit. Cognoscat 25 ergo universitas populorum, quod archiepiscopus una cum clero et consulibus atque universo populo virorum et mulierum seniorum iuvenum ac puerorum, magnifice et honorifice cum universis laudibus et preconiiis campanis etiam in civitate ubique pulsantibus, predictum apostolicum Deum laudando et nomen eius exaltando suscepit, sicut in libro psal- morum legitur: *Iuvenes et virgines, senes cum iunioribus laudent nomen Domini, quia exal-* Ps. 148, 12. *tatum est nomen eius solius.* Vere nomen Domini in illa die exaltatum fuit, quando Ianuenses vice Domini apostolicum Alexandrum receperunt, sicut ipse Dominus in euangelio dicit: *Qui vos recipit, me recipit;* et alibi: *Ospes fui, et collegistis me.* Tunc enim ipsum dominum 30 Iesum Christum collegerunt, quando vice eius palatia et hospitia honestissima atque immensa stipendia domno^a apostolico suisque episcopis et cardinalibus sufficienter cum amore magno et tripudio impenderunt. Cum vero tanti^b honoris et beneficii ipse dominus papa memor fuisset, quomodo Ianuensis civitatis ecclesiam exaltare posset, cum predictis consulibus tractare inde incepit. Sed quia pro brevitate temporis eorum consulatus ipsi consules incepta complere non potuerunt, novis consulibus peragenda dimiserunt. Quod vero novi consules de hac re et de omni augmentatione rei publice suo tempore fecerint, 40 Caffarus, si vixerit, cum tempus fuerit Deo concedente scribere non tardabit. 1161.

In quadragesimo secundo anno consulatum unius anni fuerunt consules quinque de 1162. comuni, Wilhelmus Boironus, Ingo de Volta, Nebolonus, Rubaldus Besaza, Grimaldus. Causarum vero fuerunt octo, quatuor in quatuor compagnis, et alii quatuor in aliis quatuor compagnis placitabant; versus palazolom Bojamundus de Odone, Bonusvasallus de Lam- 45 berto Medico, Wilhelmus Capdorgius, Wilhelmus Cavarruncus; versus burgum Ido Pizo, Wilhelmus Dauria^c, Obertus Recalcatus, Gontardus Rufus.

Quoniam ea, que a tempore captionis Cesarie usque nunc cis mare et citra per Ianuenses et plures alios gesta sunt, in unoquoque anno Caffarus scribendo notificavit, ideo competens est ut ea que in hoc anno a domino Frederico Romanorum imperatore et 50 semper ac vere augusto per Liguriam et in civitate Ianuensi et extra per Ianuenses patrata sunt, idem Caffarus scribere non dimittat. Omnibus quoque presentibus et futuris notum fiat, quod dominus Fredericus Romanorum imperator et semper augustus prae cunctis cesaribus intendens ad redintegrationem imperii, sub iugo triumphationis sue universorum colla subiciens, preesse meruit singulis et dominari^d cunctorum. Ipse enim per tres annos 55 obsidendo Mediolanenses fame et bello ita constrinxerat, quod se amplius retinere non

a) domino f. b) tem f. c) W. dauria f. d) dominarum f.

1162. poterant; hoc anno in Calendis Martii ad pedes domini imperatoris inermes venerunt, et personas et civitatem et mobile et immobile quod habebant, sine ullo tenore in potestate imperatoris posuerunt. Flexis tamen genibus et multis lacrimis necis indulgentiam petere non cessabant. Imperator vero a domina Beatrice imperatrice augusta et principibus curie sue accepto consilio, vitam et mobile quod habebant concedendo, capitalem sententiam, quam iure meruerant, pietate comotus eis pepercit. Ac deinde civitatem omnino destruere fecit, et extra civitatem longè per miliaria duo, in quatuor burgis eis stare precepit; ita tamen ut unusquisque de burgis per duorum miliariorum spatium ab aliis diiunctis edificaretur. Sicque factum est. Unde omnes civitates et loci Lombardie et maritimarum partium usque Romam nimio timore commoti, in omnibus imperatori obedientes fuerunt. Veruntamen Ianuenses ad curiam vocati venire, de consulibus et melioribus civitatis Wilhelmum Buironum et Grimaldum consules, Wilhelmum Ventum, marchionem de Volta, Henricum^a Aurie, Ogerium^b Guidonis, Obertum Spinulam, Philippum de Iusta, Bonumvassallum Bulfericum, Papiam ubi tunc imperator curtem tenebat sine mora miserunt, qui honorifice recepti fuerunt: Ilico vero principes curie legatis Ianuensium, ut fidelitatem et quicquid alie civitates et loca fecerant et faciebant, ex parte imperatoris ad presens facere suadebant. Legati autem in omnibus preceptis imperatoris obedire semper paratos fuisse vel esse, sine fraude dixerunt. At tamen sicuti Ianuenses ultra civitates alias et locos Italie magis prevalent servire imperio, ita servicii talionem ultra ceteros habere imperialem excellentiam humiliter implorabant. Postquam vero responsionem legatorum imperator audivit, multum sibi placuit, et sue bone voluntatis et gratie litteras, quas consulibus et cuncto Ianuensi populo defferrent, eis dari precepit; per quas scilicet litteras vel legatos mandavit, ut visis litteris infra octo dies de consulibus et melioribus civitatis sex vel octo sine dilatione ad eum venirent, cum quibus de servitio imperii et retributione servitii competenter tractaret. Proinde duos de consulibus, Ingonem videlicet de Volta et Nubolonem consules, et quinque de melioribus civitatis, Lamfrancum Piper scilicet, Bertramum de Marino, Idonem Gontardum, Bonumvassallum Bulfericum^c, Rogeronem^d, atque Iohannem scribam comunis fidelem et magne legalitatis virum, cuius fidei singulis annis totius rei publice scriptura comittitur, reliqui consules cum comuni consilio civitatis predictos legatos ad imperatorem miserunt. Qui omnes ad curiam venientes, 30 honorifice recepti fuerunt, ibique domino Rainaldo sancte Coloniensis ecclesie electo et regni Italici archicancellario et imperatorie maiestatis reverendo legato, cuius enim sensus et fama Ciceronis per singula secuntur vestigia, cum aliis principibus curie per plures dies multa tractando ad presens fidelitatem imperatori iuraverunt, et determinatum servitium, sicut in privilegiis scriptum habetur, facere promiserunt. Quapropter imperator Ianuensibus 35 cuncta regalia civitatis et possessiones quas tenebant et multa alia concedendo per privilegium aureo sigillo signatum in perpetuum confirmavit⁶¹.

De imperatore vero interea conticentes, quomodo dominus Alexander papa tempore istorum consulum Ianuensem ecclesiam sublimavit, Caffarus scribendo notificet. Noverit ergo presens generatio et futura, quod praedictus dominus Alexander papa venerabilis 40 Ianuensem ecclesiam, sicut scriptum est in privilegio ab eo eidem ecclesie concesso, multifarie multisque modis studuit sublimare. Preterea quomodo Ianuenses infra civitatem et extra in hoc anno se habuerunt, Caffarus scribere non dimittat. Notum ergo omnibus audientibus fiat, quod Ianuenses tempore istorum consulum Pisanos multos et pecuniam immensam in partibus illorum cum galeis ceperunt, et partem eorum de melioribus inter- 45 fecerunt, et partem cum pecunia Ianuam in captionem duxerunt. Quorum vero culpa et qua ratione hoc fecissent, necesse est ut per narrationem Caffari veritas cognoscatur. Verum namque est, quod Ianuenses et Pisani quondam pacem firmaverant^e, et personas et pecuniam salvare et de iusticiis eorum pars parti auxilium dare ubique sacramento tenebantur, preter in Sardinea quam Ianuenses de sacramento extraxerunt, ita quidem 50 ut in quocumque tempore ipsi Ianuenses pro Sardinia guerram vellent facere Pisanis, soluti essent a vinculo sacramenti. Quod ideo fecerunt, quia Pisani eam comunem cum

a) Henricus 1.   b) Ogerius 1.   c) Bufferium *charta Friderici vocat.*   d) Rogeronite 1. Rogeronem de Castra *charta Friderici vocat.*   e) scilicet M^oC^oL^o in *marginè alia manu* 1.

61) Chartas ipsas consulo: v. Monumenta Patriae, liber iurium reip. Genuensis T. I. pag. 207 sqq. datum 55 Papiae 9. Idus Iunii et 5. Idus Iunii pag. 210 sqq.

Ianuensibus habere noluerunt, et hoc modo per longum tempus usque nunc pacem ad
 invicem tenuerunt; praeter quod Pisani, quando in extraneis regionibus in simul cum
 Ianuensibus erant, cavillationem verborum, sicuti mos illorum est, facere non cessa-
 bant; unde diabolus humani generis inimicus inter Ianuenses et Pisanos, sicut presens
 5 scriptura subsequenter narrabit, his temporibus fomitem seminavit discordie. Huius nam-
 que discordie initium Pisanorum fuit. Tempore enim isto Pisani numero 1000 qui in
 Constantinopolitana civitate erant, supra paucos Ianuenses fere 300 negotiatores qui illic
 erant, pacis federe dirupto, causa depredandi eos et occidendi armata manu venerunt.
 Ianuenses vero postquam a Pisanis iniuste se impetitos esse viderunt, ad defensionem
 10 personarum et rerum suarum ilico armati surrexerunt, et tota die contra Pisanos viriliter
 bellum tenuerunt. Sero autem veniente videntes se Ianuenses superare non posse, dixerunt:
*Dimittamus quod facimus, et deinceps sub vera fide ex utraque parte nullo modo hoc facere
 permittamus.* Et hoc facto utraque partes bellare dimiserunt. At tamen summo mane
 Pisani collecta maxima multitudine virorum Veneticorum, Grecorum et aliorum iniquorum
 15 Constantinopoli comorantium, armata manu causa depredandi ad fundicum Ianuensium
 venerunt. Ianuenses vero tante multitudini arbitantes se non posse resistere, hospicia et
 pecuniam dimiserunt, et cum solis personis recesserunt. Pisani autem invadentes eorum
 fundicum, pecuniam quam ibi invenerunt valentem scilicet triginta milia perperorum
 ceperunt, et iuvenem quendam de nobilioribus Ianuensium, videlicet Otonis Ruffi filium,
 20 vivum ceperunt et interfecerunt. Quapropter predicti Ianuenses depredati Ianuam festi-
 nanter perrexerunt, et ceteris qui in civitate erant omnia quae sibi evenerant per ordinem
 narraverunt. Unde tante iniurie tanteque intolerabilis superbie vicinis et consanguineis
 eorum illate nimio dolore comoti, galeas continuo armare, et sursum cum armis et cibo et
 remis sicut scientes ad aquam unanimitate ascendere ceperunt. Et ita in uno die sine ius-
 25 sione consulum duodecim galeas armaverunt. Consules vero ne galee a civitate recederent
 donec litteras diffidentie Pisas mitterent preceperunt, et sine mora currerium quendam
 cum litteris Pisanos diffidendo Pisas miserunt. Quarum litterarum hic tenorem de-
 scribimus:

*Pisanorum consulibus et eorum populo Ianuensium consules. Impulsi diu et circumquaque
 30 agitati a vobis per universa latera mundi, nec invenientes alicubi requiem ubi habeatis vigorem,
 priusquam ignominiose iniurie, intolerabilia dampna, crudelissime cedas et nefarie obtrunca-
 tiones non quorumlibet sed nostrorum nobilium, et ex his vocifere imprecationes quibus nos
 incessanter impetit sicut perfidos inimicos, sufficere vobis non possunt, expulsionem Sardinie,
 quam de manibus Sarracenorum nostra civitas liberavit, et criptarum nostrarum invasionem,
 35 quas summa violentia detinetis, ultra non ferimus. Condiçionem itaque inite pacis absolvimus,
 qui rupti federis vinculo non tenemur. Diffidentiam itaque non inmerito vobis indicimus.*

Latore^a autem revertente et nullius utilitatis et concordie responsionem reportante,
 consules itaque praedictarum galearum hominibus, ut ad tantam nequiciam et superbiam
 vindicandam velociter properent, preceperunt. Cui precepto homines ipsarum galea-
 40 rum obedientes, ad Pisanorum nequiciam et contumaciam feriendam alacri animo per-
 rexerunt. Quarum galearum duodecim ad portum Pisanum iverunt, et Pisane urbis viris
 ac mulieribus intuentibus turrem de portu destruxerunt, et plurimas naves cum homi-
 nibus et pecunia magna ceperunt, et homines quidem ac pecuniam Ianuam miserunt
 sed naves combustas dimiserunt; ac deinde ipse galee ad Portumvenerem redierunt, ibi-
 45 que pro gardia steterunt, ut si forte Pisanorum galee de Arno exirent, sequerentur eas
 cum aliis que de Ianua venirent. Alie vero quatuor que per Corsicam et Sardiniam
 Pisanos querendo iverunt, et multas Pisanorum naves et sagitteas et galeam unam quae
 veniebat de Sardinea pro legatione et pro gardia navium suarum, et consulem unum
 Bonacursum nomine in galea magnam pecuniam secum defferentem ceperunt. De homi-
 50 nibus autem earundem navium et galee Oto Rufus pro ultione interempti filii sui ipse et
 sodales eius plures de melioribus interfecerunt, et multos alios cum predicto consule tota-
 que pecunia Ianuam in captione portaverunt. Pisani vero cum huius rei veritatem cogno-
 verunt, mortuos suos plorando et de peccata amissa dolendo, pro defensione navium
 suarum que de foris veniebant galeas et sagitteas armare ceperunt. Interim autem accidit,
 55 ut cancellarius imperatoris Pisas veniret; ad cuius nimirum pedes statim Pisani venerunt,

a) Latorem l.

1162. precando multum ut consulem et alios captos a Ianuensibus peteret et de captione extra-
heret. Archicancellarius vero pietate comotus, capellanum suum domnum Sicardum,
virum quidem omni virtuositate preclarum, Ianuam misit rogando Ianuenses ut pro amore
Dei et suo Pisanos captos sibi donarent. Et precepit ut deinceps ab offensione Pisanorum
cessarent, donec offensione preterita utrumque parcius facta preceptum imperatoris
audirent. Ianuenses autem audita prece et precepto archicancellarii, totum quod pecierat
et preceperat procul dubio implere. Galeas namque et sagitteas quas pro offensione
Pisanorum armaverant, armare dimiserunt, et consulem ceterosque captos Pisanos capel-
lano dederunt, precando multum ut preceptum quod eis de offensione Pisanorum fecerat,
illud idem Pisanis facere non dimitteret. 10

At postquam archicancellarius Ianuenses sibi obedientes in tantum fore cognovit,
amorem suum et beneficium eis inde multum promisit; et preceptum quod eisdem de
offensione Pisanorum fecerat, illud idem ad presens Pisanis precipere non dimisit. Qua-
propter Pisani de liberatione suorum letando, archicancellarii preceptum fideliter observare
promiserunt. At tamen ipsi paulo post triginta et sex inter galeas et sagitteas fraudulentè
quasi pro guardia suarum navium versus Sardineam miserunt, duasque naves Ianuensium
secure redeutes apud Planusam ceperunt. Quo audito, duodecim galeae que in Portu-
veneri erant, sine mora Pisanorum galeis obviam iverunt, et eas redeutes invenerunt, et
tota die iuxta eas tam prope contra eas sepe tendendo et recedendo steterunt, quod multos
Pisanos sagittando vulneraverunt, per multas vices eas provocando ut duodecim per duo-
decim ab aliis separate ad bellum venirent; quod Pisani trepidantes facere noluerunt. 20
Omnes autem triginta sex galee Pisanorum contra Ianuenses simul concurrentes, ut eas
caperent festinabant. Ianuenses vero veloces uti falcones terga volventes, ab eis sepe
velociter recedebant atque veloci cursu multis vicibus cum vexillis armata manu contra
eos redire non cessabant, et ita eos per diem deludendo, sero veniente illos dimiserunt, 25
et per Planosam quam destruxerant, et per Corsicam et Sardineam venientes, multas
naves Pisanorum et galiatos cum pecunia magna et hominibus multis ceperunt; et per
portum Pisanum redeutes et ad Portumvenerem incolumes redierunt; statimque consulis
Ianuensium que evenerant mandaverunt. Consules* autem tanta Pisanorum proditione
commoti, galeas et sagitteas et naves multas armare ceperunt, et contione facta cuncto 30
populo Ianuensium sub debito sacramenti laudaverunt, ut cibum et arma et omnia que ad
bellum sunt necessaria cito habere^b festinarent, et ut ad portum Pisanum cum magno
storo maris, ut tante proditionis Pisanorum vindictam caperent, ire preceperunt. Unde
omnes qui contione erant, alacri animo una voce dixerunt: *Fiat, fiat*. Interim vero cum iam
omnia parata essent, archicancellarius imperatoris Ianuam venit, et de hoc quod evenerat 35
multum se mestum ostendit. At tamen ipse omnia que cepta erant remanere praecepit, donec
que facta fuerant imperatori notificarentur; et ut octo de Ianuensibus et octo de Pisanis ad
imperatorem apud Taurinum irent precepit, ut preceptum imperatoris audirent et obser-
varent. Ianuenses vero ad presens curiam perrexerunt, scilicet Grimaldus consul, Capud
Orgogii, Lanfrancus Piper, Corsus, Obertus cancellarius, Symon Aurie, Baldizonus Usus- 40
maris, Bigotus, Guido Laudensis et Oto Mediolanensis. Pisanorum autem Enricus consul,
Petrol consul, Marzocus, Gerardus Gausfredi, Rainerius Gaitanus. Isti omnes venerunt
ad eum ad curiam quam in Taurinensi civitate constituerat celebrari. Ianuenses consulti
et preparati respondere Pisanis, qui secundum garrulitatem suam super Ianuensibus con-
questuri erant, fueruntque ad curiam quattuor aut quinque diebus antequam Pisani acces- 45
sissent ad eam, conquisiveruntque interea in tantum universorum principum gratiam, ut
postmodo venientes Pisani contra eos non sunt ausi quicquam mutire; immo etiam quod
die celebri qua dominus imperator cum Beatrice augusta imperatrice voluit coronari, et
vere Beatrix, quia sua benignitate imperium totum facit beatum, dum ad basilicam sicut
et Ianuenses ipsi Pisani convenissent, impulsus sunt ipsi Pisani et eiectione ignominiose de 50
choro ecclesie, Ianuensibus in sublimi constitutis, ut per totam aecclesiam et circa impe-
ratorem et imperatricem eis esset liber aspectus. Acciderat autem antea ut Raimundus
Benengarius Barchinonensis comes, qui ad curiam accedebat^c, obierit apud burgum sancti
Dalmatii die octava Augusti; quo cum imperator decurreret, Grimaldum consulem et Sym-
onem Auriae et Caputorgogii secum conduxit. Unde quum esset reversus imperator, 55

a) Consul 1. b) haberent f. l. c) accedebat f.

omnibus suprascriptis Ianuensibus et Pisanis precepit, ut nullo modo proclamationes face- 1162.
rent usque ad redditum suum, quia Teotonicas partes ire paratus erat, et pro festinatione
itineris ad diffiniendas querimonias morari non poterant. Ideoque predictos Ianuenses et
Pisanos treguam firmam usque ad adventum suum iurare fecit; et in eodem sacramento
5 ponere fecit, ut prefatum sacramentum tregue infra tres dies postquam Ianuam et Pisas
venissent, sine fraude iurare fecissent 200 Ianuensibus et 200 Pisanis; et ita, postquam
venerunt, omnia completa fuerunt.

Ista namque et alia multa Ianuenses in hoc anno extra civitatem et infra pro honore
patrie more solito Romanorum sapienter et viriliter, prout decuit, peregerunt. In civitate
10 enim predicti consules cives ita concordare stare fecerunt, quod de mortali guerra que erat
inter Picamilios et Oberti quondam Ususmaris filios, ad firmam pacem et concordiam sub
sacramento pacifice quiescere fecerunt. Insuper vero pro utilitate rei publice multas man-
siones, que in ripa maris a fossato Buccobovis usque ad fossatum ecclesie sancti Sepulchri,
emerunt et destruxerunt, et super eam terram pro comodo navium scarios ordinare et
15 statuere fecerunt⁶², et desuper directam et novam viam et pontem super fossatum sancti
Sepulchri fecerunt. Et in fine eorum consulatus sex consules de communi et quatuor de
placitis eligere fecerunt, quibus peccuniam rei publice quam habuerant, sicuti recolligerant
et dispendiderant, in scripto per ordinem dimiserunt. 1162.

In quadragesimo tertio anno consulatum unius anni fuerunt consules sex, Rogeronus 1163.
20 Ite, Wilhelmus Caxicius, Wilhelmus Ventus, Amicus Grillus, Obertus Spinola, Lanfrancus
Piper; de placitis vero quattuor, scilicet Corsus Serra^a, Otobonus frater Nuvolonis, Obertus
cancellarius, Ugo de Baldizone, qui placitabant omnes homines tocius civitatis.

Omnes homines qui communium rerum civitatum atque locorum potestatem et domi-
nium habent, et de dubiis rebus eorum consultant, ab odio et amore vacuos esse decet,
25 quia sicuti quidam sapiens dixit: *Ubi intenderis, ingenium valet; si libido possidet, ea domi-
nator et animus nichil valet.* Ideoque consules civitatum et locorum a predictis duobus,
scilicet ab odio et amore, remotos esse oportet, ne cupido odii et amoris illos faciat claudi-
care a semita veritatis amoris odio et amore, at semper eos iuste doceat iudicare. Unde
in veritate dici potest, quod fama Ianuensium consulum in augmentatione rei publice civi-
30 tatis Ianue et in sentiis dandis sine venali auditu, cunctis suis vicinis civitatum et
locorum usque modo eminent universis. Quapropter quomodo predicti consules communium
et causarum rem publicam Ianuensem et placitare tractavere in hoc anno, necesse est ut
Caffarus solito more notificare non pigritetur. Omnibus igitur pateat audientibus, quod pre-
nominati consules rem publicam Ianuensem augmentando, et furium et latronum atque
35 omnium culparum vindictas faciendo, et rixas et decavillationes in civitate et extra per totum
districtum eorum precipiendo ne fierent, ita quidem civitatis regimen cum pace et con-
cordia civium usque in finem eorum consulatus honeste et firmiter tenuerunt. Fures enim
et latrones, qui condam per plures annos in civitate latuerant et immensam peccuniam de
voltis divitum furtiva manu sepe et sepe extraxerant, illos namque postquam invenerunt, uti
40 parricidas pedibus et manibus ligaverunt, atque super eorum colla pondere petrarum imposito
in mare demergere moriendo fecerunt. Quapropter fures et latrones et rixarum atque
cavillationum inceptores delictum solitum formidine predictae pene per totum istum con-
sulatum facere dimiserunt. Preterea in fine eorum consulatus introitum et exitum rei publice
totum, quomodo et unde receperant sicuti et ubi distribuerant, in contione facta palatii
45 coram omnibus per ordinem in scriptis aperte et lucide ostenderunt; cuius enim peccunie
de predicto introitu et exitu librarum miliaria sex et centenaria octo et dimidium fuerunt,
sicuti superius determinatum et scriptum est, atque in communi registro scriptum electis
consulibus in custodia posuerunt.

Quid autem de causarum consulibus dicerem, qui per totum superius tempus equitati
50 et iustitie laudabiliter nimis inservierunt? De cetero enim cum Syrus bone memorie et
laudabilis vite Ianuensis archiepiscopus prior, ultima die Septembris debitum nature sol-
visset, de terris ad celum, de imis vocante Domino ad celestia gaudia perrexit, ibique
predecessoris sui alterius Syri Ianuensis sanctissimi episcopi atque aliorum multorum
sanctorum contuberniis feliciter sociari meruit. Eadem vero die statim post humanationem

55 a) serra corr. alia manu serre 1.

62) Charta approbationis a communi Ianuae facta adest in libro iurium I, 215, d. 4. Kal. Febr. 1163. W.

1163. ipsius convenerunt clerici et religiosi viri, consules quoque et pars magna senatus, et de eligendo pontifice tractatum habentes in unum spiritum convenerunt. Comissa est itaque assensu omnium ipsa electio abbatibus Sancti Benigni, Sancti Syri, Sancti Stephani, prepositis Sancte Marie de Vineis, Sancti Donati, presbiteris Iohanni de Sancto Damiano, Vassallo Sancte Marie de Castro, Oberto de Sancto Ambrosio, canonicis quoque presbitero 5 Ribaldo, magistro Anselmo, et Dodoni subdiacono, qui omnes de electione ipsa in hunc modum iuraverunt: *Sancti Spiritus adsit nobis gratia. Ego cum sociis michi ad hoc assignatis absque omni fraude et dolo, nichilum obstante vel persuadente amore vel odio, timore aut servicio ullo, eligam in archiepiscopum civitatis huius illam personam, quam moribus et scientia ad hoc convenientiorem et honestiorem et utiliorem cognoscam, vel sine fraude credam, ita 10 tamen quod nostre huiusmodi electioni publice annuerit.* Quo iuramento prestituto convenerunt iusta altare beati Laurentii nominati electores, et prius in canonicos inspicientes eiusdem ecclesiae elegerunt in archiepiscopum dominum Ugonem, qui tunc archidiaconus erat; qui eadem die a clero et populo in sede pontificali est feliciter constitutus. 1163.

1147. Patet* fere universo orbi^b, quoniam olim per multa tempora christiani a Sarracenis 15 Almarie longe lateque mari et terra per multas regiones capiebantur, alii interficiebantur, et multi in carcere ponebantur et diversis martiriis et penis cruciebantur; de quibus multi legem Dei pro timore cruciatus relinquebant et nomen diabolicum Machometi invocabant. Quapropter tandem tanti sanguinis effusionis vindictam inde Deus facere non dimisit. Ianuenses namque per apostolicam^c sedem a Deo moniti et vocati, exercitum supra Sarra- 20 cenos Almarie iurare fecerunt^d, et parlamentum, in quo consules sex pro communi de melioribus, et quattuor de placitis civitatis electi fuerunt, quorum sensu et ducatu^e civitas et exercitus eo tempore regeretur; quibus tanta erat gratia morum decoris lingue eloquentie, quod eorum sensu et ducatu totius regni posset regi patria; nomina quorum Obertus Turris, Philippus de Platealonga, Baldoinus, Antonius de Auria, isti quattuor cum duobus de 25 placitis, Ingone scilicet et Ansaldo Pizo, iverunt ad conducendam ostem. Oglerius de Guidone et Wilhelmus Picamilium cum Oberto cancellario, Ugone Iudicis de placitis, pro regimine civitatis steterunt. Predicti vero consules post eorum electionem parlamentum statim fecerunt, in quo omnibus discordantibus pacem iurare preceperunt. Illico sancto Spiritu superveniente, omnes qui guerram habebant in voluntatem consulum et archi- 30 episcopi pacem firmaverunt, et ad invicem osculati fuerunt, unde mulieres et viri valde letabantur, ita ut stipendium exercitus consules acciperent, unanimiter ortabantur. Consules vero amonitione Dei audita et populi voluntate cognita, omnibus hominibus Ianuensis districti sub debito sacramento preceperunt, ut unusquisque que in oste sunt necessaria festinanter haberet: cibum multum, competens sine penuria, arma multa, et onesta ten- 35 toria, et vexilla pulcra et honesta valde, et omnia que ad tale opus sunt necessaria, uti castella et machina et omne opus instrumentorum capiendi civitatem. Postquam enim bellatores civitatis precepta consulum audierunt, ita se de armis et tentoriis et de omnibus rebus necessariis ornaverunt, quod a mille annis in sursum tam pulcra et honesta et tanta in una oste visa nec audita fuerunt. Postquam vero ut diximus omnia parata fuerunt, taliter 40 ire incepterunt cum galeis 63 et cum aliis navibus 163, et sic omnia parata et iter inceptum infra quinque menses fuit. Et postquam ad Portum Magnum venerunt, Baldoinus consul inde cum galeis 15 ivit pro guardia in antea ad Almariam, donec exercitus insimul veniret. 63 Et postquam venit ad Caput Cate, Ianuenses non invenientes imperatorem⁶³ per mensem ibi steterunt cum timore magno, quoniam extra portum erant, et miserunt legatum Otonem 45 de Bonovillano ad imperatorem^f, qui erat apud Bagentiam, et dederat licenciam recedendi exercitu suo, et non habebat secum ultra quadringentos milites et pedites mille. Et cum audivit quod stolus Ianuensis venerat, fuit mestus de hoc quod licenciam militibus dederat, et venire dixit, sed moram fecit. Interim vero Saraceni Almariae, letantes et sepe extra

a) *hic in margine manu saeculi XIII. exeuntis legitur: Hic incipit ystoria captionis almarie et turtuose. quo capta fuit 50 anno Domini MCXXXVII.* b) orbe corr. orbi l. c) *in margine manu saeculi XIII. exeuntis: Eugenium III. papam natum pisanum.* d) *in margine manu saeculi XIII. exeuntis: MCXXXVII. ut notatur supra. folio VIII. tempore consulationis XXVII?* e) s. educatu l. f) *hispanie glossa saec. XIII.*

63) De foedere cum Hldefonso contra Almeriae Sarracenos inito v. s. not. 43. W.

civitatem exeuntes pro bello incitando cum galeis 15, tunc Baldoinus consul qui cum galeis 1147. erat in guardia, mandavit ad socios, scilicet Oberto Turri et Phylippo et Ansaldo de Auria, ut venirent ad bellum faciendum Almarie: quod non placuit sociis, donec milites haberent. Interim comes Barchilonensis^a cum tanto navigio venit, quod duxit secum milites cum equitibus 53. Ilico mandaverunt Balduino, ut ipse summo mane cum galeis veniret ad muschetam, ostendendo quod vellet facere bellum, ad hoc ut Sarraceni extra exirent, quia comes cum militibus summo mane erit ad flumen per terram et galee quindecim post Lenam, et galea una stabit in capite Lene; et postquam Sarraceni exierunt extra ad bellandum, illico galea faciat signum militibus et galeis 25; et ita factum est. Sarraceni postquam viderunt quindecim galearum homines terram ascendentes et quasi bellum facere volentes, timuerunt ne aliquid clam lateret. Ideo miserunt duos milites unum album et alium nigrum, qui tumulum quendam ascendentes et circa prospicientes, et non videntes milites qui latebant, fecerunt signum cum vexillis, ut Sarraceni de civitate exirent et ad bella venirent: statim milia quadraginta armati extra venierunt, et cum hominibus quindecim galearum bellum incepterunt, et sic Ianuenses galeas ascendentes, octo de suis interfecti fuerunt et tenuerunt. Interim Ansaldo de Auria consul cum galea una de guardia fecit signum, quamvis non tempestive. Galee vero 25 et milites una motum fecerunt, et iste galee inveniētes alias, recolligentes steterunt secum, et infra hoc consules Ubertus Turris et Phylippus qui erant ad Caput Cate, moti cum toto stolo, et isti consules cum duodecim galeis in antea pergentes per mare, et milites per terram, et iste duodecim galee transeuntes ad alias quae erant ad muschetam, perrexerunt usque ad darsanam. Milites vero obviantes Sarracenis qui de civitate exierant, divino auxilio existente contra Sarracenos viriliter ire ceperunt; et Sarraceni volentes terga pre timore galearum, contra civitatem fugere inceperunt. Milites vero secuti fuerunt eos. Inter quos quidam miles Ianuensis, 25 Guilhelmus Pellis nomine qui erat et sine licentia comitis ceteris cicius precucurrit, et prima fronte Sarracenorum unum prius lancea interfecit, postea vero sicuti leo inter bestias corpora umgulis⁶³ scindens, sic iste capita Sarracenorum ense truncando in litore Almarie multos ultra ceteros interfecit, et statim predicti consules cum hominibus de una galea terram crebro^b contra Sarracenos descenderunt, et homines qui erant in galeis de musceta 30 terram descendentes, insimul cum militibus Sarracenos ultra quinque milia interfecerunt, et iusta litus mortuos dimiserunt; et galee que in mari erant bellum recuperantes, et Sarracenos in mari fugientes interfecerunt, et ibi garbino⁶⁴ facto, consules preceperunt ut homines cum galeis et milites irent ad portum Lene. et sic fecerunt, et tentoria in terra posuerunt; et ibi facto parlamento, reddiderunt gratias Deo de tanta victoria data. Et facto consilio placuit 35 consulibus, ut galee in plagia Almarie traherentur. Et facto hoc, machina scilicet et castella et gattas ordinare preceperunt, et hoc incipiendo Sarraceni extra exierunt usque prope galearum, et sic per tres vices facientes victi, et pars eorum interfecti, civitatem fugerunt, et factis manganis et castellis et gatis, infra hoc imperator^c venit cum militibus quadringentis et peditibus mille. Et statim duximus castellum et mangana iusta civitatem ad^d belliora loca 40 et cumpetentia. Sarraceni vero victos per multas vices impetum facientes die et nocte cum igne et armis et manganis contra castella nostra repugnantes. Ianuenses autem inde solliciti, contra Saracenos bellando et multis de eis interficiendo, semper eos in civitate introducebant. Castra vero Ianuensium duas turres ceperunt, et decem et octo passas muris destruxerunt. Infra hoc Sarraceni de hoc valde territi, consilium clam ceperunt cum legatis 45 imperatoris, silicet cum comite de Orcegi et cum Garsia rege, et debebunt eis dare miliaria marabotinorum centum, et auxies^e exinde dederant; et propter^f hoc imperator debebat inde recedere et Ianuenses relinquere. Consulibus Ianuensium hoc audito, consilium fecerunt ut cito sine mora Deo auxiliante alio die summo mane sunt consiliati facere bellum introeundi civitatem. Mane veniente in vigilia sancti Luce festinanter parlamentum fecerunt, et ordinarunt compagnas 12 cum vexillis 12 et in unaquaque de compagna mille viri armati erant; et consules preceperunt, qualiter incedere debebant. Et consules per multas vices ad imperatorem et ad comitem Barchilonie perrexerunt, deprecando eos ut suos homines armare preciperent et ad bellum venirent pro capienda civitate. Imperator

a) manu saeculi XIII. exeuntes in margine: Raymondus Belengerii. b) crebo 1. c) yspanie in marg. in. saec. XIII. ex. 55 d) a 1. e) ita 1. auri ed. f) propter 1.

63) i. e. unguis. 64) vento africo. 65) auxies i. q. obsides, estages, esse videtur.

1147. hoc audito vix venit, et compagnas^a Ianuensium in campo armatas invenit. Consules namque preceperant bellatoribus, ut cum sonitum tubarum audirent, sine vociferatione cum silentio civitatem preliando introirent. Et sic fecerunt, et milites secuti^b sunt eos; et parvo tempore infra tres horas diei^c, Deo auxiliante et faciente^d cum ensibus Ianuensium Sarracenorum sanguine^e multo effuso, civitas tota capta est usque ad Subdam⁶⁶. Et illico die de Sarracenis viginti milia interfecti fuerunt, et ab una parte civitatis^e, scilicet deripata, decem milia fuerunt, et in Subdam^f viginti milia; et inter mulieres et pueros decem milia Ianuam adduxerunt. Sarraceni vero infra quattuor dies Subdam^f et personas reddiderunt, et miliaria marabotinorum triginta milia dederunt, ut personas evaderent. Consules quidem de pecunia capta pro communi utilitate valens sexaginta miliaria marabotinorum tenuerunt, et solverunt debitum quod communis erat, scilicet valens librarum miliaria 17. Aliam vero pecuniam per galeas et alias naves dividere fecerunt, et civitatem in guardia Otonis de Bonovillano cum mille viris dimiserunt⁶⁶. Et parlamento facto preceperunt, ut omnes cum galeis et navibus ad civitatem⁶⁷ recederent^g, et ita factum est, et cum gloria et triumpho incolumes usque Barchinoniam devenerunt. Ibi galeas et naves in terram 15 posuerunt, et consulatum novum fecerunt. Et duo de consulibus Oberto Turris et Ansaldus de Auria cum licentia et voluntate sociorum cum duabus galeis Ianuam venirent, et de pecunia quam duxerant^h, debitum communis solverunt, et novum consulatum Ianuam fecerunt.

1148. Quoniam que gesta fuerunt captione Almarie, per presentem scripturam sensu Caffari 20 ad memoriam futurorum narrantur, illud idem, nempe victoriarum Tortuose ne futuris temporibus oblivioni traderetur, uti veritas postulat, Caffarus de Caschiffellone ad presens narrare conatur.

Veritas quidem ita est. Ianuenses namque postquam ab Almaria recesserunt, Barchinoniam cum toto exercitu venerunt, et galeas et naves in terra extraxerunt; et quamvis 25 a mulieribus et filiis et domibus eorum assentes per annum stetissent, ibique tamen per iemem pro honoreⁱ Dei et civitatis^k Ianuensis moram fecerunt, ut inde veniente estate cum omnibus rebus necessariis ad capiendam civitatem Tortuose securius ire possent; ideoque lignamina de castellis et machinis de nemoribus longe a civitate extraxerunt, et omnia necessaria in eodem loco in tempore estatis parata habuerunt, et ad augendum^l 30 numerum bellatorum ad Ianuam nuntios, ut viri cum navibus et armis festinanter venirent, sine mora miserunt. Postquam vero omnia parata fuerunt, in festivitate beati Petri contra Tortuosam ire coeperunt, et die Kalendarum Iulii^m flumen Tortuose cum toto exercitu intraverunt; et cum longe a civitate per miliarios duos appropinquassent, steterunt et cum comite⁶⁸ et militibusⁿ parlamentum fecerunt, et ibi elegerunt viros qui vexilla Ianuensium 35 deferre debebant; et statim cum comite et una parte militum ad providenda civitatis loca, ubi et quomodo viros bellatores ponerent, unanimiter perrexerunt. Et postquam loca civitatis viderunt, tale illico consilium infra se habuerunt, ut medietas bellatorum Ianuensium cum parte militum comitis ad subtanam^o partem civitatis iuxta flumen staret, alia vero pars desuper ad montana loca nomine Bagnare cum comite et Wilhelmo Montispesulani ten- 40 toria posuerunt. Angeli namque una cum militibus Templi et cum multis aliis alienigenis desuper versus Romelinum iuxta flumen steterunt. Interim vero pars una virorum bellatorum Ianuensium sine consilio consulum et ceterorum ad civitatem causa bellandi armata perrexit. Ideoque Ianuenses hoc fecerunt, ut Sarracenos quomodo in armis valerent cognoscerent. Statim enim Sarraceni cum Ianuensibus bellum usque ad oram tertiam 45 fecerunt; de quibus ex utraque parte quam plures mortui et vulnerati fuerunt. Consules vero Ianuenses suorum bellatorum audacia cognita parlamentum statim fecerunt, ibique omnibus eorum districti sub debito sacramenti preceperunt, ut nemo sine communi consilio et licencia consulum deinceps ad bellum iret. Iterum quidem preceperunt, ut castella et

a) compagnas corr. compaignas l. b) sicuti l. c) dici dici l. d) facientes l. e) sanguinem l. f) ciuitas l. 50
 f) sudam l. g) recederunt l. h) duxerunt corr. duxerant l. i) hore l. k) ciuitates l. l) augendam l.
 m) MCXXXVIII. in margine manu saeculi XIII. exeuntis. n) m. et p. l. o) sutanam l. f. g. subterioreem.
 66) subta, sueta, inferior civitas, subterior civitas. rengarius Barcinonensis comes, qui a. iam 1146.
 66) Charta traditionis in ipsa civitate capta scripta. opem suam pollicitus est ad Tortosam expugnandam.
 est d. 5. intrante Nov. Libr. iurium I, 131. W. Libr. iurium I, 125. W.
 67) i. e. a civitate. 68) scilicet Raymundus Bo-

machina cito complerentur et iusta civitatem deducerentur; et factum est ita. Postquam 1148.
 vero castella duo iusta murum civitatis posita fuerunt, illico Ianuenses viri audacissimi et
 bellatores Dei muros frangere ceperunt, et castella infra civitatem cum bello posuerunt,
 et unum de castellis per civitatem ducendo, domos et turres omnes usque ad muschetam
 5 destruxerunt. Alterum vero castellum prope Suetam ducendo, intra paucos dies turres
 quadraginta captas et fractas fortissime bellando habuerunt. Sarraceni autem postquam
 cognoverunt quod extra Suetam cum Ianuensibus bella tenere non poterant, omnes Suetam
 intraverunt, et eam fortiter bellando cum armis et machinis defendere ceperunt. Ianuenses
 vero cum cognovissent, quod cum predictis^a duobus castellis ex illo latere civitatis Suetam
 10 capere non possent, aliud tale consilium habuerunt, ut desuper versus Bagneram fossatum
 quod inter Bagneram et Suetam erat, de lignamine petris et terra sine mora implerent;
 cuius fossati latitudo cubitorum octoginta quatuor, altitudo cubitorum sexaginta quatuor.
 At quia gravissimum et incerte tale opus incipere pluribus de exercitu esse videbatur, inde
 quidem inter plures de exercitu, utrum inciperetur nec ne, dubitatio orta est, consules
 15 tandem omni dubitatione remota, fossatum implere et castellum novum facere preceperunt.
 Precepto namque audito omnes tam milites quam pedones, divites et pauperes ad laborem
 fossati honorati cotidie veniebant, atque unanimiter laborabant. Postquam enim due partes
 fossati plene fuerunt, Ianuenses ilico in summate fossati castellum et machina cum viris
 bellatoribus 300 intus stantibus posuerunt. Sarraceni autem cum castellum adpropinquare
 20 viderunt, statim petras ducentarum librarum ponderis eiciendo, angulum castelli unum ad
 presens fregerunt; quod Ianuenses cito emendaverunt, atque recia cordarum iusta parietes
 castelli tanta posuerunt, quod ictus^b petrarum Sarracenorum postea nullo modo timuerunt.
 Interim vero donec Ianuenses ad bellum cum Sarracenis^c stabant, tunc milites Barchilo-
 nensis comitis^d exercitum et comitem cum viginti militibus tantum carentes dispendio relin-
 25 querunt. Ianuenses namque viri audacissimi, atque preterite Almarie victoriae memores,
 facto parlamento iuraverunt, quod a Tortuosa non recederent, donec eam captam et victam
 haberent; et sic die et nocte bella cum Sarracenis forciora quam soliti essent^e tenendo, et
 muros Suetae et palatii et domos cum petris manganorum frangendo, Sarraceni statim
 timore mortis territi, nuncios reddendi civitatem consulibus Ianue et comiti Barchinonensi
 30 miserunt, inducias tamen spacio quadraginta diebus petendo, sub tali quidem condicione
 quod mitterent legatos ad Hispaniorum^f regem et ad omnes Hispanos, ut venirent ad facien-
 dum bellum cum Ianuensibus; et si bellando possent expellere Ianuenses, tunc victores
 haberent civitatem; et si non venirent ad predictum terminum, promiserunt dare civitatem
 Ianuensibus; et de hoc dederunt centum^g Sarracenos de melioribus obstaticos in potestate
 35 Ianuensium. Postquam vero terminus^h quadraginta dierum completus fuit, et Hispani in
 auxilio Tortuose non venerunt, illico Sarraceni de civitate, uti promiserant, vexilla Ianuen-
 sium et comitis in Suda posuerunt, et civitatem Ianuensibus et comiti sine tenore reddi-
 derunt. Et hoc factum fuit in mense Decembris in ebdomadaⁱ feriale nativitatis Domini
 in vigilia sancti Silvestri 1148. Hoc toto completo, Ianuenses terciam et comes duas et
 40 postea cum triumpho duarum civitatum, Almarie scilicet et Tortuose, referendo gratias
 Deo, cum toto exercitu Ianuam reddierunt^j. Quando venerunt, 1149.⁶⁹

Tempore consecracionis domni Airaldi episcopi currebant anni Domini 1099, et postea
 vixit in episcopatu per annos 17; et quando mortuus fuit, currebant anni Domini 1116. et
 hoc fuit in vigilia sancti Bartholomei in tertio anno consulatu Lanberti Guezi et sociorum.
 45 Sed post tempus electionis vixit per annos 19 in Ianuensi civitate. Item post mortem
 domni Airaldi episcopus Oto introivit, et vixit per tres annos, et per alios tres annos stetit
 civitas sine episcopo; et quando intravit, anni Domini 1117. et quando mortuus fuit, 1120.
 Item episcopus Sigifredus vixit in episcopatu per annos 6; quando intravit currebant anni
 Domini 1123, et quando mortuus fuit, 1129,¹ et civitas stetit absque episcopo annum unum.
 50 Et archiepiscopus Syrus quando intravit, 1130, et quando pallium et crucem suscepit in
 archiepiscopatum, 1133.

a) peditis 1. b) ictu 1. c) sarraceni 1. d) barchilonenses comites 1. e) solliciti esset 1. f) insp. 1. g) centos 1.
 h) terminum 1. i) edomada 1. k) in margine manu saeculi XIII. ex. nam et alia vice capta fuit Tortuosa, scilicet
 MLXXXXVI ut notatur supra in folio II. Error, ibi enim annus MCKXXXVI scribitur. l) MC alia linea VIII. 1.

55 69) Unde etiam privilegium liberi commercii a Raymundo comite retulerunt, quod exstat in libro iur. I. 138. W.

CAFARI DE LIBERATIONE CIVITATUM ORIENTIS LIBER.

IACOBI AURIE PRAEFATIO*

Quoniam ea que solummodo memorie commendantur, per diuturnitatem temporis de facili oblivioni traduntur, ideo phylosophi et sapientes antiqui redigerunt in scriptis que cogitaverunt posteris profutura. Cum itaque in cronica comunis Ianue a Capharo nobili cive Ianue composita, nichil reperjatur de captione Ierusalem, Anthiochie, Tripolim, aliarumque plurium civitatum Orientis, ad quas capiendas homines Ianue interfuerunt sepe et sepius cum magna quantitate gallearum navium et bellatorum in eis: et ego Iacobus Aurie perscrutans scripturas et libros domni Oberti Aurie quondam avi mei paterni, qui quidem antiquitates huius civitatis mirabiliter bene novit, inveni in eius scripneis⁷⁰ quendam antiquam scripturam a predicto Cafaro compositam, continentem captionem Ierusalem et aliarum plurium civitatum, cuius exemplum in hoc libro scribi feci, nichil addito nec etiam diminuto, ut gesta illa sint hic legentibus manifesta⁹.

EXPLICIT PRAEFATIO. INCIPIT LIBER CAFARI^c.

Cum ab origine mundi omnia fere que in orbe facta sunt vel fuerunt, per doctores et sapientes scripta sunt et narrantur, ideoque bonum et utile esse videtur, quo modo et quo tempore Ierosolimitana civitas et Antioecna una cum ceteris orientalibus civitatibus et maritimis locis e servitute Turchorum et Sarracenorum liberatae fuerunt, ut per praesentem scripturam Caphari veritas cognoscatur. Pateat ergo universitati virorum praesentium et futurorum, quod tempore Urbani papae secundi, bonae memoriae dux Gotofredus cum 1095. Frandalensi⁷¹ comite ceterisque nobilibus viris sepulcrum Domini visitare optantes⁷² Ianuam venerunt, ibique navem ascenderunt Ianuensem quae Pomella vocabatur, et inde cum Ianuensibus Alexandriam perrexerunt, de Alexandria cum militibus Sarracenorum qui eos conduxerunt usque ad portam civitatis Ierusalem venerunt. Et eum per portam ad visitationem sepulcri Domini intrare volebant, portonarii statim introitum prohibuerunt, donec unusquisque bisantium unum pro introitu solito more daret. Christiani vero qui illuc pro servitio Dei venerant, postquam voluntatem Sarracenorum cognoverunt, quod petierunt dare inceperunt. Dux autem Gotofredus qui de maioribus erat, et bisantium uti ceteri tam cito non dedit, propter hoc quod camerarius paulisper absens erat ab eo qui pecuniam suam portabat, donec eum ad se vocavit, unus quidem de portonariis colafum magnum in collo ducis dedit. Quod dux pacienter tolleravit; attamen Deum deprecans, ut tanti dedecoris vindictam ense suo accipere ante mortem suam concederet Deus; et dato bisantio dux cum ceteris per portam intraverunt, et sepulcrum Domini ceteraque sanctuaria et praesepe Domini in Betlehem celebraverunt, atque Iordanis flumine ubi Christus a Iohanne baptizatus fuit perrexerunt, et tribus diebus peractis postquam Ierosolimam venerant, cum militibus qui eos conduxerant Alexandriam reversi sunt. Inde in praedicta nave Pomella cum Ianuensibus per mare usque ad Ianuam transierunt. Dux vero Gotofredus sine mora illinc Sanctum Egidium ire festinavit, ibique cum Raymundo Sancti Egidii comite et cum aliis multis comitibus et baronibus illarum partium de deliberatione sepulcri loquutus est. Unde tale posuerunt consilium, ut veniente die sanctae Mariae ad Podium convenirent, ibique de servitio Dei quid facturi essent ponerent et firmarent. Cum vero infra dicti termini spatium vox per partes illas publice sonavisset, fuerunt duodecim viri in Sancta Maria in Podio, de predicto servitio Dei tractare optantes, et per tres dies tractantes, quomodo Ierosolimitanum iter peragere possent. Accidit in nocte diei tercii, quod angelus Gabriel ad unum de duodecim, Bertholomeum nomine, in sompni⁷³ venit et dixit: *Bertholomee surge*. Et ipse:

a) titulum addidi. b) 2. addit: Caffarus erat dominus Caschifeloni, et in parte Savignoni, quondam domini Rogerii de maioribus de Porta. c) titulum addidi. d) liberate 1. sed haec et reliqua eiusmodi scripsi, ut Cafarum factase constat. e) Vbarui 1. f) Gotofreus 1. saepius. g) bellehem 1. h) peractis 1. i) ita emendavi unum 1. k) in marg. 1. l) sompni⁷³ 1.

70) i. e. scriniis. 71) i. e. Flandrensi. 72) cf. Guiberti hist. Hierosol. c. 12. p. 485. l. 20 sqq. apud 50 Bongars.

Quid es tu domine? — Angelus Domini sum, et voluntas Domini est, ut sepulcrum eius a servitute 1095.
Sarracenorum deliberetur. Quare accipe crucem in dextero humero, et cum sociis tuis summo mane
perge ad episcopum Podiensem, et hostende sibi crucem quam tibi feci, et dic ut ipse mittat legatum
suum tecum ad Urbanum papam, qui ad has partes sine mora veniat, et iter Ierosolimitanum in re-
 5 *missione peccatorum populum doceat. Ita factum est. Papa enim visione angelica audita, sine*
mora iter accepit, et ad Podium^a venit. Ibiq[ue] collecta^b multitudine nobilium virorum, princip-
um, comitum et ducum, atque omnis generis christianorum, divitum et pauperum, maiorum
 10 *atque minorum, papa omnibus viam sepulcri in remissione omnium peccatorum praecepit.* Nov. 26.
 1096.
 Apostolico enim praecepto peracto, omnes illico maiores et minores crucem Domini in hu-
 10 *mero ab apostolica manu susceperunt humiliter. De maioribus quidem Raymundus comes*
Sancti Egidii; Gotefredus dux de Bugnone, ammonitione^c cuius praedicta incepta fuere, et
Balduinus frater eius, et Frandalensis comes, Ugo magnus frater^d regis Franciae, Boiamundus,
Tanclerius, et multi alii quorum nomina longum esset narrare. Numerus vero militarium^e
populorum secundum quod Capharus audivit, sexaginta milia bellatorum fuere. Et ceperunt
 15 *civitatem Nichiam^f 1097. Quibus namque omnibus tanta Dei fuit gratia, quod in toto* 1097.
itinere concordia et humilitate et sine ulla laesione personarum usque Antiochiam perre-
xerunt omnes. Ante enim quam praedicti principes de partibus illis in quibus crucem et apo-
stolicam benedictionem susceperant recessissent, apostolicus duos episcopos, scilicet
Grattonopolitanum, Aurisiacensem, prece eorum Ianuam misit. Episcopi namque Ianuam
 20 *sine mora venerunt, in ecclesia beati Siri populum Ianuensem insimul primitus venire*
fecerunt, ibique apostolicam legationem de servitio Dei et sancti sepulcri, sicuti apostolicus
praeceperat, in remissione omnium peccatorum narraverunt. Ita quidem ut ad deliberandam
viam sepulcri Domini cum galeis ad orientales^g partes irent, et in societate praedictorum
principum viriliter starent et pugnarent; unde aeternae vitae praemium praedicti episcopi
 25 *habere affirmant. Sermone enim peracto et apostolica legatione audita, multi de melioribus*
Ianuensibus illa die crucem susceperunt, scilicet isti: Anselmus Rascherius, Obertus Lam-
berti de Marino filius, Obertus Bassus de insula, Ingo Flaonus, Dodo de Advocato, Lanfrancus
Roza, Pascalis Noscentius Astor, Guilielmus de Bono seniore, Opizo Mussus, et reliqui plures,
qui tanti fuerunt quod duodecim galeas^h et sandanumⁱ 74 unum de fortissimis bellatoribus
 30 *viris armaverunt, et mense Iulii versus orientales partes iter incepterunt. Paucis enim diebus*
transactis flumen Solini venerunt, et intraverunt qui vocatur Portus sancti Symeonis, longe
ab Anthiochia per spatium decem milium. Milites vero Francorum, qui antea quam Ianuenses
venissent, per mensem unum Antiochiam venerant et de foris castra posuerant, postquam 1098.
 35 *Ianuenses venisse audierunt, Boamundus filius Roberti Guiscardi ducis Apuliae^k cum mili-*
tibus centum de exercitu ad Sulinum^l ubi Ianuenses erant festinanter perrexit, et ut An-
thiochiam irent ex parte principum et totius exercitus multis precibus illos ita monuit et
ortari inceptit: O fratres et divini praelii socii, sicuti pro servitio Dei ad has partes venistis et
praemium ad requiem animarum vestrarum inde habere optastis, ita pondus praelii et laboris
communiter substinere et laborare in quantum possumus vos multum ortamur. Ianuenses vero
 40 *postquam^m preces principum per Baamontem audierunt, inter se consilium ceperunt, ut*
de melioribus bellatoribus viris cum militibus ad exercitum mitterent sexcentosⁿ, et miserunt.
Mille autem Turchorum milites de Antiochia clam exierunt, et militibus Francorum et
Ianuensibus obviam perrexerunt. Boiamundus vero postquam tantae multitudinis Turchorum
milites supra se venire cognovit, statim ad exercitum cum 25 de Ianuensibus qui equitaturas
 45 *habebant velociter perrexit, et sicuti Turchorum milites sibi obviaverant, cunctis militibus*
de exercitu nunciavit. Francorum autem milites cum eodem Baiamundo antequam de equo
Jescendisset, omnes equos velociter ascenderunt, et contra Turchos festinanter ire cepe-
runt. At quidem Turchorum milites circuiendo^o et sagittando Ianuenses qui campo armati
remanserant, et tantae multitudini militum cum ensibus tantum et lanceis resistebant,
 50 *omnes tandem in campestri loco vulneratos et mortuos dimiserunt; qui ante quam alii qui*
viam sepulcri incepterant prius coronam martirii susceperunt, et uti martires Dei in coelesti
sede, illos angeli Machabeorum socios posuerunt. Turchorum vero milites de nece Ianuen-

a) podium l. b) coleta l. c) amon. l. d) f. r. f. alia manu inserta l. e) militarium l. f) orientales l. saeptus.
 f) in margine inferiori haec alia manu notata sunt: credo quod isto galeas fuerunt ille que detulerunt corpus sancti Iohannis
 55 baptiste. l. g) apolie l. h) sulmy l. i) post l. k) VI. C. l. l) circuiendo et sagittando l.

73) Niceam. 74) Sandonus seu sando est navis oneraria.

1098. sium martirum multum letantes, Antiochiam redire festinabant. At quidem Boiamundus et milites qui cum eo ad defensionem Ianuensium procedebant, priusquam Turchorum milites Antiochiam intrassent, Turchos omnes illos, qui Ianuenses interfecerant, eos interfecerunt et ad infernales poenas in societate Machometi miserunt, et ad castra cum triumpho redierunt. Alia vero die tentoria iuxta portam Antiochiae posuerunt, et ad Ianuenses alios 5 qui pro guardia gallearum iuxta flumen Solini remanserant seu stabant mandaverunt, ut ad praelium Dei capiendae Antiochiae civitatis cum armis necessariis venire non protelarent. Ianuenses autem legatione principum audita, festinanter Antiochiam cum armis et tentoriis et cum omnibus quae sunt necessaria venerunt, et iuxta tentoria principum sua posuerunt, et cotidie insimul cum militibus et peditibus Francorum cum Sarracenis de civitate ad 10 portam civitatis viriliter praeliabantur, et praeliando cotidie de die in diem multa incomoda et adversitates omnes, de cibo scilicet et de vestibus et de omnibus rebus quae corpori sunt necessaria, sustinuerunt a medio mense Octubris quo christiani Antiochiam obsidere inceperant; et tunc anni currebant Domini 1097 usque ad mensem Februarii, praedicta incomoda sustinentes. Deus qui semper fidelibus suis subvenire solet, tale consilium et auxilium christianis suis necessitates patientibus dedit, quod in ebdomada^a carnelevarii milites septua- 15 ginta^b christianorum cum multis peditibus ad pontem ferreum perrexerunt qui ab Antiochia per spatium miliariorum octo longe erat, et ibi milites Turchorum tria milia cum magna copia peditum qui de Antiochia exierant, et ad praedictum pontem ferreum tentoria pro offensione christianorum posuerant, iuxta praedicta tentoria Turchorum quingentos optimos 20 equos et multas praeciosas vestes sine defensione Turchorum praedicti milites christianorum viriliter ceperunt, et die Veneris praedictae ebdomadae bellum cum Sarracenis inceperunt. Vespere autem facto Sarraceni stupefacti et timore commoti, tentoria dimiserunt, et fugiendo civitatem intraverunt, christiani vero tentoria et omnia quae Sarraceni dimiserant colligerunt, et laeto^c animo ad exercitum redierunt. Turchorum vero milites qui Antiochiam 25 fugiendo intraverunt, cum omnibus aliis qui intus erant ita fecerunt, quod postea extra civitatem cum christianis bellum facere noluerunt. Interim vero accidit quod duo Turchorum viri qui fratres erant, et turres duas civitatis quae sorores vocabantur in custodia tenebant, divino spiritu commoti christianos se facere et turres reddere Boiamundo procul dubio mandaverunt. Boiamundus illico principes^d de exercitu insimul convenire fecit, quibus 30 namque omnibus dixit: *Quaedam verba secreta aperio. Si michi Antiochiam ut habeam concedere vultis, illam quidem sine ulla prolatione per misericordiam Dei in potestate nostra habere speramus.* Omnes statim dixerunt: *Concedimus vobis et affirmamus.* Boiamundus vero ad tentoria principum Turchos illos qui turres duas dare promiserant secreto venire fecit; et sine mora venerunt, et statim ab episcopo Podiense christiani et baptizati fuerunt, et ab 35 omnibus principibus multa et magna dona, vestes scilicet praeciosas et vasa multa argentea receperunt, et christiani novi vocati fuerunt. Qui namque Boiamundum et viros centum armatos^e praedictas duas turres sursum ascendere nocte una fecerunt. Et summo mane omnes qui turres ascenderant de turribus descendentes et per mediam civitatem vocibus magnis et multis dicere non cessaverunt: *Chyrieleyson, Chyrieleyson, donec Sarraceni qui in 40 civitate erant praedictas voces Christi audientes, stupefacti et timore inde commoti, alii extra civitatem fugientes, alii ad Carbuntium sursum ascendentes, civitatem christianis dimiserunt^f.* Christiani autem qui de foris ad portam civitatis stabant, Sarracenos exeuntes omnes fere interfecerunt; et qui civitate intraverunt, cum ceteris insimul de turribus descendentes domos civitatis et omnia quae intus erant communiter habuerunt et tenuerunt. Turchi 45 autem qui per Carbuntium ascenderunt, cum ceteris qui pro guardia erant sepe in die usque ad medietatem montis Corbuntium descendentes, cum christianis bellum incipiebant. Christiani vero Ianuenses una cum militibus Francorum multos de Sarracenis vulnerabant et interficiebant. Quindecim autem diebus transactis post captionem Antiochiae Corbonam omnium Turchorum princeps Persiae Antiochiam venit et eam obsidere incepit, et postea 50 per paucos dies constamularius⁷⁵ eius Humilio Leo praecepto principis ipsius Antiochiam venit, cum quo centum milia militum Turchorum cum mulieribus et filiis, et cum argento multo et auro et vestibus praeciosis et cum omni mobile, animalium scilicet equorum bovum

Febr.
15—20.

Jun.

a) ebdomada l. b) septugipti l. c) lecto c. d) princeps c. e) armatas l. f) dimiserunt l.

75) i. q. constabularius esse videtur.

irorum arietum et gamiliorum⁷⁶ venerunt, et iuxta Anthiochiam tentoria posuerunt, quorum 1098.
castra spatium decem miliarum tenebant. Christiani vero qui intus erant, postquam tantae
multitudinis Turchorum exercitum eos undique obsidere cognoverunt, et de penuria cibi
virorum et equorum, quae multa et magna erat inter illos, ita quidem quod in capite unius
5 asini solidi viginti de pitavinis⁷⁷ tribuebatur: inde territi et timore commoti, Deum omnes
precabantur, ut necessitatibus eorum subveniret. Episcopi autem et boni clerici qui cum eis
erant, supra omnes sermonem fecerunt. Podiensis vero episcopus ex parte omnium aliorum
episcoporum et clericorum sermonem hoc modo incepit: *O fratres et milites Dei, qui pro
angelica legatione a Deo missi et per Bartholomeum^a virum iustum et bonum, et qui crucem in
10 humero ab angelo suscepit, et angelicam visionem palam aperuit, et per visionem Urbani papae
hoc iter in remissione peccatorum incepistis, et ad has partes venistis; nolite spavescere vel
timere, quia quod Deus promittit fidelibus suis, complere non desinit. Quare per triduum in ie-
iuniis et orationibus stare omnibus vobis praecipimus, et tribus diebus transactis contra inimicos
Dei ad bellum Deo auxiliante viriliter procedamus.* Omnes namque illico in ieiuniis et orationibus
15 stare inceperunt, muros et turres civitatis undique custodire pugnabant. Turchi vero cotidie
venientes ad muros, christianos deridebant, dicendo: *Quare mortificatis corpora vestra fame
et nuditate, comedendo carnes equorum et asinorum, de quibus canes et volucres vivunt, sed non
homines?* Et portabant in manibus suis panes albos comedendo et dicendo: *Reddite nobis
civitatem, et credite in Deo nostro, et postea eritis nostri amici, et dabimus vobis aurum et ar-
20 gentum et omnia quae vobis necessaria sunt: quod si non feceritis, omnes vos interficiemus.*
Christiani vero dixerunt: *Tacete canes rapidi, quia Deus noster magnus et misericors est, et
subiciet vos pedibus nostris!* Principes autem christianorum omnes qui in ieiuniis et ora-
tionibus stabant, nuncios ad Corbonam, Petrum eremitam et quandam sacerdotem, ut illinc
de terra beati Petri scilicet cum toto exercitu suo discederet^b mandaverunt. Nuncii vero
25 sine mora perrexerunt, et uti principes praeceperant narraverunt. Quibus namque Cor-
bonam dixit: *Vos quidem stulte et iniuste loquimini. Vos enim de longinquis regionibus venistis,
et terram nostram hominibus nostris cum traditione^c abstulistis. Ideoque maioribus vestris
dicite, ut terram nostram reddant, et eos incolumes recedere concedemus.* Nuncii vero cum
multa dixissent et audivissent, tandem unum firmare si Corbonam vellet ponere voluerunt,
30 ut quinque christiani cum aliis quinque Sarracenis bellum facerent, et victoriam habentibus
civitas Anthiocena ex utraque parte concederetur. Quod Corbonam se facturum nullo modo
promisit. Postquam enim nuncii reversi sunt, ut audierant, episcopis et principibus omnia
narraverunt. Episcopi autem et principes responsione Turchorum audita, tale ab episcopis
receperunt consilium, ut per totum illum diem in orationibus starent, et Deum depreca-
35 rentur ut orationibus eorum aures suas accomodaret et viam securitatis eundi ad
bellum contra inimicos per misericordiam ostenderet. Orationibusque peractis, et nocte
proxima veniente, apostolus Petrus in sompno ad heremitam Petrum venit et dixit, ut ve-
niente die omnes episcopos et principes omnes insimul vocaret, et talem visionem omnibus
aperiat, quod voluntas Dei est, ut^d in ecclesia sua fodere incipiant, et fovea facta magne
40 altitudinis, lanceam de qua Christus vulneratus fuit in cruce in latere, illam cum devotione
accipiant, et ad bellum Turchorum sine dubitatione cum lancea pergant. Et ita factum est.
In ipso die veniente sicut Petrus heremita dixerat, et lanceam Christi invenerunt, et cum
devocione magna eam susceperunt; et sero veniente, omnes frumentum vel ordeum quod
habebant totum in communi posuerunt, et inde satis equis omnibus ut fortiores ad bellum
45 irent comedere dederunt; et veniente die missas celebraverunt, et corpus Domini^e cum
devotione susceperunt. Postea vero scaras^f septem militum taliter ordinaverunt, quod
Raymundus comes cum scara sua et cum duabus aliis scaris principum ex uno latere ad
bellum irent, ab alio vero latere dux Gotofredus cum scara sua et cum aliis duabus scaris
principum contra Turchos pugnarent. Media autem scara fuit episcopus Podiensis cum
50 omnibus presbiteris et clericis qui in Anthiochia erant, ferentes secum lanceam Christi
inventam, et Boamundus et Tancleus cum militibus suis sequebantur eos. Turchi vero qui
de foris erant, milites et pedites, medietas illorum ex uno latere armati manebant, alia qui-
dem medietas ab alio latere parati similiter cum armis stabant. In medio autem utrumque

a) herth. 1. b) discedere 1. c) traicione 1. d) deest 1. 2. e) vox consideratur 1. 2. f) scalae 1. 2. constantier.

55 76) camelorum. 77) i. e. pictavinis.

1098. partium Turchorum spatium magnum erat. Christiani vero de foris exeuntes, taliter ad bellum ire inceperunt. Raimundus comes cum suis scaris ex uno latere, et dux Gotofredus^a cum suis scaris ab alio latere, cum Turchorum militibus viriliter certare inceperunt. Episcopus autem cum lancea Christi et clericis omnibus per medium spatium cum Baamundo et Tancrerio qui armati eos sequebantur pergendo, et alta voce canendo: *Surge Domine. 5 Indica causam tuam et veni.* Et cum ad summitatem spatii fuerunt, et post terga Turchorum se esse viderunt, et prospicientes multos milites armatos de albis armis et cum multis signis albis desuper venire viderunt, de quibus dicitur et dictum fuit, quod angeli Domini fuerunt; et cum ad lanceam Christi adpropinquaverunt, signa quae milites albi deferebant, omnes contra lanceam Christi se inclinaverunt. Turchi vero postquam tot milites post terga 10 eorum venire viderunt, timore commoti, arma et tentoria et vasa omnia auri et argenti et vestes preciosas, et omnia quae secum habebant dimiserunt; christiani vero sequendo et interficiendo et vulnerando usque ad pontem ferreum sequendo perrexerunt, et fere omnes in campo mortuos relinquerunt. Redeuntes^b autem usque Anthiochiam, colligendo omnia quae in campo Turchi relinquerant, incolumes omnes insimul convenerunt, et Boiamundo 15 Anthiochiam sicut promiserant dederunt. Boiamundus vero concessit eis privilegium in Anthiochia, ut continetur in registro anno Domini 1098, mense Iulii. Et inde ad principem Babilonie qui Levealmeradus vocabatur, Iohannem camararium legatum miserunt, ut militibus Francorum viam securitatis et mercatum iuxta maritimas civitates et locos usque ad Ierusalem daret^c et concederet. Princeps vero Babilonie legatum Francorum honorifice sus- 20 cepit, et dona magna tribuit; et insuper nuncium suum dedit, qui omnibus civitatibus et maritimis locis praecepit, ut merchatum militibus Francorum darent. Postquam vero principes Francorum legationem principis Babiloniae tam honorabilem per legatum suum audierunt, statim ad Ierosolimitanum iter inceperunt. Cum autem ad Ierusalem venerunt, obsidendo civitatem viriliter bellando steterunt, et omnes cisternas aquae, quae de foris erant, de- 25 structas invenerunt. Quapropter cotidie a Iordanis flumine aquam deferebant. Et obsidendo civitatem per mensem unum, ecce Guilielmus Ianuensis Embriacus, et Primus frater eius cum duabus galeis Iopem^e venerunt, et pro timore Sarracenorum Scaloniae⁷⁸ galeas ibi tenere non potuerunt. Ideoque galeas destruxerunt, et totum lignamen galearum quod necessarium^d erat ad machina capiendae civitatis, ad Ierusalem portare fecerunt. Christiani 30 vero de adventu Ianuensium multum laetantes, honorifice eos susceperunt, et in consilio^f eorum capiendae civitatis omnimodo steterunt. Ianuenses vero machina omniaque necessaria capiendae civitatis fecerunt, infra quadraginta dies civitatem totam praeter turrem Jul 15. David ceperunt et Sarracenos civitatis interfecerunt. Sarraceni vero de turre David nolentes turrem reddere, mandaverunt principi Babiloniae ut cum exercitu suo veniret et turrem 35 acciperet, et diebus viginti transactis Sarraceni qui ad principem miserant venerunt et turrem christianis dederunt. Et hoc fuit mense Iulii, et tunc currebant anni Domini 1099. Et turre reddita post tres dies transactos princeps^f Babiloniae cum magno exercitu militum et peditem manu armata in planicias Ramulae venit. Christiani vero qui Ierusalem erant insimul convenerunt, et regnum Ierusalem in tutela et custodia ducis Gotofredi dederunt, et 40 dominum regni et omnium illarum partium illum posuerunt, et cum praedicto domino in planicias Ramulae ad bellum contra Sarracenos sine mora perrexerunt. Bello vero incepto, Sarraceni quidem terga volventes campum dimiserunt, christiani autem eos sequentes et interficiendo campum tenuerunt, et omnia quae Sarraceni in campo dimiserant tentoria et cetera recolligerunt, et ad Iopem omnes simul convenerunt. Et Gotofredum^g quem dominum 45 regni posuerant ibi dimiserunt. Ceteri autem mare transire cupientes, alii ad portum Lauticiae^h venerunt, alii ad portum sancti Symeonisⁱ perrexerunt, et naves adscendentes, mare transierunt, et multi in orientalibus partibus steterunt. At quidem Raimundus Sancti Egidii comes ad Constantinopolim perrexit. Ianuenses vero Guilielmus Embriacus et Primus frater eius, scilicet qui galeas duas duxerant apud Iopen, et de lignamine earum 50 machina fecerunt, de quibus civitas Ierusalem capta fuit, praedicti enim fratres multam et immensam pecuniam auri et argenti atque gemmarum de principe Babiloniae quando

a) Gotofreus 1.   b) Redeuntes 1.   c) id est Iaffam *alia m. 1.*   d) necess. 1.   e) consilio 1.   f) principes 1.
g) gotofreum 1.   h) id est Lecti *alia m. 1.*   i) Symionis 1.

78) Ascalon.

quidem ille ab exercitu Francorum superatus et campum dimisit; isti autem fratres cum 1099.
 tota pecunia quam ceperant, cum galea una quam emerunt, mare transierunt et Ianuae
 in vigilia nativitate Domini venerunt, et litteras de captione Ierusalem et de succursu ne- Dec. 24.
 cessario a Ierosolimitana curia, videlicet a patriarcha Dumberto^a et a Gotofredo regni Ieru-
 salem domino detulerunt. Postquam vero Ianuenses litteras ammonitionis succurrendi 1100.
 sepulcrum Domini audierunt, illico guerras et discordias quas infra se habebant, ita quidem
 quod per annum et dimidium sine consulatu et concordia steterant, anima^b dimiserunt, et
 tanti eorum crucem susceperunt, quod 26 galeas et naves 4 de peregrinis honoratas usque
 ad portum Lauticiae^c pro servitio Dei et sancti sepulcri viriliter conduxerunt. Praedictas
 10 vero litteras Ierusalem per civitates et locos Lombardiae Ianuenses miserunt. Quapropter
 Lombardiae viri clerici et layci, Mediolanensis episcopus et comes Brandionensis⁷⁹ una
 cum multis comitibus et marchionibus cum magno exercitu militum et peditum usque Con-
 stantinopolim perrexerunt. Ibi Raymundum Sancti Egidii comitem cum lancea Christi
 invenerunt, et cum eo iter Ierusalem incepterunt, atque viam quam principes^d Francorum
 15 qui Anthiochiam ceperunt, facere noluerunt. Ideoque Turchi de Corrizana eis obviantes,
 bellum ad invicem commiserunt. Tandem christiani pro stulticia eorum mortui et vulnerati
 fere omnes fuerunt, et campum et lanceam Christi amiserunt. Et qui evaserunt, cum co-
 mite Raymundo Constantinopolim redierunt^e. Ianuenses vero qui ad portum Lauticiae^f vene-
 runt, per totum yemem ibi steterunt. Et Gotofredum regni Ierusalem dominum mortuum^g
 20 anno Domini 1100 circa natale Domini, et Boiamundum dominum Antiochiae in captione
 Corrizanae esse cognoverunt. Ianuenses autem cum orientalem terram sine rege et prin-
 cipe ut viduam invenerunt, tale consilium^h cum Moritio Portuensi episcopo et Romanae
 curiae legato habuerunt, quod ad civitatem Edessaeⁱ, quam Balduinus frater ducis Gotofredi
 praedicti per se ceperat, ut ad eos veniret mandaverunt; et sine mora venit, et depra-
 25 catione a consulibus et a legato Romanae curiae facta, regem eum in Ierusalem qui privi-
 legium^k concessit^{l, 80} Ianuensibus in Ierusalem et in Iopem et terciam partem Babilonie
 anni Domini 1105. in registro^l, et Tanclerium nepotem Baiamundi ex sorore in An-
 tiochia principem posuerunt^m, sicuti praesens scriptum Cafari narrat; qui eisdem concessit
 et confirmavit⁸¹ privilegium quod habuerunt a Baiamundo filio Roberti Guiscardi domino
 30 Antiochie. Et veniente aestate ad Ierusalem cum galeisⁿ et navibus perrexerunt, et omnia
 sicuti in hoc libro Cafari scripta sunt viriliter fecerunt.

Antiochia capta principes^o Francorum omnia peregerunt, sicuti in praeterita scriptura
 Cafari scriptum est. At quia nomina civitatum et locorum quae sunt iuxta mare ab An-
 tiochia usque ad Iopem et ad Scalliam scripta non sunt, necesse est nomina et miliaria
 35 quot sunt ab una civitate ad alteram et a quibus captae, et quo tempore, per memoriam
 Cafari notificentur. Ideoque omnibus notum fiat, quod ab Antiochia usque Lauticiam^p
 miliaria 60 computantur. Lauticia^q magna civitas fuit, multae longitudinis et latitudinis erat.
 In tempore enim captione Antiochiae^r arma^s manebat, nisi ecclesia episcopalis ubi clerici
 morabantur. Et tunc temporis Greci per imperatorem Alexium Constantinopolitanum civi-
 40 tatem^t, et duo castra quae desuper erant, et duas turres iuxta introitum portus, tenebant.
 Archantus unus qui tenebat insulam Cipri, et Filocarius vocabatur, 20 salandrios et milites
 et clientes multos ibi tenebant. A Lauticia autem usque ad Gibellum maiorem miliaria 10^u
 computantur, et Sarracenorum erat. Et a Gibel^v usque Turtuosam 30 miliaria esse dicuntur,
 et Sarraceni eam tenebant. In medietate autem istarum duarum civitatum erant et sunt
 45 duae civitates parvulae iuxta mare; una quae vocatur Vananea, altera Marachia. Mara-
 chiam vero praedicti Graeci Lauticiae eam tenebant, Vananeam Sarraceni; usque ad
 Marachiam miliaria 8 computantur. In spatio autem praedictarum civitatum istarum, scilicet
 in medietate spacia, sursum in monte longe a mare per miliarium 1 castrum unum nomine
 Margali erat et est, quod Sarracenus tenebat, et multae et immensae et tantae fortitudinis

50 a) i. e. Daimberto. b) ita l. alia manu corr. urna perperam. c) lauticia l. d) princeps l. 2. e) reddierunt c.
 f) lautice l. — id est lecti alia manu. g) anno MC. circa natale Domini alia m. in marg. l. h) consilium l.
 i) ad esse l. k) postea in marg. alia manu l. l) haec omnia qui privilegium usque registro deleta sunt postea l.
 m) haec vox postea ante qui privilegium signo adiecto postea est l. n) galeas l. o) princeps l. p) lautit. l.
 saepius. q) id est deserto glossa alto atramento l. r) id est lauticiam glossa alto atramento l. s) gibel l.

55 79) Blandratensis? 80) Liber iurium I, 16. a. 1104 ex autographo in tabulario Taurinensi servato.
 81) Ughelli Italia sacra IV. Lünig Cod. dipl. Italiae II, 2079.

1100. erat, quod nisi fame capi non poterat. Sed quomodo captum fuit post captionem omnium civitatum et locorum, ad praesens per Cafarum veritas cognoscatur. Iustus quidem castrum dominus christianis multa mala faciebat. Accidit enim quod quidam Francigena Rainaldus Mansuer nomine⁸², alterius Raynaldi filius constabularii Antiocheni principis, et dominus erat Vananae et Marachiae, et treuga^a facta cum praedicto Sarraceno, insimul amicari⁵ valde coeperunt. Ita quidem quod Sarracenus saepe veniebat ad Vananeam causa morandi cum praedicto domino civitatis. Erat enim balneum pulcrum in civitate, et extra civitatem pomeria pulcra et abilia inter giardonos erant iuxta civitatem, in quibus Sarracenus cum ipso saepe per quatuor dies et plus insimul morabantur, comedendo, potando, sicuti mos^b Sarracenorum est. Postea vero ibant ad praedictum castrum, et insimul morabantur¹⁰ per dies quatuor et quinque in comestationibus^c et potationibus multis. Cum vero per plures dies talia fecissent, accidit una die quod christianus perrexit ad castrum cum omnibus suis clam deferentibus loricas et enses sub vestibus eorum; ceperunt castrum et miserunt Sarracenum de foris. Unde magna laetitia orta est per orientales partes, quoniam castrum istud clavis erat et est Ierosolimitani itineris iuxta mare. Et tunc currebant anni¹⁵

1140. Domini 1140.

Oportet enim ad Turtuosam reverti. Sunt enim inde usque ad Tripolim miliaria 40. Et inde usque Gibelletum miliaria 20. Et inde usque ad Bareut per terram 20 et per mare 12 miliaria computantur. A Barut usque ad Sydonem 20, et a Sydona usque ad Tyrum 20. Et a Tyro usque ad Acon 20. Et ab Acon usque Caifas 10. Et a Caifas usque ad Caesariam²⁰ 20. A Caesaria usque ad Azotum 20; et ab Azoto usque ad Iopem 10; et a Iope usque ad Scalonom 10. Ramula autem prope Iopem per miliaria duo. Ierosolimitana civitas in montanis sita est, et usque ad mare iuxta Iopem miliaria 20 sunt. Praedicta namque miliaria per arbitrium Cafari scripta sunt; quoniam Cafarus ab Antiochia usque ad Iopem saepe et saepe per terram militavit, et per mare navigavit, et suum tale arbitrium per se cogitando,²⁵ tot miliaria ut dictum est esse narravit.

Postquam vero nomina civitatum et miliaria scripta sunt, oportet quomodo praedictae civitates captae fuerunt, et a quibus et quo tempore, per Cafarum veritas cognoscatur. Verum namque est, quod Ierosolimitana civitas capta fuit a praedicto exercitu Francorum cum quibusdam Ianuensibus, scilicet cum Guilielmo Embriaco et cum Primo fratre eius, multis³⁰ que aliis bellatoribus viris Ianuae, qui machina ibi fecerunt, quorum ingenio civitas capta fuit mense Iulii 1099, sicuti in libro Cafari scriptum est. Aliae vero praedictae civitates quamvis diversis temporibus captae fuissent, tamen a primis captionibus ordo incipiat. Quare Caesariam^d et Azotum Ianuenses cum Balduino^e rege mense Iulii praeliando ceperunt, et tunc currebant anni 1101. Cum vero istis duabus civitatibus captis Ianuenses³⁵ revertendo ad Ianuam, et venissent in Romaniam, in Val de Compar obviaverunt navidio⁶³ Constantinopolitani imperatoris, cuius navidii Cotromil dux erat, et salandrios⁶⁰ in navidio secum habebat. De quibus Ianuenses 7 ceperunt, et igne combustos dimiserunt, et contra alios cum 26 galeis ut illos caperent armata manu contra eos ire coeperunt. Dux vero postquam vidit Ianuenses tam ferociter contra eum venire, misit legatum suum ad Ianuenses de concordia et pace, et sic insimul concordando, usque ad civitatem Curiofo⁶⁵ venerunt, et inde praedictus dux et Ianuenses legatos Ianuenses cum praedicto Landulfo duce ad imperatorem Alexium, Raynaldum de Rodulfo, et Lambertum Ghetum miserunt. Et cum

a) teuga 1. b) mor 1. c) comestationibus 1. d) in imo eodictis 1. margine manu alia eiusdem fere aevi additur: Hec antea vocabatur Turris Stratonis, set Herodes rex Iudae in honorem Caesaris Augusti eam⁴⁵ postea Caesarem nuncupavit. In ea etiam templum construxit mire pulcritudinis, in quo inventa fuit scutela de smaraldo, quam comuna Ianuae hodie habet, et eam habere voluit pro torcia parte totius civitatis et mobilis quod eidem proveniebat per captionem ipsius. In Ysidoro ethimologiarum libro XVII. de viridibus gemmis sic invenitur: Smaraldi autem mero et viridi proficiunt oleo etc. cuius corpus si extensum est sicut speculum ymagi . . . . . Reliqua abscessa sunt. e) M^oC^ol^o in marg. 1. 50

82) cui a. 1132 a Fulcone rege cura principatus Antiocheni commissa fuit. Wilh. Tyrus l. XIV, c. 5. Testis subscripsit cartis Fulconis a. 1133. in dict. 12. in palatio Antiocheno („testibus Rainaldo Mansuerio constabulario“) et a. 1135 „R. Masuerius“. Assises de Ierusalem, Paris. 1843. T. II. p. 491. 492. Ibidem p. 468 in libello „Des lignages d'outremèr cap. 33. „Des seignors dou Margat“ le-

gitor: „Le Mazoir fut le premier seignor dou Margat, et ot une fille qui esposa Guillaume de Thorot“ etc. Cap. 32. pag. 468 inter seniores Meracleae habetur in fine: „Reimont . . . esposa la fille de Renaut dou Margat et orent une fille Isabeau qui⁵⁵ esposa Iohan Angelier“ etc. 83) i. q. navigio, classis. *) i. q. chelandra seu chelandrios. 85) Corfu.

ad praedictam civitatem Curfo per triduum morabantur, galeae octo de Ianuensibus veni- 1101.
entes, et cum gorabis^a octo, et cum nave una magna cum militibus Ianuensibus et peleginis,
et insulam de Curfo per duos dies ibi steterunt; et cum aliis Ianuensibus qui de Caesaria
veniebant loquuti de fortuna quae eis acciderat, insimul locuti fuerunt, et ita laeto animo
5 ad invicem separati fuerunt; et illi qui cum octo galeis et gorabis^b et navi erant, in quibus
galeis Mauro de Platea longa cum aliis nobilibus viris erat, in navi Paganus de Volta cum
multis aliis nobilibus viris, ad Ierosolimam perrexerunt, et sepulcrum Domini visitaverunt.
Et expletis visitationibus ad Turtuosam perrexerunt, et cum Raymundo comite Sancti Egidii,
10 qui reversus erat de Constantinopoli ad orientales partes, Turtuosam obsidendo ceperunt,
et tunc anni currebant Domini 1101. Et civitate capta multitudo Turcorum magna venit, et
obsidere civitatem coeperunt. Ita quidem quod christiani qui intus erant stabant et portas
clauserunt, et in magno timore stabant. Accidit tamen nocte una virtus Dei qui non dere-
linquit sperantes in se, tale miraculum christianis ostendens, quod campanae per se sona-
verunt, et portae civitatis per se apertae fuerunt; ita quod christiani hoc proditores fecisse
15 crediderunt. Sed priusquam^c miraculum Dei fuisse cognoverunt, omnes illico christiani
qui in civitate erant, ad bellum de foris exierunt, et vulnerando et interficiendo usque ad
Tripolim Sarracenos mortuos in campo relinquerunt. Comes vero Sancti Egidii, qui capi-
thius⁸⁰ victoriae erat, deinceps coepit Tripolim obsidere, et iuxta Tripolim longe per milia-
rium unum imposuit castrum unum quod vocatur Mons Peregrinus, ubi muros et turres
20 et mansiones multas construxit, et multi christiani undique ibi habitare coeperunt. Comes
vero cotidie, de die in diem bellum cum Sarracenis faciebat, et in magno timore Sarracenos
dstrictos tenebat. Accidit postea quod praedictus comes ibi uxorem accepit, de qua recepit
filium unum nomine Anfose. Ipse vero comes quando mare transivit, terram suam totam
cuidam bastardo, Beltram Zavata^d nomine in guardia comisit, quoniam alios filios non
25 habebat. Interim quidem filio Anfo nato et Monte Peregrino constructo, stetit obsidendo
Tripolim, donec Ianuenses ad captionem Acharuntis et Gibelleti venerunt; et quando vene-
runt, comes cum Ianuensibus stetit, donec civitas Acharuntis et Gibelleti captae fuerunt.
Et Gibelletum capto^e comes tenuit Gibelletum pro se, et de districto Tripoli erat, et dedit
terciam partem Ianuensibus et duas sibi tenuit, et vicem comitum suum ibi posuit, et Ia-
30 nuenses in terciam partem Ansaldum Corsum pro guardia posuerunt. Verum namque est
quod post captionem Caesariae et Azoti venientibus galeis Ianuensium quae praedictas civi-
tates ceperunt, renuntiando et dicendo ceteris Ianuensibus triumphum et victoriam quae eis
Deo auxiliante evenerat, et ostendendo^f magnas opes et divitias quas ibi ceperant, cum
magna laetitia ab eis recepti sunt, et iterum renunciando quomodo terram orientalem in-
35 venerunt, ita enim cognoverunt regem Gotofredum mortuum, et Boamundum in captione
Turchorum Corrizanae esse. Unde omnes orientales partes timore commotae, credentes
loca et terram amittere, de adventu stoli Ianuensium qui ad portum Laudiciae venerant,
habitatores terrae multum inde laetati fuerunt, et per hyemem totam illinc steterunt, et
Balduinum de civitate Edessae ad Laodiciam venire fecerunt, et deprecati eum fuerunt, ut
40 regnum Ierusalem acciperet, et fecit, sicuti in praeterita scriptura Cafari scriptum est. Et
Tanclerium in Antiochiam principem posuerunt, et Cafarus qui hoc narrat, interfuit et
vidit. Et Ianuenses per totam hyemem morando multa de honore Dei circa partes illas
fecerunt, et columnas duodecim marmoreas quae in palatio Iudae Machabei adhuc erectae
stabant, in terram deposuerunt, et in quadam nave illas collocaverunt; quae 15 palmi vol-
45 vebant, et diversis coloribus^h coloratae erant, rubei scilicet et viridi atque ialni; ita nempe
quasi in speculo homines specularantur. Pascha veniente versus Ierusalem perrexerunt,
et sicuti in libro Cafari scriptum est; et navem de colonis⁸⁷ Ianuam mandando, in gulfo
Sataliae fracta remansit. Ianuenses autem qui in Ianua erant, haec supradicta audientes 1105.
dicere ab illis qui de stolo venerant, commoti Dei servitio, 40 galeas armaverunt, et ad
50 orientales partesⁱ perrexerunt, et civitatem Acharuntis, una cum Gibelletum, et cum rege
Balduino et cum Raimundo comite bellando ceperunt. Ibi rex Balduinus privilegia
Ianuensibus, sicut promiserat et scripta sunt in registro Ianuensi⁸⁸, indictione 11. firmavit

e) gorabis 1. f. g. corabis, scaphis parvis. b) ita 1. c) corr. alio atramento postquam 1. d) betram Zavata 1.
f) a. MCV. in mary. alia m. 1. g) ostendo 1. h) coloribus coloratae 1. i) aka m. suppletum 1.

85 86) i. q. caput. 87) i. e. columnis. 88) Liber iurium I, 17. data 1105. 7. Kal. Iunii.

1105. et fecit; quorum privilegiorum exemplum litteris aureis in triuna^a Sepulcri in lapide uno
scribi praecepit, et uti scriptum fuit cum 12 viris de maioribus curiae suae in perpetuum
89 firmum tenere iuravit; et tunc currebant anni 1105. Ianuenses vero ruam⁸⁹ unam Acharuntis
iuxta mare et giardinum⁹⁰ unum pro tertia parte civitatis, et 600 bisantios in uno quoque
anno habere cum rege Balduino pactum fecerunt⁹¹. Insuper tertiā partem quae de foris
92 erat usque ad lequam⁹² unam, et posuerunt vicecomitem unum Sygbaldum scilicet, Sancti
Laurentii canonicum, qui totum quiete tenuit et habuit, sicuti in privilegiis scriptum est.
Hoc completo^b Ianuenses cum triumpho redierunt^c. Postea vero comes Raymundus apud
Montem Peregrinum obiit, et vice sua Guilielmus Iordani nepos eius Montem Peregrinum
tenuit et rexit, et nuntium suum cum litteris Ianuam misit nunciando de morte comitis^d, et
10 ut auxilium ad capiendam civitatem Tripoli pro Dei servitio et sancti sepulcri venire non
protelarent. Filium enim Anfos puerum milites ~~causam~~ ad Sanctum Aegidium portaverunt,
et terram totam quam Beltram Zavata bastardus praedicti comitis in guardia tenebat, habi-
tatores illius terrae ad servitium pueri, donec ad aetatem veniret, tenere iuraverunt. Bel-
15 tram autem terram dimisit puero, et cum militibus in gorabiis Ianuam per mare venit,
rogando Ianuenses ut eum pro servitio Dei ultra mare ad capiendam civitatem Tripoli cum
stolo galearum portarent. Ianuenses vero auditis precibus et promissionibus istius, et pro
legatione Guilielmi Iordanis galeas 60 armaverunt, et Beltram cum militibus suis ad Tri-
polim portaverunt, et obsidendo civitatem cum Beltram steterunt, donec multis machinis
et magno labore civitatem praeliando sicuti fortissimi bellatores vi ceperunt. Interim Wil-
20 lelmus Iordani qui moestus erat de adventu Beltram, cotidie interdicebat, ut Beltram de
civitate non intrmitteret, et Montem Peregrinum et campos seminatos circa montem^e
tenebat, et nuntium suum ad Tanclerium in Antiochia misit, ut ad eum veniret et adiuvaret
eum ut Beltram cum bello a civitate expellere posset. Tanclerius autem uti mandaverat
cum militibus multis venire incepit, et infra hoc, die una summo mane scuerii⁹³ de Beltram
25 erant intra messes Willelmi Iordani. Willelmus illico equum ascendit, et currendo contra
scuerios, unus de scueriis sagittam unam traxit et per gulam eum percussit, et in campo
messium^f mortuus remansit. Beltram vero de morte istius laetus, Montem Peregrinum
1109. tenuit, civitatem autem Tripoli de foris, et terram iuxta Tripolim cum Ianuensibus divisit:
ita quod tertiam partem intus et de foris et duas partes de Gibelletto quas comes Raymundus
30 pater eius in se tenuerat, Ianuensibus dedit⁹⁴, et sacramento firmavit in omnibus modis
quibus Ianuenses voluerunt^g; et dixerunt, quod male de civitate Tripoli salvavit. Ianuenses
vero Gibelletum totum tenuerunt, et duas partes Ugoni Embriaco in guardia dimiserunt,
terciam autem Ansaldo Corso sicuti tenuerat relinquerunt; et Tripolim legatos suos pro
guardia partis eorum divisae posuerunt, et postea ad sepulcrum Domini orationis causa
35 ierunt. Sed Beltram nuntios Ianuae de civitate inhoneste expulit, et sacramentum quod
fecerat post terga posuit. Ianuenses autem a sepulcro redeuntes, Gibelletum ordinaverunt
de omnibus necessariis rebus, et praedicto Ugoni et Ansaldo ut sapienter de civitate guar-
dian habere praeceperunt, et Ianuam cum triumpho redierunt^h. Capto Tripoli anni cur-
rebant Domini 1109.

40

a) *s. e. tribuna; in codice l. triuna distinguitur.* b) *complecto l.* c) *triumpho reddierunt l.* d) *comitis c.*
e) *mortem l.* f) *mensium l.* g) *hic erasa scriptura voca Ansaldo addit conficere eis privilegium anno Domini*
1109 mense Julii. h) *reddierunt l.*

89) *plateam.* 90) *hortum.* 91) *Liber iurium l.* 92) *leugam.* 93) *escuerii, scutiferi.* 94) *a. 1109.*
6. Kal. Julii. Liber iurium l. 18.

45

BREVIS
REGNI IEROSOLYMITANI
HISTORIA.

fol. 23.

Cum civitas Ierosolimitana capta fuisset secundum quod reperitur scriptum supra in
5 prima hystoria, videlicet currente 1099, dux Gotofredus eo tempore electus fuit rex et
dominus, qui siquidem homo benignus et honestissimus, et dixit se non portaturum coronam
auream, ubi altissimus Iesus Christus passus fuit coronam spineam deportare. Cumque
regnaret predictus Gotofredus, post breve tempus lumen vitae clausit extremum anno
Domini 1100. circa natale Domini.

10 Post cuius mortem electus fuit in regem et dominum quidam Balduinus, frater praedicti
ducis Gotofridi; qui siquidem comes erat in Rages, que civitas erat quam aquisitus fuerat.
Ad quem rogatus predictus Balduinus se obtulit, maxime ad instanciam et preces quo-
rundam Ianuensium qui ibi erant cum galeis 26 et navibus 6, et similiter ad preces patri-
arche Dumberti et Mauricii Portuensis episcopi et Romane curie legati. Predictus Balduinus
15 rex, qui fuit vir probissimus et discretus, in principio temporis ipsius una cum predictis
galeis Cessariam accepit, sicut manifeste scriptum est superius in hystoria Cessarie.

Postea vero subiugavit quandam civitatem que vocabatur Acharon^a, mediante auxilio
Ianuensium, qui in eius subsidium habuerunt ibidem galeas 40; pro qua siquidem servicio
quod a Ianuensibus receperat, ipse Balduinus dedit et concessit comuni Ianue tertium
20 infra predictam civitatem de Acaron, sicut per singula scriptum reperitur in^b quodam
privilegio quod inde iussit fieri, quod est in registro comunis Ianue currente 1105.^c

In eodem anno Ianuenses una cum comite Raymundo Sancti Egidii Gibelletum cepe-
runt, sicut scriptum est supra in prima hystoria; et similiter ceperunt Tortosam de Suria,
currente 1101.^d

col. 2.

25 In tempore autem predicti Balduini Ianuenses cum galeis 40 armatis ultra mare per-
rexerunt una cum Beltramo Zavata, qui fuit bastardus comitis Raymundi comitis^e Sancti
Egidii; et ceperunt Tripolim; qui comes Beltramus dedit et concessit comuni Ianue tertiam
partem de Tripoli, presente predicto Balduino rege, sicut^f continetur in quodam privilegio
quod est in registro comunis Ianue, currente 1109. mense Julio. Postea vero predictus
30 comes Beltramus illud quod Ianuensibus dederat et concesserat, de quo specialiter iura-
mento tenebatur, post paucos dies eisdem abstulit.

Predictus autem Balduinus rex cum galeis 22 Barutum cepit, currente 1110. Ianuenses
vero eo tempore cum predictis galeis 22 quandam civitatem ceperunt sine auxilio aliquorum,
que civitas vocatur Malmistra, que est in principatu Antiochie.

35 Predictus quidem Balduinus multas civitates et loca in suo tempore subiugavit et sup-
posuit^g regno^h Ierusalem, et vixit per plures annos. Postea quidem decessit; verum
tamen in tempore predicti Balduini regis ipse Balduinus concessit Ianuensibus scribi in
triunaⁱ Sepulcri litteris aureis illud quod eis concessit per privilegia; et que littere con-
stituerunt^k Ianuensibus bisancii duo milia aurei; que littere taliter scripte extiterunt usque
40 ad tempus regis Amarrici, qui eas destrui fecit et suffocari.

Post mortem cuius Balduini electus fuit in regem comes de Roaxia^l, qui consanguini- 1118.

neus erat germanus predicti Balduini, et qui similiter Balduinus^m vocabatur. Cumque pre-
dictus Balduinus qui decesserat, fratrem haberet qui Eustachius vocabatur comes Bono-
niensis, scito ab eodem Eustachio de morte dicti fratris sui, seⁿ preparavit^a ire in Ierusalem fol. 23.
45 pro accipiendo regno et manutenendo ex successione predicti fratris sui. Cumque ivisset
usque in Puliam, audivit quod predictus Balduinus consanguineus eius rex electus fuerit;
qui statim deinde rediit, dicens quod nullo modo volebat quod terra Domini pro eo in
scandalum poneretur, licet successio de iure ad ipsum pertineret. Predictus autem Bal-
duinus qui comes fuit de Roaxia, filiam quandam habuit nomine Millixcen, que regina fuit

50 a) Hec est una de quinque civitatibus philistinorum prope mare non longe ab arzoto, que similiter est una de quinque
civitatibus philistinorum glossa m. saeculi XIII. exeuntis. b) In 1. c) M^o. C^o. III°. corr. M^o. C^o. V^o. 1. d) M^o. C^o. 1°.
corr. ex M^o. C^o. III°. 1. e) comite cod. sed m. posterior correxit: comitis. f) Sicut 1. g) suposuit 1. h) sic
man. posterior corr. regnum codicis 1. i) i. e. tribuna. k) constituerunt 1. l) Roaxia corr. Roaxia 1. m) H. alia
manu, et in margine tertius rex. n) pparavit lineola omisa 1.

1118. et que uxor fuit regis Fulconis. Et non^a miretur aliquis, si de ea modo fit mentio, quoniam occasione predictae mulieris postea terra amissa fuit. Postquam autem rex fuit, ipse Balduinus filias duas habuit, una quarum vocata fuit Dulcis, et que uxor fuit comitis Raimundi de Tripoli, qui ab Assaxinis fuit interfectus; qui Raimundus reliquit ex dicta uxore sua filium unum qui similiter vocatus fuit Raimundus; in tempore cuius terra amissa est. Alia quidem filia vocata fuit Aelis, et que uxor fuit Baiamontis principis, qui fuit filius Baiamontis Roberti Guiscardi. Ex qua sustulit filiam unam, que vocata fuit Constantia, et que uxor fuit Raimundi comitis Pictaviensis. Supradictus autem Balduinus rex tanquam vir probissimus et discretus per plures annos vixit, et in suo tempore multas civitates et loca cepit et subiugavit viriliter, et specialiter civitatem Tyri cepit^b cum storio^c Veneticorum; postea vero decessit. 10

1131. Quo rege mortuo, predicta filia ipsius nomine Milliscen in matrimonium copulata fuit cuidam Fulconi comiti de Anio², qui Fulco rex effectus^d, terram ipsam rexit et tenuit, sicut vir probissimus, per multa tempora, et ex ipsa uxore sua sustulit filios duos, unus quorum vocatus fuit Balduinus et alter Amarricus, qui postea ambo fuerunt reges. Ad ultimum 1142. vero predictus Fulco rex decessit, et successit ei in regno Balduinus^e eius filius, qui habebat annos 13; et alter scilicet Amarricus, qui habebat annos 7, fuit comes de Iaffa. Qui Balduinus rex multimoda probitate et discretione redimitus, per longa tempora vixit; habuit autem in uxorem Theodoram^f neptem imperatoris Manuelis, filiam fratris sui maioris Ysaac. In quibus temporibus terram tenuit et amplificavit, et multa castra et loca construxit et alia multa magnalia fecit, et specialiter civitatem Scalone³ cepit 1154, anno decimo 20 sui regni.

In eodem tempore rex Loysius Francorum et rex Conradus Alamanie magno exercitu congregato, perrexerunt ultra mare per terram et fuerunt in obsidione civitatis Damascie. In qua obsidione fuit Fredericus dux Suavie⁴, qui filius fuit fratris dicti regis Conradi et qui postea imperator fuit. Dicitur autem Conradus⁴ ante portam ipsius civitatis Damascie 25 quendam militem armatum cum ense per medium obruncavit; verumtamen de ipsa obsidione recesserunt, nec potuerunt ipsam capere civitatem.

Predictus autem Balduinus rex se dedicavit et reddidit in mansione templi, quod de novo constructum erat, non per multa tempora. Et ibidem vite^g sue spacium consumavit 1162. anno Domini 1162; successitque ei in regno frater eius nomine Amarricus annorum 27. 30 anno Domini 1163. Ipse quidem Amarricus; ante quam susciperet regnum, habebat quandam in uxorem, sororem videlicet comitis Iaucellini iuvenis de Roaxia, que vocabatur fol. 24. Agnesia, eaque sibi attinebat in quarto gradu, et ex eadem uxore filium unum sustulit, qui vocatus fuit Balduinus et qui postea rex effectus fuit; verumtamen leprosus fuit. Item similiter ex ea sustulit filiam unam que vocata fuit Sibilia et que uxor fuit Willelmi Longe- 35 spate, marchionis Montisferati, et similiter regis Guidonis. Cognoscens autem predictus rex Amarricus se in peccato morrari cum dicta uxore sua propter lineam parentele qua^h secum coniunctus erat, dixit se iuste non posse coronam deportare quam diu in tali peccato moraretur; unde ab ipsius matrimonio secessit. Quo separatoⁱ ab ipsa, aliam in uxorem accepit, que vocata fuit Maria, neptis imperatoris Manuelis, filia Iohannis Protosavasto^k, 40 qui erat nepos imperatoris Manuelis ex fratre suo; et ex ea sustulit filiam unam que vocata fuit Ysabella, et que maritos quatuor habuit. Ipse autem rex Amarricus postea per multa tempora vixit et optime rexit regnum tanquam vir providus et benignus, multaque prelia devicit et loca plurima subiugavit et rehedificavit, et multa prospera in suo tempore acciderunt; et licet omnia vobis enarrare non valeam, dicam tamen summo tenus super facto 45 ipsius que michi dicenda videntur. Erat quippe in Babilonia quidam dominus cui nomen erat Mullenus^l, in cuius patria pauci homines inveniebantur armiferi vel bellatores, propter inertiam et miseriam ipsorum. Ipse autem semper reclusus in palatio existerat. Eratque in patria illa quidam magnus princeps^m qui vocatus fuit Foartusⁿ et qui gravem discordiam habebat cum quibusdam magnatibus illius terre, quorum nomina ignoro. Qui 50

a) non m. posteriore superscr. 1. b) m. posterior addit in margine: M^oC^oxxiiij. c) quartus rex in margine. d) iii superscr. m. 2. e) Theodorum corr. ex Theodisam 1. f) Scavia 1. g) vicle cod. h) que m. 2. margini addidit c. i) separato c. k) corr. ex protosavasto c. l) ita hoc loco legitur.

1) i. q. stolio. 2) Anjou. 3) Ascalon. 4) Cf. Wilh. 6) Aegypti procurator. Wilh. Tyrius l. XIX. c. 5. Tyr. l. XVII. c. 4. 5) Caliphæ appellatio, quod 7) Suar; Sava Wilhelmo Tyrio l. XIX. c. 5. 20. 55 Wilh. Tyrius interpretatur dominus noster XIX, 20.

Xoartus cum exercitum congregare vellet contra inimicos suos, misit predicto regi Amar- 1162.
 rico^a quod in eius subsidium venire deberet ad solidos ipsius una cum militibus suis. Cum
 autem venisset predictus rex Amarricus in subsidium ipsius et cum militibus suis, predictus
 Xoartus eidem regi tribuebat qualibet die pro lancea sua bissantios mille, et cuilibet ex
 5 militibus eius in voluntate ipsius. Iverunt autem in Babiloniam, et fuerunt in Alexandriam, et
 ipsam civitatem in eius potestatem habuerunt; quam siquidem predictus rex Amarricus poterat
 ad eius beneplacitum retinere, nisi quod venire nolebat contra iuramentum quod predicto
 Xoarto fecerat. Adversarii autem dicti Xoarti miserunt in Damasciam pro sucursu habendo
 contra predictos, in quorum sucursu venit quidam admiragus qui vocatus fuit Sirochonus.
 10 Ipse autem Sirochonus quatuor nepotes habebat, videlicet Semsedole et Sefei Salem atque
 Saladinum et Sefedinum, qui simul cum aliis pluribus militibus simul iverunt cum predicto
 admiragio in predictum subsidium. Verumtamen predictus rex Amarricus non dimittens
 propter ipsorum adventum, quandam civitatem de illa provincia obsedit, que specialiter
 vocabatur Bolbese⁹, et ad ultimum ad pacem et concordiam pervenire fecit dictum Xoartum
 15 cum inimicis suis ad voluntatem ipsius, et in patriam propriam regressus est cum maximo
 honore et triumpho et cum maxima copia pecunie una cum militibus suis. Turchi autem
 de adversa parte similiter regressi sunt in eorum patria cum maxima quantitate bisan-
 tiorum quam adepti fuerunt de eorum solidis. Considerans autem predictus Syrochonus
 fertilitatem^b civitatis Babilonie et imbecillitatem hominum^c existentium, ipsam subiugare
 20 putavit. Unde privatim magno exercitu congregato, simul cum predictis nepotibus suis in
 ipsius obsidionem accessit, inscio tamen rege Amarrico de adventu ipsius. Qui Sirochonus
 cum ad colloquium pervenisset^d cum Xoarto dicto, ipsum nequissime interfecit ad pro-
 ditionem, et similiter Mullenam superius nominatum, et non fuerunt aliqui rebelles contra
 ipsos, set civitatem illam predictus Sirochonus et nepotes ceperunt et subiugaverunt,
 25 verumtamen dominium illius civitatis concessum fuit Saladino predicto.

Audito^e autem rege Amarrico de captione illius civitatis et de dominio quod inde
 habebat Saladinus, plurimum turbatus est. Unde illico armari fecit galeas septem¹⁰, in
 quibus perrexit in Constantinopolim ad imperatorem Manuelem, avunculum uxoris sue
 Marie, pro postulando ab eo subsidio; qui Manuel ipsum alacriter vidit^d et suscepit. Cum
 30 autem ipse imperator Manuel, qui omnimoda largitate et prudentia fuit undique redimitus,
 et qui universos de Grecia excesserat in bonitate qui ante ipsum precesserant per annos
 trecentos et ultra, putavit facere congregari maximam quantitatem auri et argenti atque
 pannorum sete, quam exhibere volebat predicto regi Amarrico. Unde congregata maxima
 quantitate predictorum, poni^e fecit in simul in pallatio ipsius, postea vero ipsum regem
 35 Amarricum ad prandium invitavit. Cum autem a prandio surrexissent, predictus imperator
 Manuel eidem regi Amarrico dixit, quod eidem thesaurum suum hostendere volebat; quem
 thesaurum cum vidisset, predictus imperator Manuel eidem^f dixit: quid facturus esset, si
 tantum thesaurum possideret? Qui rex Amarricus ei respondit, quod ipsam terram devin-
 cerneret et subiugaret, que detinebatur in suis partibus per Sarracenos. Qui imperator
 40 Manuel dixit: *Et ego nolo quod propter hoc remaneat.* Ante totum ipsum thesaurum eidem
 dari precepit. Qui rex Amarricus accepto thesauro cum maximo gaudio et leticia et
 cum ipsius gentibus reversus est. Ex quo thesauro maximum exercitum congregavit, et
 maximum dampnum intulit Sarracenis; et specialiter obsedit quandam civitatem que voca-
 batur Bellinax¹¹, que multum proxima erat civitati Damascie. Ad ultimum quidem pre- 1173.
 45 dictus rex Amarricus diem vite^g clausit extremum, et successit eidem in regnum Balduinus^h
 eius filius, et reliquit ei baiulum quandam consanguineum suum, qui vocatus fuit Mille¹²
 de Plancino, qui postea interfectus fuit a dominis de Baruto. Veruntamen ante quam
 morereturⁱ predictus rex Amarricus, simul cum canonicis Sepulcri destrui^k fecit litteras
 aureas que scripte erant in triuna Sepulcri, de eo videlicet quod concessum erat comuni
 50 Ianuensium, sicut supra dictum est.

Predictus autem Balduinus rex filius Amarrici regis per multa tempora vixit, qui vir
 fuit et probissimus et benignus, verumtamen leprosus fuit, et multa prospera regno

a) Amarrico corr. Amarrico c. b) fertilitatem, m. 2 corr. fertilitatem 1. c) pervenisset, virgula omissa 1. d) videt 1.
 e) ponit 1. f) eidem *ita habet* 1. g) victo 1. h) IIII. *alia m. superscriptum.* i) moreretur 1. k) destruit 1.

55 9) Belbese quae olim dicta est Pelusium. Wilh. Tyr. XX, 5. 9) i. e. postquam rex Amarricus audivit.
 10) decem Wilh. Tyrus XX, 22. 11) Panens. 12) alias Milo audit.

1173. Ierusalem in eius tempore acciderunt, et obtinuit prelia decem; nec unquam in aliquo prelio personaliter subcubuit; et sororem eius, Sibiliam nomine, in matrimonium copulavit. Willelmo Longespate marchioni Montisferrati. Ex qua filium unum substulit, qui vocatus fuit Balduinus et qui postea rex fuit. Postea autem, post mortem dicti Willelmi Longespate, predicta Sibiliam in matrimonium copulata fuit regi Guidoni. Aliam quidem sororem, nomine 5 Ysabellam, maritavit in quendam Unfredum, filium Unfredi de Tirono, et postea uxor fuit Conradi marchionis Montisferrati, fratris predicti Willelmi Longespate. Et similiter uxor fuit comitis Emrici de Campagna, et similiter Aymerici regis Cipri, qui frater fuit predicti regis Guidonis. Postea quidem predictus Balduinus rex, qui leprosus fuit, decessit et dimisit regnum suum nepoti suo, videlicet Balduino filio Willelmi Longespate. Cui Balduino 10 dimisit baiulum comitem Raimundum de Tripoli, qui fuit filius comitis Dulcis et consanguineus germanus regis Amalrici. Ipse autem comes postquam effectus fuit baiulus, terram rexit ad modum regis. Qui comes quandam civitatem possidebat ex parte ipsius et que pervenerat ei ab uxore eius, que civitas Tabaria vocabatur, et que erat in regno Ierosolimitano, cui dominio civitatis appendebantur milites 80 terram et feudum possidentes. 15 Uxor¹³ autem predicti comitis^b alium virum¹⁴ habuerat, ex quo quatuor filios sustulerat; videlicet Ugonem Ostem¹⁵ Willelmum et Raulfum^c. Qui siquidem nobilissimi erant et multa probitate decorati, et erant ad mandata ipsius comitis. Sepe dictus vero comes videns se dominum esse de Tripoli atque baiulum regni Ierosolimitani, et dominum Tabarie, putavit sibi acquirere et appropriare ipsum regnum Ierosolimitanum de quo baiulus erat, 20 dicens quod ad se spectabat, et quod ipsum de iure habere et retinere debebat. Tali ratione, eo videlicet quod Balduinus rex secundus, avus ipsius, eo tempore quo comes erat de Roaxia^d, filiam habuit que vocata fuit Milliscen. Tempore procedente, postquam rex effectus fuit, aliam filiam sustulit que vocata fuit Dulcis, et que mater erat ipsius comitis. Cum autem esset consuetudo, quod primus heres hereditatem paternam habere deberet, 25 dicebat quod predictae Milliscen solummodo perveniebat comitatus de Roaxia, eo quod in ipso tempore nata fuerat, et matri sue, videlicet Dulci, dicebat pervenire regnum, eo quod nata fuerit ipso rege existente; et ita dicebat ipsam primam esse et potioem in ipso regno. Super quibus predictus comes locutus fuerit cum baronibus^e et principibus ultramarinis, quos habuit ad voluntatem ipsius; postea vero non per multum tempus ille puer Balduinus, 30 qui de iure regnum habere debebat, decessit; et specialiter in Accone, ubi quidem erant marchio Montisferrati, avus dicti pueri, et mater eiusdem que Sibiliam vocabatur, et comes Guido de Iaffa, qui maritus erat ipsius Sibilie, et princeps Raynaldus et comes lauselinus, qui omnes predictum puerum mortuum portari fecerunt in regnum Ierusalem et ibidem 1186. ipsum sepelliri fecerunt. 35

Comes autem Tripoli iam dictus cum esset in Tabaria, audito morte dicti pueri coadunari fecit universos amicos ipsius, dicens se velle proficisci in regnum Ierusalem, et si regina Sibiliam predicta, mater dicti pueri, regnum ipsum accipere vellet, ipsum defendere volebat et hostendere quod ipsum regnum ad ipsam de iure pertinebat. In regno quippe Ierusalem erat magister Templi, Girardus de Ridaforte nomine, qui odio habebat valde 40 comitem Tripolitanum, eo^f videlicet quod in comitatu ipsius comitis erat quoddam castrum quod vocabatur Botronum, quod siquidem erat cuiusdam mulieris virginis et quam dictus Girardus magister Templi postulaverat in uxorem a predicto comite et ad supplicationem ipsius eam sibi promiserat. Cum autem esset quidam Pisanus in Tripoli qui valde dives erat, et haberet nepotem unum qui vocabatur Plebanus, dedit predicto comiti bisantios 45 decem milia ut daret predictam dominam in uxorem dicto nepoti. Qui comes habitis bisantiis, ipsam dominam in predictum Plebanum maritavit. Quo scito a predicto Girardo, verecundia et dolore maximo stupefactus, se reddidit apud Templum, et postea in brevi tempore magister Templi effectus fuit.

Sepulto autem predicto puero nomine Balduino, magister Templi et princeps Rainaldus 50 et comes Iauselinus una cum aliis amicis eorum, qui ibidem aderant, exhibuerunt terram comiti Guidoni de Iaffa et Sibilie eius uxori, ita quod predictum Guidonem coronaverunt^g.

a) appendebatur 1. b) comitis 1. c) Rau 1. 2. d) Roaxia 2. e) corr. ex baronis 1. f) et 1. 2. g) posterius manus in marg. addit. vijij^{us} rex.

13) Eschiva nomine. Wilh. Tyr. l. XXI. c. 5. 14) Gallerium principem Galilee. 15) Wilhelmi 55 continuationes Gallicae Otes vocatum tertio quartove loco recensent.

Cum autem dictus Guido rex egrediretur templum habens coronam in capite, tunc pre- 1186.
dictus magister Templi inspiciens eum dixit, quod ipsa corona bene valebat Botronum.
Comes autem qui in Tabaria erat^a his auditis plurimum turbatus fuit; et statim, sicut fama
publica inde fuit, misit nuntios suos apud Saladinum, et cum eo pactum statuit sed pri-
vatum. Post hec patriarcha Ierusalem simul cum episcopis, Hospitalariis et aliis principibus
et magnatibus illius terre, timentes de amissione terre propter dissensionem que erat inter
regem et comitem, taliter operati fuerunt, quod compositionem et pacem fieri fecerunt
inter ipsos. Verum dominus Balduinus de Bellino nollens ipsi concordie consentire, in An-
tiochiam accessit, et post breve tempus vite^b clausit extremum.

10 Postmodum autem post breve tempus princeps Rainaldus, qui potentissimus erat in
partibus illis et qui in uxorem habebat quandam que uxor fuit domni Anfredi de Tirone,
treguas constitutas inter regem et Saladinum corrupt; et quadam die maximam caravanam
ex illis Saladini cepit, in qua retinuit homines et maximam pecunie quantitatem; propter
quod Saladinus plurimum conturbatus fuit. Veruntamen plures misit regi et baronibus
15 aliis principibus terre, quod facerent restitui homines et alia que amiserat. Sed predictus
princeps Rainaldus, et quia^c amicissimus erat regis et quia operam exhibuit ad ipsum
coronandum, nichil^d restituere voluit.

Salaadinus autem congregato maximo exercitu, etiam cum 60 milibus personarum in 1187.
terram intravit et Tabarie civitatem obsedit. Quo scito rex Guido et comes Tripoli predictus
simul cum Templariis et aliis principibus et magnatibus illius terre maximum exercitum
20 congregaverunt propter succursum Tabarie. In quo exercitu habuerunt milites mille et
Turcopolos quatuor milia et pedites 25 milia; et versus Tabariam euntes, situm fecerunt
super quendam montem fortissimum, qui erat ante Tabariam et qui maxime copiosus erat
aqua. Cum autem illic existerent, consilium inter se fecerunt, videlicet rex et comes et
25 alii principes et barones^e, de prelio faciendo contra Salaadinum. Ad que respondens comes
dixit, quod sibi non videbatur bonum, prelium incipere contra Salaadinum, quoniam Tabaria
sua erat; et si caperet Tabariam, terram inde portare non poterat, et quod succursus
semper augmentatur eisdem et diminuetur Salaadino; quare expectare deberent et in
recessu ipsum Salaadinum infugare, et ita ei maximum dampnum^f inferrent. Quibus auditis
30 Girardus magister Templi respondit: quod adhuc aderat de pilo luppi¹⁶; unde comes iratus
dixit quod prelium volebat fieri; et statim in planum demerserunt. Quos videns Salaadinus
exercitum suum armari precepit, et quasi se misit in fugam; et hoc fecit ut amplio-
rem campum christianis traderet. Cum autem christiani a monte separati^g forent, regrediens
dictus Salaadinus cum exercitu suo, se misit infra montem et christianos, ne ibi christiani
35 refugium habere possent. Qui siquidem christiani cum aquam perdidissent^h, iverunt versus
quendam monticulum, ubi prope aderat boscus. Et tunc Turchi ignem imposuerunt in
bosco illo; et cum hoc esset tempore estivo, et quia christiani aquam non habebant, susti-
nere non potuerunt. Videns hoc comes de Tripoli, cum quibusdam militibus suis in simul
40 congregatis versus exercitum Saladini viriliter perrexit; quibus Sarraceni campum ex-
hibuerunt, ita quod predictus comes cum predictis militibus suis a manibus inimicorum
suorum evasit et in Acconem perrexit; alii autem christiani in fugam omnes se posuerunt,
et ita omnes Salaadinus capi fecit.

Et tunc captus fuit patriarcha Ierusalem cum vera cruce, quam ferebat in prelio
semper contra inimicos Dei, quam post quidam Ianuenses detulerunt in Ianuam hoc modo.
45 Nam capta postea civitate Acon per Salaadinum, procedente tempore treguas fecit cum
Iursachio imperatore Grecorum hoc modo; quod inter cetera imperator in civitate Con-
stantinopoli construeret musoca¹⁷ ad usum Sarracenorum, ipse vero eidem redderet veram
cruceam quam ceperat. Quam cum eidem mitteret in quadam nave cum multis aliis donis,
quidam Ianuensis nomine Willelmus Grassus, et quidam Pisanus nomine Fortis qui habi-
tabat in Bonifacio quem Pisani tunc temporis possidebant, cum antea ad invicem inimici
50 essent, convenerunt in unum, cum ambo essent pyrate, et dictam navem ceperunt; et
cum dictus Fortis intellexisset per unum de nunciis Saladini, quod ibi esset crux vera, eam
autem partem subripuit et Bonifacium deportatur; et cum postmodum tres naves Ianu-
ensium Bonifatium cepissent, dictus Fortis eam accipiens, super mare siccis pedibus fugiens,

55 a) erat additi. b) vite 1. c) qui 1. d) vox bis scripta 1. e) barones 1. f) dampnum 1. g) separati 1.
h) perdidissent 1. 16) i. q. lupi. 17) i. q. moschee.

1187. pe Ianuenses^a insēctus et captus cum dicta vera cruce, Ianuam est cum gaudio magno delata, et in quolibet die Veneris cuiuslibet mensis populo ostenditur. Et in dicto loco est alia vera crux que hoc modo Ianuam est delata, et vocatur crux Elene. Nam cum Venetici cepissent Constantinopolim, anno Domini 1203, mittebant in quandam navim istam crucem comuni Venette. Quidam civis Ianuensis Deodedelo, pyriticam artem exercens^b, eam⁵ cepit et Ianuam deportavit, ubi scripte sunt littere Grece. Dicitur autem crux Elene, quia cum beata Elena, mater Constantini, crucem Domini meruerit invenire, post passionem Domini de ipso ligno hanc crucem fecit, et post eius obitum in civitate Constantinopoli adorandam reliquit. Procedente tempore Constantinopolitanus patriarcha crucem dictam argento hornaverat, ut in^o predictis litteris in cruce scriptis plenius continetur. 10

Est etiam in quadam fenestra iuxta altare beati Iohannis baptiste alia vera^c crux, que dicitur crux sancta hospitalis beati Lazari^d de Betania, quam Conradus marchio Montis Ferrei, cum Acon cepisset rex Francie et ipse cum eo, et dictam crucem in dicto loco invenisset, misit^e eam communi Ianuensium et donabat in retributionem bonorum et honoris quod habuerat ab eis; et ista osculatur a populo die Veneris sancto^f. 15

Post hec Salaadinus cum maxima victoria et triumpho ad temptoria sua reversus, iussit quosdam ex carceratis ad se venire. Cum autem esset rex Guido^g et princeps Raynaldus et magister Templi et quidam alii barones coram eo, dixit rex eidem^h Saladino quod sibi faceret dari potum; unde statim eidem dari precepit. Cum autem similiter postulare potum princeps ab eodem Saladino, respondit quod nullo modo sibi dari faceret. Erat 20 quippe consuetudo inter Sarracenos, quod si potum alicui exhiberetur, ipsum postea non offendere; unde predictus Saladinus predicto principi dixit, quod se bonum hominem faciebat, et quod etiam iurare volebat nisi supra corrigias calciamentorum suorum; et ipse venerat contra iuramentum quod fecerat supra Deum et crucem, quam ipse princeps credebatur, et quod fidem contra ipsum corruerat. Unde dixit, quod nullo modo miseretur 25 ipsius. Et faciens ipsum separari ab aliis, eidem caput propriis manibus obruncavit. Regem vero et alios barones et principes honorabiliter in carceribus custodiri precepit. Comes autem Tripoli cum apud Acconem accessisset, alii christiani qui ibidem erant audientes de infortunio quod evenerat in ipso prelio, reduxerunt se omnes in civitatem Tyriⁱ. Saladinus vero supra Acconem veniens cum exercitu suo, ipsam cepit; et cetera 30 loca et castra atque civitates de ipsis partibus Acconis similiter subiugavit, preter civitatem Oct. 2 Ierusalem, in qua multi christiani se reduxerunt. Postea vero civitatem Ierusalem obsedit, in qua obsidione permansit per menses tres^k et ad ultimum predicta civitas Ierusalem redita fuit anno Domini 1187, die secunda Octubris; et tempore quo fuit predictum prelium, currebat 1187. de mense Iunii die quarta. 35

Papa autem Romanus, nomine Urbanus, hec nova audivit in festo sancti Martini apud Ferrariam, de quo dolore mortuus est. Cui successit Gregorius, qui vixit duobus mensibus; cui successit Clemens^l tercius, qui ad imperatorem et ad reges Francie et Anglie misit pro succursu terre sancte, predicans crucem ubique. Comes autem Tripoli predictus cum in civitatem Tyri applicuisset simul cum aliis gentibus et principibus supradictis, invenit ibidem 40 maximam quantitatem Ianuensium qui ibidem accesserant de Romania et de partibus Sicilie. Quos cum vidissent predicti comes et barones, eis dixerunt quod pro Deo et intuitu pietatis terram non permetterent subiugari a Sarracenis, et quod succursum exhibere deberent eidem ad tuitionem ipsius terre, nec inspicere deberent ad ea que ipsis intulerant alii reges in preteritis temporibus, videlicet contra ea que ipsi Ianuenses habere debebant, 45 unde ipsi tunc concesserunt libertatem in Tyro, et terciam partem in Cathena, et Casalem sancti Georgii, et multas alias possessiones que in privilegio inde facto per dictum comitem et barones ipsis Ianuensibus continetur^m. Unde Ianuenses misericordia moti, promiserunt prestare succursum eidem pro posse eorum ad deffensionem terre, que siquidem plenarie et viriliter fecerunt. Quoniam autem in se fidentibus Dominus misericorditer subvenire 50

a) sic corr. pro Ianuam manus poster. 1. b) exerceo 1. c) ut in manus poster. corr.; ex manus prior 1. d) vero 1. e) Lacari, corr. Lazari m. poster. f) misit 1. g) h. l. in margine manu saeculi XIII. exeuntis adiectum est hoc. Istud intermedium non erat in cronica Caphari, set sic reperitur scriptum de vera cruce in libris ecclesie beati Laurentii. 1. h) Guido manu saeculi XIII. exeuntis additum; vocem recepit 2. i) Tirri corr. Tyri a manu 2 cod. 1. k) h. l. man. 1. addidit in textu atque per dies 9 quod manus 2 deletit. 56

volebat, erat eo tempore in Constantinopolitana civitate^a quidam dominus Conradus de Monteferrato, qui fuit omnimoda probitate et scientia circumspectus, et qui in uxorem habebat sororem imperatoris Iursachi. Qui siquidem Conradus in servitium predicti imperatoris, cognati sui, imperatoris Iursachi, quendam maximum baronem de illis partibus interfecit, eo quod terram auferre volebat eidem imperatori; et erat nomen ipsius baronis^b interfecti Verna. Sciens vero predictus Conradus quod Greci occasione mortis predicti Verne ipsum interficere nitentur^c, consilio habito cum quodam Ianuense privato suo, nomine Ansaldo de Bonovitino^e, locari fecit quandam navem, que erat cuiusdam Ianuensis qui vocabatur Balduinus Erminius, in qua nave se privatim recollegit et in portu Acconis cum ea applicavit. Et fuit hoc illis diebus, quibus terra amissa fuerat, anno Domini 1188. Cum autem prope ipsam civitatem foret, cognovit quod effecta erat Sarracenorum; unde plurimum timuit cum aliis de ipsa nave. Unde precepit quod aliquis non loqueretur preter ipsum. Veniens autem ad ipsam navem quedam barcha Sarracenorum missa a Saladino, interrogavit illos de nave, cuiusmodi gens erant. Quibus predictus Conradus respondens dixit: *Nos sumus christiani et specialiter Ianuenses mercatores, qui postquam audivimus de victoria quam Saladinus fecit, securiter cum fiducia in terram suam venimus; unde postulamus et habere volumus sagittam unam ab ipso, causa fidei.* Revertentes autem ipsi Sarraceni ad terram, ad dominum perrexerunt^d; et illico ipsis discedentibus predictus dominus Conradus fecit navem suam de portu trahi, et cum barcha tanizari; et tempore prospero adveniente, ipsa navis vellificavit et in civitatem Tyri applicuit. Et cum scivissent de adventu domni Conradi illi qui in Tyro erant, ipsum honorabiliter et cum ingenti gaudio receperunt: videlicet comes de Tripoli et comes Iausellinus, Raynaldus dominus Sydonis, Paganus de Cayffa et dominus^e Cessarie, et alii principes illius terre. Et unanimiter civitatem Tyri in eius custodiam posuerunt usque ad adventum alicuius ex istis quatuor coronatis: scilicet^f imperatoris Frederici^g, regis Francorum, vel regis Engleterre, vel domni Guillelmi regis Sicilie. Quibus diebus comes dictus in Tripolim perrexit, et post paucos dies sicut Domino placuit ex quadam infirmitate decessit, terram suam relinquens Baiamonti, filio principis Raymundi de Anthiochia; qui Baiamons ipsam terram tradidit cuidam filio suo, qui similiter vocabatur Baiamons^h.

30 Que vero hic sequuntur, non erant in libro scripta; set ego Iacobus Aurie predictus, sicut a peritis didici, breviter in scriptis redegi.

Mortuo autem rege Guidone et uxore eius Sibilia, filia quondam regis Aymerici, et per quam ipse fuit rex, et mortuis quatuor eorum filiis, Ysabella soror dicte Sibilie et filie dicti regis Aymerici, que nata erat ei ex secunda uxore, nepte Manuelis imperatoris Constantinopolitani, data fuit in uxorem Conrado predicto marchioni Montisferrati anno Domini 1192, ex qua ipse fuit rex Ierusalem appellatus, qui plura privilegia comuni Ianue cum eius uxore dedit et confirmavit, que scripta sunt in registro comunis Ianue¹⁹; qui tamen eodem anno fuit ab Asasinis interfectus, relicta uxore sua pregnante, ex qua nata est unica filia nomine Maria. Ysabella autem, uxor dicti Conradi, postea fuit tradita in uxorem Enrico comiti Trecensi de Campania, operè et tractatu Ricardi regis Anglie, avunculi ipsius, qui tunc temporis erat in partibus ultramarinis, et per eam fuit rex Ierusalem appellatus, qui etiam plura privilegia concessit et confirmavit comuni Ianue, que etiam scripta sunt in registro comunis²⁰.

Quo Enrico rege mortuo, tradita fuit in uxorem Aymerico regi Cypri, qui frater fuit predicti regis Guidonis. Maria autem filia Conradi predicti, marchionis predicti Montisferrati, et Ysabelle predicte, data fuit in uxorem Iohanni comiti de Brenna, pro qua et ipse fuit rex Ierusalem appellatus; que postea vixit cum eo annis duobus. Erat quidem miles strenuus^a et fortissimus ac mirabilis et magne stature. Dictus autem rex Iohannes ex ea habuit filiam nomine Isabellamⁱ que tradita fuit in uxorem Frederico II imperatori, ex qua se fecit regem Ierusalem appellari, et cum eo vixit annis 2, et ex ea habuit filium, videlicet regem Conradum, qui fuit rex Ierusalem et Sicilie. Ex dicto autem Conrado natus

a) civitatem I. b) nitentur I. c) ita I. loco bonovicino. d) perrexerunt I. e) domus I. f) scilicet I. g) I. alia manu. h) quas iam sequuntur manu paullo alia scripta sunt I. i) Isabellam I.

19) a. 1192 mense Aprili. Liber iurium I. p. 400. 20) a. 1192. Liber iurium p. 405.

1268. est dominus Conradinus, quem rex Karolus I.^a cepit in prelio et post^b menses plures apud Neapolim decapitari fecit. Post cuius obitum plures eodem tempore se reges Ierusalem fecerunt nuncupari. Nam dominus Ugo de Lusignano rex Cypri, et sui heredes post ipsum, se reges Ierusalem nominabant; Karolus etiam rex Sicilie primus et filius eius, alter Karolus, se reges Ierusalem in litteris suis scribebant; set tandem omnes facto Sarracenorum⁵ possessionem amiserunt ipsius, licet nomen solum in vanum retinuerint in futurum.

Anno^a a nativitate Domini millesimo ducentesimo nonagesimo quarto, die sexto decimo Iulii Iacobus Aurie, egregius vir, multa honestate et sciencia preclarus, dictum opus de captione Ierusalem, Anthiochie et Tripolis ac plurium aliarum civitatum, prout superius scriptum est, coram nobilibus viris dominis Iacobo de Carcano potestate comunis Ianue, Simone de Grumiello¹⁰ capitaneo populi, . . . abbate populi et ancianis eiusdem civitatis presentavit. Qui videntes tantum opus laudabile, consuluerunt, laudaverunt et decreverunt dictum opus ligari in presenti cronica, in ea parte quam eligeret dictus Iacobus Aurie. Qui Iacobus numquam lapsus in opere comunis, fecit ipsum in hac parte presentis cronice vinculari.

Ego Guillelmus de Caponibus notarius presentacionem predictae consilio et decreto interfui et 15 ut supra scripsi⁴.

II.

OBERTI CANCELLARII ANNALES.

A. 1164—1173.

fol. 16. Quoniam^a ne predicta scriptura incassum vel sine utilitate a pluribus facta esse credatur, 20 ideo que scripta sunt, ut multe magneque utilitatis sint, ad presens veritas cognoscatur. Multa namque utilitas et magna est presentia et preterita scribere, maxime autem a rerum videntibus et cognoscentibus, quia si non scriberentur, futuris temporibus oblivioni traderentur. Caffarus enim que in presenti pagina scripta sunt, sicut vidit et per alios verissime cognovit, ita scribere fecit. Cum vero obiciendo aliquis dicat, quomodo potest^f credi ut ita sit, sola 25 Caffari narratione, de annis⁵

Gestarum rerum quas quondam Ianua gessit.
Ingenti studio quem cancellarius ille
Comunis causas adtendens utilitatis
Edidit Obertus, liber incipit inspiciendus,
Ut profecturus presentibus atque futuris.

31

Cum civitatem nostram, cives, evidenter deceat singulis annis acta consulum in scriptis redigere, et maxime que summis decoribus noseuntur principium habuisse, ut nichil sit prorsus

a) l. m. 2.   b) per l.   c) quae sequuntur, alia manu saeculi XIII. exeuntis conscripta sunt.   d) Vade ante ad chartam 66, et reperitur anno Domini 1164, in margine inferiore a manu recentiore saeculi XV. addita leguntur l. 35
e) epilogus hic auctore Oberto eadem manu qua ultima Caffari pagina scripta est sequitur nulla rubrica distinctus l.   f) potes l.
g) ita explicit 16 in margine inferiore scriptum est: hic deficit. 1. incarnationis Domini addit 2. incarnationis Domini sequentibus edito

obmissum quod continere videatur honestum: licet tam in re privata quam publica me satis cognoscatis implicitum, ne facta vestra quodammodo videantur decrescere, vestrisque utilitatibus, ut fertis, deceat omnino prodesse: et ne tamen videar rem publicam minus diligere quam condam dilexerim, et respuendo arbitrer aliquatenus minoratus ob id quod Caffarus non inmerito fuit elatus, ideoque tanti laboris onus nolui effugere pronus. Caffarus quidem vir fuit vitam moribusque honeste compositus, satisve abunde claro nomine plenus. Qui superioris libri pagina rerum vetustarum formam ad nostri noticiam ex obscuro patenter edidit. Consideravit quippe sepiusque consuluit secum, multo fore utilius ut gesta ab antiquioribus sui laboris studio elucescerent, quam alicuius incuria aut solo silentio a nostri opinione transirent. Qui etenim tam etate quam scientia maturus dum circa hec attentius vigilaret, ut Deus statuit, anno eiusdem etatis octuagesimo sexto sane mentis occubuit, ante cuius transitum per triennium tanti laboris cura eum vel quemlibet de civibus ulla non tetigit, quo scribendi copiam vel quieti temporis saltim horam ut arbitrator habere potuisset propter nimiam tempestatem, que presenti¹ consulatu crassante vel uberante pravorum nequitia civitatem nostram invasit, sicut lector poteris² veridica assercione per sex continuos annos scripto sequenti cognoscere, et cuncta per seriem adstantis³ auribus intimare. Consules interim Anselmus Garius, Ingo Tornellus, Oto de Caffaro, Rogerius de Maraboto, Nicola Roza rei publice curam gerentes⁴, utilitatem profuturam animadvertentes, inceptum tanquam laudabile opus ad finem producendum inspecta ratione sancxerunt. Amore igitur preceque instanti michi Oberto cancellario supplicarunt, qui sicut quondam rem publicam auxerim, ita in hoc opusculo augendo attentius insudarem, et comodi⁵ dictando componerem, que pretaxatus Caffarus casu impediendo non poterat, omniaque stilo competenti sub brevitate notarem, utrisque dictaminibus solo eodemque volumine pari forma continuatis. Qui ut debui eorundem auctoritati⁶ annui, quidque quo tempore actum sit vel possit agnosci, aperta ratione describens. Nam reliqua maiori stilo dicenda sunt, que nunc non tam pretermitto quam ad maiorem dictandi comoditatem reservo.

Anno 1164 existentibus sex consulibus in re publica Lanfranco Alberico, marchione de Volta, Corso Sigismundi, Rubaldo Bisacia, Baldizone Usumaris^b, Picamilio; in quatuor vero compagnis versus civitatem in causis Bonovassallo de Castro, Anselmo Garrio, Guilielmo Cavarunco, Anselmo de Caffara; in aliis quatuor consulibus Paschali de Marino, Sigismundo Muscula, Guilielmo Sardena, Oberto Recalcado.

Prefati consules principio sui consulatus castra honeste viris prudentibus in custodia tradiderunt, officia civitatis queque alia consulatui pertinentia bono ordine statuentes. Quorum duo infra dies quindecim, videlicet Baldicio Usumaris et Corsus Sigismundi, cum Bonovassallo Anthiochie et Guilielmo filio Iordanis ad imperatorem Fredericum iverunt, volentes scire, utrum imperator vellet, aut ad quem terminum, facere exercitum, quem civitas nostra super Guilielmum regem Sicilie invita et coacta facere promiserat⁴. Iphis abeuntibus invenerunt imperatorem Fredericum quarto die ante quadragesimam ad civitatem Fanii; qui summo mane fuerunt ante imperatorem, dicentes: *Domine imperator, nos sumus ante vestram presentiam, scire cupientes si vobis placet facere exercitum quem iuravimus, an non. Nam de maiori parte que exercitui conveniat, parati sumus, et volumus inde voluntatem vestram cognoscere; quia tenetur civitas nostra, infra annum postquam nobis iusseritis expeditionem explere. Quibus imperator ait: Letatus sum in his que dicta sunt michi de vobis; unde vobis et terre vestre multas et debitas grates refero. De hoc tamen quod dicitis, videtis me absque principibus baronibus curie et Teutonicis et Lombardis, et de tam magna causa non possum nec debeo vobis dare ad presens responsum absque presentia illorum. Revertamur igitur simul usque Parmam, et illic erimus circa mediam quadragesimam, et omnis curia debet illic esse; propter hoc et propter multas alias causas habebimus illic consilium cum illis, et dabimus vobis responsum secundum honorem imperii et vestri. Simul inde recedentibus, advenerunt pariter civitatem Parmam dicentes: *Domne imperator date nobis, si placet, responsum facti de quo vobiscum sermones habuimus. Quibus habito consilio imperator ait: Ego non possum vobis hic respondere, sed ante venturum proximum pascha ero in partibus Portus Veneris ad Sarzanam nomine. Et volo et iubeo vobis, ut maior pars vestrorum sapientum ante**

a) auctoritati 1. b) usumaris 1. usumaris 2. c) c. i. decunt 2.

1) scilicet anni 1164. 2) scilicet mei, Oberti. 3) anno 1169. 4) Cf. sacramentum civium 5. 5) Id. Iunii a. 1162 praestitum Libr. iur. I, 212. W.

1164. *meam curiam conveniat, et dabo vobis responsionem, prout visum michi fuerit ad proficuum comunis utilitatis*

Interea Philippus de Iusta et Bonusvassallus Bulfericus venerunt illuc ante imperatorem cum quodam episcopo Sancte Iulie, nomine Ugone, quem duxerant secum ex Sardinia, misso iudicis Arvoree, qui venerat pro concordia invenire inter illum iudicem et imperatorem hoc modo, ut imperator daret ei totam Sardiniam, et esset solus rex, et teneret insulam Sardinie pro eo, et daret imperatori quatuor milia marcarum argenti. Quo audito imperator iussit vocari prenomatos, facta^a concordia, nostros consules, dicens illis: *Placet michi et curie mee. Volo enim dare iudici Baresoni Arvoree regnum Sardinie, et ibi mandare missos meos, videlicet comitem Gavarum, Opizonem Malamspinam, Obertum de Olevel et Burgonzum de Sancto Nazario; Papienses ducant illum in Ianuam, et de Ianua vadant in Sardiniam vestro auxilio.* Ante etenim quam consules nostri responsionem imperatori fecissent, dixit imperator Pisanis qui presentes erant, nomine Pisano consuli Rainerio fratri Marzuchi, et Lamberto maiori, et filio Botacii, et duobus iudicibus, alter quorum vocabatur Bulcarinus: *Vobis, Pisani, dico. Intelligite vocem vestri imperatoris, qui semper fuistis fideles imperii. Deprecor universitatem vestram, ut iudicem Arvoree Baresonem ex Sardinia in curiam meam ducatis, quia vobis expedit. Concordatus quippe sum cum illo ad honorem et exaltationem imperii.* Cui consules Pisanorum responderunt: *Domine imperator, quicquid prenomatus iudex facit, contra nostrum velle facit; et vos, si placet, hoc contra honorem urbis nostre facere intenditis.* Quibus auditis imperator vocavit Baldizonem consulem et socios eius, dicens illis eundem sermonem quem Pisanis dixerat, et interrogavit eos coram Pisanis, si hec facere possent contra voluntatem Pisanorum. Responderunt: *Possumus et pro vestro decore faciemus velle aut nolle ipsorum.* Nam talem responsionem ideo fecerunt, quoniam Pisani in curia publice dixerant: *Ianuenses nullo modo portabunt iudicem in Sardiniam contra velle nostrum.* Inter hec consul et qui cum eo erant dixerunt imperatori: *Quod auxilium vultis, domine imperator, ut missis vestris prestemus?* Imperator respondit: *Placet michi ut missi mei in civitate Ianua ligna preparent, attamen meis expensis, cum galeis tamen vestris et hominibus Ianuensibus.* Qui dixerunt: *Placet nobis, et faciemus sicut vultis.*

Venerunt missi imperatoris, et invenerunt galeas armatas, quas missi et vasalli iudicis armaverunt; et iverunt prenomati missi Sardiniam, et inde duxerunt secum iudicem Baresonem ex Arvorea. Et cum galee redirent^b et essent prope urbem nostram, consules civitatis cum quibusdam sapientibus viris iverunt obviam missis imperatoris et prefato iudici, cogitantes illos honeste suscipere et cum multitudine gentis secum usque ad suum hospicium ire. Qui cum in terra deberet descendere, pravorum iuvenum occasione inchoatum est durissimum prelium inter Fulconem de Castro, qui ad litus venerat pro marchione Malaspinam, et Rollandum advocatum, qui venerat pro iudice, et inter amicos eorum. Eo diutius durante, archatores ferierunt Baldoinum filium Henrici Guercii et Gandulfum Ususmaris; et Sardus filius advocati percussus lapide, omnesque isti mortui fuerunt multique alii ea die hinc inde vulnerati. Et propter hoc res publica graviter turbata fuit, et civilia bella tempore illius consulatus reparata sunt. At post paucos dies imperator Fredericus mandavit, ut iudex ad eum iret et consules nostre civitatis secum. Quo audito consules periculum turbati, inviti ad imperatorem iverunt, videlicet Lanfrancus Albericus et Picamilium, et secum Guilielmus Aurie et Ionathas de Campo et Bigotus et Guido^c Laudensis, iudices pluresque alios secum ducentes. Et cum fuerunt Papie, imperator honeste suscepit eos cum multitudine militum. Et post paucos dies consules fecerunt coronam, que facta fuerat Ianue, imponere capiti regis, et hoc in ecclesia sancti Syri Papiensis cum multis decoribus, et hoc fuit prima die lune mensis Augusti. Et imperator honore prefati iudicis eo die coronam accepit, et cum coronati fuerint, erat ibi consul Pisanorum cum ceteris Pisanis qui cum eo venerant, dicens imperatori: *Domine imperator, salvo honore vestro non debuissetis facere quod vos facitis sine nostro consilio. Datis enim isti nostro rustico et nostro homini coronam et regnum; et certe non est persona, cui tanta dignitas conveniat. In iuste enim, si placet, facitis, quia Sardinia nostra est, et ipsum regem facitis de alieno.* Quibus nostri consules responderunt palam in plena curia: *Illud, domine imperator, quod Pisani dicunt, falsissimum est, et mentiuntur, quia nec homo nec rusticus illorum est; immo nobilis-*

a) fata 1. b) festo apostolorum Petri et Pauli glossa saec. XIII. 1. c) G. de L. 1.

simus. Nam Pisanorum maior pars vassalli sunt istius, et singulis annis in suam terram pro rebus sibi necessariis vadunt, et viz vivere possunt sine fructu et utilitate terre huius regis. Et quod dixerunt Sardiniam suam esse, aperto ore mentiuntur, quia non suam immo nostram firmando et probando dicimus. Quoniam verum est, quod ab antiquo armis et vi subiugavimus illam, et in iudicato Calarensi fuerunt parentes et antecessores nostri cum exercitu, et subiugaverunt illud iudicatum, et regem nomine Musaitum ceperunt et omnia sua, duxeruntque eum in civitatem nostram tamquam captum hostem. Et consules episcopum qui tunc Ianue erat, mandaverunt ad imperatorem Alamannie ducentem secum predictum regem Musaitum, ut princeps Romanus cognosceret regnum istius regis esse nuper additum et adiunctum dicioni et potestate Romani imperii per fideles et homines suos Ianuenses.

Et cum lis pro his verbis cresceret inter eos, respondit imperator Pisanis: Non cognosco terram illam insulam Sardinie vestram esse, nec verum esse credo immo imperii esse puto; nec regem estimo vestrum hominem esse; et quod dono ei, et regem illum inde constituo, consilio mee curie facio, et ius imperii omnino esse puto. Quo facto Pisani tacentes et os suum ultra non aperientes, erubuerunt et irati recesserunt a curia. Quod verbum consuli nostro et eis qui secum erant placuit. Et imperator iussit consulem et suos ante se accedere, et fuit coram imperatore cum sociis suis, et habita licentia, Ianue letanter redierunt. Interim imperator mandavit consuli Baldizoni et regi et sociis consulis, ut irent ad curiam; et cum fuerunt ibi, dixit imperator regi: Quicquid missi mei tibi promiserunt, ego puto illud tibi esse omnino adimpletum; et si aliquid minus est, volo libenter adimplere ordinatione consulis Ianue. Dic ergo, si verum est, quod tibi dico? Cui rex respondit: Domine imperator, gratia Dei et vestri et dominorum Ianue omne michi completum est, sicut legati vestri mihi promiserunt, excepto privilegium regni. Statim imperator mandavit notario, et iussit continuo privilegium scribi et sigillari. Iterum dixit imperator: Omnia tibi adimpleta sunt; oportet modo, ut impleas michi, rex, quatuor milia marcas argenti a te proinde promissas. Cui rex ait: Verum est, quod promisi ista; sed non habeo, domine imperator, ad manus, nisi primum vadam in Sardiniam, et ibi solvam vobis. Imperator respondit: Ego sum super equum, et habeo pedes in strenis. Tantum valet quod tu dicis, quantum diceres, nolo vobis aliquid dare. Qui enim lucratur regnum et coronam accipit in capite suo, plus debet offerre quam quod promiserat, et nequaquam minus; et quicquid dicas, credo quod promissum et multo amplius obtulisti pro curialibus offerendis. Et ideo convenit, ut non verbis sed facto insistamus. Ait rex: Domine imperator, si dubitatis non esse verum illud quod vobis dico, ostendam vobis veritatem. Date ergo michi, si placet, terminum quousque possim redire ex Sardinia, et promissa et ultra libenter persolvam. Cui imperator: Ne dicas michi talia, neque conaris michi aliud facere credere quam ego estimo. Habes enim in terra firma, unde michi potest fieri solutio, et non habebis pro certo mecum de cetero verbum, nisi solum de facienda presenti solutione. Cui rex: Vere non est michi hic solvendi possibilitas; sed vadam ad hospitium, et habeo consilium cum isto consule et aliis amicis meis et vassallis meis Papie, quos illuc eo tempore fecerat. Cui imperator respondit: Fiat.

Ivit rex, et non potuit cum omnibus illis habere consilium. Tandem venit ad domum consulis, et dixit: Domine consul, ego sum quasi in carcere positus et non possum inde exire nisi consilio vestro et auxilio nobilium terre vestre. Cui consul: Ego non possum hic vobis consulere, cum sim solus, sed doleo de mesticia vestra. Ego enim vestro decore mandabo Ianue consulibus sociis meis, quorumve consilio faciam vobis responsionem quam potero. Quo dicto mandavit consulibus, et habito consilio rescripserunt Baldezoni consuli et sociis suis: Subvenite regi Baresoni super omnibus sibi necessariis, et facite ei omnem honorem, quoniam multum convenit et decens est nostre terre. Nam si hoc feceritis, et nobis et posteris nostris perpetua laus et gloria fuerit. Habitis litteris a Baldezone, respondit regi: Subveniemus vobis libenter in rebus a vobis desideratis. Qui lacrimando gratias egit Deo et consuli, et iverunt ad imperatorem. Quibus visis dixit imperator: Quid michi dicturi estis, dicite falsogradui et comiti Gavarro et episcopo Lygie et archiepiscopo Magontino. Et statim ivit rex cum consule Ianue ad eos, dicentes: Vos scitis, quod rex debet imperatori quatuor milia marchas argenti, quas

a) in marg. 1. b) sicut ca. anno Domini ML. ut . . . in margine manu saec. XIII. 1. c) scil. Iohannem in margine saec. XIII. 1. d) ita emendavi latenter 1. e) in margine saec. XIII. additum 1. f) habia 1. g) scilicet venire.

3) pfalzgraf, comiti palatino. 6) Legiae, Leodii, Heinricho. 7) Conrado.

1164. ego Baldezonus consul vice comuni Ianue promitto vobis persolvere predictum debitum usque ad proximam nativitatem Domini. Qui dixerunt: Non, sed solum usque cras. Quod si non vobis veritas, in veritate sciatis, quod imperator ducet regem secum Alamannie. Quo audito post multas ambages iuravit consul Baldezonus predictarum r archarum quatuor milia usque ad expletum tricesimum secundum diem facere prefatam solutionem. Et rex Sardinie 5 Baresonus nomine promisit consuli facere in Ianua tantam securitatem, quanta videretur sufficiens consulibus Ianue. Et habita licentia ab imperatore, rex Baresonus et consul Ianue Baldezonus cum sociis suis et cum supradictis missis imperatoris Ianuam venerunt, facta securitate a consulibus de solvenda pecunia quam predictus rex fecerat⁸. Commune autem infra triduum intravit ad faciendam pro rege solutionem predictarum marcharum, 10 quam iuraverant facere infra triginta duos dies.

Expleta solutione infra predictum terminum, dixerunt consules regi Baresoni: *Rez, honorem vestrum nostra civitas fideliter gessit, sicut cognoscitis. Deceret vos, ut solvatis nobis in pace omnia supradicta, que ob decorem vestrum imperatoris missis solvimus, et dignam a vobis vicem amoris habeamus.* Respondit rex: *Domini et patres mei, ego vester sum et per- 15 petuo ero. Ego civitate ista Ianua non possum vobis facere solutionem quam dicitis; quia si haberem unde reddere possem, utique non mutuassem a vobis ea que imperatori pro me solvistis. Sed desiderio cupio vobis adimplere in Sardinia, ubi omnia mea sunt, et vobis complebo illuc omne^a vestrum desiderium.* Et cum cognoverunt consules quod aliud esse non posset, inviti et dolentes consenserunt verbis regis, quoniam comune Ianue omnia que pro eo solverat sub usuris mutuaverat, et que publica erant, videlicet castra et cetera, civibus suis intuitu regis pignori subposuerat. At post hec cum prefatus rex diu in civitate nostra alacriter equitaret et moraretur, quam plures vassallos de melioribus civitatis sibi sub fidelitatis iuramento constituit; et cum ab illis et ab omni populo Ianue indifferenter honoraretur et diligeretur, convocavit consules et consilium civitatis, humiliter grates debitas omnibus 25 agendo de honore sibi honestissimis modis impenso; et infra hec verba ostendit sibi adhuc valde esse necessarias libras 1200 pro galeis armandis et navibus preparandis et soldatis militibus et archatoribus prestandis, hec verba inserendo: *Quanto enim, viri potentes, altius et fortius Sardinia ascendero, tanto amplius decoribus vestris, qui me de insula adduxistis, decentius et honorabilius erit, et vestre glorie hoc totum applicabitur.* Audientibus ista consulibus, 30 de superiori debito pernimum gravati et gravius de secundo dolentes, regemque veritat in dixisse cognoscentes, denuo eas libras 1200 mutuaverunt, quas rex cum aliis libris, quas ex civibus civitatis viginti novem milia mutuaverat, in predicta apparitione expendit. Armavit quidem septem galeas et tres naves maiores, quibus milites et equi et archatores, et omnia preparamenta istorum portabantur^b. Quibus armatis et bene preparatis, dixit rex 35 consulibus: *Domini patres et rectores mei, vos duxistis me honorifice de insula Sardinie, et in Lombardia apud imperatorem vestra ducatu adivi, et pro vobis factus sum rex, et auxiliis et laboribus vestris ab imperatore Frederico coronatus; et non possum dicere tot quanta michi sola probitate vestra, et non mea, exhibuistis. Ego enim antequam mare intremus volo vobis et civitati isti id facere et dicere, quod tota terra mea, id est insula Sardinia, ex qua in curia im- 40 peratoris palam sum investitus, sit vestra et posterum vestrorum; et ego meique heredes pro tantis decoribus michi factis vestri de cetero simus, et vos ad invicem multo amplius debeamus amare.* Que consulibus placuerunt. Et letus rex sponte fecit cartam de Sardinia et de omnibus negotiationibus eiusdem insule comuni Ianue, sicut in registro nostro manu publici notarii continetur⁹.

His omnibus amicabiliter factis et in scripto positis, post paucos dies advenerunt quidam Pisani Ianuam, quasi dominum suum desiderio videre cupientes; loquuti sunt secreto cum rege et Ugone nequissimo episcopo Sanctae Iuliae, qui secum de Sardinia descenderat, quomodo vel qua insidia vel quo malicioso studio Ianuenses, qui cum rege ituri erant, decipi et defraudari possent et in illo itinere capi, et rex hac turpi machinatione a tanti debiti 50 solutione posset liberari. Quod utique consules in Ianua nesciverunt; sed post paucos dies eo recedente, aperta ratione verum esse cognoverunt. Namque in predictis galeis

a) omnium 1. b) praeparabantur 1. c) tanta 1.

8) Quam ob rem Baresonus rex syngrapham 4000 marcaram d. 16. Sept. 1164. Libr. iur. H. 12. W.

9) Chartas a rege editas d. 16. Sept. v. in Libro iurium Gen. II. p. 7 sqq.

septem ivit consul Picamilium cum quibusdam sapientibus viris habentibus multas preces a sociis et sapientibus civitatis, ut vigilarent in custodia ipsius regis, ut in terram nullo modo eundem regem ponerent, animadvertentes ne fraudem aliquam vel deceptionem eis posset calliditate Pisanorum contingere. Recedentibus illis ex hac civitate, advenerunt Arboream, regi sine longa mora dicentes: *Domine rex, multos videmus venisse laetantes de adventu tuo. Iube ergo ut cito solutio veniat, quoniam non est nobis hic bonum morari et pro hieme et temporis incommoditate.* Vocavit ipse rex quosdam et consilium cum illis fecit, et abeuntibus illis dixit rex consuli et sociis: *Ecce videtis quia mandavi, et citius quam speratis vestram habebitis solutionem.* Quibus redeuntibus, dixerunt: *Domine rex, baiuli vestri et etiam uxor non dimiserunt nos ascendere castrum, neque solutionem facient, donec primo vestram personam viderint.* Quibus auditis rex ait: *Non estimo quod possimus habere solutionem debiti vestri, nisi illuc ivero. Vos videtis.* Consul autem diutius in his verbis morans, timens valde indemnis locutionibus quas Sardi et Pisani omni die cum rege habuerant, et cum vianda incipiebat deficere, rogaverunt regem ut victum defferre faceret, ut possent levius et commodius expectare integri debiti solutionem: alioquin redirent, et de cetero eos verbis fallacibus non detineret. Quibus rex: *Libenter faciam.* Et cum paulatim de die in diem, ut ita dicamus viandam venire faceret, galee Pisanorum, sicut rex consuluerat Ianue, una cum Pisanis iam venerant Turrim; et Marzucus Pisanus missus eorum iam ad regem pro eis venerat. Previdentes Ianuenses calliditatem illius et Pisanorum, et hiemps erat et victualia deficiebant, vocaverunt suos qui in terram descenderant, et illis ascendentibus statim apparuerunt insidie, que terra in nemoribus latebant. Et sic galee nostre timentes, ne galee Pisanorum supra se venirent, Ianuam redierunt cum rege; et incolumes ad civitatem redeuntes, regem in custodia quorundam nobilium posuerunt, quibus certam mercedem annue dare tenebantur, eo utique quod apertius cognoverant fraudem et nequitiam, quam Pisani contra Ianuenses tractaverant. Nam Corsus Sigismundi consul ipso consulatu ad imperatorem Constantinopolitanum legatus missus fuit in galea bene et honeste armata, et cum ipso duo legati, videlicet Ansaldus Mallonus et Nichola de Rodulfo, que legatio facta fuit mandato imperatoris, qui mandaverat se civitati nostre facturum, sicut prima conventio fuerat inter ipsum et civitatem Ianue. Nam prefatus consul et legati, licet imperator eos honeste reciperet, parum tamen profuit pretaxata legatio.

Hec omnia in consulatu isto facta fuerunt. Mense autem Septembri inauditum scelus et mira audacia contigit, videlicet quod marchio de Volta, qui tunc temporis consulatum regebat, vir utique laudabilis et honeste vite, a quibusdam vilissimis personis et pauperibus fuit tempore vindemiarum occisus in villa, qua tamquam vir consularis stabat securus, non existimans aliquem sibi insultum facere debere. Nam si dubitaret infortunium per aliquem sibi contingere debuisse, vigilaret utique tamquam tutus et prudens, quod nemo manus illicitas in eum ponere potuisset. Hic cum omnibus Ianue equo iure egit, ad nullam insolentiam elatus fuit. Quo malo ordine interfecto, civile bellum, quod prorsus nostra urbe videbatur sopitum, adeo graviter fixum et ortum est inter cives, quod propter illum errorem et ut ita dicatur comunem merorem, usque ad sextum consulatum¹⁰ suis negotiis civitas Ianue debilis merito extitit et inbecillis. Prefati quidem consules, qui in tot et in tantis intus et extra contrariis vexabantur, parlamentum, ne cives ad bellum consurgerent, dubitantes incipere, consulatum more solito noluerunt advocare. Dominus autem Ugo noster archiepiscopus, qui predicta tempestate non fuerat vacuus, super istam civitatem ut bonus pastor sollicitus, ordine clericatus per eum citato, os suum aperiens universam cohortem alliciens, dubius^b per campanam in concione appellavit. Qui fretus Dei consilio, consulatum intrantis anni viriliter suo ordinavit arbitrio. Nam in tempore istorum consulum, cum plebeia nostra graviter esset turbata, archipresbiter Plecanie cum suis parrochianis advenerunt Ianuam, conquerentibus de hominibus marchionis Malespine et hominibus de Meledo, merciprecando ut plebeio Plecanie^d misericordiam prestarent, et ne vellent illud destrui, quoniam nisi civitatis consilio freti fuerint, magis de loci destructione quam salute sperabant; iniungentes quod super podium, quo nemo exterus partem habebat, commune posset castrum edificare, cuius fortitudine a suis inimicis se comodius possent tueri; et insuper omni tem-

a) deberet 1. b) ita 1. 2. dubios ed. c) esset 1. d) pletanie 1.

55 10) scilicet anni 1169.

1164. pore custodiam castrorum et merita soldatorum de propriis prestarent, sicut in registri scripto continetur. Et licet res publica diversis et inestimatis modis vexabatur, tamen ipso consulatu edificatum fuit podium illud, nomen cui fuit impositum Mons Leo^a.

Superius dictum est de his que consulatui causarum pertinent breviter exponemus. Etenim pretaxati consules in causis eminentes, omne equum et iustum amantes, per totum suum consulatum iusticiam esurientibus amicabiliter supplerunt.

Fuerat quoadam tempus, quod consulatus aliquando biennio, triennio, aliquando quadriennio durabat. Demum senatui nostro placuit, qui semper rem publicam augere studuit, ne consulatus officium longius quam annum haberent; ne per diuturnitatem potestatis insolentiores redderentur; sed civiles semper essent qui se post annum scirent esse privatos.

1165. Igitur anno 1165. existentibus in re publica quatuor consulibus, Symone Aurie, Ottone Bono de Albericis, Willielmo Cicada, Amico Grillo, in causis vero Oberto Maloaucello, Pagano de Volta, Enrico Iudice, Enrico Mallone; in aliis quatuor compagnis Guilielmo Buferio, 15 Filipo Bonifacii, Iohanne Iudice, Oberto de Domocolta: qui consules rei publice curam gerentes, consuluerunt secum vicissim dicentes: *Discernamus, qualiter res publica perire non possit. Tantu est enim dissensio civium et bellum etiam plus quam civile adeo peccatis nostris accensum, quod nisi Deus nobis suum preparabit auxilium, consulatus noster quasi eger et sine fructu iacebit. Factum ergo hinc inde treugam iurare, quo quisque ad Sanctum Laurentium 20 inermis et securus veniat, ac per urbem civilis et commodius semper incedat, et sic rem publicam semper tractabimus equam.* Quo facto prefati consules domus et turrets Ingonis de Volta et Amiconis, quas in umbilico civitatis optinebant, et que liti discordieque satis prestabant fomentum, acceperunt. Ipsis factis securioribus, post paucos dies ab introitu sui consulatus preparaverant galeas octo, quas missuri erant Sardiniam pro succurrendis galeis 25 quas precedentes consules pro rege Arvoee in Sardiniam miserant. Quibus armatis rex Sardinie nomine Bareson rediit cum Picamilio consule ex Sardinia, ferentes nova, quod Pisani infra treugam ceperant navim nostram ad Aisinariam, que de Seta¹¹ venerat et passa naufragium ibi fuerat; et Ianuenses cum rebus Pisas secum portaverant. Pro qua causa mandaverunt consules Lanfrancum Albericum et Philipum de Iusta legatos ad impe- 30 ratorem, conquereutes de treugua quam Pisani fregerant. Imperator continuo mandavit Conradum suum capellanum Pisis pro confirmanda treuga et Ianuensium peccunia recuperanda. Illis euntibus Pisas et diu morantibus, Ottobonus consul cum Philippo Lamberti in quadam galea ad Portum Veneris iverunt, scire volentes, quid ad Pisas illi fecerant; qui euntes invenerunt illum capellanum ad Segestri a Pisis redeuntem, et cum cognoscerent 35 eum nichil fecisse, dixerunt: *Ibitus et nos Pisas, ut rem apertius cognoscamus, et guerram, si oportuerit, equius incipere possimus.* Quibus auditis, statim capellanus dimisit Pisanos cum quibus venerat, et rediit cum consule ad Portum Veneris, et inde consul mandavit capellanum predictum denuo Pisis. Qui cum eodem consule Pisanorum et cum octo sapientibus viris infra paucos dies reversus est; et habentes simul colloquium in insula ad Sanctum 40 Iohannem, ait consul noster: *Domine capellane, vos optinetis modo locum imperatoris; petimus ergo vobis, ut iubeatis Pisanis, ut reddant nobis peccuniam infra treugam ablata.* Cui capellanus ait: *Vere infra treugam pecunia Ianue capta est; volo et iubeo ex parte imperatoris, ut peccunia restituatur.* Ad quem Pisani dixerunt: *Nolite ita festinus dare sententiam, quia plures res sunt, quas oportet vos inter nos et ipsos diffinire.* Quibus Ianuenses respon- 45 derunt: *Non debemus iure de aliis dare responsum, nisi prius res malo ordine ablata solvantur.* Ad hec capellanus dixit: *Iam nostis quod iudicavi vice imperatoris, ut res illas primo recipere- retis. Convenit ergo ut respondeatis Pisanis.* Obiciunt quidem Pisani dicentes: *Vos Ianuenses iniuste petitis totam pecuniam navis; quia qui passi fuerant naufragium, prestantibus nobis illis auxilium, promiserunt nobis proinde medietatem rerum, quam dicimus nos iuste habere 50 posse.* Ad hec consul Ottobonus respondit: *Date nobis primo medietatem de qua confessi estis, et ex altera postmodum respondemus.* Ad quem Pisanus maliciose respondit: *Licet videatur iustum quod vos dicitis, tamen non possumus vobis hanc medietatem dare, nec de altera iusticiam complere, nisi prius ad urbem nostram redeamus.* Placet michi, ait capellanus, ut con-

a) in margine delineata est turris inscripta Mons Leo 1.

11) Ceuta. 55

sulti quam cito veniatis. Qui infra novem dies omnes redierunt dicentes: *Libenter reddemus vobis medietatem, et ex altera iustitiam complebimus.* Quibus consul Ianus ait: *Bono omnino, solvite que dicitis.* Pisanus ad hec dixit: *Non sic dabimus, nisi primum diffiniatur omnino contrarium, quod est inter nos et vos.* Quibus respondit Ianus consul: *Nimis superbiam dicitis.*
 5 *Solvite primum quod iure debetis, postea determinetur omne quod ab utrisque fovetur iniustum.*

Audiente hoc misso imperatoris, affirmavit consulem nostrum equius dixisse. Et respondit consul Pisanus dicens: *Vos Ianuenses iniuste et contra bonos mores tenetis iudicem Arvores captum.* Cui Ottobonus consul: *Falsum est quod dicitis. Nam quod regi Arvores facimus, iussu imperatoris Frederici et precibus illius iudicis actum est, quia quod a nobis mutuo sumpsit, promissa imperatoris implevit, et implendo sibi et posteris suis grandem decorem adquisivit. Non ergo illum iniuste, immo iure tenemus, maxime cum iussus imperatoris precedat, et redditis tamen rebus mutuo acceptis, continuo regis dimissio vel liberatio fiat.* Respondit Pisanorum consul sub fraude et calliditate, causam in aliam formam intendens mutare.
 15 *Cum Ianua civitas regem Baresonem nostrum vassallum vi teneat, qua ratione teneat nescio, quo tibi consul navis pecuniam debeam restituere.* Ad hec consul Ianus: *Cum non sis dominus, ergo nec ille vassallus: At si constaret, illam pecuniam quam mutuares, iure deberes rem solvere tu aut ille vel heres.*

Redde iam nunc pure, quod tibi petimus iure, quia Non Deus hoc multum tibi paciatur inultum. —

20 *Postquam michi talia opponis, oportet nos ire Pisas, si presens missus imperatoris concesserit, ut consulti dignam vobis responsonem portemus vel adducamus.* Et abeuntibus infra dies septem redierunt dicentes: *Illud quod iudex Arvores vobis obicere potest, ego dominus eius obicere possum. Piper et bombacium aliasque merces ei mutuo dedistis, et ex quibus duplum vel triplum dare tenetur, quod siquidem inspecta ratione non debet.* Cui consul Ianus:
 25 *Tedet nos tot et tanta verba inutilia simul habere. At si verum est quod dicitis, verbis tuis acquiescimus, ut reliquum civibus Ianue et quod communi debetur solvatur, et regem continuo dimittamus abire.* Dixit pars Pisanorum: *Bene dicitis; sed oportet ut primo regem ipsum alloquamur.* Cui Ianuenses responderunt: *Quoniam nos et regem et imperatorem sepius verbis fallacibus*
 30 *decepistis, amodo non loquetur rex ille vobiscum, nisi primo firmabitis pactum de solvenda pecunia ut supra dictum est; quo facto, fiat vestra et regis miles locutio.* Quibus pars Pisanorum dixit: *Pro vero loquimur vobis, nec hoc quimus facere, nisi cum Pisanis consilium primo iniamus.* Et illis consultis et Pisis redeuntibus, sub nimia mendositate responderunt: *Nos dicimus civitatem Pisanam honestam et legalem esse perennium, nec umquam falsum aut inhonestum amavit.*
 35 *Scimus vos dixisse verba iustitiam continentia, quibus tale facimus responsum: Libenter solvere volumus omne illud creditum regis, ex quo cartam publicam cognoscimus.* Quibus pars nostra ait: *Letamur quod consulte loquimini, et non est putandum quod de cetero affirmationem vestram debeatis mutare. Veniat liber, et statim cognoscetur rerum effectus.* Continuo quidam ex Pisanis responsum emisit: *Tractemus pariter utilitatem nostram, et*
 40 *cognoscamus qualiter ambe civitates amore possint diu de cetero quiescere. Michi quidem videtur, ut consulatus utraque civitate eligatur, qui iustitiam civibus hinc inde faciat, et quod captum est, infra treugnam reddere iubeat.* Quod equidem utrisque placuit, dicentes: *Veniat liber¹², ut iuremus.* At cum Pisanus consul super librum manum positurus erat, pedibus stans ex adverso quidam socius eius clamavit dicens: *Noli iurare; audias me prius aliquid.*
 45 *Et recedente consule, reversus est occasionem opponens malignam: Ego volo scire quantitatem rerum creditorum priusquam iurem.* Cui pars Ianue ait: *Pro nichilo dicitis; nam occasionem queritis, qua possitis ab hoc facto absque rubore recedere. Nonne supra paulo ante posuistis, gens adversa, quod solutionem facere velitis ex eo videlicet, ex quo cartam publicam cognoscere?* Quid ergo ad rem pertinet, viri mendacia continentis, rerum quantitatem
 50 *cognoscere? Si bona fide geritis, causam istam dehinc ne deberetis dilatore.* Cui Pisanus consul: *Nos non facimus hoc causa dilatandi; sed aliter non potest esse, nisi veritatem crediti cognoscamus.* Post multa verba ait: *Estimo esse summam circa viginti octo milium¹³ librarum.* Cui ille respondit: *Non enim posset civitas Pisana tanta solvere. Vassalli autem regis hoc irabunt solvere, et rex statim dimittatur.*

55 a) responsio Pisani. b) XXVIII 1.

12) scilicet biblia.

1165. Tunc consul noster risu locutus est misso imperatoris; *Domine, bene nostis et videtis stabilitatem nostram, quia nos non mutamus verba. Istos videtis vagipalantes, et de uno ad aliud sine mora transeunt. Ad quos Pisani clamantes dixerunt: Grave nimis esset, quod Pisana civitas tanta pro rege solveret. Nos quippe concordiam diligimus, sed hoc pactum contrahi non potest. Hec vera conventio quam vobis exponemus, ut arbitramur esse poterit. Iurent vassalli regis solvere credita illius, et comune Pise dabit sex mille libras, quas de suo non habet. Ad quos responsio facta fuit hoc modo: Supra comune vestrum vix credemus hoc creditum solvendum; nullo minus autem viginti vassallis fidem prestaremus. Sciatis, quod nullo modo hoc faciemus. Securiores enim sumus in persona regis, quam vassallorum fide. Ad quos responsiva talis fuit: Solvat primo comune Pisanorum predictas sex milia libras, et de residuo teneatur iuramento illud idem comune, donec iudex vobis fecerit solutionem, et quo Pisa non erit vobis in contrarium, donec de terra iudicis vestram ex integro abstrahatis solutionem, et ob hoc rex liberetur. Cui respondit: Verba oris tui tot et tanta sunt, et ultra quam sit honestum mutata et variata, quia vix possumus percipere ad quam radicem manus ponere debeamus. Vade ergo et consule tu tecum et cum sociis, et consultus venias, et da nobis electionem hanc, et forsitan accipiemus. Eo Pisas eunte, rediit consultus dicens: Placet michi istud pactum firmare, si tu consul Ianue firmabis. Ad quem consul dixit: Placet michi; afferatur liber. Missus autem imperatoris hoc audiens, ipsemet duxit librum dicens: Laudo Deum, quoniam civitates discordes hodie velle Dei facte sunt concordiores. Convenit ergo, ut ultimus conventus sit in scripto redactus, iuret consul Pisanus, quod hec omnia commune Pise observabit Ianuensibus. Quo audito recessit, et consultus cum his qui secum fuerant, dixit: Domine, non possum hoc firmare, nisi prius Pisas redibo. Cui missus imperatoris ait: Cognosco vos, Pisani, falsissima semper proferre. Estis quippe non pacis sed fraudis amatores. Istud solum dico vobis. Venite ad curiam imperatoris, et cognoscetur ibi malicia vestra; et quis plus obtulerit, plus valebit et plus erit amicus imperatoris. Quibus dictis ait capellanus: Ego vadam Pisas, et cognoscam apertius voluntatem Pisanorum; et iniunxit: Certe periuri estis Pisani omnes. Expectate me, donec redibo a Pisis.*

Et ipso eunte, galea Trepedecini Portum Veneris intravit. Et consul noster sperans de pace futura, lapidibus iactis fugavit galeam illam usque discum¹³, et dixit Pisanis: Doleo quod galeam istam exivit nunc de portu nostro, et vadit in cursum; et sicut vobis placuerit faciam. Bene enim possumus capere illam lignis minutis. Ad quem Eleanus Pisanus dixit: Domine consul, Trepedecinus cognatus meus est; non credimus quod gentem nostram offendant, etiam vobis iubente; et si vobis placet, ego faciam eum hic venire. Cui consul: Volo, ut veniat. Nam Trepedecinus respondit missis Pisanorum: Stultos et folles teneo Pisanos, qui mandant michi ut vadam ad eos. Si vero meus consul mandaret michi ut illuc irem, et sub fiducia vadam, tanquam patri et domino. Dixit noster consul Pisanis: Placet vobis ut mandem, aut vultis acquiescere, vel ut capiamus eum? Responderunt: Veniat. Et statim venit. Quibus consul ait: Vultis ut loquar solus cum eo, aut vultis vos ipsum alloqui? Dixerunt: Nos loquemur. Ait Pisanus Trepedecino: Quo vadis, et cur vadis? Cui Trepedecinus: Ego vado pro capiendis vestris et vestrorum rebus et personis, et pro nasibus obtruncandis vestratum, nisi cum consule Ianue concordiam feceritis. Ipsi impropertaverunt ei, et verba odibilia ibi orta fuere. Dixit consul noster: Volo Trepedecine ut maneat nobiscum, quousque capellanus redibit; quod si non feceris, a nostra fiducia te expello; et ultra ad urbem Ianuam reditum non habeas. Cui ait: Ego habeo consilium cum meis, et mane dicam vobis. Et ivit ad discum. Pisani dubitantes de verbis que dixerat, descenderunt de insula et venerunt in burgum Portus Veneris hospitari. Mane veniente, galea Trepedecini ibat; et visa doluit consul, cogitans in cursum illam intraturam contra suam voluntatem; sed ivit ad discum pro vino emendo. Et consul statim ascendit butium¹⁴, et ivit capite cooperto ad eam itinere preparatam. Et viso consule remigantes dixerunt: Domine libenter faciemus, sicut nobis ordinaveritis; et reduxit galeam ad Portum Veneris. Et convocatis Pisanis iuravit Trepedecinus coram eis, quod salvaret et non offenderet illos rebus vel personis, nisi guerra inciperetur inter eos, et capellanus a Pisis rediret discordatus. Infra hec Pisani magna calliditate noctu Pisas mandarunt, ut galea viriliter armata veniret, quoniam galea Trepedecini inimicissimi nostri ibi erat, et secunda non providebit se ab insidiis nostris, et sic leviter possit capi: et erit hoc

a) aut 1.

13) forum rerum venalium esse videtur. 14) navis maior. 55

obprobrium Ianuensibus, et non evadet latro pessimus a manibus nostris. Quarto die ad-
 veniente venit galea Pisanorum, et invenit galeam Trepedecini prope llicem ituram in
 cursum; que versus Portum Veneris fugam petiit, timens ne forte insidie partibus illis
 ponerentur. Et cum galea Trepedecini fuit prope burgum, clamavit voce magna Trepe-
 decinus dicens: *Domine, vos fecistis michi iurare fidelitatem Pisanis, et ecce videtis galeam*
illorum, que me fugat tanquam hostem. Quid iubetis, me facturum? Cui consul: *Vade in*
bucam portus, et ego interim loquar cum consule Pisanorum. Fuere simul coram multis aliis
 bonis hominibus, dicens: *Quid vultis faciamus? Videtis galeam vestram, que venit manu*
armata contra meam. Ite, si placet, ad eam, et venite ad insulam vel ad discum sicut amici,
et emat hic tanquam galea nostra. Et statim consul Pisanus ivit cum butio et ascendit
 galeam, et posuit in capite elmum et iuppum¹⁵ in dorso, veniens contra nostram. Videns
 Trepedecinus eam sic venientem, clamavit ad consulem voce magna: *Domine consul, ego*
rolo, si placet, volvere proram contra illam, quia verendum est, ne nos feriat, et esset nobis
mignum dedecus. Cui consul: *Expecta paulisper, quia fors ad insulam ibit, sicut Pisano*
consuli dixi. Et cum cognovit illam supra nostram hostiliter venturam, iussit Trepedecino
 ut cito galeam volveret contra illam Pisanorum: *quia hodie Deus erit nobiscum.* Quo facto
 noster consul Otobonus cum butio stetit inter utrasque, et iussit ut nostra galea, ut vulgo
 dicitur, retrosciaret¹⁶: quod et factum fuit. Cum Alemannus Pisanus vidit nostram retro
 redire, clamavit voce Pisana: *Fili de male pute. Vos fugitis battaliam, nam isti sunt barbe*
de Pisis. Nostro consule hoc audiente, quasi iratus ex verbis illius dixit ad suos: *Remigate*
contra illam, et ferite eam, quia ius nostrum est, et illi fovent iniustum, nos autem equum;
et Deus vobiscum hodie erit. Omnibus armatis et diu hostiliter preliantibus, Pisano consule
 percipiente suos bellum diutius tenere non posse, eiecit se in mare, dicens alta voce:
Domine Otobone, evadam personam meam? Cui ait: *Tua culpa hoc actum est; non enim re-*
spiciam tuis factis. Continuo iussit, ut alter butius illum in castrum portaret. Elemanus
 videns periculum suorum clamavit: *Domine consul Ianuensium, fac si placet quod honestus*
et utilis consul facturus esset in huiusmodi. Cui consul: *Quid vis ut faciam, dic. Ascende*
domine galeam meam, et tuo auxilio fors evadet. Cui ait: *Venias et tu mecum.* Qui re-
 spondit: *Libenter.* Et ivit noster consul, et ascendit galeam Pisanorum. Alemanno re-
 cedente et fugiente, ipsi de galea Pisanorum clamabant: *Domine, adiura nos, quia perimus.*
 Quibus consul: *Ne moriemini, de cetero vestra autem culpa contigit et superbia.* Et ivit qua
 bellum tenebatur, et fecit unam ex galeis ab altera segregare. Interim consul noster fuit
 a nostratibus vulneratus sagitta in brachio. Et cum in medio galee esset, velitans ut nostri
 non ascenderent, ne forte raubas portarent, statim quidam Pisanus armatus extraxit de
 capite suo elmum et deposuit scutum, et ense suo retro consulem nostrum gravi ictu in
 pede ferivit, et vulnerato cecidit. Quidam Ianuensis nequitiam illius Pisani inspiciens, fecit
 impetum in eum, et ense caput illius abscidit; et nisi hoc evenisset, consul noster statim
 occisus foret. Capta continuo Pisanorum galea, fuerunt ex Pisanis melioribus vulnerati 32
 crudeli vulnere; et consul noster timens ne nostra gens acriori mente Pisanos occideret,
 iussit ut consul Pisanus cum ceteris vulneratis in castro superiori portaretur; sed ante-
 quam ascenderent, venit consul Pisanorum cum his qui secuta erant ad consulem nostrum
 mercedem querentes, ne morti traderentur. Cui consul ait: *Licet tua culpa et tuorum*
superbia contigit, tamen tu et alii qui pro pace venerunt, pro me periculum non habebunt.
Vade ad hospicium tuum cum omnibus vulneratis. Galeam vero tuam ad civitatem nostram
reducemus.

Redeuntibus illis Ianuam, infra dies octo fama insonuit, quod Pisani hostem prepara-
 verant in Provinciam ituri. Nam die sancti Iohannis Pisanus consul Symonem Aurie a fiducia
 Pisane civitatis expulit. Quinta die veniente, quedam nostra galea cepit navem Pisanorum,
 in qua erat valens librarum 700. Duodecima die galea Bonivassalli Ususmaris et Willielmi
 Piperis duos galiotos honoratos cum mercatoribus 92 Ianuam duxerunt, valens libra-
 rum 1200. Interea Enricetus de Carpena factus Pisanorum amicus, tenebat Rochetam
 castrum, quod est supra mare prope Vernatiam, et minabatur semper Ianuensibus nostris
 per partes illas ituris, et hoc agebat honore Pisanorum, et guerram faciebat pro posse suo
 nobis, et maxime hominibus Portus Veneris, quibus vicinior erat. Et dum Simon Aurie,

35 a) fa l.

15) thoracem. 16) retronavigaret.

1165. vir utique prudens, ad Portum Veneris missus fuerat pro supradictis verbis cum Pisanis tractaturus, cogitavit secum de perdicione prefate Rochete; et factis insidiis noctu veniens ad Vernatiam fere cum 300 hominibus, ascenderunt clam montem, et ante lucem fuerunt circa Rochetam, et vi ceperunt eam, igneque combusserunt, et tres dominos Vezani et eiusdem loci captos Ianuam duxerunt. Nam eo tempore quod nostri consules verbis Pisanorum ad Portum Veneris detinebantur, preparaverunt Pisani galeas octo que iverunt Provinciam. Nobis scientibus, armavimus galeas 14, quibus prefuit Amicus Grillus. Cum fuerit ad gradus¹⁷, audivit illos ad Sanctum Egidium¹⁸ ivisse. Intravit flumen, cum fuisset prope molendinos, consules Arelatenses mandaverunt Amico Grillo consuli et sociis, si oporteret eos dubitare de adventu suo. Et dixerunt missis: *Nequaquam, quia vos amicos habemus et tenemus.* Pisani vero cum hoc sciverint, dimissa villa Sancti Egidii exierunt per aliam faucem, vel per aliud flumen quod vocatur Capra. Et nostri illuc euntes, fecerunt irare quendam Provinciale sibi vera dicturum de galeis Pisanorum; qui ait, illas in gradu illo non esse neque in flumine. Invenere tamen ibi naves Pisanorum, et combusserunt illas igne; et inde iverunt Acedem¹⁹ similiter pro navibus accipiendis et comburendis, tamen inventis prece Trencavelleris illas non combusserunt. Quo facto redierunt ad gradum Montispessulani, et vento contrario intraverunt gradum Capre, et inde ascenderunt ad Sanctum Egidium. Et homines Sancti Egidii queque necessaria illis prohibuerunt; et redeuntibus illis, data fuit Arelatensibus fiducia quam postulerant. Et venientibus Ianuam tertia die ante sanctum Bartholomeum, Pisani cum hoste quam diu preparaverant, videlicet galeis 31, ferierunt ad litus Albingane civitatis. In quibus ipsi Albinganenses fidutiam habebant, et non precogitantes insidias et malivolentiam Pisanorum; tamen prelio inchoato mane. Albinganensium maiori parte absente, qui civitati remanserunt, non potuerunt ferre bella undique pericula imminencia. Victi siquidem fuerunt et vi capta civitas, quam igne combusserunt et destruxerunt. Nam ex Pisanis multi mortui ibi fuerunt. Ianuensibus hoc scientibus, doluerunt perennium, quia illis altera die mandaverant litteris, ut se caverent a Pisanis. Et valde irati armaverunt galeas 45 infra quartum diem, fugantes eas et querentes ubi essent. Et cum sciverunt eas esse ad gradus, et fuerunt ibi, habuerunt consilium ire supra eas ad Sanctum Egidium manu armata, ubi erant applicate. Quando fuerunt ad Arelatensem, aplicuerunt ibi, neque aliquem salutabant, sed vociferando ibant ad Pisanos, et erat hora prope vespere. At cum fuere media via inter furcas et Sanctum Egidium, galee nostre in flumine sicco ferierunt nocte, et una super alteram currens, fuerunt nocte illa impediti, remis spatibus aliisque instrumentis fractis iacentibus, super eos non potuerunt ire. Mane autem veniente, consules Sancti Egidii advenerunt consulem et alios potentes viros qui secum venerunt, dicentes: *Domini Ianuenses merciprecamur, ne faciatis nobis iniuriam, quoniam Pisani in nostra fidutia sunt; et illud idem de vobis diceremus illis, quod vobis de eis dicimus.* Quibus consul Amicus Grillus dixit: *Super prudentia vestra, viri nobiles, vehementer admiror, quia paulo ante cum aliis galeis hic fui, et ea que nobis fuerunt necessaria, tanquam inimicis prohibuistis, et adhuc nobis contrarii sitis. Si autem amici estis, ut dicitis, subvenite nobis in necessariis; non dono dicimus, sed ut saltem nostra pecunia panem a vobis emere possimus, sicut et vos facitis illis. Et promittimus vobis, quod intuitu dilectionis vestre stabimus longe remoti ab illis.* Cui responderunt: *Non esset nobis honestum subvenire inimicis mortalibus. Videretur utique quod desideremus litem et malum inter vos et istos, quibus dedimus fidutiam tempore quando de adventu vestro nesciebamus.* Quibus consul Amicus Grillus dixit: *Si ista que dico non placent vobis, dimittite eos abire extra gradus, et nos irabimus vobis, quod non offendemus eos, donec fuerint extra districtum vestrum, et longe a gradu circa miliaria sex.* Cui dicentes consules: *Non enim hoc faciemus, quoniam si contrarium illis contingeret, nobis gravissima infamia esset. Scitote, si eos velitis offendere, nos adiuvabimus eos contra vos quantum poterimus.* Quo audito, tum quia nundine Sancti Egidii erant, id est feira²⁰ Sancti Egidii, in quibus magnus populus ex diversis partibus mundi convenerat, tum etiam potestates omnes contra nos pugnaturi erant, habuimus consilium, ut Raimundo comiti Sancti Egidii legatos mandaremus. Mandavimus quidem ad eum legatos Rubaldum Bisatiam, Wilhelmum Nigronis, Idonem Gontardum, et alios secum,

a) q̄ 1. qui 2.   b) *ita 1. fortasse belli?*

17) i. e. meatus, traiectus fluminis.   18) S. Gilles.   19) Agde.   20) *fiere Italica, foire Gallia.*   55

scire volentes, si nobis esset auxilio aut si contra sentiret. Et abeuntibus legatis, invenerunt comitem, salutantes illum dicentes: *Domine comes, nostra civitas antiquitus genitorem vestrum et vos et vestros actenus tamquam se ipsam dilexit, et pro honore vestro tamquam pro suo semper facere concupivit. Nunc vero missi sumus ante vestram prudentiam scire cupientes, utrum poterimus de tanta benivolentia vicem ad presens habere, et vestrum auxilium in Pisanos sentire, qui civitatem Albignane in eorum fiducia stantem, his diebus preteritis absentibus illius civitatis militibus igne combusserunt, minime illorum calliditatem previdentibus.* Quibus Raimundus comes Sancti Egidii ait: *Verum est quod, viri prudentes, dicitis. Nam sicut mei predecessores urbem vestram et vos dilexerunt, tanto amplius amare et honorare vos desidero, quanto Deus civitatem vestram decoribus plenam plus solito ampliavit. Et ero vobiscum secundum beneplacitum vestrum, et pugnabo contra illos, qui hoc itinere Deum, sicut fertis, despezierunt, si michi et curie mee, ut conveniat, satisfeceritis.* His verbis pulchre commissis, fuerunt statim mediatores, qui inter Ianuenses et comitem prenomiatum concordiam hoc modo invenerunt. Commune Ianue, immo consul Amicus Grillus, antequam inde recederet, debebat ei solvere marchas argenti 1300, hoc pacto videlicet, quod aut prorsus esset nobiscum, aut non deffenderet illos, aut galeas Pisanorum absque personis illorum Ianuensibus daret, aut dimitteret prelium faciendum inter Ianuenses et Pisanos, neutri partium conferendo auxilium. Et hoc modo Raimundus comes iuravit adimplere in loco qui dicitur Belgaire²¹, coram Corso Sigismundi aliisque legatis et nobilibus viris, qui illic iverat.²¹

Et cum veniret propter hec omnia supplenda, abbas Sancti Egidii et Pisani cum quibusdam aliis viris sapientibus fuerunt obviam comiti, multa eidem comiti obitientes. Nostri autem bonam fidem gerentes et de comitis iuramento facti securiores, prohibere colloquium noluerunt. Illis venientibus tamen ad tentoria nostra comes applicuit. Quem consul et suos cum archiferis et balistariis multis honestissime suscepit, et ei obviam fuit. Qui siquidem inter Ianuenses et Pisanos, attamen nobis propinquior, castra metatus fuit. Et cum multa ibi amicabiliter opponebantur hinc inde, tandem ex parte comitis dixerunt quidam: *Non oportet nos prolixa verba habere, ne diem de cetero detinere videamur. Veniant autem Ianuenses, qui securitatem et iusiurandum faciant de solvendis constitutis et promissis marchis.* Quo dicto clamaverunt: *Fiat! Fiat!* Presto quidem erant, sed propter nimium desiderium fides dubia erat, ne comes ut promiserat suppleret. Inceperunt iurare, hii videlicet quos consul vel comes vocabat; et cum circa 75 iurassent, missis undique ad comitem venientibus et verba auribus immiscentibus, dubiores fuere Ianuenses, quoniam relatione audierant, quia nichil erat quod promiserat Ianuensibus comes. Nam abbas Sancti Egidii alique religiose persone, sicut ferebatur et credebatur verum esse, sacramentum, quod comes fecerat Ianuensibus, in animabus suis susceperant.

Eo namque die circa vespertas separato comite a Ianuensibus, inchoatum fuit prelium inter Ianuenses et Pisanos; sed nocte superveniente uterque pars a bello se subtraxit. At cum Ianuenses pura intentione sperantes comitem Raimundum intrare, nuntiatum est illis veridica assertione, quod comes et Trencavellus et Sancti Egidiienses, et militum copia quam locaverant Pisani cariori precio, si bellum inciperetur, pro posse suo Pisanis auxilio subvenirent. Attamen habuerunt consilium Ianuenses, ne contra tantam virorum multitudinem, et maxime in eorum districtu, prelium inchoarent, sed biduo expectarent, utrum omnes simul insultum sibi quolibet modo moverent. Ipsis morantibus solverunt pace militibus et hausengiis²² qui Ianuensibus auxilium et consilium amicabiliter prestarunt, que promissa fuerant illis et ultra, et hoc fuit circa libras 800. Mane facto galee nostre iter arripuerunt versus Aralaten; et videntibus pontem illis diebus nuper factum, habens capita posita unum Arelati alterum Trencatalie, super quem armati vicissitudine occurrebant, miratus est consul, dicens: *Mandemus statim missum nostrum comiti de Miaude, ut sciamus si pons iste factus sit ad iter nobis prohibendum an non. Quod utique si esset contra nos edificatus, defendat se si poterit comes ad urbem.* Non enim poterat missus verba sibi comissa explere, quod comes prenomiatum verba incepit hoc modo: *Ite, nuntiate consuli Ianuensium et prudentibus viris galearum: absens eram pro certo quando pons iste factus fuit, et doleo quod consul michi mandat, non ut amico sed tamquam hosti. Nam sicut patruus meus felix memorie Raimundus* comes Barcinonensis eos dilexit, et diligendo illos pre ceteris honoravit, sic meo posse vice illius volo eis obsecundare, in omnibus et per omnia amicus, non hostis,*

^{a)} R. 1.

²¹⁾ Beaucaire. ²²⁾ incolis? vox ignota.

1165. *existere. Ego ipse statim ascendam pontem et destruam illum, et civitas Arelatis ad suum erit servitium, sicut consul voluerit.* Et appropinquantibus ibi, manserunt galee ad Arelatem et Trencataliam circa dies viginti, rogantes comitem ut iret cum eis super Pisanos, et darent illi secundum suum arbitrium. Quibus comes ait: *Cum in fiducia amoris constitutus sim cum Raimundo comite Sancti Egidii, non conveniret ut super terram suam irem offensurus.* Tandem exiverunt de gradu fluminis, et applicuerunt ad insulam Ligoris, et ibi invenerunt Wilhelmum Ventum cum duabus galeis, qui e lanua venerat, nova proferens, galeas Pisanorum non esse super eos venturas. Nam missus Pisanorum in parlamento²³ publice illis diebus iuraverat, galeas Pisanorum in nostras statim fore venturas. Exultaverunt verbis illis auditis, et facto consilio redierunt ad Arelatem, et cum non potuerint modum invenire quo galeas Pisanorum comburere possent, fecerunt pactum cum comite illo quod infra terminum in carta²⁴ scriptum galeas Pisanorum in suis terris non reciperet, neque navim illorum per pelagus; et sic iuravit comes cum quibusdam, sicut Rodoano de Mauro placuit, qui missus fuerat ad conventum inter nos et comitem terminandum. Et habuit inde comes libras 400 Milgoriensium. Quo facto remanserunt in Trencatalia dies sexdecim.

Et dum hec gerebantur, consules qui lanue remanserant, mandaverunt galeas tres ad Turrim in Sardiniam, et igne combusserunt domos et turres, quas Pisani dudum magnis expensis pulchre edificaverant, et omnibus edificiis destructis, coram consule Pisano Willielmo fratre Contolini, redierunt prefate galee feliciter lanuam. Et eo ipso tempore Pisani mandaverunt galeas 20 ad Portum Veneris, et nichil ibi facere potuerunt. Denuo galeas 25 mandaverunt ad Levantum, et burgum igne combusserunt. Que siquidem venientes ad Portum Veneris^a, ascenderunt insulam, et in ea commissum fuit prelium inter nos et illos. Et expulsis inde, venerunt in partibus fontis qui est in portu, in litus maris, vineas burgenisium devastantes, et remanserunt ibi mortui quidam ex eis. Et Henricus de Carpena tunc supra altiorem turrim similiter amore Pisanorum aliquantulum vinee incidit. Quo sciente Morruello filio Opizonis Malespine et hominibus Vezani qui nuper nobiscum iuraverat, venit ad Portum Veneris in subsidium mira apparitione archiferum preparatus. Quo viso^b Pisani recesserunt. Nam Simon Aurie consul et Philippus Lamberti et Obertus cancellarius cum quibusdam aliis sapientibus honestis^c modis negotia illius castri tractaverunt.

His peractis galee nostre hieme adveniente venerunt Massiliam. Galeis Pisanorum ibi expectantibus, apparuit navis Pisanorum de Buzea rediens, quam ceperunt, habens pecuniam valens libras 1400. Et facto pane galearum, ascenderunt insulam Pumachi²⁵, galeas prestolantes, quamdiu vianda affuit illis. Iterum redeuntibus Massiliam cum viandam denuo prepararent, ecce quidam Pisanorum amicus, Massiliensis vir nomine Capdole, festinus cucurrit obviam consuli, falsa pro vero nuncians, quod navis Pisanorum ad Portum Aquile nuper fuerat applicata. Quo audito galee 12 iter arripientes illam non invenerunt, et statim versus Telonem²⁶ tenderunt. Hoc cognito consule cum galeis post illas prope-ravit, et cum illas redire non posset, lanuam simul omnes cum gaudio intraverunt. At cum Pisani sciverunt, nostras exisse de portu Massilie, perterriti exiverunt gradum, et altum pelagus quesierunt. Nam ventus rigidus nimis illis fuit contrarius, in tantum videlicet quod galee ipsorum 13 infra pelagus naufragium passe fuerunt, et omnes simul absque sepultura mortui fuerunt; et qui evaserunt, dolentes et mesti Pisas redierunt. Nobis autem habentibus consilium, Pisas mandavimus, quod dolentes eramus de inaudito infortunio, et ne cogitarent nos proinde elatos esse in superbiam; si placeret eis, nos staremus ad conventionem factam ad llicem inter nos et ipsos; ad quod nullum responsum fecerunt. Et nos statim galeas preparavimus, et cum cognovimus illos nullas preparasse, dimisimus et nos preordinare nostras. Ab hac hora in antea cogitaverunt consules super exitum suum, et quo melius possent civilia bella, licet non tota, in parte extinguere, et impedimenta que creverant, cuique plebium suo posse minuere.

Supra determinatum est, secundum quod potuimus, de rebus gestis tempore consulatus communis. Nunc de his superest que consules causarum peregerunt. Nam inter tot varietates, que orte fuerant per universum archiepiscopatum nostrum, hii consules ita caute

a) Veneris, et nihil ibi facere potuerunt. Et quum hoc vidissent, asc. ed. b) vox adesa l. uno 2. c) ita correctum; honesti 1. 55

23) Arelati? 24) m. Oct. 1165. Libr. iur. I, 219. W. 25) Pomegue prope Massiliam. 26) Toulon.

et sapienter omnia tractaverunt, quod ante eos quislibet iratus vel pacificus adeo se cavit 1165.
et custodivit; quod lis prava vel iniqua controversia praemonentibus consulibus, Deo favente,
incepta non fuit; et quicquid iusticia dictavit, cuique amice supplerunt. Collecta fuit dena-
riorum sex per libram.

5 Anno 1166. existentibus sex consulibus in re publica Ansaldo Tanclei; Symone Aurie, 1166
Idone Gontardo, Otone de Caffaro, Nichola Roza, Oberto Recalcato; in placitis in primis
compagnis Wilielmo Galeta, Ionata de Campo, Philippo Bonifacii, Paschali de Marino; in
aliis vero Enrico Gontardo, Wilielmo Suzopilo, Bucutio de Mari, Alberto Lercario.

Principio huius consulatus, sicut ignis crescit combustio non deficiente materia et fit
10 semper validior, ita in civitate nostra malum augebatur, et civilia bella acrius exarserunt.
Nam cor civium ita erat intentum ad arma consurgere, quia hii qui positi videbantur in
otio, velotiori pede miscebantur in prelio. Raro enim quis civium ita pure voluntatis vide-
batur, quod inermis, id est sine armatura aliqua, per urbem incederet. Nam mens quieti
belli inspectione ita acuebatur in malo, quemadmodum ferrum acuitur ferro. Sepius enim
15 ferebatur, quod quidam de potentioribus tante perditioni fomentum prestarent; quorum
animus in hoc demum exultabat, quo lites et guerram habentes divitiis efficerentur minores,
quam res publica peritura eorum levaretur auxilio. Nam hec mortalis civium dissensio,
qua etiam viri quatuor nobiles obierunt, Rubaldus Baraterius, Sigismundus filius Sigis-
mundi, luscillus et Scotus, non utique diu durasset, si ad tantum dolorem mitigandum et
20 ad malignantium audaciam comprimendam prudentia nostra, prout debuerat, attentius
sine vitio vigilasset. Et quamvis undique tot et tanta intus et extra occurrerent adversa,
tamen consules utilitatibus nostris pro posse intendentes, armaverunt quatuor galeas ad
destruendos portus Provinciae, ingressusque et regressus eorundem portuum prohibendos.
Equidem custodia quarum Ottonis de Caffaro pervigili cure tradita fuit. Quod a medio
25 mense Marcio usque ad mensem septimum expletum ita partes Provinciae correxerit et por-
tuum commoditates adstrinxit, quod lignum aliquod exire nec intrare potuit, nisi primitus
gratuita prefati consulis licentia precessit. Et cum omnia que illo itinere conveniebat,
viriliter et honeste facta et peracta fuere, lanua feliciter rediere. Et cum sensus predicto-
rum consulum ad diversa assidue vehebatur, et

30 pluribus intentus minor est ad singula sensus;
attamen praedictorum consulum ingenium minime visum fuit aliqua in parte consulatus
diminutum.

Nam Obertus Recalcatus consul cum tribus galeis Sardiniam adivit, ut Pisana civitas
iam cognosceret, nos maiorem partem Sardinie eis invitis possidere, et duo demum iudi-
35 cata, Arvorensis videlicet et Caralense, contra duriciam ipsorum quiete tenere. Fuit enim
prefatus consul Arvorensis; et facta collecta per liberos, et illorum* voluntate et libero arbi-
trio tradiderunt prenominato consuli valens librarum 700 signum fidelitatis et dilectionis
constantiam exhibentes. Quo siquidem iudicato pace dimisso, abiit statim ad iudicatum
Calari. Adventus cuius iudex nomine Petrus cum peditibus militibus et multitudine Sar-
40 dorum diu tanquam patris et domini desiderans, ipsum honestissime suscepit hospitio,
secundum morem Sardorum mirabiliter aparato. Et cum consul iam dictus in palatio iudicis
feliciter moraretur, iudex nomine Petrus cum grandi parte maiorum amicorum suorum
coram consule humiliter accessit, et palam ante omnes in curia adstantes, comuni lanue
fidelitatem iuravit^b et archiepiscopo lanue, tanquam bonus vassallus bono et vero Domino;
45 et tenuit iudicatum suum exhinc pro comuni lanue. Et insuper se daturum iuravit publice
infra quadriennium communi libras decem milia; quibus resolutis annue libras centum, et
archiepiscopo lanue annue libram argenti optimi unam. Ex tunc in antea Pisanos in suam
terram non recepturum iuravit, nisi hoc fieret licentia consulum comunis lanue. Quo facto^c,
tamquam vir prudens, quoscumque Pisanos in suo regno potuit invenire expulit; et dimisso
50 iudice, et consule de his factis laudato, lanuam rediit. Et cum res publica tunc temporis
satis erat in deteriori fama reducta, excogitaverunt consules, qualiter posset ad pristinum
statum revocari. Fecerunt quidem iurare utramque pariter litigantium treugam post mul-
tum laborem, sed pravorum audacia exuberante temporis rupta, civile bellum gravius

a) et i. et i. 1. b) in margine delineatio iudicis habetur, ita subscripta: Iudex Sardinee scilicet Kalaritanus iuravit fide-
55 litatem. manu saeculi XIII. 1. c) in margine manu saeculi XIII. exhibetur: Non invenio aliquid de predictis in nostris
registris scilicet de dictis pactis; sed quod nos promissimus ei, bene invenio.

1166 cepit virescere. At tamen pretaxati consules, ne Pisani prudentiores nostris discordiis efficerentur, et ne pro guerris intus habitis consules minus honeste fecisse viderentur, auctis^a prudentia et audacia, denuo galeas novem armaverunt, quas pro subiuganda Sardinia et prorsus Pisanis auferenda et pro conservando honore paulo ante acquisito ibi viriliter preparatas mandaverunt, quibus fuerat ordinatus dominus prenomiatus consul, qui inde 5 redierat.

Hoc facto Pisanis cognito, post nostras 17 galeas mandavere, que nostras inventientes in Gulfo doio in fugam verterunt; sed cursu velotiores, dimiserunt illas Pisanorum, tamquam ligna aliquibus mercibus honerata. Quam rem nostri consules cognoscentes, ilico ceperunt armare galeas triginta duas, timentes ne Pisani nostris galeis insidias forsitan 10 oposuisent. Sed cum iam fere essent ad procinctum itineris, Obertus Recalcatus consul, qui novem galeis fuerat dominus electus, dimissis Pisanis ut supra expositum est, rediens a portu Pisano, combussit ibi naves; et tunc fama Ianue insonuit ex illis, et cum ingenti gaudio Ianuensi portui applicuerunt. At Pisani audientes nos has triginti duas galeas pre- parasse, multo magis timuerunt quam timueramus de suis, quoniam certi et iam multotiens 15 experti sunt, nostras suis galeis esse cursu velotiores. Mandaverunt quidem in nostra civitate, nos deviare cupientes, viros spirituales, abbatem videlicet insule Gorgone, et filium Merlonis de Lagneto heremitam, et tertium nomen cuius dedimus oblivioni, pro pace humili voce et visu inclinato querenda; qui heremitanis induti vestibus nobis fidem pacis praestarunt. Quorum verbis diutius morantibus consulibus et guida galearum triginta duarum 20 mota, ecce noster consul de Sardinia rediit, et gavisus inde et verbis concordie morantibus spemque pacis habentes detinuerunt hostem, et rogatu heremitarum Portum Veneris adierunt, et post multas ambages nichil ibi fecerunt. Nam infra hoc tempus Pisani secreto, quoad potuerunt, duas galeas in Provintiam mandaverunt et ceperunt tunc parvum lignum Saonensium e pelago venientem, aliaque ligna minuta in maris profundo merserunt. Quo 25 cognito armaverunt Ianue consules galeas septem, quibus prefuit Ansaldus de-Trenquerio consul, et fecerunt viam insularum, quo predictis tribus galeis Pisanorum obviam essent^b 27 et levius impedimentum prestarent; et invenerunt ad insulam Caprarie^c galeas Pisanorum quinque, nostrisque ab illis a longe visis, abierunt in fugam et velo nocte illa evaserunt. Et cum nostri venissent ad insulam Elbe, et mane Pisanorum galeas querentes, Pisani 30 exeuntes de Plumbino^d cum galeis septem fuerunt obviam nostris, et fuit prelium inchoatum. Eo durante apparuerunt tria ligna e terra venientia. Quibus visis timuerunt nostrates; et duas de nostris galeis Pisani ea die retinuerunt, eam videlicet de Campo et Macagnanam.

At post paucos dies mandaverunt Pisani galeas quinque in Provinciam. Eo cognito 35 mandaverunt Ianuenses post illas de suis galeis sex, quibus Baldoinus Guercius dominus fuerat constitutus; et cum non potuerint illas in Provincia invenire, iverunt Corsicam, et per alias insulas inquirentes, pervenerunt ad insulam Elbe. Nam galee iste armate per totam civitatem, et sicut odium erat infra urbem, sic in galeis. Et cum essent in predicta insula, lisque odiumve assidue inter eos vigeat. Interim galea Portus Mauriti et pelago 40 veniens incomode armata se nostris adiunxit; et moventes inde venerunt super Vadam. Continuo Pisanorum galee septem exierunt obviam nostris, et fuit durissimum prelium inceptum inter eos. Nam galea Balduini Guercii et altera galea Wilielmi Galete qui tunc caesarum consul fuerat, viriliter preliantes, et homines aliarum galearum illud idem facere sperantes, cum maior pars galearum Pisanorum iam in fugam versa videbatur, dimissis 45 odio et inimicia Balduino Guertio et Guilielmo Galeta consule, galee illorum capte et retente fuerunt a Pisanis. Maluerunt quidem sotiós ab hostibus capi quam suis auxiliis liberari. Nam propter hoc infortunium sepiissime galeas armaverunt, sed sicut Deus statuit neminem Pisanorum potuerunt invenire. Proximo mense Octobre veniente facta fuit concordia inter Ianuenses et Lucenses, sicut scripto facto inter eos.^e 50

Illo tempore Wilielmus Montisferrati marchio, qui antea non fuerat tante laudis tanteque magnitudinis, eo quod dominus Fredericus imperator sibi multos honores contulerat, et villas terras et castra ditioni et dominio eius supposuerat, Ianuensibus dampnum et incomoda callide et fraudulenter exquisivit. Nam Ianuensibus ignorantibus suo exercitu et

a) auctis f. b) esset f. c) apparet addit cod. Lat. Par. 5899.

27) Capraia. 28) Piombino.

Willielmus Sarracenus secum et mater soror prenominati marchionis ad obsidendum 1166. castrum Palodii, quod tunc temporis a Ianuensibus tenebatur, venerunt, non obstante iuramento Ianuensibus ab eodem marchione antea facto. Namque hoc noto consulibus prae-
 paraverunt viriliter acursum ad Palodium faciendum; et cum Vultabium aderant, hii qui
 5 intus erant, marchioni illi castrum reddiderunt. Interea imperator qui abierat, rediit Lom-
 bardiam. Quo cognito Ianuensium consules legatos imperatori mandarunt, Lamfrancum
 Piper et Otonem Bonum, conquerentes de nequitia et periurio prefati marchionis; et nullam
 iusticiam in curia imperatoris habere potuerunt. Placuit tamen imperatori, ut iustum
 10 esse arbitantes. Et dum pro hoc placito in curia imperatoris insisterent, Pisanorum con-
 sules ad curiam imperatoris venerunt conquerentes et dicentes: *Domine imperator, nos*
dedimus archiepiscopo Magontino libras tredecim milia pro Sardinea habenda nomine vestro et
tenenda; pro quibus etiam iuravit, quod vos debetis imponere Ianuensibus sub fidelitate in plena
curia, ut de cetero non intromittant se de insula Sardinee, quam dedit nobis, et investiti sumus
 15 *vestra libera voluntate.* Quibus verbis prefatus archiepiscopus Magontinus respondit: *Verum*
est, domine imperator, quod iussu vestro precedente, sicuti Pisani testantur, ego investi illos
de Sardinea; et volo et deprecor maiestatem vestram, ut sicut ego feci, vos firmetis in plena
curia hoc, et dicatis Ianuensibus qui sunt ante vestram presentiam. Ad hec imperator sur-
 20 rexit, et suis verbis vel sua oratione prefatum archiepiscopum modis decentibus valde
 honoravit, dicens Ianuensibus: *ut propter fidelitatem, quam michi factam habetis, de Sar-*
dinea de cetero vos non intromittatis, et Pisanis illam quiete dimittatis. Ad hec Obertus Spi-
 nula tamquam vir prudens sapienter respondit: *Domine imperator, securus potest quislibet*
ante vestram presentiam loqui, videlicet qui iustum vel honestum fovet; e contra qui iniquum
vel iniustum contendit, timere et verecundari illum oportet, tum propter excellentiam imperialem
 25 *tum propter quia veritas ante tantam curiam celari non potest.* Ego palam loquor ut orator
 veridicus, et deprecor maiestatis^b vestre clementiam, ut principibus et baronibus vestris iubeatis,
 quod me audiant. Civitas mea, humilium sublevator, ita veram fidelem et legalem novistis,
 tempore quo vobiscum convenimus, quod promisistis nobis, et iurare etiam voluistis, quod cum
 Pisanis nullam concordiam faceretis sine nostra licentia; et si aliquando in hoc consentiremus,
 30 vos non faceretis pacem^c cum eis, nisi primo darent curie imperiali libras^d quinquaginta milia;
 et multa quidem civitati nostre, que ad ius vel honorem Pisanorum spectabant, dare volebatis.
 Ipsa enim ob vestrum et suum decorem hec eadem renuens, vicinos et amicos bene tractare
 cupiens, nunquam aures sicut bene nostis ad hec inclinavit, sed suo iure contenta, alienas
 rationes rationes nullo modo habere voluit. Isti vero sunt falsi vassalli, qui semper nituntur ut
 35 curia vestra eos ditiores faciat et potentiores in alienis, et ut curia in hoc appareat inhonesta,
 aliena, non sua dando vassallis. Ego vice mee civitatis publice affirmo, quod preceptum vestrum
 non est iuris, equitatis, vel nullius rationis; et non tenetur civitas Ianue tale observare pre-
 ceptum vel mandatum, quoniam Sardinea nostra est et non Pisanorum; et vos iure non
 potestis nec debetis nos iudicare, quoniam nos tenemus et possidemus, et in curia vocati vel
 40 apellati non sumus, ut iusticiam Pisanis vel vobis faciamus. Et quia sententia imperialis semper
 vigorem iuris debet obtinere, dicimus, quod salvo vestro honore, id quod dicitis, contra ius et
 contra honestatem curie dictum est, et non tenemur illud observare, et nullo modo observa-
 bimus. Si autem Pisani conqueruntur de nobis, volumus libenter tamquam possessores coram
 vobis tamquam ante dominum nostrum iusticiam consequi et facere. Si enim pro hac non sen-
 45 tentia sed voce tantum imperatoris^e intromiserint, nos illorum nasos et oculos de capitibus
 eiciemus, si in eadem insula invenerimus illos, nisi primo a curia palam iudicati et condempnati
 fuerimus; quia Sardineam habemus et tenemus, et non dimitemus illam, nisi rationabiliter in
 curia vestra iudicati vel condempnati erimus. Quia in conventionem quam vobiscum fecimus,
 convenistis nobis, et privilegio imperiali munimur, de omnibus his que civitas nostra ultra mare
 50 vel ex hac parte maris habet vel possidet, non debetis nos inquietare vel molestare vel ullo
 modo minuire; et ideo non credimus, quod curia vestra, nec vos si placet, iusticias nostras
 debeatis nec velitis iniuste nobis auferre, quia Sardinea nostra est, et tamquam victores nomine
 vestro possidemus illum.

Tunc surrexit dominus Fredericus imperator, capellum in manu sua tenens^f, dicens:

55 a) vox alia manu suppleta 1. b) maiestatem 1. c) vox alia manu in textu suppleta 1. d) libra 1. e) supple se.
 f) delineatur in margine 1.

1166. *Verum est quicquid Obertus Spinula dicit. Et ego dico omnibus vobis et tota curia intelligat, quod non est mea intentio, neque volo ut vos credatis, me iustitiam vel possessionem Ianuensium Pisanis dedisse vel confirmasse nec iustitiam Pisanorum Ianuensibus dedisse vel confirmasse. Volo enim ut cognoscatur iusticia utriusque civitatis. Volo enim, quod ius suum ante me consequatur et equitatis effectum, et nequaquam iniustum. Quicquid enim feci, voluntate iudicis vel regis Arvoree feci, in quo omne ius meum contuli, et non credebam diminuere Ianuensibus aliquid de illorum rationibus. Quibus dictis imperator sedit; et tunc Simon Aurie dixit archiepiscopo Magontino: Falsum consilium dedisti domino imperatori, et male consulisti illi. Cui archiepiscopus plane et honeste respondit: Domine Symon, vos estis homo imperatoris, et quando consilium illi datis secundum quod vobis videtur, bona fide facitis, et ego similiter secundum meum sensum consulo. Quo dicto Pisani domino archiepiscopo placere cupientes, alta voce dixerunt: Super prudentia vestra, domine archipresul, vehementer miramur, cur vel quare ita patienter fertis immoderatas et vanas voces Ianuensium, qui ineffrenate contra vos et contra honorem imperii loquuntur. Affirmate, si placet, sententiam imperatoris, quia recte illud facere potestis, quoniam Sardinea nostra erat primo, et nunc recte iure nostram dicimus esse; et non est honor imperialis curie, quod dona vestra sint per aliquem fraudata, cassata, vel viciata. Ad quos imperator ait: Cur ista dicatis, Pisani, nescio. Cui responderunt dicentes: Ianuenses, maxime Romanorum princeps, Sardineam, quam nomine vestro tenemus et possidemus, dicimus eam maliciose invasisse et terram illam diripuisse, et insuper, quod gravius est, iudicum fidelitates suscepisse. Iubetote ergo eis ante vestram presentiam adstantibus, ut iam nunc acquiescant, et de cetero ex ea insula se non intromittant. Quibus Symon Aurie, Obertus Spinula palam Pisanis et sine mora, non interrogati ab imperatore, responderunt: Domine imperator, qui semper resistere maluistis superbis, imperium vestrum de vanis vocibus alicuius, et de his maxime quos novit fovere iniustum, actenus curam non habuit, nec etiam aurem lingue maliciose inclinare consuevit. Non enim Sardineam ratione vel titulo, aliquo illorum esse dicimus, immo falsissimum esse constat quod asserunt, nostramque fore Sardineam in curia vestra palam affirmando probamus. Nam antiquitas nostra primum Calarense iudicatum, quod tunc erat caput totius Sardinie, armis subiugavit^a, et regem Sardinie Musaitum nomine civitati Ianue captum adduxerunt, quem per episcopum^b qui tunc Ianue erat, aule sacri palatii in Alamanniam mandaverunt^c, intimantes regnum illius nuper esse additum ditioni Romani imperii. Etenim Gaitani et Neapolitani et homines totius principatus, qui hoc antiquitus novere, cum causa negotiandi aut salem reportandi Sardiniam vadunt, et aliquod lignum grande vel parvum nostrorum hominum aut sine ligno nostratrem inveniunt, scutum panibus plenum et duo vasa vitrea dicta nomine mivolia piperis plena et duo barilia meri etiam non pelentibus nostris offerunt, et quandoque vi offer-³⁵ tur²⁹ ab illis si contra forsitan dixerint, loci potestate non prohibente, sub cuius fuditia insule Sardinie applicuisse videntur. Nam hoc factum, quod utique antiquitus facere consueverunt, nove emptionis modum, sicut vos digitis domino imperatore fecisse, non demonstrat, neque nos novos emptores assignat; sed quasi vetustos dominos nos esse, et insule illius possessionem tenere aperta ratione confirmat. Et insuper iudex, id est dominus loci, in pascha, id est in resurrectione Domini, singulis annis nostris paucis vel pluribus qui illic pro tempore adsunt, caseum satis grandis ponderis, quem par boum publice offert, eis actenus consuevit offerre. Sufficiunt vobis ista Pisani, an alia ad ruborem vultis audire? Nam maior ecclesia nostra beati Laurentii martiris ex tunc casalem et curiam, liberos et servos presenti tempore possidet, utilitatem et fructus cuius per colonos suos singulis annis perpendens. Non est ergo putandum, quod civitas nostra que antiquitus multis honoribus et decoribus fulget, alicui debeat consentire, quod in parte nostra, id est in medietate, et plus dicere possemus, qui sepius falsa quam vera firmatis Pisani, aliquid capiatis vel aliquo iure habere debeatis. Ad hec Uguezonus Pisanus respondit: Domine imperator, videtis quia Ianuenses sententiam vestram et dicta vestra vilipandunt. Facite inde quod videtis esse honorem curie. Nos quidem tales vassalli sumus, quia fideiorem nobis non invenietis; et dicimus quod Ianuenses non tam leviter venissent ad concordiam ad pedes vestros, nisi timore et fortitudine Pisanorum; et hoc aperta debetis credere ratione, quia hoc anno bis galeis septem per^d septem ex suis subiugavimus iustitiam obtinentes.*

a) anno ML. ut dicitur in margine manu posteriori l. b) Iohannem in margine manu posteriori l. c) imperatori. 55
Henrico III. in margine manu posteriori l. c) ita l. an parea? 29) i. e. aufertur.

Interea crescentibus rumoribus recessit curia. Mane autem Pisani et Ianuenses ab eadem curia vocatis, dixit imperator: *Vobis dico Pisani, mee ordinationis est et volo et iudico vobis, ut Ianuenses captos statim reddatis.* Ad hec Pisani responderunt: *Non debemus, domine imperator, illos iure reddere, quia bis pugnando illos ut hostes cepimus.* Quibus imperator: *Nolo vos iniuste iudicare; sed curia mea cognoscat, si hoc faciendum est nec ne.* Postmodum iudicavit curia, ut omnes capti honore imperii liberarentur. Altera die fuerunt coram imperatore, predictum sermonem iniquum denuo dicentes. Quibus Lanfrancus Piper respondit, ostendens urbem Ianuae actenus fidelem imperio cum honestate stetisse; et quod melius posset servire imperio quam ulla civitas, iniungendo^a galeam nostram in Portu Veneris unam
 10 Pisatorum vi cepisse, quam cum nostri erant cum eis in colloquium pacis, Pisani mandaverunt, ut incaute et ex improvisu nostram in Portu Veneris caperet, que ibi vi fuit tantum ab altera subiugata. Ad hec Uguesonus Pisanus respondit dicens: *Tu mentris; et ex hoc faciemus te per bataliam victum et mortuum, et ut ita dicamus recredientem.* Cui Obertus Spinula et Grimaldus contradixerunt: *Nos dicimus et probamus vobis Pisani, quod verum
 15 est quod noster consul affirmat, et ex hoc faciemus vos stare mortuos, et ut vulgo dicitur recredientes.* Infra hec archiepiscopus Rainaldus respondit: *Domine imperator, ego consul vobis ut faciatis bataliam inde fieri.* Et iussit statim imperator adduci testem euangelium, et iuraverunt duo Pisani et duo Ianuenses facere bellum ordinatione imperatoris. Facto hinc inde sacramento, Obertus Spinula dixit: *Domine imperator, hi Pisani magnam indignationem coram vobis ostendunt habuisse, eo utique quod consul dixit de illorum galea a nostra
 20 capta vi quondam fuisse. Sed ego dico, quod ab una galea usque in decem due per duas, quinque per^a quinque iam capte sunt a nostris; et si contradicunt^b, aliam pugnam illis invadio, et faciam illos mori et recredientes esse. Vos scitis, quod nos et ipsi debemus cum exercitu in vestro servitio esse; nos iurabimus eis, quod dum ibi erimus, non offendemus illos rebus nec
 25 personis infra mensem, redeuntibus nobis; et post exinde non faciemus lamentationem ulli personae de dampno quod nobis fecerint. Et si hoc idem iuraverint coram vobis, nos dabimus vobis mille marchas argenti.* Ad hec Pisani tacuerunt, et nullum responsum inde facientes, clamaverunt Lombardi: *Mortui sunt Pisani.* Mane in curia statutum fuit, ut archiepiscopus Rainaldus Ianuam veniret, et archiepiscopus Magontinus Pisis, et statuerunt tercia die ut
 30 omnes capti redderentur. Ivit quidem prefatus Rainaldus archicancellarius Pisis, sed nescitur, prece an pecunia fuerit labefactus, vocem non exaudivit imperialem. Nam omnibus predictis ut supra audistis peractis, de exitu suo consules ex hinc tractaverunt. Collegerunt per libram denarios sex, ex quibus credita sibi honeste solveret.

Nunc sequitur dicendum de his que a consulibus causarum peracta fuere. Suum consulatum inter tot variosque scopulos sine vitio rexerunt, unicuique ius suum tribuentes remque publicam pro posse agentes, consulibusque in re eminenti auxilio et consilio subvenientes. Naves laboratum iverunt.

Anno 1167. existentibus octo consulibus in re publica Enrico Mallone, Rodoano de Mauro, Corso Sigismundi, Otone Bono de Albericis, Rogerio de Maraboto, Rubaldo Bisatia,
 40 Oberto Spinula, Lanfranco Pipere; in causis existentibus quatuor consulibus Corso de Palazolo, Frenzenzone Gontardo, Oberto Maloacello, Pascali de Marino.

Istius consulatus introitu res publica ut fuit expositum satis dilaniata, et minime in bono aucta^c pro calamitate intrinseca. Iam treuga hinc inde nequitia clientum inhoneste observata, timentibus consulibus ne nubilosus aer tenebrosus efficeret annum, treugiam
 45 consulatum fecere iurare per suum. Et ne guerra Pisatorum tantis discordiis minus caloris obtineret, armaverunt quatuor galeas, ut qui portus Provintie contra velle Ianuensium ingredi^d vel ex eis exire temptaret, grave eis ilico prestarent impedimentum. In quibus Rodoanus consul fuit a sociis dominus preelectus, qui non modicis expensis constans mansit in partibus illis a mense Martio usque ad proximum festum sancti Andree venturum. Nam
 50 de faucibus exire volentibus egressum impedivit, nemini vero ingressum habere permisit, nisi ut verum fateatur gratia consulatus; raro tamen alicui quandoque favit. Et ne dies^e longo detineatur sermone, consules qui pro custodia urbis mansere, multas galeas et se-pissime ad offensionem Pisatorum faciendam mandarunt. Quadam vero die insonuit, quod Pisani cum quibusdam galeis pro offensione nobis et nostris inferenda Provintiam intra-
 55 verant. Ac proinde Obertus Spinula consul cum septem galeis illuc fuit obviam illis

a) i. quod g. erasum 1. a') per 1. b) contradic 1. c) augs 1. d) deest 1. 2. intrare ed. e) diem 1.

1167. premissus. Qui cum ex hac parte Monachi³⁰ esset propè videlicet montem qui dicitur Caput sancti Martini, Victimilienses³¹ primo galeas Pisanorum a Capite sancti Ampelii cernentes, mandaverunt unum hominem ex nobilioribus civitatis in butio, adventum galearum Pisanorum consuli et sociis prenuntiantem. Qui vehementer letati, ad pugnam se preparantes expectaverunt quantitatem galearum cognoscere; et cum sciverunt illas esse novem, et rumor inter eos creverat, quia alii ad pugnam alii ad aliud incitabantur, tandem inierunt consilium, et visum eis fuit comodius prelium cum se plurioribus minime foret miscendum. Euntes tamen nostre galee iuxta terram versus Nitiam, et Pisanorum properantes ad insulam Sancti Honorati, post hec infra biduum Rubaldus Bisatia consul cum galeis 4, auditis novis Pisanorum, velociori cursu se ad Obertum Spinulam iunxit. Et simul moventes¹⁰ ³² supervenerunt galeas Pisanorum, et super Forum Iuliensem³³ miserunt eas in fugam; et cum evadere non credebant Pisani, ex adverso apparuerunt galee 10 Sarracenorum; et videntes Sarraceni 11 galeas Ianuensium et 9 Pisanorum, omnes separatim pro galeis 11 fugiebant pro posse; et sic nox divisit illos, quod mane facto nusquam apparuerunt; quo facto Ianue redierunt. Interim galee Pisanorum tres in Provintiam iverunt, ad quas 15 consules mandaverunt galeas 7, quas Corsus consul duxit ad Sanctum Romulum, illas ibi diu expectans, quoniam ibi id est in partibus illis consueverant capere terram, et illis nec visis nec aliquid ex eis audiens, ascendit insulam Corsice; et eo modo mane galee Pisanorum ibidem terram ceperunt, et nostre eo itinere parum profecerunt. Iterum galee tres per totum garbum³³ querentes Pisanos offendere non invenerunt. Veniente mense 20 Julio Pisani advocaverunt Ianuenses ad pacem ineundam et componendam; et post multas oppositiones hinc inde ad invicem factas, convenerunt ut discordia in decem hominibus poneretur: et fuit posita e parte Ianue in Lanfranco Pipere Ianue consule, et Guilielmo de Marino et Otone de Caffaro et Philippo Lanberti et Symone Aurie; et totidem ex altera parte Pisana; et tamen hec electio nichil utilitatis fuit. ²⁵

Preterea infra illam estatem imperator Fredericus cum magno exercitu Lombardorum et aliarum multarum gentium adivit Anconam obsidendam et diripiendam; et post multos dies posita obsidione et cum* imperator intentus ad pugnam viriliter staret, Rainaldus Coloniensis archiepiscopus et Christianus Magontinus archiepiscopus, unus archicancellarius Italie et alter archicancellarius Teotonice, cum essent ambo pariter in^b Romanos ³⁰ tamquam hostes imperii pugnaturi, quadam die insidias Romanis posuerunt, et exeuntibus Romanis foras ad pugnam mixto bello, inter mortuos et captos fuerunt ex Romanis ea die circa 1700. Adepta victoria et desuper eis concessa, putantes Romam aut vi aut concordia cito fore subiugandam, mandaverunt quidem ambo archiepiscopi litteris et missis imperatori, quibus visis et perceptis, Anconam dimissa Urbem, id est Romam, accederet cito. De ³⁵ casu namque Romanorum imperator factus letissimus, studiosius laboravit ut pactum ante Anconitanenses firmaret, quo adstantes putarent recessionem imperatoris ideo esse, quoniam Ancona civitas velle imperatoris in toto compleret. Quo facto, imperator vexillis tubis omnique genere instrumentorum ad triumphum pertinentium Rome appropinquavit. Et convocatis Pisanis, qui secum militibus iverant, illorum consilio mandavit Pisas et ⁴⁰ Ianuensibus, ut exercitus quos convenerant imperatori, cito ad Romam conducerent. Et cum hoc fuerit Pisane civitati manifestum, statim consul Pisanorum cum quibusdam ad curiam ivit imperatoris. Qui post aliquantulum temporis imperatori dixerunt: *Domine imperator, cui totus mundus favit, Pisanam civitatem semper vera et fidelis Romano imperatori affuit, que a servitio vestro deesse non potest. Nuper audivimus, domine imperator, quod ⁴⁵ Ianuenses ad vestrum vocatis servitium. Nolite, si placet, hoc facere ut simul cum Pisanis exercitum facere debeant, quoniam incomode factum erit quicquid inimici mortales simul facturi conveniant. Non enim expedit vobis, ut circa Romam diu maneatis obsessam. Sumus enim procincti ad bellum, et vobis parati cum exercitu honestum prebere occursum; illi autem minime. Illud enim vobis revera innuimus; si Ianuenses duxeritis, et captos quos de suis habemus, pro ⁵⁰ quibus pacem ad nostrum libitum habere speramus, eis reddideritis, Pisanus populus de cetero non veniet vobiscum. At si nostrum forsitan vos gravat consilium, iniungimus et aliud verbum, quod imperialis maiestas mutare non poterit, quin vocem et rogatum Pisane civitatis exaudiat. Namque decoris vestri intuitu, et quia in omnibus vobis desideramus placere, duplicabimus*

a) deest 1. b) deest 1 2. 30) Monaco. 31) de Viaticiglia. 32) Fréjus. 33) i. e. aream sc. maris. 55

expeditionem quam Ianuenses facere promiserunt; et sic in eorum absentia aliquod incommodum non patietur turba vel aties vestre. Et sic imperator illos vera polliceri existimans, nobis Ianuensibus sponte dimissis, fallacibus verbis illorum acquievit.

Interea Ianuenses ad ea que imperator eis mandaverat, litteris ut arbitror eis responderunt hoc modo: *Expeditionem, domine imperator, faciendam promisimus vobis, nostris hominibus captis a Pisanis, primo a nobis recuperatis, et quos vestra curia palam liberari iudicavit: quod nondum ad effectum perduxit. At si denuo placeret vobis, quod sententia curie vestre nostrum desiderium adimpleret, licet iure non cogamur neque aliquo pacto tenemur quod cum exercitu ad urbem Romam debeamus venire, tamen decoris et dominatus vestri intuitu vobis occursum pro viribus faciemus honestum.* Et dum imperator duplicatum Pisanorum exercitum, sicut Pisani ei litteris et missis mandaverant, sollicitus expectaret, Ianuensibus nulla responsione premissa, morbus eximius^a aeris puritate turbata, militum turbas, agmina ducum, aties principum adeo mirabiliter invasit, quod pedites et sine numero viri ex multitudine populi imperatoris perierunt; et sic calliditas Pisanorum imperatorem seduxit, et ut ita vulgari sermone dicamus, hostem imperatoriam ad nichilum et in infamiam perduxerunt. Nam eadem infirmitas et dispar motus aeris pari voto animalia extinxit. Interim imperator casum suorum timescens, magis de reditu quam de obsidione tenenda cogitavit; rediit tamen festinus in Tusciam, et Pisanam civitatem et Lucam visitavit, nostros minime ex carcere liberans. Venit tamen usque ad Pontem Tremulum, ibique Opizonem Malanspinam invenit, qui imperatori usque Papiam ducatum amicaliter prestavit. Qui dum Alamanniam iret, quosdam de obsidibus Lombardorum in ramis arborum suspendit.

Hec vero omnia his modis peracta, Rodoanus consul, qui in Provinciam iverat ut supra expositum est, cum rege Aragonensi pacem inivit. Qua pace conventum fuit, quo Pisanos de tota terra sua debebat eicere et de cetero eos non recepturos^b, et quos in suo regno et res ipsorum inveniret, Ianuensium consulibus daret. Nam medietatem duarum navium Pisanorum, que venerant Barcinonie, Rodoano consuli dare et consignare fecit. Nam hec et multa alia ad utilitatem Ianuensium pertinentia in conventionem scripta sunt, sicut lector poteris in registro scriptum invenire. Nam in concordia illa fuit expressius dictum, quod civitas nostra quatuor galeis debebat afferre auxilium regi ad capiendum castrum Albaronis, quod comes Sancti Egidii contra prefati regis honorem optinebat. Ideoque Rogerius de Maraboto consul cum quatuor galeis pro eodem auxilio prestando armatis Provinciam adivit. Que galee octo simul fuerunt ad faciendam obsidionem prefato castro. Et cum presentia prefati regis machina aliaque instrumenta viriliter preparent ad capiendum castrum nominatum, mortuo Trencavallere prodicione suorum, placuit regi dilatare obsidionem. Quo facto galee Ianue feliciter rediere.

Preter hec omnia Corsus consul cum duabus galeis mense Octubri ivit Sardiniam, et tunc prefuit ibi tamquam dominus in iudicatis videlicet Calari et Arvoree usque ad mensem Februarii; et cum rediret, cepit navim Pisanorum, et plures Pisanos Ianuam adduxit. Et ex tunc cogitaverunt consules de exitu suo, et fecerunt collectam per libram denariorum sex; et naves eo anno iverunt laboratum; et castrum Clavari edificaverunt.

Sicut supra diximus de rebus gestis a consulibus rei publice, sic brevius quo poterimus, de his que causarum consulibus pertinent, sermonem vobis faciemus explicatum: in suo consistorio anni curricula honeste morantes publicisque utilitatibus minime deficientes, iura eque tractantes, cuique civium accurate ius suum laudaverunt.

Anno 1168. consulibus quinque in re publica existentibus, Idone Gontardo, Nubelone, Nicola de Rodulfo, Lanberto Grillo, Bellamuto; in causis quatuor consulibus existentibus, Guidoto de Nigrone, Guilielmo Cavarunco, Pascali de Marino, Ansaldono.

Superius exposui vobis evidentiori scriptura qua potui, que cuiusque consulatus tempore divina maiestas statuit occurrisset. Nunc vero invitus ea utique conor vobis patefacere, que in presenti consulatu non minus solito graviora arbitror contigisse. Nam res publica ad tantam pernitiem noscitur pravorum audacia pervenisse, quod vix suspicor eam tot imbribus impulsam in se ipsam regi potuisse, nisi multo amplius Dei quam hominis regeretur consilio. Qui consules nostram utilitatem semper in bono augere cupientes, treuguan

a) epidemicus ed.   b) loco recipiendos.   c) qm 1. 2. citto scribae loco qm.   d) potuisset 1.

1168. habentibus guerram³⁴, et maxime capitibus, iurare fecerunt. Qua iurata, post paucorum dierum spatium Cendatus ibat cum quibusdam soldariis in advocatiam, Ingone Berfolio in partibus illis similiter cum clientibus redeunte. At cum se viderent mixto prelio, et hinc inde pilotis³⁵ emissis, Cendato percusso, continuo occisus fuit. Ingo tamen Berfolius ibi vulneratus, minime tunc mortuus fuit; sed diu infirmitatem passus, isto consulatu obiit. Consules quidem suo arbitrio inde vindictam fecerunt. Preterea infra parvum tempus consules audierunt, Pisanos galeas 11 pro nostris offendendis in Provinciam mandavisse. Qui licet in tot et in tantis ruinis vehebantur, non eo minus galeas 13 armaverunt, quas post eas utili apparatu mandarunt, Nicola de Rodulfo in eis domino constituto. Qui equidem tamquam vir prudens vigilans, die noctuque tamdiu eas inquirens donec ad gradum 10 Milgoris nimio sudore et labore pervenit. Ibidem audivit, galeas Pisanorum 7 esse ad gradum Magalone³⁶, et quatuor erant ad Acdem; et remigantibus illis pro posse adversus illas, statim a longe viderunt illas. Nostris tamen ab illis visis, terga versi sunt Pisani; quos per totam illam diem nostri fugaverunt versus pelagus, et terram minime videntes preter Caput Crucis, nox separavit eas a nostris. Quibus vero dimissis, ipsa eadem nocte 15 retro redierunt ad Acdem, ubi erant alie quatuor galee Pisanorum. Mane vero facto iuxta lucem prope illos fuerunt, et fugere non valentes, vi omnes quatuor ceperunt. Namque Pisani harum galearum antea se multum voce iactaverant coram potestatibus illius terre, dicentes illis: *Nos utique, viri potentes, dominos maris videts; lanuenses nostros inimicos nusquam possumus invenire.* Ad quas quidem sublimes personas altera die Nicola consul 20 cum galeis suis et cum illis captis Pisanorum triumphator pervenit; a quibus quidem honeste receptus et valde laudatus fuit, et habita licentia lanuam feliciter redierunt.

Et facto et convocato consilio, narravit consul ea quae sibi prosperrime acciderant; et consulerunt ut per cursorem litteras portantem civitati Luce hoc patefaceretur; nam eo tempore tenebantur ad invicem lanuenses et Lucenses sibi contra Pisanos vicissim afferre 25 auxilium. Nam litteris illis precibus et monitis Lucenses exhortati fuerunt, ut continuo super Pisanos sicut hostes aggrederebantur. Quibus etenim non modice letificatis, ad castrum nomine Axanum, quod erat vel est constructum prope civitatem Pisanam circa miliaria quatuor, cum magno exercitu militum et peditum iverunt. Pisani utique ad illud suum castrum latentes, cum multis aliis qui de Pisana urbe tunc exierant eis obviam viriliter 30 exierunt; et pugna commissa, Pisani terga versi sunt. Ea namque die ex nobilioribus militibus Pisanorum et ex aliis prudentibus viris fuerunt satis numero capti, et Luce civitati mirabilibus laudibus in carcere ducti. Quam etiam victoriam Lucenses lanuensibus ad invicem litteris et missis intimarunt. Nam ingenti gaudio lanuensibus inde repletis, habuere consilium ad Lucam dirigere, ut de captis Pisanis et maxime de nobilioribus militibus, 35 Lucensibus postularent, et lanuam tot et tales ducerent, ex deliberatione quorum lanuenses diu Pisano carcere detentos rehabere possent.

Lucenses quidem, ut verum fateatur, Nicolam de Rodulfo consulem, et Enricum Aurie et Enricum Malumaucellum honeste receperunt, et diu ibi morantibus fere per spatium septem ebdomadaram, post multas questiones quasi inviti Lucenses demum quos voluerunt 40 nostri, sibi adsignarunt, videlicet Lanbertum Maiorem, Sicherium Gualandrum et Bulgarinum de Capruna et Guirardum Baratulum et Guinicellum et Obertum Sicherium et Guilinum de Baldezone, Guilinum de Hodierna et Silvanum et Lambertum Batibalian, quos Lucenses cum multis militibus usque ad turrin de mare duxerunt. Nostri etenim ad Lucam eos noluerunt recipere, ne forte in via aliqua insidia eis poneretur, per quam levius 45 amittere potuissent. Nam cum ad turrin de mare simul omnes pervenissent, relatum fuit eis quod Pisani mane cum exercitu illic venturi essent. Quo audito se parantes ad pugnam, posuerunt Pisanos in fundo turris, ubi erat aqua fetens et vermes. Mane autem galea Portus Veneris proinde veniente, ascenderunt eam, et lanuam cum Pisanis captis feliciter redierunt, eosque cum aliis quos habuerant in carcere ponentes. Qui namque ibidem non 50 diu morantes, datis obsidibus iverunt Pisas, et qui tamdiu laborarunt^a, quod Pisani consules iuramento eis promiserunt usque ad mensem unum ex lanuensi carcere pro^b ut melius possent extraherent. Venit mensis, quo cambitus nostrorum et Pisanorum factus fuit. Nam fuerunt Pisani numero 700, lanuenses vero 333. Equidem quam plures mortui fuerant,

a) laborarant 1. b) quo 1.

34) i. e. treugam iurare fecerunt habentibus guerram. 35) i. q. pilis. 36) Maguelonne.

et alter pro altero cambiati. Interea armaverunt galeas 16, quas Ido Gontardus consul super 1168. Pisanos duxit offendendos. Et cum iam pervenissent ad insulam Segestri, missis et litteris certi facti sunt, quod Pisani cancellarium Frederici imperatoris nomine Christianum cum 7 galeis usque Massiliam ferebant; et facto ibi comitorum consilio, ivit prefatus consul post illas in Provinciam cum galeis 8 usque ad insulam Sancti Honorati. Et morantibus ibi circa dies septem et non inventis Pisanis, noctu arripuit iter consul et pervenit ad insulam Corsice; et interim galee Pisanorum ad eandem insulam Sancti Honorati applicuerunt, et audientibus de galeis nostris que paulo ante inde moverant, iverunt cum magno impetu ad portum Agadani, et ibi cancellarium imperatoris et alios, malis eorum quam pluribus re-
 10 tentis et rebus, in monte Aceresto cum velocitate posuerunt. At cum Ido Gontardus consul in Corsicam perveniret, audiens denuo Pisanos in Provinciam ivisse, de suis galeis statim octo mandavit post illas, comitis galearum iussit ire cum reliquis octo ad destruendam insulam Planosam³⁷. Qui siquidem turres illius insule cum machinis et armis preliarunt; 37 et morantibus per aliquot dies, turribus minime captis atamen in parte fractis, et audientibus tunc^a preparasse galeas 32,^b custodia galearum nostrarum nostras redeuntes venturas aguverint; quibus simul iunctis et dimissa prefata insula, per partes portus Pisani letantes et gaudentes redeuntes, Pisani cum 30 galeis nostros in fugam vetterunt; nostre autem cursu velociore, Pisanis prorsus dimissis, Ianuam feliciter redierunt.

Interea post paucos dies Pisane urbis Villanus archiepiscopus, quem Pisani illorum
 20 calliditate pro imperatore de civitate in Monte Christo³⁸ fugaverant, cum abbate insule Gorgone³⁹ advenit Ianuam, in ecclesia sancti Laurentii martyris super populum humiliter et sapienter de pace predicans. Qui post aliquot dies Ianuensium consules et Ugonem archiepiscopum prece convenienti rogavit, quo usque Portum Veneris pro pace componenda, ex qua multum se dicebat sperare, irent secum cum Pisanis locuturi. Et facto pro-
 25 inde consilio, Ugo archiepiscopus et ecclesie nostre Obertus prepositus et Lambertus Grillus consul cum pluribus sapientibus viris Portum Veneris abierunt. Et inventis Villano archiepiscopo Pisano cum suis clericis et Lucensium consulibus cum sapientibus quibusdam, multa verba ad invicem contraxerunt. Nam cum archiepiscopus Pisanorum cognosceret, quod absque suis consulibus id quod promiserat et dixerat explere non posset, rediit
 30 Pisas, suos consules in proximo se habiturum promittens. Quibus aliquantis diebus expectatis, Ianuam nostri redierunt, non venientibus illis. Et transactis aliquantis diebus, facto consilio consules Idonem Gontardum et Ansaldum Goham et Paschalem de Marino causarum consules, et Refutatam iudicem ad Lucam mandarunt, apertius scire volentes, quam voluntatem Lucenses habent de pace Pisanorum, an non. Et abeuntibus illis in-
 35 venerunt Villanum archiepiscopum ad Portum Veneris, qui a Pisis redierat; et nolentes cum illo longos^c sermones componere, arripuerunt iter suum versus Lucam. Quo facto, archiepiscopus Pisanus misso et litteris insinuavit consulibus nostris, ut sine mora Portum Veneris adirent, quia multo amplius sperabat de pace trium civitatum componenda, que etiam poni debebat in tribus laicis personis, quisque de sua civitate, et duobus archi-
 40 episcopis et Luce episcopo. Cuius perlectis litteris iverunt ad ipsum archiepiscopum et prepositus noster cum pluribus sapientibus viris; et iunctis Pisanis simul et Lucensibus et Ianuensibus, atque archiepiscopis et Luce electo, tractaverunt diu, quibus modis pax posset componi. Et interim Ido Gontardus cum sociis suis a Luca rediit, et ex nostra civitate alios quam plures consules mandaverunt, cogitantes rem tractatam ad finem esse producendam.
 45 Nam post multas questiones tam facti quam iuris, res de qua agebatur et discordes fuerant, fuit posita finienda et concordanda in Otonobone Ianuensi et Girardo Bulgarello Pisano et Alcherio de Veio Lucense. Et cum verba videbantur fere quasi facta et iam in scripto redacta^d, et per abecedarium divisa, Guirardus Bulgarellus dixit: *Nisi Pisas vadam, que concordavi solus, explere non audeo*. Ivit, et redeunte mutavit factum; et sic verba re-
 50 mansere, scripto tamen concordie unicuique partium manente⁴⁰.

a) *supple nostris Pisanos.* b) *supple simul ac.* c) *longuos l.* d) *que sunt in uno forario in armario scilicet Pisas glossa manu saeculi XIII exeuntis l.*

37) *Pianosam.* 38) *insula inter Corsicam et Orbi-* qui a. 1168. fuerunt, legati ibi nominentur, id
 tellum sita. 39) *Livorno opposita.* 40) *Cuius* a. 1168. iam scriptum annoque sequenti, cum paul-
 55 *tractationis, quae non finita est, extat documentum* lisper pacis spes apparuerit, confirmatum esse oportet, v. infra. W.
 a. 1160. insignitum (Libr. iur. I, 244). Sed cum ipsi,

1168. Post hæc rex Sardinie Bareson coram consulibus veniens ait: *Domini et patres mei, tantò tempore moratus sum vobiscum, quod vix creditur in Sardinea quod sim vivus; et quam diu sic stetero, levius terram et honorem meum amittere possum: qua amissa, quod absit, de absolute debiti vel crediti vestri non esset de cetero verbum. Precor igitur probitatem vestram, quo simul Sardiniam ascendamus, et dabo vobis ibi coniugem meam una cum filiis, et castra que habeo, et obsides ad libitum vestrum ponam in manibus vestris, et insuper libras quatuor milia vobis ibi persolvam.* Et factò consilio, non placuit, ut de comunibus rebus factum foret dispendium itineris. Interim vassalli armaverunt galeas quatuor, quarum comune armavit unam; et daturus erat proinde libras quatuor milia. Quibus galeis Nubelon consul et Ingò Tornellus nuper electus iverunt, regem illum secum in Sardiniam ducentes. Qui 10 utique castra uxorem filios et obsides habuerunt^a; et ibi ordinaverunt, ut collecta fieret pro solvendis creditis regis, ad quas quidem colligendas et castra tenenda et custodienda Almerium de Porta, virum utique prudentem, cum soldariis dimiserunt dominum et custodem; et consules cum eodem rege et predictis personis Ianue feliciter redierunt⁴¹.

Post hæc ex Sicilia litterae advenerunt, quod rex nostram pacem multum habere desiderabat; et factò proinde consilio, legationem ad eum mandare placuit. Ivit igitur Bellamutus consul et Rogeron de Castro et Amicus Grillus, viri commendabiles, cum galea nimis expensis bene et honeste preparata; qui parum proficientes, absque ulla pace Ianuam redierunt.

Infra Loc civitates Lombardie, que simul fuerant concordate pro timore imperatoris Alamannie, mandaverunt litteras et missos ad nostram civitatem, ut consules aut irent aut ad eos mandarent pro concordia inter eos stabienda, quemadmodum alie civitates undique currentes fecerant. Et cum graviter forent tunc impediti, mandaverunt Obertum cancellarium et Ottonem iudicem de Mediolano; et nullam cum eis concordiam invenerunt. Interea consules nove civitatis, quam consules civitatum construxerant, et quam nomine 25 Alexandriam appellabant, eo utique quod dominus apostolicus Alexander appellabatur et tunc temporis apostolicatum regebat, qui etiam contra imperatorem Fredericum, qui totam fere Italiam dissipaverat, auxilium et consilium amice prestaverat, Ianuam venientes, exposuerunt se veros et bonos amicos Ianuensibus de cetero esse, rogantes illos quo auxilium in edificanda urbe prestarent. Quorum precibus exauditis, eis solidos mille dederunt, reliquos mille accepturi ab intransibus consulibus expectarent.

Interim prefati consules pro maxima utilitate Amicum de Murta ad Constantinopolim legatum mandaverunt. Quo factò, de exercitu suo et de solvendis debitis et creditis et de electione consulum cogitaverunt. Interim fuit prelium inceptum infra urbem, et hinc inde maxima copia armorum fuit; et graviter bello durante Iacobus filius Ingonis de Volta fuit 35 vulneratus, ex quo vulnere isto anno mortuus fuit. Fecerunt quidem collectam per libram denarios sex. Naves non minus eo anno iverunt, quam quod pax in urbe et cum Pisanis fieret.

Nunc dicendum est de consulibus causarum, qui utique res suo consulatui pertinentes miro et pulcro ordine gesserunt in re publica conservanda, auxiliis et presidiiis consulibus 40 comunis pro viribus affuerunt, iusticiam demum cuique laudantes, et iniustum minime foventes.

1169. Anno 1169. Anselmo Garrio, Ingone Tornello, Otone de Caffaro, Rogerio de Maraboto, Nicola Roza in re publica consulibus existentibus; Philippo de Bonifatio, Philippo de Iusta, Ansaldo Golia, Rolando Guaraco in causis consulibus existentibus.

Tempore isto res publica, que a sexto consulatu⁴², Marte virente, fuerat omni felicitate intrinsecus destituta, viris fortunatis bonis consulibus tradita, feliciter aucta^b fuit. Quibus intransibus; castra queque etiam alia rei publice tamen pertinentia honestis modis tractarunt. Et quia prefati consules tanta inbecillitate rei publice cives multo leviores solito cognoverant, et eorum auxilio eam vix posse ad pristinum statum reduci dubitarent, 50 eos demum hostiles manus si forte tempus prestaret in vicinis exhortatione consulum minime ponere velle presumerent, statuerunt ex libero suo arbitrio clientes numero 200 in urbe quam cito esse futuros, ex eis maxime qui promtiores actenus cognoscerentur ad

a) deest l. 2. b) augia l.

41) Diplomata, quae hoc anno facta sunt et de rege deducendo et de solvendis debitis sunt in Libr. iur. 55 l. 238-243. W. 42) i. e. inde à sex annis.

malum peragendum quam ad bonum, et qui omnia postposuissent preter Deum, quem 1169: non offendere fas est, leviter facienda vel incipienda, dummodo lucrum, et etiam quandoque parvum, se habituros sperarent. Venientibus predictis clientibus, consules fecerunt hospitari quosdam ex eis in domibus Ingonis de Volta et Amiconis, invitis dominis et dolentibus; que namque domus magnum litibus et discordiis prestabant fomentum. Alios quippe hospitati sunt in via que venit a porta desuper ecclesia sancti Laurentii. Eo utique fecerunt, ut introitus civitatis ex ea parte redderetur securior. Quo facto habuerunt infra se ipsos consilium dicentes: *Faciamus breve, ad quod omnes cives nobiles et infimi^a, quoscumque vocaverimus, iurent stare in nostra ordinatione de pace componenda, et inferenda* 10 *guerra illis qui contra nos aliquid facere presumpserint vel contra aliquem de populo, cui pro hac causa guerra forsitan appareret.* Et exponentibus suum arbitrium consiliariis viris, placuit omnibus; et supplicabant illis, ut hoc magis factis quam dictis ad finem ducere properarent. Primum citaverunt capita guerre, que iurare noluerunt, nisi primitus dampna sibi illata sentirent. Deinum iuraverunt stare de guerra et pace et de omnibus litibus in ordinatione 15 predictorum consulum. Quibus omnibus iuratis, quesierunt consilium consiliatoribus, quibus modis potius^b videretur procedendum ad tantum negotium finiendum. Qui post multas varietates consilii dicebant, iusticiam unicuique sufficere. Alii vero contra sentiebant dicentes: *Ne sit iusticia facta inter eos, ne forte ad maius periculum res publica forte veniret.* Tandem post multas ambages consules freti Dei auxilio elegerunt viam potiore^c. Equius quidem et comodius visum fuit illis ostendere quoddam figmentum, ut quicquid rigor equitatis iusticieque dictaret super guerram habentes cito determinarent, eo utique quod quisque ius strictum timens et expavescens, demum letus ad concordiam levius pervenit. Incepta vero lite et iudiciis hinc inde adhibitis, opposuerunt libellum primitus deberet ratione adduci. Quibus consules indignationem exhibentes, ut illos redderent timidiore^d, respuerunt libellos non esse rei publice utile modo introducere, ne forte negotium dilatarent. Loco itaque et die determinata qua causa oportebat disputari, fecerunt consules inter se cautionem, ut de cetero alicui de partibus rem ad placita pertinentem neque suum sensum nec alicuius illorum patefacerent, et causam quoad melius et cicius possent ad comune desiderium civium^e terminarent. Quo facto causam attentius inceperunt audire; et cum mortales questiones hinc inde opponerentur, et diutius res ageretur, sententie interlocutorie sepius occurrebant, quas quidem partes audire desiderabant; et ne aliquid sui lucri in dandis precognoscerent, maluerunt consules illas silere, quam quilibet partium se confortaret, et sibi quasi in subsidium aliquid audivisse diceret, non minus tamen sensum suum alter alteri patefaciens. Et cum omnia opposita tamquam viri comune 35 arbitrium portantes, amice et benigne audivissent, quod die multis impedimentis non poterant, nocte quieta facere dignum duxerunt. Omnibus inter eos questionibus pari ratione disputatis, et nichil prorsus omissis, cognoverunt, sex bella vel duella campestria inter cives maiores iure occurrere. Quo cognito: *Videamus, inquit quidam illorum, an ista bella sint publica auctoritate evitanda, an sit comodius ius strictum tenere.* Quibus contra, si bella 40 *minime factura civibus ostenderimus, comunem utilitatem nimio timore oppressam demonstrabimus. Et hoc nobis magis causam impediendi, quam facti deliberationem prestant.* Nam huic questioni acquiescerunt dicentes: *Expediatur cito curia archiepiscopi marmoribus, ut evidentius appareat, nos bella prenominata inter cives efficere velle, et hac exhibitione edita discordes exterriti, ad concordiam, Deo duce, levius poterimus convocare.* Quo facto affines 45 et parentes uxoresque^d partium timentes, amicos ad tanta discrimina pervenire, supplicabant secreto consulibus, ne ad ista conducerent cives. Nam consules in his facti letiores, prelia quasi volentes arguebant factura.

At cum consules his rerum argumentis desiderium et voluntatem illorum cognoverint, viam preelectam id est de non faciendis preliis mira assiduitate eligendam sanxerunt. Et 50 quia hec res tum timore tum veneratione erat incipienda, consules adiverunt primo dominum Ugonem archiepiscopum, qui secretorum suorum ignarus fuerat, omnia sibi sub taciturnitate exponentes. Cui quidem omnia mirifice placuere. Aiunt quidem: *Mandemus igitur, ut religiose persone archiepiscoputus ad tam bonum opus perficiendum cito veniant, ut freti eorum consilio, tam laudabilem causam ad honorem Dei desiderato fini ducere incipiamus.* 55 Hec res ita peracta, statuerunt parlamentum ante lucem ignorantibus civibus sonare, ut

a) infimos postea corr. infimi 1. b) potior 1. c) cium 1. d) uxorisque 1.

1169. cito mirantes consurgerent, et velotiori pede noctu quam die venirent; iniungentes, ut media contione reliquie beati Iohannis baptiste introducerentur, et cruces civitatis in una-
 quaque portarum per honestas personas tenerentur, omnisque clericatus tamquam in
 festivis diebus appareret indutus. Et civibus ad colloquium properantibus ista videntibus,
 obstupuerunt; qui licet transactis diebus ineffrenatim illic stare consueverant, tamen ea 5
 die quasi obedientiam portantes Dei instinctu apparuerunt. Surrexit quidem primitus
 dominus Ugo archiepiscopus, et consules post eundem, mira insinuatione cives aliciens,
 et de pace que instruenda erat, tum voce tum persone gestu miro ordine componens, et
 de periculo civitatis honesta queque et utilia, sicut Deo et populo convenit, angelica voce
 instruens, aures civium ampliavit, mentesque quorum quasi ad inaudita eiusdem pia 10
 senectus adduxit. Continuo appellaverunt Rolandum advocatum, ut ad pacem componen-
 dam et iurandam tum causa Dei, tum honore civitatis, tum quia periculum ultra urbs nostra
 non incurreret, festinus veniret. Quo audito, scissis vestibus lacrimando et voce altissona
 mortuos pro guerra invocando, renuens venire terra adsedit. Nam parentes, qui de pace
 constituenda consulibus auxilium prestare iuraverant, in eum surgentes, licet vim ei minime 15
 inferrent, tamen sicut eum decebat, ei supplicabant, quo iam nunc consulibus et populo
 satisfaceret. At cum consules illum quasi obstupefactum et se movere nolle cognoscerent,
 iverunt cum archiepiscopo et omni clericatu crucibus et teste ewangelio coram ipso, quasi
 coactum ad fbrum conduxerunt; et multis predicationibus adiurato, tandem in ordinatione
 consulum pacem quietus iuravit. Quo facto ilico Fulconem de Castro appellaverunt, qui 20
 equidem non erat tunc in contione sed tamen humilem et rationabilem responsionem emisit
 dicens: *Ego tamquam dominos et mee civitatis rectores consules volo exaudire; in hoc tamen,
 ne gravet illos non possum nisi socris mei Ingonis de Volta primitus data michi licentia pre-
 cedat.* Quo audito, consules cum omni clericatu domum illius iverunt, et in contionem
 ambos duxerunt. Qui ad iurandam pacem pari veneratione vocati et ad lectorium ducti, 25
 post multam murmurationem pacem quieti iuraverunt. Et ex hinc parentes omnes qui
 publice guerram portaverant, et quos consules utiliores cognoverunt. pacem in eorum
 voluntate iuraverunt, et osculum pacis quisque ad invicem alteri tradidit. Quo peracto
 tintinnabula per urbem sonantia, dominus archiepiscopus incepit *Te Deum laudamus* cum
 omni clericatu vocibus altissonis totam ecclesiam implens. 30

Hic multis eximius dignus laudibus extitit dies.

Ut civium quies, impiorum sic par fuit lues.

Nam nostre salutis pars fuit potissima dies.

O quanta pena malis idem tu nosceris dies.

A quantas iste cedens dampna pericula distulit dies. 35

Hostium letantur edes, quas iunxit clarissimus dies.

Principium pacis litiumque finis felix fuisti dies.

Per te pes ibit securus equus^b et miles.

Nec potuere mille, quod potuit una dies.

Annos ter binos inclita notasti dies, 40

Lis quibus duravit, quam tu fine beasti dies.

Te diem dierum Deoque pium cantabimus de cetero dies.

Tu quidem nobis lux, bonis dux, at malis crux fuisti dies.

Que passim fuerant sparsa, congregasti tu pia dies.

Annus mensis hora ortusque tui clarificetur utinam dies^a. 45

*fol. 79. Sed quia maiora semper ampliori desiderio audiuntur, ideo vobis primo de pace stilum
 premisimus. Sequitur ergo ut iam nunc incipiamus dicere de his, que idem consules pro
 decore civitatis fecerunt ante quam pax fieret, et que secuntur loco et tempore suo ordine
 plana expositione vobis exponemus. Namque multe coniurationes per urbem nostram hinc
 inde facte fuerant, non solum per eos qui simul litigabant, verum etiam per alios potentes 50
 et etiam infimos animadvertentes esse fortiores et securiores si litem forsan cum guerram
 43 habentibus immiscerent. Etenim per plebeia nostra rasse⁴³ et fautiones⁴⁴ semper tempore
 litis civilis aderant, cogitantes forici in cives quandoque consurgere et dominos terrarum

a) reliqua pars folii et dimidium prioris columnae folii insequentis (fol. 79.) vacua relicta sunt. b) equus 1.

43) coniurationes. 44) consensus in malo; vide infra.

iam incipiebant decognoscere; ad vindemias nec ad alia facienda quisque dominorum du- 1169.
 bus in montanis ne curabat ascendere, malens dampnum incurrere quam ad ignominiam
 sui corporis devenire. Nam insultationes, homicidia, furta, rapine, incendia per plebeia
 nostra sepiissime fiebant. Merito enim cuiusque corporis membra patiuntur, cum caput pati
 5 sentitur. Nihil mirum igitur si membra civitatis cassabantur, cum mater omnium et caput, id
 est civitas nostra, ultra etiam quam sit credendum patiebatur. Omne enim equum vel iustum
 iam erat apud nos quasi sopitum; locus iusticie vix poterat inveniri, cum fere omnia vi aut
 timore agebantur. Affines qui civitati nostre obedientiam portare eamque timere consueve-
 rant, iam superbire inceperant et civitatis nostre mandata prorsus vilipendebant. Si cives
 10 et etiam maiores re imminente quandoque ad loca finitimorum vergebantur, non oculo hu-
 militatis sed levitatis apud illos videbantur, et sepe pro minimis verbis crescebat lis usque
 sub armis; consulatus plebeiorum quasi eger factus parum in omnibus proficiebat. Nam
 sententias proferre minime ausus fuerat etiam inter vilissimas personas, si aliquid gravitatis
 in se continerent. Nam hec omnia superius vobis exposita, usque ad hunc consulatum de
 15 die in diem acrius vigere; et hoc propter civilia et plus quam civilia bella dicimus, que multo
 gravius solito exarsere. Etenim prefati consules quasi navis fluctibus impulsam impellebantur,
 et inter tot vie et vite varietates cogitaverunt predictas fauctiones, id est congregationes, in
 malo quo pacto vel quibus modis rumpi vel frangi possent. Elegerunt tandem ut irent per
 plebeia cum clientibus, ut forte in domos aliquos de malefactoribus capere possint. Iverunt
 20 namque versus Lavaniam cum clientibus multis Anselmus Garius et Oto de Caffaro; et
 versus Pulciferam Nicola Roza et Rogerius de Maraboto, ut omnia predicta male et impie
 versata possent in meliori statu revocare. Et factis coram omnibus consulibus hinc inde
 multis clamoribus, inter multas vindictas quas nominatim scribere non possumus, fecere
 quibusdam pedes, quibusdam manus truncari. Aliis rerum dampna intulerunt, et quosdam
 25 in carcerem posuerunt, et pecuniam ultra solidos mille adduxerunt in civitatem, et hoc
 tantum terrorem intulit reliquis malefacientibus, quod isto consulatu omnia diminuta et
 quasi prorsus cassata videbantur. Viator quidem notus et etiam ignotus ibat et redibat
 securus. Cives libere exhibant et morabantur incolumes. Res publica ad pristinum statum
 redire incepit, et ex tunc virere fuit visum quod primo fuerat defloratum; omne quod fuerat
 30 destitutum, istorum probitate cognoscitur relevatum. Unum quidem non decet nec etiam
 oportet nos silere, quod dicendo hos consules ad laudis maiora noscitur provehere. Nam
 inter tot mixturas quibus res publica debilissima facta fuerat, prefati consules ad modum
 guerram Pisanorum fecerunt, quod nemini visum fuit, nec etiam illis eisdem Pisanis, quod
 infra urbem nostram tot mala totque adversa vigerent. Equidem pretaxati consules relatione
 35 et maxime viva cursoris voce audierunt, Pisanos cum quibusdam galeis pro nostris offen-
 dendis in Provinciam ituros: preordinaverant quidem quatuor galeas pro portibus Provincie
 constringendis^b, quas velotiori apparatu ordinarunt, e quibus Nicola Roza consul dominus
 fuit a sociis preelectus. Ivit quidem ille consul et portus Provincie ita impedivit et impedi-
 endo adstrinxit, quod nemo ex portibus illis intrare vel exire ausus fuit, nisi primo consulis
 40 prefati licentiam habuerit; et insuper naves Pisanorum combussit, et per spatium duorum
 mensium illic permansit, cum non fuerat necessarium ultra mansisse: qui Ianue feliciter
 rediit, omnibus marinariis illic pace solutis. Pisani autem illic nostras galeas esse scientes,
 suas quas preordinaverant tunc mandare distulerunt. Interea Pisani magna calliditate cum
 hominibus Versilie, qui antiquitus pacis et amoris vinculo cum Lucensibus tenebantur, se
 45 iurarunt contra Lucam pro posse sibi ad invicem auxilium prestaturi. Quo cognito Lucen-
 sibus, statim advenerunt Ianuam auxilium et consilium tamquam a dominis et amicis que-
 rentes. Continuo consules nostri fecerunt consilium, et placuit senatoribus, ut quingentos
 milites eis amore, non aliquo federis districtu, Ianua civitas prestaret. Nam solummodo
 tenebamur ad turrim de mari presidiis Lucensibus subvenire. Putaverunt consules quis
 50 illorum aptior aut abiliior videretur pro omnibus his pulchriori modo agendis. Et quia res
 militaris erat et miles in his operandis convenientior videbatur, elegerunt Rogerium de
 Maraboto iturum. Qui dum cum sotiis, videlicet Alberico, Oberto Squartaficu et Oberto Tre-
 eguisse se per terram ituri aptarent, placuit consuli Luce ut mare usque turrim secum
 irent, ut causa velotior facta foret; et sic proinde galea quedam fuit statim viriliter preparata,

55 a) facere 1. b) constringendos 1.

1169. in qua consul Luce cum suis et Rogerius cum sociis suis usque turrim de mari incol-
 lumes abierunt. Quam turrim Ianuenses armis, victualibus, balistariis 22, lignamine
 omnibusque ibidem necessariis aptaverant, et magistros lignaminis illic mandaverant qui
 turrim prenominatam cooperuerunt. Qua expensa Ianuenses nullo vinculo iuris vel federis
 facere tenebantur, sed solo intuitu promissi amoris hoc fecere; et maxime quia Lucenses 5
 nequibant comode ad turrim illam venire propter Versilienses medio adstantes. Nam si
 occursus hoc predicto modo non fieret, et turris amissa foret Pisanorum calliditate, nobis-
 que esset magna infamia. Et quia Lucenses tunc maxime impediabantur, non solum turrim
 de mari sed etiam Corvariam et Axanum, que castra Lucenses tenebant, prenominati cons-
 ules omnibus necessariis aptaverant, sperantes a Lucensibus si tempus prestaret vicem et 10
 meritum habere. Et cum Rogerius consul una cum consule Luce et sociis ad turrim illam
 venissent, Versilienses et Grapheiani et Pisani cum exercitu in Versilia erant, et Lucenses
 similiter cum magna expeditione in eadem Versilia contra illos. Continuo Rogerius et Al-
 bericus et Albertus Treeguisse et Squartaficus et consul Luce consulis Luce in exercitu
 suum adventum notificaverunt. Qui enimvero admodum fuerunt letificati, tamquam suos 15
 exercitus foret duplicatus; et cum simul fuere consul Rogerius cum sociis, agitabantur
 qualiter milites quos Ianua promiserat habere possent addendos exercitui Lucensium. Con-
 tinuo cum consul Lucensis hoc sciverit, statim cum sociis nostrum consulem adierunt di-
 centes: *Desiderium vestrum, consul, hic ad optatum ducere non potestis, quoniam cum hostibus*
vicini facti sumus ad pugnam^a comitendam. Et tunc gratias debitas consuli agentes, hortati 20
 fuerunt illum quod equos solummodo sibi et suis acquireret et sufficeret. Confidebant
 enim rem suam Deo duce ad optimum reducere statum. Quo citissime facto et omnibus
 hinc inde militibus et peditibus armatis tamquam in procinctu belli, ecce continuo Guido
 de Mercato, Pisanorum consul, equo ut vir bonus armatus ad consulem nostrum locuturus
 advenit humiliter dicens: *Quare iste tam mortalis conflictus hodie erit? Michi enim de omnibus* 25
ex parte mea placeret, si vobis similiter visum esset, ut non fieret et statim cessaret. Nam pax
magis vobis optanda esset quam guerra, quam⁴⁵ utique ego pro mea civitate omnibus modis exproco.
Respondite ergo michi cito si placet, ante quam aties hostium misceantur. Cui Rogerius consul
 respondit: *Cuiusmodi pacem vos velle dicitis? Inimicus Dei est qui pacem spernit. Ego quidem*
pacem vestram et sine vitio vellem, sed timeo ne calliditas vestra inutilem et sine fructu pacem 30
querat. Cui ait Pisanus consul: *Deus scit, quod puritate et mundo corde eam peto; tu vi-*
deris. Si itaque vis eam pacem ad finem ducere quam Ottobonus Ianuensis et Guirardus Bul-
garellus Pisanus et Alcherus de Lucio Lucensis ad Portum Veneris statuerunt, ego utique eam
volo. Cui Rogerius consul ait: *Nosco illam sine fraude factam, et ideo illam non renuo immo*
colo. Convocato Rolando Lucensium consule et sociis, aperuit consul eis que e Pisano au- 35
 dierat, et complacuit illis. Qua iurata⁴⁶ per unum consulem cuiusque civitatis, rediit consul
 Rogerius cum prenominate ad Portum Veneris; et invenit ibi Otonem de Caffaro consulem
 cum galeis 6, que mittebantur cum multis clientibus ad auxiliandam turrim de mare; et
 audiente Otone pacem iuratam, cum galeis illis reversus fuit Ianuam cum omnibus illis.
 Et interim Pisani cum illo exercitu iverunt tunc ad castrum Axanum^b preliandum, et ut 40
 fertur non evasisset, nisi balistarii Ianuensium qui antea missi fuerant illud defendissent.
 Quo transacto, Oto et Rogerius fecerunt consilium, omnia que acciderant eis aperientes;
 quod Rogerius fecerat placuit, et pro pace illa confirmanda iverunt consules ad Portum
 Veneris, videlicet Anselmus Garrius et Ingo Fornellus et idem Rogerius cum pluribus sap-
 ientibus viris, inventis ibi Pisanis et Lucensibus similiter cum multis viris prudentibus. 45
 Et dum causa pacis diu subtiliter fuerit agitata^c, tandem tres prenominate persone civitatum
 concorditer concordarunt eam, et in scripto per abecedarium illam redigerunt. Et quia hec
 pax non poterat prorsus stabilire, nisi primo lites hominum Versilie et Lucensium termina-
 rentur, fuit ibi constitutum ut duo homines per civitatem eas viderent et diffinirent usque
 ad tunc proximum venientem mensem Augusti. Elegerunt proinde Baldizonem Usummaris 50
 Ianuenses, et Nubilonem, Guidotem et Malomusum Lucenses, Topertum filium Dodonis et
 Guirardum de Sancto Cassiano Pisanos; qui simul steterunt super illis litibus cognoscendis
 usque ad dictum terminum, et parum profecerunt. Nam infra hoc tempus Pisani per totam

a) pugnum corr. pugnam l. b) xa in loco raso l. c) corr. ex agitate l.

45) scil. pacem. 46) m. Madii a. 1169. Libr. iur. I, 244; cf. not. 35. W.

Tusciam novas amicitias quesierunt, sed nullas contra Lucenses habere quiverunt. Simi- 1169
liter ad subvertendas illas quas Lucenses habuerant laboraverunt. Videntibus consulis
Ianuensibus hoc sub calliditate factum esse, statim armaverunt octo galeas, quibus An-
selmus Garrius consul et dominus fuit constitutus; et qui cum perveniret ad Portum Veneris
5 cum illis galeis, cras veniente venerunt Baldezon Ususmaris et Nubilon ibi et Topertus
et Guirardus de Sancto Cassiano, quibus omnibus res decidenda missa fuerat. Quibus simul
iunctis, dixerunt Pisani nostris: *Damus vobis consilium ut consul vester Anselmus nullo modo
recedat a Portu Veneris, quoniam causa quam vobiscum diu ventilavimus concordata est.* Qui
continuo consuli dixerunt: *Si super Pisanos modo offensurus iveritis et pax pro vestro itinere*
10 *remaneret, maxima vobis esset infamia et inconueniens valde.* Et pro his verbis distulit consul
iter suum; et eo morante ibi insonuit quod quedam galea Pisanorum ierat Provinciam.
Statim consul Anselmus Garrius binas galeas misit in Corsicam, binas Caprariam, binas
Görgonom, quatenus obviam eidem fierent, et sic per decem dies litteris et nuntiis detinue-
runt consulem, semper innuendo quod causa pacis erat tunc ad finem producenda. Cognovit
15 demum verba illorum esse fraudulenter missa, ivit demum cum duabus galeis, et mane fuit
super Arnum, et ceperunt lignum veniens et in profundum maris illud submerserunt; et
cum esset super portum Pisanum, exierunt obviam due galee Pisanorum dicentes consuli
nostro: *Expectate ut simul prelium iniamus et nolite fugere bellum.* Isti autem illis dicebant:
Eamus versus pelagus pariter, et ibi prelium erit inter nos et vos, quia verendum est in verbis
20 *vestris fallacibus ne forte insidie nobis posite essent vel in latebris laterent, a quibus nos oportet*
cavere. Et hii circum inspicientes a longe, apparebant ligna venientia; et sic aliquantulum
fite euntes, cum cernerent se securiores et nullum auxilium eis ante captionem posset
venire, verserunt proram contra illas signa ensibus et vexillis sepissime facientes; quibus
visis Pisani terga versi sunt. Et Anselmo Garrio consule eunte usque Elbam insulam, in-
25 venit galeas suas quas miserat in die illa et loco quem eis predixerat, et facta ibi contione
surrexit consul Anselmus Garrius, dicens: *Viri prudentes, intelligite si placet; nam multa*
tempora transiere quibus nostra civitas infra terram Pisanos non ledit, et quia divina gratia
multis nobis triumphis prestitis nos iusticiam fovere indicat, honorificentius est nobis ut
illud ad honorem Dei et nostre civitatis incipiamus. Cui responderunt dicentes: *Domine,*
30 *miramur multum super sapientiam et prudentiam vestram quare hoc dicatis, cum scitis et*
multotiens audivistis, nostras galeas satis plures numero quam nos simus illud eundem verbum
quod dicitis cogitavisse et consilium inde habuisse; et viri prudentes qui eis galeis profuerant,
cognoscentes fortitudinem loci de quo intenditis, noluerunt prestare adsensum. Nam aliena
vita, domine consul, nobis si placet debet esse magistra. Ad aliud igitur mentem veritatis vestram,
35 *quia non deerit nobis illud quod Deus previdit.* Quibus consul respondit*: *Viri omni probitate*
vestiti, ne turbetur cor vestrum neque formidet, quoniam apertius cognoscitur quod iustam fo-
vemus causam, quam tunc temporis non cognoscebatur; et ideo si placet, verbis et consiliis meis
sicut vos decet et debetis acquiescite; et sic verbis consulis acquieverunt. Et euntibus illis ad
castrum Capalbi, fecerunt insultum viriliter, et combusserunt domos et omnia que extra
40 castrum et murum obtinuerant, et castrum utique prorsus cepissent, nisi de igne retro
comburente de reversione timerent. Multi eadem die vulnerati hinc inde fuerunt, et captis
rebus castrum et aliis lignis Pisanorum combustis, Ianuam feliciter redierunt, et adduxerunt
circa 50 captos Pisanos. Quo cognito Pisanis, ira moti armaverunt galeas 6 quas miserunt
Provinciam, cupientes ex hoc sibi vindictam sumere. Et consules nostri proinde statim
45 galeas 7 preparaverunt et miserunt illas, quibus Oto de Caffaro consul dominus et magister
fuit a sociis preelectus. Eo itaque tempore nostri negotiatores erant ad mercatum Forum
Iulii⁴⁷, et eo amplius timebatur ne a Pisanis tunc caperentur. Consul itaque Oto tamquam
vir prudens et honestus die noctuque eas inquirens, dubitans ne forte negotiatores qui ade-
rant ad nundinas Fori Iulii, timore illarum galearum turbarentur, pervenit cito ad mercatum
50 illud. Quo viso repletis ingenti gaudio et simul omnibus congregatis, surgens Oto de
Caffaro ait: *O viri nobiles et sapientes, estote memores prudentie et honestatis vestrorum pre-*
decessorum, qui non solum in Provinciam verum etiam ad portum Pisanum validum exercitum
conduxerunt, et expeditionem Pisanorum illic coram Deo et populo obsederunt, et summa vi
et magna potentia illos vicerunt, et sub nostris signis atque vexillis ad arbitrium nostrorum

55 a) R. cod.

47 Fréjus.

1169. *pacem fecerunt, et insule Corsice pro qua lis fuerat incepta medietatem integre vobis inviti dimi-*
 fol. 81. *serunt. Et quia Deus his diebus preteritis nos oppressit, multo amplius convenit ut fortiores*
rebus et animo vos prebeat, „quia quos Deus diligit corrigit atque castigat“, et ut vos cre-
dati me ista non dixisse temptando neque forma vane glorie, volo ut hec mea verba factis
concordent. Iuro per sancta Dei evangelia, quod si galeas Pisanorum invenero, illas non
5 evitabo, immo pugnam pro posse meo exquiram, et si forte fugam ut estimo petierint, eas si-
militer pro viribus tam diu fugabo, donec Deo annuente victoriam consecuti erimus: et hoc
bona fide observabo. Quo facto gens eximia que undique ad nundinas fuerat congregata, cla-
mans dignis laudibus eum exaltarunt, et statim, ut ego arbitror, circa homines 60 galearum
10 hortatione illius effectum prudentiores illud idem quod consul patenter iuravit observaturi iura-
runt; et inde assiduitate recedentes, invenerunt galeas Pisanorum ad insulas Arearum; et
nostris galeis a longe visis, statim alta pelagi petentes, nostre circa miliaria 20 cursu illis
velotiores fugaverunt, et tandem misericordia Christi Pisani pro posse pugnam vitantes
capti fuerunt festo beati Laurentii martiris galeis tribus; et nostris galeis redeuntibus ad
negotiatos prenomatos, maximam leticiam illis intulerunt; et sic cum magno triumpho
15 reverse sunt Ianuam feliciter.

Post paucos dies relatum fuit predictis consulibus, Pisanos in Provinciam galeas man-
 davisse pro offendendis navibus illis que ad nundinas sancti Raphaelis ituri erant. Quo
 audito consules fecerunt preconari per civitatem, ut nemo ad nundinas illas sancti Ra-
 phaelis iret preter in galeis, ut redeundo et eundo essent securiores; et insuper armave-
 20 runt 6 galeas pro custodia prestanda negotiatoribus illis et navibus alta pelagi petentibus,
 in quibus Ingo Tornellus dominus fuit a sociis constitutus. Ivit quidem in partibus illis pro
 portibus Provincie constringendis, quod utique satis honeste peregit; permansit quidem
 illuc spatium duorum mensium et sospes cum galeis lanue remeavit.

Interim Grimaldus, vir satis conveniens atque modestus, cum quadam galea in qua 25
 Setam iverat, ex Morrocho legatus sospes rediit.

Iterum prenomati consules mense Decembris armaverunt binas galeas, quas mise-
 runt in Sardiniam pro iudicibus consolandis et Arvorea et castra nomine Arculento et Ma-
 milla prefati regis Barcesonis; quod in Sardinia tenebamus, in meliori statu et securiori
 confirmando, et pacto cum quibusdam maioribus personis illius insule iniendo. Quibus 30
 galeis prenomatus Ingo Tornellus consul dominus fuit vocatus et constitutus.

Et pretaxati quidem consules multa suo consulatu expenderunt pro multis et variis
 negotiis et utilibus, que eo tempore eis inmutabilia apparuere; et ut collecta quam facturi
 erant ad minorem summam descenderet, statuerunt facere collectam in Saonam et Nabolim,
 eo quod tunc temporis de compagna civitatis lanue erant sicut scripto continetur in registro; 35
 et habuerunt nomine collecte de Saona libras . . . et de Nabolim libras . . . , et insuper
 fecerunt collectam denariorum 6 per libram, excepto eo quod collegerunt ab euntibus et
 redeuntibus et ecclesiis civitatis atque plebium. Eodem quidem anno non minus Ianuenses
 iverunt laboratum propter guerram Pisanorum que hostiliter durabat.

1170. Anno 1170. existentibus quinque consulibus in re publica, Boiamonte Odonis, Ogerio 40
 Vento, Otonebono Alberico, Grimaldo, Oberto Recalcato, in causis vero existentibus quatuor
 consulibus, Philippo Bonifatio, Frendezone Gontardo, Bonovassallo Usumaris, Otone For-
 nario; clavigeris Lanfranco Grantio, Rubaldo Boleto, Viride et Willielmo Caligis de Palio;
 Lanfranco et Ogerio scribis, Oberto cancellario existentibus: prefati consules satis inve-
 nerunt civitatem Ianuam in tranquillitate positam, quoniam guerra que olim intrinsecus 45
 fuerat tempore preteriti consulatus erat perfecto ordine solidata. Sed quia nondum erat
 radicibus fixa, et corda quorundam hostium adhuc videbantur tenebrosa et velut imbris
 plena, primo quam consulatum intrassent, habuerunt secreto in se ipsis consilium dicentes:
Videamus, inquit unus illorum, inquiramus viam salutis, benignitatis et modum, ut urbem
nostram in eo statu quo saltem nunc est integre conservemus, et insuper labore et vigiliis Deo
50 annuente pro viribus augeamus; quoniam verendum est ne audacia pravorum, tanquam canis
redit ad vomitum, ira impetu vel casu quolibet victorum viscera mentisque civium convocet vel
declinet ad odium consuetum. Cui alter respondit: Bonum est nos hic esse, dummodo mens
nostra ne sit ab opositis aliena. Puto enim mecum^b huius pacis nodum esse prefixum, ut ex
parte quondam litte habentibus commendabiles personas eligamus in medio positas, que divi-
55

a) h. l. spatium 5 — 6 litterarum vacuum relictum est in codice 1. b) metum 1.

dant vel secernant equum ab iniusto, et ponant sibi diem semper pro lucro, dummodo rem publicam ita super his gubernent in tuto, ut orta vicia eorum cura vel studio prorsus exterminentur de medio. Quibus tertius consul obponens ait: Cum de querimoniis nobis factis solum inter cives debeamus pronuntiare, et pariter simus fidei iuramento districti, qua ratione a nobis iudicanda dubito aliis posse concedi. Cui quartus consul benivolentiam captans ei facere respondit^a: Nam questioni vestre, socii, nequaquam more hostili oppono, addo vero tamen: audiatis quid sentio. Fiat nunc si placet hec presens electio, et tantum cogatur ipsorum devotio, ut quicquid egerint equo arbitrio, nostro semper laxetur edicto. Nam si unius abitus et unius mores pariter essemus intus atque foris, cum nos parum tangat vicium erroris, nobis foret forma et causa decoris. Consul quintus ultimus: Ego vestra opposita qui mente gero, precipuam quarti sententiam fero. Huius^b demum consilio acquiescentibus elegerunt ex parte Ingonis de Volta Nicolam Ebriacum et Guilielmum Buronem, et ex parte Rolandi advocati Baldizonem Usummaris et Lanfrancum Piper. Qui utique lites oriundas inter Falconem de Castro et Anselmum fratrem eius et Rolandum advocatum aut inter homines omnium eorumdem infra viginti dies sequentis consulatus iurarunt ratione vel concordia diffinire. Hoc ideo cautum fuit, ut cum consules se esse vacuos vel exoneratos inspicerent ab his videlicet quibus impediri possint, maiori et evidentiore cautela in guerra Pisanorum insudarent.

Appropinquantibus prenomminatis consulibus ad principium sui consulatus circa videlicet sex dies, comites Lavanie, Pennellus scilicet et filii Guirardi Scorce, clam nocturne invaserunt castrum Frascarii, et abstulerunt illud hominibus de Paxano qui pro civitate nostra tenuerant illud in feudum circa annos 40. Quo facto civitas Ianue tanto amplius inde turbata et mutata fuit, quanto factis vasallis maiori caritate solito nos diligere nobisque fideiorem esse debuerant. Unde celebrato inde consilio, ivit ad eos consul nomine Otobonus cum quibusdam castrum nominatum prefatis comitibus petentes. Qui preces consulis et sociorum exaudire nolentes, posuerunt dilationem, asserentes se velle expectare quosdam suos amicos, quorum consilio consules responderent, dicentes tamen et affirmantes de captione prefati castri communi Ianue nullam iniuriam fecisse; imo ad infamiam et odium hominum de Paxano hoc solummodo fecisse, aperta voce profitebantur. Quibus consul Otobonus sotorum consilio ait: Ego vice comunis Ianue appello vos tanquam vasallos, ut veniatis in curiam Ianuensem rationem vel iusticiam inde facturi. Qui enimvero tunc facere recusarunt. Redeunte vero consule simul cum sociis, civitas nostra multo amplius in comites Lavanie ira et animositate turbata fuit. Sed ne videretur quod ultra quam sit equum vel iustum incedere vel incipere aliquid vellent, voluntatis consulum fuit ut denuo castrum illud per consulem a predictis raptoribus peteretur. Abiit illuc Grimaldus consul, secum quosdam ex illorum amicis ducens, videlicet Bonumvassallum Usummaris et Otener: Fornarium tunc temporis causarum consules, et Arduinum Albericum et Picamilium. Redeuntibus autem illis castro non recuperato, civitas nostra acriori mente et validiori affectu in comites ira et indignatione comota fuit. Inito statim consilio et facta cum velocitate contione, consules coram omni populo iurarunt, quod si comites Lavanie infra decem dies proximos venientes castrum Frascarium sine omni conditione comuni Ianue non redderent. de cetero nec pax nec finis neque etiam aliqua concordia fieret inter Ianuenses et prefatos comites, donec Ianuenses castra comitum prorsus diriperent, et ab omnibus possessionibus suis penitus vacuos efficerent vel constituerent. Qui etenim vindictam facere cupientes, continuo castra hominum Cucurni et hominum Paxani ceperunt; qui ex tunc iuraverunt facere guerram simul cum valvassoribus comitibus ordinatione consulum, et insuper exercitum et collectam per homines suos, sicut eis prefati consules ordinarent. Quo facto civitas nostra preparavit se ad faciendum exercitum; nam militibus et peditibus undique citatis et convocatis, et emptis vel comparatis quam pluribus rebus exercitui necessariis, Oto Fornarius et Bonusvassallus Usummaris tunc causarum consules, simulque cum eis Arduinus, iverunt ad comites absque mandato consulum comunis Ianue, exponentes comitibus illis iuramentum quod in contione vel parlamento factum contra eos fuerat. Quo audito, dolentes habuerunt consilium; et antequam dictus terminus decem dierum veniret, mandaverunt comites consulibus, ut irent ad recipiendum castrum illud. Quare Boiamundus Odonis consul comunis cum Balduino Guercio, Guilielmo Barone, et Picamilio ad Sigestrin euntes receperunt illud, custodiam et vigiliam cum soldariis in eodem ponentes, treugnam

^a) R cod.   ^b) R huius cod. sed alterum huius alterius nominis interpretatio esse videtur.

1170. inter illos usque ad dies...^a iurare facientes Quo peracto, post paucos dies comites cognoscentes se incurrisse indignationem civitatis, advenerunt Ianuam in parlamento iurare volentes, captionem prefati castrum ad contumeliam vel iniuriam civitatis minime fecisse. Tandem post multa verba iuraverunt coram consulibus et multis aliis, se pacem et guerram de cetero ubique facturos, et insuper collectas per homines suos facere, quaecumque consules comunis Ianue eis preceperint.

Interea relatione cursorum dictum fuit, quod Pisani galeas ordinaverant in Provinciam missuri pro offensione illis facienda, qui civitati nostre victualia afferebant. Scientibus hoc consulibus nostris, armaverunt sex galeas, et Rapallini unam, et Saonenses alteram, et Naulenses terciam, quas miserunt in Provinciam ad custodiam navium euntium vel redeuntium, per spacium mensis^b unius mansuras. Quibus fuit Obertus Recalcatus consul dominus et guida a sociis constitutus et preelectus; qui etenim dum per diversas partes in predicta custodia honeste et prudenter et caute maneret, advenerunt quatuor galee Pisanorum terram capientes longe a loco quo tunc erat consul, fere miliaria 60. Audientibus vero Pisanis nova de nostris galeis que posite fuerant in insidiis, sine mora pelagus repetentes; parum 15 dampni tunc nostratibus intulerunt. Consul vero prefatus ex illis audiens, post eos cursum suum cum galeis arripiens, evanuerunt ab oculis suis; et non inventis Pisanis, transacto termino mensis Ianuam feliciter rediit.

Interea legati imperatoris Constantinopolim nomine Comtostephanus, Costamunitus et Doxapatri et cum eis Gibertus interpres imperii, missi tunc temporis domino pape Alexandro, 20 cuius nomine civitas Alexandria edificata fuit et hoc nomen illi inpositum, mandaverunt consulibus, rogantes eos, quo binas galeas eis usque Terracinam mandarent, quibus ad nostram civitatem, ad quam delegati ab imperatore Constantinopolim fuerant, possent securiter venire^c cum magna pecunia, que promissa fuerat comuni Ianue in pace dudum inter Iannenses et imperatoris legatum constituta. Ordinaverunt statim consules, ut ex 25 galeis novem quas supra paulo ante ego Obertus cancellarius vobis exposui, tres mitterentur ad illos legatos conducendos; et ideo Boiamons Odonis consul cum Rubaldo Bisatia ad galeas nostras ivit, Oberto Recalcato consuli omnia innotescens. Mandaverunt ex illis galeis trinas usque Terracinam, quibus ivit Guilielmus Buron, Simon Aurie, Nubelonus, Nicola de Rodulfo, Rubaldus Bisatia, Obertus Spinula, ut prudentia tantorum virorum asso- 30 ciati, sine aliquo timore Ianuam possent letiores venire. Statuerunt prefati consules, ut Trepedicinus, qui Pisanus fuerat, cum duabus suis galeis, et homines Portus Veneris cum totidem per totam estatem in Portu Veneris morantes, guerram Pisanis assiduitate facerent. Qui viriliter facientes, ceperunt galeam unam Pisanorum, qua ibant duo consules, unus 35 anni presentis et alter anni preteriti, cum quibusdam aliis potentibus et nobilibus Pisanis. Ductis vero illis et positus in carceribus cum multis aliis qui diu capti detinebantur, legati imperatoris die Veneris mensis Iunii advenerunt Ianuam, et attulerunt secum perparos 48 56,000^d, quos ex gratia imperatoris comuni nostro cum litteris imperialibus aureo sigillo impressis dare satagebant; quos civitas nostra recipere noluit, quoniam legatus noster Amicus de Murta nondum venerat, et dubitabatur quid promissum vel actum fuerat inter 40 ipsum et imperatorem. Nam tamdiu prudentia consulum illos verbis detinuit, quod legatus Amicus dives et felix rediit; et tanta discrepantia facti et verborum differentia claruit inter ea que legati imperatoris consulibus dixerant et que scriptis illorum continere videbantur, quia honeste non potuit locum concordia invenire, cum minime legatos deceat mandati fines excedere nec iniunctum sua peritia preterire. Igitur maluit comune nostrum milia 45 perparorum predicta respicere quam ad aliquod inconveniens incaute voluissent devenire. Sed ne in curia imperatoris vel alias putaretur, quod civitas nostra aliquid iniuriosum vel etiam vitiosum sancto imperio scienter contulisset, constat, eundem legatum Amicum de Murta ad sancti imperii providentiam fere remisisse^e invitum, ut ipse tamquam prudens coram imperatoria maiestate patenter confirmet, que suis videbatur legatis mirabiliter 50 displicere, et fiat sermonum legatorum varietas ita dilucida, quod possint promissa hinc inde merito remanere intacta 49.

a) lacuna 1. b) alium 1. c) venirent 1. d) numeris nostris scripta: 46.000. 1. 46.000². e) ita 1. legendum esse videtur fore remissum.

48) aureos. 49) Eodem tamen anno m. Oct. foedus initum esse, diploma Manuelis imp. palam probat. Libr. iur. I. 252. W.

Preterea prefati consules comunis lanue cum studio animositatis sine mora quatuor
 armaverunt galeas, et Nicenses rogatu ipsorum unam, et Sanctiromulenses alteram, in
 quibus sex Ogerius Ventus fuit magister et dominus a sociis adsignatus et preelectus. Quo
 recedente, consules post paucos dies audierunt Pisanos cum galeis in numero pluribus in
 5 Provinciam ituros. Addiderunt binas galeas Trepedicini in societate prefati consulis, que
 omnes simul ad eandem custodiam in Provinciam per spatium unius mensis et dimidii
 honeste perseverantes, lanuam feliciter redierunt. Quo transacto prefati consules relatione
 cursoris sciverunt, quandam galeam Pisanorum Sardiniam ituram cum consulibus et
 pluribus viris nobilibus. Dixerunt Trepedicino, ut cum tribus galeis poneret se in latebris
 10 vel insidiis, ingentem vel grandem pecuniam a comune sumpturus, si illam capere posset.
 Qui letus factus, cum duabus suis galeis et tercia Rapallinorum prope insulam Elbe ponentes
 se in custodiam, ceperunt illam Pisanorum galeam, qua erant duo consules, unus presentis
 anni et alter anni preteriti, quos cum sociis suis in carcerem posuerunt. Iterum galea Ricii
 de Paxano et altera Rapalli ceperunt aliam galeam Pisanorum, et cum illam lanuam
 15 ducerent, ecce stulus regis Sicilie, qui tunc temporis intravit in Yspaniam, abstulerunt
 illam nostratibus in partibus insule Zegi. Nam galee Portus Veneris bine et una de Vernatia
 et altera Paxani et quinta Sigestri, et tres Rapallinorum hoc anno viriliter guerram Pisanorum
 fecerunt, et magnum dampnum illis intulerunt. Nam consules cor et animum in guerram
 vehementer applicantes, denuo armaverunt octo galeas per compagnas civitatis, quas
 20 miserunt in Provinciam ibi per spatium mensis mansuras, quibus fuit dominus Grimaldus
 consul a sociis designatus. Et morantibus ibi, ecce galee Pisanorum venientes, fugaverunt
 illas, unamque ex illis nimia velocitate capientes, cum triumpho eximio lanuam conduxerunt.
 Quo facto Trepedicinus, qui Pisanus fuerat, ivit in cursum cum sua galea et altera Portus
 Veneris; et ceperunt navim Pisanorum ex Sicilia redeuntem, in qua magnum lucrum
 25 fecerunt. Et tunc Oto de Caffaro mense Octobris legatus rediit a Murrocho; et Rapallini
 qui guerram laudabiliter fecerunt, duas denuo galeas armarunt, quibus consules et in
 pluribus aliis, quas ego Obertus cancellarius in hoc libro non scripsi, multa de comunibus
 rebus expenderunt.

Interim Rogerius de Iusta, qui missus fuerat legatus ad Montem Pesulanum cum
 30 Petro Capra, rediit ab illa legatione. Interea mense Novembri Guidotus Linaiol civis Lucensis,
 vir sapiens et nobilis, legatus advenit lanuam cum litteris sigillo Luce sigillatis, rogans
 consules ut consilium facerent, quo exponeret quicquid sibi a comuni Luce fuerat iniunctum.
 Celebrato statim consilio, attulit litteras suorum consulum, in quibus continebatur, ut
 faceremus exercitum mari et terra ad succurrendum castrum Mutronis, quoniam audierant
 35 Lucenses, Pisanos continuo preparasse magnum exercitum ad turrin predictam Mutronis
 venturum; rogans iterum, ut consules facerent contionem, id est parlamentum, quo populo
 eundem sermonem aperiret. Quo peracto, patenter exposuit quod quidem consulibus
 nuntiaverat. Fuerunt consules nostri cum senatoribus, et super his diutius consilium
 habuerunt, et talem prefato Guidoto responsonem fecerunt: *Miramur super prudentiam*
 40 *civitatis vestre, cum Pisanis hostibus vestris satis sitis affines, et condam de illorum callidita-*
tibus laudabiliter semper fuistis solliciti, nunc ut fertis tanti exercitus cursore vel quolibet modo
nullam veri habuistis noticiam. Et licet iure vel pacto aliquo vobis milicia per terram non
debeamus facere succursum; quia tamen innuitis causam eminere periculum, faciemus validum
marique terra sine mora exercitum. Quibus legatus ait: *Vereor, patres moribus approbati,*
 45 *et vix corde cernere possum, quod super vestra dulci responsonem sit utilius procedendum.*
Puto enim mecum, quod si milicia vestra propter moram et sumptus galearum pro hiemali
tempore ne debeat desiderio nostro prodesse, petitio civitatis Luce vix aut numquam lucebit in
lucem, et insuper sumptus vestre nobilitatis erunt quasi notati pro infectis. Veniat igitur unus
vestrum, si dicere audeo, mecum, et sit uterque consulatus in unum, quid sit utilius sibi eligere
 50 *profuturum.* Voluntati cuius consulatus noster satisfacere cupiens, consul Otobonus pro
 his rebus statuendis ivit cum prenominato Guidoto ad Portum Veneris cum sociis Guidoto
 de Nigrone, Enrico Mallone, Petro Vento, Albertone Ricio. Qui repente galeam armantes
 et ad turrin Mutronis venientes, ecce due galee Pisanorum venientes obviam illis cum
 tribus butiis, et non dimiserunt pro illis quin in terram ponerent Lucenses quosdam et res

55 a) cursum 1. b) h. et desunt 1. 2. c) vox punctis postea deleta 1.

1170. illorum, eiectis pilotis⁵⁰ et sagitis. Pisanis vero ibi remanentibus, nostra galea ivit ad
 quandam bretescam⁵¹, quam Lucenses fecerant longe ab illo loco versus Pisas circa 4 vel
 6 miliaria; et nocte facta, non inventis ibi consulibus Luce, ecce galee Pisanorum, facientes
 illis insultum, non potuerunt nocere eis; et sic nocte illa ad Portum Veneris redierunt.
 Secunda vero die duabus galeis cum festinatione armatis, venit consul cum sociis et legatus⁵
 ad turrim Mutronis, et non inventis consulibus Luce, dixit consul Otobonus Guidoto legato
 Luce: *Quicquid dicturus eram consulibus vestris, vobis illorum vice dicere et exponere volo.*
Ite, dicite illis, quod civitas Ianue pro posse parata est facere expeditionem maris et terre, vide-
licet ad succursum turris de Mutrone. At si acies Pisanorum ita procinctas et paratas ad
bellum sentiunt, quod Lombardi milites propter moram longi itineris, et exercitus maris propter
hiemem ne possint eis optatum prestare succursum, quo milites 300 nostri nomine capiant,
⁵²*quibus procul dubio promissas soldatas⁵² amicabilem solvemus; et insuper quatuor galeas*
habebimus ad Portum Veneris. Quibus auditis verbis, legatus Luce letificatus ait: Queso
dicite michi hunc sermonem coram his vestris sociis, et galee hominibus huius, et date michi
manum et osculum, ut et ego confidentius hoc meis consulibus possim promittere, et etiam in
animam vestram iurare. Cui consul Otobonus satisfecit, sicut isdem legatus dixerat. Et
 statim mare turbato, quidam ex fortioribus viris deposuit illum in terram. Eo eunte retulit
 omnia per ordinem consulibus et senatoribus Luce, et iuravit in parlamento, quod consul
 Ianue eo predicto modo omnia exposuerat.

Quo facto Lucenses consules litteras suo sigillo impressas prefato consuli et sociis ad²⁰
 Portum Veneris mandaverunt, quibus continebatur quod electio triumcentum militum sibi
 pernimum placuisset^a, et ex tunc Ianue civitas ab expeditione maris et terre cessaret, eo
 addito quod ad Portum Veneris octo galeas haberent. Quibus litteris remissis civitati Ianue,
 Otobonus cum sociis dubitans ne forte veritas aliter esset, cum tribus galeis statim ad
 turrim sepe dictam reiterato iverunt, et invenerunt ibi Gualtrotum consulem Lucensem cum²⁵
 turba militum; et simul loquentes, dixit consul Lucensis, electionem triumcentum militum
 comuni Luce quam plurimum placuisse; et tradidit illi alii litteras similes prioribus, quas
 Oto noster consul sociis suis consulibus assignavit. Quibus hoc modo peractis, Pisani in-
 terim cum magno exercitu militum et peditum, quem etiam a tribus vel quatuor mensibus
 latenter et sapienter congregaverant, turbis Lucensium pedetentim appropinquant; et³⁰
 cum pax a Pisanis sepius per tres dies Lucensibus petita iam esse non potuit, commiscue-
 runt se utriusque civitatis acies; quorum conflictu hinc inde pluribus interfectis atque re-
 tentis, Lucensiumque castris penitus invasis, et custodes vel defensores turris vehementer
 perterriti et velut exanimis effecti, prefatam turrim Mutronis reddentes hostibus, multo
 melius ea die et ipso Marte contigit Pisanis. At cum Ianuenses fama referente audierint,³⁵
 Pisanos ad obsidionem turris insistere, cum summa velocitate marchiones comites et affines
 milites litteris et missis citaverunt, et a Portu Veneris usque Niciam universos habitantes
 premonentes, hostem et nimiam cavalcata ad succurrendam turrim Mutronis citissime
 prepararunt. At cum Pisani huius exercitus rumores persenserint, ilico destruentes⁵³, cursu
 continuo ad lares proprios remearunt. Quo facto, Obertus filius Sofreducci consul, et⁴⁰
 Acursus Iudex, Ugo filius Angli, et Trufa Lucenses advenerunt Ianuam, inaudita et tristitia^b
 nuntiantes, frontem submissam visusque abitudinem quasi sub rubore mixtam non minus
 ferentes; et qualiter rerum moderatrix omnium fortuna graviter illos tetigerat, tam populo
 quam et senatoribus more sapientum lingua facunda intimarunt, adferentes tamen, quod
 moris vel consuetudinis Luce quondam non fuerat tales infelices pati successus. Verum de⁴⁵
 misericordia Christi et amicitia Ianuensium quam plurimum confidentes, illud exorabant
 efficere notiscum:

Ut id quod pulsantibus fuerat imbribus defloratum,
Antequam sol intret leonis hospitium
Pristina sit florum copia ornatum,
Tunc candebunt lilia floribus in pratam,
Cum auspice Deo erit restitutum,
Quod Luce militibus vi fuit ablatum.

^a) placuisse 1.   ^b) tristitia superscripto postea ei alia manu 1.

50) telis ballistarum.   51) castellum ligneum.   52) stipendia.   53) turrim scilicet.

Quibus consules respondentes dixerunt:

1170.

*Quia preces vestras libenter admittimus,
Id quod mentem latet vobis nostram pandimus.
Antequam muletur luna septem vicibus,
Sit cum sole iuncta signo, vel in gradibus.
Mars atque Saturnus erunt in aspectibus
Trinis, at non quartis potius Sextilibus,
Septimique fuerit dominus retrogradus,
In octava domo is erit Mercurius,
Radios undecimi videt ipse Phebus,
Rutilans in tercio rubicunda Venus,
Iupiter undecimo fuerit direptus,
Tunc aties nostre erunt cum Lucensibus.
Sit utinam Deus utrisque propicius.*

15 Interea prenomiatus consul Lucensis et Willielmus Sardena nostre urbis consul electus simul cum Balduino Guercio, Nicola Ebriaco, Ansaldo Golia tunc consule^a causarum iverunt Lucam Ianuario mense pro his omnibus bono ordine statuendis. Nam prefati consules rem publicam satis honeste tractantes, fecerunt collectam infra urbem nostram denarios 8 per libram, exceptis denaris plebium vindictarum et navium.

20 In hoc anno consules causarum dictis et operibus publica negotia pro viribus explicarunt; qui equum et iustum amantes, cuique ius suum patenter et bona fide laudarunt.

Anno 1171. existentibus quinque consulibus in re publica, Alberico^b, Otone de Caffaro, 1171. Nicola Roza, Rubaldo Guelfo, Willielmo Sardena; in causis vero in quatuor compagnis quatuor consulibus, Willielmo de Nigrone, Enrico Gontardo, Willielmo Cavarunco, Anselmo 25 de Cafara. In is⁵⁴ quatuor compagnis quatuor consulibus, Bonovassallo Antiochie, Oberto⁵⁴ de Bonoinfante, Ansaldo Sardena, Ansaldo Golia; clavigeris Bagemo, Otone Pezolo, Oberto Mazuco; scribis Willielmo Caligis de Palio, Lanfranco, Ogerio, et Oberto cancellario existentibus.

Hic loquitur Obertus cancellarius contra invidos, qui presumptione illicita dicta vel 30 facta proborum semper vilipendere vel deprimere acuta lingua nituntur; quos idem cancellarius arguit hoc modo dicens: *Iure non potestis, o cives, reprehendere consulatum, cum in tanta varietate vel discrimine rerum propter eorum incuriam nec sordescat ius publicum, nec etiam minui videtis privatam. Nam si quondam sollers et provida cura consulum super his 35 nostra iam locum non potuit apud Pisanos ostes invenire, quid mirum? quidve fuit profanum? queso dicite, cives, si auctoritate senatorum consules nostri cum Lucensibus statuerunt, ut utrique cives bellico sudore debeant ad arma consurgere, ut iuvante Deo, qui consuevit casus asperos in prospera comutare, illud possint in noticia populorum defferre, quod utraque civitas participata exultatione debeat congaudere.* Nam prefati consules de infortunio quod Lucensibus contigerat, tamquam de proprio more amicorum dolentes; Pisanos circa 600 qui 40 Ianuensi carcere tunc detinebantur, senatorum consilio Lucensibus illis adeo assignarunt, et ut conclusis Pisano carcere mentem suam nimio merore vexatam ad gaudium plenamque leticiam convocarent; et abitis et comutatis hinc inde obsidibus, capti Lucenses cicius et comodius possent de tenebroso carcere ad lucem optatam venire. Quo peracto Nicola 45 Roza consul comunis Ianue et Guilielmus de Nigrone consul causarum, euntes usque Narbonam, Ianuenses ad compromissum exercitum, pena etiam illis iniuncta, vix ad urbem Ianuam conduxerunt.

Interea Trepedicinus qui Pisanus fuerat, cum galeis quinque dampnum grande intulit Pisanis. Nam denuo continua comutatione bis quatuor galee separatim immensam lesionem 50 eisdem Pisanis fecerunt, qui siquidem consules octo gatos et totidem galeas imponere et fere explere fecerunt pro utilitate futuri exercitus. Post hec navis Iohannis Toxicii, que itura erat Alexandriam, tempestate valida agitata in portum Aiacci in Corsicam ducta^d, nimia frigiditate ventorum passa fuit naufragium. Quo facto, propter metum Pisanorum continuo armaverunt galeas quinque et navem preparaverunt, quas ad prenomiaturum

55 a) consul 1. b) Abberico 1. c) nun nullis 1. d) ductam 1.

54) i. e. iis.

1171. portum miserunt, ut res navis illius ad civitatem nostram conducerent; quarum utique tam nave quam et galeis grandem partem velocitate duxerunt.

Dum enim ista acciderunt, homines de Paxano, qui de calliditate comitum Lavanie castrum Frascarii preterito consulatu amiserant, invaserunt castrum Zerli; et vi tenentes illud, comites Lavanie obsederunt illud; et quo obsessio, homines de Paxano reddiderunt 5 illud consulibus comunis Ianue, quemadmodum et comites castrum illorum prefatis consulibus reddiderant. Quo facto comites Lavanie advenerunt Ianuam de hominibus Paxani graviter conquerentes; causa quorum diu ventilata, tandem consules castellum Zerli comi- 10 35 tibus Lavanie reddiderunt⁵⁵. Namque in mense Madii Willielmus Sardena consul comunis Ianue cum Lanfranco Pipere, Nubelone, Corso, Oberto cancellario adivit Lucam, volentes scire si victualia exercitui necessaria quem facturi erant, per totum proximum mensem lunii possent apud Lucam sufficienter invenire, attamen cum proficuo et sine dampno Lucensium, videlicet hoc modo ut modius grani et ordeï et mensura vini et aliarum rerum exercitui necessariarum denariis^a duobus tribus, et non ultra, egentibus venderentur. Quibus siquidem consules Luce se nullo modo facere posse consulti responderunt. Et quia gra- 15 vissimum erat et evidens periculum in tanta temporis brevitate tam grandem^b exercitum constituere, et maxime cum mille militibus clientibus et peditibus multis cuncta necessaria non apud Lucam sed per totam Tusciam vix labore nimio possent inveniri, et galee et gatti ad terminum illum facti non poterant esse, dilataverunt exercitum tam maris quam terre voluntate consulum Luce commodius^c esse faciendum in futura estate. Attamen 20 simul sermones habuerunt dicentes: *Pisani hostes nostri destruxerunt turrin de Muirone anno preterito; oportet igitur et decet altitudinem nostrarum civitatum, ut turrin satis Pisanis proximior hedificare labore continuo incipiamus.* Quibus ita dicentibus, placuit hoc consulibus, et senatoribus non displicuit, ut tamen amore Lucensium, et maxime odio Pisanorum, equis expensis in littore maris eam edificarent, et ut ita dicamus in placia Pisana vicinior Pisanis 25 et proximior quam altera non fuerat. Et mandaverunt consules Sismundum Musculam, virum utique probum et honestum, et cum ipso Raimundum magistrum, ut eligerent locum in predicto littore ad edificandam turrin aptiorem et forcioem; et est locus talis. Quidam mons non multum altus est constitutus super quandam planiciem, quo castrum quoddam edificatum est quod vocatur Mons Gravantus, distans a mare circa duo miliaria. In radice 30 cuius montis oritur fons vivus et pulcher, aquas nimias et serenissimas ducens; facit quidem lacum, ex habundantia cuius tota planicies fere usque ad Serculum flumen impletur; paludes creat ingentes, admodum dempsas et spissas, quod a radice montis usque ad litus maris nemo potest transire propter loca aquosa et profunda nisi per quendam iactum petrarum parum altiorem aqua; et vocatur iactus iste Via regia, ad quam nemo pedes potest 35 adpropinquare, nisi forsan parvissimo navigio. In capite iactus cuius est pulchrum et laudabile edificium quod vocatur turrin de Via regia; que siquidem est rotunda, et in circuitu pedes 68, et debet edificari altitudo illius usque in brachia 80 et murus in circuitu ipsius brachia 60, et alter murus, quod appellabitur barbacana⁵⁵, levabitur arbitratu boni viri. Et ut verum fateatur, turrin predictam, quam Ianuenses cum Lucensibus ad Viam 40 regiam hedificarunt, ingredientibus Arnun vel faucem Arni clare possunt illam inspicere et sequentibus digito assignare^d.

Interea Rapallini armaverunt duas galeas super Pisanos, quibus dampnum magnum eo tempore fecerunt. Nam circa exitum huius consulatus Christianus archiepiscopus Magontinus, archicancellarius et legatus totius Italie, missus tunc a domino Frederico imperatore Teotonico intravit Lombardiam contra voluntatem Lombardorum, qui tunc temporis erant rebelles et guerram habebant cum eodem imperatore; et transivit flumen Tannaris, non ponte nec pede sed equorum velocitate prope civitatem Alexandriam. Et veniens in civitatem nostram, intuitu imperatoris fuit honestissime receptus, et ducatus illi prestitus usque ad Lunam. Unde rectores Lombardie indignati et ira quodammodo contra Ianuam 50 conoti, quedam civitates illorum prohibuerunt granum in nostra urbe adduci; attamen parum minus ducebatur. Sed quia tempus nimis erat ineptum et carum et victualia

a) ita corrigendum tam Murat. iure putavit; de 1. 2. ed. b) grande 1. c) commodis 1. d) assignare 1.

55) Huius litis, quae anno praeterito orta erat, compositionem v. Libr. iur. I, 259 sq. W. 55) murus 55 exterior, autemurale.

deerant per loca nobis vicina, ascendit ut ita dicamus mina grani precio solidorum decem 1171. et infra, et duravit hec pestis per spatium anni medii.

Interim prefati consules armaverunt quatuor galeas, in quibus Oto de Caffaro consul communis Ianue cum quibusdam nobilibus viris ivit in Sardiniam, et duxit secum regem 5 Baresonem Arvoree, qui fere per annos octo in Ianuam steterat pro creditis que Ianuensibus redditurus erat, a tempore quo fuerat ducatu et auxilio Ianuensium coronatus Papię. Qui consules fecerunt collectam denariorum 7 et semis per libram, preter collectam navium denariorum 6 et denarios quatuor secundum itinera, ex qua sibi credita solverunt et de 10 antiquioribus creditis grandem partem creditoribus reddiderunt. Consules vero causarum de his quae ad suum officium pertinebant satis honeste tractarunt, modum et mensuram more honorum servantes, cuique iusticiam civitatis consuetudine servata laudaverunt.

Anno 1172. existentibus sex consulibus in re publica, Simone Aurie. Corso Sigismundi, 1172. Otobono, Rubaldo Bisatia, Amico Grillo, Oberto Spinula; in causis vero in quatuor compagnis Philippo Bonifacii, Fredentione Gontardo, Wilielmo Crispino, Rogerio de Iusta; in 15 aliis quatuor compagnis Petro de Marino, Sigismundo Muscula, Philippo Baraterio, Rolando Guaraco; clavigeris Ugone Alberico, Martino Tornello et Malerba, Oberto existente cancellario; Wilielmo Caligis de Palio, et Ogerio Pane de comuni, in causis vero Ogerio et Gandulfo Constancii existentibus scribis.

Nam prefati consules communis honorem nostre civitatis augere cupientes, habuerunt 20 in urbe nostra colloquium cum Cristiano Magontino archiepiscopo et Germanie archicancellario, qui tunc legationem et vicem imperatoris Frederici gerebat per totam Italiam, dicentes hoc modo: *Domine, decet imperatoriam maiestatem, ut qui in tanta temporis varietate fideles imperio extiterunt, ab ipso imperatore et maxime a vobis, qui presentialiter vicem ipsius geritis, meritis et retributionem consequi debeant, et possint aliis esse bonum exemplum, qui fide et 25 operibus et bona maluerint voluntate forsitan participare vobiscum. Nos enim Constantinopolitani* imperatoris dona nobis transmissa, perparorum videlicet 28 milia, maiestatis imperialis intuitu sprevimus, et regni Siculi omnia comoda renuimus, quoniam in ipsorum amborum pace vel conventionem videbatur quodammodo honor imperii decrescere. Nam cum Lombardis huc usque distulimus asotiare; cursoribus et missis imperatoris per terram nostram transeuntibus 30 ducatum amice fecimus semper prestare. Que omnia Pisani non rogati, immo rogantes et supplicantes, contra decorem imperii facere non recusarunt. Que ergo dabitur utrisque merces, dic archipresul, qui multa coerces? Quibus archiepiscopus respondit hoc modo dicens: Vos honorastis me intuitu imperatoris; libenter quidem volo desideris vestris satisfacere. Nescio vero, quid vobis sit obtabilius. Dicite ergo michi, quid corde vestro sedeat carius; quia salvo 35 decore imperii honorem civitatis vestre volo pro viribus inquirere et implere. Cui responderunt: Domine, cives Lucenses tamquam nos ipsos diligimus, ex quibus in carcere Pisanorum sunt quam plures forte conclusi, quos ex eo carcere velut proprios, aut vi Deo annuente illos eripere, aut quolibet modo animi sinceritate cupimus eos ex eadem pena liberare. Quibus respondit: Ego in spiritu veritatis promitto vobis, quod pro viribus laborabo ut eos recuperem, excepto 40 quod guerram non faciam Pisanis neque ponam illos in bannum imperatoris; quia non sum missus pro guerra, sed pro pace in Tuscia vel in Italia componenda. Et ut prefatus archicancellarius cum puritate cordis ad deliberationem Lucensium laboraret, consules Ianue Lucensibus etiam ignorantibus iuraverunt se proinde daturos archiepiscopo libras 2300. Quo recedente ivit in Tusciam, et apud Senensem civitatem convocatis comitibus, mar- 45 chionibus, consulibus civitatum a Roma usque Lucam, et innumeris personis, celebravit ingentem curiam, ad quam consules Otobonus, Obertus Spinula cum quam pluribus viris nobilibus, Sigismundo consule causarum, Enrico Aurie, Ogerio Vento, Lanfranco Alberico, litteris appellati iverunt. Quibus honestissime receptis, post multa verba archicancellarius curia laudabiliter plena aperuit os suum; generaliter omnes salutavit ex parte imperatoris 50 Frederici, benevolentiam ab his sapienter captavit, cartam imperatoris exhibuit qua potestatem universalem ab eodem sibi concessam ostendit. Deinde Ianuensibus Pisanis et Lucensibus dixit: *O viri potentes, princeps Romanus imperator vester dominus Fredericus dolet de guerra quam simul habetis, pro qua etiam habitantes a Roma usque Provinciam ad invicem facti sunt inimici; et non potest de cetero pati vel ferre, quin pacem et concordiam inter vos 55 omnes componat. Vos itaque deprecamur et iubemus vobis ex parte ipsius, ut pro pace inienda**

a) Constantinopolitani 1.

1172. *vos prorsus ponatis in curia nostra. Volumus enim et optamus, ut Ianuenses sua probitate nobis primo respondeant.*

Quibus consultis cum Lucensibus, annuerunt precibus imperatoris. Pisani dubitantes et archicancellarium suspectum habentes, eo quod transierat per civitatem Ianue, induciam quesierunt. Qua impetrata, antequam a curia recederent, palam iuravit archicancellarius 5 episcopus Magontinus, quod pro pace componenda servicium illum sibi factum nec facturum erat, et bona fide pacem trium civitatum salvo honore illarum inquireret. Interim consules Ianue secretum habuerunt colloquium simul cum archicancellario, et post multa verba dixerunt: *Domine, si Pisani vobis minime satisfecerint iussa imperatoris observare nolentes, deceret vos ut guerram eis de cetero faceretis, et eos tamquam hostes imperii in bandum 10 domini imperatoris ponatis.* Quibus respondit: *Ego non exivi nec missus fui pro guerra Pisanis facienda; et multa expendi et multis indigeo rebus, et multo amplius indigerem si expeditionem facerem et proinde gentes simul coniungere deberem. Verum pro offensis quas domino imperatori Pisanos fecisse cognosco, et meis iussionibus non faverunt, si vultis convenire mecum, illis guerram faciam bona fide vobiscum, si Lucenses ex parte portus Pisani erunt in exercitu pro 15 posse mecum, et vos in mare cum galeis ad portum prefatum.* Cui Lucenses responderunt hoc: *Domine archipresul, si placet, esse non potest. Nam si castellum de Via regia et civitatem nostram solam dimitteremus, nimis esset verendum propter affinitatem Pisanorum. Estote vos cum exercitu ex ea parte quam dicitis, et nos erimus prope civitatem illorum ex parte montis Pisani, et Ianuenses ad portum prænominatum cum^a galeis.* Et tunc non potuerunt se con- 20 cordare, et redierunt Lucenses et Ianuenses ad Lucam. Et volentibus nostris consulibus ad urbem nostram venire, Lucenses supplicaverunt nostris, ut moram adhuc facerent, quousque ad curiam irent et redirent. Quibus euntibus et redeuntibus, supplicabant nostris consulibus de exercitu in Pisanos constituendo. Quibus consules responderunt: *Super prudentiam vestram, viri strenuitate fulgentes, satis miramur, quod hortamini nos ad tantas 25 expensas faciendas. Scitis enim, quia hac futura estate iuramento vobis tenemur exercitum mille militum in partibus vestris habere, et ducere super terras Pisanorum. Et si verbis domini archiepiscopi et vestris acquiesceremus, et postea nos cogeretis expeditionem mille militum facere, nimis durum et gravissimum et etiam inportabile videretur.* Quibus Lucenses responderunt: *Nolumus enim ut aliquid dampnum feratis, quoniam bonam fidem in omnibus 30 vos videmus habere; et ideo dicimus vobis: Loquamur denuo cum archicancellario; et si iuraveritis ei dare pecuniam, et per mare facere exercitum, statim sitis de expeditione mille militum et de pecunia danda in acquisitis vel acquirendis militibus in Tuscia absoluti.* Quo dicto, redierunt pariter ad archicancellarium, et^b hoc modo sese cum eo concordarunt. Iuravit quidem archicancellarius in presentia nostrorum et Lucensium et procerum curie, quod 35 denuo convocaret Pisanos Ianuenses et Lucenses in plena curia, ut pro pace componenda inter eos in eius curia se prorsus ponerent; et si Pisani hoc facerent, captos Lucenses primo de carcere Pisanorum liberaret. Deinde habitis hinc inde sufficienter sacramentis, daret sententiam de pace sicut scripta fuit ad Portum Veneris per Otobonum, et Alcherium Lucensem, et^c ..... Pisanum concordarunt. At si Pisani renuerent se ponere in curia prefati 40 cancellarii, deberet illos publice in bannum imperatoris mittere, et frangere omnia privilegia illorum, et maxime ea que ex Sardinea habuerant; et monetam Pisanorum faceret infamem et irritam; et insuper facere exercitum pro posse, et venire super Pisanos ex parte portus Pisani, et offendere illos tamquam hostes imperii; et Lucenses tunc expeditione ex parte montis Pisani, et Ianuenses cum galeis per mare in partibus illis. Et propter hoc 45 iuraverunt consules Ianue dare illi libras 1000. si hoc totum adimpleret. Quo facto, Pisani ad terminum constitutum redierunt; et post multas dilationes eis concessas, Cristianus archicancellarius imperatoris celebravit curiam magnam, in qua publice posuit Pisanos in bannum imperatoris, sicut continetur in litteris quas comuni Ianue mandavit. Et hoc est exemplum illarum litterarum: 50

C. Dei gratia Magontine sedis archiepiscopus et archicancellarius Germanie et totius Italie legatus, carissimis amicis suis consulibus Ianue et toti populo, salutem et optimam voluntatem. Perpetue mentis nostre memorie figentes honestissima bonitatis vestre servitia, que persone nostre toto mentis affectu et corporis assiduitate nuper, cum apud vos essemus, exhibuistis, ita nos vobis reddunt obnoxios, ut pre omnibus vestris Italie consortibus vos diligere specialiter 55

a) deest l. b) et h. m. s. c. e. c. l. q. a. deest l. c) et deest, lacuna relicta l. et prout Pisani ed.

debeamus, et civitatem vestram honorare teneamus et exaltare. Ea propter notum factus uni-
 versitati vestre, quod proxima tertia Feria post Letare Ierusalem congregata apud Senas Mart. 28.
 celeberrima curia, in platea civitatis consedimus, in conspectu prefeti^a urbis Romanorum, et
 soram marchionibus Anconitanis, Conrado marchione de Monteferrato, comite Guidone, comite
 5 Aldebrandino, et quam pluribus aliis comitibus, capitaneis, valvassoribus, consulibus civitatum
 Tuscie, Marchie et vallis Spolitane et superioris atque inferioris Romanie, et infinita populi
 multitudine contumaciam et superbiam Pisanorum ostendimus, humilitatem atque iusticiam
 vestram omnibus notam fecimus, et deinde causidicorum imperii iudicio, et assensu principum,
 10 episcoporum multorum videlicet et superius enumeratorum, et ad favorem omnis populi omnia
 privilegia Pisanorum quecumque a serenissimo domino nostro Frederico imperatore Romanorum
 invictissimo et ab omnibus predecessoribus suis obtinuerunt, cassavimus, et nominatim ea que
 de Sardineu et de ripa maris, et de libertate ac fodro civitatis sue ac terre, et de comitatu
 comitis Uguelini et comitisse Matilde, et insuper de moneta, quam irritam fecimus, et dari
 sive recipi sub pena rerum atque personarum prohibuimus; et preterea quicquid de honore
 15 atque utilitate ipsorum potuimus excogitare, eis imperiali auctoritate abstulimus. Deinde civi-
 tatem ipsorum et burgum atque personam et pecuniam in bannum^b domni imperatoris auctori-
 tate imperiali et nostra et misimus et publicavimus. Multo etiam his plura addidimus in con-
 fusionem eorum, que vobis nequaquam promiseramus, sicut ab amicis vestris Lucensibus luce
 clarius cognoscetis. Anmonemus^c igitur attentissime discretionem vestram, ut omni occasione
 20 postposita usque ad proximum pascha sive octavas ipsius pasche 50 galeas habeatis preparatas, Apr. 16. 23.
 20 Ianue, et 20 ad Portum Veneris, et 10 que versus Romam ducantur. Egimus enim cum
 prefeto Urbis, ut apud Civitatem Vetulam et per districtum suum et per terram comitis Alde-
 brandini libere et secure possitis eas ducere; et insuper exercitum vestrum cotidie preparatis.
 Idcirco autem sciatis, quod nullum prorsus vobis terminum de pecunia nobis solvenda dare
 25 possimus nec volumus. Multis enim ad presens propter id ipsum tenemus debitis, et damus
 militibus et precipue illis de Sancto Miniato. Inde est quod sapientiam vestram quam intime
 rogamus et sub sacramento quod nobis fecistis comonescimus, ut debitam nobis pecuniam
 determinato tempore statim persolvatis, et sicut in simplicitate et fide atque veritate vobiscum
 ambulamus, sic et ipsi nobiscum ambulate, et virtutem sacramenti et necessitatem tanti negotii
 30 observate sapienter.

Interim Rapallini armaverunt galeas duas, et homines Segestri 2, et Portus Veneris 1,
 et dampnum grande fecerunt Pisanis. Et tunc Corsus consul comunis cum duobus con-
 sulibus causarum, Rogerio de Iusta, Philippo Baraterio, iverunt in Tusciam et Lucam,
 locuturi cum Cristiano archicancellario, et portaverunt ei libras 500^d. Prefati consules
 35 armaverunt galeas 6, in quibus Simon Aurie consul comunis fuit preelectus et dominus as-
 signatus, qui infra mensem rediit, quoniam a consulibus Pisanorum sibi dictum fuerat,
 quod pax facta erat inter nos et Pisanos, pro qua pace componenda ivit Lucam Obertus
 Spinula, Amicus Grillus consules cum quibusdam sapientibus viris. Et interim consules
 ordinaverunt galeas octo, in quibus Corsus consul erat iturus; et steterunt pro spe tunc
 40 future pacis. Quo facto Othobonus consul et Sismundus Muscula, Lanfrancus Albericus
 et Obertus cancellarius iverunt Lucam pro eadem pace componenda; pro securitate cuius
 pacis iuraverunt mille Pisani et totidem Florentini, et mille Lucenses et totidem Ianuenses.
 Evacuata quidem spe pacis propter prodicionem quam Pisani et Florentini facere propo-
 suerant de castro Sancti Meniati, quod dominus imperator Fredericus in Tuscia tenebat et
 45 possidebat, et quod ei conabantur auferre, armaverunt prefati consules galeas septem, in
 quibus Corsus consul dominus fuit assignatus, que magnum dampnum Pisanis fecerunt, et
 in faucem Arni usque ad Sanctam Crucem et desuper ascenderunt, et ceperunt turres insule
 Planusie, et destruxerunt eas et quidquid erat in predicta insula edificatum; et hoc factum
 fuit ad opprobrium Pisanorum. Quo peracto, consulibus Simone Aurie et Oberto Spinula ab
 50 archicancellario domini imperatoris Frederici vocatis vel appellatis^e, redierunt Lucam, ut
 cognoscerent quid cancellarius de illa predicta pace esset factururus. Et cum ipsa pax tunc
 esse non potuit, prefati consules Othobonus et Simon Aurie simul cum consulibus Luce
 adiverunt archicancellarium domini Frederici imperatoris qui ibi aderat, rogantes ipsum,
 ut Pisanum consulem nomine . . . . . et socios, et consulem Florentinorum et socios,
 55 quos tenerat de castro Sancti Meniati, daret illos sibi retinendos in prexione⁵⁶ Luce. Nam

a) iufati 1.   b) banum 1.   c) Amonemus 1.   d) J. .OO. 1.   e) apell. 1.   56) i. e. prisione, carcere.

1172. post multa verba iuravit Cristianus archicancellarius Magontine sedis, qui tunc vicem imperatoris in Tusciam tenebat, se guerram pro posse Pisanis facturum ordinatione consulum nostrorum et Lucensium. Et tradidit Pisanum consulem nomine . . . . et socios lanuensium consulibus et Lucensium, quos in carcerem Luce cum aliis Pisanis posuerunt; et iuravit quod mitteret Florentinos in bannum imperatoris, et cassaret et destrueret omnia 5 dona et privilegia facta utrisque, videlicet Pisanis et Florentinis; et pro his omnibus recepit a lanuensibus libras mille monete Luce; et a Lucensibus habuit libras 1500. Quo peracto, armaverunt consules galeas 6, in quibus Rubaldus Bisatia consul comunis guida et dominus fuit a sotiis assignatus. Qui audiens tres galeas Pisanorum ad insulam sancti Petri⁵⁷ ivisse, ivit post illas quousque invenit eas, que ceperant navim nostram que de 10 Buzea venerat, et quam secum habebant; et sicut Deo placuit, easdem tres galeas Pisanorum in Sardinea nocte ceperunt, et in civitatem nostram cum magna leticia duxerunt.

Namque mense Decembris, videlicet in ebdomada sancti Thome, Opizo Malaspina, qui tunc temporis vassallus archiepiscopi erat, et Moruel filius eius vassallus comunis, qui a tribus mensibus coniurationem fecerant cum hominibus Lunisiane et hominibus Paxani et 15 illis de Lavania, et qui proditionem nostrorum castrorum tractaverant, advenerunt hostiliter, et nescientibus lanuensibus intraverunt Opizo Malaspina burgum Clavari, et obsedit castrum, et Murruel filius eius fuit ad insulam Segestri, et alii eorum societatis ad castrum Rivarolii, ubique viriliter preliantes, et fuerunt milites 250 et pedites ultra tria milia. Scientibus hoc nostris consulibus et civitas multis comota rumoribus, fecerunt parlamentum, et sine mora Rappallum mari et terra iverunt^a, convocantes amicos milites et omnes affines marchiones et archiferos et clientes multos. Antea quidem quam exercitus foret simul congregatus, homines qui in castrum Clavari fuerant, pacti sunt cum Opizone Malaspina, se daturi libras denariorum 300 si recederet burgo non combusto; pro quibus etiam Nicolla Roza, qui castrum intraverat, se ipsum Opizoni predicto obsidem dedit, quod utique 25 factum consulibus et omni populo vehementer displicuit. Et tunc exercitus lanue mari et terra contra marchionem et suos iter arripuit. Qui siquidem marchio rumores huius exercitus percipiens, secessit sine mora mortuis et vulneratis quam pluribus, et retentis 4 militibus Placentie, ad Rivarolum castra metatus fuit in plano Segestri. Veniens autem noster exercitus contra periuros et proditores homines Cucurni, ascenderunt montem armis et 30 ceperunt Cucurnum, et munierunt illud armis et viris; et inde versus insulam iter suum mari et terra arripientes, marchio Malaspina montanas partes quesivit, videlicet ad Petram tinctam. Altera die nostri euntes ad ipsum capiendum, cum fuerint super Muneliam, frigus^b et gelus inauditum fuit, et nix et ventus contrarius nimis, et sol iam declinabat ad occasum; et sic reversi fuerunt ad insulam, et maxime quia fides quorumdam marchionum qui nobis 35 cum venerant deficiebat, et maliciose contra nos actibus et consiliis machinabantur. Tandem verbis pacis et conventionis intermixtis treuga ad Segestrim facta fuit usque ad proximum pascha, et sic lanuam exercitus sospes cum victoria rediit. Pace quidem et liberaliter solverunt consules marchioni Montisferrati scausimentum⁵⁸, et cuique militum illius libras^c, et totidem Enrico Guercio, et marchionibus de Gavi⁵⁹ et de Bosco et de Ponzano, et 40 cuique peditum solidos 10 et victum. Nam prefati consules suum consulatum honeste et viriliter tractarunt. In fine tamen laborem eximium cum illis, qui electi fuerant, viriliter sustulerunt. Qui utique collectam fecerant per libram denariorum septem, preter collectam plebium et navium. Sicut enim prefati consules rem publicam sapienter et prudenter tractarunt, ita consules causarum ea que ad officium suum fuerant comissa sollicita mente 45 et tamquam viri sapientes disposuerunt, cuique ius suum comode secundum varietates temporum tribuentes^d.

1173. Anno 1173. existentibus sex consulis in re publica, Ansaldus de Trencleo, Iugone de Flexa, Lanfranco Alberico, Nichola de Rodulfo, Wilielmo^e de Nigrone, Bellamuto; in

a) manu anni 1173 additum 1. b) grigus, manu a. 1173 corr. frigus 1. c) legendum videtur libram; lacuna nulla 1. 50
d) Historia anni 1173 atramento fusco subiecta est littera maiori, nec Oberti manu, dum scriba saepius sensu non intellecto grammaticas regulas multum transgreditur. e) Welmo 1. et infra pluries.

57) in meridionali et occidentali ora Sardiniae. causam ponit; entschädigung, bezahlung. 59) Foe-
58) esse videtur i. q. excusamentum, excusaticum, dus defensionis vicissim praestandae cum marchione excusatio, pecunia, pensio, qua solata quis se extra Gavii d. 12. Apr. 1173 initum est. L. iur. I, 274. W.

causis vero Wilielmo Malone, Ugone Alberico, Guidoto Zurlo, Anselmo de Caphara; in aliis 1173.
 quatuor compagnis Pascali de Marino, Ansaldono, Oberto Maloacello, Alberto Grillo;
 clavigeris Curado Malfuastro, Wilielmo Zerbino, Rubaldo Lercario, Oberto existente cancel-
 lario; scribis Wilielmo Caligis de Pallio, Ogerio^a Pane in comuni, Ogerio^b et Gandulfo
 5 Constantii in causis. Istius consulatus principium multis fuit negotiis diversis impeditum.
 Nam Opizo Malaspina et Muruel eius filius, qui tunc temporis vasalli comunis nostri
 fuerant, accepta feudo mille solidorum illi anni, addeo verbis pollicitis^c omnique hostili
 calliditate corda sollicitavit proditorum, videlicet abitantium ab Airana usque Rapallum,
 quod fere omnes maligni cogitatione convenerunt in unum, insidiantes et pro viribus labo-
 10 rantes contra nostrum ius publicum, videlicet clam exercitum congregando, cogitantes
 prodicionem nostrorum castrorum sibi futuram, sicut in fine preteriti consulationis breviori
 sermone qua potuimus vobis per seriem exposuimus. Qui etenim rei publice consules ultra
 tria milia librarum mutuo sumpserunt, quando noster exercitus contra predictos marchiones
 exierant, ex quibus libris cuique militum clientum infra unius mensis spacium indifferenter
 15 exsolverunt quicquid illis fuerat promissum; et insuper castra additis in his clientibus, ut
 viri^e prudentes munierunt. Abentes cumscilium secum hoc modo dicentes: *Civitas nostra
 viris divitiis omnique rerum amenitate inter ceteras urbes affines propitia deitate prefulget.
 Si igitur nobilitatem vel demum quietem volumus conservare, ac vicinos hostis funditus
 intendimus de medio exstirpare, sanum et perutile esset, ut milites nativos in urbe nostra in-
 20 cipiamus creare.* Hac quidem ratione partem omnes concordēs extiterunt, in urbe lanue
 militiam vel milites esse statuentes. Et facto proinde consilio, silentiani⁶⁰, qui rem publicam
 annue nituntur augere, ad creandam militiam Deo auspice profuturam letiores solito aucto-
 ritatem yleri mente prestarunt. Qua habita, consules infra urbem et extra ultra centum
 milites spreto labore sumptumque nimio continuo creaverunt, et illos siquidem docentes
 25 more paterno, ut sepius addiscerent otio, quo possent levius perficere^d bello. Qui etenim
 post parvi, temporis spatium mense Iunio ad partes^e Muneia⁶¹ solum cum clientibus ex-
 euntes, existente capite militum consule Ingone de Flexa, edificaverunt castrum quod vocatur
 Villafranca, in presentia videlicet marchionis Malaspine et suorum adiutorum^f. Et ut ne
 videretur, quod propter discordiam dictorum proditorum affectus minor fieret in agenda
 30 guerra Pisanorum, armaverunt mense Aprili galeas 8 ad infugandos^g et capiendos Pisanos,
 et ut iudices Sardinee, qui quodammodo in fide promissa videbantur deficere, consul noster
 Lanfrancus Albericus, qui dominus galearum fuerat constitutus, illos ad fidem tenendam
 et servandam confirmaret.

Propterea audientibus consulibus, fama cursorum referente, quod due galee Pisa-
 35 norum iverant Provinciam, armaverunt quatuor galeas quas miserunt post illas, in quibus
 Oto de Caphara dominus et guida fuit a consulibus constitutus. Post hec intraverunt Pro-
 vinciam quinque galee Pisanorum, ad quas quidem capiendas vel vi fugandas manda-
 verunt consules 7 galeas, in quibus Ingo de Flexa fuit guida et dominus preelectus. Interea
 mense Octubris intrante Opizo Malaspina congregato exercitu, quoad potuit, ingressus
 40 terram nostram, et statim Montem Leonem obsedit. Mox lanua militibus suis et alias undi-
 que civitatis numero ultra 360 et peditibus archiferis 1500 sine mora in ascursu Montis
 Leonis iverunt. Rumore siquidem nostrorum audito, nostrisque visis^h militibus, Malaspina
 cum suis noctu ante lucem fugam petiit. Consules siquidem nostri cum predicto marchioneⁱ
 nullam concordiam ibi facere voluerunt, ne forte diceretur nos sub suo vexillo^k confedera-
 45 tionem ullam secum fecisse; disponentes tamen interim longius ire, ne forte dispendium
 factum videretur quasi sepultum, et ne civium iudicium^l exinde forsam^m minus videretur
 accutum. Armata ergo manu contra perfidos Paxanos perexerunt; qui transacto anno
 Malespine inportuna suasionē facti fuerant rebelles. Maximo quidem conamine castrum
 Paxani coram eadem Malaspina et Muruello et sui que militibus obsidentes; et licet victualia
 50 et queque necessaria mari, et dum illud ineptum adefat, terra, magno labore vehebantur,
 et terras et domos castrum cetera quequeⁿ comburentes, infra dies octo, muris undique
 ruptis miroque ictu lapidum fractis, castrum Paxani ceperunt. Ad quam siquidem captionem

a) Ogerio l. b) pollicitis f. c) uim l. d) perficeret l. e) partes l. f) hinc littera minori eodem tamen
 atramento pergitur l. g) infugandas l. h) ignuit l. i) marchione l. k) noxillo l. l) ita emendari in initium l.
 55 otium ed. m) forsam l. n) ceteri l.

60) i. e. silentiarum, v. supra a. 1158. 61) i. e. Muneia, Monelia.

1173. Ingo de Flexa con galeis 7 venerat, viriliter pugnantes quousque rei finis optatam per-
venit. Nam prefati consules rei publice collectam grandem in urbe et extra fecerunt;
nam consulatum intrantes numos tres per libram, et ex eo exeuntes numos novem colle-
legerunt, quos pro nimis expensis factis dederunt^a. Consules vero causarum auxilio illis
et cum silio amice subvenientes, cum sultatam suum modis decentibus rexerunt, cuique 5
civium ius suum amicabiliter dantes.

III.

OTOBONI SCRIBAE ANNALES.

A. 1174—1196.

*Congruum quidem et equitati atque iustitiae consentaneum esse dinoscitur, bonorum 10
actuum memoriam retinere, set in is maxime quae ad commodum et honorem rei publice per-
tinere noscuntur, in quibus bone indolis viri necessario debent studium et summam diligentiam
adhibere. Nil enim gratius est quam videre crescere publicum decus, ubi ius omnium sub gene-
ralitate concluditur. Agitur siquidem res privata, quotiens res publica patitur diminutionem.
Huius rei gratia ego Otobonus scriba gloriosum et commendabile opus quod quondam felix 15
memorie Capharus edidit emulans, quia tam laudabile propositum in heretia diu fuerat preter-
missum, licet brevitae sensus ad hoc insufficiens videar, tamen quicquid potui memorie com-
mendavi, et ad commodum rei publice Ianuensis et nobilium animos provocandos presenti
volumine in scriptis redegi, ut sit memorabile in aeternum; et si qua gestarum rerum questio
vel dubietas forte in posterum orietur, per presens autenticum scriptum veritas cognoscatur 20
omnisque ambiguitas auferatur. Unde felices successus victorias et res gestas, prout potui,
62 breviter intitulavi et scripsi sub quo millesimo⁶² et indictione, nomina etiam consulum communis
et iustitiae prefigurans.*

1174. Anno dominice nativitatís 1174, indictione 6. fuerunt consules rei publice Ianuensis
sex, videlicet Wilielmus Longus, Otobonus de Albericis, Oto de Capharo, Wilielmus Auriae, 25
Wilielmus Piper, Bonusvasallus Antiochiae. Consules vero iustitiae fuerunt in quatuor
compagnis versus civitatem Pascalis Eliae, Wilielmus Crispinus, Wilielmus Cavarruncus^b,
Wilielmus Fornarius. In quatuor vero compagnis versus burgum fuerunt consules Pascalis
de Marino, Rubaldus Lercarius, Rubaldus Ususmaris et Ansaldus de Nigro.

Hoc anno prenomínatus Otobonus de Albericis bis ivit legatus pro communi Ianue ad 30
regem Wilielmum Sicilie, filio quondam regis Wilielmi, qui filius fuit quondam regis Ro-
gerii, in galea; a quo honorifice fuit receptus, et de discordia quam diu habuerat civitas
Ianuensis cum regno suo, pacem et concordiam fecit cum honore et emolumento civitatís
nostrae⁶³. De discordia que erat inter civitatem Ianue et marchionem Malaspinam et filium
eius Murruelum, pacem et concordiam fecerunt, et emerunt ab illis castrum Petresecte et 35
Podium Ilicis, quae funditus destruxerunt⁶⁴. Fredericus imperator hoc anno circa festum
Sept. sancti Michaelis cum rege Boemie et maxima expeditione fines intravit Ytaliae, ac pervenit

a) ita 2. .... derant 1. b) ut bis scriptus in 1.

62) i. e. quo anno. 63) Privilegium scr. m. Nov. a. 1174. Libr. iur. I. 300. W. 64) Tractatio pacis
ab arbitris facta dd. 14. 15. m. Mart. ibid. p. 288—292. W.

ad urbem Astensem. Postmodum vero recessit inde, et aggressus civitatem novam Alexandriam et castra metatus est circa ipsam, et permansit ibi per totam hiemem illam usque pasca obsidendo; et impugnando eam cum Papiensibus et Wilhelmo marchione Montisferrati nichil ibidem profecit. Nam cum ipse imperator in sollempnibus et reverendis diebus dominice passionis et resurrectionis iam dictis obsessis dedisset fiduciam, et promisisset de non impugnando, quidam Theotonici nocte parasceue, reverentia passionis et resurrectionis postposita, clam fodentes, multi ex eis civitatem intraverunt. Alexandrini vero excitati percipientes hoc, currerunt ad arma, et eos penitus occiderunt⁶⁵. Preterea Ianuenses multum hoc anno impugnaverunt Pisanos, et plures galeas super eos miserunt, fugantes ipsos et capientes. Presenti quidem anno in quadragesima maximus ignis extitit accensus in domo Bellamuti.

Anno dominice nativitatis 1175, indictione 7. fuerunt 6 consules in re publica, et 8 pro iustitia, videlicet Fulco de Castro, Rogeronus de Castello, Ingo de Frexia, Rubaldus Bisacia, Ugo Balditionis et Picamilium. Pro iustitia in quattuor compagnis versus civitatem Boiamondus de Odone, Guidotus de Nigrone, Rogerius Iuste; in quattuor vero compagnis versus burgum fuerunt Obertus Malocellus, Obertus de Nigro, Tanclerius Alde et Ansaldo Ceba.

Hoc anno imperator Fredericus ab Alexandria obsidione discessit, transacto festo pasce dominice resurrectionis, et ivit cum exercitu suo contra exercitum civitatum Lombardie et Marchie, que⁶⁶ in partibus Montisbelli castra metate fuerant una cum marchione Malaspina, quae venire proposuerant super eum ad succursum faciendum Alexandriae; et castra metatus fuit ipse imperator in partibus illis non multum longe ab exercitu civitatum. Verumtamen mediantibus honis viris ac religiosis pepigit imperator cum eis, et nulla fuit ibi pugna; sicque Lombardi ad domos proprias remearunt. Imperator vero pervenit Papiam, et ibi moratus est.

Prefati namque consules egregie Ianuensem urbem rexerunt, ac persecutionem maximam intulerunt Pisanis, et valde eos impugnarunt. Rogeronus consul cum sex galeis eos fuit persecutus. Invenit quidem navem quandam Pisanorum maximam venientem de Sardinea de portu Turritano, quam multum impugnavit, et persecutus eam fuit usque in portum Pisanum, ubi exonerata fuerat. Attamen nichilominus eam aggressus fuit, et tam diu expugnavit, quod vi cepit eam, et in conspectu multorum Pisanorum et de eius vicinia eam combussit, et cum omni gaudio et triumpho Ianuam cum galeis suis pervenit. Postmodum Ugo Scotus claviger comunis Ianue, vir nobilis ac probus et honoris Ianue civitatis amator, dum cum quadam galea comunis armata ad guardiam Provinciae destinaret, invenit quandam galeam Pisanorum, quam cum ipsa galea sua in medio maris aggressus fuit, et fortiter unam per aliam impugnando, expugnavit et cepit, et homines cum galea ipsa Ianuam duxit et in carcere truxit⁶⁷.

Ceterum Fredericus imperator Ianuenses et Lucenses et partem eorum, et Pisanos ac Florentinos et eorum partem vocavit; qui omnes ad eum Papiam accesserunt, ubi ipse curiam tenebat, et ad eius instantiam de tota lite et discordia in eum compromiserunt, et in eius mandato stare iuraverunt. Qui inter eos pacem et concordiam stabilivit, et in ipsa pace concessit Ianuensibus medietatem Sardinee sicut exigebant, quam Pisani eis pro posse contradicebant, et pro qua guerra diu steterat inter eos. Castrum vero Vie regie, quod concessione domni Cristiani archiepiscopi Maguntini cancellarii et legati imperatoris super Pisanos, Ianuenses et Lucenses construxerant, destrui precepit⁶⁷. Pisani vero monetam Lucensem, quam maliciose cudabant et falsificabant, sub iuramenti debito interdixit; et precepit⁶⁸ ne amplius eam cudarent. Omnia quidem in isto consulatu letum et gloriosum finem susceperunt. Eodem quidem anno ignis maximus accensus fuit extra civitatem iuxta Sanctum Victorem in mense Ianuario.

Anno dominice nativitatis 1176, indictione 8. consulibus 6 existentibus in re publica, videlicet Nicolla Embriaco, Rodoano de Mauro, Ogerio Vento, Symone Auriac, Amico

a) i. e. traxit; traxit 2. b) precepit -- precepit desunt 2. c) vero montis Gravati seu via regie c. Bunbury.

65) quos inter et 150 sagittarios Ianuenses, v. Ann. Apr. Fridericus II donatione Pagano Balduino civi Mediolanenses et Placentinos. 66) scil. civitates. Messanensi, monetario Bruindusino, concessit. Memo-

67) Quod castrum omnino desertum a. 1221 m. rie di Lucca t. 3. p. 223.

1176. Grillo atque Balditioe Ususmaris; et consulibus 8 existentibus pro iustitia, videlicet Wilielmo Cavarunco, Henrico Contardo, Wilielmo Mallono, Philippo Iuste in quattuor compagnis versus castrum; et Ansaldo Golia, Oionone de Insulis, Sismondo Muscula atque Wilielmo Carmadino in 4 compagnis versus burgum, civitas nostra per Dei gratiam in maxima tranquillitate et fertilitate permansit. Prefati namque consules per totum ver et 5 totam estatem galeas armatas in custodia Provincie tenuerunt ad capiendos cursales et rebelles et illos qui contra devetum eorum^a ibant.

Hoc siquidem anno Fredericus imperator apud Lagnanum Mediolanenses et Brexianos^b cum exercitu suo et Cumensibus est aggressus, et inito certamine, tandem imperator ipse triumphum contrarium incurrit, et cum toto suo exercitu de campo fuit eiectus atque fugatus, 10 sicque Mediolanenses ex toto triumphum ac victoriam reportarunt; et hoc fuit in ei^c domada Maii pentecostes⁶⁷.

1177. Anno dominice nativitatibus 1177, indictione 9. fuerunt sex consules in re publica Ianue, videlicet Ingo de Frexia, Wilielmus Ventus, Wilielmus Longus, Rubaldus Bisaza, Wilielmus Sardina et Obertus Recalcatus. Consules vero fuerunt pro iustitiis in quattuor compagnis versus castellum Pascalis Heliae, Martinus Tornellus, Fredentio Contardus et Albertus Castanea. In quattuor autem compagnis versus burgum fuerunt Almericus de Porta, Petrus de Marino, Rolandus Guaracus et Wilielmus Piccamilium.

Hoc anno Wilielmus Ventus ad imperatorem qui erat apud Ravennam perrexit, a quo honorifice fuit receptus, et que cum eo stabilienda fuerant stabilivit. Isti quidem consules 20 Rubeum de Volta legatum ad Salahadinum regem Egypti miserunt, cum quo pacem firmavit. Civitatem denique in pace et tranquillitate maxima et fertilitate rexerunt, et ad letum finem omnia pervenerunt. In isto namque consulatu filia regis Angliae Ianuam venit, quam vasalli Wilielmi regis Siciliae, cuius uxor fuit, ad eum cum galeis in Siciliam transportarunt.

1178. Anno dominice nativitatibus 1178, indictione 10. fuerunt in re publica consules 6, et 8 pro 25 iustitiis, videlicet pro communi Wilielmus Modiusferri, Albericus, Nuvelonus, Bisacinus, Wilielmus de Nigrone et Otto Fornarius; pro iustitiis vero in quattuor compagnis versus castellum fuerunt Hugolinus Mallonus, Guidotus de Nigrone, Phylippus Iuste, Fulco Guiliae comitisse; et in quattuor compagnis versus burgum fuerunt Oionus de Insulis, Wilielmus Ursetus filius Nicole de Rodulfo, Pascalis de Marino et Rubaldus Lercarius. 30

Hoc anno mense Ianuarii dum prescripti consules essent electi, Fredericus imperator venit in Ianuam⁶⁸; nam ante per diem unam conthoralis eius Beatrix imperatrix venerat. Postea sequenti die ab adventu imperatoris venit filius eius rex Enricus; et moram fecerunt per paucos dies, et honorabilibus donis acceptis recesserunt. In isto siquidem consu- 35 latu discordia fuit inter Mazanellos et Navarros, et bellum fuit inde semel. Nam prefati consules, qui in tranquillitate et fertilitate Ianuam civitatem rexerunt, pacem et concordiam inter eos composuerunt. Omnia quidem ad letum et onum finem ipso anno pervenerunt. Consules vero iustitie tamquam viri legales et honesti officium consulatus feliciter exercuerunt, ius suum cuique civium amicabiliter tribuentes; et potestatem consulatus et acta publica successoribus suis in fine feliciter assignantes. 40

1179. Anno dominice nativitatibus 1179, indictione 11. consules fuerunt in Ianuensi re publica 6, et 8 pro iustitiis, scilicet Nicolla Embriacus, Ogerius Ventus, Otonus de Albericis, Balditio Ususmaris, Wilielmus Aurie^a et Amicus Grillus; in iustitiis vero versus castellum Wilielmus Mallonus, Wilielmus Cavaruncus, Wilielmus Tornellus et Wilielmus Fornarius; et versus burgum fuerunt Pascalis de Marino, Sismondus Muscula, Rubaldus de 45 Pinasca et Guido Spinula.

In isto consulatu prememoratus Balditio morbo confectus obiit. Discordia quidem fuit inter Amicum filium Amici Grilli et propinquos eius, et fratres Ogerii Venti, Petrum videlicet et Symonem; et bellum inde fuit apud Sturlam. Hoc⁶⁹ siquidem anno dominus Hugo archiepiscopus fuit vocatus ad concilium et synodum maximam, quam Alexander 50 felix papa III apud Lateranum celebravit, ad quam prenomatus archiepiscopus honorifice

a) in loco raso 1. devetum i. q. dicitur est. b) brexiani in loco raso 1. c) W. A. manu posteriori inserta.

67) Hic tres equites ad marginem picti. 68) In margine imperator, rex et Beatrix equis insidentes pinguntur. 69) In margine pictus papa Alexander adiecta voce Synodus.

ivit cum domno Oberto preposito Sancti Laurentii, Ogerio Galleta Magiscola, Enrico Auriæ 1179. atque Nuvelono in galea quadam egregie armata. Iocunde quidem et cum honore maximo in curia ab ipso apostolico et cardinalibus fuerunt recepti et tractati, et omnia privilegia confirmavit dominus papa, quæ ipse et predecessores eius ecclesie et urbi Ianue fecerant; et reliquias gloriosissimi precursoris et martyris Christi, videlicet beati Iohannis baptistae revelavit, et cum omni gaudio Ianuam remearunt⁷⁰. Prememorati consules civitatem et comune bene in omni felicitate rexerunt, et ad letum finem omnia pervenerunt. Filia⁷¹ regis Francorum hoc anno venit in Ianuam, quam Balduinus Guertius et propinqui eius cum galeis apud Constantinopolim transportarunt ad Alexium filium domni Hemanuelis imperatoris, cuius uxor fuit. Omnia quippe in isto consulatu letum finem perceperunt. Consules quidem iustitie omnia negotia et causas sine debito terminantes, et ius suum cuique civium amicablem tribuentes, regimen et officium consulatus successoribus suis consulibus in fine feliciter assignarunt. Hoc anno fuit primitus constitutum per emendatores, ut liceret reo, ut ante quemcumque consulatum vellet, posset convenire actorem.

15 Anno dominice nativitatibus 1180, indictione 12. fuerunt consules 6 in re publica Ianuensi, 1180. videlicet Ingo de Frexia, Wilielmus Ventus, Albericus^b, Ido de Carmadino, Symon Auriæ et Hugo Balditionis; et 8 pro iustitiis, videlicet in quatuor compagnis versus castellum Corsus de Palazolo, Tanclerius Phylippi, Obertus Pedicula et Rubaldus Porcellus; in aliis vero quatuor compagnis versus burgum fuerunt Iohannes de Infantibus, Obertus Roza, 20 Obertus de Nigro et Ansaldus Golias.

Prenominati consules pacem et concordiam fecerunt inter Ventos et Grillos. Hoc siquidem anno domnus Emanuel dive memoriae Constantinopolitanus beatissimus imperator, sicut divine placuit maiestati pro dolor obiit⁷² mense Septembris, festo beate Teclæ virginis et 23 martyris, secundum quod retulit Wilielmus Arnaldus nobilis Ianue civis, qui venit de Peira^c.⁷² 25 cum navi honorata frumento; unde christianitas universa ruinam maximam et detrimentum incurrit. In isto namque consulatu odium maximum et guerra crevit inter Rubaldum Porcellum et fratres, et Girardum Scotum et propinquos eius; sed non fuit inde bellum. Ex predicta namque discordia prefati consules pacem fecerunt inter Porcellos et propinquos Girardi Scoti; qui Girardus Scotus pacem recusando extra Ianuam abiit; bona cuius predicti consules destruxerunt. 30

Anno dominice nativitatibus 1181, indictione 13. fuerunt in re publica Ianue consules 6, 1181. et octo pro iustitiis; pro comuni videlicet fuerunt Anselmus Garrius, Ansaldus de Tanclerio, Nuvelonus de Albericis, Bisatia, Ido Picus et Wilielmus Auriæ; pro iustitiis vero fuerunt in quatuor compagnis versus civitatem Fredericus Albericus, Ugo Albericus, Anselmus de 35 Caffara, Wilielmus Tornellus; in quatuor vero compagnis versus burgum fuerunt Enricus de Murta, Pascalis de Marino, Amicus Grillus et Wilielmus Ususmaris.

Hoc anno morbus maximus et mortalitas fuit in Ianua, ex qua plures nobiles obierunt. In isto namque consulatu Gualterius de Moach, admiratus Wilielmi regis Siciliae⁷³, cum maximo stolo de galeis et plurimis uxeris⁷⁴ cum militibus venit in portum Ianuæ; quod 40 siquidem stolium prenomatus rex Wilielmus mandabat ad capiendam Maioricam. Cum stolio ipse Gualterius per totam hiemem stetit apud Vadim. Hoc anno ignis maximus⁷⁵ fuit accensus in Palazolo in nocte dominicæ nativitatibus, veniente festo beati Stephani prothomartyris. Hic nempe ignis maximum dampnum intulit civitati; totam enim fere contratam et viciniam Palazoli combussit et consumpsit. Consulatus quippe iustitiæ omnia 45 quæ sub eorum examine fuerunt, sine debito terminarunt, et in fine consulatus regimen et officium successoribus suis consulibus assignarunt.

Anno dominice nativitatibus 1182, indictione 15. fuerunt consules rei publice Ianuensis 1182. Ingo de Frexia, Nicola Mallonus, Wilielmus Modiusferri, Andreas Auriæ filius Symonis Auriæ, Picamilium et Spezapreda. In quatuor vero compagnis versus castellum fuerunt 50 consules pro iustitiis Wilielmus Mallonus, Wilielmus Buronus, Fulco Giuliae comitissæ

a) pdecessores 1. b) deest 1. c) loco vocis lacuna 1. 2. Peira ed. Peyra cod. Bunbury.

70) Ugo tunc a papa legatus a latere in partibus positus pingitur in margine. 72) Pera in ora Bospori. transmariis nominatus est. Libr. iur. 1, 307. W. 73) Figura eius habetur in margine. 74) Ucherii sunt 71) picta in margine, longis crinibus. 72) Loculo im- naves quibus equi vehuntur. 75) pingitur in margine.

1182. et Angelotus de Cafara; in aliis quatuor compaignis versus burgum fuerunt Enricus de Nigro, Obertus Lucensis, Tanclerius Alde et Ansaldus Golias.

Hoc siquidem anno cum prememorati consules se viriliter accingerent aggrediendi et impugnandi Vinguiliam⁷⁶ et incolas eiusdem loci propter immensum facinus quod fecerant capiendi nobilem et egregiam mulierem, Mariam videlicet filiam quondam Otonisboni de Albericis, uxorem Lanfranchi Richerii, Niciam proficiscentem, ecce homines ipsius loci lanuam venerunt, et mandato consulum steterunt, et iurando fidelitatem comuni Ianuae, castrum et totam terram consulibus reddiderunt⁷⁷. Preterea homines Vernatiæ⁷⁸ Pisanos, cum quibus pacem habebat Ianue civitas, in publica strata maris capere presumpserunt, et bonis suis ac mercimoniis, cum quibus Ianuam festinabant, eos expoliarunt. Verum quia moniti a perpetrato scelere respiscere recusabant, supradicti consules exercitu congregato illos fuerunt aggressi, et circa Vernatiæ castellum potenter castra metati, et tam diu illos per diem et noctem cum machina⁷⁹ et ceteris bellicosis instrumentis eos impugnarunt, quod vi ceperunt eos, et castrum et pecuniam ablatam supradictis Pisanis in integrum reddiderunt. Hoc etiam anno Wilielmus Modiusferri consul cum exercitu et cum Alexandrinis aggressus castrum Silvani, et obsedit illud, et cum gaudio et victoria Ianuam remeavit. In isto namque consulatu festo videlicet assumptionis beate Mariae, cum matutinum celebraretur, fuit maximus terre motus. Consules namque iustitiæ decenter rexerunt officium consulatus, causas omnes et negotia universa, quae ante eos fuerunt, fine debito terminantes, et consulatus officium ac regimen successoribus suis consulibus in fine consulatus feliciter assignantes.

1183. Anno dominicæ nativitatis 1183.^b fuerunt in Ianuensi re publica consules 6, et 8 pro iustitiis, videlicet Hugolinus Mallonus, Ansaldus Bufferius, Rubeus de Volta, Anglerius de Mari, Wilielmus Auriæ et Lanfrancus Piper; pro iustitiis vero fuerunt in quatuor compaignis versus castellum Oto Mallonus, Opizo Lecavelum, Ionathas Cavarruncus, Obertus Pedicula; in aliis autem compaignis versus burgum fuerunt Oto Pezullus, Vassallus Grillus, Rubaldus de Pinasca et Ansaldus Guaracus.

Hoc anno multa odia^c atque dissensiones fuerunt in civitate, videlicet inter Fulconem de Castello et Ventos ex una parte, et Bulbunosum et illos de Curia ex altera; et inde bellum maximum fuit in Bisanne⁸⁰. Prefati namque consules de iustitia omnia iuste et amicaliter tractaverunt, et ius suum cuique sicut iuris ordo postulat providegrunt, et cum honore maximo ad finem consulatus pervenerunt, et eorum successoribus acta publica et consulatus officium assignare.

1184. Anno 1184, indictione 1. fuerunt consules 6 pro comuni, et 8 pro iustitiis, 4 videlicet ex una parte civitatis et 4 ex parte burgi; videlicet in re publica fuerunt Wilielmus Tornellus, Nuvelonus, Rubaldus Porcellus, Amicus filius Amici Grilli, Grimaldus et Iacobus de Turca; pro iustitiis vero fuerunt ex parte versus castellum Wilielmus Mallonus, Albertonus Ricus, Rainaldus Strugnonus et Rubaldus de Curia; ex parte autem burgi fuerunt Obertus Lucensis, Viridis de Mastalo, Angelotus Vicecomes et Ansaldus Golias.

In isto namque consulatu illi de Portu Mauricio et comitatu rebelles fuerunt civitati; contra quos prefati consules exercitum dirigere destinaverant, et machinas plurimas et cetera bellica instrumenta fecerant preparari. Ceterum quia consulatus et majores predictorum locorum Ianuam venerunt, et fuis precibus ad pedes consulum et nobilium civitatis venerunt, et prostrati⁸¹ veniam postularunt, et offensis commissionibus satisfecerunt in ordinatione consulum et nobilium civitatis; pepercerunt eis, et remansit exercitus.

1185. Anno dominicæ nativitatis 1185, indictione 2. fuerunt in re publica consules 6, et quatuor ex parte civitatis pro iustitiis, et quatuor ex parte versus burgum; pro comuni fuerunt Nicola Embriacus, Ingo de Frexia, Wilielmus Ventus, Bisacinus, Synion Auriæ et Lanfrancus Piper; pro iustitiis fuerunt Obertus Pedicula, Iohannes Boletum, Balduinus Scotus et Martinus Tornellus; ex parte vero quae est versus burgum fuerunt Otto Pezullus, Villanus de Insulis, Bonusvassallus Brunus et Tanclerius Alde.

a) in margine m. saec. XIII exeuntia: hoc etiam anno alexander III papa obiit, et lucius III est in pontificem . . . .
b) indictio deest. c) multe odie corr. odia 1.

76) Linguiliam. 77) Quibus eodem anno potestas. 79) Ballista pingitur in margine. 80) Duo equites proprios sibi consules eligendi permissa est. Libr. pugnantes in margine. 81) Hoc depictum est in. I, p. 321. W. 76) Castrum in margine pingitur. in margine.

Isti consules pacificaverunt omnes discordias quae erant in civitate, et fecerunt collectam, et solverunt medietatem totius debiti quod comune solve tenebatur, pro quo marche et introitus comunis erant creditoribus comunis pignori obligate. Hoc anno civitas Ianue in pace maxima et tranquillitate permansit. Prefati namque iustitiae consules regimen et officium consulatus decenter et honeste tractarunt, ius suum secundum iuris tenorem cuique amicabiliter tribuentes, officium et regimen successoribus eorum in fine feliciter assignantes^a.

Anno dominice nativitatis 1186, indictione 3. fuerunt in Ianue re publica consules 6, 1186. videlicet Hugolinus Mallonus, Raimundus de Frexia, Wilielmus Tornellus, Wilielmus Auriae, Amicus Grillus et Wilielmus Piper; pro iustitiis vero consules fuerunt ex parte quae est versus castellum, Rubaldus Mallonus, Maurinus Rodoani, Albertonus Ricius et Wilielmus filius quondam Ingonis Tornelli; et ex parte burgi fuerunt Enricus filius Wilielmi Auriae, Obertus de Nigro, Gisulfus de Campo et Angelotus Vicecomes.

Isti consules collectam fecerunt, et solverunt medietatem debitorum comunis Ianue de eo quod restabat ex debito marcarum creditoribus. Hoc anno Wilielmus Tornellus fuit missus in Sardineam pro comune Ianue et negotiis Sardineae collocandis; et Nicola Mallonus atque Lanfrancus Piper ad Ysachium Constantinopolitanum imperatorem legati destinati fuerunt. Civitas equidem nostra in isto consulatu in maxima tranquillitate et pace permansit, et omnia letum et gloriosum finem per omnia susceperunt. Consulatus quippe iustitiae omnia, quae sub eorum examine fuerunt, fine debito terminarunt, et in fine consulatus regimen et officium successoribus suis consulibus assignarunt.

Anno dominicae nativitatis 1187, indictione 4. fuerunt in re publica Ianue consules 6. et pro iustitiis 8, quorum medietas ex parte illa quae est versus castellum, et alia medietas quae est versus burgum; pro comuni fuerunt Wilielmus Embriacus, Ansaldus Bufferius, Rubeus de Volta, Ido de Carmadino, Anglerius de Mari et Iacobus de Turca; pro iustitiis ex parte civitatis fuerunt Lanfrancus de Pallo, Oto Heliae, Fredentio Contardus et Wilielmus Galleta; ex parte vero burgi fuerunt Botarius filius Wilielmi Auriae, Wilielmus de Nigro, Lanfrancus de Mari et Bonusvassallus Brunus.

In isto consulatu dum civitas nostra in concordia maxima et tranquillitate maneret, caput extulit sathanas. Lanfrancus namque filius Iacobi de Turca, diabolico arreptus spiritu, interfecit memoratum Anglerium de Mari consulem comunis in civitate ante domum Bonatae cum quibusdam latrunculis et servientibus 16. die Februarii. Pro supradicto namque homicidio odia innumera et seditiones in civitate Ianuae initium susceperunt. Sepulte igitur inimicicie et discordie habuerunt peccatis exigentibus resurrectionem. Nam predicti consules ad tantum facinus ulciscendum ad honorem patriae se viriliter accinxerunt. Congregatis itaque nobilibus civitatis et populo, armata manu ad capiendos illos qui tantum scelus perpetraverant accesserunt, et domos et turrim⁸² ac bona eorum omnia radicibus destruxerunt, eosque de civitate penitus eiecerunt. Preterea nobiles viri Rubaldus Porcellus et Opizo Lecavelum peccatis existentibus mense Iulii in vigilia sancti Iacobi ad capitulum interfecti fuerunt: unde rumor et tumultus maximus atque seditio fuit in civitate. Hoc equidem anno mense Iunii inter festum sancti Iohannis baptistae et apostolorum Petri et Pauli Salaadinus rex Egypti manu valida et infinita Turcorum et Sarracenorum multitudine terram Suriae fuit aggressus, et peccatis exigentibus, campestri prelio Templarios et christianos vicit atque fugavit, Hierosolimam, Acon, et omnes partes illas cepit, excepta civitate Tyri, veram quoque crucem pro dolor^b, et regem Guidonem, qui eo tempore regnabat, captivum duxit in Damascum cum Wilielmo sene marchione Montis ferrati^c, aliisque plurimis militibus et baronibus. Contigit namque, quod vir egregius dominus Conradus marchio Montis ferrati cum esset Constantinopolim, divina inspiratione navem quandam⁸³ cum Ianuensibus ascendit, et ad partes Tyri feliciter accedens, in civitate Tyri, quae a captione Sarracenorum evaserat, se recepit; et cum quibusdam Ianuensibus opposuit se, et per totam hiemem illam civitatem ipsam defendendo et contra Turcos viriliter bellando, eam tenuit, et plurima bella vicit, et in Dei virtute obtinuit.

a) in margine manu saec. XIII exeuntis: hoc etiam anno lucius papa moritur, cui in papatu successit urbanus III ann. II, b) deportavit addit ed. c) Montis ferrati — Montis ferrati desunt 2.

55 82) Turris Anglerii de Mari destructa pingitur in margine. 83) pingitur in margine.

1187. Insuper autem prefatus marchio ad imperatorem Alemanniae et Phylippum regem Francorum, ad Ricardum regem Angliae, ad Wilielmum regem Siciliae, et universis fere baronibus et sublimibus personis, et ad civitatem Ianue, et Pisas litteras suas et nuntios destinavit, ut pro servicio Dei et eius succursu viriliter accingerent.

Hoc quidem anno Pisani pretermissis iuramento pacis cum exercitu Sardineam ascenderunt, et mercatores Ianue omnes, quoscumque invenerunt, bonis suis expoliarunt, et de grotis⁸⁴ et toto iudicatu Kalaris eiecerunt. Unde guerra inter Ianuenses et Pisanos incepta fuit. Ianuenses profecto exercitum maximum super Pisanos et stolium prepararunt; et cum essent apud Portum Veneris in manu valida et extento brachio parati et accincti aggrediendi Pisanos et eundi ad portum Pisanum: ecce littere regis Enrici filii imperatoris Frederici, quas impetraverunt Pisani, fuerunt consuli Ianue et exercitui presentate, quibus continebatur, quod rex ipse rogabat eos, ut eius obtentu et amore a Pisanorum offensione desisterent. Qui admissis regis precibus destiterunt, et exercitus universus ad lares proprios feliciter et ingenti gaudio remeavit. Verum nobilem virum et probitissimum Fulconem de Castello cum galeis 10 super Pisanos miserunt, qui Pisanos valde persecutus fuit, et castrum Bonifacii quod Pisani construxerant viriliter fuit aggressus, et vi in ore gladii castellum illud cepit et funditus destruxit. Prefati namque consules iniurias et commissas scelera vindicarunt, et ingenti conamine et angustiis eximii civitatem rexerunt et viriliter gubernarunt. Consules quoque iustitiae regimen et officium consulatus decenter et honeste tractarunt, ius suum secundum iuris tenorem cuique amicabiliter tribuentes, officium et regimen successoribus eorum in fine feliciter assignantes*.

1188. Anno dominicae nativitate 1188. indictione 5. fuerunt in re publica Ianuensi consules 8 pro comuni, et 8 pro iustitiis: pro comuni namque fuerunt Fulco de Castello, Nichola Embriacus, Ingo de Frexia, Ogerius Ventus, Symon Auriae, Obertus Spinula, Balduinus Guercius et Spesapreda; pro iustitiis vero fuerunt Petrus Capra, Ugo Mallonus, Ingo filius quondam Cassitii de Volta in quatuor compagnis versus castellum; in aliis vero quatuor compagnis burgi consules fuerunt Oionus de Insulis, Wilielmus Lercarius, Rubaldus de Pinasca et Tanclerius Aude.

Hoc anno seditiones multe, discordie innumere et prelia fuerunt in civitate. Unde contigit quod vir nobilis Ingo predictus filius quondam Cassitii dum fransiret a domo filiorum Malfantis, casu lapide percussus capite obiit. In isto namque consulatu ex imminente guerra et discordia, quae erat inter Ianuenses et Pisanos, pax facta fuit mediante domno apostolico Clemente, in quo compromiserunt. Predicti igitur consules miserunt in legatum Nicolam filium quondam Philippi de Lamberto ad regem Maiorice, cum quo ad honorem Ianuensium urbis pacem usque ad annos 20 firmavit, sicut in instrumentis Latinis et Sarra-
cenicis litteris inde confectis redactum est et conscriptum.

Obiit
domnus
Hugo
secundus.

Hoc denique anno domnus Hugo secundus archiepiscopus, qui per multa tempora feliciter et gloriose vixit in Ianuensi archiepiscopatu, . . .^b die Iunii circa vespertas ultimum nature debitum solvit, et de terris ad coelum, de imis vocante Domino ad superna gaudia transmeavit, et beato Syro aliisque contuberniis meruit feliciter sociari. Sequenti vero die, corpore ipsius iuxta altare beati Nicholai episcopali more cum hymnis et canticis sollempniter tumulto, clerus et consules cum nobilibus de senatu et officariis civitatis conveniunt in unum, et de constituendo antistite fideliter et humiliter tractaverunt, et electionem ipsam uno spiritu, unanimi devotione infrascriptis venerabilibus viris secundum statuta^c canonum, decreta principum religiosissime commiserunt; abbati videlicet Sancti Syri, abbati Sancti Stephani, abbati Sancti Benigni, donno Ottoni preposito Sancte Mariae de Vineis, Wilielmo Sancti Donati preposito, presbitero Oliverio Sancte Marie de Castello, presbitero Wilielmo Sancti Damiani, presbitero Wilielmo Sancti Georgii, presbitero Iohanni Sancti Petri de Porta, canonicis quoque Sancti Laurentii, magistro Anselmo, presbitero Augustino, Rustico diacono, qui omnes de ipsa electione legitime facienda in hunc modum iuraverunt: † *Ego cum sociis meis ad hoc assignatis absque fraude et dolo nichilum obstante vel suadente amore vel odio timore aut servitio ullo, eligam in archiepiscopum civitatis huius illam personam, quam moribus et scientia ad hoc convenientiorem et honestiorem, utiliorem cognoscam, vel sine fraude predam;*

a) in margine manu saec. XIII exscriptis: hoc anno urbanus papa decessit . . . Gregorius VIII, menses II, quo mortuo Clemens III successit ann. III. b) lacuna 1. 2. XII ed. c) statum corr. postea statuta 1.

84) rupibus, roccis, munitionibus, castris.

itu tamen si nostre huiusmodi electioni publice annuerit. Quo iuramento prebito, convenerunt 1188. nominati electores in palatio Ianuensis archiepiscopi, et canonicos ecclesiae beati Laurentii primo inspicientes, presente A.⁸⁵ sancte Romane ecclesiae presbitero cardinali, qui postea fuit episcopus Veronae⁸⁶, unanimiter dominum Bonifacium, tunc temporis archidiaconum, 5 in Ianuensem archiepiscopum elegerunt⁸⁷; qui eadem die a clero et populo, ipso renitente et reluctantante, in pontificali sede fuit feliciter collocatus; et campanis undique pulsantibus clerus universus *Te Deum laudamus* feliciter decantavit.

Preterea universis tam futuris quam presentibus innotescat, quod prenominatus dominus archiepiscopus Bonifatius cum preposito Sancti Laurentii, abbatibus religiosis, clericis, 10 consulibus, presente quoque domno Petro tituli Sancte Cecilie presbitero cardinali, fodiit sub altare beati Laurentii, ubi sarcophagum tuveum⁸⁸ invenit marmoreum, quod publice, intuentibus omnibus qui presentes aderant, aperiri fecit. In quo quidem beatissimi confessoris Syri reliquias, qui olim fuit episcopus^a Ianuensis et Emilianae mulieris religiosae filius, invenit, cum quibus reliquiis inventus fuit episcopalis anulus et pars virge pastoralis, 15 cum quibus fuit predictum corpus beatissimum tumulatum. In predicto namque sarcophago epytaphia duo inventa sunt, unum plumbeum et aliud marmoreum. In marmoreo quidem epytaphio continetur ita:

HIC RECUBAT SYLUS SACRO BAPTISMATE DICTUS,
CUIUS TERRA LEVIS FLORIDA MEMBRA PREMIT.

20 In plumbeo etiam epytaphio pariter continetur et etiam plus. Prefate namque beati Syri reliquie hoc modo olim ad aecclesiam beati Laurentii pervenerunt. Contigit namque, quod cum beatum corpus apud aecclesiam sancti Syli in Domino requiesceret, quod tempore quo Landulfus vir venerabilis Ianue cathedram regebat, ad ecclesiam beati Laurentii fuit inde translatum: et sunt modo circiter anni 200 secundum quod sapientum dictis et cronicorum commentis continetur⁸⁹. Predictus denique archiepiscopus iam dictas reliquias in marmorea capsula, quae sita est super altare sancti Laurentii, cum canticis et hymnis, presente iam dicto Petro cardinali et clero et populo Ianuensi, sollempniter collocavit atque recondidit. Circa quidem archam tuveam supradictam inventa fuerunt ossa et reliquie beatissimorum confessorum Felicis et Romuli Ianuensium episcoporum. In isto namque 30 consulatione prememoratus dominus Petrus cardinalis et apostolice sedis legatus inter Francum de^b Turca et partem suam, et Bulbunosum et partem suam pacem fecit. Supradicti consules et comunitas Ianue hoc anno Rubeum de Volta ad regem Angliae legatum miserunt causa tractandi cum rege ipso de succursu prestando terre Suriae, a quo honorifice fuit tractatus. Consules vero iustitiae supradicti civium et civitatis negotia honeste et 35 benigne tractaverunt, ius suum cuique amicabiliter tribuentes^c.

Anno 1189, indictione 7. fuerunt consules 8 pro comuni in re publica, et pro iusticiis 8. 1189.

Pro comuni fuerunt Wilielmus Embriacus, Rodoanus de Mauro, Wilielmus Ventus, Nicholaus de Mari, Otto de Nigro, Bisacinus, Guido Spinula et Picamilium; pro iustitiis vero ex parte civitatis fuerunt Symon Bufferius, Ogerius de Pallo, Obertus Pedicula qui obiit in consulatione, 40 et Baldicio Cutis; ex alia vero parte burgi fuerunt consules Villanus de Insulis, Obertus Lucensis, Adalardus de Burgo et Obertus de Nigro. Isti consules habuerunt octo clavigeros.

In isto consulatione multe guerre et seditiones fuerunt in civitate, et multa odia regnaverunt. Secundo siquidem die Madii bellum maximum fuit in mercato Sancti Georgii inter Wilielmum Ventum et consanguineos, et illos de Volta, et die pentecostes prope Sanctum 45 Laurentium et prope Sanctam Mariam de Vineis.

Comes de Zaalono⁹⁰ hoc anno venit Ianuam, et inde transfretavit ad succursum terrae Suriae. Dux namque Burgundiae venit Ianuam. Prefati quippe consules pro succursu terrae Suriae miserunt legatos ad Phylippum regem Francorum, et Ricardum regem Angliae, et alios barones et principes de ultramontibus, videlicet Ansaldum Bufferium et Enricum 50 Deitesalve: quos instinctu diabolico ceperunt, et ad redemptionem coegerunt Donexella uxor quondam Alberti marchionis de Incisa, et filius eius; contra quos exercitum paravit

a) archi deletum. b) de Turca postea deleta 1. denunt 2. c) quae sequuntur alio atramento addita sunt.

85) Adalardo. 86) Riprandi d. 23. Iunii 1188 electoribus. 88) lapide tufo, *Tuffstein*, confectum. defuncti successor. 87) In margine pictura: archiepiscopus in cathedra sedens, adstantibus duobus 89) Landulphus a. 1015 synodo Romanae subscripsit. 90) Chalons?

1189. civitas Ianue cum Astensibus et Alexandrinis: qui tandem coacti reddiderunt legatos. Qui etiam legati perrexerunt ad supradictos reges et principes, qui primo Ianuam legatos suos et litteras destinaverant, et sollicitantes eos de servitio Dei et succursu terre Suriae, sic perfecerunt, quod ipsi duo reges, qui salutifere crucis signum levaverant, de predicto succursu concordantes fuerunt; hoc modo videlicet, quod rex Franciae Ianuam venire et inde transfretare proposuit, et rex Angliae de Marsilia transfretare proposuit, et transfretavit. Prenominatè quidem et alie civiles imminentes discordie sedate satis et ad pacem revocate fuerunt.

Hoc siquidem anno multe naves cum militibus et peregrinis de portu Ianue exierunt. Transfretavit namque hoc anno Guido, Spinula consul communis, quem alii socii et comunitas Ianue ad succursum et servitium Dei et obsidionem Acconitane civitatis miserunt, quam impugnabant et obsidebant christiani. Transfretaverunt etiam Nichola Embriacus et Fulco de Castello, Symon Auriac, Balduinus Guercius, Spezapreda, Rubeus de Volta, et multi alii nobiles milites et pedites civitatis Ianuae. Qui in castris et obsidione predictae civitatis viriliter steterunt, et castella lignea et machina et alia bellica instrumenta ibi crexerunt.

Fredericus imperator hoc anno mense Aprilis terrestre iter arripiens, cum infinita multitudine militum ad predictum properavit occursum. Qui per mediam transiens Romaniam, brachium sancti Georgii transfretavit, et fines Turcorum intravit, et per terram regis Yconiae et per alias adiacentes fines post multa pericula et bellorum eventus intravit Suriam. At cum esset in partibus Antiochiae, et transiret fluvium Ferri, casu cecidit inter aquas⁹¹, ubi sicut divinae placuit voluntati, obiit. Multi quidem ex suis militibus fame penuria et morbo percussi, mortui fuerunt. Supradicti namque consules iustitiae, tamquam viri boni et honesti, omnia quae arbitrio eorum commissa fuerunt, sine debito terminarunt, ius suum cuique amicabiliter tribuentes.

1190. Anno quidem dominicae nativitatìs 1190, indictione 7. fuerunt 6 consules in re publica Ianuensi, et 8 pro iustitiis. Pro re siquidem publica fuerunt Raimundus de Frexia Morinus filius Rodoani et Symon Ventus, Ido de Carmadino, Lanfrancus Piper et Enricus Picamilium; pro iustitiis consules fuerunt ex parte civitatis Otto de Castello, Bonifacius quondam Ogerii de Guidone filius, Hugo Albericus et Ianus filius Phylippi de Iusta; ex parte vero burgi fuerunt Ansaldo Golia, Berruminus de Campo, Petrus de Marino et Rainaldus Archantus.

Presenti quidem anno nova et inaudita per emendatores constituta fuerunt, unde nimirum novi et inauditi casus evenerunt in civitate, sicut scire volegtes presentis pagine poterunt insinuatione doceri. Fuit enim per emendatores constitutum, ut consules iustitiae, qui vetusta et antiqua consuetudine solent in palatiis domni archiepiscopi pro tribunali sedere, et querelantium voces sollempniter audire, ac cuique in sua iustitia legitime providere, predictam vetustam et sollempnem sedem relinquerent; et per tres menses, res mira, apud Sanctam Mariam de Castello placita tenerent, et per alios tres menses apud Sanctum Georgium, et per alios tres apud Sanctum Donatum, et per alios tres in palatiis supradictis; et ut consules ex parte burgi per tres menses placita tenerent apud Sanctum Syrum, et per alios tres apud Sanctam Mariam de Vineis, et per alios tres apud Sanctum Petrum de Porta, et per alios tres in palaciis supradictis.

Presenti quidem anno Phylippus rex Francorum primo die Augusti intravit Ianuam cum duce Burgundiae et comite de Nivel et aliis plurimis principibus et baronibus, moratus est in Ianua usque ad diem illam, qua celebratur festum sancti Bartholomei apostoli. Ipsa die cum praedictis baronibus intravit mare, et vellificantè nave ivit in Suriam, in occursum illorum qui Acconitanam obsidebant civitatem. Eodem quoque anno Ricardus rex Angliae de Marsilia veniens cum galeis intravit Ianuam terciodecimo die Augusti, et cum predicto rege Philippo colloquio celebrato, ipsa die recessit et applicuit in portu Dullino, ubi per aliquot dies imminente tempestate moram fecit; prosperis vero ventis

a) unom l. b) Stephani ed. Stephanus rex Ungariae d. 15. Aug. obiit, olim d. 20. Aug. celebrabatur. c) occursum delete m. l

91) In margine pictura Friderici in transitu fluminis de equo cadentis.

92) Pingitur eques in margine.

93) Pingitur eques in margine.

flantibus iter tenuit, et ad predictum occursum obsidionis viriliter festinavit. Ipso quoque 1190.
tempore multe naves honeste peregrinis et militibus pro supradicto succursu faciendo
iverunt de portu Ianue ultra mare, quibus iverunt Symon Ventus et Morinus consules
comunis⁹⁴.

5 Ut autem nova et inaudita quae modernis temporibus evenerunt, posteris innotescant,
ad memoriam inde in posterum conservandam infra scripta presenti volumine intitulavi
et in scriptis redegei. Noverint ergo tam futuri in posterum quam moderni, quod ob multorum
invidiam, qui consulatus comunis officium ultra modum cupiebant habere, nonnulli civiles
discordie et odiose conspirationes et divisiones in civitate plurimum inoleverant. Unde
10 contigit, quod sapientes consilarii civitatis convenerunt in unum, et de communi consilio
statuerunt, ut consulatus comunis in futuro anno cessaret, et de habenda potestate fuerunt
omnes fere concordēs. Ad quod quidem officium fuit dominus Manegoldus de Tetocio
Briissensis electus et feliciter constitutus. At cum ipse esset in civitate, et consules com-
munis assignassent ei ac concessissent potestatem vindictarum exercendarum, et essent
15 consulari more circa finem consulatus secreto pro inquirendis et cognoscendis ratiociniis
consulatus et comunis in domo Ogerii Panis scribae comunis: ecce Fulchinus et Wiliel-
mus Balbus filii Fulconis de Castello, et Fulchinus filius quondam Anselmi de Castello
immensum facinus perpetrarunt; interfecerunt enim ibi prodicionaliter absque ulla causa
proh dolor Lanfrancum Piper, virum utique nobilem consularem et egregium. Propter
20 quod civiles discordie et seditiones resurrectionem habuerunt et recidivam. Sequenti nam-
que die vir ille egregius Manegoldus Ianuensis potestas, dolore nimio ac rubore peresus,
parlamentum maximum celebravit; et indutus lorica et militaribus ornamentis equum
ascendit, et ivit ad quandam domum utique preciosissimam quam Fulco de Castello habebat
in castro, eamque pro vindicta maleficii supradicti penitus dirruit atque destruxit; personas
25 vero predictorum homicidarum habere non potuit, quoniam absentaverunt se et clam
Placentiam recesserunt. Consules namque iustitiae supradicti, civium et civitatis negotia
honeste et benigne tractaverunt, ius suum cuique amicablem tribuentes⁹⁵.

In anno quidem dominicae nativitatē 1191, indictione 8. cessavit consulatus comunis; 1191.
et fuit dominus Manegoldus de Brixia potestas et rector civitatis feliciter constitutus; et
30 fuerunt eodem anno 8 consules pro iustitiis, videlicet Bellusbrunus de Castello, Ogerius
de Pallo, Wilielmus Ingonis Tornelli et Wilielmus Zerbinus ex parte civitatis; et Rolandus
de Carmadino, Otto Guaraccus, Angelotus Vicecomes et Fulco Spezapreda in aliis quatuor
compagnis ex parte burgi.

Predictus dominus Manegoldus misit Angelotum Vicecomitem legatum ad regem Maio-
35 ricae et Streiaporeum in Sardineam. Liqueat profecto tam futuris in posterum quam
modernis, quod Enricus rex filius quondam Frederici imperatoris, quem postea Celestinus
papa III. coronavit in imperatorem, nuntios suos et litteras ad predictum dominum Mane-
goldum potestatem et communi Ianuae misit, rogando ut Ianuae^a commune ad acquirendum
et obtinendum regnum Siciliae auxilium^b ei conferret, et stolum et expeditionem ei pararet:
40 pro quibus quidem multa et maxima promisit per predictos legatos, videlicet per Otonem
archiepiscopum Ravennae et Arnaldum Strictum de Placentia. Pro quibus etiam stabiliendis
et perficiendis direxit potestas et commune Ianuae legatos ad ipsum imperatorem, qui erat
ad obsidionem Neapolis magnifice castra metatus, videlicet Ugolinum Mallonum et Idonem
Picium; quibus ipse imperator multa maximaque promisit et iuravit, et privilegio suo aurea
45 bulla bullato munivit. Confirmavit enim veteres consuetudines et privilegia, et marchiam
et comitatum, podium Monachi, castrum Gavi, Syracusanam civitatem⁹⁶ cum omnibus⁹⁶
suis pertinentiis, et 250 caballariis terrae in valle Noth⁹⁷, et alia plurima quae in eodem
privilegio continentur⁹⁸, quae quidem postea male et inhoneste contra honorem suum et

a) Ianuam 1. b) deest 1.

50 94) Multas promissiones cruciferorum principes Ianuam transeantes Philippus rex Franciae, Richardus rex
Angliae, Hugo Burgundiae dux, alii civibus fecerunt, quarum nonnullas revolvas in Libro iur. I. 354 sq. W.
95) Hic pictura potestatis equo sedentis armati, do-
35 mum arcubus superstructam demolendam iubentis.

Deinde fol. 110. pictura Manegoldi potestatis sceptrum tenentis, in medio octo consulum iustitiae stantis. Manu multo posteriore ad latus scriptum est: *Iste potestas ivit in Siciliam*. 96) Hic in margine civitas picta est.
97) Val di Noto. 98) Auctor profecto pretiosissimum Henrici VI. privilegium d. ante Neapolim d. 3.

1191. fidem promissam observavit; immo quod deterius est, eis fecit omnino fere contrarium, sicut inferius⁹⁹ presenti cronicorum volumine scire volentibus in posterum declarabitur. Predictis namque suppletis et predictis legatis Ianuam reversis, civitas Ianuae pro servitio iam dicti imperatoris stolium et exercitum praeparavit; et antequam haberent castellum Gavi, quod quidem hoc tempore habuerunt, fuit enim ipsius possessio et dominium supra dicto Manegoldo pro communi Ianuae assignata et tradita, universus exercitus die assumptionis beatae Mariae de portu Ianuae exivit; et fuerunt 33 galeae, quibus fuerunt Bellusbrunus et Rolandus de Carmadino consules, maiores et guida constituti. Quae siquidem galeae fuerunt usque ad fluvium castelli de Mare, qui est prope Montem Draconem¹, ubi Margaritus ammiratus regis Tanclerii, qui per multos dies tenebat Siciliam, et exercitum Pisanorum obsessum tenuerat. At cum ibi pervenissent prefate galeae Ianuensium, non invento exercitu Pisanorum qui nocte fugerat, didicerunt ibi, quod ipse imperator confectus morbo ab obsidione recesserat, et inde Capuam semivivus fuerat deportatus. Quo cognito, Ianuenses qui erant in exercitu dolentes ad mortem, pervenerunt cum omni exercitu ad insulam Yscla²; et veniente nocte vellificantes, tenuerunt ad insulas Pontiae et Palmariae³. Mane vero facto Bellusbrunus cum galea sua expectavit exercitum, et invenit se cum viginti tribus galeis. Alius enim consul Rolandus tenuerat mare cum aliis galeis. Cum autem appropinquaret Monti Cercelii⁴, ecce Margaritus cum stolo regis Tanclerii, videlicet cum galeis 72 et duabus sagitteis et duabus scurzatis apparuit, et praedictis 22 galeis dedit insultum. Quibus visis galeae nostrae erexerunt vexilla, et ceperunt arma, volentes aggredi exercitum regis Tanclerii. Tandem contigit, quod Margaritus cum stolio regis dedit terga, et tenuerunt versus insulam Yscla; et exercitus Ianuae tenuit versus Romam, et applicuit apud Civitatem Vetulam; et inde ad imperatorem, qui egrotabat apud Sanctum Germanum, suos nuntios direxerunt, denuntiando illi ut preciperet quid esset faciendum. Qui⁵ per Arnaldum Strictum nuntium suum et litteris suis exercitui repatriandi licentiam dedit, dicens quod ipsemet in propria persona veniret Ianuam, de renovando et faciendo iterum exercitum ad obtinendum regnum Siciliae tractaturus; conquerendo etiam plurimum, quod rex Tanclerius abstulerat ei uxorem, quam fecerat de Salerno in Siciliam transportari. Prefatus namque exercitus Ianuam reversus est. Veniente itaque hieme predictus imperator circa festum sancti Martini venit in Ianua; et celebrata contione et consilio de exercitu renovando, multa promisit civitati Ianuae et comuni, quae quidem male observata et completa fuerunt; quibus peractis recessit imperator et ivit in Alamaniam.

Contigit igitur, quod quedam Nerbonensis galea ibat per fines Ianuae capiendi ligna; ad quam persequendam ivit Wilielmus Ingonis Tornelli cum galea una, cum qua eam invenit et cepit in portu Vadi. Hoc etiam anno Wilielmus Zerbinus fuit destinatus pro comune Ianuae cum Oberto de Nigro legatos ad regem Murrochi Elmiremumulinum, cum quo pactum et concordiam inierunt. Multas quidem expensas et honera subiit civitas Ianuae pro exercitu et servitiis imperatoris. Castrum quoque Montisacuti, super quem interfectores Lanfranci Piperis quondam consulis ad contumeliam civitatis construxerant, funditus destruxit. Prenominatus etiam vir domnus Manegoldus bene et egregie rexit et gubernavit civitatem Ianuae; et consules etiam supradicti civitatis et civium negotia decenter tractaverunt, cuique quod suum fuit amicabiliter assignantes.

1192. Anno dominicae nativitate 1192, indictione 9. fuerunt electi et constituti sex consules pro comuni, et 8 pro placitis. Pro comuni quoque fuerunt consules Wilielmus Buronus, Ogerius Ventus, Nuvelonus, Ido Picus, Obertus Ususmaris et Bisacia; pro placitis fuerunt Rainaldus de Castello, Corsus de Palazolo, Angelotus de Cafara, Martinus Tornellus in quatuor compagnis civitatis; in aliis vero compagnis burgi consules fuerunt Rubaldus filius Alberti Lercarii, Tanclius Aude, Rubaldus Guaracius et Anselmus Carmainus. Hoc anno

a) domnus Manegoldus p. e. v. d. M. 1.

Kal. Iun. a. 1191 respicit. Libr. iur. I, 370. Sed eodem die etiam Ianuensium legati supra nominati iuraverunt, civitatem suam imperatori ad Siciliam expugnandam (ibid. 373) et ad Sarracenos in partibus Sardiniae debellandos (ibid. 374) fideliter operaturam. Alterum Henrici VI. privilegium de podio

Monaci Ianuensibus indultum, quod supra commemoratur, videas ibid. p. 378. W. 99) anno 1194. 1) Mondragone inter Neapolim et Gaietam ad mare. 2) Ischia. 3) Ponza et Palmarola. 4) Monte Circello. 5) Imperatoris in throno sedentis imago picta est in margine.

ivit Wilielmus Buronus in Sardinea cum Symone Vento et Idone de Carmadino pro collo- 1192.
candis et stabiliendis negotiis Sardineae⁶. Prefati consules armaverunt 9 galeas pro
fugandis galeis cursalium de Provincia, qui capiebant ligna per mare. Hoc anno etiam
multe guerre et seditiones fuerunt in civitate, et undique sturmi et prelia multa. In mense
5 quidem Augusti fuit sturmus et prelium maximum in Bisamne inter illos de Volta et eorum
partem. Supradicti namque consules iustitiae tamquam viri boni et honesti omnia fine
debito terminarunt, cuique ius suum amicablem tribuentes.

Anno dominicae nativitatis 1193, indictione 9. fuerunt constituti 8 consules pro comuni, 1193.
et 8 pro placitis. Pro comuni vero Ugo Embriacus, Ugolinus Mallonus, Symon Ventus,
30 Wilielmus Tornellus, Wilielmus Guercius, Ido de Carmadino, Wilielmus Malocellus et
Enricus de Nigro. Pro placitis vero fuerunt Wilielmus Mallonus, Ugo Mallonus, Ingo de
Galliana, Ido Stanconus in quattuor compagnis; in aliis vero 4 de burgo Wilielmus Buca,
Ogerius Mazanellus, Oliverius Guaracus, et Wilielmus Picamilium.

Sicut validissimus ignis inter copiosissimam^a lignorum congeriem ventorum flamine
15 copiosissime augmentatur, ita et odia, seditiones, prelia et mala omnia creverunt pre-
senti anno in urbe. Cecidit enim, fronduit, floruit et fructificavit semen sathane in civitate.
Nobilissimus enim et egregius vir Ingo de Frexia pro dolor quadam die summo mane mense
Augusti fuit a quibusdam latrunculis interfectus in Clavica de Mari, pro qua itur ad plateam
Ingonis
de Frexia.
longam. Hoc quidem anno dormitaverunt et dormierunt potestates^b et consules; vigila-
20 verunt fures, latrones, parricide. Quid plura? Omnes pessimi, omnes et interfectores ac
latrones habuerunt dominium civitatis. Dimiserunt denique consules officium consulatus et
capitulum. Consules vero iustitiae et quisque ad domum propriam recessit, tamquam viri
boni et honesti, actus et negotia consulatus decenter tractaverunt, omnia fine debito termi-
nantes. Contigit namque, quod illi de Volta et de parte eorum clam noctu intraverunt turrem
25 novam Bulbunosi, quae est in carrubio sancti Syri, unde rumor maximus et prelium fuit in
civitate. Tandem vi recuperaverunt eam illi de Curia. Machina quidem traxerunt hinc inde.

Anno dominicae nativitatis 1194, indictione 11. consules electi^c fuerunt pro communi 1194.
Wilielmus filius Nichole Embriaci, Wilielmus Buronus, Thomas Ventus, Wilielmus Auriæ,
Rubaldus Lercarius, Amicus Grillus; pro placitis vero in quatuor compagnis civitatis Amicus
30 Mallonus, Symon Bacemus, Corsus de Palazolo et Ogerius Scotus; ex parte vero burgi
fuerunt Wilielmus Roza, Nichola Embroni, Fulco Spezapreda et . . . . .

Consueta pestis mortifera et seditio non solum non cessavit, verum etiam magis ac
magis crevit et suscepit augmentum. Illi namque de Volta et de parte eorum inauditum
composuerunt instrumentum, vehementissimum quidem in turri Oberti de Grimaldo et
35 in nova turri Oberti Spinule ligneum instruxerunt bulzonem⁷, cum quo vi, cunctis viden-
tibus, turrim novam Bulbunosi, quae est in directo carrubio sancti Syri, perforando, in
maximam partem destruxerunt et corruerunt. Unde contigit, quod illi de Curia para-
verunt et instruxerunt machinam unam in orto sancti Syri, cum qua multos traxerunt lapides
ad domus et turres Spinulorum et Oberti de Grimaldo, et alia erexerunt machina. Et illi
40 pariter ex altera parte machina plurima erexerunt, et traxerunt multos lapides ad domos
et turres illorum de Curia. Cum autem omnia hinc inde parata essent ad malum, et uni-
versus populus factus esset inobediens consulatui, quia illi de Curia fecerant sibi consules
Iohannem Advocatum, Rubaldum de Curia et Enricum filium Embroni; tandem videntes
consules sese nichil in aliquo profecturos, ad instantiam Marcualdi senescalchi imperatoris,
45 ne forte hac occasione prepediretur exercitus et promissio quae facta fuerat imperatori de
negotio regni Siciliae, officio consulatus sponte abrenuntiarunt, et illud penitus dimiserunt.
Et celebrato consilio et publica concione, elegerunt in potestatem et consulem Ianue Ober-
tum de Olevano Papiensem⁸, virum utique nobilem ac strenuum, ut ab ea die usque puri-
ficationem sanctae Mariae et ab inde usque ad annum unum esset Ianuensium consul et
50 potestas. Qui turre discordantium in suam potestatem accepit, et de stolio et expeditione

a) copiosissimum l. b) potestates l. c) electus l.

6) Qui legati cum iudicibus regibusve Sardiniae non- apparet esse trabem muro perforando idoneam;
nulla pacta interunt d. 20. m. Febr. a. 1192. Libr. Italis *bolzone*. 8) Textui imago eius picta in-
iur. I, 389—397. W. 7) Ex pictura in margine scribitur.

1194. imperatoris magnifice paravit se, atque processit. Et cum exercitus vehementissime pararetur, imperator Enricus mense Iunii venit in Ianua, monendo et rogando plurimum nobiles viros et populum Ianuae, ut de exercitu et expeditione sese viriliter accingerent: *Ut per vos post Deum regnum Siciliae adquisiero, meus erit honor, set proficuum erit vestrum. Ego enim in eo cum Theuthonicis meis manere non debeo; set vos et posteri vestri in eo manebitis*⁵. *Erit utique regnum illud non meum set vestrum.* Et fingens illud totum fere Ianuensibus donare, alliciebat omnes, et ex civitatibus opidibus et casalibus largas et plenas vento, hominibus Ianue porrigebat manus; et ex predictis et aliis innumeris opibus eis vana et inefficacia privilegia fieri et sigillo suo bullari fecit⁹.

Porro Ianuenses promissionibus ipsius imperatoris et mentibus maxime confidentes, 10 de stolio et expeditione ad acquirendum ei regnum Siciliae sese magnifice accinxerunt sic, quod usque medium Augusti cum uxeriis et galeis, armis et equitibus, et ceteris quae ad exercitum pertinent, de portu Ianuae copiosissime exierunt. In quo stolio Pisani pro servitio imperatoris cum 12 galeis et uxeriis fuerunt. Ivit namque in praedicto exercitu Ianuae dominus et capitaneus Ubertus de Olevano cum supradictis, et constituit vicarium suum in 15 officio potestativae Dracum de Gambolato, qui permansit in eodem officio usque festum purificationis sanctae Mariae. Et vellificantibus terra tenus iter suum fecerunt, et apud Gaietam applicuerunt. Et volentes civitatem ipsam invadere manu forti, tandem reddidit se civitas ipsa Marcualdo senescalco imperatoris, et Bonifacio marchioni Montisferrati, et Uberto de Olevano Ianuae potestati, qui in predicto magnifico stolio eminebant et principabantur. Et 20 recedentibus inde cum exercitu, dimiserunt ibi Bertramum Sallimbene iudicem potestatis, et Otonem Bonum scribam communis Ianuae, pro recipiendis iuramentis et fidelitatibus ab episcopo consulibus et populo universo predictae civitatis Gaetae. Et applicuit praedictus exercitus apud civitatem Neapolim in vigilia sancti Bartholomei apostoli. Quae siquidem civitas una cum comite Aliemo reddidit se, et cum predictis principibus exercitus pactum inivit, et 25 iuramentum et fidelitates ipso¹⁰ imperatori fecerunt. Insulae quoque Ysclae et Capri et Gironi¹⁰ et Proceae¹¹ reddiderunt se et civitates eorum. Et amoto inde exercitu vellificaverunt, et prosperis ventis flantibus pervenerunt ad Fariam, et applicuerunt Messanam primo die Septembris. Et cum pervenissent ad civitatem, diabolico instinctu accidit, quod inter Ianuenses et Pisanos fuit prelium durissimum inchoatum. Incepto autem et diu manente certamine, multi 30 quidem ex Pisanis ipsa die ante faciem gladii corruerunt et vulnerati fuerunt ad mortem, et Ianuenses qui cum eis certaverunt in mari, 13 ex eorum galeis ceperunt et eas illis abstulerunt. Attamen Pisani fundicum¹² sancti Iohannis, in quo parva erat acies Ianuensium bellatorum, vi ceperunt; et quosdam ex Ianuensibus qui in eo erant retinuerunt, et maximam inde pecuniam portaverunt. Domos quoque, in quibus invenerunt Ianuenses, cepe- 35 runt, et pecuniam inde portarunt, sic quod quamvis minus^c luculenta^d, melior tamen eis pars arrisit honoris atque victoriae; sic quod etiam Iohannem Advocatum cum aliis nobilibus, qui strenuissime ipsa die pugnaverant pro re publica Ianuensi, retinuerunt; et per aliquot dies in palatio quod fuit Margariti, ad dedecorem et contumeliam aliorum eos tenuerunt captivos. Sequenti namque die maxima pars strenuissimorum, nobilium quoque 40 ac populi Ianuensis, per mare et per terram causa comburendi naves cursalium Pisanorum, et aggrediendi eos ad tam immensum dedecus gladio vindicandum, et iam dictos nobiles, qui detinebantur, captivos recuperandos, sese viriliter accinxerunt. Et^e insuper insurgentes 43 Ianuenses super Pisanos, tredecim de galeis ipsorum ceperunt et retinuerunt¹³, et maxima pars Pisanorum in galeis ipsis existencium ipsa die in facie gladii mortui fuerunt, et in 45 Fario Mesine, ubi nulla est redemptio, cum loriceis et armis submersi.

Ad haec igitur predictus senescalcus per aliquot dies studuit inter Pisanos et Ianuenses treguas componere, et restitutis predictis captivis pro velle Pisanorum, fecit iurare hinc inde Pisanos et Ianuenses ablata in integrum restituere; et iuramentis utrinque prestitis, restituerunt Ianuenses Pisanis mille marchas argenti et corpora galearum eorum. Pisani 50 vero, qui non inmerito parvipendebant^f Ianuenses, haec reddiderunt, videlicet clipeum

a) eos l. 2. b) manebit l. c) ita l. c^o) ita emendavi. q. etiam quamvis l. 1. 2. d) ita l. 2. caro emta ed. Linea inde ab etiam usque victoriae in loco raso, eadem tamen manu scripta est. e) Et — submersi in loco raso, post circa quinque lineas erasae vacant l. f) ita emendo; parvidebant l. 2. providebant ed.

9) scilicet de re monetaria civitatis pridie Nonas Iunii a. 1194. Libr. iur. p. 410. W. 10) Sirenusa, 55 nunc Lunga. 11) Procida. 12) domus mercatorum. 13) Vide supra eadem narrata.

unum, caldariam unam pro solvenda pice, mazios¹⁴ decem lini, sportulam unam cum pauco 1194.
 canelle et radice una galange. Loricis vero et armamenta innumera, vestes sericas, orna-
 menta varia et grisia, vasa etiam argentea et aurum et monetas et alias innumerabiles
 divitias et multum arnese^a sibi, praetermissis iuramentis quae fecerant, retinuerunt in
 5 totum^b. Insuper etiam Ianuenses quoscumque inveniebant in medio civitatis et in facie supra
 dicti exercitus expoliabant, qui nudi et expoliati, verberati ad exercitum revertebantur.
 Preterea contigit, quod dum navis quedam ditissima Ianuensium de Septa¹⁵ Alexandriam
 properaret, Pisani cum navibus suis et cursalibus portus Bonifacii, pretermisso iuramento
 et securitate quam fecerant de non offendendo, in facie Ianuensium eam persequendo
 10 ceperunt. Nec etiam fuit aliquis ausus inde loqui vel eam defendere timore praedictorum,
 qui dicebant: *Sustineantur in pace haec omnia amore domini imperatoris, ne forte servitia
 sua hac occasione impediatur*. Quid plura? tot et tanta fuerunt dedecora et dampna, quod
 vix posset aliquis narrare; unde vir magnae strenuitatis et laudis Obertus de Olevano
 Ianuensis potestas ob angustiam et dolorem tanti dedecoris morbum incurrit et febricitavit;
 15 quo confectus morbo et febre continua et ventris etiam fluxu, sicut divinae voluntati placuit,
 diem clausit extremum. Et cum cadaver tanti viri per nobiles ad tumulum honorifice porta-
 retur: ecce maliciosi Pisani paraverunt insidias; loricati namque et muniti armis se-
 creto manebant in domibus. Cogitaverant enim et sperabant, ut cum senescalcus et mar-
 chio et alii nobiles essent extra civitatem Messane, capere munitiones civitatis omnes
 20 et civitatem retinere, et postmodum armorum copiam mittere ad trucidandos et inter-
 ficiendos praedictos marchionem et senescalcum et alios qui sequebantur cadaver, et alios
 etiam qui essent in civitate penitus interficere. Sed per Dei gratiam frustrata est spes
 eorum, quoniam per amicos et fideles eorum qui huiusmodi scelera perceperunt, fuit
 senescalco et marchioni fideliter intimatum. Qui hoc audito, cum praedictis nobilibus ad
 25 hospicia ilico redierunt, nec alios nobiles Ianuenses cadaver amplius insequi permiserunt;
 et deinde palatium regium et castrum munierunt, et fecerunt melius solito custodiri. Fuit
 enim ipso^c senescalco relatum^d per fideles et amicos suos, qui erant conscii secreta consi-
 lilia Pisanorum, quod ipsi Pisani favebant uxori et filio quondam regis Tanclerii, et quod
 per^e eos^f litteras et promissiones habuerant.

30 Interea imperatore, qui terrestrem^g viam tenebat, diu moram faciente, quique civi-
 tatem Salerni destruxit, Ianuenses cum exercitu suo versus Cathanensium civitatem, quae
 reddiderat se et impugnabatur a Sarracenis et exercitu reginae uxoris quondam regis Tan-
 clerii, tenuerunt, et Sarracenorum exercitum inde eiecerunt de campo et fugaverunt.
 Postmodum vero tenuerunt versus Syracusam, quam diu impugnando vi ceperunt, non-
 35 nullis ex Pisanis ipsis, qui eam defendebant, interfectis et trucidatis. Ab ea namque die
 nulla civitas, nullum opidum vel castrum tenuit se, imo se omnes reddiderunt, excepta
 urbe et palatio Panormi, quoniam Ianuenses plurima campestria^h prelia vicerant et obti-
 nuerant. Pisani vero nec per mare nec per terram amoverunt se Messana. Postmodum
 vero imperator cum exercitu terrestri Messanam venit; qui statim Ianuenses et Ottonem
 40 de Carreto, quem potestatem creaverant, ad se venire fecit; quos plurimum alliciens,
 quedam tractavit et promisit, quae numquam adimpleta fuerunt. Cui predictus Otto cum
 Ianuensibus dixit: *Domine imperator, placuit excellentiae vestrae cum civitate Ianuae pacisci,
 et promisistis nobis Syracusam et vallem Noth. Ecce nos Dei gratia et felici omine nominis
 vestri expugnativimus et optinivimus eam gladio. Si placet, ex quo Deus eam dedit in potestatem*
 45 *vestri, quesumus, ut ipsam nobis detis*. Quibus imperator ipse respondit: *Bene ac strenue,
 sicut consuevistis, ad instar predecessorum vestrorum vos actenus habuistis; set nos nundum
 habemus palatium Panormi; set eo habito, et Syracusam et vallem Noth et quaecumque pro-
 misimus et communitati et civibus, adimplebuntur, et multo maiora prestolemini; rogo et etiamus
 Panormum*. Amnato itaque exercitu et per terram et mare, imperator ipse exivit de Mes-
 50 sana et ivit Panormum; tandem civitas Panormi et palatium regium reddiderunt se eidem
 imperatori. Quibus feliciter peractis et habito dominio totius regni, fuerunt Ianuenses ad
 imperatorem in quodam palatio iardini et viridarii quod vocatur Giloloardus, et dixerunt
 ei: *Domine, omnia sunt per Dei gratiam adimpleta. Ecce universi regni habetis dominium, et
 nos illud tradidimus in manibus vestris. Quesumus si placet, ut quae convenistis et promisistis*

55 a) anese 1. 2. i. q. supellaz. b) ita emendo; tantum deleto an 1. c) ita 1. 2. d) deest 1. 2. e) per deest 1. 2.
 ab eis ed. f) eos 1. eo 2. g) terrestrem 1. h) campestra 1. 14) fasciculos. 15) Ceuta.

1194. *communitati et civibus Ianuae, de munere gratiae vestrae adimpleantur. Qui respondit eis: Potestas vestra mortua est. Ego non video hic aliquem qui sit pro communi Ianuae, nec novi commune; set quandocumque videro per certitudinem illum vel illos qui pro communitate sit, ego bene complebo quicquid promisi*^a. Unde contigit, quod ipse tanquam pernitiosus parvipendens promissiones quas fecerat, diabolica suggestione quorundam civium Ianuae et aliorum pravorum et malignorum, non solum promissa non observavit, verum etiam in cunctas asperrime erga civitatem Ianuae, quam ei regnum tradidisse proprio ore confitebatur, nerozavit, sic etiam quod ea quae civitas Ianuae in regno de munere dive memoriae preteritorum regum Rogerii, et Wilielmi filii sui, et alterius Wilielmi huius Wilielmi filii, diu obtinuerat, ei penitus abstulit; et etiam prohibuit, ne aliquis Ianuensis in regno suo Siciliae se consulem presumeret nominari: quod si quis faceret, iussit illum ultimo supplicio subiacere; minando et dicendo, quod Ianuenses non erunt ausi^b de cetero amplius ire per mare, et quod etiam civitatem Ianuae destrueret. Videte igitur cuncti et considerate, si est dolor sicut dolor iste, et si ab exordio saeculi a quolibet paganissimo vel tyranno talia fuerint perpetrata. Animadvertite, quis in eo de cetero confidere debeat, aut se eius serviliis et actibus immisceat.

Hoc etiam anno mense Iulii maximus ignis fuit accensus in mercato sancti Georgii, qui totam fere viciniam illam combussit atque consumpsit.

Appropinquante exitu anni huius et potestatae, consules et consilarii convenerunt in unum, et communi consilio statuerunt, ut Ianuensis civitas sequenti anno haberet potestatem de civitate Mediolani, et elegerunt dominum Iacobum Manerium, sicut inferius presenti volumine declarabitur. Et reversus est predictus Draco de Gambolate vicarius quondam domini Uberti de Olevano supradicti Papiam. Hoc anno ignis maximus accensus fuit in contrada sancti Georgii in furno quem tenebat Carellus.

(Hic pictura Iacobi Manerii inseritur.)

25

1195. Anno dominicae nativitatis 1195, indictione 12. dominus Iacobus Manerius, vir utique strenuus ac nobilissimus, rexit civitatem Ianuae, et fuit potestas et consul rei publicae Ianuensis constitutus. Consules quoque fuerunt octo pro iustitiis, quorum quattuor fuerunt in compagnis ex parte civitatis, videlicet Bellusbrunus de Castello, Symon Bufferius, Hugo Albericus et Wilielmus Fornarius. In aliis compagnis burgi fuerunt Nichola filius Rogerii de Maraboto, Wilielmus Lercarius, Rubaldus, Ionathan.

Hoc anno civitas Ianuensis per Dei gratiam interius quiete perseveravit, et exterius largiente Domino multa ei prospera evenerunt. Verum inimici nostri Pisani ob civiles discordias quae olim fuerant in civitate, putaverunt et studuerunt civitatem Ianuae callide dirimere. Pretermisso itaque federe et pacis iuramento, per quasdam pyratas cives eorum, qui multos Ianuenses antea ceperant et expoliaverant, iudaizantes, fecerunt podium¹⁰ Bonifacii rehedificari et opidum in eo construi. Quod equidem fecerant domum pyratum, spelluncam latronum; qui etiam laqueos sathanae per vias et transitus maris posuerunt ad capiendos negotiatores et peregrinos qui per maria ibant, quibus commune Pisanum ad talia perpetranda quasi secreto necessaria preparabant, putantes infra se et dicentes: *Quis nos videt? totum nos faciamus, et nichil fecisse videamur.* Quid plura? infinita mala fecerunt civitati nostrae; multas enim naves, multos mercatores, infinitam pecuniam per Siciliam, per Romaniam et circumquaque ceperunt et abstulerunt Ianuensibus. Et cum eos capiebant, increpando dicebant: *Meretrices, uxores Venetum, adhuc ausi ire per mare? Si de cetero vultis ire per mare, abicite ferrum, relinquite arma, et ite sicuti mulieres vadunt: alioquin vobis nasos incidemus.* Volentes igitur Ianuenses in pace perseverare, cum consulibus Pisanis et sapientibus apud Ilicem convenerunt, et de pace et rapinis et huiusmodi iniuriis simul habuerunt tractatum. Dicebant enim Ianuenses Pisanis: *Male constat ex quo pacem habemus, quod cives vestri nostros capiunt et expoliant. Ecce vestri opidani de Bonifacio, qui nostros cives capiunt. Faciate ablata restitui; alioquin pacem fregistis. Quid erit inde?* Quibus respondentes callide Pisani asseverabant: *Mirum est quod dicitis, quoniam opidum Bonifacii non est nostrum, nec ipsi cives nostri sunt, set inimici. Capiunt enim similiter nostros Pisanos; set*

a) hic in margine manu saeculi XIII. notatur lege hic et intellige et commenda memorie 1. b) a. amplius 1. c) haec paullo alio atramento addita sunt 1. d) ita 1. italicus. 10) collis, castellum.

nos faciemus vobiscum exercitum super eos, et destruemus locum, et eos inde eiiemus. Unde 1195.
factum est, quod Deus nolens fraudes et excessus illorum ac illatas iniurias tollerare, data
est contritio et infelicitas in viis eorum, qui viam pacis non cognoverunt.

Ianuenses igitur, qui semper hactenus consueverunt contumelias et iniurias suas
ultore gladio vindicare, ad tam immensas contumelias et iniurias vindicandas aese viri-
liter accinxerunt. Insurgentes autem quidam nobiles et strenuissimi viri, videlicet Inguo
Longus, Enricus de Carmadino et Otto Pulpus^a, viri fortes et probitissimi, cum navibus
suis, quarum una nominabatur Ialria, altera Carmaina, et tertia Venciguerra, cum barcis
canturiorum¹⁷ et cum galeis tribus vellificantes de portu Ianuae exierunt, et prosperis
ventis flantibus alta maria petierunt et tribus galionis et feliciter applicuerunt apud por-
tum Bonifacii, et descendentes in terram, bellatorum acies instruxerunt; et inito cer-
tamine per totam diem bellando, suburbium et castrum vi expugnarunt atque ceperunt,
nonnullis ex oppidanis et pyritis interfectis et subiugatis; eumque exclusa inde multi-
tudine pyratarum et cursalium, ad laudem et gloriam Dei et Ianuae urbis egregie mu-
nierunt. Ipsa namque die qua predicti strenui baroni predictum Bonifacii oppidum sub-
iugarunt, voluit eis divina providentia de munere suae gratiae providere. Contigit quidem,
quod Pisani cursales Bonifacii qui erant in quadam nave quae dicebatur Oliva, navem
quandam honeratam frumento, quam negociatoribus Ianuensibus abstulerant, transmit-
tebant; quam ipsi interfectis et trucidatis cursalibus qui erant in ea ceperunt, et dictum
frumentum fecerunt in castello in integrum apponi, et vocaverunt deinde navem illam
Benvenutam. Interea contigit, quod Pisani dolentes ad mortem, pro posse quandam navem
maximam cum castellis mirificis et instrumentis bellicosis et ingeniis et armatorum multi-
tudine copiosa vehementissime paraverunt, asserentes quod predictas naves et omnes
quascumque invenirent caperent; et quod quae de Bonifacio contigerant vindicarent, quam
et ipsi vocabant Leonem de Foresta; et cum ipsa nave et aliis navigiis in Sardineam
ascenderunt; quae quidem ad praedictorum strenuorum Ianuensium audientiam pervenerunt.
Qui statim prestolantes et victrices gladios suos super eorum femora potentissime accin-
gentes, vellificando ad eam et alia navigia querenda, maria tenuerunt; et applicantes in-
venerunt eam summo mane in portu Karolitano^b. Pisani igitur visis navibus Ianuensium,
prestolaverunt ad pugnam, et turba copiosissima loricorum de terra ascenderunt in
navem. Ad hec igitur Ianuenses, quia propter parvitatem aquae ad eos cum navibus suis,
quia Pisani retraxerant se ad terram et ad minimum fundum aquae, accedere minime
potuerunt, pro alleviandis navibus loricati descenderunt in barchis, et temones¹⁸ dimiserunt
in mari; sicque cum tubis cimbalis et clamore ac sonitu maximo eos fuerunt aggressi.
Incepto autem et diu hinc inde perseverante certamine, et maxima bellatorum copia, qui
erant in terra, conferente Pisanis, et ascendente navium cum barchis, eis preliandi vicissi-
tudinem et auxilium impendebant; tandem advesperascente die, Ianuensibus eos acrius et
durius impugnantibus, defecerunt Pisani, et Ianuenses prevaluerunt. Multi quidem ex
Pisanis ante faciem gladii corruerunt, et perierunt in mari; sicque Ianuenses ingenti cona-
mine navem ipsam et hostium spolia optinuerunt. Sequenti namque die summo diluculo,
dum predicti Ianuenses victores cum ipsa nave et inimicorum spoliis Bonifacium re-
meant^c, prospera contigit fortuna, quod quandam Pisanorum navem maximam et diti-
simam remeantem Buzea, in qua maxima erat copia thesauri et mobiliae Pisis invenerunt,
quam quidem statim ceperunt, et vocaverunt eam Dianam, quia illucescente die eam
ceperunt; et cum navibus ipsis ambabus captis et peccunia, quia prohibente sevicia temporis
non potuerunt Bonifacium applicare, iverunt in Provinciam, et inde cum omni laude et
gloria feliciter in portu Ianuae redierunt.

Predicto quidem anno quidam nobiles Ianuenses et strenui bellatores armaverunt
quattuor galeas predictos hostes eorum viriliter insequendo. At cum essent apud Elbam,
invenerunt navem quandam maximam Pisanorum, quam insequentes fugaverunt sub-
castrum Plumbini. Et quia pro turribus et castello eam non poterant impugnare, et eam
sic ibi tenebant obsessam, contigit quod illi de nave dederunt eis causa redemptionis et ut
eos incolumes abire permitterent, bisancios 200 supradictis galeis, qui eam sic dimiserunt.

a) *Nic duae lineae vacant* 1. b) Karolitano 2. c) remeant 1.

17) Vocis significatio laet; nec *conturiorum*, quasi remigum contis utentium, locum habere videtur;
fortasse *centuriorum* s. q. centurionum, legendum est. Editio habet *cathenorum*. 18) gubernacula.

1195. Et animotis inde, tenuerunt versus Maritimam, et pervenerunt in partibus Corneti; et illucescente die invenerunt aliam quandam navem maximam Pisanorum apud insulam quae dicitur Marrellae, quae venerat ibi causa honorandi granum, in qua siquidem erant turba copiosissima bellatorum; qui insultantes diu et impugnantes immenso conamine, vicerunt et cepérunt eam, nonnullis utrimque vulneratis et mortuis; eamque cum honore univérso in portum Ianuae deduxerunt, omnibus eam videntibus valde mirantibus, et dicentibus: *Decem galeae non deberent posse capere eam.*

Alias etiam victorias Dominus largitus est Ianuensibus; set quia longum nimis esset narrare, succincte ad alia veniamus, narrantes, qualiter sevus tyrannus dictus imperator super pollicitis suis erga civitatem Ianuae se habuerit. Contigit autem, quod, quia imperator ille calvas occasiones querendo et simulando se velle adimplere quae Ianuensi promiserat civitati, dicendo etiam quod quando videret potestatem Ianuae aut certum nuntium qui esset pro communi Ianuae, omnia quae promiserat in integrum adimpleret, communitas Ianuensis misit ad eum domnum Bonifacium archiepiscopum Ianuae cum domno Iacobo Manerio potestate, necnon Fulcone de Castello, Iohanne Advocato, Ansaldo Bufferio, et Picamilio nobilibus civibus Ianuae, qui ex parte civitatis et communis ante ipsum imperatorem fuerunt apud Papiam in palatio sancti Salvatoris, supplicando et petendo ei, ut ea quae ipse convenerat et promiserat, sicuti privilegio suo, cuius exemplarium ei attulerunt, continebatur, eis, qui erant pro civitate et communi Ianuae, faceret et compleret. Et eodem exemplario ante eum sine mora delato, ut ante eum legeretur et eius memoriae occurreret quod promiserat, statim ipse ne legeretur prohibuit, dicens: *Ego consimile habeo; et bene novi quid in eo continetur. Vultis vos placitari mecum? Ego vobis faciam rationem. Set illud vere sciatis, quod non dabo vobis in regno Siciliae....., nec eritis mei consortes; nec ad hoc studeatis ut mecum habeatis terram communem. Set si vultis exercitum facere, ego conferam vobis ad capiendum aliud regnum, quod totum sit vestrum. Si vultis exercitum facere super regem Aragonae, ego ero vobiscum. Quid plura? Ad hoc videbatur niti, ut pecunia mobili cum eo transigeret civitas Ianuae. Qui discordati, discesserunt ab eo et Ianuam redierunt. Ipse vero imperator ivit in Alamanniam.*

Supradicti namque consules iustitiae, quorum subsidio et amminiculo fuit iam dictus domnus Iacobus vehementer suffultus, egregie civium et civitatis negotia et iustitias tractantes, ius suum cuique servavere illesum. Appropinquante autem termino finis huius anni et potestatae, predictus domnus Iacobus et consules ac viri consilarii convenerunt in unum, hesitantes quid potius foret agendum; tandem uno spiritu de habenda potestate in futuro anno fuerunt concordés, et nominatim de aliqua civitate Lombardiae, set praecipue de Mediolanensi civitate seu aliis quae parti eius faveret; quam elegerunt de Mediolanensi civitate praedicta personam; personam et actus cuius scire volentes, presenti pagina poterunt edoceri.

(*Pictura Drudi Marcellini.*)

1196. Anno dominicae nativitatis 1196, indictione 13. domnus Drudus^d Marcellinus Mediolanensis, nobilissimus Mediolanensis civis, fuit Ianuensis civitatis potestas consul et rector feliciter consultatus. Hic fuit utique vir prudens et providus, strenuissimus et facundus ac honestissimus. In isto quoque anno more solito fuerunt 8 consules pro iustitiis, de quibus quattuor fuerunt ex parte civitatis, videlicet Rogerius Helyae, Symon Lecanoce, Phylippus Cavaruncus et Opizo Wilielmi Guercii; ex parte vero burgi fuerunt Rubaldus Paneria qui obiit in consulatu, Wilielmus Roza, Obertus Porconus, Ido filius Ugonis de Balditione.

Hoc etiam anno fuit per emendatores brevium constitutum, ut Ianuensis potestas esset amminiculo rectorum 8 suffulta; ad quod siquidem officium electi et constituti fuerunt infra scripti nobiles viri, videlicet Hugo Embriacus, Nicola Lecanoce, Ingo Longus, Wilielmus Fornarius in quatuor compagnis versus civitatem; et in aliis quattuor compagnis versus burgum electi et constituti fuerunt Belmustus Lercarius, Montanarius Auriae, Wilielmus de Nigro et Ansaldo Guaraccus; qui introitum et exitum pecuniae rei publice Ianuensis et collectarum, de galeis quoque et sarcis¹⁹, et custodiae castrorum curam et sollicitudinem habere debebant.

a) deest, lacuna, voce erasa 1. b) lacuna 1. c) uos 1. 2. id' ed. d) Drudus Marcellinus Mediolanensis alio atramento loco vacuo inscriptum 1.

19) Sarcia est armamentum navis, rudentes et alia eiusmodi.

Sicuti gravibus et desperatis morbis frequenter competens medicina succedit et patientibus prestat beneficium sanitatis; sic et magnanimitatis domni Drudi Marcellini^a civis Mediolanensis clara strenuitas fuit morbis Ianuensis urbis succursum. Viguit namque domnus Drudus^b in officiis suis, quia omnia quae sub examine sui iudicii fuere commissa, iudiciali calculo ac fine debito terminavit. Fuit quidem in exercendis vindictis potentissimus atque magnanimus; hostes quoque rei puplice fugavit, et in cunctis per Dei gratiam sub regimine suo splenduit civitas Ianuensis, sicuti tam futuri in posterum quam moderni presentis paginae poterunt insinuatione percipere. Hic quidem primitus superfluitates turrium, quas pro velle suo quidam cives contra licitum et constitutionem communitatis construxerant, unde consulatus et potestates, qui olim civitatem rexerant, peccatum incurrerant iuramenti, sapienter ac probitissime demoliri et ad certum modum pedum 80 redigi fecit. Hic quidem contra omnes qui fuerunt in aliquo rebelles rei publice Ianuensi, pretermisso timore verbo ac viso hominum, vindictam exercuit; hic alicui demum qui culpam commiserit non pepercit, set fecit eos omnino succumbere. Umbra et strenuitas huius cuique securum prestitit ducatum et iter. Unde contigit, quod dum navis quedam contra devetum et prohibitionem communis Ianuae venisset in Ianua, ecce filius quondam Idonis Malloni clam et quasi etiam violenter quasdam merces exoneravit de ipsa navi; et vocatus a potestate propterea, inde ei se rebellem exhibuit. Unde ipse domnus Drudus^c populum per campanam et cintragum²⁰ convocavit ad parlamentum; et armata manu accessit ad eum, et pro vindicta tanti excessus domum ipsius, quam habebat ante domum quondam Ingonis de Frexia, destrui fecit; et insuper ad restitutionem mercium quas de nave deposuerat constrinxit; et nolens inde aurum accipere nec argentum seu lapides preciosos, fecit ipsas res proprias in parlamento publico cunctis videntibus sibi publice presentari et in volta communis reponi. Haec quidem et alia innumera tam in exercendis vindictis quam aliis causis atque negotiis, quae longum esset narrare per ordinem, sinentes^d, ad alia utiliora succincte perveniamus.

Porro contigit, quod Pandulfus basilicae 12 apostolorum apostolicae sedis legatus, instinctu et suggestione Pisanorum venit in Ianua mense Martio; qui predicto domno Drudo^e potestati atque consulibus apostolicas litteras presentavit, dicens quod iussu domini Coelestini^f papae venerat causa componendi pacem inter Ianuenses et Pisanos. Unde in tantum fecit, quod pro huiusmodi actibus quosdam nobiles ex utraque civitate apud Illicem ad colloquium congregavit. Ad quod siquidem colloquium Belmustus Lercarius qui erat unus ex octo rectoribus, et Picamilius, Ido Picius, Symon Bufferius et Lambertus Fornarius destinati fuerunt cum Donadeo, Guarnerio et Guidoto Pelluco iudicibus; et cum multa, parum tamen profutura, ibi essent hinc inde transacta, asserendo Pisani quod pax non erat rupta, tandem festo parasceue et resurrectionis dominicae imminente, recesserunt hoc modo, quod statuerunt aliud terminum quo esse simul deberent super his iterum tractaturi. Interim vero callidi et maliciosi Pisani expeditionem et exercitum paraverunt, cum quo ad obsidendum et impugnandum castellum portus Bonifacii, quod Ianuensis civitas viriliter obtinebat, festinanter iverunt, putantes illum non invenire munitum, et capere illud antequam civitas Ianuensis ei prestaret succursum. Predictis namque auditis rumoribus, statim civitas Ianuensis virilem preparavit succursum, et ingentem copiam et exercitum galearum et navium pro succursu iam dicto et aggrediendis hostibus misit; in quo quidem exercitu ivit domnus Drudus^g supradictus; et ammoto exercitu ivit ad portum Bonifacium, et non inventis hostibus, qui timore exercitus Ianuensium inde affugerant, recesserunt inde pro capiendis et fugandis Pisanis; et iverunt usque Callarim, ubi putaverunt invenire Pisanos, qui proxima transita die cum navibus inde affugerant. Postmodum Ianuenses cum exercitu suo castra metati fuerunt in terram, ibique diu moram faciendo contra voluntatem marchionis Wilelmi qui Carolitanum iudicatum tenebat, ipse marchio maximam et innumeram gentem militum et peditum Pisanorum, Catalanorum, Sardorum ad expellendum exercitum Ianuensium de castris, et castra sua, congregavit. Unde contigit quod ipse posuit latenter insidias, et quosdam ex Ianuensibus, qui pro deferenda aqua exercitui^h, illis de exercitu ignorantibus

a) D. M. alio atramento loco vacuo inscriptum 1.   b) alio atramento loco vacuo inscriptum 1.   c) alio atramento in loco vacuo 1.   d) deest 1. 2. desinentes ed.   e) d. D. alio atramento in loco vacuo 1.   f) III. alia manu additum 1.   g) alio atramento in loco vacuo 1.   h) exierant vel aliquid eiusmodi deest.   20) praeconeum

1196. cepit inermes. Deinde marchio ipse ingenti copia militum et peditum, Ianuensium exercitum galearum, qui omnes erant pedites et nullum habebant militem, sepius fuit aggressus, et multis proeliis attemptavit. At cum videret se eos minime posse de campo et castris erradicare, seque nichil proficere posse, imo sui semper victi et vulnerati recedebant de campo, retraxit se cum militia sua et fortia. Interim autem ecce ingens copia navium et aliorum navigiorum Ianuensium cum ingenti sonitu et clamore pervenerunt ad littus, et cum armis et munitionibus suis descenderunt in terram. Tandem vero acies bellatorum instruxerunt in campo; et fugato marchione cum militibus suis ac Pisanis ac exercitu suo, palatium ipsius marchionis, palatia quoque et domos de Sancta Ygia penitus destruxerunt; et victores cum capta preda et hostium spoliis reversi fuerunt ad castra. Omnibus igitur tam feliciter ac gloriose peractis, galeas suas naves et navigia ascenderunt, et apud portum Bonifacium pervenerunt; quem peroptime munitum et bellicose instructum quibusdam strenuissimis et providis castellanis, dominus Drudus Ianuensis potestas commisit; deinde cum omni felicitate cum universo exercitu Ianuam redierunt.

Rursum igitur Pisani cognoscentes se in huiusmodi nil posse proficere, cognoscentes etiam Bonifacium acutum fore gladium, quo putant caput amittere, sicut Goliath spurium qui Davitica funda percussus gladio proprio caput amisit, miras insidias et laqueos paraverunt. Fecerunt quidem in longinquis partibus, videlicet in Sicilia et per alias partes cursales et pyratas suos quaerere, in quibus eorum spes sistit atque fiducia querere supplicantes, ut civitati Pisane in tanto necessitatis articulo subvenirent. Sicque studuerunt in tantum, quod predicti cursales et pirate maximum exercitum congregarunt, et cum navibus 9 magnis, galeis quoque aliisque navigiis ad obsidendum et impugnandum predictum opidum Bonifacii pervenerunt; quod quidem graviter cum machinis et aliis instrumentis diu impugnaverunt. Nonnulli quidem ex eis Ianuensium ictibus percussi, mortui et vulnerati ceciderunt in terram. Attamen civitas Ianuae in occursum predicti Bonifacii expeditionem maximam et exercitum paraverunt; et pro confortandis castellanis et aliis probitissimis qui illud viriliter defendebant, in cunctis necessariis probitissime hostibus obsistendo, Montanarium Auriae, qui erat unus ex octo rectoribus, in sagittea Nasoni armata miserunt, qui tamquam improvidus fuit a galeis hostium apud insulam de Picuariis fugatus et captus. Verum cum iam dictus exercitus Ianuae vehementissime pararetur, statim pro succursu et confortamento castelli Bonifacii miserunt galeas 17, quibus Ansaldus Guarraccus, qui erat unus ex octo rectoribus, guida fuit et capitaneus constitutus. Qui cum exercitu supradicto 17 galearum de portu Ianuae exivit, et vellificando ad portum Bonifacium applicuit; et cum ad aggrediendos hostes et eorum comburendas naves eorum prestolaretur: ecce Pisani omnes, relicto campo, machina et instrumenta bellica, quibus predictum opidum impugnabant, dimiserunt in terram; et vellificando cum magnis navibus suis et galeis ac galionis, noctu exierunt ac fugerunt de portu; quas quidem naves galeae Ianuensium multis proeliis attemptarunt, feriendo eas et ictibus maximis propellendo. Nam cum predictus exercitus pyratum et Pisanorum apud Bonifacium esset castra metatus, et audissent Pisani quod Ianuensis civitas ad eos aggrediendos exercitum vehementissimum prepararet, tunc archiepiscopus Pisanus cum clero et cruce per plateas et vicos Pisanorum ibat supplicando, ut fratribus et concivibus suis, qui pro honore et fiducia Pisanae civitatis Bonifacium obsidebant, pro posse succurrerent; maxime enim ad Pisanae civitatis dedecus redundaret, si ipsi in predicto campo conflictum ab inimicis et incommodum substinerent. Unde Pisani 19 galeas et alia 7 remigantia et armata navigia armaverunt, in quibus copiosam armatorum et militum turbam et acies instruxerunt. Qui vellificando portum Bonifacium in occursum suorum et perturbationem Ianuensium tenuerunt. Attamen Ianuenses eis visis, licet non essent nisi cum 17 galeis, tamen confidentes divina virtute, et quia hostes fovere videbantur obliquum et tortum, ad eos aggrediendos et invadendos, relicto Bonifacio, maria petierunt; et eis aggressis, cum eis certamen maximum inierunt. Verum quia indiscrete accesserunt ad pugnam, incepto prelio de galeis nostris tres retinuerunt, et nos de eorum galeis unam retinimus, in qua Guirardum Vicecomitem, nobilem Pisanum civem, et alios plures nobiles cives Pisanos cepimus et Ianuam conduximus.

a) alio atramento in loco vacuo 1. b) per corr. in 1. d) deest 2. e) succursum ed. f) comburendos 1. g) loco vacuo relicto inscriptum manu fere eadem. h) quae sequuntur, in loco raso manu paullo posteriore scripta sunt qua et pagina sequens ezarata est.

IV.

OGERII PANIS ANNALES

A. 1197 — 1219.

*Cum^a perutile^b videatur existere communitati Ianuae, et tam presentibus quam futuris
5 valde prodesse, cronicorum opus continuo ego Ogerius Panis, volens ad memoriam adducere
opus commendabile quod bone memorie Casarus vir nobilis et discretus incepit, et Obertus can-
cellarius, et Ottobonus scriba continuarunt usque millesimum centesimum nonagesimum sextum,
licet sensus non michi sufficere videatur, tamen ea quae per me vel alium cognoscere potero,
ad memoriam reducam, ut hii qui res gestas scire voluerint, per presentem paginam cogno-
10 scere possint et nomina potestatum et consulum communis et placitorum et foritanorum²¹.*

Anno dominice nativitat^{is} 1197, indictione 14. fuit in regimine civitatis Drudus Mar-^{1197.}
cellinus Mediolanensis potestas et rector civitatis constitutus et confirmatus; et fuerunt
eodem anno consules placitorum pro iustitiis diffiniendis, videlicet Ugolinus Mallonus,
Fredericus de Albericis, Wilielmus Tornellus et Ugo Fornarius in quatuor compagnis
15 versus civitatem; in aliis vero quatuor compagnis versus burgum Wilielmus Panzanus,
Obertus Lucensis, Obertus quondam Grimaldi et Obertus de Nigro; pro foritanis Symon
Lecanuptias et Vassallus de Laumello.

In presenti quidem anno in civitatem Ianuensem intus et exterius in pace rexit. Verum-
tamen propter galeas quas quidam nobiles Ianuenses armaverunt in Siciliam ducendas,
20 briga inter ipsum Drudum et ipsos Ianuenses orta fuit, quod ipse fecit destruere domos et
turre illorum, et in reditu eorum de Sicilia inter ipsum et Nicolaum Aurie et alios qui cum
eo redierant de Sicilia, fere prelium inceptum est, in tantum quod Nicolaus palacium novum
domini archiepiscopi invasit, et pontem lignaminis inter palacium et domum quondam
Mariscoti nocte construxit. Die autem adveniente fecit contionem dicta potestas, et fecit
25 armare populum totum; in fine tamen cum prelium deberet incipere, propinquis Nicolai
mediantibus, fecerunt ipsum venire in parlamentum et iurare ad voluntatem ipsius pote-
statis, et facta est tranquillitas magna. In presenti quidem anno marchiones qui fuerunt
de Gavi, stratam invaserunt et plures torsellos²² Ianuensium et Astensium ceperunt, et
in castro Taxarie se receperunt. Dominus autem Drudus equitavit et perrexit Gavim, et
30 maiorem partem ipsius prede recuperavit, et castrum quod ipsi marchiones cum illis de
Palodio construxerant in podio Carroxii, omnino destrui fecit. In eodem quippe anno ultima
die Septembris apud Messinam dominus Enricus Romanorum imperator ex hac vita mi-
gravit⁴. Consules vero placitorum et foritanorum per Dei gratiam offitium suum optime
tractaverunt, et honeste et decenter operati sunt. ius suum cuique amicabiliter tri-
35 buentes⁵.

Anno⁶ dominice nativitat^{is} 1198, indictione 15. fuit dominus Albertus de Mandello,^{1198.}
nobilissimus Mediolanensis civis, Ianuensis civitatis in re publica potestas et dominus feliciter
electus et constitutus; et octo consules pro iustitiis, videlicet in quatuor compagnis ex parte
civitatis fuerunt⁷ Rogerius Helie, Philippus Cavarruncus, Wilielmus Ingonis Tornelli et
40 Obertus Porcus; in aliis vero quatuor compagnis burgi fuerunt Enricus Guercius, Vassallus
Grillus, Wilielmus Rocius et Ogerius Manzanellus; pro foritanis Symon Lecanuptias et
Vassallus de Laumello.

Prefatus quidem dominus Albertus fuit virtutibus multis ornatus; multa namque lega-
litate et discretione fulsit, probus, honestus, strenuus, victoriosus; civitatem Ianuensem
45 feliciter per totum tempus sue potestatis gubernavit et rexit. Multos felices successus

a) manu pulchra, longiori tamen littera et tenuiori pergitur. b) perutilia I. d) hinc inde alio atramento, eadem manu.
e) reliqua paginae pars vacat, et in fine cuiusque anni spatium manus manus vacat. f) manus anni 1198 pergit.
g) fuit I.

21) i. e. extra urbem habitantium. 22) i. e. fasciculos.

1198. Dominus omnipotens in tempore suo contulit civitati, sicut scire volentes presenti pagina cognoscere poterint. Contigit autem, quod hoc anno in principio potestacie sue Paganellus de Porcaria vassallus communis Ianue, et illi de Vezano, et alii vassalli de Lunexana exceptis filiis parentis cum Pisanis confederarunt^a, ea occasione quod feudi beneficium eis fuerat retardatum, et cum fortia sua per terram et per mare clam Ianuensibus ignorantibus⁵ castra Portus Veneris hostiliter invaserunt, et burgum impugnarunt. Ex quo autem huiusmodi rumores in Ianua pervenerunt, statim omnes cucurrerunt ad arma, et statim pro succursu predictorum castrorum in galeis et aliis navigiis et parvis et maximis ascenderunt; set ex quo predicti vassalli et Pisani de adventu exercitus Ianuensium audierunt, statim redierunt retro. Ianuenses quidem Portum Veneris applicuerunt, et sequenti die armorum¹⁰ acies instruxerunt^b, et castra illorum de Lunexana et terras viriliter aggressi, et cum eis inierunt certamen; et eicientes eos de campo, castrum Vesigne in ore gladii vi ceperunt, et quosdam nobiles ex nobilibus Ianuam duxere captivos. Postea vero per aliquot dies predicti vassalli veniam postularunt, et inito cum eis pacto et captos reddiderunt, et in ordinatione potestatis et consulum per omnia satisfecerunt, et iuramenta et fidelitates renova-¹⁵ vaverunt, et ad gratiam potestatis et consulum reversi sunt.

Preterea communitas Ianuensis in hoc anno pro custodia et defensione navium et mercatorum octo galeas armaverunt, in quibus prefuit Wilielmus Ingonis Tornelli consul et dominus constitutus; qui cum ipsis galeis ivit per totam Corsicam et Sardineam et Siciliam; at cum pervenisset Panormum, invenit ibi in portu quendam piratam Recuperum nomine, hostem Ianuensium, cum 9 galeis; quas in facie totius Panormi vi cepit et extraxit de portu. Verum ad instanciam Constantie inperatricis, uxoris quondam imperatoris Enrici, que ob hoc ab hoc²⁰ quosdam nobiles Ianuenses qui erant in Sicilia^d ceperat et in carcere truserat, eas reddidit. Predictae siquidem galee cum navibus mercatorum et ingenti pecunia Ianuensium feliciter consummato itinere, in portu Ianuae applicuerunt. In presenti quippe anno mense Iunio Guido²⁵ marchio de Gavi inito conspirationis federe cum Terdonensibus et quibusdam latrunculis, prodicionaliter et clam castrum Gavi quadam nocte intravit per quoddam foramen, quod in muro fecerat Canevarius Nicolae Squartafici tunc temporis castellani, qui in Ianua erat; set ex quo castellani et servientes qui in eo erant hoc persenserunt, inierunt cum eis certamen et bellum, sicque eos eiecerunt de castro, quibusdam ex eis interfectis et trucidatis, et predictus Guido³⁰ vix manus eorum evasit. Ceterum cum huiusmodi rumores ipsa die in Ianua pervenerunt, illico et festinantissime et minimi et maximi ad succursum predicti castelli et confusionem inimicorum ceperunt arma, nec cessaverunt quousque ad Gavim pervenerunt; et invento ibi predicto Alberto Ianuensi potestate, latrones et proditores quos in castro invenerant fecit in furcis suspendi. Qui de honore et commodo atque victoria Ianuensis civitatis cogitando³⁵ et sollicitando, cum sapientibus et egregiis^e viris qui cum eo erant in Gavi tamdiu moram fecit, donec universam baroniam et populum vassallos quoque et amicos Ianuensis urbis congregavit in unum. Quo facto, nocte quadam que fuit transacto die festivitatis sanctorum Quirici et Iulete, montana que sunt circa podium illud ubi erat predictus Guido marchio, et qui construxerat castrum Taxarie, armorum catervis discretissime ac sapienter munivit.⁴⁰ Mane autem facto, alios qui in Gavi remanserant congregavit in unum, sollempnemque ibi parlamentum et curiam celebravit, ibi bellatorum acies instruxit: quo facto cum ingenti armorum copia, paucis tamen militibus, planiciem de Gavi que Vallis dicitur munivit, reliquos vero ad debellandum castrum Taxarie misit. At cum Terdonenses et qui apud Serravallem cum eorum fortia erant, videlicet cum Alberto Malaspina et castellanis et omnibus⁴⁵ fere citra Pado hoc persenserunt, qui predictum castrum munierant, statim cum exercitu suo Ianuensibus obviam et ad predicti castri succursum, quod Ianuenses districtissime impugnabant, venerunt; statimque ut possent eos ab impugnatione predicti castri repellere, in eos fecerunt insultum. Inito autem certamine et crebrescentibus^f hinc inde ictibus, tandem prevaluerunt Ianuenses. Terdonenses vero, nonnullis ex eis prostratis et inter-⁵⁰fectis, dimiserunt pugnam, terga dederunt; sicque Ianuenses fugando eos fuerunt eos secuti usque Montem Cucum; unde ob predictum conflictum castrum Serravallis Terdonensium derelictum permansit; predictum autem castrum Taxarie in facie totius exercitus Terdonensium tandiu Ianuenses impugnarunt, quod vi illud ceperunt, et vexillum sancti

^a confederarunt. 1.   ^b instruxerunt. 1.   ^c ita. 1.   ^d Siciliam. 1.   ^e egregiis. 1.   ^f crebrescentibus. 1.

Georgii coram Terdonensibus in eo imposuerunt; illud quoque ipsa die funditus destruxerunt. Signiferos quoque Terdonensium et alios nonnullos ex nobilioribus Terdone, quos et in castro Taxarie et in pugna retinuerunt, Ianuam duxerunt captivos, et tandiu in vinculis tenuerunt, quousque Terdonenses satisfecerunt civitati Ianuensi et de offensionibus omnibus et excessibus perpetratis²³. Insuper autem castrum Palodi viriliter aggressi fuerunt Ianuenses cum exercitu suo, quod Palodinus filius Wilielmi de Palodo tenebat, qui pretermisso iuramento fidelitatis quod comuni Ianuae fecerat, stratam fregerat et Ianuenses ceperat. Qui Palodinus reddidit se et castrum domino Alberto potestati et comuni Ianuae; qui eum muniri fecerunt et ad honorem Dei et dominus Ianuae custodiri. Quid plura? Omnia quidem civitati Ianuae hoc anno intus et extra prospera evenerunt. Transacto quippe tempore^a sue potestatis dominus Albertus feliciter Mediolanum reversus est. Consules vero iustitiae tamquam viri discreti et legales officium suum feliciter rexerunt, ius suum amicabiliter cuique tribuentes^b.

Anno 1199, indictione prima, fuit electus potestas Ianuae civitatis Bertramis Christianus, Papiensis civis, et habuit secum rectores sex, Nicolam Mallonum videlicet, Ingonem Longum, Obertum Malocellum, Symonem de Camilla, Belmustum Lercarium et Manfredum Piccamilium: et tempore isto fuerunt consules 12 pro iusticiis civium, videlicet pro quatuor compagnis versus civitatem Ansaldo de Castello, Wilielmus Mallonus, Ido Stanconus et Ingo Tornellus; in aliis quatuor compagnis versus burgum Villanus de Insulis, Symon Sardena, Angelotus Vicecomes et Bernicio de Campo; alii vero quatuor consules electi pro iusticiis inter habitantes in quatuor compagnis civitatis et quatuor consules burgi diffiniendis fuerunt Rubaldus Helye, Enricus Mazalis, Porconus et Wilielmus Oberti de Nigro; pro foritanis Opizo Wilielmi Guercii et Wilielmus quondam Oberti Ususmaris.

Hoc anno misit predicta potestas obviam nostris navibus de oriente redeuntibus galeas 8 bene armatas, in quibus ivit guida Obertus Malusocellus, qui cum pervenisset ad portum Calari, invenit quamdam maximam navem Pisanorum blava et aliis mercibus honoratam, Bucannigram nomine; et facientes insultum in eam, preliando vi eam ceperunt, et Ianuam transmiserunt. Et tendentes maria usque in partes Sicilie perrexerunt, ibique cum applicuissent, naves nostras invenerunt, et cum ipsis Ianuam feliciter redierunt. Tempore isto fuerunt armate 4 galee, in quibus ivit Symon Camille guida pro rumoribus navium Pisanorum, que dicebantur in Provinciam perrexisse^c cursitandi causa, et secum duxit naves duas. Et cum perrexissent ad insulas Arearum, invenerunt in quodam fortissimo castello sito in insulis illis quosdam homines nostri districtus incarceratos et ad redemptionem coactos; quod quidem preliando ceperunt, et illud penitus destruxerunt; homines quoque nostros recuperarunt, et latrones et piratas qui erant in eo inclusi ceperunt et expoliaverunt. In eodem quidem anno comunitas Ianuae super Victimilienses rebelles exercitum et expeditionem fecit; et tenuerunt eos obsessos per mare et per terram a festo sancti Iacobi usque per totum Augustum et eo amplius, impugnando eos cum machinis et aliis modis, et eos omnino vastantes. Set interveniente sceleribus quorundam malorum virorum, contigit quod exercitus predictus eos dimisit et Ianuam pervenit^d. Consules vero placitorum ac foritanorum per Dei gratiam officium suum optime tractaverunt, et honeste ac decenter operati sunt, ius suum cuique amicabiliter tribuentes.

Anno^e 1200, indictione 2. fuit electus potestas et rector Ianuensis civitatis Rollandinus quondam Malapresi, nobilis civis Luccensis, et consules placitorum 8, videlicet in quatuor compagnis versus civitatem Rogerius Elye, Amicus Mallonus, Phylippus Cavarruncus et Wilielmus de Pallo; in aliis quatuor versus burgum Iacobus de Marino, Belmustus Lercarius iunior, Wilielmus Riccius^f et Wilielmus Piccamilium; pro foritanis vero Bertramis de Savignono et Balduinus de Volta.

a) deest l. 2. b) in margine manu saec. XIII exeuntis: hoc anno Celestinus IV papa moritur | . . . Innocentius III ei successit annis XVIII mens. c) perrexisse l. d) reliqua anni littera minori scripta sunt. e) iterum maiori littera. f) riccius corr. riccius l.

23) Mense quidem Augusti haec dissidio Papiensibus intermedicantibus pace finita est, cuius documenta v. Libr. iur. I, 418—422, et paullo post marchio quoque Gavii castrum Ianuensis cessit; ibid. p. 427.

1200. In presenti anno potestas ipsa cum militibus Ianuae iuit Sanctum Romulum²⁴, et cum ipsis militibus et paucis galeis iuit ad Sanctum Ampelium, et ibi tentoria fixit, et per plures dies^a ibi stetit vastando blavas vineas et arbores per totam vallem ipsam a Sancto Ampelio usque aquam Nervie et eo amplius. Redeunte inde perrexit Lucam, et ibi fati munus implevit. Ianuenses vero habito consilio Wilielmum Enrici, quem vicarium suum Ianuae 5 dimiserat, in potestatem elegerunt, et per totum illud tempus ipsum pro potestate habuerunt et tenuerunt; qui per Dei gratiam civitatem intus et extra in pace et quiete tenuit. Fulconem quoque de Castello Alexandriam in legatum transmisit in nave lalaa de Finali; et duxit galeam unam secum, in qua bene et optime armata in terram Alexandriae descendit; et cum soldanus Babilonie bene de captivis eidem Fulconi promississet, tamen in fine nullum 10 captivorum ei reddere voluit, licet dona quae propterea portaverat, quae valebant bene libras 500 et eo amplius, de comuni Ianuae ab eo recepisset. Contigit autem, quod navis Bucanigra, quae fuerat Pisanorum, iuit Tunesim mercationis causa; et cum ibi esset, venerunt naves tres Pisanorum armate, una quarum vocabatur Castellana, et altera Diana, et alia Paonium, et in nave illa assultum fecerunt. Ianuenses vero qui in ea erant, sicut viri 15 fortes et robusti surrexerunt ad arma, et ipsas preliando ceperunt, et cum ipsis Ianuam feliciter pervenerunt, in quibus navibus multa arma et cetera rauba ceperunt.

1201. Anno dominice nativitatibus 1201, indictione 3. fuerunt consules pro communi Wilielmus Embriacus, Nicola Mallonus, Iordanus Richerius, Wilielmus Guercius, Nicolaus Aurie et Guido Spinula; et consules placitorum 12: in quatuor compagnis versus civitatem Corsus 20 Vicecomes. Wilielmus Crispinus, Martinus Tornellus et Opizo quondam Wilielmi Guercii; pro aliis vero quatuor compagnis versus burgum Wilielmus Becherius, Enricus Domusculte, Oto Guaracus et Nicola Maraboti; pro diffiniendis discordiis inter cives et burgenses Bonifacius quondam Alberti de Volta, Enricus Mazalis, Nicola Boccacius et marchio Grillus; pro foritanis Enricus Cigala et Wilielmus Ficusmatarius. 25

In presenti quidem consulatu fuerant inventi multi latrones, et consules per civitatem eundo nocte ceperunt plures latrones, et quibusdam ex eis oculos eruere fecerunt et quibusdam capita truncare fecerunt. Audientibus quod Victimilienses in mari intraverant cum galea una armata, qui statim armarunt galeas 3, et ipsam secute sunt usque Yspaniam. Nicolaus Auriae cum galeis 8 obviam iuit navibus nostris a partibus orientis redeuntibus; 30 et fuit in Siciliam, ibique cum regno^b pacem firmavit²⁵, et inter aurum et argentum et lapides preciosos tantum adduxit, unde comune Ianuae habuit ultra libras 1500. In eodem consulatu Marchoaldus cepit Wilielmum Grassum admiratum, et ipsum incarceravit. Unde Ianuenses habito consilio armarunt galeam unam pro ipsius deliberatione, in qua iuit Wilielmus Embriacus; set ipsum habere non potuit. Preterea in fine consulatus vene- 35 runt Victimilienses Ianuam de mandato ipsorum consulum ad mandatum totum iam ditorum consulum, et iurarunt in parlamento, ubi venerunt cum crucibus discalciati, proci- entes se ad pedes consulum, universa precepta illorum per omnia parere et obedire. Eodem quippe anno Mediolanenses pro eo quod Papienses apud burgum Sancti Donnini, ubi erant in adiutorium Parmensium, graviter Mediolanenses invaserant, castrum Vegevali obsede- 40 runt, et illud preliando ceperunt et omnino destruxerunt. Hoc facto quidam religiosi viri se de pace inter Mediolanenses et Papienses intromiserunt; et per Dei gratiam, a quo cuncta bona procedunt, facta est pax inter ipsas civitates in perpetuum duratura^c. Consules vero causarum tam civilium quam foritanorum, tanquam viri legales et discreti, officium suum rlexerunt feliciter, ius suum cuique amicabiliter tribuentes. 45

1202. Anno dominice nativitatibus 1202, indictione 4. fuit domnus Guifredotus Grassellus, nobilissimus Mediolanensis civis, Ianuensis civitatis in re publica potestas et dominus feliciter electus constitutus; et habuit ad suum consilium pro rationibus comunis cognoscendis quatuor nobiles et sapientes, Nicolam Mallonum videlicet, Wilielmum Tornellum, Bel- mustum Lercarium et Enricum de Nigro; pro placitis consules in quatuor compagnis 50

a) deest l. 2. b) regn. . . . corr. regno 1. c) reliqua anni alio atramento 1.

24) Amicitiae foedus tunc cum S. Romuli consulibus initum est; Lib. iur. I, p. 447. 25) Anno praeterito Fridericus Siciliae rex Ianuensibus privilegium indulserat; ibid. 462.

versus civitatem, Iohannes scilicet quondam Vassalli Stralleriae, Zacharias de Castello, Nicola Lecanoce et Phylippus Cavarruncus; in aliis vero quatuor compagnis versus burgum Wilielmus Rocius, Bartholomeus Domusculte, Andreas Domusculte et Symon Pignolus; pro medianis fuerunt consules quatuor Obertus Porcus, Wilielmus Ingonis Tornelli, Otto 5 Pezullus et Amicus Guercius; pro foritanis Rubaldus Tarallus et Raimundus cancellerius.

Prefatus quidem dominus Guifredotus fuit virtutibus multis ornatus; multa namque legalitate et discretione fulsit; probus^a, honestus, strenuus, victoriosus, civitatem Ianuensem feliciter per totum tempus sue potestatis gubernavit et rexit. Multos felices successus^b Dominus omnipotens in tempore suo contulit civitati, sicut presenti pagina cognoscere poterint. Contigit autem, quod idem dominus Guifredotus cum potestate Pisana, Girardo videlicet Vicecomite, et aliis nobilibus viris Ianuensibus et Pisanis, mediantibus Bonifacio marchione Montisferrati^c, et comite Aldevrandino, apud Ylicem se convenerunt ad tractandum de pace et convencionem utriusque civitatis circa octavam pasche; set quia Pisani de plurimis factis et specialiter de castro Bonifacii locuti fuerunt, invicem concordare se minime potuerunt. Eodem quippe anno Bertramis de Nervi cum iret in maritima cum nave sua que vocabatur Castellana pro grano, invenit naves duas Pisanorum et persecutus fuit, et tandem unam ex ipsis que vocabatur Sanctus Petrus cepit et multos denarios in ea, et Ianuam duxit. Eodem quippe anno cum quedam navis nostrorum hominum que vocabatur Berarda Alexandriam proficisceretur, invenit quamdam navem Pisanorum, 20 que super nostram assaultum fecit; et Ianuenses, qui in ea erant, ad arma surrexerunt, et illam Pisanorum navem preliando ceperunt, et rebus omnibus que in ea erant eos expoliaverunt; set Ianuenses misericordia moti, quia in pelagus erant, navem illam illis reddiderunt. Eodem quippe anno marchiones qui fuerunt de Gavi, Albertus videlicet et Wilielmus et Rainerius fratres, pro se et filiis quondam Guidonis fratris eorum, cum commune Ianuae se convenerunt, et comuni Ianuae dederunt possessiones omnes et iura, quae vel quas habebant in Gavi aut in castro et territorio Gavi, et in burgo et in nemoribus et in molendinis et in vassallis et fidelitatibus comuni Ianuae remiserunt; et inde finem transactionem et refutationem fecerunt et dicitum totum, si quod in eis habebant, retinendo eis medietatem pedagii solummodo; et propterea commune Ianuae eis libras 3200 30 dedit; et pedagium constituerunt super euntes per stratam voluntate civitatum Lombardie^d colligendum per saumam usque in libris 800 ad complementum librarum 4000. Et ipsi compagnam Ianuae iurarunt et habitaculum civitatis, et quod non debent transire iugum nisi ter in anno, et tunc cum potestatibus vel consulibus, et cum eis Ianuam redire^e. Consules vero causarum tam civium quam foritanorum tanquam viri legales et discreti officium suum rexerunt feliciter, ius suum cuique amicabiliter tribuentes.

Anno dominice nativitatis 1203, indictione 5. fuit dominus in regimine civitatis predictus dominus Guifredotus Grassellus Mediolanensis civis, et habuit ad suum consilium pro rationibus comunis faciendis quatuor nobiles viros, Wilielmum Barcam videlicet, Ottonem Bonum de Cruce, Idonem de Carmadino et Guidonem Spinulam; et consules placitorum 12, videlicet in quatuor versus civitatem Ingo de Galiana, Wilielmus de Pallo, Opizo 40 Wilielmi Guercii et Paganus de Rodulfo; in quatuor compagnis versus burgum Rollandus Belmustus, Wilielmus Bonivassalli Ususmaris, Enricus Domusculte et Otto Guaracus; pro civitate et burgo Amigonus de Castello, Ingo Tornellus, marchio Grillus et Villanus Maniaporri; pro iusticiis civium et foritanorum Bonifacius quondam Alberti de Volta et 45 Symon Alpanis.

In presenti quidem anno propter discordiam quae vertebatur inter Albinganenses et homines de valle Arocie, qui ad servicium civitatis se omnimode tradiderunt, ivit predicta potestas cum pluribus nobilibus civitatis Albinganam, et eos modis omnibus pacificavit; et habuit Albingana pro collecta super eos imposita libras 50. Veniente autem Saonam vocare fecit 50 quemdam Saonensem nomine Wilielmum Saragum, ut ei daret pro deveto Provincie ex pecunia sua delata libras 11 semis; et cum rebellis exstitisset, misit servientes suos ad diruendam

a) vox in loco raso 1. desit; lacuna 2. b) successus 1. c) Montisferratis 1. d) lombardiam 1. e) reliqua anni littera minori, ut annis praeteritis.

26) Quae diuturnae litis inter Gavii marchionem et Ianuae civitatem compositio m. Sept. perfecta est. 55 unde complura exstant documenta; Lib. iur. I. p. 492.

1203. domum ipsius. Contigit autem quod quidam nepos ipsius Wilielmi venit clam et percussit quemdam hominem ipsius potestatis cultello, de qua percussione mortuus fuit. Indignata autem predicta potestas fecit destruere ipsius Wilielmi et plures alias domos et turres, et a comune Saonae accepit libras 300 in denariis propterea, et libras 700 in pignoribus, et fideiussores cepit pro libris 1000. Eodem quippe anno Pisani duas galeas armarunt, et venerunt in Provinciam; et potestas armare fecit duas galeas ad ipsas persequendas; et cum ipsas invenissent prope insulas Arearum, secute sunt eas, et unam ex ipsis ceperunt. Contigit autem quod Pisani optime navem unam que vocabatur Palmeta armarunt, et cum ea in Provinciam ad insulas Massilie iverunt cursitandi^a causa. Naves vero nostre, que mercationis causa ibant, ipsam invenerunt, et persequendo eam ceperunt. Galionum autem, qui cum ea erat, profugium fecit. Eodem quippe anno Pisani maximam navem, que vocabatur Rosa, tam cursitandi causa quam etiam et adducendi pecuniam Pisanorum de Turritano iudicatu, optime armarunt; Ianuenses vero pro adducenda pecunia Ianuensium que ibi erat, duas parvas naves Stellam et Falconem, et illuc cum duabus galeis perrexerunt; et inventa ipsa, preliando ceperunt, et Ianuam conduxerunt.

Eodem vero anno Murrullus et Gualterius Caputmallei Saonenses, qui forestati de Saona erant pro morte Raimundi de Alba causidici et vicarii Ugonis de Carreto Saonensium potestatis, furtim lignum unum armaverunt, et quemdam bucium torsellorum Astensium caricatum ceperunt, et castrum Turbie et Nicensem civitatem profugium fecerunt. Accidit autem, quod potestas illa plures nuntios misit ad predam ipsam recuperandam; novissime vero, cum nichil posset recuperari, misit causidicum suum Albertum de Summaripa, qui cum partem de preda illa recuperasset et pervenisset Tabiam, quidam latrones de Tabia et de Celiama ipsum et eos qui cum eo erant nocte invaserunt, et rebus omnibus quas secum habebant ipsos expoliarunt; et quod deterius fuit, ipsum Albertum et plures alios^b fere ad mortem vulnerarunt. Indignata autem potestas et commota tota civitas exercitum super ipsos malefactores fecit, et perrexit Tabiam, et ipsam vastavit, et omnino castrum destruxit; et de exercitibus suis misit Celianam, et possessiones rusticorum qui ad maleficiur illud fuerant vastari fecit, et maiorem partem ipsius prede recuperavit. Et insuper collectam per universum comitatum et marchiam impositam ab eis extorquid et Ianuam adduxit; et quod fuit quantitas^c librarum 800 et eo amplius, excepta collecta super eos imposita pro guardia castri Bonifacii. Preterea quia propinqui illorum malefactorum de Saona prout ferebatur, assensum ad maleficiur^d illud perpetrandum praeberant, omnes eorum possessiones et destrui fecit et mobile eorum ubicumque inventum cepit. Et quoniam quidam de Albizola ad huiusmodi factum interfuit, universum posse ad ipsum pertinentem vastari fecit. Simili quoque modo possessiones et domos illorum de Varaginis, qui de preda illa in eorum domibus receperunt, vastari dirumpere^e omnino iussit. In eodem quippe anno vicesima secunda die Septenbris dominus Bonifacius Ianuensis archiepiscopus fati munus complevit. Altera autem die congregatis^f in unum canonicis maioris ecclesiae, abbatibus, prepositis, prelati ecclesiarum, per Rollandum praepositum Sancti Laurentii et Ottonem archidiaconum, quibus electio^g data et concessa fuit per clericos et laicos, dominus Otto Bobiensis episcopus in archiepiscopum electus fuit. Contigit autem, quod in eodem anno quarto die intrantis Decembris in crepusculo noctis duo ex servientibus Surleonis Piperis instinctu quorundam de parte illorum de Volta ipsum Surleonem in domo sua graviter vulnerarunt. Mane autem facto, videlicet in vigilia sancti Nicolai, predictus dominus Guifredotus ambas partes, de Volta videlicet et de Curia, vocavit in publico parlamento, et eos iurare constrinxit de discordiis omnibus, que invicem habebant, mandatis suis et preceptis in omnibus obedire. In festivitate autem beati Nicolai facta contione, et vocatis preposito et archidiacono Ianuensis ecclesie, constitutis in medio ecclesie reliquiis et teste²⁷ euangeliorum, partibus omnibus existentibus et presentibus in ecclesia sancti Laurentii, iuraverunt omnes pacem invicem servare; et sacramentis peractis super ipsas reliquias et ewangelias, ipsos omnes invicem osculari fecit. Postea vero de guerra que erat inter Aureos et Porcellos atque filium quondam Opizonis Lecavelum, et inter filios quondam Ingonis Cassicii et filios quondam Phylippi Maliinfantis, similem pacem iurare fecit, et in publico parlamento invicem osculari fecit^h. Contigit autem quod eodem anno comes Flandrensis et

a) ita ed.; consistandi 1. 2. b) alias 1. c) quantitat 1. d) maleficiur 1. e) dirupere 1. f) congregatis 1. 55
g) electia 1. h) hinc alio atramento et littera minori et graciliori. 27) i. q. textu.

comes Sancti Pauli et marchio Bonifacius de Monteferrato crucem dominicam accipere cre- 1203.
dentes, Veniciam perrexerunt, ibique cum Venitis confederarunt, fingentes se ire ultra
mare ad recuperandum dominicum sepulcrum. Primo euntes ad Iadaram, et preliando,
ipsam ceperunt, et penitus destruxerunt tam ecclesias quam cetera edificia; et multos
5 homines et feminas et pueros interfecerunt; et aliam civitatem in insula . . . . .^a hedifi-
carunt^b. Postmodum vero obliti dominice crucis receptionem, et ipsam crucem proitentes,
Constantinopolim perrexerunt, et civitatem ceperunt et expoliarunt, ecclesias expoliantes
et cruces et testes ewangeliorum crustantes²⁸, et reliquias sanctorum inter se dividentes,²⁹
huc et illuc miserunt; et imperium Romanie in tres partes diviserunt, imperium dautes
10 comiti Flandrensi, regnum Salonichi marchioni Montisferrati, et insulas Romanie duci
Venetiae cum quadam parte terrarum Romanie^{29. c}. Consules vero causarum tam civium
quam foritanorum, sicut viri prudentes et discreti officium suum feliciter rexerunt, ius
suum cuique amicabiliter tribuentes.

Anno dominice nativitatibus 1204, indictione 6. fuit predictus dominus Guifredottus 1204.
15 Grassellus confirmatus in potestate lanuensis civitatis, et fuerunt consules pro placitis 12:
in quatuor compagnis versus civitatem videlicet Enricus Mallonus, Bonifacius de Guidone,
Ido Stanconus et Martinus Tornellus; in aliis quatuor compagnis versus burgum Guirardus
de Murta, Ansaldus Malfante, Botarius Auriae et Iacobus Piccamilium; pro civitate et
burgo in medio Baialardus de Pallo, Bertholotus de Volta, Balduinus Bisatia et Fulco de
20 Gisulfo; pro foritanis Balduinus de Volta et Vassallus Grillus.

In presenti quidem anno civitas exercitum fecit super rebelles de valle Arotiae, et ivit
illuc potestas cum militibus civitatis et cum hominibus comitatus et marchie, et super illos
equitavit; et ad mandatum suum venerunt, et civitati fidelitatem iurarunt, et pro offen-
sionibus factis in illis de Reveria et specialiter in portu Mauritio ab eis extorsit ultra libras
25 1000 lanuensium. Et castella duo que fecerant rustici de valle Arocie et Unegie, in quibus
se receperant, destruere fecit, et ad domos proprias omnes redire fecit³⁰. In eodem
quidem anno Ugo de Cassaro cum galea una cepit per bataliam galeam unam Recoveri,
in qua ipse Recoverus interfectus fuit, cum nequissimus inimicus lanuensis civitatis esset.
Contigit autem, quod quadam die mensis Septenbris sagittea una Pisanorum centum re-
30 morum cum bucio uno octuaginta remorum venit in partibus de infra muris, et ceperunt
bucios qui per Riveriam illam ibant. Burgenses vero Portus Veneris tanquam viri fortes et
robusti armarunt galeam unam, in qua fuit Phylippus Cavarruncus castellanus Portus
Veneris, et iverunt ad fucem Arni; et ibi tandiu expectarunt, quod sagittea et bucius redi-
erunt; et sagitteam vi ceperunt et lanuam conduxerunt. Ceterum vero gloriam et hono-
35 rem, victoriam et triumphum, que de benignitate sua Pater celestis lanuensi urbi de celo
contulit super inimicos nostros Pisanos, ad memoriam retinendam dignum enarrare duxi.
Navis Carrocia, de qua erat dominus vir strenuus Alamannus de Costa, navem Pisanorum
de cursu que Leopardus vocabatur, et que exierat ad ipsam inquirendam cum quingentis
bellatoribus, campali bello devicit et eam cepit, in qua ultra 280 guarnimenta ferri, ultra
40 iuvenes³¹, elmos et clipeos, et alia arma multa ceperunt. Que dum pervenissent in
partibus insule Creti, naves nostre de ultra mare et de Alexandria inveniando, simul cum
eis venire firmarunt ad expugnandam civitatem Siracusanam, quam Pisani pirati ad offen-
sionem nostram et omnium gentium habitabant; de qua etiam burgenses eiusdem civitatis
violenter expulerant; et quod nequissimum potius videbatur, et spiritualem patrem, scilicet
45 episcopum, et fratres suos de civitate ipsa inhumaniter eiecerunt. Cum igitur iter gloriosum
incepissent, et pervenissent ad insulam Malte, vir egregius et amator lanuensium honoris,
comes Enricus Piscator, volens esse particeps tanti honoris, cum galeis et gente sua eis
adiuvatus est. Et sic ad Siracusanam civitatem venientes, et applicantes die Veneris sexta

a) lacuna 1. 2. b) quare fuerunt per Romanam ecclesiam excommunicati. Quidam autem lanuensium qui erant in
50 Scicilia armaverunt quam plures galeas, et apud Iadaram euntes, ipsam ceperunt, et eam incolis regni Austrie restituerunt,
quia tunc vigeat guerra inter lanuenses et Venetos. sublecit manus saeculi XV. in margine inferiori 1. in textu recept. 2.
c) reliqua anni alio atramento.

28) scilicet excrustantes, crustis aureis et gemmatis de valle Arotiae pacificanda. Libr. iur. I, 515. W.
nudantes. 29) Haec a. 1204 peracta igitur et eo 31) i. e. thoraces.
55 demum scripta sunt. 30) Cf. potestatis mandatum

1204. die Augusti, inter nonam et vespervas navibus duabus magnis que in portu erant, una quarum nomen erat Florius et altera Rosa, vi captis, ipsam obsederunt; et de munere summi Regis cum scalis et aliis belli generibus dimicando, in conspectu comitis Rainerii de Tusscia, qui cum manu militum et peditum in succursum eius venerant, infra dies septem in facie gladii ceperunt; et universis malefactoribus qui in ea latitabant deiectis, et episcopo cum suis fratribus sedi sue et ecclesiis restitutis, cum laudibus et hynnis laudabilem lanuensem Alamannum ad honorem civitatis nostre ex ea comitem pro comuni lanue prefecerunt consules de Alexandria Lambertus Fornarius et Belmustus Lercarius, et consules de Alexandria Ogerius de Insulis et Belmustus Lercarius iunior, consilio et voluntate nobilium qui in navibus erant, et recepta ab eo fidelitate pro comuni lanuae, ei civitatem dederunt; et terra commissa sibi et bene guarnita, prosperantibus ventis lanuam pervenerunt. Verum cum adhuc essent in portu, navis quedam magna Pisanorum, que vocabatur Tunnus, portum illum applicuit, et cum universa pecunia existente in ea ipsam manu salva ceperunt.

In eodem videlicet anno mense Octubris, undecima vero die, fuit maxima tempestas maris, in qua in portu lanuae naufragium passe fuerunt plures naves, inter quas Gazella quae itura erat ultra mare, et Falconem quae itura erat Septam cum magna pecunia Sarracenorum et maximum plures homines dampnum. Navis quoque que vocabatur Regina, et navis que vocabatur Dulcis, fortuito casu ipsa die naufragium passe fuere. Eodem die post nubilum vero facta est tranquillitas magna, et venerunt homines cum barcis lignis et buciis inquirentes de pecunia illa, ultra ballas 350 pannorum et baldimellarum inveni- runt, et de zurris piperis et lacce atque saccis bonbecii maximam quantitatem. Verum peccatis exigentibus in introitu mensis Decembris quidam nobiles viri simul confederantes occasione servientum potestatis, qui nocte quemdam filium Iohannis Balbi de Susilia in cambio alterius interfecerunt, contra potestatem insurrexerunt; et per aliquot dies in errore illo perseverantes, cum potestas maximam congregasset gentem, in fine tamen mediantibus pluribus viris religiosis et laicis ad satisfactionem venerunt; et sic in maxima permansit civitas tranquillitate.

In eodem quippe anno in mense Ianuarii. 11. vero die, fuit ignis magnus in contrata Obraderiorum, qui maximum dampnum intulit. Eodem quippe anno quum Ugo de Cas- saro unam galeam suam Messinam transmitteret, obviata fuit galea una Pisanorum que de industria armata erat ad ipsam comprehendendam, in qua erat Recoverus capitalis inimicus lanuensium civitatis; et cum illam invenisset, prelium invicem commiserunt, et per Dei gratiam galea Ugonis optinuit, et illam Pisanorum cepit, et illum Recoverum interfece- runt. In eodem vero anno cum multi lanuenses undique congregati cum galeis 6 Roma- niam intrassent, inter quas fuit quedam galea de Portu Veneris, invenerunt quandam navem de Constantinopoli redeuntem, in qua ceperunt magnam pecunie quantitatem, et multas reliquias sanctorum et cruces dominicas, et inter se diviserunt. Et pars, quae galee Portus Veneris contigit, lanuam adducta fuit, et per ecclesias, prout vocabula sanctorum erant, divisa. In isto vero anno intravit lanuam rex Aragonensis. In eadem quippe potestata mercatores lanuae galeas quatuor armaverunt circa festivitatem natalis Domini, in quibus mercationem suam in Siciliam portaverunt, pro quibus asociandis comune armavit galeam unam, qua comitus ivit Amicus Mallonus; qui cum in partibus Neapolis pervenissent, invenerunt navem unam Pisanorum que vocabatur Garafanus, que ibi armabatur causa intrandi in cursum, quam protinus ceperunt, et eam penitus combuxerunt. Consules vero placitorum et foritanorum tanquam viri discreti et legales officium suum feliciter rexerunt, ius suum amicabiliter cuique tribuentes. Dicitur namque Guifredotus potestas octo galeas novas hoc anno fieri fecit.

1205. In 4 anno sequenti 1205, indictione 7. fuit in regimine civitatis potestas dominus Fulco de Castello, qui ad suum consilium habuit pro rectoribus et super rationibus comunis cognoscendis Nicolam Mallonum, Wilhelmum Tornellum, Belmustum Lercarium et Wiliel-

a) hinc alio atramento. b) ita ed., penitus 1. 2. c) reliqua alio atramento. d) alia manu.

32) siudonis subtilioris. 33) Videtur esse vas vel fascis. 34) resinae species. 35) Haec supra iam brevius relata sunt. 36) Quae res supra iam narrata est.

1205.
 mum de Nigro. Consules placitorum pro rationibus hominum quatuor compagnarum de
 versus civitatem cognoscendis fuerunt Bonifacius quondam Alberti de Volta, Ansaldo
 Lecavelum, Wilielmus Ingonis Tornelli et Obertus Castagna; in aliis quatuor compagnis
 versus burgum Wilielmus Spavaldu, Balduinus de Medolico, Amicus Turcius et Obertus
 5 quondam Vegii de Ceba; pro medianis Amigonus de Castello, Enricus Cigala, Amicus
 Guercius et Ogerius Mazanellus.

In eodem anno comes Flandrensis, qui sedem Constantinopolitanam susceperat, cum
 magno militum Francorum numero et cum duce Venetico et gente sua ad obsidionem
 Andrinopolis perrexit; ibique infestati et preliati a Brachis³⁷, surrexerunt ad arma, secuti
 10 fuerunt illos terga vertentes, et ex eis innumeram quantitatem prostraverunt et inter-
 fecerunt. Set tandem Brachi revertentes, illum ceperunt cum 300 militibus Franchis, qui
 omnes in faciem gladii mortui fuerunt, et personam imperatoris retinuerunt. Marchio
 autem Bonifacius de Monteferrato, qui dominatum Salonicensem et regnum habebat, quum
 perrexisset ad obsidionem Neapolis et Coranti, quibus dominabatur Alexius quondam Con-
 15 stantinopolitanus imperator, ipsum Alexium uxorem et filium cepit, Ianuamque in galea
 una Portus Veneris, que apud Salonicum erat, per Enricum de Carmadino mandavit.
 Cumque Ianuam applicuissent, Wilielmus marchio, dicti Bonifacii filius, habito inde nuntio
 Ianuam venit, ipsumque imperatorem uxorem et filium apud Monteferratum secum
 20 duxit. Preterea naves de ultra mare et Alexandria redeuntes, cum quatuor galeis quas
 obviam eis miserat potestas apud Panormum venerunt, ibique navem quandam^a Pisanorum
 invenientes, cum galea una in terram descenderunt, et civitatem admodum preliantes, et
 carricum³⁸ navis quod extra civitatem erat in terra ceperunt, et navem penitus combuxe-
 runt, et Ianuam feliciter redierunt.

In presenti quidem anno Pisani cum tribus navibus in Provinciam descenderunt, ibique
 25 invenientes navem unam Ianuensium euntem Buzeam, que vocabatur Viola, ceperunt;
 et cum ea apud Kalarim et inde Siciliam iverunt. Et cum pervenissent cum ipsis navibus
 et aliis quatuor navibus et galeis 12 apud Messanam, descenderunt in terram, et prelium
 cum paucis Ianuensibus qui ibi erant inceperunt; quo bello multi Pisani in facie gladii
 perierunt. Contigit autem, quod dum comes Benedictus cum galea una et Paganellus de
 30 Porcaria cum altera galea iverunt Panormum pro auxilio petendo, Wilielmus Porcus et
 Benvenuto filius comitis Alamanni galeas armarunt duas, et illas Pisanorum secuti fuerunt,
 et prelium invicem committentes, unam ex galeis Pisanorum, illam videlicet comitis Bene-
 dicti, ceperunt et Messinam duxerunt; in quo prelio ultra septuaginta Pisani interfecti
 fuerunt; et comitem Benedictum in carcere posuerunt; set tandem ipsum incarcerationum
 35 comiti Anfusso reddiderunt; et hoc fuit in mense Augusti. Inter cetera contigit, quod
 Paganellus, qui preerat navibus Pisanorum et qui evaserat fugiendo cum galea sua, et
 Bonalbergus cursalis, postquam prelium commiserunt cum Ianuensibus apud Messinam,
 cum navibus 10 et galeis 12 ceterisque lignis multis apud Siracusiam perrexerunt cum
 comite Rainerio de Manente multisque Tuscanis undique congregatis; et ipsam civitatem
 40 circumquaque obsidentes, per tres menses et dimidium et plus etiam in illa obsidione per-
 manserunt. Unde egregius comes Malte Enricus^b intuitu civitatis Ianue et amicissimi sui
 comitis Alamanni, qui in civitate illa preerat et obsidebatur, iracundia motus ad dampnum
 et detrimentum Pisanorum et dicte civitatis succursum viriliter se preparavit, et galeas 4
 armavit, et cum ipsis et maxime peccunie quantitate et numero tarinorum³⁹ Messanam
 45 accessit; ibique inveniens naves duas Ianuensium de ultra mare redeuntes, Lunam videlicet
 qua preerat Ugolinus de Levanto, et Papagasium, qua preerat Iohannes de Turcha et
 consules Ianuenses ibi constitutos, atque Wilielmum Spinulam qui legatus apud Alexandriam
 mittebatur, et Zachariam de Castro qui per dominum Fulchonem cum quadam galea de
 Portu Veneris ibi fuerat missus pro facto Syracusie, et comitem Anfussum, atque Wiliel-
 50 mum Porcum, Dondedeum Bovem et Iohannem de Camugio, et negociatores dictarum
 navium, ceterosque amicos Ianuensis civitatis qui ibi aderant, admonuit eos et rogavit, ut
 de succursu Syracusie ad honorem civitatis Ianuae se prepararent; qui viriliter ad hoc se
 preparaverunt. Qui comes cum supradictis precibus atque solidis galeas et alia ligna
 minuta 16 velociter armavit. Quo facto Zacharias de Castro et alii nobiles Ianuae et amici

55 a) ita c. b) alia pagina et aliud atramentum.

37) Walachis.

38) onus.

39) nummus aureus.

1205. civitatis unanimiter nobilem Enricum comitem iandicti stoli, exercitus dominum et capitaneum levaverunt et constituerunt; et cum omni felicitate de Mesana moventes, super Syragusiam applicuerunt. Pisani vero qui ibi erant, cum navibus 9 et galeis 12 buciisque et barcis 14 obviam galeis et lignis Ianuensium exierunt, et invicem bellum committentes, maxime insimul preliarunt. In fine tamen per Christi misericordiam Ianuenses de bello optinuerunt, et victoriam inde habuerunt, et galeas omnes et ligna Pisanorum ceperunt, preter galeas 5 Longobardorum, in quibus erant Pisani 20 per galeam, que fugam ceperunt. Et venientes ad portum, naves omnes ceperunt, et inter se eas diviserunt. Comes autem Siracusie cum sua baronia de civitate exeuntes, apertis portis multos Pisanos qui in terra erant et totam raubam eorum, vexilla et tentoria et arnesium^a totum ceperunt, et plures 10 ex illis in fatiem gladii interfecerunt; et omnes etiam penitus cepissent, nisi quod comes Rainerius cum suis militibus profugium cepit: et hoc fuit die lune ante nativitatem Domini. Dominus autem Fulcho de consilio et voluntate tocus consilii antea pro succursu eiusdem civitatis 10 galeas de corpore civitatis, et unam de Saona, aliam de Naulo, et alteram de Victimilio armaverat, in quibus fuerunt rectores et maiores Nicola Mallonus et Wilielmus 15 de Nigro; set in nomine Domini 12. die Ianuarii iter feliciter arripuerunt, et penultima die Marcii redierunt et nichil vel parum fecerunt.

Insuper non est pretermittendum de eo, quod egregio comiti Enrico contigit in isto anno. Ipse enim quamdam navem suam Leonempardum nomine, que Pisanis fuerat ablata per comitem Alamannum, armavit optime cum duabus galeis, et super inimicos nostros in Romaniam in cursu mandavit, cuius navis et galearum prudentissimos viros Armannum Vicecomitem et Albertum Gallinam dominos et rectores constituit. Navigante vero nave cum galeis et in Romaniam intrante, obviam navibus duabus magnis et ditissimis Venetarum et bene armatis apud Constantinopolim proficiscentibus, una quarum vocabatur Falconus et alia Rosa, ipsasque secuta fuit terga vertentes. Cumque vero die noctuque 25 ipsas sequeretur, et tranquillitate ventorum iuxta eas ad bellum ire non posset, homines de Rosa, que minor erat, cum mercibus subtilibus in Falcone ascenderunt, et navem illam Rosan inferius perforarunt. Set antequam penitus submergeretur, galee ad eam euntes plus 200 ballis bonorum pannorum, scarlatarum videlicet et aliorum pannorum et fustaneorum⁴⁰ ex ea extraxerunt. Flantibus autem ventis Venete cum Falcone ceperunt fugam; 30 et Leopardus cum galeis ipsam usque in orientales partes sequendo, eam iunxerunt, et viriliter ipsam preliantes pluribus diebus, Christi misericordia eam ceperunt, et innumerabilem pecunie quantitatem, et lorica 1200 et alia arma multa in ea acquirentes, homines qui in ea erant plus 900 in potestate habuere. Habito quoque tanto triumpho, Venetas in terra posuerunt. Cumque in portu Tyri et Accon vellent applicare et pro victu accipiendi in terra descendere, prae multitudine Venetarum in ipsis terris existentium minime potuerunt. Et tandem velificantes, apud Tripolim iverunt, volentes ibi in terra descendere et non potuerunt nec fiduciam habere. Quare iuvenes Maltenses qui in navibus et galeis erant ira valde moti, per mare civitatem obsidentes, tandiu ibi steterunt, quod comes Tripolitanus pactum et concordiam cum ipsis fecit, et eis fiduciam dedit. Permanentibus autem ibi in amore et 40 concordia comitis, ad obsidendum et capiendum castrum Nifini, quod comiti fuerat rebellatum, viriliter perrexere; et ipsum acriter bellantes sub dominio et potestate comitis illud subiugarunt. Sed tandem dominus et rector Nifini ad resistendum comiti et suis per Turchos et Sarracenos mandavit, volens eis primitus quam comiti castrum reddere. Set Christi misericordia et iuvenum Maltensium coadiuvante auxilio, nichil ei valuit, quoniam ipsum 45 invenerunt subiugatum. Venientibus autem Turchis plus 20 milibus, et invenientibus Nifinum a comite captum ut supra et optime munitum, obsederunt Gibelletum ipsum fortiter bellantes. In quo iuvenes Maltenses existentes qui 300 erant, eis obviam exierunt; et quod est mirabile in oculis hominum enarrare, ab obsidione dicti castri iandictos 20 milia Turchos repulsos fecerunt recedere: ex quorum probitate per universam^b Turchorum regionem 50 fama volat. Quid plura? Prenominatus comes pro iandicto servitio et dictorum Ianuensium in Malta habitantium intuitu, cunctis Ianuensibus dactam vel dicitum, quam vel quod in Tripolin soliti erant dare, remisit; et insuper iura omnia et rationes omnes que et quas Ianuensis civitas in Tripolitana civitate et in Antiochia habere et tenere solita erat, et

a) asnesium 1. 2.   b) ita 1. ut infra saepius n loco m usitatum.

40) ex gossypio confectorum. 55

rugam et balneum* et ecclesiam et cetera omnia Ianuensi civitati concessit; et inde opti- 1205.
 mum privilegium sigillo aureo munitum eis fecit⁴¹. Quo facto cum omni felicitate victoria⁴¹
 et triumpho atque divitiis multis Maltam redierunt, omnia in potestate victoriosi comitis
 Enrici tradentes. Qui comes summo gaudio et ingenti leticia ipsos recepit, et iandictum
 5 privilegium Ianuensi potestati mandavit; quo habito Ianuenses omnes ingenti gaudio et
 leticia repleti fuere. Consules vero placitorum et foritanorum per Dei gratiam officium
 suum optime tractaverunt, et honeste ac decenter operati sunt, ius suum cuique amica-
 biliter tribuentes. Prefatus quidem potestas hoc anno octo galeas novas fieri fecit.

Anno^o 1206, indictione 8. fuit in regimine civitatis vir nobilissimus et discretus dominus 1206.
 10 Iohannes Struxius^e, qui rem publicam legaliter pertractans et honeste, habuit secum consu-
 les quatuor maris, videlicet Ogerium Scotum, Idonem de Carmadino, Obertum Usus-
 maris et Iacobum Picamilium. Pro placitis vero ex parte civitatis fuerunt consules consti-
 tuti Enricus Mallonus, Ido Stanconus, Otto Pezullus et Ingo de Volta; in compagnis
 autem de versus burgum Nicola Bocatius, Iacobus Finamor, Lambertus Domusculte, et
 15 Rubaldus de Ginatha; pro medianis vero Opizo Guercius, Villanus de Insulis, Andreas
 Grillus et Villanus Maniaporri.

Anno quidem presenti dominus Iohannes potestas quatuor armavit galeas, que versus
 Provinciam proficiscentes, duos magnos cursalium Pisanorum bucios acceperunt Ianuam-
 que miserunt. Deinde vero euntes in Corsicam, ad portum descenderunt Pisanum, et per
 20 Riveriam Pisanorum venientes, Ianuam reverse fuerunt. Supradicti vero consules maris
 tres magnas naves cum tribus galeis tribusque^d barcis tribusque canteriis^e magnis viri-
 liter armaverunt, et in cursu miserunt. Morantes autem per duos menses supra Pisanos
 ad obsidendas eorum naves que erant ad Karolin perrexerunt, ibique eas longo tempore
 hostiliter tenuerunt inclusas. Mense quoque Iulii dictus potestas de honore et exaltatione
 25 Ianuensis urbis cogitans, quatuor armavit galeas, easque misit super Pisanos. Cum autem
 pervenissent ad portum Pisanum, invenerunt navem magnam Pisanorum quae vocabatur
 Christiana causa intrandi in cursum armatam, et ipsam preliando ceperunt; cumque autem
 eam propter timones quibus carebat et temporis adversitatem minime ducere possent,
 multis personis videntibus et etiam Venetarum legato presente, qui pro ipsa videnda apud
 30 portum Pisanum venerat, ipsam conbuxerunt, extractis primitus ex ea multis armis et
 guarnimentis libras 500 valentibus, que per galeas inter se diviserunt. Deinde Corsicam et
 Sardineam circumeuntes, Ianuam feliciter redierunt. In predicto quidem anno in civitate
 Ianuae armate fuerunt galee quatuor, in quibus delata fuit filia marchionis Bonifatii de
 Monferrato ad eum qui imperatorem Constantinopolitanum se appellari faciebat, cui copu-
 35 lari debebat. Preterea non est oblivioni tradendum de honorabili et victorioso comite Malte
 Enrico, qui cum navibus, galeis, uscheriis, bucuis aliisque lignis cursalibus armatis insulam^f
 Creti adivit, et ipsam preliando cepit et eam Venetis abstulit^g, cuius dominus factus eam
 tenuit habuitque tributum. In hac vero potestata, vigilia beati Silvestri videlicet, naves
 quatuor quae Septam ibant, in partibus Gibeltarie^h et Marzamuse naufragium passe fuerunt;
 40 in quo naufragio tam personarum quam rerum maximum dampnum sustinuerunt. Pre-
 dicta autem potestas et consules maris octo galeas novas fieri fecerunt. Consules vero
 causarum tam civium quam foritanorum per Dei gratiam suum optime tractaverunt offi-
 cium, ius suum cuique amicabiliter tribuentesⁱ.

In sequenti vero anno 1207, indictione 9. fuerunt in regimine civitatis consules sex 1207.
 45 pro comuni, videlicet Fulcho filius Fulchonis de Castro, Lanfrancus Rubeus, Wilhelmus
 Maloucellus, Nicolaus Aurie, Enricus de Nigro et Obertus Spinula; placitorum vero fuerunt

a) in margine 1. manu saeculi XV. notatur non consit balneum nec rugam nec ecclesiam. b) littera paullo minori.
 c) honorabilis civis Cremonensis addit 2. d) ita ed.; deest 1. 2. e) canterii 1. f) in sequentibus plura abscisa sunt
 in codice 1. servata in 2. g) et e. V. a. alla manu addita in 1. h) ita 1. i) manu saeculi XIII. ezemita adicitur
 50 in 1: Hoc quoque anno aqueductus primo factus est in Ianua. Veneti etiam eodem anno ceperunt Mutonum quod cur-
 sales tenebant, et ipsum dirruerunt, et Coronum etiam ceperunt et munierunt. Insulam quoque Creti abstulerunt comiti-
 predicto. Insuper armate fuerunt per burgenses Constantinopolis due naves et due galee privatim, et venientes in Sicilia,
 ceperunt ibi naves quatuor Ianuensium. Deinde intraverunt in Garbo et ibi ceperunt naves Ianuensium 27, et in Con-
 stantinopolim redierunt, ante quam ad notitiam hominum Ianuae pervenisset. Aliqui dicunt, quod hoc fuit anno Domini 1215.

55 41) mense Iulii a. 1205. Lib. ior. 1. p. 522. W.

1207. consules in quatuor compagnis versus civitatem Bonifatius quondam Alberti de Volta, Bonusvassallus Barbavaria, Ansaldo Policinus et Balduinus de Volta; in aliis quatuor compagnis versus burgum Botarius Aurie, Amicus Guercius, Balduinus Sardena et Wilielmus quondam Ansaldi Sardene. Consules de medio fuerunt Iacobus Angeloti^a, Iacobus^a de Insulis^a, Balduinus de Medolico et Wilielmus^a Sivorellus.

Prescripti vero consules comunis in principio sui consulatus fecerunt mutuam per cives ultra librarum decem milia quantitatem, et galeas 22 novas et taridas 4 ad modum galearum fieri fecerunt, galeamque unam a Niciensibus compararunt, et unam apud Saonam alteramque apud Naulim fieri fecerunt. In mense vero Madii armarunt galeas decem et naves decem, in quibus ixit Nicolaus Aurie dominus et guida, que Karalin aplicantes, invenerunt ibi naves 10 Pisanorum et galeas 8 bene guarritas et omni fractarum munitione defensas, easque invadendo prederiis balistis atque sagittis preliarunt; set propter fractas⁴² super eas ire minime potuerunt. Videntes autem quod nichil proficerent, in nave una ignem accenderunt, quam super illas ire facere volentes, propter fractas non potuerunt. Pisani vero de succursu navium et galearum suarum cogitantes, 17 galeas 15 optime armatas in earum auxilio miserunt. Consules autem galeas 14 preparantes, unum ex eis, Fulconem videlicet Fulconis filium, ex eis constituerunt rectorem. Verum quia Pisanorum galee primitus Karolim aplicuerunt quam galee Ianuensium, primitive naves et galee ab obsidione se extrahentes, temporis contrarietate huc et illuc se separarunt. Quarum due, videlicet navis que dicebatur Bissia et Stellela, contrarium iter tenentes, ab hominibus relicte, fuerunt capte. Navis autem que Sanctus Iacobus dicebatur, qua Symon de Bulgaro preerat, cum galea una apud Messanam iter suum direxit. Ibique homines Messane timore Pisanorum perterritos inveniens et stupefactos, eos penitus confortavit. Pisani vero cum dicto navigio Panormum euntes et in terram descendentes, vanis cogitationibus pleni, totam terram cum Rainerio de Manente, qui comitem se appellari faciebat, et Capparrono habere sperarunt. Unde fraudulentis cogitationibus decepti, cancellarius cum suo exercitu supra eos felicem fecit assultum, et incepto prelio ipsos tergavertentes fugavit, et multos ex ipsis qui in navibus et galeis ascendere non potuerant interfecit. Postmodum vero cum navibus et galeis 8 in Sardineam reversi sunt ad caricum recipiendum, et 17 galee Pisas redierunt. Mense vero Iunii dum naves 7 cum galeis et salandro aliisque lignis subtilibus de ultra mare redirent, et prope civitatem in partibus Nervi videlicet nocte pervenissent, facta fuit maris tempestas valida in tantum, quod proiectis antennis temonibusque fractis vix evaserunt, preter unam que Carrocus dicebatur, que apud Alegariam passa fuit naufragium, et exceptis duabus barcis, una navis Domine et altera navis Papagaxii, que similiter naufragium passe fuerunt, et excepta galea navis Domine, que in littore Sturle honerata sana venit. Et sic extractis reliquiis beati Iohannis summo mane dominus archiepiscopus cum clero et laicorum multitudine copiosa atque mulierum, predictis navibus in tanto periculo extantibus obviam exivit; et facta fuit tranquillitas, et ipsa die cum gaudio tanquam a morte liberati intraverunt in portu. Quoniam consules cum galeis barcis et sarta multa ad ipsas iverunt succurrendas. Quo facto tristitia primo orta, versa fuit in gaudium et leticia magna. Consules vero causarum tam civium quam foritanorum per Dei gratiam suum optime tractaverunt officium, ius suum cuique amicabiliter tribuentes.

1208. Anno quidem dominice nativitatibus 1208, indictione 10. fuerunt in regimine civitatis sex consules pro comuni, videlicet Wilielmus Embriacus, Ottobonus de Cruce, Wilielmus Guercius, Montanarius Aurie, Wilielmus de Nigro et Wilielmus Spinula; qui Wilielmus Spinula vocatus a soldano^b Babilonie, legatus ixit ad ipsum, de voluntate tamen sociorum ac licentia consiliariorum. Pro placitis vero fuerunt consules in quatuor compagnis versus civitatem Amigonus de Castro, Enricus Mallonus, Otto Pezullus et Opizo Guercius; in aliis autem quatuor compagnis versus burgum Podius cancellarius, Wilielmus quondam Rainaldi Sardene, Dondedens de Campo et Bucutius Capitigalli. Pro medianis vero fuerunt consules Bachemus quondam Lanfranci Bachemi, Martinus Tornellus, Symon Alpanus et Wilielmus Ficus matarius; pro foritanis autem Rubaldus Tarallus et Wilielmus de Balneo.

^a) alia manu loco vacuo inserta 1.

^b) soldano 1.

⁴²) Palorum munitio esse videtur; *versäunung* nobis.

In predicto siquidem consulatu Girardus abbas de Teliato vocavit consules iandictos, 1208. ut de discordia que inter Ianuensem urbem et civitatem Pisanam vertebatur, in se ponere deberent. Qui habito consilio; Ottobonus et Wilielmus Spinula cum pluribus sapientibus civitatis Portum Veneris iverunt, et cum nobili cive Parmensium Matheo de Corrigia videlicet 5 Pisarum potestate apud Ylicem se convenerunt^a; et audito sermone predicti abbatis iuraverunt ambe partes mandatis ipsius et Gargani abbatis Sancti Gargani per omnia obedire de universis controversiis et discordiis que inter utramque civitatem vertebantur. Qui abbates illis preceperunt in continenti treguam servare ad invicem, et nullam una pars alteri facere offensionem, et nuncios et litteras suas per diversas mundi partes ad suos 10 transmittere, ut inde pariter tenerentur, et quod mille homines sacramentales de quaque civitate eis prestarent. Quo facto, iniunxerunt eis ut duobus mille hominibus ultra predictos per quamque civitatem simile facerent subire iuramentum, precipientes eis ut usque sanctum Andream tregua servaretur inter eos, postmodum vero ut usque^b Kalendas Ianuarii, et postea usque Kalendas Marcii.

15 In predicto siquidem anno contigit quoddam infortunium et scelus nequissimum atque apud Deum et homines detestabile et abhominabile, videlicet quod quidam scelleratissimus homo nomine Falsusgradus⁴³ accedens ad palatium domini Philippi Romanorum regis situm loco, ubi dicitur . . . . .⁴⁴, ipsumque solum quasi inveniens, mucronē erecto interfecit. Unde accidit quod universa terra Teotonica in tantum fuit perturbata, quod mercatores et 20 iter agentes per partes illas securi ire non poterant; et quod deterius fuit, qui tunc inventi fuerunt, bonis omnibus fuerunt penitus expoliati. Videntes autem principes Alamanie et cognoscentes, quod tota terra erat in maligno posita, congregati in unum, pari voto atque comuni concordia dominum Ottonem Romanorum elegerunt in regem, coronam ei penitus concedentes, cum primitus inter ipsum et iam dictum Filipum de imperio maxima discordia 25 exstitisset. Hoc autem anno Enricus comes Malte et dominus Crete, Arnadum Burdinum cum duabus galeis Ianuam misit, postulans et implorans consilium et auxilium contra Venetos inimicos. Consules autem habito sapientum consilio, naves et galeas, milites et^c servientes, et maximam biscocci quantitatem, et in denariis libras tria milia pro centum equis ex eis emptis ei miserunt. Qui cum Cretam applicuissent, bellum cum Venetis in- 30 ceperunt, et Reinerium Dandali, quem dux Venetorum admiratum et dominum exercitus Crete constituerat, ceperunt in prelio; qui Rainerius in carcere ductus, post paucos dies, sicut divine placuit voluntati, vitam finivit, et egregius comes Enricus corpus illius honorabiliter preparatum Venetis reddi fecit sepelliendum. Cumque Veneti ipsum in tribus galeis cum suo arnesio^d apud Venetas mitterent, tribus galeis Benevenuti filii comitis Alamanni 35 obviaverunt, qui ipsas cepit et Siracusan duxit. Prefati namque consules in principio sui consulatus Nicolam Mallonum et Enricum Detesalve ad Miramolinum legatos in una galea apud Murrochum miserunt, qui pacem cum ipso usque annos duos firmarunt; ibique dictus Nicola migravit a seculo. Consules vero causarum tan civium quam foritanorum per Dei gratiam suum optime tractaverunt offitium, unicuique ius suum amicabiliter tribuentes.

40 Anno quidem dominice nativitatis 1209, indictione 11. fuerunt consules sex pro comuni, 1209. videlicet^e Wilhermus quondam Ugonis^f Embriaci, Wilielmus Rubeus de Volta, Ido de Carmadino, qui in eodem consulatu mense Novembris migravit a seculo, Daniel Aurie, Obertus Ususmaris et Enricus de Nigro; pro placitis vero fuerunt consules in quatuor compagnis de versus civitatem Obertus Mallonus, Bonusvassallus Barbavaria, Bonifatius de 45 Guidone et Wilielmus quondam Ingonis Tornelli; in quatuor autem compagnis de versus burgum Botarius Aurie, Wilielmus de Orto, Otto Guaracus et Villanus Maniaporri; pro medianis vero Balditonus Boiachensis, Iacobus Angelotti de Caphara, Wilielmus Rotius et Balduinus Mussus; pro foritanis Symon de Bonothoma et Obertus comes.

In principio itaque dicti consulatus Girardus abbas de Teliato et Garganus abbas Sancti 50 Gargani, in quorum potestate ut supra lis et discordia, que inter Ianuenses et Pisanos posita erat diffinienda, cum iandictis consulibus comunis et Gotefredo Musto Pisarum potestate apud Ylicem convenerunt, et sententiam dicte discordie in presentia multorum protulerunt, ambas partes comuni concordio et voluntate in pace osculari fatientes. Verum quia dicti abbates apud

a) *plura absctas in summa pagina 1.* b) *deest 1.* c) *nonnulla avusa 1.* d) *arnesio 1. 2.* e) *v. W. q. V. e.*
55 *in loco raso 1.* f) *Vg 1. cf. a. 1215.* 43) *pfalzgraf Otto.* 44) *scilicet Babenberg.*

1209. portum Bonifatium servientes exteros mittere debebant quam plures, Pisanum archiepiscopus pro ipsis videndis Ianuam venit; cumque eos cepissent, et in quadam galea, quam consules eis preparaverant, posuissent eundi causa apud portum Bonifatium, et ad Portum Veneris applicuissent, prefatus Pisanum archiepiscopus et abbas de Sancto Gargano inde recedentes Pisas iverunt. Quo facto emuli ac scelleratissimi Pisani, parvo tempore transacto, naves 5 quinque cum totidem galeis armantes, qui talibus moribus et vita ab antiquo semper vivere consueverunt, eas in cursu miserunt, et quod nequissimum fuit, contra eorum fidem et iuramentum quamdam navem Ianuensium, Villani de Castelleto videlicet et sociorum, cum minori parte honoris apud Turrim ceperunt, Ianuenses eorum pro posse offendere incipientes. Quo audito consules, qui de illorum nequitia non cogitabant, galeas 12 prepara- 10 verunt, ipsas navibus nostris de ultra mare et Alexandria venientes^a obviam miserunt, quibus Wilielmus Rubeus consul dominus ivit; dantes eis in mandato et ordinatione, ne Pisanis ullam facerent offensioem, quousque scirent eam nobis fecisse. Cumque versus Sardineam pergerent, navem supradictam Villani de Castelleto et sociorum, quam Pisani captam Pisas mittebant, invenientes recuperarunt, ipsamque dicto Villano reddiderunt, 15 Pisanos in terra mittentes. Cumque dicte naves Pisanorum versus Galatam iter arripere, plures naves nostras de ultra mare versus Septem euntes in illis partibus invenerunt, et unam ex ipsis eorum peccatis exigentibus Stelletam nomine capientes, apud Pisas homines incarceratos duxerunt; de quo dicte galee nichil scientes, plures Pisanos^b quos in partibus Scilie ceperant ire dimiserunt^c; et sic Ianuam redierunt. Tempore vero procedente pref- 20 fati consules maximam panis biscocci et pecunie quantitatem Oberto Castanee et Ugolino de Levanto, qui duas naves et duas galeas armabant, dederunt, eas in cursu mittentes; qui sagitteam unam Pisanorum et alia ligna atque duas naves Provincialium cum multitudine mercium accipientes, circa 80 Pisanos Ianuam duxerunt incarceratos. Consules vero causarum tam civium quam foritanorum, per Dei gratiam suum optime tractaverunt 25 offitium, unicuique ius suum amicabiliter tribuentes^e.

1210. Anno quidem dominice nativitate 1210, indictione 12. fuerunt consules sex pro comuni, Wilielmus quondam Nichole Embriaci videlicet, Enricus Deitesalve, Maloucellus, Symon de Camilla, Enricus Domusculte et Advocatus; consules vero placitorum versus civitatem 30 Symon Botarius, Oto Pezollus, Opizo Guercius et Ido Tabaccus; de versus burgum³⁰ Symon Alpanis, Ansaldus de Orto, Baldoinus Sardena et Domdedei de Campo; consules de medio Baldoinus de Volta, Iacobus de Insulis, Wilielmus de Balneo et Wilielmus de Infantibus; pro foretanis Obertus de Dadala et Guilielmus^d Ficusmatarius.

In principio namque huius consulatus Pisani furtim et subdole cum galeis 10 Portum Veneris venerunt, et descendentes in insulam, inceperunt guastare vineas et arbores in 35 insula. Quo audito, homines de Vernacia cucurrerunt et burgenses Portus Veneris, et transeuntes cum paucis lignis in insula, et currentes^e supra ipsos Pisanos, terga verserunt, et ipsos rumpentes interficientes et vulnerantes, vix se in galeis receperunt. Et dum ascenderent in una ex galeis, bucius in quo erant submersit; et nisi hoc fuisset, galeam 45 illam retinuissent. Tamen scalas duarum galearum et paromarias⁴⁵ retinuerunt, et de 40 melioribus hominibus ipsarum galearum retinuerunt, inter quos unum nobilissimum Pisanum qui erat admiratus illarum galearum, Tegrimum nomine, quem retinuerunt et qui in potestate et bailia Wilielmi Scoti, qui tunc erat castellanus Portus Veneris, pervenit; et illum Pisas remisit pro cambio fratris sui Lanfranci Scoti, qui in carcere a Pisanis detinebatur, cum bona securitate et fideiussione. Consules vero ipsum Wilielmum a Castellania 45 removerunt et domum illius destruxerunt, quia contra voluntatem ipsorum consulum cambium illud fecit predictus Guilielmus. De Ianua siquidem et de districtu Ianuae, quia tempus in mare non erat, sequenti die inter milites et pedites ultra duo milia ad sucursum Portus Veneris iverunt, et de civitate et riveria⁴⁵ ultra 40 galeas cum omnibus apparatus infra 50 dies quatuor iter arripuerunt, de quibus 13 usque ad Portum Dulfinum iverunt. Consules vero qui pervenerant Portum Veneris, viderunt quod galee Pisanorum recesserant; mandarunt nuntium suum ad civitatem, ut non se moverent quoniam Pisani recesserant. Quam ob rem galaeae que erant ad Portum Dulfinum, Ianuam de licentia consiliatorum feliciter

a) venientibus corrige.

b) P. q. i. p. S. c. i. d. desunt 2.

c) pergitur littera tenuiore 1.

d) hic aliqua exesa

desunt 1.

e) currentes 1.

45) an paramenta? 55

redierunt. In eodem quippe anno comes Enricus de Malta Ianuam die dominico de 1210.
 ramis palmarum venit, postulans auxilium a comune Ianuae. Consules vero habito con-
 scilio dederunt ei galeas octo et taridam unam cum universa sarta⁴⁶, et naves tres, et⁴⁶
 armationem omnium, et equos centum, et tantum in vianda armis et pannis et aliis rebus
 necessariis, que summam ceperunt valens libras viginti milia⁴⁷. Qua occasione constitui
 fuerunt⁵ colligere denarios duos per libram de mobilia que per mare portata vel missa
 fuerit, semel in anno usque ad annos sex proximos venturos, qui fuerunt incantati libre
 12,542. Consules vero annorum^b naves quatuor cum totidem galeis, quarum due
 iverunt in Hispaniam, una quarum perdidit galeam unam, quam caitus Ozant retinuit,
 10 cum per fortiam temporis ad terram iret. Due ex eis Sanctus Iohannes nomine et Sanctus
 Iacobus iverunt in Sardineam, et inuenientes naves septem Provincialium que navem unam
 comitis Syracuse ceperant, et ipsas omnes ceperunt preliando cum maxima pecunie
 quantitate, et navem quam ceperant recuperarunt, et Ianuam cum ipsis omnibus feliciter
 redierunt.

15 In isto namque consulatu imperator Otto cum Lombardis et Tuscis super terram
 sancti Petri equitavit, et plurima castra et loca cepit, et versus Neapolim perrexit et equi-
 tavit. In quo quidem anno vocavit ipse dominus imperator consules Ianue, ut irent
 ad eum consiliati de iuramento prestando stare mandatis ipsius de treuga vel pace, de
 discordia que inter Ianuensem urbem et Pisas vertebatur ad terminum constitutum. Et in
 20 quo itinere iverunt Maloucellus et Symon de Camilla cum pluribus nobilibus viris usque
 Bononiam, et venerunt Placentiam, ubi idem dominus imperator precepit Ianuensibus et
 Pisanis treugam tenere et servare a proximo festo sancti Michaelis usque ad annos duos,
 et ut ei omnes presiones ab utraque civitate detentos consignarentur et darentur. Quo
 facto ipsos presiones cepit et in carcere reclusit, Ianuenses apud Sanctum Miniatum et
 25 apud Fixecium, et Pisanos apud Alexandriam in Lombardiam, qui fere omnes per Christi
 misericordiam dextera Domini fatiente de carcere evaserunt fugiendo. In eodem anno
 antequam consules comiti Malte subvenire vellent, legatos Venetum⁴⁸ miserunt, si possent
 ipsum comitem cum Venetis concordare. Et cum non possent nec Veneti ulla ratione
 acquiescere vellent, deinde, sicut dictum est, ipsi comiti subvenerunt. Preterea consules
 30 armarunt galeas quatuor, in quibus maior fuit Wilielmus Embriacus, que apud Pimagam
 navem unam Marsiliensium, quae Buzeam ire debebat, cum toto carrico ceperunt et
 Ianuam duxerunt. Due vero galee Marsiliensium cum de Barbaria redirent, clam una die
 summo mane in capite Sepe Moduli venerunt, set nullam moram fecerunt. In isto anno
 consules ad Messemutum Lanfranchum de Turcha miserunt. Die Veneris 23. Septembris
 35 summo mane peccatis exigentibus Guilielmus de Pallo ante suam domum fuit interfectus
 a Porcellino et Conrado Porcello, consanguineis uxoris sue, filios videlicet Bertholomei
 Porcelli, associatis sibi tribus Lombardis nequissimis. Consules vero placitorum et forita-
 norum per Dei gratiam suum optime tractaverunt offitium, unicuique ius suum amicabiliter
 et pro iuris ordine tribuentes.

40 In^o anno vero sequenti 1211, indictione 13. fuit in regimine civitatis Ianue potestas 1211.
 domnus Rainerius Cotta Mediolanensis civis. Consules de placitis in quatuor compagnis
 versus civitatem Balicus de Castello, Bonusvassallus Nichole Barbavarie^d, Villanus de Insulis
 et Andreas de Carmadino. In aliis quatuor compagnis versus burgum^e Raimundus cancel-
 larius, Botarius Aurie, Baldoinus Mussus et Amicus Guercius; consules de medio Ingo
 45 Tornellus, Rollandus Belmustus, Otobonus de Camilla et Baldoinus de Medolico; pro fore-
 tanis vero fuerunt Symon de Bonothoma et Wilielmus Rocia.

Predicta potestas elegit in principio sue potestacie octo nobiles viros, Fulchonem de
 Castro videlicet, Bonifatium quondam Iacobi de Volta, Lambertum Fornarium, Guilielmum
 Guertium, Nicholaum Aurie, Obertum Ususmaris, Wilielmum de Nigro et Sorleonum Piper,
 50 qui festinanter pro guerra que erat inter Ianuam et Marsiliam armaverunt quatuor naves
 cum quatuor galeis. Et cum pervenissent ad portum Aquile in Provintiam, Marsilienses

a) nonnulla exesa deunt 1. b) fortasse armarunt. MUR. c) AN 1. d) barbavarie 1. e) in loco raso manu
 saec. XV. 1.

46) funes. 47) Factum est, ut Maltae comes Cretam recuperaret, quam Veneti expugnaverant; cf.
 55 privilegium eiusdem d. 25. m. Iulii a. 1250. Lib. iur. I. p. 553. W. 48) i. e. Venetiam.

1211. audito eo navem unam magnam quam preparaverant cum duabus galeis in cursum mittere^a, et que iam erat ad Pumagum, ad Marsiliam extra bucam timore nostrarum navium duxerunt, et ibi cum tota saurra⁴⁹ et vianda inter portum Archerium et Turretam naufragium passa fuit. Naves vero nostre in partibus illis steterunt a Marsilia usque ad buccam Areorum per menses duos. Accidit autem, quod due naves ipsarum cum duabus galeis pro persequendis navibus duabus nostrorum hominum, putantes illas de inimicis esse, miserunt se in mare; et cognitis navibus, reverse sunt ad terram. Alie vero due naves iverunt usque Caput Crucis, et cum venissent in gulfo Ampulie, viderunt navem Marsiliensium cursalium venientem ad terram cum nave una Sarracenorum quam ceperant; et videntibus illis, putaverunt illas duas naves nostras, expectaverunt eas. Marsilienses vero, visis navibus nostris, fugierunt ad terram ad turrisellam quae vocatur turrisella de Moncrino, ibique maximum auxilium barcharum balisteriorum et hominum de terra habuerunt, sicque nullum dampnum eis naves nostre facere potuerunt; et per alios duos menses steterunt supra inimicos in Cataloniam et in Provintiam. In eodem quippe anno potestas galeas quatuor armare fecit, in quibus maior ivit Ingo Longus, que iverunt ad Marsilian offensionis causa; et cum inde rediret et pervenisset in partibus Esie, ivit ad terram cum galeis; et homines Nitie assaultum in eis fecerunt, ex improviso unam de galeis, que in terra adurata fuerat, retinuerunt, et Niciam cum pluribus hominibus duxerunt ad comitem Santium, quem Nicienses in dominum susceperant et Nitiam in manibus suis tradiderant; qui homines nostros in carcere recludi precepit. Eodem quippe anno in Hispania in partibus Capitis Pali navis Sancti Iohannis quam armaverat comes Seraguse, et navis Gorgie quam armaverat Amiragius Porcus, ceperunt navem unam magnam Marsiliensium nomine Barra, et unam aliam^b navem nomine Guastavinum, que de Septa veniebat carrigata maxime pecunia, et ipsas cum toto carico in Sciciliam feliciter duxerunt. In mense Augusti Ugo de Bauso cum nobilibus viris Marsiliensibus usque in decem Ianuam in una galea bene armata venit, postulando maximis precibus pacem a comuni nostro. Auditus cognitis suis iustis petitionibus, amore potius ipsius nobilissimi militis quam alia de causa, pacem cum eis usque ad annos 21 firmavimus. In eodem mense galeas tres armate fuerunt, quibus prefuit Obertus Cebe, causa in maritima mittende^c pro guardandis multis et innumerabilibus lignis^d qui in maritima pro grano et blava iverant, et qui cum maxima multitudine et abundantia frumenti Ianuam venerunt.

1210. Insequenti^e quidem anno dominus Oto imperator Romanorum intravit Campaniam pro subjugando regno Scicilie, si posset, contra voluntatem Romane ecclesie; et pervenit Capuam, Nov. que tradita fuit ei per comitem Petrum de Celana; et inde ivit Neapolim, et equitavit cum magna quantitate militum in Apuliam, et usque Tarantum. Qua de causa fuit ipse imperator ab ecclesia Romana excommunicatus et maledictus cum omnibus illis qui consilium vel auxilium ei darent et qui contrarii existere^f vellent regi Sciciliae; et insuper dominus papa universos homines qui ei tenebantur, de fidelitate omnino absolvit. Pisani vero praetermissis omnibus armaverunt ei galeas 40 quas miserunt usque Neapolim, ibique per paucum tempus steterunt; et non videntes nec inveniendes illum Otonem, Pisas cum galeis redierunt. Ianuenses vero anathema timentes et dubitantes in facto imperii, noluerunt se movere. Preterea quidam latro venit Ianuam, qui dicebat se predam passus fuisse a Wilielmo de Mari, et taliter se misit nocte infra crates dominice crucis, custodibus Sancti Laurentii ignorantibus, quod capsam in qua erant cruces repositae cum verinos perforavit, et ipsas cruces de civitate portavit. Quo audito et cognito tota civitas commota fuit pariter et turbata, et missis spiculatoribus et cursoribus ipsum latronem invenerunt apud Vogueriam, et ductus fuit ad potestatem Papie, qui ipsum latronem missis Ianue liberavit et tradidit, qui eum Ianue duxerunt, et carceri fuit emancipatus^h. In presenti quoque anno Wilielmus Malaspina venit ad castrum Corvarie, et postulavit castrum a Begino de Corvaria, volentes illud dare Pisanis; qui noluit illud sibi dare. Ianuenses vero cognita negotii qualitate, miserunt nuntios suos Danihelem Auriam et Guidonem Spinulam atque Philipum Cavarunchum ad Beginum, et cum eo pacificaverunt in tantum, quod ei dedit comune Ianue libras 1800, et ipse reddidit comuni Ianue castrum Corvarie⁵⁰. Unde Wilielmus et Conradus Malaspina nolentes inde

a) mittere t. b) hic nonnulla exesa desiderantur t. c) mittende t. d) ita ed. locis erasum t. e) lege in precedenti. f) existente t. g) aliqua exesa desunt t. h) ita 1. 2. loco mancipatus. i) reddidit t.

49) i. e. animalia viva, porci, mutones, verveccs, pulli, ova. Chronicon Fontanellense. 50) Lib. iur. 558.

stare ad rationem, guerram super Ianuenses inceperunt; pro quo facto ordinavit potestas fieri milites 200 in civitate de Ianuensibus. In eadem vero potestata vocavit potestas Albertum marchionem quondam de Gavi, ut veniret habitare Ianuam cum uxore et filiis; et cum nollet acquiescere, fugit nocte de civitate, et guerram facere incepit ad Gavi; pro qua causa fuit privatus a potestate et comuni Ianue de pedagio Gavi, et fuit incantatus⁵¹ usque ad annos decem pro quantitate librarum mille; et ut strata securior iret, fecit fieri potestas viam levatam a Gavi usque cremiam^a montis Cucelii. Consules vero placitorum et foritanorum per Dei gratiam suum officium optime tractaverunt, unicuique ius suum amicabiliter pro iuris ordine tribuentes^b.

10 Anno vero sequenti 1212, indictione 14. fuerunt consules de comuni Guilielmus Em-
briacus maior, Bonifatius quondam Iacobi de Volta, Guilielmus Guertius, Nicholaus Aurie,
Guilielmus Spinulla et Sorleonus Piper. Consules quidem de placitis in quatuor compagnis
versus civitatem Bonifacius quondam Alberti de Volta, Bonusvassallus Brusodus, Otobonus
Binzerrus et Guilielmus de Savignono; in aliis quatuor compagnis versus burgum Obertus
15 de Raimfredo, Amicus Turcius, Porchonus et Matheus Pignolus; consules de medio Bache-
mus Grossus, Rubaldus Ascherius, Vassallus Gatolusius et Villanus Maniaporros; pro fori-
tanis fuerunt Rubaldus Tarallus et Obertus Comes.

Predicti vero consules in principio sui consulatus de guerra que erat inter civitatem
et marchiones Malaspina occasione castri de Corvaria, pacem fecerunt cum ipsis marchio-
nibus, et de comuni ei dederunt libras 1500, et ipsi iuraverunt fidelitatem comuni Ianue, et
finem fecerunt de toto eo quod habebant vel habere possent in castro Corvarie et in toto
districtu suo, et cartam transactionis et donationis et refutationis, et pactum de non petendo
in perpetuum. Preterea pro guerra^c que inter Ianuensem civitatem et Niciam, armaverunt
galeas duas, que ibi steterunt per mensem unum in Provintiam; et postea alias tres pro
25 altero mense; et postmodum alias tres pro strata maris assecuranda propter blavam, que
multum plus solito carior erat; et versus orientem similiter galeas armaverunt pro securi-
tate danda lignis nostris qui pro blava in maritimam perrexerant.

In eodem quidem anno Fredericus rex Scilie in Kalendis vero Madii Ianuam venit
cum galeis quatuor, et honorifice a clero et populo receptus fuit, et in civitate moram fecit
30 fere per menses tres, et comune Ianue pro expensis ei donavit ultra libras 2400^d. Die 15.
Iulii de civitate recessit, et Papiam perrexit. Papienses vero cum magna multitudine
militum duxerunt illum ultra Lambrum; ibique expectatus a Cremonensibus et marchione
de Est, eis liberarunt^e, et cum maximo gaudio Cremonam intravit. Quando vero Papienses
Papiam redibant non putantes ullum habere impedimentum, Mediolanenses cum maxima
35 multitudine militum et peditum super^e eos assaultum fecerunt; et bello incepto, in fine
circa milites 70 ceperunt Mediolanenses de Papiensibus, et Papienses retinuerunt de Me-
diolanensibus circa milites 35.

In mense vero Augusti, die sabbati octava Kalendarum Septembris, intravit civitatem
Ianue quidam puer Teutonicus nomine Nicholaus peregrinationis causa, et cum eo multi-
tudo maxima pelegrinorum, defferentes cruces et bordonos⁵³ atque scarsellas⁵⁴, ultra
40 septem milia arbitrato boni viri, inter homines et feminas et pueros et puellas. Et die
dominica sequenti de civitate exierunt; set plures homines, feminas, pueri et puelle de eo
numero Ianuam remanserunt. Dominicas vero cruces, quas quidam latro de ecclesia
sancti Laurentii furatus fuerat, et quas quicam niger de Alexandria nomine Niger ei abstu-
45 lerat, recuperarunt ab eodem Nigro, et redimerunt ultra libras 400, et cruces reposuerunt
ubi solite erant stare, multo melius ordinate et collocata capsis ferratis et catenis munitis.
Et introitum totum ad comune retinuerunt, et secundum quod consiliatores decreverunt
ad opus moduli⁵⁵ et portus expendendi iudicaverunt^f. Dominus autem archiepiscopus, pro
eo quod Deus nobis cruces recuperare concessit, ordinavit festum facere prima die Veneris
50 post octavum pasche, et introitus illius diei dare in redemptione captivorum.

a) vox ignota. b) Hoc anno Fridericus rex Scilie fuit electus imperator contra imperatorem Ottonem III. voluntate
pape Innocentii III. et postea coronatus per Honorium III. anno Domini 1216. manu saeculi XIII exscriptis in margine 1.
c) haec vox aliquotiens gra scribitur 1. d) t. e. Papienses regem Cremonensibus tradiderunt. e) hinc littera minor et
gracilis incipit. f) alio atramento pergitur 1.

55 51) locatus scil. pedagii fructus. 52) pro quibus Fridericus d. 9. mensis Iulii multa in privilegio civi-
tati indulto promisit. Lib. iur. I. p. 564. W. 53) tubas aeneas. 54) peras coriaceas. 55) molis. aggeris.

1212. De guerra vero que erat inter civitatem et marchiones Malaspinas occasione castri
 Corvarie, pacem fecerunt cum ipsis marchionibus, et de comuni eis dederunt libras 1500;
 et ipsi iuraverunt fidelitatem comuni Ianue, et finem fecerunt de toto eo quod habebant vel
 habere possent in castro Corvarie et in toto districtu suo, et cartam transactionis et dona-
 tionis et refutationis et pactum de non petendo in perpetuum comuni Ianue fecit. 5

In eodem autem consulatu treuga^a que erat inter nos et Pisanos, firmata fuit usque ad
 annos quinque, et iurata per ipsos consules et per quingentos viros de nobilioribus civitatis
 nostre, et per consules maris Pisanorum, qui carebant consulum et potestatum, et per quin-
 gentos viros de nobilioribus civitatis Pisane, mediante Petro Erminio nobile cive Pisano, qui
 Ianuam propterea per plures vices venerat, et ad effectum perduxit. In eodem quidem con-
 sulatu rex Aragonensis cum maxima multitudinē militū et peditum et cum multis croxatis,
 Francigenis, Bergognonis, Theotonicis, et aliis^b multis hominibus undique congregatis,
 inter quos fuit abbas Cisterciensis et legati sancte Romane ecclesie et multi principes et
 barones et reges, scilicet rex Aragonensis qui caput et inceptor illius operis fuit, rex de
 Castella, et rex Navarre, et electus in archiepiscopum Nerbone legatus Romane ecclesie, 15
 Yspaniam intraverunt, et castra et loca multa Sarracenorum et civitates preliando ceperunt.
 In fine vero Milemimemin cum innumerabili exercitu Yspaniam venit; et cum pervenisset
 in partibus Cordube, christiani erectis vexillis contra ipsum equitarunt, et incepto prelio
 inter christianos et Sarracenos, cum per plures dies durasset prelium, in fine tamen, sicut
 voluntas Dei fuit dextera Domini fatiente virtutem, devicti sunt Sarraceni, et fugam 20
 capientes et terga vertentes, ultra tres centum miliaria Sarracenorum interfecti fuerunt, et
 Milemimemin cum sua compagna fugiit, et se recepit in civitate Mulecche, ibique intravit
 in galea^c una et Sibiliam perrexit; et hoc fuit mense Iulio, die dominica in festivitate beate
 Jul. 22. Marie Magdalene. Postmodum christiani cum victoria reversi sunt in castris et locis per
 Yspaniam constitutis. 25

Nov. 30. Cumque rex Fredericus Alamaniam intrasset, receptus fuit honorifice a principibus et
 Dec. 6. magnatibus et archiepiscopis et episcopis Alamanie, et in festo beatissimi Nicholai confir-
 matus fuit in regno Romanorum, et hoc fuit die Iovis, sexto die Decembris. Die vero
 Dec. 9. dominica veniente, nona die videlicet Decembris, in civitate Magantie honorifice coronam
 recepit ab archiepiscopis, episcopis et principibus, qui ius coronandi reges ab antiquo 30
 tempore sunt consecuti⁵⁶. In eodem consulatu miserunt consules legatos Venetiam pro

discordia que inter ipsos et civitatem nostram vertebatur, et treugam firmarunt per annos
 tres; et tam pro ipso negotio quam etiam pro nave una recuperanda nostrorum hominum
 de Alexandria redeunte, quam ceperant Veneti cum nave sua; et quas comes Alamanus
 Syracuse cum nave una in cursum transmissa ceperat, galeam^d unam cum duobus legatis, 35
 Lanfrancho Rubeo videlicet et Oberto Spinula miserunt, et partem pecunie navis recupe-
 rarunt, et treugam per ipsum et comitem Malte Venetis iurare fecerunt. Consules vero
 placitorum et foritanorum officium suum diligenter fecerunt, unicuique ius suum^e amica-
 biliter tribuentes.

1213. In sequenti vero consulatus anno 1213, indictione 15. fuerunt sex consules pro 40
 comuni, videlicet Nichola Embriacus, Obertus de Volta, Wilielmus Scotus, Montanarius
 Aurie, Fredericus Grillus et Herodes de Mari. Consules placitorum in quatuor compagnis
 versus civitatem Iacobus quondam Angeloti, Obertus de Dandala, Opizo Guercius, Ido
 Tabaccus; in aliis quatuor compagnis versus burgum Obertus Domusculte, Baldoinus Sar-
 dena, Ogerius Mazanellus et Wilielmus Aurie; consules vero de medio Martinus Tornellus, 45
 Baldoinus de Volta, Symon Alpanus et Albertus Grillus; pro foritanis Symon Botarius,
 Ruffinus de Bassiano et Wilielmus Ficusmatarius.

Prefati autem consules in principio sui consulatus pensantes de honore civitatis, et
 audientes quod Pisani armarent naves et galeas apud Kalarim, et offensionem si possent
 nostrarum navium de ultra mare et Alexandria redientium facere intendebant: habito con- 50
 silio armarunt naves duas, Olivam videlicet et Ialnam, cum galeis quatuor in quibus Nichola
 consul dominus ivit; et per Dei gratiam timore ipsarum navium Pisanorum non exierunt.
 Galeas plures armarunt causa eundi in maritimam pro custodienda caravanna lignorum

a) treugam 1. b) aliqua exesa desunt 1. c) galea 1. 2. quod corruptum esse videtur ex galea. d) Galeam 1.
 e) um ami absctia 1. 56) Hae notitiae litteris novi regis encyclicis desumptae esse videntur. 55

nostrorum qui pro grano iverant, et in Provintiam similiter. Circa pascha navis una 1213.
 nomine Sanctus Blasius de Sicilia redeuntes, per temporis fortunam venit ad Caput Liberum;
 ibique rex Aragonensis eam cepit, et homines et pecuniam retinuit contra pacis tenorem.
 Consules namque ad preces propinquorum et amicorum illorum qui in nave illa erant de-
 5 tenti, miserunt socium suum Obertum de Volta cum galea una ad regem; qui homines
 liberavit, set pecuniam totam retinuit. In festivitate pentecostem Mediolanenses cum
 Placentinis Comanis Laudensibus et cum maxima multitudine militum et peditum venerunt
 ad castellum Leonis super terram Cremonensium. Cremonenses vero cum gente sua obviam
 eis iverunt, et papillionibus tensis, antequam succursum Cremonensibus de eorum ami-
 10 ciciis veniret, Mediolanenses in fortitudine sua confidentes, insultum fecerunt in eis; et
 illis defendentibus, per misericordiam Dei, a qua cuncta bona procedunt et qui superbos
 humiliat et exaltat humiles, carrocium perdiderunt ibi Mediolanenses; et Cremonenses
 habuerunt de eis, quos Cremonam incarceratos duxerunt, inter milites et pedites ultra qua-
 20 tuor milia. Subsequenter Alexandrini cum Terdonensibus terram Papiensium intrarunt,
 et unam optimam villam nomine Salam ceperunt, et totam combuxerunt, et homines et
 feminas captos duxerunt. Postmodum vero equitarunt Alexandrini Terdonenses Vercel-
 lenses Aquenses Albenses Wilielmus et Conradus Malaspina cum forcia sua et cum mili-
 tibus 700 Mediolanensibus, et venerunt ad locum unum Papiensium qui vocatur Casellis et
 hoc fuit per dies duos ante festum sancti Michaelis. Papienses vero audito hoc equitarunt
 cum portis quinque solummodo militum et peditum, et venerunt die sancti Michaelis ad
 20 partes illas; et incepto prelio ceperunt fugam Mediolanenses et de eorum parte, et Pa-
 pienses habuerunt campum; et per miliaria tria et eo amplius eos secuti fuerunt, et ultra
 duo milia inter milites et pedites de ipsis retinuerunt: boves carros barocios⁵⁷ tendas⁵⁸
 papilliones malas⁵⁹ et arnesium^a totum retinuerunt, et habuerunt valentia ultra libras quadra-
 25 ginta milia Papiensium.

In mense autem Septembris rex Aragonensis cum comite Thelose et cum maxima
 multitudine militum et peditum in castro Murello⁶⁰ prope Thelosam per tres leugas obsedit
 Symon comitem de Monforte; et cum castrum et terram reddere vellet, noluit illum re-
 cipere nisi personam suam se redderet pro presione. Habito consilio cum militibus suis,
 30 armarunt se et exierunt de castro, et in primo assultu invenerunt regem et cum sua com-
 pagna interfecerunt, et multos milites et pedites, et exercitum totum fugarunt, tendas
 quoque papilliones et arnesium^a habuerunt. Et cum essent ultra sexaginta miliaria, illi de
 parte comitis Symonis non erant ultra septingenti, et de quibus non remanserunt in campo
 mortui nisi solummodo miles unus et tres seryientes. In eodem quoque mense Septembris
 35 accidit in portu nostro quoddam infortunium; scilicet cum calafati bruscarent quandam
 maximam navem que vocabatur Contesa, accenso in ea igne combusta fuit tota, et iusta
 illam duas alias naves, una quarum vocabatur Sanctus Romulus, et una nova Bonavie
 Rainaldi de Naula nomine Stella.

Pateat omnibus tam presentibus quam futuris, quod dominus Alexander papa III.
 40 quando in Ianuensi civitate venit honorifice receptus, cognovit fidem quam Ianuensis
 ecclesia et populus sancte Romanę ecclesie illibatam servavit, donationem ecclesie Ianuensi
 de episcopatu Albinganensi fecit, et suo privilegio confirmavit. Subsequenter per dominum
 papam Celestinum firmatum fuit et postmodum per dominum papam Clementem; et
 dominus vero Innocentius simili modo qui fuit papa III. suo privilegio firmavit, et eo am-
 45 plius statuit, quod abbati de Civitatula dedit in mandatis, quod dominum archiepiscopum
 Otonem in possessionem mitteret nomine Ianuensis ecclesie et archiepiscopatus: quod
 utique statuit et ordinavit, quod dominus archiepiscopus illuc iret ad possessionem reci-
 piendam. Die Veneris que fuit 20. die Decembris, perrexit Albinganensem civitatem, et
 duxit secum presbiterum Lanfranchum et magistrum Guirardum, canonicos Sancti Lau-
 50 rentii, et Wilielmum Scotum consulem comunis, qui Lanfranchum Rubeum et Ingonem
 Longum secum duxit, et honorifice a clero et populo recepti fuerunt, et universi clerici
 civitatis Albinganensis et archipresbiteri de toto episcopatu debitam obedientiam domino
 archiepiscopo et ecclesie et capitulo Ianuensi promiserunt: et hoc fuit die Martis

a) arnesium 1.

55 57) plaustra cum onere imposito. 58) tentoria. 59) equestres sarcinae. 60) Muret prope Toulouse.

1213. 24. Decembris. In eodem quippe consulatu 9. die Ianuarii ignis maximus fuit in civitate iuxta merchatum vetus ad banchos cambiatorum, et fuerunt combuste domos ultra quinquaginta quatuor.

1214. Anno dominice * nativitatibus 1214, indictione 1. fuerunt consules pro comuni Iohannes Rubeus de Volta, Wilielmus Tornellus, Enricus Guercius, Ansaldus de Mari, Obertus Spinula 5 et Ogerius Piper; pro placitis versus civitatem Andreas Boiamundi, Bonifatius de Volta, Lambertus Drogus, Rubaldus Ascherii; de versus burgum Amicus de Brasilli, Botarius Aurie, Wilielmus Rocia et Vassallus Gatuslusius; pro medianis Wilielmus Merlonis de Castro, Bachemus Grossus, Martinus Rocius et Baldoinus de Medolico; pro foritanis Guilielmus quondam Baldometi Guercii, Wilielmus de Balneo et Carlo de Bassiano. 10

Consules autem in principio sui consulatus pensantes qualiter possent regere Ianuensem urbem, elegerunt de nobilibus civitatis qui super facto illo existerent. Qui habitatione de expensis factis et faciendis, et de debitis comunis solvendis, et introitibus omnibus 61 comunis accipiendis, constituerunt⁶¹ quod denarios quatuor per libram de collecta maris incantarentur⁶² usque annos sex, et de illis denariis redimerentur introitus marcharum, 15 pedaggi Gavii, pedaggi^b Portus Veneris, pedaggi Vultabii, introitus pancogolarum⁶³, cantari⁶⁴ casei, cabella de Clavari et de Vulturi, et demum universos introitus comunis Ianue, que omnia vendita erant per longum tempus. Statuerunt insuper, quod collecta super immobile constitueretur de denariis sex per libram, de quibus mediam⁶⁵ pro portu colligeretur, et denarii quinque cum dimidio darentur creditoribus cabelle salis pro medietate debitorum et 20 introituum ipsius cabelle quam^c comune acciperet — erat enim vendita usque annos 29 —. 66 Et calega⁶⁶ denariorum quatuor per libram collecte maris, fuit summa librarum 38,050. Ipsi vero consules publice iuraverunt, quod dicti introitus de cetero in perpetuum non possent vendi nec obligari seu alienari alicui personae vel personis ultra annum unum tantum, et non plus, excepta cabella salis domus Messane, que fuit Margariti, introitus Tyri, scribania Septe et Buzee, que possint vendi in publica calega usque ad annos duos tantum, et non plus, ita tamen quod de uno anno debeat respondere ipsi consulibus vel potestati, qui ea venderit, et de alio anno sequenti potestati vel consulibus; et hoc iuramentum fieri fecerunt per universos Ianuenses ab annis 17 usque in 70. Et emendari fecerunt in brevi comunis compagne^d, quod firmum et ratum in perpetuum haberi debent, et non 30 contra fieri possit secundum tenorem scripture facte in registro et in cartulario maris comunis Ianue per manum Bonivassalli Caligepalii. Et si aliqua persona ultra quam supra dictum est, de dictis introitibus comparaverit, consules vel potestates qui pro tempore fuerint, debeant illam venditionem irritam habere, et comuni Ianue illud totum recuperare. 35

Predicti namque consules plures galeas armarunt pro guardia maris, et pro lignis grani in maritimam euntibus assecrandis. Contigit autem in mense Iulio, quidam cursalis de Nicia venit in partibus Clavari cum bucio uno, et cepit de bonis hominibus de Clavari. Armaverunt consules galeam unam, in qua ivit Bonavia de Portu Venere, et secutus est eum usque in partibus Pisanorum, sic quod bucium se recepit ad Vadam; et ceperunt illum. 40 et homines de Vada abstulerunt ei butium, tamen captos recuperarunt de Clavari, et venerunt Pisas, et conquesti sunt Pisanis de iniuria quam receperant, et non potuerunt inde quicquam consequi, nec inde rationem habere. Redeunte autem galea ad Portum Veneris, bucium venit Pisis, et Pisani in civitate illum receperunt. Galea autem nostra venit ad Arnum, et tenebat eum obsessum. Consules vero Pisanorum venerunt ad legatos 45 nostros, qui erant tunc temporis Pisas pro recipiendis sacramentis treugue, dicentes: *Facite venire galeam vestram ad civitatem, et recipiet honorem et beneficium.* Legati namque miserunt nuntium suum et fecerunt venire galeam. Cum autem assecrati essent homines galee, venerunt Pisani prodiciose^e et ascenderunt galeam, et expoliaverunt eam vianda armis et remis; et tenentes eam, remiserunt bucium Niciensium; et facientes custodire 50

a) aliqua exesa desiderantur 1. b) p. p. V. bis 1. c) vocem supplere, deest in libro. d) aliqua exesa sunt 1. e) prodiese 1.

61) Constituerunt igitur: a) vendere denarios quatuor hasta venderentur. 63) cauponarum. 64) praeper libram de collecta maris usque annos 6, unde statio pro cantaro casei. 65) obolus, dimidius receperunt libras 38,050. b) collectam super immobile denariorum sex per libram. 62) i. e. sub 66) venditio.

galeam, quodam die summo mane homines galee ascenderunt eam, et de fuce illam ex-
 traxerunt et Ianuam duxerunt. Consules vero vocatis universis hominibus galee, fecerunt
 eis iurare perditam totam, et a merchantoribus Pisanis, qui Ianuam erant, tantundem ex-
 torquerunt et perdentibus restituerunt. In eodem quippe anno mense Augusti rex
 5 Francorum cum duce Burgundie maximum exercitum fecerunt supra rebelles, comitem
 Flandrensem videlicet et comitem de Belogna⁶⁷ et alios multos; et fuerunt ex alia parte
 comites illi et Oto quondam imperator; et incepto prelio, per Christi misericordiam a
 10 quo cuncta bona procedunt, rex Francorum obtinuit et victoriam habuit; et comites illos
 et multos magnates et milites cepit et carceri mancipavit. Oto dictus cum paucis militibus
 profugium fecit, et in Valentina⁶⁸ se nocte illa recepit, et summo mane inde fugiendo
 exivit. In eodem quoque consulatu mense Iulio venit Oto de Carreto marchio Ianuam,
 et dedit comuni Ianue castrum Cairi cum sua castellaria et pertinenciis, Vignarolio videlicet
 cum medietate Carcarum, cum medietate Runchi de Mallo et cum medietate Montis Ca-
 15 villionis et Bazolis, et castrum quod vocatur Deus, et pedagium quod colligitur vel colli-
 getur in predictis locis, secundum tenorem instrumenti facti per manum Marchesii scribe.
 Et predicti consules ei in feudum reddiderunt, et ipse in publico parlamento fidelitatem
 comuni Ianue inde iuravit, et per dicitum feudum inde eum investierunt⁶⁹. In eodem
 quidem anno contigit, quod Sorleonus Piper cum rediret de Bisanneo spatiatu causa cum
 aliis nobilibus Ianuensibus, venerunt Bulbuninus, Rubeus de Turcha et Nuvelionus de
 20 Camilla, et-assultum in eo fecerunt. Et cum Ansaldus de Mari, qui erat in partibus illis,
 hoc vidisset, secutus est eos in runcino solus cum ense usque ad angulum hospitalis sancti
 Laurentii, et ibi reversus unus ex ipsis percussit eum in brachio, et vulneravit eum; et
 propterea aliquantulum in civitate discordia orta fuit, set parum duravit.

Anno 1215. fuerunt sex consules pro comuni, videlicet Wilielmus quondam Ugonis
 25 Embriaci, Fulcho de Castello, Bonifatius quondam Iacobi de Volta, Manuhel Aurie, Lan-
 franchus de Mari et Advocatus. Consules vero placitorum in quatuor compagnis versus
 civitatem Oto Cilium blancum, Ansaldus Leccavelum, Opizo Guercius, Wilielmus de Sa-
 vignono. De versus burgum Vassallus Maniavaccam, Baldoinus Sardena, Obertus Domu-
 culti et Rainaldus Archantus; pro medianis Merlo de Castello, Symon de Bonothoma,
 30 Symon Alpanus et Villanus Maniaporros; pro foritanis cum de voluntate consiliatorum
 consulatus foritanorum cessasset, fuerunt consules de comuni et eorum vicarius Oto
 vicedomini de Alba caudicus.

Predicti namque consules in principio sui consulatus inceperunt collectam denariorum
 sex per libram; de quibus denarii 5½ in soluctione et redemptione cabelle salis, scilicet
 35 medietatis, et mediam⁷⁰ pro labore portus. In eodem consulatu inceptum fuit murus
 darsene⁷¹. In mense Iunio sexto die Fulcho de Castello cum pluribus civibus nobilibus ivit
 cum galeis tribus et aliis lignis portantibus lignamen et calcinam et ferramenta multa ad
 podium Monachi; et decimo die Iunii castrum hedificare ceperunt; et antequam redderent
 ad propria, hedificarunt turres quatuor et murum in circuitu altitudine palmorum 37. In
 40 mense vero Augusti Conradus Malaspina⁷² contra fidem et iuramentum promissum comuni
 Ianue, ascendere fecit homines de Cazana in podium quod vocatur Rotundum prope Ce-
 lascum, et incepit ipsum incastellare et spaudare⁷³. Quo audito consules unum de sociis
 suis, Lanfranchum de Mari videlicet, cum nobilibus viris miserunt ad ipsum Conradum, qui
 non solum a suo proposito cessare noluit, set etiam noluit ei in aliquo respondere, set
 45 congregato exercitu militum et peditum intravit terram Brumatensis episcopi. Consules
 vero habito consilio, movit Wilielmus Embriacus consul cum militibus et archatoribus et
 balisteriis per terram et populus per mare usque Levantum, et inde iter arripientes, ad
 montem Rotundum iverunt et illud preliando ceperunt. Postea iverunt ad castrum Cazanam,
 et illud similiter preliando ceperunt. Venientibus ipsis ad aquam Varie, vidente Conrado
 50 cum multis militibus et archatoribus iverunt ad castrum Bozoli; et ipsis marchionibus et

a) deest l. 2. b) voluit l.

67) Bouloghe. 68) Valenciennes. 69) Lib. iur. scentesin sultibus vexavit, de qua re Innocentius III.
 Ian. I, p. 565. W. 70) i. e. medietatem denarii Nonis Iunii valde queatus est. Lib. iur. p. 576. W.
 reliquam. 71) portus interior. 72) qui eodem 73) i. e. spaldis manire.
 55 tempore viros ad concilium Lateranense profici-

1215. militibus presentibus et videntibus cum exercitu suo, cum non possent resistere contra Ianuenses, per fortiam ipsam preliando ceperunt. Et guarnito illo de castellano archatoribus et balistariis, ad propria sine lesione aliqua feliciter redierunt. Conradus vero cum suo exercitu et gente sua terram reliquit et profugium cepit. Eodem quippe anno apud Constantinopolim Veneti cum Pisanis Anconitanis et Provincialibus duas naves armantes cum duabus galeis et in partibus Sicilie venientes, plures naves ceperunt; et ad Kalarim venientes, et inde in Hispaniam perrexerunt, et quatuor naves de nostris ceperunt de Septa redeunt. Pro quo facto consules comuni consilio versus orientem devotum⁷⁴ fecerunt. In eodem namque anno⁷⁵ dominus papa Innocentius^a consilium apud Sanctum Iohannem de Laterano celebravit, ad quod archiepiscopi patriarche episcopi abbates^b prepositi archidiacones^c et multitudo nimia clericorum de longinquis partibus convenerunt et interfuerunt; et dominus Otto Ianuensis archiepiscopus cum tribus galeis et cum clericis et laicis et Manuele^d consule comunis Ianue, illuc perrexit et interfuit⁷⁶. Et de multis negotiis ad illud consilium tractatum fuit, et specialiter de succursu sancte terre Ierusalem et dominici sepulcri.

1214. Eodem anno⁷⁷ prelium maximum fuit inter dominum Philippum regem Francorum, et rebelles eius; Ferrandum^e comitem Frandressem, comitem Bolouie et Wilielmm Lungaspatam, omnes in conflictu illo cepit et carcere mancipavit, Ottone quondam imperatore, qui cum ipsis aderant, profugium fatiente.

In eodem^f quippe consulatu Guido Polexinus et Carbonus Ansaldi Malaucelli in Bisanne assultum fecerunt in Herodem de Mari; quare consules ipsos forestarunt in publico parlamento, et domum dicti Guidonis penitus destruxerunt, et partem suam castellanie Gavi, unde castellanus erat, propterea ei abstulerunt. In mense vero Novembris Mirobadus Niciensis civis una cum Antepelicano⁷⁸ episcopo Ianuam nuntium suum miserunt, et comuni Ianue Niciensem civitatem dederunt ad hostem et cavalcata faciendam, et collectam maris dandam, et Ianuensem compagnam iurandam, secundum quod continetur in carta inde facta per manum Marchisii scribe in manibus nobilis consulis Ianue Oberti Spinulle, qui cum multis nobilibus illuc iverat, et castrum Niciense situm^g infra civitatem Nitie, in quo Aragonenses habitabant, penitus destruxit.

Antea vero cum Nicienses rebelli essent, Pisani quendam suum cursorem Nitiam miserunt cum litteris suis. Et cum pervenisset^h Victimilium, receperunt eum Victimilienses honorifice, et litteras suas sigillatas sigillo leonis Pisanis miserunt; quas cum idem cursor Ianue pervenisset, cepimus litteras illas, in quibus sicut inferius scriptum est continebatur. Tenor litterarum talis est: *Magnificentissimis propriis et pre aliis singularibus dominis et amicis karissimis, fortissimorum Pisanorum consulibus de comuni et eiusdem civitatis probis consiliariis, consules Victimilienses et omnes consilarii, salutem et cunctis felices ad vota successus. Invenientes in civitate nostra quendam cursorem vestrum latorem utique presentium, transeuntem ad partes Nicie, memores more solito de sincero et puro amore quem circa vos gerimus, ipso quidem festivo gaudio recepto, erga ipsum serviendum intelleximus diligenter, dantes ei socium, qui usque Nitiam eundo, et in reddito usque ad portum Mauritium associavit. Scientes quod super alia desideria et omnia sunt desideria nostra, ut honor civitatis vestre super emulos inimicos florescat et augmentetur, et conexaⁱ amicitia vestra et nostra indissolubili nodo permaneat innodata^k, dominationem vestram attentius deprecantes, quatenus nos filios ac vestros fideles et fratres ita ubique conservare dignemini, ut sub vestris paternis brachiis cum salubri sopore^l requiescere valeamus, et nos vestros fovere ac custodire teneamur. Credimus enim dominationem vestram non latere, quod omnes Pisani ubicumque inveniantur a nostris, tanquam pupillam oculorum nostrorum conserventur illes.*

1216. Anno dominice nativitatis^m 1216. fuerunt consules sex pro comuni, Philippus Embriacus, Raimundus de Volta, Symon de Bulgaro, Percival Aurie, Wilielmus Spinulla et

a) III alio atramento additur 1. b) hinc columna alio alio atramento scripta est 1. c) aliqua exesa desunt 1. 50
d) Aurie addit ed. e) f. c. f. c. b. et W. paulo alio atramento sed eadem manu lacunae inserta 1. f) e. q. c. paulo alio atramento sed eadem manu lacunae inscripta 1. g) suum 1; situm 2. h) pervenissent 1. i) f. q. conexa
k) ita corrigo; enodata 1. 2. l) aliqua exesa desiderantur 1. m) vox deest 1.

74) interdictum. 75) d. 11. m. Nov. a. 1215. W. decreta Lateranensia proponeret, v. ann. 1216. W.
76) De concilio Ianuae celebrato, postquam Otto 77) v. supra a. 1214. 78) Antipolitano, civitatis 55 archiep. d. 28. m. Febr. a. 1216. reversus est, ut Antibes.

Lanfrancus de Turcha. Consul* placitorum versus civitatem fuit Wilielmus filius Agadi 1216.
Placentinus iuris peritus, cum de voluntate totius consilii consulatus placitorum cessasset;
et pro quatuor compagni versus burgum Iacobus de Brissis causidicus Mediolanensis, pro
consulatu de medio Bertoldus Boticella Papiensis causidicus, pro foritanis Girardus de Mon-
5 tanario Parmensis causidicus; pro comuni vero Monferratus Cremonensis causidicus.

Predicti namque consules in principio sui consulatus de honore civitatis tractantes, et
galeas 10 incipere fecerunt de novo, et alias veteres galeas preparare fecerunt de lignamine
et sartia et ceteris omnibus necessariis. Et pro novis navium Venetarum et Pisanorum,
que armari debebantur, sicut audierant, apud Constantinopolim, fecerunt preparare naves 6
10 cum galeis 12. Et fecerunt per universos Ianuenses iurare manifestare mobile suum, et
cognita quantitate tam mobilis quam immobilis civium, preceperunt colligere denarios tres
per libram, et facere panem et viandam duorum hominum per miliarium, et omnem
apparatum per totam civitatem preceperunt et fieri fecerunt. Postea nova habuerunt, quod
non armabantur naves ille in Romania*, de armatura navium et galearum desisterunt. Die
15 dominica de quadragesima, 28. Februarii, reddiit dominus archiepiscopus Otto a curia Ro-
mana, et die sabbati veniente, qui fuit 5. die Marcii, Obertum electum in Albinganensem
episcopum in ordine presbiteratus consecravit. Die dominica veniente, 10. die Marcii vide-
licet, ipsum in episcopum consecravit cum Bobiense et Bruniatense episcopis. Sexto die
Aprilis veniente dominus archiepiscopus cum^d episcopo Albingane et cum^e Bruniatense et
20 multis abbatibus et canonicis et prepositis et archipresbiteris et sacerdotibus et clericis de
Ianuensi archiepiscopatu consilium per dies tres celebravit, exponendo ea que ad Latera-
nense consilium per dominum papam Innocentium tractata et ordinata fuerant, in quibus
conciliis multi homines et mulieres in nomine Domini ad honorem sancti sepulcri cruces
ceperunt. Die sabbati, 4. die Iunii, contigit, quod Wilielmus Pignollus cum a domo
25 Guidonis Pollicini, qui discordiam habebat cum Herode de Mari, redderet, obviatus fuit cum
Nuvellono de Camilla sub volta Squarzafici; et tanta verba creverunt inter se ad invicem,
quod peccatis exigentibus percusserunt se cultellis ad invicem ad angulum domus Enrici
Guercii, de qua percussione Wilielmus Pignolus mortuus fuit. Unde magna discordia inter
cives orta fuit. In eodem quippe^e anno dominus Laudoicus rex Francorum cum^f maximo
30 navigio Angliam perrexit, et die sabbati post ascensionem Domini terram applicuit; et
non inveniens aliquem qui contradiceret, terram descendit, et naves 300 cepit, et terram
totam suo dominio subiugavit. Et Iohannes Sine-Terris nomine, qui rex Angliae se vocare
fatiebat, profugium fecit in marinis insulis, et ibi fati munus complevit, relinquens filios,
unum^g quorum dominus Laudoicus de insula Anglie coronavit et in militem ordinavit, re-
35 linquens ei totam terram de insula. In mense autem Augusto cum Nuvellono de Camilla,
qui erat potestas de Corvaria et de partibus illis, cum partibus de servientibus castri de
Corvaria perrexisset ad Vernatiam, quidam filius naturalis quondam Begini, Saladinus
nomine, cum aliis de burgensibus ipsius loci prodiciose intravit castrum Corvarie, et de
servientibus interfecit et castrum cepit, et Guiliermo Malaspine illud tradidit, qui ipsum de
40 nobilibus et probis viris garnivit. Quo audito consules cum comunitate nostra moverunt,
et castrum obsiderunt, et statim burgum ceperunt, et igni conburerunt. Videntes autem
illi qui intus erant, quod exercitus se preparabat ad machinas et trabucum et cetera belli-
cosa, castrum consulibus reddiderunt; et consules quoque castrum ceperunt, et de castel-
lanis et servientibus et vianda et ceteris necessariis munientes, ad propria feliciter re-
45 mearunt. Mense vero Decembris apud portum Pisanum navis que vocabatur Coronata, de
ultra mare reddeunte^h, naufragium passa fuit. Cum autem consules ad dominum papam
legatos suos mitterentⁱ pro maximis civitatis negociis, et specialiter pro expeditione ultra
mare, et pervenissent in partibus Masse, ab Andrea marchione de Massa capti fuerunt et
impediti, pro quibus Lucenses equitarunt cum exercitu. Consules vero placitorum et
50 foritanorum offitium suum diligenter fecerunt, unicuique ius suum amicabiliter tribuentes.

Anno 1217. fuit in regimine dominus Obertus Boccafolli Papiensis civis; pro placitis 1217.
in quatuor compagnis versus civitatem Monferratus causidicus Cremonensis, in aliis

a) consules 1. b) omne 1. c) romaniam 1. d) cō 1. e) quicpe 1. f) cō 1. g) unus 1. h) mitteret 1.
i) in marg. manu saec. XV: Hoc anno Innocentius III. papa moritur, cui successit Honorius III. annis X m. VIII. 1.

55 79) i. e. quum de ultra mare rediret.

1217. quatuor compagnis versus burgum Angellus causidicus Parmensis civis, pro medianis Girardus causidicus Parmensis civis; pro foritanis Iohannes Bucentaurus causidicus Papiensis civis.

Que potestas in principio sue potestatis consilium celebravit, qualiter se regere deberet de facto custodie maris et navium venientium et euntium; et habito consilio armavit 5 naves duas cum a galeis quattuor, que iter arripuerunt in nomine Domini die Iovis 27. Aprilis feliciter. In mense Madii venit in civitate Ianue Hostiensis et Vellitrensis^b episcopus cardinalis legatus domini pape Honorii^c, qui de pace inter nos et Pisanos monuit; et habito consilio iuravit potestas stare mandatis ipsius cardinalis de discordia que inter Ianuenses et Pisanos vertebatur. Secundo die Iunii iter arripuit ipse cardinalis et potestas cum multis 10 nobilibus civitatis nostre causa eundi ad Portum Veneris pro tractanda et complenda, quod feliciter dictum sit, de pace et concordia inter ipsas civitates; et convenerunt se invicem ad Hylicem. Ibi iuraverunt Pisani, sicut et potestas nostra iuraverat; et cum se invicem separarent, misit potestas ad recipienda iuramenta Pisas Raimundum de Volta et Nicholam Barbavariam, qui iuramenta hominum 1000 receperunt; et in civitate nostra venerunt 15 Pisani nobiles viri Scorzalupus et Aldevrandus Suavicus ad recipienda iuramenta hominum 1000 et cintragum⁶⁰ in anima populi. Venerunt die Veneris 16. Iunii, et honeste recepti fuerunt. Ipse namque cardinalis iurare fecit Andream de Massa stare suis ordinationibus de eo quod nobiles viros^d Wilielmum Embriacum et Wilielmum de Nigro carceri emancipaverat; et eos absolvi fecit Andrea a carcere; et obsides quos dederant ipsi Andree, 20 de manibus eius arripuit, et Ianuam absolutos misit, tam ipsos quam obsides. In eadem potestata misit idem potestas ad Bonifatium nobilem virum Barocium, militem suum, et cum eo Marchisium scribam ad solvendo sodos servientum Bonifatii; qui postea iverunt in Sardineam ad iudicem Turritanum ad recipiendam collectam, quam annuatim dare debet de libris viginti milibus, et ad confirmandam et sigillandam cartam conventionis inter 25 Ianuensem civitatem et ipsum iudicem⁶¹. Inter multas discordias que vertebantur inter civitates Lonbardie cum multe religiose persone se intromitterent de pace et concordia componenda, tandem^e repleti gratia et spiritu^f eterni Dei, inter Papiam Mediolanum Placentiam Terdonam et Alexandriam pax firma fuit et firmata⁶². Mense Iunii in eodem anno cum comes⁶³ Alamannus esset in partibus Cretie cum nave una et galeis duabus, super 30 venerunt naves Venetarum cum galeis, et peccatis exigentibus ceperunt illum, et Venetian duxerunt, et carcere manciparunt. Die Martis die 20. Iunii feliciter caravana nostra de ultra mare venit in portum Ianue, et fuerant inter naves galeas et taridas 22. In eodem quippe anno discordia orta fuit inter Iohannem Iordanum Riclerium, et Manuelem et Percivalem Aurie. Sed per Dei gratiam potestas in tantum laboravit, mediantibus viris nobi- 35 libus propinquis eorum, quod pax et tranquillitas inter eos composita fuit mense Iunii in vigilia sancti Iohannis Iunii. In festivitate sancti Petri Belmustus filius Rollandi Belmusti Nuvelonum de Camilla apud Sanctum Petrum de Porta, dum descenderet de ecclesia, percussit cultello in gula; et hoc fuit propter guerram quam Pignoli habebant cum illis de Camilla. In eadem quoque potestata mense Novembris legati in galea missi fuerunt Ro- 40 mam, Fulcho de Castello videlicet, Obertus Spinula, et cum eis Ugo cancellarius pro audienda sententia domini pape de pace inter Ianuenses et Pisanos. Qui multum honorifice recepti fuerunt a domino papa Honorio et a cardinalibus et universa Romana curia; et habita licentia, a curia die Veneris 15. die Decembris redierunt, et die sabbati sequenti in consilio de tota legatione rationem reddiderunt, deferentes sententiam a domino papa 45 datam per litteras suas bullatas tulerunt, et potestati dederunt. Die Lune 8. Ianuarii terre motus fuit in civitate et per totam civitatem, set parum duravit ad horam cene. Consules namque placitorum officium suum legaliter fecerunt^g, tribuentes ius suum unicuique^h.

1218. Anno 1218. fuit in regimine civitatis potestas dominus Rambertinus Guidonis de Bovarello civis Bononiensis. Pro placitis versus civitatem Wilielmus Bertranus Astensis, pro 50

a) cō 1. saepius. b) virtellensis 1. c) III. alio atramento additum 1. d) aliqua exesa desunt 1. e) tamen 1. f) sps 1. g) deest 1. 2. h) i. s. u. alia manu addita 1.

80) praeconum. 81) A. 1216. Comita II. Turritaniae pridie Kal. Iunii iurata fuit. 83) scil. Syracusarum comes, qui anno sequente pace inter Venetos et Ianuenses in carcerem liberatus est. W. 55

placitis de versus burgum Lanfrancus de Puteo Papiensis, pro medianis Bonacursus de Bond . . . Regensis, pro foritanis Nichola Bononiensis.

Que potestas in principio sue potestateie elegit octo nobiles viros, unum videlicet per compagnam, qui totum introitum comunis Ianue inquirere diligenter et recolligere iuraverunt, et dare clavigeris pro expensis comunis. Verum ad medium Martium misit nuntios suos ad Parmam ad colloquium Venetorum; et pacem cum Venetis firmaverunt usque annos 10.⁸⁴ Preterea cum Terdonensibus pacem de novo firmavit in eodem mense Martii⁸⁵. Comes Henricus de Malta Ianuam venit in galea una, et ivit per terram in Alamania ad regem Fredericum, et cartas retulit ab eo preceptorias, quod Ianuenses in toto regno Scicie franchi essent, et nullum drium nullamque exactionem dare tenerentur⁸⁶. In mense Aprilis fuit armata galea una pro comuni, que* ipsum ad Romanam curiam portavit et inde in suo comitatu. Mense vero Madii Wilielmus Malaspina et Conradus Ianuam venerunt, et de discordiis et guerris, que inter Ianuensem civitatem et ipsos vertebantur, in potestate ipsam et arbitrio comunis Ianue omnino se posuerunt sine aliqua conditione aut aliquo intellectu a potestate vel comune Ianue habito. Simili quoque modo Victimilienses eodem mense Ianuam venerunt et in publico parlamento iuraverunt, ponentes se et offerentes comuni Ianue mandato et ordinatione, et sine aliqua conditione aut aliquo intellectu habito se omnino posuerunt. Et potestas Symonem Bufferium et Ogerium Fallamonicam ad Victimilium misit pro iuramentis ab hominibus recipiendis; qui maior pars et ordinationes et mandata eorum, secundum quod alii iuraverunt, ipsi iuraverunt⁸⁷. Mense Madio una die sabbati ante ascensionem Domini⁸⁸ obiit Otto de Brosoich⁸⁹, qui imperator Romanorum extiterat; et ideo postea totum imperium domino Frederico Romanorum regi et Scicie voluntati sue per omnia fuit subiugatum. Die sabbati sancta, videlicet 14. die Aprilis, de voluntate et beneplacito tocius consilii et participum navium misit potestas predicta nuntios suos Wilielmum Embriacum Nigrum videlicet et Lanfranchum Rubeum ad comitem de Niver et ad comitem de Marchis et alios baronos de Frantia et de ultra montes, qui transsitum ad succursum sancte terre de civitate Ianue habere volebant; et convenerunt cum ipsis ad eorum beneplacitum; et venerunt ad Kalendas Augusti, secundum quod cum eis convenerant; et in nomine Domini iter arripuerunt de portu Ianue circa exitum predicti mensis Augusti. Die vero Mercurii 18. die Iulii in sero ignis accensus fuit in domo Nicholosi Stabilis prope Sanctam Mariam Magdalenam, et fuit per homines sic viriliter defensus, quod non cremavit nisi solummodo domus illa, in qua accensus fuit, et altera domus iuxta illam fuit dischoperta, sic quod ignis non potuit virtutem habere neque transitum ad alias domos. Vicesimo primo die Augusti Petrus de Castello Ianuam aplicuit de exercitu Damiate rediens, et talia retulit nova, secundum quod in litteris regis Iohannis, patriarche, ducis Austrie, archiepiscopi Nicosie, episcopi Acconensis, magistri Hospitalis, magistri Templi, magistri Hospitalis Theuthonicorum, et episcopi de Belleem⁹⁰: „Feria tertia ante pentecostem exercitus christianorum Damiatam aplicuit, et obsederunt eam; in quo accessu misericors Dominus primitias gratie sue eis impendit, et futurum favorabilem se hostendit. Nam contra spem omnium, nullo infidelium resistente licet multa milia essent in civitate et exercitu, pauci descenderunt de navibus, et ante prefatam civitatem castra libere posuerunt, et machinas erexerunt ad expugnandam turrem quandam sitam inter fluvium, brachium Nyli silicet, a qua turri protenditur catena ferrea per medium fluvium usque ad civitatem, prestans impedimentum christianorum navibus transsituris.“

Mense vero Septembris due galee piratarum de Neapoli et de Yscla in Provintiam iverunt, et ligna Ianuensium et Provintialium ceperunt et miserunt ad portum Falese; et propterea armavimus galeas duas de civitate et unam de Portu Veneris pro illis consequendis et capiendis. Et cum due galee nostre pervenissent supra Lavanium, viderunt galeam unam cum duobus lignis, putantes illas esse galeas, ipse secute sunt galeam illam, que profugium fecit, dimissis lignis quos ducebant. Erat enim galea illa de Arelate, que supra gradum Pisanorum platas duas caricatas rerum cuiusdam navis de Tunesi

a) qui 1. b) continebatur addit ed. c) ita ed.; disorderunt 1.

84) Formulam pacis, quae imprimis ad res orientalis rebus cum Ventimiliensibus tractatis v. Libr. iur. imperii pertinet, videas in Libr. iur. I, 609. W. I, 614—624. 626—628. W. 88) d. 19. m. Maii 85) Ibid. 599—608. W. 86) Hoc privilegium a. 1218. W. 89) i. e. Brunswich. 90) i. e. pretiosissimum non iam exstare videtur. W. 87) De Bethlehem.

1218. redeuntis ceperat. Contigit autem, quod propterea Pisanorum consul cum quattuor de nobilioribus civitatis Pisane Ianuam venit, et pecuniam illam potestati et comuni Ianuae quesivit amore et solummodo dono. Congregato consilio Ianuae, petitioni eius acquieverunt consiliatores, et pecuniam ei reddiderunt. Galee quidem nostre iverunt Falesiam, et non inventis cursalibus, invenerunt ibi galeam Narbonensium quam ceperunt, et butium caricatum sale, et hucium per fortiam de portu extraxerunt et Ianuam miserunt. Plumbinenses vero galeam defenderunt sic, quod galee nostre illam habere minime potuerunt. Galee nostre iverunt usque insulam Elbe oviam galeis cursalium; et cum illuc irent, galee cursalium intraverunt Falesiam, et cum galee nostre redderent assultum in eis facientes, homines de Plumbino eas defenderunt. Quare habito consilio potestas misit legatos suos Pisas, Lanfranchum Rubeum videlicet et Henricum de Nigro, qui non transierunt Sigestrum propter temporis sevitiam, set Ianuam reddierunt. Iterum misit Pisas Paganum de Rodulfo et Wilielmum Lercarium et Wilielmum Pictavinium, qui cum satis bona responsione Pisanorum Ianuam reddierunt. Mense vero Octubris in festo sancti Dionisii apud Damiatam prelium commissum fuit inter christianos et soldanum Egypti; et per Dei misericordiam christiani optinuerunt, et multi de Sarracenis in fatie gladii mortui sunt. Tercia die ante festum sancti Martini aliud prelium commiserunt, et sine . . . mortui fuerunt. Mense vero Octubris homines de Capriata Ianuam venerunt, dicentes quod Capriatam dare volebant comuni Ianuae ad hostem, cavalcata et fodrum et ad fidelitates. Et habito consilio, ipsos ceperunt, et fidelitates et cetera que ad honorem Ianuensis urbis spectare videntur, unanimes et voluntate gratuita fecerunt⁹¹.

1219. Anno 1219, indictione 7. potestate existente prefato domino Rambertino, et consule placitorum de compagnis quatuor civitatis Thomasio de Parvopilo Bononiense; de quatuor compagnis burghi Ugolino Marsilii; civitatis et burghi Nicolao de Naxempace; pro civibus et foritanis Bononiense Principino.

Prefata potestas et comunitas Ianuensis ad animum reducens, quod Victimilienses conventionem compositam ipsorum gratuita voluntate inter eos et comune Ianuae noluerunt sigilli sui comunis munimine roborare, sprete multitudine iuramentorum que ipsorum consules et alii plures in precedenti anno subierant in publica contione Ianuensium, sine aliquo intellectu de conventionis ipsa et suis mandatis et ordinationibus observandis; et que sane omnes Victimilienses subsequenter fecerant apud Victimilium nobilibus civibus Ianuae Symoni Bufferio et Ogerio Fallamonice nuntiis comunitatis Ianuae illuc propterea destinatis; nec obliviscens iniquitatem ipsorum, qui postea ipso anno, existente iam dicto potestate cum quattuor galeis armatis in litore suo, in publico parlamento in ecclesia sancte Marie providis civibus Ianuae Zacharie de Castello, Oberto Galete, Manuelli Aurie, Oberto Spinule et Iacobo Piccamilio pro comuni Ianuae sponte sua eiusdem civitatis tradiderunt dominium, sicut in carta inde facta per manum Nicolai Panis expressius continetur: cum tam de hiis que iuraverant quam de promissis ad terminum et terminos, quos ipse potestas eisdem potius benignitate sua quam suis meritis multociens prorogavit, nolent comunitati Ianuae aliquid adimplere: cum potentissimo exercitu Ianuensis urbis per mare et terram cum egregiis viris Conrado et Opitione marchionibus Malaspine, Ottone atque Enrico marchionibus de Carreto, Bonifatio marchione Cravexanae, filio Wilielmi marchionis de Ceva, et multis aliis proceribus et nobilibus, cum multitudine peditum et militibus quingentis apud Victimilium Madii die 10. in Dei nomine properavit. Cumque in ipso exercitu permanent, quedam galea Ianuae pro custodia maritime destinata, cui Calvus Respectus comitus inminebat, in initio confusionis ipsorum quoddam lignum suum honustum frumento relictum ab hominibus occupavit, et ipsa civitate, per montes valles et loca difficilima undique devastata, dimissa eadem obsidione trium galearum et totidem lignorum minorum arctata, quas ibidem fecit per totum tempus sui regiminis de beneplacito Ianuensium consilium permanere, cum omni felicitate Ianuam remeavit. Ipso namque anno armarunt Victimilienses quandam sagiteam, cum qua Trapanum accedentes, ibi quandam naviculam

a) lacuna maior 1. 2; sine edito. b) aliqua exesa 1. c) aliqua exesa desunt 1. d) expressius 1. e) Ianuensium — Ianuam desunt 2.

91) Capriatae consules se reddiderunt diplomatibus in Libr. iur. I, 630—636 editis. W.

Belmusti et aliorum Ianuensium, et cum ipsa postea aliam Ugonis Montelli et Vassalli 1219.
Segneris acceperunt; et primo captam recederè extracto honore permittentes, cum altera
nave et sagitea in partibus Karollis redeutes, ibidem quaedam naviculam Ianuensem,
que de portu Karollis iter arripuerat, occuparunt. Audiens autem Donumdeus Bos, qui
5 cum galea sua ipso portu applicuerat, eo quod usque in Sardineam de partibus Barbarie a
sex galeis Sarracenorum fuerat vi fugatus, quod Victimilienses Sarracenis adversus homines Ianue
tantam audaciam ostendebant, statim eam cum hominibus Ianue qui illuc erant optime
perarmavit, et insequendo et inquirendo ipsos, invenerunt navem ultimo captam; quam
10 visa galea, Victimilienses absissa sartia dimiserant, ne cum ipsa possent forsitan apprehendi,
et tandem consecuta sagitea prope navem eam viriliter invaserunt; et commisso
prelio, Victimilienses qui erant in nave, timentes de captione sagitee, ipsam iuxta navem
sagaciter extraserunt, et nisi intervenisset noctis obstaculum, eos concedente Domino
acceperunt. Set sicut Deo placuit, vulneratis ex ipsis pluribus et specialiter comito sagiteae,
et quattuor de melioribus ipsorum qui in galea prosilierant interfectis, vivos totidem tenuerunt,
15 runt, quos cum nave inventa, quam Victimilienses dimiserant, et cum honore ipsius comunitati
Ianue in signum devocionis ipse Donumdei postea presentavit; et comunitas Ianue
eidem respondere ad merita non obmisit.

Post modicum quippe dierum spatium Victimilienses commoti detrimento quod passi
fuerant sagitea iam dicta, quamdam galeam armarunt, cum qua euntes in portu Turritano
20 quamdam navem nuncupatam Benvenutam, ibidem cum honore et hominibus occuparunt.
Quo audito comunitas Ianuensis galeam unam armavit pro ea inquirenda cum galea prefati
Donumdei, qui adhuc in Ianua morabatur; quibus virum nobilem Zachariam de Castro
rectorem et dominum stabilivit. Et inquirentes ipsam cum pervenissent ad insulas Area-
rum, sicut Omnipotens concedebat, galea Victimiliensium cum nave capta sequendo alteram
25 navem Ianuensium, que dicebatur Sanctus Leonardus^b, venientem de Sardinea honoratam,
cepit in ipsis partibus defretare; quam postquam Ianuenses viderunt, ad navem, quam
sequebantur, viriliter perrexerunt. Et ascendentes navem ipsam cum ea, habitis per
homines qui erant in ipsa certis rumoribus inimicorum, velut leo ad predam versus ipsos
celeriter accesserunt. Ipsi nempe videntes quod a fugatis fugabantur, relicta nave capta
30 et hominibus, ceperunt cum galea pelaga resercare; quam sane recuperata eadem nave,
galee sequi animosius inceperunt. Set cum ipsam forent aliquantulum insecute, ab insecutione
obscuri noctis obstaculo destiterunt, redeuntes ad terram et sperantes quod deberent ipsa
nocte vel summo mane aquarum deficiencia littorare. Set spe ipsa decepti,
communitis ambabus navibus, terratenus usque Monachum redierunt, prestolantes adventum
35 ipsius galee, de qua rumores habebant quod ad presens debebat ad propria remeare. Et cum
quadam die in partibus fucis Victimilii et Murtule permaneret, Victimilienses cum dicta galea
quodam mane, inspectis galeis comunis Ianue, in partibus Roccabrune ad terram intra duo
saxa maxima confugerunt: quam galeam homines intuentes, illuc perrexerunt, conantes
ipsam de loco quo infixam fuerat extirpare. Set interveniente defensione tam hominum galee
40 quam aliorum Victimiliensium qui venerant ibidem, quamvis plurimi ex ipsis vulnerarentur,
quod inceperant nequiverunt perducere ad effectum; set debellantes ipsam tamdiu tenuerunt
obsessam, quod superveniente asperitate maris penitus naufragavit, pridem quam ad eos
nequivit succursus Ianue pervenisse. Quippe ipso anno comunitas Ianue decem galeas
armavit, quas ad succursum christianorum in obsidione Damiate commorantium 23. die
45 Iulii de Ianua destinavit, quibus et omnibus Ianuensibus qui erant in ipso exercitu nobiles
cives Ianue Iohannem Rubeum de Volta et Petrum Aurie rectores et presides procreavit;
qui usque mensem post conflictum quem festo decollationis beati Iohannis baptistae exigentibus
nostris peccatis^d passus fuit exercitus^e christianus, tam cum ipsis galeis quam
cum altera illustris viri Alamani comitis Siracusae, et tribus galeis egregii viri Savarixii
50 de Maloleone apud Damiatam incolumes applicarunt, invenientes gentem et principes
exercitus passo detrimento taliter expavescentes, quod etiam erant in proposito ascendendi
ligna, et si posset esse, ad propria remeandi. Set benedictus Deus in tantum fuerunt
adventu ipsorum et presentia confortati, quod qui erant in procinctu eundi, et multi qui
iam naves ascenderant, vigorem sumpserunt et animum remanendi. Octavo vero die post

55 a) donumdei 1. b) laurentius 2. c) quem 1. d) peccatis 2. e) nonnulla exera desunt 1.

1219. applicationem ipsorum soldanus Damaschi coadunata multitudine Sarracenorum ad castra christianorum accessit, et tribus diebus continge ibidem christianos fortiter debellavit; set per gratiam Dei tantam lesionem tollerarunt, quod tam ab obsidione ipsorum quam de ipsis partibus recesserunt.

V

5

MARCHISII SCRIBAE ANNALES.

A. 1220—1224.

Necessarium siquidem humano generi reperitur, ut quod natura non valet de diversis gestorum negociis mentis memorie commendare^a, per scripturarum compositionem exhibeat, que tam presentibus quam futuris esse debeant profutura. Ideoque ego Marchisius, qui multis rationibus nomen meum exprimere erubesco, quarum una scilicet^b, ne magis redarguendus essem, si aliqua inutilia praesumptuose proferrem, aut si forte in aliquo commendabilia, ne potius crederetur, me proprio nomini quam Deo humanè laudis gloriam acquisisse, licet me insufficientem cognoscam ad conscribendos actus pariter et honores tante rei publice Ianuensis urbis: ad instar strenui et illustris viri domini Caffari quondam beate memorie, qui actor fuit tanti operis, cuius non fui dignus solvere corrigiam calciamentorum eius: tamen ad instantiam et exhortationem nobilis viri domini Rambertini Guidonis de Bovarello Ianuensium potestatis, ac multorum nobilium virorum, assumpto inde studio et labore, prout melius potero divina auxiliante clementia effectui mancipare curabo.

1220. Anno 1220, indictione 8. dominus Rambertinus Guido de Bovarello Bononiensis civis²⁰ fuit Ianuensis civitatis potestas; qui confirmatus in hoc anno, triennio⁹² tanquam strenuus et illustris cuncta sagaciter et prudenter disponens, civitatem satis feliciter ac laudabiliter gubernavit. Habuit siquidem circa se ipsum et ad promovenda negotia introitus et exitus comunis Ianue octo nobiles viros, videlicet Oliverium de Platealonga, Nicolam Barbavariam, Ugolinum Cavarruncum, Paganum de Rodulfo, Obertum Usummaris, Enricum Domusculte, Nicolam Embronum et Ogerium Fallamonicam. Pro iustitia vero in consulatu civitatis Thomam Parvipili, in consulatu civitatis et burghi Albertum de Gascono, in burgo autem Ugolinum Marsilii et in consulatu civium et foritanorum Principinum iudicem ipsius potestatis, omnes Bononienses cives. Qui vero tam octo quam consules per iustitie tramitem ambulantes, tempus sui regiminis ad honorem Ianue urbis fine laudabili terminarunt.

Cum igitur pater celestis Deus, absque cuius nutu nec passer ad terram nec folium arboris cadit, civitatem Damiate diu a christianis obsessam post labores multos pariter et sudores in manus christiani nominis tradidisset, de cuius captione per litteras domini Pelaii beati Albanensis episcopi et apostolice sedis legati certiores effecti sicut inferius declaratur, iam dicta potestas susceptis litteris ipsis et cum omni iocunditate perlectis, continuo pul-³⁵ satis campanis, ad ecclesiam beati Laurentii ad noticiam populi ibi undique confluentis

a) commendare 1. b) aliqua exesa desunt 1.

92) scilicet annis 1218, 1219, 1220.

fecit ylariter pervenire. In qua tam clerus quam populus Ianuensis de tanta plenitudine 1220.
gaudiorum innumeras gratiarum actiones Altissimo referentes, una voce clamarunt dicentes:
Te Deum laudamus; te Dominum confitemur. Tenor autem litterarum:

*Nobili ac egregio viro potestati, clero et populo Ianuensium, P. miseratione divina Alba-
nensis episcopus salutem et sincere dilectionis affectum.*

*Exaudivit Dominus de excelso sancto suo preces servorum suorum, non permittens ex-
pensas apud Damiatam a christianis factas^a inutiliter fieri, et tantam christianorum stragem
inpunitam relinqui; set in his omnibus nobis misericorde^b providens ac clementer, pro parte
magna nostrum desiderium adimplevit. Cum enim propter multiplicem sui defensionem nec
10 per terram nec per aquam manifeste capi posset civitas Damiate, non virtute vel probitate
alicuius viventis, set solius Dei dextera pugnante pro nobis, ignorantibus omnibus de exercitu
preter illum qui quantum ad studium hominis pertinet negocium procuravit, Nonis Novembris
in tempeste noctis silentio furtive inno potius miraculose capta est Damiatam, adeo quod in
15 captione ipsius nec unus de nostris exiit interfectus nec leviter vulneratus, preter unum qui,
tanquam incisionem flebotomi, ictum sagitte recepit in pede. De Sarracenis vero tot ceciderunt
in ore gladii, quod etiam nobis displicuit. Maiores tamen admirati et alii qui se in turribus
repperunt sunt reservati ad vitam, pro quibus captivos nostros non solum rehabere speramus
set etiam pecuniam infinitam. Civitatem autem ipsam invenimus plenam auro et argento,
20 exercitus christianus, Egyptus spoliatus. Hec ideo universitati vestre per ordinem duximus inti-
manda, ut exultetis et letemini et concorditer omnes grates referatis Altissimo, qui sua solum-
modo misericordia non nostris meritis tantam et tam famosam et tanto tempore per terram et
aquam christianis infestam, nobis ad cultum suum tradidit civitatem; et speramus quod idem
qui nobis aperuit portam Egypti, concedet nobis eius interiora rimari. Nos autem cum toto ex-
25 ercitu infinitas universitati vestre grates referimus, pro eo quod galee, quas ad terre sancte
subsidium transmisistis, nobis in necessitatis articulo subvenerunt; in adventu quarum exer-
citus, qui propter infortunium quod nobis in festo decollationis beati Iohannis contigerat ani-
mum et virtutem amiserat, plurimum confortatus quasi nichil mali sustinuisset, in servitio
Christi resumptis viribus ac animis stetit viriliter ac prudenter. Data Damiatam. 2. Idus Novembris.*

30 In hoc siquidem anno cum Wilielmus marchio Malaspina, qui multa nobilitate ac glo-
riose militie probitate vigeat, de Sardinea ad propria remeasset, magnis febribus occupatus,
cupiens, que contra matrem suam Ianuensem urbem, de cuius munere feodi beneficio annis
singulis congaudebat, quandoque peccatis exigentibus commiserat indiscrete, demum per
traditionem sui corporis restaurare, Ianuam accessit, ibique divina annuente clementia nu-
35 mero mortalium preteritorum adiunctus, iuxta portam ecclesie beati Laurentii de versus fa-
bricam beati Iohannis baptiste honorifice in Domino requiescit. Ceterum dum Victimilien-
ses ad instar angeli lucis, qui adversus Creatorem elatus de celesti patria ad infima precipi-
tatus descendit, per inobedientiam facti essent rebelles Ianuensi civitati, veluti inebriati
vino, non premeditantes quam durum esset contra stimulum calcitrare, prefatus dominus
40 Rambertinus suffultus provido consilio Ianuensi, nobilem virum Manuelem strenuum comi-
tem Victimiliensem, fratre suo Wilielmo absente, ante suam presentiam convocavit. Veni-
ente autem ipso, de novo pacis federa inierunt, quibus ipse Manuel promisit et interveni-
ente vinculo iuramenti firmavit, quod quamdiu duraret discordia inter civitatem Ianue et
homines Victimilii, ipse cum^c terris suis et castris que tunc habebat vel^d deinceps habiturus
45 esset, per se et homines suos faceret pro posse suo bona fide sine fraude vivam guerram
igneam et sanguinolentam hominibus Victimilii in perso is et rebus, et quod cum militibus
quindecim ultra personam suam et fratris, equis et armis militaribus et necessariis ad
guerram decenter garnitis, et balistariis decem cum armis necessariis, et balistis de
cornu⁹³, unam videlicet per unumquemque habendis semper et tenendis usque ad finem
50 guerre, ipsos Victimilienses offenderet pro posse suo in personis et rebus. Stratam quoque
qua tenditur de versus Pennam ad Burgum sancti Dalmatii, vel si aliunde mutaretur, fran-
gere et destruere et fractam tenere promissit; similiter et alias ad Victimilium decurrentes
pro posse suo bona fide. Ad castrum quoque Penne in virtute sua habendum et retinendum

a) factam 1. 2. b) i. e. misericorditer; misericordie habet 1. c) con 1. aliquotiens. d) aliqua exesa desunt 1.

55 93) balistis de cornu distincte codex; fortasse idem quod balista de turno infra a. 1247.

1220. *debebat studium et operam modis omnibus adhibere; nec cum^a hominibus Victimilii, durante guerra ipsa, pacem vel treugam seu concordiam aliquam componeret vel haberet sine voluntate et licentia comunis Ianue. Captos quoque debebat in virtute comunis Ianue liberare pro ea redemptione, quam habere posset ab ipsis, vel ab aliqua persona pro eis, si comune Ianue eos habere vellet: de quibus omnibus ad beneplacitum iam dicte potestatis ydoneam cautionem prestavit. Dominus autem Rambertinus eidem Manueli pro se et fratre suo promisit, quod quamdiu Victimiliensis discordia vigilaret, comune Ianue eis singulis mensibus erogaret libras 150 denariorum Ianuensium ipsis observantibus que superius dicta sunt, sicut continetur in instrumento per manum Marchisii scribe inde confecto. Contigit autem, quod cum^b Victimilienses terram 10 comitum hostili manu audaciter fuissent aggressi, pervenientes ad castrum quod dicitur Lucis Ramus, ibi aliquid perficere nequiverunt. Deinde vero declinantes ad Cespeelem, ubi iustus iudex et dominus noster Iesus Christus volens eorum scelera et iniquitates purgare, preveniente Oddone Sevensco in occursum eorum cum valida atie bellatorum, eos dirupit in fugam. Quorum quadraginta quinque de melioribus cursus velocitate devictos 15 retinuit, et captos strenuo comite^c Manueli, qui de Sancta Agnete, ubi erat, orto clamore in eius auxilium properabat, letanti animo liberavit. Postquam igitur hec ad domini Rambertini notitiam pervenerunt, statim consilium celebravit, ex cuius decreto nobiles Ianue cives Ugolinum Cavarruncum et Ogerium Fallamonacam et Iacobum Piccamilium et Ansaldo de Nigro pro ipsis hominibus exigendis ad comitem Manuelem direxit. Qui vero ad 20 id exequendum prudenter et sagaciter intendentes, demum ipsos homines habuerunt, et una cum ipsis et comite Manuele letanter ad propria redierunt, recipiente eodem comite per transactionem et traditionem ipsorum a comuni Ianue libras 1500 denariorum Ianuensium. Post hec Victimilienses animadvertentes^d qualiter possent incautos decipere et suos e carceribus liberare, convocatis priore Sancti Andree de Sexto et Raymundo iudice 25 de Victimilio, eis denuntiarent, quod firmo gerebant proposito absque ullo tenore mandata et ordinationes comunis Ianue fideliter adimplere. Cumque ipsi Ianuam remeassent, recitatis ipsis respondit eis prefata potestas: *Placet itaque michi, si Victimilienses suum cognoscetes errorem nostre cupiunt satisfacere voluntati; ideoque approbo et affirmo, quod inde fiant duo scripta, quorum unum penes nos remaneat et alterum deferatis vobiscum; et redeuntibus vobis apud Victimilium, si prout dicitis adimplere voluerint, de melioribus illius civitatis pro his perficiendis vobiscum usque ad quantitatem maximam conducatis.* Accepto igitur scripto in quo continebatur quod deberent venire salvi et securi, si absque ullo tenore comunis Ianue parerent preceptis, arripuerunt iter et cum omni festinatione ad Victimilium perrexerunt. Redeuntibus autem cum viginti novem de probis hominibus illius civitatis, 35 iam dicta potestas colloquium celebravit, in quo exposuit qualiter ipsi venerant pro mandatis et ordinationibus comunis Ianue observandis, nullo intellectu ab eo recepto vel ab aliqua persona pro eo, et quod de sua voluntate erat, quod inde deberent per iurisiurandi fidem veritati testimonium perhibere^e. Qui omnes tam prefatus Raymundus quam Victimilienses in publica contione publice et patenter iurarunt, et prefatus prior in ordine suo 40 promissit, quod ita verum erat ut ipse dicebat, et quod ipse nec aliqua persona pro eo eis vel alteri pro eis nullum inde dederat intellectum. Subsequenter recepto iuramento ipsorum de mandatis comunis Ianue absque ullo tenore in omnibus et per omnia observandis, idem dominus Rambertinus consilium celebravit, requirens quid esset precepturus eisdem. Cuius summa consilii fuit, ut eis preciperet quod facerent maiorem hominum quantitatem venire. 45 Unde potestas a se ipso motus in presentia consilii ait ad illos: *Quia pauci venerunt de vestris, precipio vobis ut de reliquis usque ad ducentos fatiatis venire pro mandatis nostris et ordinationibus observandis.* Qui cum^f ad hoc nullum darent responsum, prefata potestas quasi conscius de his que sub eorum pectore subdole latitabant, rursus ad eos dixit: *Video enim, quod vobis difficile videtur illud quod dico, et ideo non vultis acquiescere verbis meis.* 50 *Ergo centum quinquaginta accedant.* Ad quod cum ipsi habentes semper fatiem pronam ad terram, nullum curarent dare responsum, quid plura? iam dictus dominus Rambertinus de quantitate ipsa semper ad minorem gradum descendens, demum usque ad homines triginta pervenit. Quo audito ipsi accuentes linguas suas, emisso verbo quod videbatur amissum dixerunt: *Domine, nunc reticere non possumus^g nec debemus, cum id quod dicitis nobis satis* 55*

a) com l. b) con l. c) aliqua exesa desinit l. d) animadvertentes l. e) perhibere l. f) con l. g) possumus l.

sufficiens videatur. Volumus enim habere consilium, et ipso accepto, quid super his fuerit faciendum, vobis presentialiter respondere. Cumque ipsi in quadam parte palatii convenirent in unum, quidam ex ipsis occulte ab aliis separantes de palatio exierunt, et veras partes suas fugam continuo acceperunt. Alii vero accepto consilio responderunt: *Domine, tale est consilium nostrum, quod pro hominibus conducendis debeamus Victimilium proficiaci, quia sicut nobis videtur, aliter ipsos homines habere non possemus.* Ad quos potestas respondit: *Miror enim non modicum de eo quod dicitis; quia sicut scitis, huc venistis de consensu et voluntate ceterorum hominum Victimilii pro nostris mandatis et ordinationibus adimplendis. Quare vobis precipimus et ordinamus, quod mandata nostra, sicut tenemini, executioni mandetis, nec de civitate ista sine nostra licentia separetis.* Ipsi vero exhibentes quod vellent reiterare consilium, sicut subsequentibus signis apparuit, malitiose et fraudulenter tractarunt, qualiter possent evadere manus eius et ad propria remeare. Unde cum quidam ex ipsis arripuissent fugam, prefata potestas, postquam hoc novit, alios cepit et carceris custodiae mancipavit, sollicitans potestatem ipsorum Iacobum de Caaralio, quod absque impedimento deberet Victimilium remeare. Qui cum nollet absque aliis, ipsum fecit in eodem carcere mancipari.

Preterea iam dicta potestas per totum tempus sui regiminis de voluntate consilii fecit stare galeas tres cum aliis lignis minutis apud Victimilium, tam pro ipsis comprimendis quam securo ducatu prestando omnibus per partes ipsas transeuntibus; pro quarum custodia tam universi quam singuli homines de foris ab annis sedecim supra, videlicet a Portu Veneris usque Cogoletum, comprehenso Cogoletum, impendebant a soldis tribus usque in novem, sic quod homines quinque computatis ditioribus solidos triginta vel hominem unum prestabant. Ut autem in posterum clareat ac memorie singulorum occurrat, presenti pagina denotare disposui, quod cum quedam ex ipsis galeis de custodia, in qua preerat vir strenuus Oliverius Merenda, quamdam^b sagitteam de fauce Victimilii egressam insequeretur, nec per fugam aliquatenus evadere posset, applicante ea apud Brenzonum, ibi tuta fuit pariter et recepta ab hominibus ipsius loci, qui ipsam et homines ipsius a prefato comite iam dicte galee tam pacis respectu, que inter nos et Massilienses vigeat, cuius⁹⁴ est ipse locus, quam multa precum instantia requisitam nullatenus reddere voluerunt, dicentes quod inde se haberent secundum mandatum rectorum Massillie. Eunte autem prefato Oliverio, eisdem rectoribus sagitteam ipsam et homines postulavit, asserens qualiter homines Breenzoni ipsam ab eo insecutam receperant, et pro ipsius defensione repugnaverant contra eum. Cui prefati rectores Massilie responderunt: *Quod homines Breenzoni sagitteam et homines vobis reddere noluerunt, non feratis moleste, quia Victimilienses nobis et genti nostre dampna non modica intulerunt, propter quod in personis ipsorum eam curavimus exercere vindictam, quod vobis et civitati^a vestrae cedet ad gloriam et honorem.* Interea vero homines de Breenzono de licentia et mandato Massiliensium, sicut credendum est, sagitteam et homines dimiserunt, fingentes occasiones suas, quod quadam nocte furati sagitteam ipsam ipsis insciis inde recesserant fugiendo. Cumque iam dicta potestas nobilem virum Idonem Lercarium et cum eo Marchisium scribam pro sagitteam exigenda et homines destinaret, et iam iter arripuissent, audientes quemadmodum homines Breenzoni malitiose ipsam abire permisissent, ad propria redierunt. Ad hec prefatus dominus Rambertinus, sicut per capitulum tenebatur, potestatem apud Sanctum Romulum constituit, videlicet nobilem Januensem civem Obertum advocatum, qui dampna multa pariter et offensiones intulit hominibus Victimilii⁹⁵.

Dominus autem Fredericus excelsus Romanorum rex et semper augustus atque regni Sicilie, Theotonie fines egressus, ad suscipiendum imperii diadema deproperavit ad Urbem; ad quem dominus Rambertinus de voluntate consilii cum multis nobilibus civitatis eius sollicitatione perrexit, existimans pro comuni Janue ab eo multa comoda suscipere et honores, prout litteris suis sepe promiserat se facturum in remuneratione multorum obsequiorum, que ab ipso comuni asseverabat multociens suscepisse. Et eo invento extra Muti

a) seperetis l. ita et supra. b) quadam l. c) aliqui excess damunt l.

94) scil. civitatis. 95) Quos Otto marchio Carreti, anno 1220. exeunte compluribus epistolis declacui Fredericus H. Rom. rex hanc curam permisit ravit. Ibid. 637—663.

55 (Libr. iur. I, p. 652), hanno imperiali suppositos esse.

1220. nensem civitatem, secutus fuit eum ultra Bononiam usque ad castrum Sancti Petri; et ostensis privilegiis nostris, vix partem de eo quod ad imperium pertinebat voluit confirmare⁹⁶, suas excussationes preponens, quod quicquid ad regnum Sicilie attinebat, nisi prius esset in regno, non poterat aliquatenus confirmare; sed eo existente in regno, firmo gerebat proposito, non solum ea set multo maiora comuni Ianue exhibere. Ammonuit 5 autem eos, quod usque ad Urbem eum sequi deberent; set nostrates premeditantes, quam grave dampnum ex ipsa consuetudine civitati nostre posset in posterum pervenire, eius ammonitionibus acquiescere noluerunt, dicentes quod sine licentia consilii Ianue fieri non poterat, cum^a predecessorum suorum coronationi non consueverat civitas Ianue aliquem vel aliquos destinare; et sic ab eo licentia impetrata ad propria remeaverunt. Quod quidem^b pro parte maxima accidisse noscatur eo, quia cum ab initio nostros hilari fatie suscepisset, demum eos adeo despiciere et abhorrere proposuit, quod non sicut notos sed tamquam extraneos eos faciebat extra suum temptorium inhoneste cotidie permanere. Unde, quod apparuit tempore breviori, noluerunt per spatium temporis prolixioris ad dedecus civitatis Ianue substinere. Dominus autem Conradus venerabilis 15 Metensis et Spirensis episcopus et imperialis aule cancellarius, quod non est pretermittendum, satis honorifice et benigne cives nostros tractavit, et negotia nostra prout potuit ad honorem Ianuensis urbis promovere curavit, per tres vices ad temptorium potestatis nostre declinans, erga ipsum pro honore civitatis nostre familiaritatem non modicam et amicitiam ostensurus: propter quod iam dicta potestas in signum dilectionis ex parte comunis ei 20 grata munera presentavit. Prefatus itaque Romanorum rex die dominica veniente post octavam beati Martini coronam imperialis sublimitatis accepit, et ipsa accepta ad partes Siculi regni perrexit.

1221. Anno 1221, indictione 9. fuit potestas dominus Lotheregus de Martinengo, nobilis et strenuus Brixiensis civis, qui cum^c multa legalitate vigeret, Ianuensem civitatem feliciter 25 rexit et laudabiliter gubernavit. Habuit siquidem secum ad civitatis servitium duos iuris peritos, videlicet Aimericum de Monteclaro et Conradum de Bagnolo, viros utique providos et discretos, quorum unus rexit officium consulatus civium et foritanorum, et alter iuxta se ipsum ad diffiniendas lites malefactorum permansit. Pro redditibus quoque comunis Ianue recolligendis et expendendis habuit octo nobiles, videlicet Pubaldum Elie, Wilielmum 30 Streiaporcum, Honoratum Bolletum, Wilielmum Cicadam, Ansaldum Malfantem, Marchisium Grillum, Lanfrancum^d de Turca et Iacobum de Guisulfo. Pro iustitia vero in consulatu civitatis Iacobum de Presbitero civem Parmensem; in medio autem Anselmum de Fontana Placentinum; in burgo namque Iacobum de Runco Terdonensem; qui omnes velud iustitie amatores finem sui regiminis laudabiliter terminarunt, de iustitia singulis pro- 35 videntes.

Dominus autem Lotheregus presciens, quod dominus Fredericus Romanorum imperator, antequam diadema imperii suscepisset, domino Rambertino tunc Ianue potestati et qui cum eo erant, dederat intelligi, quod post susceptionem ipsius, cum esset in regno, Ianuensis civitatis privilegia confirmaret, ex decreto Ianuensis consilii viros nobiles et discretos Obertum de Volta, Sorleonum Piper et Ubertum de Novaria ad eum in legatos direxit. Qui cum^e ipsum diu insecuti fuissent, multis expensis ac laboribus fatigati, demum nichil inde perficere potuerunt, immo, quod contra omnem humanitatem videtur, de servitiis illis que tam magnifice tam fideliter erga ipsum gesserat civitas Ianuensis⁹⁷, que licet difficilimum esset omnia per singula enarrare, tamen quedam reserare non pretermittam, 45 pro bono nobis malum reddentes: Palatium quondam Margariti, quod dederat hominibus Ianue habitandum, a nobis atrociter sublevavit; et insuper fracta libertate, quam benefitio privilegiorum suorum concesserat nobis in regno ad drectum prestandum, quo omnibus circumspectis decemum et eo amplius computatur, nos iniuste subiecit, et comitem Alanum, qui inter alios fidellissimus existens ei tot et tanta servitia contulerat, inhoneste 50 a gubernatione civitatis Siracusane privavit. Wilielmus Porcus scilicet admiratus cum

a) con 1. b) aliqua exesa desunt 1. c) com 1. d) lanfrancum 1. e) con 1.

96) Confirmavit imprimis privilegium Heinrici VI, dipl. Frid. II tom. I, pag. 868, W. Vide Senkenberg de quo cf. supra pag. 105 not. 98, d. 4. Nonas Oct. imperii ius in Genus. 97) Cf. a 1212. a. 1221. Liber iur. I, 653. Hoillard-Bréholles Hist.

ipsum capere vellet, sicut divine placuit voluntati, manus eius aufugit, et a liminibus regni 1221.
coactus indebite separavit. Ceterum cum puerilis etas et inbecilitas eo regnante adhuc in
persona eius vigent, propter quod Pisani et alii multi undique confluentes, ipsum et regnum
eius perdere nitebantur, Ianuenses tamquam fideles amici et experti eorum opinioni viriliter
5 resistentes, in quibus poterant, subministrabant ei; et terram suam propter eorum frequen-
tiam adeo reddiderunt munitam et insidiis inimicorum praevisam, quod emuli ipsius non pre-
valuerunt adversus eum, nec potuerunt quod sepiissime premeditaverant stabilire.

Contigit autem quod dominante imperatore Ottone, qui prosperitate solus erat in mundo,
cui fata ad vota cedebant, cupiens contra ipsum, quem valde habebat exosum, ad surripien-
10 dum regnum eius exercitum congregare, sollicitavit homines Ianue ad ipsum faciendum,
promittens Ianue civitatem inde magnis honoribus magnisque utilitatibus ampliari. Cuius
cum nollent affectibus inclinare respectu pacis quam cum rege habebant, et inde ad Pisanos
habuisset recursum, cum quibus exercitum ipsum^a, ab ea die in antea homines Ianue adeo
a gratia sua alienos effecit, quod ipsam, quam primitus obtinebant, demum noverunt penitus
15 amisisse; et cum in sua cepisset virtute quosdam Pisanos et Ianuenses, qui propter guerram
a Pisanis inceptam ab utraque civitate detinebantur captivi, pro quibus ab omnibus^b spera-
batur se pacem facturum, et eos a vinculis absoluturum^c, severitate compulsus Pisanorum
in carceratos dimisit, Ianuenses vero apud Sanctum Meniatum transmissos iniuste carceri
ergastulo mancipavit. Postmodum vero prefatus dominus Fredericus cupiens versus partes
20 Alamanie transmeare, ceteris regionibus vitatis^d, ad quas timore iam dicti Ottonis non
ausus erat adpropinquare, Ianuam confidenter applicuit, ubi omni periculo et timore postpo-
sitis, a^e minimo usque ad maximum tanta fuit reverentia et devotione receptus, tantaque
iocunditate et honorificentia pertractatus, quod si prorsus vellem litteris explicare, vix plene
possem exprimere veritatem, comune Ianue ei libras . . . . . Ianuensium largiente,
25 cum necessaria non haberet. Et vere fuit ei Ianua porta, que per figuram Porta vocatur,
quia per Ianuam habuit accessum ad id quod sperabat, et ad culmen imperialis dignitatis
pervenit.

Dominus autem Lotharengus cum ex capitulo teneretur super facto Victimiliensium
consilium celebrare, ex decreto ipsius consilii super Victimilienses exercitum congregavit,
30 pro cuius expensis imposuit mutuum solidorum viginti per centum^a a civibus colligendum,
et equos trecentos, pro quolibet quorum solidos centum excussabantur; a presentibus vero
inutilibus propter impossibilitatem vel temporis maturitatem, prestita licentia et absolute^f
exercitus, et ab absentibus iuxta facultatem suam^g pro suo arbitrio capiebat. Unde convo-
catis quam pluribus vassallis et amicis civitatis, inter quos fuerunt milites 15 nobiles Brixi-
35 enses cives . . . . . iter arripuit, et apud Sanctum Romulum pro exercitu coadunando appli-
cavit. Sed cum comune Ianue iam dictis Brixiensibus militibus pro collatis obsequiis, in re-
versione exercitus vellet gratis muneribus respondere, ab ipso comuni, prohibente penitus
potestate, aliquid accipere noluerunt. Existente igitur apud Sanctum Romulum potestate,
ecce comes Provincie in succursum Victimiliensium fere cum militibus^h advenit, inter quos
40 fuerunt . . . . . Cumque exercitus anxietate non modica ad prelium urgeretur, et tu-
multus assiduus oriretur ad festinandos gressus versus comitem ipsum et Victimilienses,
iam dicta potestas coadunato consilio et quam pluribus de probis hominibus civitatis, quid
esset facturum ab eis consilium postulavit. Cuius siquidem cumⁱ magna esset diversitas, ta-
men sicut divine placuit voluntati, que^k foventes iustitiam dirigit in viam rectam, maior^l
45 pars ipsorum optinuit quod exercitus moram faceret ibi, quamdiu comes in Victimilium per-
maneret, ea ratione deducti, quia quanto longior esset mora ipsius, tanto ad maiorem inco-
moditatem Victimiliensium redundabat, licet ipsius instantiam et gravamen diu non possint
equanimiter sustinere. Unde sic factum est, quod ipse comes desertis Victimiliensibus
male et occulte fugitivus recessit, dimisso ibi Guilielmo^m de Cotignao cum quibusdam aliis ad
50 regimen et gubernaculum illius terrae. Quorum quidam denique implorata fiducia Ianuen-
sis potestatis, ac multis precibus impetrata, alii vero occulte fatiando ad propria redierunt.

Cumque recessus ipsius comitis ad potestatis noticiam pervenisset, coadunata gente
sua, et facta dispositione ipsorum qui exercitui tam maris quam terre preesse debebant,
Lanfranco Wilielmi de Mari vice admirati ad lignorum custodiam constituto, precepit quod

55 a) scilicet effecit. b) omnibus l. c) absoluturus l. d) civitatis l. e) pro cantario ad. f) absolute^m l.
g) aliqua exera decuit l. h) lacuna l. i) com l. k) qui l. l) maiora l. m) guilmo l.

1221. sequenti die summo mane quilibet audito sonitu tubarum versus Victimilium properaret, sic quod euntes per mare^a non ausi essent ad littora Victimiliensium applicare, donec signum suum viderent. Ipsi vero per inobedientiam fines mandati transgressi, descenderunt in terram; et cum inermes concurrerent ad hospitia capienda, Victimilienses equites ibi paratis insidiis latitantes irruerunt in eos, quorum quosdam graviter vulnerarunt, et undecim⁵ atrociter more barbarico occiderunt; de quorum morte cum totus exercitus pre nimia tristitia turbaretur, tam universi quam singuli fuerunt ad clamorem commoti, quod Victimilienses incarcerati lanue detenti ducerentur ibi mortis periculo tradituri. Set cum potestas clamorem exercitus non posset sub silentio preterire, celebrato inde consilio fecit eos conduci ibi, et in quodam hedifitio^b ad modum hospitalis in campo ipso constructi in vinculis manci- 10 pari, iurante eo se facturum eos luce privari, nisi usque ad dies octo civitas ad suum beneplacitum redderetur. Unde contigit, quod mediantibus bonis hominibus Victimilienses venerunt, et absque ullo tenore iuramenta trecentorum hominum prestiterunt de mandatis et ordinationibus potestatis in^c omnibus et per omnia observandis. Redditis^d itaque ad mandatum suum clavibus civitatis, precepit eis, quod castrum Apii gente sua traderent muni- 15 endum, et alia que restabant iuramenta supplerent. Qui cum ad libitum suum facere promississent, sequenti die proficiscentibus nuntiis suis ad ea recipienda, non solum id facere neglexerunt, immo etiam tamquam maledicti periuri eos retinere et capere voluerunt. Unde potestas commotus inde non modicum et turbatus, licet eorum reparationem prestolatam ad tempus obtinere non^e posset, undecim ex ipsis fecit lumine oculorum privari. Dum 20 autem in ipso exercitu permaneret, fecit fieri fossatum, cuius alveus latissimus fuit valde, et longissimus fere per miliaria duo, in quo latices Victimiliensis fluvii concludere et eis auferre putavit; et licet ex toto fieri non posset, tamen copiosam partem eduxit, de qua non modicam comoditatem totus exercitus sentiebat. Preterea erexit ibi duos manganelos et duos trabucos in ipso exercitu fabricatos, qui ingenti mole lapidum ac suis formidandis 25 ictibus civitatem illam adeo conquassarunt et in ruinam vergerunt, quod si de eorum gravamine a principio previsum esset et cognitum, tot ibi ad ipsius destructionem creassent, quod Victimilienses, licet nollent, denique civitatem in suis manibus tradidissent. Insuper copanum unum plenum lapidibus et muratum ante fucem Victimilii pro ipsa claudenda demersit. Pontones quoque de Ianua ibi ductos ad fatiendam sepem lapideam ibi fecit per 30 dies quam plurimos laborare, quorum duo in^f plagia que est infra civitatem et Caput sancti Amplelii, temporis sevitia naufragarunt. Post hec autem in monte sancti Christofori duo castra, et inferius iuxta mare quandam civitatem construxit^g miris ac robustis muris vallatam; in opere quorum cum tam nobiles quam mediocres iugiter insudarent, ipsum vel in tam brevi temporis spatio compleverunt, quod non posset credi Romanam civitatem vel impe- 35 rium perfecisse. Ad ipsorum quoque custodiam et munitionem constituit duo milia bellatores, quorum regimini procreavit virum nobilem et discretum Sorleonum Piper, a quibus Victimilienses adeo oppressi fuerunt, quod a tempore illo citra terram extra civitatem colere minime presumpserunt, nec aliquatenus apparere. Et si quando id contigebat, a nostratibus usque ad muros civitatis ad eorum ignominiam et dedecus fugabantur; unde adeo 40 penuria et necessitate compulsi fuerunt, quod maior pars ipsorum edes proprias dimiserunt, ac pedibus lanuensis civitatis prostrati, habitaculum civitatis nove ceperunt, offensionem et guerram ceteris fatientes. Inter quos iudices nobiles Victimilienses cives venerunt sua sponte potius quam voluntate coacta, qui pre ceteris fideles comuni lanue exstiterunt, et de eorum adventu a comunitate Victimilii dampnum non modicum subierunt. 45

Hiis itaque paratis ac guasto Victimiliensium facto, prefata potestas cum universo exercitu feliciter ad propria remeavit. Convocatis igitur hominibus Sancti Romuli de quibusdam que gesserant in ipso exercitu suis mandatis et ordinationibus parituris, dominus Otto archiepiscopus de civitate ista secedens, apud Sanctum Romulum properavit, eos corroborans et inducens in potestatis contumacia permansuros. Et cum nobiles viros Americum^h . . . . . militem suum, et Rubaldum Elie ad eorum bona dissipanda misisset, nolentibus ipsis nobis venire, iam dictus archiepiscopus opponens se ex adverso, sub pena anathematis universis hominibus comitatus prohibuit, ne guastarent. Unde ipsi nuntii communis lanue, subtracto ab eis auxilio, excommunicationis terrore nichil profitientes ad pro-

a) ab ipso exesa devot 1.

b) hedifitio 1.

c) im 1.

d) Redi + 1.

e) nom 1.

f) im 1.

g) sibi c. 55

h) in margine manu saec. XV. basilica viaticilii 1. i) lacuna 1.

pria remearunt. Quapropter iam dicta potestas nimio furore commotus, invasit bona palatii, voce preconi prohibendo ne quis ei deberet de ipsis amplius respondere, existente archiepiscopo per totum tempus sui regiminis, quod lanuam non accessit. Et ideo in suo exitu iam dicta potestas in libris quingentis comune Sancti Romuli condempnavit.

5 In hoc siquidem anno Sarraceni de Egypto cum galeis 37 de Raxedi flumine exierunt, que dampna quam plurima, incendia, cedas et offensiones christiano nomini intulerunt. Ceperunt igitur naves et personas quam plures christianorum, quas Egyptiaco carceri retruserunt. Ad quas insequendas dominus Fredericus Romanorum imperator galeas 40 direxit, quarum gubernationi Enricum strenuum comitem Malte constituit. Applicantibus autem 10 ipsis ad partes Egypti, audiens ipse comes quod galee infra iam dictum fluvium fuerant regressae, ad civitatem Damiate festinus accessit. Exercitus autem christianorum ab ipsa civitate omne malo indiscrete secessus, equitaverat super Sarracenos. Cumque prefatus comes post ipsum tendere viriliter festinaret, contigit peccatis nostris exigentibus, quod soldanus Egypti presciens adventum exercitus, quadam nocte equitavit, et eo castra metato 15 infra civitatem Damiate et exercitum christianorum, fodendo per totam noctem, de flumine Nyli rivum aque deduxit, per quem christianos ibi quasi in insula alligavit, sic quod procedere nec ad civitatem Damiate redire minime potuerunt. Habuit siquidem galeas infra fluvium preparatas, que omnibus lignis euntibus ad exercitum et ab exercitu redeuntibus impedimentum prestabant. Unde christiani ignari de adventu comitis, existimantes se 20 non posse habere ullum succursum set potius ibi fame et necessitate perire, demum cum dolore et tristitia pepigerunt, et interveniente vinculo iuramenti firmarunt, salvis eorum personis et rebus, et redditis ab utraque parte captivis, civitatem Damiate reddere Sarracenis. Hiis igitur peractis pro dolor facta est restitutio illius civitatis ad dedecus et ignominiam nominis christiani, nisi divina clementia providebit: que tanto labore tantaque san- 25 guinis effusione a paganorum spurcitiis fuerat liberata. De cuius amissione, sicut premeditari potest, divino miraculo tellus tristis effecta, in insula Cipri contremuit, et mare littora consueta destituens, infra pelagus quam plurimum desiccavit; de quorum motu Baffa⁹⁸ et Limisso⁹⁹ penitus sunt submersae.

Apud Victimilium cum comune lanue solitam galearum custodiam retineret, contigit 30 quod existente galea cui preerat Wilielmus Aldonis supra facem, ceteris vero supra Cardonam, quia rumores perceperant de lignis Victimiliensium ituris in cursum, egresso quodam de lignis ipsis in ipsa nocte, invenit illius galee homines dormientes, et eo reverso ad terram secum ligna quam plura attraxit bellatoribus optime premunita, qui galeam ipsam aggressam et audaciter occupatam ceperunt. Comes namque Wilielmus Victimiliensis 35 ignorans conventionem factam inter comune lanue et Manuelem fratrem suum, et quam ipse propria sponte interveniente vinculo iuramenti firmaverat, oblitus etiam beneficiorum multorum que sibi et predecessoribus suis sepe contulit civitas lanuensis, male et inhoneste contra fidem deseruit civitatem nostram, Victimiliensibus, quorum regimen et potestatem suscepit ipsis existentibus in contumacia civitatis, ad sui ignominiam acquisi- 40 sime inherendo.

Anno 1222, indictione 10.^a fuit potestas dominus Spinus de Sorexina, nobilis et discretus Mediolanensis civis, qui rem publicam provida circumspectione tractavit, et civitatem in tranquillitate dilectionis et pacis pariter et timore laudabiliter gubernavit. Habuit siquidem ad servitium civitatis duos iuris peritos, videlicet Conradum de Oldanis Mediolanensem, virum utique providum et modestum ac suis bonis moribus singulis gratiosum, 45 qui iuxta se ipsum ad sedandas lites iniuriarum permansit, et Opitionem Salanum Mediolanensem, virum siquidem bone opinionis in consulatu civium et foritanorum officio constitutum. Pro redditibus comunis lanue recolligendis et expendendis habuit octo nobiles, videlicet Baalardum de Paulo, Symonem de Galiana, qui ad Dominum in ipsa officii dignitate migravit, Ansuisium de Sancto Genesio, Nicolaum de Mari, Wilielmum Usumaris, 50 Ansaldum de Mari, Sozo Piper et Lanfrancum Gaberniam. Pro iustitia vero in consulatu

a) pcedere l. b) galeam l. c) aliqua exesa desunt l. d) effusione l. e) spurcitiis l. f) precep. l. g) aliqua exesa desunt l. h) ind. X. desunt l.

98) antiqua urbs Paphos. 99) Limasol in meridionali insulae ora.

1222. civitatis Anselmum de Fontana Placentinum, in medio autem Wilielmum filium Agathi Placentinum, in burgo namque Iacobum de Rumco Terdonensem; qui per iustitiae^a viam ambulantes, consulatus officium sine laudabili terminarunt.

Facta igitur condempnatione, sicut predictum est, de libris quingentis ab hominibus Sancti Romuli extorquendis, et citatis ipsis a domino Spino ad solutionem earum, ecce 5 Ianuensis archiepiscopus, mediantibus Albinganense episcopo, magistro Iohanne archidiacono, magistro Ugone et magistro Bartholomeo canonicis Ianuensis ecclesie, Ianuam rediit, speraturus inter ipsum et potestatem Ianue amicabilem concordiam invenire. Cumque id facere nequissent archiepiscopo resistente, idem ad hoc motus propria voluntate de civitate recessit, apud Sanctum Andream de Sexto per dies quam plurimos permansurus. 10 Deinde vero Papiam processit, ubi sub iudicibus a Romana curia delegatis et ad eius instantiam impetratis, videlicet episcopo Papiense et preposito Sancti Iohannis Donnarum, contra comune Ianue controversiam movere incepit, opponens tacita veritate, quod bonis palatii a comuni Ianue fuerat spoliatus, quibus cogebatur egestate nimia mendicare; licet ex parte comunis Ianue sufflitter foret ostensum, id prorsus contrarium veritati, confi- 15 tente nuntio suo quod pacifice absque alicuius impedimento redditus palatii colligebat. Nam prefata potestas post recessum archiepiscopi ad exonerationem comunis Ianue per civitatem fecerat preconari, quod quilibet nuntio archiepiscopi iura palatii sine molestia assignaret. Pro quibus cum potestas viros providos et discretos Nicolam Rotium canonicum Ianuensem, et Raimundum de Claveri iuris peritum ad Romanam curiam direxisset, sicut 20 divine placuit voluntati, ibi fati munus impleverunt; de quorum morte civitas Ianuensis dampnum non modicum et gravamen subivit. Postmodum vero Ianuam venientes venerabiles viri Parmensis episcopus et abbas de Thelieto a summo pontifice super hoc iudices delegati¹, ipsum archiepiscopum Ianuam conduxerunt, devote et humiliter potestati et consilio supplicantes, quod existente causa Molazane in eo statu quo erat, idem archiepiscopus 25 haberet redditus suos tam maris quam terre secundum quod consueverat habere, et id quod in Sancto Romulo videbatur habere. Quibus responderunt, quod nullam violentiam inde passus fuerat pro comuni, et ideo licitum esset ei redditus ipsos more solito capere et habere.

Pisani vero in Acconensi civitate cum Ianuensibus ad discordiam pervenerunt, que fa- 30 tiente humani generis inimico, adeo peccatis nostris exigentibus pullulavit, quod inito belli certamine Pisani terga dederunt; et ipsis devictis penitus et expulsis, posuerunt ignem, de cuius incendio illius civitatis pars potissima concremavit, et turris comunis Ianue mire pulcritudinis et altitudinis magne ibi constructa, discubuit in ruinam. Quapropter cum Ianuenses instarent ad evadendas res suas a furore ignis^b, suffulti auxilio regis reversi ad pu- 35 gnam, demum hominibus Ianue restiterunt, et eis concrematione ignis dampnum non modicum intulerunt, quod extimatum per fidem perdentium bisantiorum^c. . . . Pisani demum ad restitutionem bisantiorum . . . ex sententia^d lata per . . . . . condempnati fuerunt. Redeuntibus autem Ianuam civibus nostris, potestas consilium celebravit, quid inde facturus: ex cuius decreto naves ituras ultra mare apud Beritum disposuit applicare, ibique 40 yemare, nisi facta esset solutio de bisantiis supradictis, de turris exaltatione omni prohibitione cessante. Cum igitur Ianuenses nichil inde consequi potuissent, iuxta mandatum ipsius apud Beritum steterunt, ubi a strenuo viro Iohanne de Belino domino Berithi benigne recepti fuerunt², et ab omni prestatione immunes honorifice pertractati. Dominus autem Spinus cupiens omnem discordiam civitatis extirpare, illam que inter Nuvelonum de Ca- 45 mila ex una parte et filios quondam Pignoli et Belmustinum filium quondam Rollandi Belmusti ex altera, et inter Albertum filium Wilielmi Balbi et filios quondam Anselmi de Castro capitaliter vigilabat, viriliter extinguens, eos beneficio pacis ad concordiam divina fatiente clementia revocavit. Contigit autem, quod cum^e sagittea Victimiliensis non solum ad nostram verum etiam singulorum offensionem iter arripuisset, a galea Portus Veneris in cu- 50 stodia ad^f soldos comunis Ianue existente, cui preerat Gallus de Portu Veneris, fuit viri-

a) iustitiae 1.   b) Pisani inseritur manu saeculi XV. 1.   c) haec ita 1. habet lacunis relictis.   d) sententia 1. e) con 1.   f) a 1.

1) Mirum, quod in bulla Honorii III d. 3. Idus Maii aliis hominibus his diffinienda commissa sit. concesserat. Lib. iur. I, 665. W. 55
2) Qui a praeterito Ianuen-

liter insecuta, et ea inventa prope Cornetum, sicut divine placuit voluntati, nimia cursus 1222.
 velocitate ipsam prostratam ad terram cum maiore parte hominum cepit, qui fuerunt de
 melioribus Victimilii, ceteris per fugam evasis. Quos universitas lanuensium Dei reveren-
 tia et timore, licet omnes crederent ultimo supplicio subiacere, conservans intactos, tan-
 5 tum carceris^a custodie mancipavit. Ceteri autem qui pauci infra civitatem remanserant,
 considerantes debilitatem suam, cognoscentes etiam quod Dei voluntati ac magne potentie
 Ianue urbis resistere non valebant, nuntios suos Ianuam direxerunt, de commissis Dei in-
 intuitu misericordiam cum satisfactione debita postulantes. Iam dicta vero potestas cum sa-
 pientibus civitatis pietate conmotis, videntes quod utilius erat comuni Ianue reservare
 10 quam destruere civitatem, eos ad mandatum comunis Ianue receperunt, ita quod salvis
 personis et civitate et eorum possessionibus, comune Ianue ibi haberet omnem iurisdictionem
 et dominium et facultatem potestatem creandi ac redditus accipiendi et construendi castra
 in omni loco ipsius civitatis et extra, secundum velle suum, prout continetur in instru-
 15 mento^b inde facto per manum Marchisii scribe^c. Unde Ianuensis potestas tam pro his fir-
 mandis quam iuramentis accipiendis, nobiles viros Wilielmum Lercarium et Nicolaum de
 Nigro apud Victimilium destinavit. Reversis itaque ipsis, dominus Spinus cum quibusdam
 nobilibus civitatis illuc post ipsos perrexit; qui susceptis munitionibus civitatis et gente sua
 guarntis, in die festivitatis beate Marie civitatem intravit, et recepta possessione et domi-
 20 nio pro comuni Ianue illius civitatis, et receptis caucionibus^e et prestitis iuramentis a po-
 testate Victimilii consiliatoribus et universitate illius civitatis, et designatis locis ubi castra
 fieri debebant, ad propria feliciter remeavit. Quorum unum fieri fecit in Apio, et alterum
 in superiori parte civitatis in arce; opus quorum inceptum fuit in hoc anno, et in sequenti
 mirabili providentia ac laudabili probitate expletum. Pro constructione quorum terram et
 domos tunc ibi residentes et spatium iuxta castra ipsa relictum comune Ianue, prout ex
 25 pacto promissum fuit, de proprio comparavit. In castro vero civitatis ad ipsius custodiam
 designavit nobiles viros Marinum de Bulgaro et Wilielmum de Savignono cum servien-
 tibus centum, et in altero Ugolinum Buccutium et Ottonem de Murta cum totidem servien-
 tibus. Muros quoque undique extra civitatem constructos iam dicta potestas dirui fecit
 penitus et evelli; et insuper ad regimen illius civitatis pro comuni Ianue et nomine ipsius
 30 comunis potestatem constituit nobilem virum Sorleonem Piper, de cuius regimine iura-
 mentum subivit in ordinatione et mandato Ianue potestatis, et quicquid habuit de vindictis et
 bandis, facta ratione in consilio, comuni Ianue consignavit. Redditus nanque civitatis per
 nobilem virum Symonem de Burgaro nuntium comunis Ianue illuc missum fecit publice
 incantari, accepto eorum pignore pretio ad usum et utilitatem Ianuensis comunis.

35 In die nativitatis Domini, de cuius celebritate tota civitas congaudebat, ad singulorum
 terrorem et correctionem malorum, omnibus fere ad prandium discumbentibus, ingenti ac
 perfido terre motu^d nos divina clementia visitavit. Set nisi sua misericordia restitisset, pro-
 fecto tota civitas, que diu in corruendi periculo laboravit, cum illo terribilior numquam a
 seculo fuisset sentitus, submersa penitus praecipitium ad infima recepisset. Post quietem
 40 cuius universus populus civitatis ad ecclesiam beati Laurentii fideliter et devote concurrens,
 cepit reliquias beati Iohannis baptiste et aliorum sanctorum, quas cum summa devotione
 ac lacrimabili voce per civitatem portavit, delictorum veniam a Domino misericorditer pe-
 titurus. Post hec autem cum in die circumcisionis terra deberet vehementius agitari, ref-
 ferrente fama, tam universi quam singuli fere ceperunt relinquere civitatem, de foris loca
 45 spatiosa querentes, ubi possent vite remedium invenire. Adveniente vero Ianuensi archi-
 episcopo, qui absens erat sicut iam dictum est, congregavit clerum et populum Ianuensem,
 et ad mitigandum divinum iudicium cum sanctuariis totam civitatem undique circumvixit;
 propter que civitas a tanto cruciatu ipsius terre motus divina favente clementia extitit libe-
 rata. Brisia⁴ vero ex visitatione ipsius terre motus, qui fere totam Ytaliam occupavit, tam
 50 murorum destructione quam virorum occisione maximam persecutionem persensit⁵. Cum
 autem Dianenses, sprete iustitia civitatis pariter et timore, in homines Servi nulla iusta

a) carceri 1. b) aliqua exesa desunt 1. c) paucionibus 1. d) plura exesa desunt 1.

3) Documenta adsunt Lib. inr. I, 667—675. W. savit, saepe apud Germanorum quoque auctores

4) Brescia. 5) Cuius terribilis terrae motus, qui mentio fit. W.

55 Italiae civitates et praecipue Brixiam multum quas-

1222. causa interveniente audaciter in se vissent et eos crudeliter dissipassent, iam dicta potestas, habita inde confessione eorum, eos in libris 800 et Albingane in libris 200 qui ad hoc eis praestiterunt auxilium et favorem, pro suo officio condemnavit. Saonenses vero pro guasto facto hominibus Nauli, similiter in libris 1000 Ianuensium comuni Ianuensi condemnavit.

1223. Anno 1223, indictione 11. fuit potestas dominus Spinus de Sorexina, qui confirmatus in hoc anno secundo civitatem ad libitum suum viriliter gubernavit. Habuit siquidem iuxta se ipsum, sicut predictum est, dominum Conradum de Oldanis, et vice domini Opitionis Salarii in officio consulatus civium et foritanorum dominum Albericum Paschalem Mediolanensem civem, virum utique providum et constantem. In administratione comunis 10
 Wilhelmum Ugonis Embriacum, Thomam Ventum, Iordanum Riclerium, Ansaldum Pollecinum, Henricum de Nigro, Bonumvassallum Sardenam, Iohannem Spinulam, et Rubaldum Anivinum. Pro iustitia vero in consulatu civitatis Rufinum de Porta Placentinum, in medio Lanfrancum de Caravazo Cremasum, in burgo magistrum Iohannem Terdonensem, viros siquidem providos et discretos, qui equa lance viam rectitudinis tenuerunt, ac semitas iustitiae^b laudabiliter promulgarunt. 15

Contigit quod cum Rainaldus Anchantus nobilis Ianuensis civis cum quadam nave sua mercibus christianorum et Sarracenorum honesta, in qua Seid Bulaule dominus Tunesis non modicam quantitatem pecuniae^a dirigebat, de Tunesi iter arripisset in Hispaniam profectura, coactus nimia repletione aquarum ingredientium^c navem ipsam apud Massiliam 20 applicuit; ubi recepta securitate a comuni ipsius civitatis habendi liberum additum et egressum, cum nave et honore ipsius navis intravit portum Massilie. Cumque ibi non post longum temporis spatium permansisset, homines Massilie maligno spiritu ducti, cogitantes qualiter possent ab ipso Rainaldo iter ipsum subripere, et inter ipsum et Sarracenos discordiam seminare, eiusdem Sarracenis subdole suggererunt, quod ipse Rainaldus eos 25 proposuerit interficere ac bonis suis penitus spoliare. Quapropter Sarraceni inde commoti^d, adeuntes presentiam Massiliensis potestatis, videlicet Carnislevari de Ozeno Mediolanensis civis, de ipso Rainaldo conquesti fuerunt dicentes quod secum ire volebant, exigentes etiam ab eo pecuniam a Seid Bulaule sibi commissam. Ad cuius pecuniae dationem cum Rainaldus ab ipsa potestate crudeliter urgeretur, nec sibi prodesset quod in 30 suum auxilium allegabat pecuniam sibi tantum fore commissam, ignorantibus Sarracenis iuxta mandatum domini Tunesis deferendam, et alia multa que ipsam potestatem ad ipsam dimittendam in virtute Rainaldi satis debebant inducere et movere, cogitavit qualiter posset evadere manus eius ac suum pravum iudicium evitare. Unde de consilio Martini Castanee clavigeri ipsius potestatis pecuniam ipsam studiose abscondit, ac de civitate occulte discessit^e, ut cum^f ipsa potestate ipse vel alius pro eo posset moderatas pactiones et congruas facilius^g invenire. Cuius recessus postquam ad noticiam ipsius potestatis pervenit, post ipsum statim perrexit, et captum non longe a civitate cum maximo dedecore et ignominia ad ipsam civitatem reduxit carceribus mancipandum. Cuius ipsius infortunium aliter quam rei veritas se habebat potestati nostre, que absens erat, cum^b per suas litteras in 40 masset, vicarii eius litteris ipsius fidem omnimodam adhibentes, habito inde consilio responderunt, quod Rainaldum diligenter fatiant custodiri, quousque potestas super hoc suam plenius exponeret voluntatem. Adveniente igitur potestate, protinus consilium celebravit, ex cuius decreto nobiles et discretos viros Henricum Rogiatum militem suum, et Symonem de Bulgaro, et Marchisium scribam apud Massiliam destinavit, eos sub iureiurando 45 cogentes, quod ipsum Rainaldum modis omnibus habere studerent, et vinctum in vinculis ferreis si haberent, magnifico regi Elmirelmimenim fideliter ducerent puniendum. Applicantibus ipsis apud Massiliam, ipsum cum summa precum instantia postulantes habere nullatenus potuerunt. Quapropter viso ab eis tenore conventionis et pacis que inter nos et Massilienses vigeat, commonuerunt ipsam potestatem, quod tam ipsum Rainaldum quam 50 ceteros Ianuenses qui de pelago ibi advenerant, cum rebus suis cogere Ianuam remeare. Ad quod ipse respondit, quod de pace non tenebatur, cum nullum de observatione ipsius

a) in 1.   b) iustitia 1.   c) egred. 1.   d) commoniti 1.   e) discessit 1.   f) con 1.   g) fatilius 1.
 h) deest 1.

subierat iuramentum. Preterea rogaverunt ipsum, quod Victimilienses, de quorum offensio- 1223.
sione conquerebantur, postquam ad gratiam nostre civitatis venerunt, antea vero eos in
contumacia existentes tamquam fratres tractabant, deberent in sua amicitia revocare.
Quorum precibus cum nollet aures benignas prestare, iam dicti^a legati ad propria redierunt,
5 quaecumque gesserant potestati et consilio Ianue reserantes. Unde potestas data Victimili-
ensibus licentia offendendi, cum duabus galeis illico exierunt, et navem legati Massilie
quem Tunesim fraudulenter direxerant, in portu Tunesis divina concedente clementia et alia
multa de rebus ipsorum ceperunt.

Post hec autem cum idem Carlevarius Massilliensis potestas finito tempore sui regi-
10 minis ad propria remearet, iactando quod ad malam voluntatem comunis Ianue et propin-
quorum Rainaldi per partes nostras transsiret, applicante eo apud Albinganam, ubi per
terram dirigerat gressus suos, captus fuit et ductus in Ianuam custodie mancipatus. Facta
demum absolute ipsius ad postulationem ambaxatorum Mediolanensium, qui propterea
Ianuam accesserunt, Massilienses vero suum cognoscentes delictum, legatum suum Ianuam
15 direxerunt, qui post multos variosque labores adhibitos in^b pacis reformatione, antequam
id posset perducere ad effectum, se facturum promisit non solum Raynaldum a carceribus
liberare, verum etiam dampnum quod passus fuerat, ad beneplacitum potestatis Ianue in
integrum emendare: quod utique ad honorem comunis Ianue fecit fideliter adimplere. Cum
igitur Ianuenses tum propter accusationem quam odiose fecerat, legatus Massilliensis de
20 Rainaldo et hominibus Ianue, tum propter navem quam ceperant Victimilienses, ad Seid
Bulaule rege Tunesis male et indebite tractarentur, praefata potestas ex decreto consilii
nobilem virum Symonem de Bulgaro, et cum eo Marchisium scribam in legatum direxit.
Qui homines Ianue in proprio statu suo de bono in melius conservantes, quod fuerat stabili-
tutum de restauratione fatienda ab hominibus Ianue de hiis que ceperunt Victimilienses, in
25 irritum deduxerunt, ac de novo cum eodem rege pacis federa cum acquisitione fundici bal-
nei et furni laudabiliter inierunt. Insuper iam dicta potestas ante legationem iam dicti
Symonis de voluntate consilii nobiles viros Henricum Molazanam et Nicholam Embronum
ad regem Murrochi pro reformatione pacis ipsius in legatos direxit.

In hoc anno Sarraceni Scicilie rebelles facti sunt domino^c Frederico Romanorum im-
30 peratori, quorum perfidie cum strenuus comes Malte Enricus ad honorem imperii viriliter
repugnasset, demum quia de offensione ipsorum se iustissime excussavit, ad quam infe-
rendam cum parvissima acie bellatorum eum mittere satagebat, ipsum fecit carceris cus-
todie mancipari, et dominio et gubernatione Malte privari^d; set demum nulla restitutione
facta de castro Malte, in sua gratia reconciliavit. Castrum Pereti^e, quod vir nobilis Ugo
35 marchio de Carreto detinebat iniuste, de virtute^f Enrici de Uretio marchionis subreptum,
iam dicta potestas strenue recuperavit, et ad instantiam et preces ipsius Enrici pretio li-
brarum . . . .^g comuni Ianue acquisivit, sicut continetur in instrumento per manum Mar-
chisii scribe inde confecto. In cuius venditione cum omnia iura que habebat in castro Dal-
fino ad Pereti curiam pertinenti comuni Ianue tradidisset, citato iam dicto Ugone qui ipsum
40 tenebat, multociens ad restitutionem ipsius, cum ipsum reddere non curaret, praefata pote-
stas consilium celebravit, ex cuius decreto iniunxit^h Thome Fornario tunc castellano
Pereti, possessionem ipsius castri accipere pro comuni. Quam cum gratanter habere non
posset, cum parte hominum Pereti ad locum ipsum accessit, et ipso aggresso per violen-
tiam infra ambitum Domignoni intravit, et menia ipsius concremando destruxit. Set cum
45 turrem subiugare non posset, eo dimisso ad propria remeavit. Cum igitur id ad potestatis
noticiam pervenisset, statim homines Ianuensis districtus a Ianua usque Naulam sollicitavit
ad castrum ipsum expugnandum ituros. Unde cum quidam de hominibus Saone prope
ipsum castrum apud locum Tanavete hospitatum ivissent, homines existentes ad custodiam
castri Dalfini in eos quadam nocte fatientes insultum, septem ex Saonensibus crudeliter oc-
50 ciderunt. Ex quorum morte iam dicta potestas nimio furore commotus, universos homines

a) aliqua exesa desunt 1. b) im 1. c) aliqua exesa desunt 1. d) lacuna 1. 2; MMM ed. e) iniunxit 1.

f) Comitem non propter Siciliae Sarracenos male venditione castrorum Dalfini et Pereti nonnulla huius
impugnatos sed rem Damiatiae infeliciter gestam anni diplomata sunt in Libr. iur. I, 680 sq. W. g) Cf.
punitum refert Richardus de S. Germano. h) De p. 154. l. 12. = gewalt.

1223. Ianue et districtus tam litteris quam voce preconia concitavit, quod ipsum sequi deberent ad ipsum castrum capiendum, praemittentes ad gentis gubernationem militem suum Enricum Rogiatum, et Rubaldum Anivinum cum eo. Cumque apud castrum Stelle meatu celeri perrexissent, homines castri Dalfini cerciorati de eorum adventu, statim castrum deseruerunt, et personas per fugam evadere cogitarunt. Euntes autem nostri ad castrum, ipsum munierunt et pro comuni Ianue custodiri fecerunt.

Post hec autem quia ferebatur nobilem virum Ugonem de Carreto culpam meruisse in hominibus interfectis, prefata potestas eum et patrem appellavit, quod Ianuam venire deberent suis ordinationibus parituri. Cumque venire differrent, iam dicta potestas sub certa pena eis Ianuam veniendi terminum propterea assignavit. Veniente autem Ottone, iuravit 10 mandatis potestatis parere; cui precepit, quod castra Cari et Dei, de quibus donationem fecerat comuni Ianue, deberet in virtute ipsius communis vel nuntiorum suorum ponere et liberare. Euntibus vero nuntiis, castra ipsa que occupaverat prefatus Ugo habere nullatenus potuerunt. Cum igitur iam dicta potestas prefatos Ottonem et Ugonem condemnasset in quadam peccunie quantitate, demum adveniente Ugone iuravit mandatis potestatis et ordinationi obedire. Unde traditis castris et positus in virtute communis Ianue, demum rogatu 15 hominum Ianue penam ad quantitatem librarum . . . . . taxavit, quas comuni Ianue pro recompensatione interfectorum ac rerum ipsorum que amisse fuerant, disposuit erogandas. Preterea Balduinus de Vezano cum^a filiis suis Paganello et Raimundino et cum hominibus suis de Vezano et cum^a hominibus de Vesigna Pulveraria et Bevelino in compagnam Ianuensis intrarunt, subponentes se vinculo iuramenti mandatis communis Ianue ex tenore ipsius compagne, ac promittentes castrum de Vesigne reddere comuni Ianue guarnitum et disguarnitum quotiens a comuni Ianue fuerit requisitum, secundum quod continetur in instrumento facto per manum Marchisii scribe. Quod quidem cum molestum esset ceteris dominis de Vezano, contigit, quod Guirardus de Villano et filii quondam Ubaldi de Parente 25 cum quodam ligno armato stratam maris ausu tenerario violantes, ceperunt prope Portum Veneris quosdam Lucenses Ianuam venientes, et bonis suis penitus spoliarunt. Unde cum ad restitutionem rapine tam litteris quam viva voce maxime per nobiles nuntios communis Ianue Ingonem de Volta et Ugolinum cancellerium forent sepissime requisiti, non solum ea reddere neglexerunt, verum etiam meditantés iniuriam maioribus gravatibus cumulare, 30 congregata multitudine militum et peditum una cum episcopo Lunense castrum Trebiani hostiliter invaserunt, ac cum machinis fortiter impugnarunt. Aldebrandus vicedominus et vassallus communis Ianue, vir utique strenuus et discretus, una cum hominibus Portus Veneris, qui in eius succursum ingressi fuerant castrum ipsum, eorum opinioni viriliter resistentes, non solum castrum ipsum ab ipsorum impugnatione strenue defenderunt, 35 verum etiam turrem consortum eius positam infra castrum ipsum eis contrariam dimicando ceperunt. Ceterum cum ad noticiam potestatis ipsius castri oppressio pervenisset, illuc cum^a ea gente qua potuit in succursum castri festinanter perrexit, et inimicos ab obsidione ipsius cum magno dedecore effugavit, dissipando et concremando terras ipsius episcopi, et quedam castra de partibus illis honori communis Ianue subiugando. 40 Insuper et quasdam personas de adversa parte cepit infra castrum ipsum, quas comune Ianue tam diu detinuit, quod de rebus Lucensium ablatis restitutio in integrum facta fuit. Preterea illi de Mirbello sua sponte Ianuam accesserunt, et se et sua et specialiter castrum Elme sub conditione recuperandi in feudum comuni Ianue tradiderunt, sicut continetur in 45 instrumento inde facto per manum Marchisii scribe⁹. Andreas quoque de Massa quondam filius Palodini, de discordia que vertebatur inter ipsum et comune Ianue ad tranquillitatem dilectionis et pacis pervenit, fatiando finem et remisionem et pactum de non petendo et de omni iure ratione et actione sibi competenti in castro Palodi et pertinentiis suis et pedagio Gavi, secundum quod continetur in instrumento inde facto per manum Bonivassalli Caligepalii¹⁰; pro quibus comune Ianue ei libras 100 singulis annis in pedagio Gavi habendas et percipiendas liberaliter assignavit¹¹, et insuper ipsum et filium nobilis viri Oberti de Montobio cum^b eo militari cingulo decoravit. Dominus Philippus sublimis et strenuus rex Francorum, sicut divine placuit voluntati, in hoc anno ex hac luce migravit, in cuius

a) con 1. b) con 1. c) con 1.

9) d. 10. Sept. 1223. Libr. iur. I. p. 697. W. 10) d. 24. mensis Iunii 1223. Ibid. 690. cf. II. 31. W. 55
11) Ibid. 692. W.

honorem dominus Laudoisius illustris filius eius regali infula decoratus successit feliciter 1223. et letanter^a

Anno 1224, indictione 12. fuit potestas dominus Andalo de Bononia, qui habuit iuxta 1224. se ipsum Fulconem de Saragosa iurisperitum, et in officio consulatus^b civium et foritanorum⁵ Ugolinum Presbiteri, Bononienses cives; in consulatu de iustitia Wilielmum filium Agathi Placentinum, pro civitate Petrum Laurentium Astensem, pro mediocri Conradum..... pro burgo; in officio octo nobilium Raimundum de Volta, Wilielmum Buscam, Ingonem Castaneam, Nicholaum de Carmadino, Ansalduum Laumelinum, Lanfrancum de Mari, Iacobum Pignolum, et Iacobum de Guisulfo.

¹⁰ In hoc anno iam dicta potestas ex decreto consilii nobiles viros Paganum de Rodulfo et Enricum de Domoculta ad dominum imperatorem in legatos direxit, et post eorum redditum nobilem virum Ingonem de Volta; qui de comunis negociis non potuerunt aliquid perducere ad effectum. Comune vero Ianue naves duas cum totidem galeis armavit ad insequendas naves duas Provincialium armatas pro offensione vestra^c a comite Wilielmo et ¹⁵ comite^d Impunarum¹², tam de gente sua quam Catalanorum et Massiliensium, quas naves nostre divina clementia fatiente ceperunt, et Ianuam cum hominibus conduxerunt; ubi cum diu exstitissent carceribus mancipati, demum Dei reverentia et timore pars ipsorum absolutionis veniam consecuti fuere. Domini vero de Vezano existentes in contumacia civitatis, venerunt mandatis et ordinationibus iam dicte potestatis in omnibus et per omnia parituri, ²⁰ componentes ad voluntatem ipsius, secundum quod continetur in instrumento inde facto per manum Marchisii scribe¹³. Alexandrini vero cum super eorum concordia diu pertractatum fuisset, nec vellent ad compositionem aliquam pervenire, nisi villam Capriate haberent, quam^e ad se pertinere dicebant, de qua sub examine comunium amicorum comune Ianue offerebat facere rationem, demum cum Terdonensibus conspirarunt, qui eodem modo ²⁵ Arquatam, de qua datum fecerant comuni Ianue, sicut ex conventione apparet, a comuni Ianue postulabant, recusantes iuri parere sub comuni Mediolanensium, per cuius arbitrium inspecto tantummodo conventionis tenore comune Ianue diffinire volebat^f. Unde spreto Dei timore ac vinculo iuramentorum quibus comuni Ianue tenebantur, obliti etiam beneficiorum multorum que in dilectione nostra recipiebant et sepissime recipiunt, guerram ³⁰ contra Ianuensem civitatem ausu temerario inceperunt, facientes insultum prope castrum Pereti, ubi dampnum et dedecus receperunt. Postea vero congregato exercitu, una cum Terdonensibus Vercellensibus et cum trecentis militibus Mediolanensibus apud Capriatam venerunt; ibique castra metati, dampnum quod potuerunt in guastandis vineis et arboribus intulerunt. Set cum comune Ianue villam strenuis bellatoribus in quantitate maxima pre- ³⁵ munisset, fabricato ibi trabucho, cum quo Bonussenior de Arena vir probus et ingeniosus^g adverse partis machina destruebat, frustrati^h cogitatione sua nichil in ea perficere potuerunt; immo quod non est pretermittendum, gens nostra, dimissis portis ipsius ville apertis, in occursum inimicorum foras exibantⁱ, et manualiter cum eis pugnabant. Dominus autem Andalo Ianue potestas, postquam de adventu inimicorum cercior factus fuit, commonitis ⁴⁰ militibus et peditibus civitatis voce preconia, et per litteras homines Ianuensis districtus, vassallos pariter et amicos, quod quilibet eum sequi deberent, statim apud Gavim perrexit, ubi cum per quamplures dies moram fecisset, demum coadunato undique exercitu civitatis ad insultandos hostes disposuit equitare. Hostes vero certiorati de adventu exercitus, relic- ⁴⁵ tis castris cum maxima quantitate ibi pro machinis lata, terga dederunt et fugiendo versus partes Alexandrie redierunt. Cum igitur quorum recessus ad potestatis noticiam pervenisset, habito inde consilio, cum exercitu direxit gressus suos ad castrum Montaldelli, quod pro hominibus Alexandrie tenebatur, et ipsum muris et aggere fortissimum in brevi tem-

^a manu saeculi XIII medio, scilicet anni 1248 vel 1249, defuncto Bartholomaeo loco vacuo 1. insertum est distichon

Hic prius incepit res gestas Bartholomeus

Scribere, cui requiem det pater ipse Deus.

⁵⁰ ^b consulatus 1. ^c ita 1. 2. ^d comiti 1. ^e quem 1. ^f in imo margine paginae legitur manu saeculi XIII exeuntis: Ita potestas cassavit et evacuavit laudem illorum de Navio et laudem illorum de Turri et aliorum plurium. Certam fecit Madus dicto tempore 1. ^g ingeniosus ed. ^h frustrati 1. ⁱ exibant addita e alio atri-
mento 1.

⁵⁵ ¹² Empurias. ¹³ Lib. iur. Ian. I. pag 713 et 722. W.

1224. poris spatio preliando ceperunt, et captum penitus destruxerunt. Homines quoque ibi captos carceris^a custodie mancipavit. Quo facto exercitus noster cum triumpho Ianuam remeavit. Alexandrini vero cum hiis qui secum erant de civitatibus superius nominatis, post recessum nostrorum ad Taxarolium perrexerunt. Unde cum homines illius loci eis temere occurrissent ad preliandum cum eis, relicto castro disquarnito, quidam de Alexandria ex improviso per quemdam tramitem transierunt ad castrum, et ipsum ingredienti- 5 antes antequam burgenses se recolligere possent, ceperunt et penitus concremarunt. Post hec autem Terdonenses cum Alexandrinis apud Arquatam iverunt, et cum ibi manganos crexissent castrum ac ipsum preliarentur, potestas postquam audivit, apud Vultabium equitavit, deinde vero ad supravidendum exercitum inimicorum ad castrum Montisalti perrexit. Ipsi namque 10 quam cito audiverunt de eius adventu, dimissis manganis fugiendo ad propria recesserunt. Potestas siquidem ex decreto consilii pro hac guerra equos et arma imposuit tam infra civitatem quam extra per districtum Ianue, et mutuum solidorum 20 per centum inter cives composuit colligendum, et de mobili denarios 2, et de immobili denarium 1 cum dimidio, ab hiis qui in exercitum non iverunt, deductis septuagenariis, infirmis et magagnatis^b; et 15 absentibus qui supra mare erant quamdam pecunie quantitatem gratis dandam comuni^c extorsit: ultra lugum de hominibus locorum nostrorum elegit usque ad . . . . . quibus comune equos dedit, scilicet libras . . . . . unicuique pro equo, et insuper solidos duos Papienses pro die, quamdiu in servitio comunis extra a suis liminibus morabantur. Et insuper alios milites habuit ad solidos in partibus ipsis, quorum regimini constituit militem suum 20 Petrum de Querceto, virum utique providum et discretum, qui dampna multa hominibus Terdone et Alexandriae intulerunt. Discordiam vero que vertebatur inter comune Ianue et Aldebrandum vicedominum ex una parte, et episcopum Luensem et filios quondam Ubaldi de Parente et Iustamontis ex altera, interveniente beneficio pacis sedavit^{c. 16}.

VI.

25

BARTHOLOMAEI SCRIBAE ANNALES.

A. 1225 — 1248.

1225. Anno dominice nativitatibus 1225, indictione 12.^a fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis Branchaleo de Bononia filius Andalonis. Cum ipso vero iudices duo, unus quorum videlicet Sigencellus vir providus et discretus pro malefactorum litibus audiendis, et alter 30 scilicet Enricetus de Abaxio pro consule civium et foritanorum, scribis eius in ipso consularatu Iacobo de Curia^e et Wilhelmo Sapiente. Girardus Iosberti pro consule civitatis, eius scribis existentibus Enrico de Bissanne et Stephano Iohannis de Giberto. Algixius vero de Bergamo pro consule civitatis et burgi, scribis eius Oberto de Langasco et magistro Urso; et Obertus Medius Catanius pro consule burgi, scribis eius Vassalo Vicecomite et 35

a) carceri 1.   b) comunis 1.   c) hanc columna una vacat, tum maiori littera pergitur 1.   d) XIII ed. et ita porro usque ad a. 1248 quo ultimo indictio indicatur.   e) curia 1. 2; auria ed.

15) labe vel vitio infectis.   16) Lib. iur. fan. 1. pag. 713. W.

Bartholomeo¹⁷. Scribe vero comunis fuerunt Bonusvasallus Calligepalli et Marchixius, 1225.
 Vasallus Gallus et Ambroxius, Oliverius et Madius. In hoc siquidem anno fuerunt octo no-
 biles viri constituti pro introitibus comunis recipiendis et expendendis, Merlus de Castro,
 Wilielmus Malonus, Wilielmus Scotus, Wilielmus Guercius, Obertus Aurie, Fredericus
 5 Grillus, Ingo de Grimaldo et Iacobus Picamilium.

In eodem quidem anno perdurante guerra inter civitatem Ianue ex una parte, et Ale-
 xandriam atque Terdonam ex altera, cum vir prudens et nobilis Obertus advocatus esset
 potestas pro comuni Ianue ultra Iugum apud Gavium constitutus, et vir strenuus et pro-
 vidus Petrus Ventus apud locum qui dicitur Capriata, mense Aprilis quidam proditor vir
 10 maleficus Petrusbonus de Gavio cum Alexandrinis et Terdonensibus pepigit, et occulte mi-
 litiose tractavit, ipsisque promisit dare et in eorum potestate ponere burgum Gavii. Nam
 cum esset homo dives et in burgo atque territorio Gavii possessiones et divitias plurimas
 possideret, comune Ianue de ipso plurimum confidebat, in tantum etiam quod claves ipsius
 15 burgi sibi concesserat ad tenendum. Unde mense Aprilis comune Alexandrie una cum Ter-
 donensibus cum universa militia et populo ipsarum civitatum cupiens ad effectum deducere
 quod cum dicto tractaverat proditore, per totam noctem sine magno strepitu gradientes,
 ad partes Gavii accesserunt, et ipsum burgum summo diluculo a quibuscumque potuerunt
 partibus circumdarunt; set sicut divine placuit voluntati, cum locus ipse optime custodi-
 retur et bene munitus esset, inimici memorati spe sua frustrati exinde cum verecundia re-
 20 cesserunt*. Ipse vero proditor tamquam sibi conscius, procurans sui corporis saluti con-
 sulere, suum filium premitendo cum tota familia sua et rebus quibus potuit Alexandriam
 properavit, et eiusdem loci habitatorem se fecit. Ipso vero mense Aprilis vir discretus
 Marchisius scriba comunis ex hac luce migravit; loco cuius magister Bartholomeus fuit
 postea mense Augusti in vigilia beate Marie virginis scriba comunis Ianue constitutus.

In Kalendis vero Madii cum predictae potestates de ultra Iugum, scilicet Obertus advo-
 catus et Petrus Ventus, privatim universos milites soldaerios et qui habitabant in castris
 nostris, qui fuerunt milites 300 cum illis de Vultabio, Gavio, Pallodio, Capriata, Montaldo,
 Arquata et aliis locis summo mane una cum peditibus, relictis tantum ipsis locis bene mu-
 30 nitis, super terram Terdonensium perrexerunt, et specialiter Preceplanum ipsum burgum
 hostiliter debellarunt, homines et bestias exinde deducentes. Cum autem usque locum qui
 Vallus dicitur essent cum incolumitate reversi, ecce fuerunt eis obviam apud Lavandariam
 Terdonenses et milites 80 Alexandrie sub uno vexillo. Unde nostri milites in nullo perter-
 riti set etiam congavisi, invocato Christi et beati Georgii nomine ad eos currentes viriliter,
 ipsos ter in fugam miserunt; et cum nostri possent sine dampno redire Gavium cum tri-
 35 umpho, sicut per proditores res extiterat pertractata, subito Alexandrini cum tota eorum
 militia et universo populo advenerunt. Sicque ambe civitates milites et pedites quasi
 fessos undique circumdantes converterunt in fugam, 27 numero de nostris militibus reti-
 nentes, quorum 12 de civitate erant, et alii morabantur ad soldos. Insuper et pedites 400;
 alii vero se apud Gavium et Vultabium receperunt. Quo audito, rumor maximus factus
 40 est in Ianue civitate. Unde vir prudens et nobilis Branchaleo potestas, omni dilatione post-
 posita in ipso sero iter arripiens et ad lumen per totam noctem militando, licet esset egro-
 tans, pervenit Gavium, ipsunque locum et alios de ultra Iugum muniens, et homines
 ipsorum locorum confortans, et que tunc temporis ibi facienda erant pertractans, Ianuam
 celeriter est reversus. Eodem vero mense cum Alexandrini et Vercellenses cum eorum ex-
 45 fortio terram Astensem, et specialiter locum qui Calamadrana dicitur ostiliter invasissent,
 et Astenses pro defensione dicti loci apud Canellas armata manu venissent, dictus Bran-
 chaleo potestas, qui Gavi erat infirmitate gravatus, et ad evitandum clamorem gentium et
 tumultum et propter aeris puritatem apud monasterium sancti Iohannis de Pavarano iace-
 bat egrotans, hoc audito confestim accessit Ianuam, et ex decreto consilii Gavium prope-
 50 ravit, secum ducens tres milites suos, Ugolinum, Carbonum et Corginainum et Sigencellum
 iudicem suum. Enricetum vero de Abaixio consulem civium et foritanorum Ianue loco sui
 dimisit, qui voce preconia per civitatem Ianue precepit, quod omnes milites, archatores et ba-
 listarii potestatem sequantur. Postmodum vero precepit, quod tam interius quam exterius vadat
 exercitus generalis, secundum quod a dicta potestate receperat in mandatis. Unde sicut mos

55 a) receperunt 1.

17 auctore huius annalium partis.

1225. est, de die in diem Ianuensis exercitus post dictam potestatem cum rebus necessariis Gavium accedebat de diversis partibus et longinquis. In quo exercitu fuerunt milites ultra 1200, connumeratis in eis militibus 100 comitis Sabaudie; qui comes Thomas^a de Sabaudia per instrumentum et pactum inde factum cum 200 militibus et Alabragibus¹⁸ usque menses duos stare in exercitu ad servitium comunis Ianue tenebatur, et inde habere debebat et habuit libras 16 pro milite cum donzello¹⁹ armatis et duobus scutiferis omni mense, et pro sua persona centum marchas argenti, et pro capitaneis tribus pro quolibet libras Vianensium^{*} 50 et emendationem dampni equorum perditorum, et magagnatorum nichillominus et armorum. Qui comes venire non potuit infirmitate detentus, set dictos milites 200 Gavium delegavit, 100 videlicet in exercitu, et alios 100 post exercitum ad custodiam Gavii et aliorum de ultra Iugum locorum. In ipso vero exercitu fuerunt viri nobiles Lothengus de Martinengo civis Brixiensis cum militibus 50, quorum quisque erat cum duobus equis et tribus et cum tribus scutiferis et donzellis bene armatis; quos omnes dictus Lothengus in obsequium comunis Ianue duxit liberaliter et decenter. Rem fuerunt in exercitu memorato comites omnes Lavanie, et vassalli nostri de Lunexana, comites Victimilii, Otto et Enricus 15 marchiones de Carreto, Otto marchio Cravexane, marchiones de Ceva, Wilielmus marchio de Bosco, universi castellani Garrexii et Vallis Tanari, et plures alii marchiones et castellani et alii nobiles et egregii viri. Qui dum apud Gavium essent, et non invenirent obstaculum, dominus Branchaleo potestas, receptis inde litteris ab Astensi potestate, cum quibus comune Ianue occasione ipsius guerre conventionem habebat et pactum, ex decreto 20 consilii milites 300 optime armis militaribus communitos, quemlibet cum saumerio et duobus scutiferis, item balistarios 20 equitantes et alios 100 ad pedes cum balistis tamen de cornu in servitium Astensium et inimicorum offensionem transmisit. Qui ab Astensibus cum maximo gaudio recepti fuerunt, ibique per spatium unius mensis et ultra morantes ad expensas semper comunis Ianue, Alexandrinorum loca plurima concremarunt, et civitatem Albe 25 usque ad muralia et portas ipsius civitatis vastarunt; et quam plures ex hominibus ipsius urbis ceperunt, quos ad carceres Astensium deduxerunt. Qui dum in Astensium steterunt servitio, ipsi Astenses in personis vel terris suis nullum dampnum nullam offensionem ab hostibus receperunt. In ipsis vero militibus Ugolinus miles et socius potestatis, Petrus Ventus et Obertus advocatus fuerunt capitanei et maiores. Set quoniam post dulcia aliquid amaritudinis, et post gaudia vel etiam inter ipsa gaudia iuxta cursum fortune aliquid tristitie subsequi consuevit, dominus Branchaleo potestas, miles formosus, sapiens, largus, animosus, in castro Gavii palatino pro dolor^b viam carnis ingressus est universe.

Unde universi de exercitu de ipsius morte sive transitu condolentes, virum sapientem et providum Sigencellum, iudicem suum, in regimine civitatis et totius exercitus in pleno 35 consilio concorditer elegerunt, quousque Ianuam reversus esset exercitus, et potestatem eligerent et haberent iuxta formam capituli de electione potestatis vel consulum facienda per consiliarios procreatam; ipsumque Sigencellum in plena contione dicto modo unanimiter confirmarunt. Qui sicut vir discretus, post mortem dicti Branchaleonis negocia civitatis Ianue et totius exercitus cum maxima diligencia et sollicitudine laudabiliter pertractavit. 40 Et cum Alexandrini et Terdonenses una cum militibus 200 et amplius de Mediolano congregati essent apud Serravallem cum toto eorum exfortio, manifeste dicentes quod pro exercitu comunis Ianue non dimitterent quin ad obsidionem Arquate venirent et starent, placuit consilio et domino Sigencello partem hominum exercitus nostri ad debellandum castrum Terdonensium quod Monteiaris dicitur destinare; quibus constituti et assignati fuerunt capitanei et maiores duo ex octo nobilibus, Merlo videlicet Merlonis de Castro, et Ingo de Grimaldo. Et cum propter 45 arduitate loci ipsum castrum non possent^d manualiter expugnare nec etiam scalas apponere comode, licet quidam ex nostris, frustra tamen, personas more solito periculis obiectantes, scalas opposuerunt ipsumque viriliter expugnarunt, adeo quod incredibile videretur, trabuchetum unum brevi temporis spatio construxerunt; et dum castri muralia^e lapidibus maximis verberarent, et aliquot intus lapides proiecissent ita quod ipsius castri cisternam diruperant, 50 et per spatium 18 dierum ad ipsius loci obsidionem et expugnationem stetissent, cum se tueri non possent homines dicti castri nec inde recedere quovis modo, securitatem et fidutiam

^a Th. d. S. alio atramento in loco raso 1.   ^b ita ed., lacuna in 1.   ^c mutalis 1, 2.   ^d posset c.

¹⁸ i. e. Allobrogibus.   ¹⁹ serviente, nostris Knappe.   ^{*} Viennensium.

impetrarunt cum armis et rebus castellanorum et servientium exinde recedendi. Et sic 1225. nostri die 19. mensis Iulii dictum castrum feliciter habuerunt. Quo audito nostris inhestit 19. gaudium et letitia^a, Terdonensibus vero et eorum parti dolor et tristitia atque metus in tantum, quod illi qui erant apud Serravallem, stupefacti atque perterriti segregatim recesserunt exinde cum rubore. Exercitus vero noster dum staret apud Gavium spatio sexaginta 5 dierum et ultra, loca plurima et villas Alexandrinorum^b devastavit et igne combussit, homines et bestias captos exinde deducendo.

In mense vero Augusti cum Wilielmus Malonus et Fredericus Grillus duo ex octo nobilibus Gavium ivissent pro servientibus persolvendis, et de Gavio tenderent Capriatam, du- 10 centes secum milites qui morabantur Gavii pro comuni, et accipientes milites Capriate qui inter omnes circa 200 milites fuere, iverunt ad locum qui dicitur Boscus, et inde homines 24 de melioribus ipsius loci captos et ligatos et bestias multas duxerunt. Eodem vero mense Augusti cum exercitus Ianuam remeasset, dominus Sigencellus de regimine civitatis Ianue consilium celebravit; in quo consilio electus fuit potestas Ianue pro mensibus quin- 15 que venturis, usque festum videlicet purificationis beate Marie virginis, vir nobilis et egregius miles Ugolinus Domine da me de Bononia, qui secum duxit pro iudice comunis constantem et sapientem virum Rodulfinum de Thebaldis, et pro consule civium et foritanorum Petrum de Borromeo. Qui Petrus propter infirmitatem quam patiebatur, impetrata licentia per consilium, Bononiam est reversus, et in eius locum Petrus Manfredini accessit. Item 20 milites tres Rubaldinum de Panigali, Sysmundinum de Domozola . . . . . scribas vero comunis et octo nobiles et alios officiales retinuit, sicut erant. Negocia vero civitatis in ipsis quinque mensibus interius et exterius tam in negociis comunis gerendis quam in offensionibus^c hostibus faciendis, tractavit sagaciter et prudenter. Consules vero placitorum unicuique ius suum integre conservarunt.

Mense vero Octubris cum Iacobus Picamilius; unus ex octo nobilibus, pro soldis ser- 25 vientibus persolvendis Gavium accessisset, et inde deberet pergere Capriatam, quidam Alexandrini de melioribus et probioribus hominibus ipsius civitatis causa capiendi dictum Iacobum Picamillium cum peccunia quam portabat, se sub plebe Lemori versus Alexan- driam in quodam castagneto prope nemus Gazoli occulte insidiis posuerunt. Unde hoc au- 30 dito et cognito, Obertus advocatus Gavii potestas de voluntate et consensu dicti Iacobi Picamilli milites suos et aliquot pedites in ipsa nocte armari fecit, et ad predictos insidia- tores gressus suos festinanter direxit, ipsosque improvisos summo mane iuxta auroram in- vadendo circumdans, ex ipsis 49 retinuit et ligavit, quos ad carceres Ianue sub custodia ligatos direxit. Ipso quippe anno Wilielmus marchio Montisferrati, qui apud Romaniam 35 iter arripuerat ad gentes subiugandum rebelles, cum ibi esset et iam plurimos subiugasset, de voluntate Domini fati munus implevit.

Anno dominice nativitatis 1226, indictione 13.^d fuit in regimine civitatis Ianue vir no- 1226. bilis et benignus dominus Peccorarius de Mercato novo Veronensis, cum ipso vero iudices duo, unus quorum videlicet Iohannes de Leniaco vir providus et discretus pro maleficio- rum litibus audiendis, et alter scilicet Ventura de Ripa pro consule civium et foritanorum, scribis 40 vero in ipso consulatu foritanorum existentibus Iacobo de Curia et Wilielmo Sapiente. Wilielmus filius Aigadi fuit pro consule civitatis, eius scribis existentibus Enrico de Bissanne et Stephano Iohannis de Guiberto. Egidius de Brixia fuit pro consule civitatis et burgi, scribis eius Oberto de Langasco et magistro Urso. Enricus Rachamus fuit pro consule 45 burgi, scribis eius existentibus Vassallo Vicecomite et Bartholomeo. Scribe vero comunis fuerunt Bonusvassallus Caligepalii, magister Bartholomeus, Vassallus Gallus. Ambrosius Madius et Oliverius, qui Oliverius die 2. Iunii diem vite clausit extremum, loco cuius constitutus fuit Obertus de Langasco prefatus, et loco ipsius Oberti constitutus fuit in palacio 50 medii Oberti de Cerredo. Octo nobiles pro introitibus comunis recipiendis et exponendis fuerunt: Deitesalve de Platealonga, Rubaldus Albericus, Wilielmus Fornarius, Ugo de Marino, Ansaldus de Nigro, Wilielmus de Orto, Obertus advocatus et Nichola Guisulli.

Ipsa quippe anno cum Saonenses et Albinganeuses, Enricus marchio de Carreto et quidam alii marchiones intellexissent, dominum imperatorem Fredericum in ipsa estate venturum esse Cremonam pro curia celebranda, cogitantes quod eidem imperatori ad ipsius

55 a) letitia 1. b) alexadrinorum 1. c) offensionibus 1. d) XIV ed. et illa porro

1226. beneplacitum deberent omnia aridere, presertim cum filius eius de versus Alamaniam iuxta
mandatum patris veniret ad curiam supradictam in manu valida armatorum, cui fuit obtru-
sus aditus per Lombardos, et alii innumerabiles archiepiscopi, episcopi, abbates, mar-
chiones, comites, duces, catanei^a, valvasores, castellani, principes et barones, et quam
plures potestates sive rectores civitatum et locorum cum honorabilibus virorum nobilium 5
comitivis, omnes videlicet cum armis, essent de dicti imperatoris mandato ad ipsam curiam
accessuri: mente tacita revolventes, qualiter comune lanue propter immoderatas expensas
factas et faciendas occasione guerre, quam ipsum comune cum Alexandrinis et Terdonen-
sibus et etiam Vercellensibus habebat, fuerat aggravatum, iam dudum conceptam eorum
iniquitatem deduxerunt verbis et operibus in apertum. Nam cum dominus Peccorarius su-
pradictus misisset, secundum ex capitulo tenebatur, Oberto de Summo, civi Cremone
Saonensium potestati, ut veniret Ianuam causa faciendi iuramentum secundum quod ex
conventionem potestates Saone facere consueverant, ipse Obertus de Summo cum quibusdam
Saonensibus Ianuam venisset, et constituti essent ante presentiam domini Peccorarii supra-
dicti, ipse dominus Peccorarius ipsi Oberto de Summo denunciavit et dixit, quod more 15
solito dictum faceret iuramentum. Qui Obertus, secundum quod per Saonenses instructus
fuerat, respondit, quod ipsum non faceret iusiurandum. Unde Saonenses qui secum erant,
exinde dolere fingebant. Quare dictus dominus Peccorarius sibi sub pena mille marcharum
precepit et Saonensibus qui secum erant, quod civitatem lanue non exirent, nisi primo
dictus Obertus ipsum faceret iuramentum, et hoc infra certam diem et terminum determi- 20
natum, qui terminus presentialiter imminabat. Unde penultima die termini dictus Obertus
cum eisdem Saonensibus venit, et dixit quod sacramentum volebat facere. Tamen sicut
conscientiam cauteriatam habebat, semper ipsum sacramentum cavilabat et aliquod fer-
menti addebat. Quare potestas lanue ipsum sacramentum recipere noluit tali modo. Unde
Saonenses qui secum erant timentes dictam penam, eodem die perrexerunt Saonam, et 25
celebrato consilio elegerunt Obertum de Persico militem dicti Oberti de Summo in pote-
statem Saone de communi omnium voluntate. Qui Obertus de Persico cum dictis Saonen-
sibus in ipsa nocte venit ante dominum Peccorarium, et ostendit qualiter electus erat po-
testas per publicum instrumentum, et quod sicut mos erat, volebat facere sacramentum.
Potestas vero lanue, tamquam homo bone fidei, ipsum sacramentum recepit; et sic Sao- 30
nenses de lanua recesserunt, et Saonam reversi sunt, putantes decepissee comune lanue,
et de ipso comuni derrisionem fecisse. Nam predictum Obertum de Persico qui iuraverat,
nec pro potestate neque pro rectore habebant, immo Obertum de Summo pro potestate
tenebant in comunis lanue opprobrium et contemptum. Qui Obertus de Summo tamquam
Saone potestas, et quidam de maioribus Saone inter quos fuerunt Vivaldus Capus^b Malei et 35
plures alii, tempestive sine scientia sive requisitione comunis lanue ad imperatoris curiam
fraudulenter et nequiter accesserunt, satagentes comune lanue prevenire et contra honorem
dicti comunis a domino imperatore aliquid impetrare, tamquam ingratitude filii civitati
lanue reddentes odium pro amore, venenum pro melle, offensam pro gratia, quam sicut
matrem et dominam debebant omnimode revereri; non considerantes nec ad mentis oculos 40
revocantes beneficia pariter et honores, libertatem et cetera comoda, que fuerant in cis-
marinis et ultramarinis partibus per comune lanue consecuti, nec quam durum sit contra
stimulum calcitrare, nec in quam gravi articulo propter Lombardorum guerram et alias
imminentes necessitates negocium comunis lanue situm esset. Cum igitur postmodum pre-
nominatus dominus Peccorarius cum decenti et honorabili militum et iudicum comitiva ad 45
prenominatam curiam accessisset, et ab imperatore et ab omnibus principibus curie, et a
marchionibus, comitibus, potestatibus ceterisque magnatibus ipse et omnes qui secum
aderant honorifice recipere et magnifice tractarentur²¹, et ad omnia imperatoris con-
silia vocarentur, predicti Saonenses et eorum potestas nec eis assurgabant, nec honoris
aliquid impendebant, immo post eos ridebant, et contemnibiliter nauseabant, et quasi de 50
pari contendere presumebant, adeo quod ipsi Saonenses reputabantur ab omnibus indiscreti,
et a pluribus exinde culpabantur. Quid plura? Cum ab imperatore non possent consequi
quod volebant, ipsi et Albinganenses consilio et favore Enrici de Carreto marchionis, qui

a) t. q. capitanei 1. 2.   b) *ita* 1.

21) Imperator enim Fridericus confirmavit privilegium civitati a. 1220 concessum, paucis tantum mutatis, 55
Lib. iur. I. p. 774. W.

malorum omnium predictorum extitit fons et auctor, comiti Thome^a de Sabaudia, qui per dictum dominum imperatorem legatus fuerat in Ytalia constitutus, montes et maria promittentes, se et sua supposuerunt eidem, sibi dantes obsides et omnia quecumque ab eis petere voluit et habere, non parcentes laboribus nec expensis, dummodo possent statum communis Ianue suffocare vel aequaliter minorare; firmiter asserentes, quod totius Riperie sibi darent dominium et tenutam, et quod in Saona cabellam salis construerent, cuius introitum sibi darent. Quare dictus comes eorum promissionibus et inductionibus improvide condescendens, ad ipsorum partes accessit, et eos in sua protectione suscepit. Saonenses vero sibi primitus iuraverunt, postea homines Albingane. Consequenter ad locum Nauli accessit, et ab hominibus ipsius loci sacramentum consimile postulavit; qui sibi responderunt, quod nec sibi nec alicui promissionem facerent, nisi secundum quod ipsis civitas Ianue ordinaret. Unde consules eiusdem loci Ianuam cum festinantia accesserunt, et dictum negotium propalarunt, dicendo quod in hiis et omnibus aliis volebant et parati erant procedere iuxta communis Ianue beneplacitum et mandatum. Quare dicta potestas Ianue ambaxatores duos, videlicet Idonem Lercarium et Wilielmum Usummaris, in Riperiam ex parte communis Ianue delegavit, qui apud Albinganam et Saonam fuerunt inhoneste recepti et contumeliose tractati²². Illi vero de Naulo honorifice et tanquam dominos receperunt; qui exinde reversi, que sibi acciderant in pleno consilio Ianue enarrarunt. Quare predicta potestas galeas quattuor et duas sagitteas et bucium magnum et barchetas et alia ligna armavit; que ante civitatem Saone et Albingane assidue commorantes, maris custodiam faciebant, ita quod ad ipsas civitates per mare aliquis accedere vel ab eis recedere non valebat. Item apud Victimilium et castrum Monachi alia ligna constituit, que salem faciebant exonerari apud Monacum, ad hoc ut ad partes Albingane vel Saone cum sale non posset aliquis modo quolibet declinare. Quibus galeis et lignis constitutus fuit pro comuni Ianue admiratus, primitus videlicet Belmustinus Vicecomes, postea Amicus Straleria, ambo viri providi et discreti, et qui bene communis Ianue negotia procurarunt. Apud vero castrum Segni^b constituti fuerunt milites 50, quibus vir nobilis et prudens Nicholaus de Crucè constitutus fuit pro capitaneo et rectore pro offensionibus Saonensibus faciendis et pro terra fidelium communis Ianue Naulensium videlicet defendenda. Qui Nicholaus infirmitate gravatus, ibidem infra mensem viam carnis ingressus est universe, loco cuius vir nobilis et strenuus miles Iohannes Guercius per dictum dominum Peccorarium fuit pro capitaneo subrogatus.

Item per diversas mundi partes misit litteras in hanc formam:

Peccorarius de Mercato novo Ianuensium civitatis potestas, viris nobilibus et prudentibus Ianuensium consiliis per diversas mundi partes pro comuni Ianue constitutis dilectis suis, salutem et de inimicis nostris gloriam et triumphum. Qualiter Saonenses et Albinganenses contra comune Ianue, contra Deum et sacramenti religionem, contra conventiones et pacta, tanquam ingratitude filii nequiter aspirarunt, qualiterque diu conceptam eorum iniquitatem deduxerunt in apertum, vos latere non decet, quos tangit negotium, et ideo non expedit enarrare. Facti sunt utique hostes nostri inimici perfidi et persecutores iniqui, retribuentes nobis mala pro bonis, offensam pro gratia, odium pro amore, non considerantes quod durum sit contra stimulum calcitrare nec utpote comune Ianue tam longe quam prope Deo previo suos conterere consueverit inimicos. Nolentes igitur nec valentes eorum inimicas offensas et superbiam de cetero substinere, quas diutius substinuimus expectantes ut per se ipsos se debeant corrigere et perverse acta in melius reformare, ipsos omnes facta tamen prius citatione legitima bannivimus et pronuntiavimus hostes nostros, et communis Ianue inimicos. Quo circa dilectionis vestre prudentiam deprecamur et sub pena totius gravaminis et debito iuramenti vobis damus firmiter in mandatis, quatinus eis omnem offensionem tanquam hostibus vestris^c et communis Ianue nequissimis faciatis in personis et rebus per vos et quoslibet Ianuenses et ceteros amicos nostros, et per eos omnes quos ad hoc poteritis verbis vel litteris sive per nuncios incitare^d. Taliter autem in hac parte preces nostras exaudiatis et iussa, quod vestra valeat exinde prudentia commendari, et quod urbis et patrie vestre videamini amatores, et de probissimis actibus antecessorum vestrorum dici possitis memores successores^e.

a) I. alio atramento superscribitur I. b) Sigestri ed. c) uris e. d) inotare e. e) manu saeculi XV. subicitur in margine Hoc anno Honorius papa moritur, egi successit Gregorius nonus annis XIII. Spatium unius columnae vacat, in foto sequenti 55 141. equitis Lazarii Gerardini imago picta est; tum pergitur I.

22) Castellanus castri Stellae auxilium se laturum contra rebelles Riperiae homines promiserat. Lib. iur. Ian. I. p. 773. W.

1227. Anno nativitatís dominice 1227, indictione 14. fuit in regimine civitatís Ianue vir nobilis et egregius dominus Lazaríus Gerardíni Glandonis de civitate Luchana,

Miles formosus, largus, sapiens animosus,

habens circa etatem annorum triginta. Cum ipso vero multe circumspectionis et prudentie iudices duo de eadem civitate Luche, Ricomus videlicet Urbitiani et Ubertus Gangi,

Constantes, puri, recti, fidei quoque muri.

Item secum duxit et continentie tenuis^a socios duos, videlicet Ubaldum Guidonis Rubei, et Fraimericum de Pexa,

Viros prudentes, sensatos, labe carentes;

et plures alios milites pro magna parte sui regiminis secum habuit et tenuit, et magnam copiam nobilium servientium. Algixius vero de Rosiate canonicus^b Pergamensis fuit pro consule civium et foritanorum, scribis eius existentibus Wilielmo Sapiente et Nicholao de Clavaro. Consules vero civitatís fuerunt Wilielmus Nichole Malloni et Ingo Castanea, scribis eorum existentibus Enrico de Bisanne et Stephano de Guiberto. Nicholaus vero de Mari et Nichola Malfante fuerunt consules civitatís et burgi, scribis eorum existentibus magistro Urso, et Oberto de Cerreto. Consules vero burgi fuerunt Marchixius Grillus et Ansaldus Fallamonaca, scribis eorum existentibus Vasallo Vicecomite et Bartholomeo Pelipario. Scribe comunis fuerunt Bonusvassallus Caligepalii, magister Bartholomeus, Madius, Obertus de Langasco, Vassallus Gallus et Ambroxius Caudalupi. Octo vero nobiles pro introitibus comunis recipiendis et expendendis fuerunt Zacharias de Castro, Iohannes Streiaporeus, Obertus Galleta, Wilielmus Cicada, Ido Lercarius, Enricus Domusculte, Rubeus de Turcha et Marchixius Calvus.

Ipsa quippe anno perdurante guerra inter comune Ianue ex una parte, et Alexandrinis, Terdonenses et Albenses et eorum coadiutores ex altera, perseverantibus insuper illis de Albingana et Saona et aliis de Riperia, Enrico marchione de Carreto et aliis marchionibus et eorum coadiutoribus in sua rebellione et iniquitate concepta: dictus dominus Lazarus statim in introitu sui regiminis cum magno vigore et spiritu leonino, convocatis consiliatoribus campane²³ et maxima quantitate hominum per compagnas, super facto Riperiae consilium celebravit, dicens, quod cum duo vel plura pondera imminent baiulanda, gravior debet a sapientibus eici cicius a cervice; quare sibi videbatur exercitum debere fieri generalem^c causa recuperandi Riperiam et puniendi rebelles, et consequenter causa requirendi Lombardos in plano et partibus Lombardie; et quod ceteris pretermisissis hoc fieri oportebat, etiam si omnes darent consilium contrarium dicto eius et ipsius domini Lazarii voluntati. Cum igitur tunc temporis in civitate Ianue non inveniretur frumentum, ordeum, nec annonam, et illi de Riperia munitiones magnas fecissent, et Lombardi multum instarent, salubrius consiliariis et vocatis ad consilium^d differre quam procedere videbatur. Tamen sicut mos est in principio regiminis voluntati conscendere potestatum, maior pars consilii concursus fuit, quod suo loco et tempore fieret exercitus generalis pro negotio supradicto. Unde potestas suum propositum assecutus, gavisus est in immensum, et ex decreto alterius consilii ambaxatores misit in Tusciam et Parmam et ad partes alias pro militibus et pro vassallis de Lunexana, et aliis fidelibus comunis Ianue et amicis.

Interea quidem cum occasione homicidii in Nicholam Embronum nobilem civem Ianue perpetrati tempore regiminis domini Peccorarii de Verona magna guerra et discordia et capitalis inimicitia verteretur inter filios et propinquos predicti Nichole Embroni ex una parte, et Surleonum et Sozum et Iohannem Piperes et alios de domo sive parentela sua ex altera, et de mandato predicti domini Peccorarii plures muri facti essent propterea in pluribus carrubiis et viis publicis Ianue civitatís, et omnes dicti guerrerii armati irent et servientes tenerent armatos, supradictus dominus Lazarus per se et viros religiosos ac timentes Deum, interponendo preces persuasiones et minas magnosque terrores, prout expedire videbat et tale negotium exigebat, eos omnes interveniente suffragio Iesu Christi ad concordiam et pacis osculum et^e unionem in ecclesia sancti Laurentii publice et laudabiliter coram multis deduxit, et ipsam pacem fecit ibidem in presentia omnium iuramento vallari, et eam iussit sub pena maxima ab unaquaque^f partium inviolabiliter observari.

a) ita emendari, tenuie l. 2. b) civis ed. c) generale l. d) consilium l. e) deest l. f) unaque l. 2; utraque ed.

23. Consiliatores campanae sonitu convocari soliti.

Insuper et muralia sive clausuras factas per carrubios in eorum contratis fecit penitus remo- 1227.
 veri. Postmodum ut nichil temporis preteriret incassum, tempore quadragesime quadam
 die dominica mensis Martii in campo Sarzani maximum colloquium celebravit, et mirabiliter
 locutus est, omnes et singulos ad bellum et exercitum faciendum viriliter animando. Ibi-
 5 tam militum quam peditum confalonarios seu vexiliferos cum matura prius deliberatione
 per compagnas electos, fecit publice nominari et legi, et eisdem vexilla baiulanda comisit
 et dedit, et arma iussit et cetera cum festinantia preparari, que ad exercitum pertinebant.
 Set quia quadragesima erat et passionis ebdomada imminebat, ob illius reverentiam qui pro
 redemptione humani generis passus est in patibulo crucifigi, dictus dominus Lazarius dis-
 10 tulit usque post octavam^a pasce resurrectionis movere et in Riperiam equitare, expectans
 etiam quod trabuchi completi essent quos mire magnitudinis et pulcritudinis fieri faciebat,
 et quod copia esset frumenti ordeï et annone et aliorum victualium congregata in partibus
 Varagini et in terra domini Ottonis de Carreto, et apud castrum Segni, et partes Nauli,
 ubi cabellas victualium pro comuni lanue fieri fecerat, et in eis cabellatores sive ministros
 15 constituerat, et in ipsas cabellas victualia conduci fecit, et blavam de diversis partibus et
 longinquis ad comunis lanue precium et expensas. O mira providentia! o provisio glo-
 riosa! Nam cum omnes propter frumentum et annone penuriam fame crederent et inedia
 deperire, tanta fuit victualium habundantia tantaque omnium necessariorum affluentia in
 exercitu lanuensi, quod in partibus Ytalie omnibus computatis maior eorum copia nullatenus
 20 habebatur, nec ante ipsum exercitum nec post ipsum fuit ipso anni circulo in civitate lanue
 eque magna.

Quid plura? Quadam die Iovis, que esse fortunata civitatis Luche hominibus consue-
 vit, 22. Aprilis, memoratus dominus Lazarius Gerardini Glandonis feliciter movit, et ivit Apr. 22.
 Varaginem; set priusquam iter arriperet, ultra Iugum ivit, et omnia castra burgos et loca
 25 comunis lanue diligenter vidit, et optime ipsa loca et castra hominibus arcubus et balistis
 et ceteris necessariis premunivit, ad hoc ut nulla eis nec comuni lanue esse posset trepi-
 datio de Lonbardis. Ianuenses vero de civitate et districtu lanue, exceptis illis de ultra
 Iugum et illis tam militibus quam peditibus qui in ipsis erant partibus pro custodia et offen-
 sione Lonbardorum a comuni lanue in quantitate maxima constituti, forti et armata manu
 30 predictum dominum Lazarium more solito sunt viriliter subsecuti; et congregatus est ex-
 ercitus apud Varaginum, ubi per plures dies moram fecit, quia procedere non poterant no-
 vercante maris et temporis qualitate. Exinde vero nondum tempore tranquillato moverunt,
 et castra metati sunt in partibus Albizole; et cum ipsum castrum esset per Saonenses ar-
 mis prederis²⁴ et spaldis et bellicosis hominibus premunitum et ad deffensionem paratum,
 35 trabuchum unum ibi erigi fecit potestas, illum videlicet de Marino magistro; et per plures
 dies castrum et turrim lapidibus tormentari precepit, et circumquaque die noctuque per
 balistarios obsideri, et per illos de villis vineta et arbores devastari, et trabuchum alium
 elevari. Et dum hec fierent, Symon de Stella ad potestatem sub fidantia et securitate ac-
 cessit, et comuni lanue reddidit castrum Stelle²⁵. Quo audito, comiti Sabaudie, qui erat
 40 in Saona et quem illi de Riperia improvide suum constituerant capitaneum et maiorem, et
 omnibus Saonensibus et Albinganensibus et eorum fautoribus, et spetialiter illis de Albi-
 zola, et quibusdam ex marchionibus dolor et timor in summa mesticia inheserunt. Et cum
 illi qui erant in Albizola se tueri non possent, se et castrum domino Uberto Gangis iudici,
 et domino Fraimerico de Pexa militi de familia potestatis, recipientibus pro potestate et co-
 45 muni lanue, qui ambo ad dictum castrum dum trabuchus traheret accesserunt, die Mer-
 curii 5. Madii reddiderunt pro victis, et de mandato potestatis et predictorum duorum ea-
 dem die in sero fuerunt omnes qui erant in dicto castro ducti ad castra Ianuensium sub
 temptorio potestatis, et ibi se ad pedes potestatis universaliter proiecerunt. Potestas vero
 eorum nomina scribi fecit, et quosdam ex eis, cum multi essent, quibusdam civibus lanue
 50 de maioribus custodiendos commisit, ceteros vero potestatibus villarum et potestariarum
 hominibus sub custodia consignavit. Non enim moram aliquam apud Albizolam potestas et
 Ianuenses fecissent, nisi quia post terga nolabant aliquid dimittere indevictum^b.

a) octavum 1. b) in imo margine paginae obsidio Albizolae depicta est 1.

24) i. e. petrariis. 25) Quod castrum post bellum finitum castellano restituendum erat ex pacto d.
 55 29. m. Apr. inito. Lib. iur. I. p. 777. W.

1227. Habita vero victoria de predictis, pre nimia tempestate maris et aeris intemperie et inundationibus aquarum contra eorum voluntatem moram fecerunt per plures dies in partibus Albizole. Nec etiam predictis ex causis ad partes Saone poterant per mare vel terram aliquatenus ambulare, ibique quemdam nobilem virum Parmensem predictus dominus Lazarius promovit ad fastigium militare. Tamen die Lune 17. Madii pro magna parte moverunt potestas et exercitus, et castra metati sunt in plano prope Saonam inter ecclesiam sancte Cecilie et civitatem Saone. Die vero Mercurii 19. Madii in vigilia ascensionis Domini, predictus dominus Lazarius inde movit, et familia sua et exercitus totus post ipsum. Et catervatim ceperunt ire versus montem qui est super Saonam, ubi est ecclesia sancte Recordate, ubi Saonenses et Alabroges munitiones fecerant, et ibidem congregati erant ad deffensionem ipsius. Cumque hoc videret exercitus Ianuensis, cumque diutius affectasset aliquod obstaculum invenire, ad ipsos cum tanto vigore et audacia cucurrerunt, quod non videbantur homines set leones et griffi vel aquile celeriter convolantes; et sic Saonenses et Alabroges et quosdam ex Albinganensibus qui ibi erant exinde fugaverunt, et eos trucidando capiendo et sub pedibus conculcando subsecuti sunt usque infra muros, et portalia civitatis Saone, et quos ibi retinuerant, Ianuam ad carceres transmiserunt. In ipso vero conflictu potestatis familia multum apparuit bellicosa. Quod totum ambaxatores Mediolani et aliarum civitatum Lombardie viderunt, qui ad dictum dominum Lazarium et exercitum Ianue tunc temporis accesserant pro pace componenda et facienda inter comune Ianue et Lombardos, pro Deo et bono pacis humiliter deposcentes et pro honore et utilitate comunis Ianue, ut de ipsa discordia quam cum Lombardis habebant, se in comune Mediolani compromitterent, de quo fidutiam gerere poterat comune Ianue pleniorum; ostendentes et firmiter asserentes, quod ipsi Lombardi ex adversa parte iam compromiserant in Mediolanensi comuni. Consequenter in eodem monte circa ecclesiam sancte Recordate usque prope muros Saone castra fixerunt in temptoria potestas et exercitus Ianue; duosque trabuchos ibi dominus Lazarius fecit erigi, et interim arbores et vineas Saonensium devastari, et eos interdum usque in civitatis muralia dimicari^a.

Cum autem Saonenses, comes Sabaudie, et Alabroges^b, et homines Albingane qui convenerant ad deffensionem Saone, se tueri non possent, se sine tenore et pacto aliquo reddiderunt; et quadam die Lune 24. Madii venerunt Saonenses ad mandata potestatis et comunis Ianue ad castra Ianuensium sub temptorio potestatis^c, et ibi coram omnibus se proicientes ad pedes potestatis, et lacrimabiliter ac suppliciter misericordiam postulantes, et crucem in manibus apportantes, mandata omnia et ordinationes potestatis et comunis Ianue omnifariam ad purum intellectum potestatis et comunis Ianue corporaliter iuraverunt, et quod nullum intellectum habuerunt a potestate, nec ab aliquo de sua familia, nec a persona aliqua pro comuni Ianue aliquo modo vel ingenio qui dici vel excogitari possit. Amedeus vero comes Sabaudie, comitis Thome de Sabaudia filius, et Alabroges qui secum aderant, et homines Albingane de personis propriis formidantes, timore perterriti in sero fugam arripuerunt, et per totam noctem fugere non cessarunt, et cum dedecore recesserunt. Dominus vero Lazarius ex decreto consilii fossata ipsius civitatis explanari fecit, muralia omnia et fortitudines quas fecerant dirui, et eiusdem urbis portalia removeri et modulum destrui, ut occasione portus non possent ulterius subire. Item castrum de novo precepit construi et levari in eminentiori et fortiori parte civitatis ipsius. Die vero Mercurii 26. Madii Raimundus, Sysmundus, Manfredus, et Anselmus, viri nobiles et domini castrum Quiliani, venerunt ad mercedem potestatis et comunis Ianue, et se et dictum castrum comuni Ianue reddiderunt, et mandata comunis Ianue et potestatis iurarunt. Sequenti die Iovis 27. Madii Enricus marchio de Carreto venit ad mercedem comunis et mandata potestatis et comunis Ianue et ordinationes iuravit, et de his omnibus que dixisset fecisset sive tractasset contra honorem et bonum statum comunis Ianue publice sub iuramento abdidit^d, asserens quod honorem et incrementum comunis Ianue diligebat. Comune tamen Ianue opinionem propterea non mutavit, cum facta preferenda sint dictis et certa preiudicent positivis, non credens, quod unius possint vel debeant infitiatione celari, que multorum noticia manifestat, nec quod singularis assertio reddat ambigua, que per evidentiam facti sunt omnibus manifesta. Et hec omnia fuerunt in castris sive temptoriis Ianuensium prope Saonam cum triumpho peracta.

a) ita ed.; diricari 1. lacuna in 2.

b) id. est Burgundiones glossa alio atramento scripta.

c) in una pagina obsidio

d) abdidit 1. 2; absdidit ed.

Die vero sabbati 29. Madii, relicto tantum viro nobili uno ex octo nobilibus Oberto Galleta apud Saonam pro capitaneo et rectore, quousque exercitus lanuam esset reversus, et relicta ipsa civitate Saone et turribus atque forteciis ipsius civitatis de quibusdam nobilibus civitatis lanue et fidelibus servientibus bene munitis, in vigilia pentecostes sepe dictus dominus Lazarius inde movit, et ivit Finarium; et exercitus lanue secutus est ipsum viriliter et libenter. Ibiq; lixerunt temptoria, et festum pentecostes cum gaudio celebrarunt. Et eadem die predictus dominus Lazarius milites duos, videlicet Ubertum filium Ubaldi Guidonis Rubei, et Veltrum, viros nobiles civitatis Luchane, militari cingulo decoravit. Sequenti vero die Lune ultima Madii, Otto de Cravexana et frater eius et homines Albingane presentia sui episcopi venerunt ad mandata potestatis et comunis lanue, et in omnibus et per omnia fecerunt et iuraverunt sicut Saonenses predicti, sub temptorio potestatis coram omnibus manifeste. Potestas tamen dominus Lazarius supradictus non ideo conversus est retro; set

Nil credens actum, cum quid superesset agendum, ad ipsam civitatem Albingane properavit; et cum ibi nullum obstaculum inveniret, homines 160 numero de melioribus et maioribus ipsius civitatis elegit consilio eorum qui cognoscebant eosdem, et insulam Albingane, castrum Cogolarie et Tiracii, et cetera castra districtus Albingane et turres atque forticias civitatis eiusdem peroptime muniens, Saonam cum dictis hominibus est reversus, et ibi 150 homines de melioribus et maioribus Saone accepit; quos omnes homines, tam Saonenses quam Albinganenses predictos, prefatus dominus Lazarius lanuam secum duxit, et tandiu fecit eos sub custodia detineri, quousque ex decreto consilii vir nobilis Iohannes Spinula apud Saonam, et Enricus Wilielmi Rubei de Volta apud Albinganam fuerunt pro potestatibus a comuni lanue constituti. Qui ambo de voluntate comunis lanue et domini Lazarii mandato et iudices et scribas sive notarios de civitate lanue ad illas partes duxerunt, et quousque eciam pro magna parte destructa et completa fuerunt, que prenomatus dominus Lazarius in partibus Riperie destrui preceperat et compleri, lanue detenti fuerunt.

Reversus est autem sepe dictus dominus Lazarius lanuam die Veneris 4. Iunii cum gaudio et triumpho; qui in signum victoriae et anni felicissimi in festivitate sive nativitate beati Iohannis baptiste, cuius corpus gloriosum in maiori ecclesia recubat lanuensi prope altare beati Laurentii, post tribunal ipsius ecclesie, in curia domini archiepiscopi lanue mirabilem curiam et dignam memoria celebravit. In qua curia innumerabilia indumentorum paria a potestate et aliis nobilibus et honorabilibus viris fuerunt ioculatoribus, qui de Lombardia Provincia et Tuscia et aliis partibus ad ipsam curiam convenerant, laudabiliter erogata, et convivia magna facta et cetera que infra scriptis carminibus continentur:

*Omne genus ludi Iani fuit urbe repertum
Per te, Lazari, tunc quia tempus erat.
Implebant pueri totam concentibus urbem,
Uno psallabant tunc vetuleque pede.
Tunc veluti iuvenum mores iustique gerebant,
Audax in ludis queque puella fuit.
Et sonipes multo fessus sudore madebat,
Currebant equites urbis ad omne latus.
Tanti discursus et ludicra tanta fuerunt,
Urbe quod in nulla tanta fuisse reor.
Adde quod expensis largos superabat avarus,
Pauper ad obsequium quisque paratus erat.
Uxor zelotipi secuta cuncta gerebat,
Verberibus pravis nulla cohacta fuit.
De dominabus porticus omnis densa manebat,
Res quoque que nimium digna favore fuit.*

Ut autem nichil de his que relatu sunt digna sive memoria, obmittatur, sit omnibus manifestum, quod in exercitu Riperie supradicto fuerunt dominus Otto de Carreto et eius filius Andreas de Massa cum militibus 20 et alii multi marchiones, comites de Lavania et alii

55 a) pro optime f.

26) i. e. saltabant.

1227. multi comites. Item Guarinus de Sancto Vitali, Girardus Francigena, Ogerius Guidonis Rogerii, Ugolinus comes, Girardus de Cornazano, Bertulus de Tavernerio, Girardus Boce-
 rius, Barbotus et Iacobus Grassus, honorabiles milites civitatis Parme, et alii quam plures
 eiusdem civitatis milites et domicelli in maxima quantitate. Predictus vero Iacobus Grassus
 apud civitatem Ianue infirmitate gravatus, viam carnis ingressus est universe. Insuper
 fuerunt in ipso exercitu multi nobiles milites et domicelli de civitate Luchana et eius districtu.
 Item plures alii de partibus Tuscie et Lombardie, ita quod forenses milites fuerunt
 quingenti et plures. Omnes tamen venerunt ad expensas et decentes missiones comunis
 Ianue et restitutiones dampnorum et perditorum, et quidam eorum ad soldos. Item ultra
 lugum fuerunt milites forenses 300 et plures et ad soldos et expensas comunis Ianue. Mer-
 catores vero de Lucha qui Ianue erant, pro maiori parte in dicto exercitu ad obsequium co-
 munis Ianue commorati sunt.

Predicti vero ambaxatores Mediolani et aliarum civitatum Lombardie, cum in Riperia
 non potuissent assequi quod volebant, post reditum dicti exercitus, a partibus Ast et Alex-
 andrie atque Terdone, ubi consecuti fuerant quod petebant, Ianuam pro dicto concordio
 sunt reversi, ostendentes in pleno et magno consilio civitatis Ianue, qualiter Astenses Alex-
 andrini et Terdonenses atque Albenses de plano compromiserunt in comune Mediolani.
 Quod idem instanter a comuni Ianue fieri postulabant, cum ab antiquo et moderno tempore
 civitas Ianue et comune non secus de dicto comuni Mediolani quam de se ipsis confiderent,
 et ratione interne dilectionis et pure fidei, quam erga comune Mediolani habebant, de ipso
 comuni pre ceteris haberent materiam considerandi. Habita tamen inde prius licentia ab
 Astensibus et eisdem concessa, in comune Mediolani de discordiis que inter comune Ianue
 ab una parte et comunia Alexandrie et Terdone ex altera vertebantur, compromiserunt cum
 omni securitate et fiducia speciali, non credentes, quod eorum posset iusticia vel deberet
 sub alis comunis Mediolani perire vel aliquantulum minorari. Quod totum in contrarium cessit;
 25 nam plura adiudicaverunt Terdonensibus et Alexandrinis fieri quam ipsi Terdonenses
 vel Alexandrini peterent; plura etiam pronuntiaverunt ab eis comuni Ianue non fieri
 nec deberi quam ipsi Terdonenses et Alexandrini vellent eidem comuni Ianue facere motu
 proprio et de plano, quod idem sententia lata per comune Mediolani declarat²⁷.

Cum autem plures coniurationes et compagne dicerentur esse in Ianuensi civitate et
 diutius viguisse, quare plures nobiles qui non erant in ipsis compagnis, pro ut eis vide-
 batur, honores assequi non poterant ut decebat, nec ad comunis officia vocabantur, sur-
 rexit quidam vir nobilis et egregius civis Ianue, videlicet Wilielmus de Mari, et cum qui-
 busdam de dictis nobilibus ad dicti domini Lazarii noticiam, pro ut merito dicitur, et assen-
 sum, coniurationem fecit maximam et potentem. In qua fere omnes populares fuerunt, et
 maxima quantitas illorum de villis. Tamen Napolenses et illi de Portu Venere et illi de
 Recho et Camulio et Aguxio in ipsam compagniam nullatenus intraverunt. Item omnes et
 singuli de parrochia Sancti Donati et de ipsis contratis, et precipue Wilielmus Streiaporcus
 et filii de domo et parentela sua non solum in dictam compagniam sive coniurationem in-
 trare spreverunt, verum etiam illos qui in ea iuraverant increpabant, et ubique contra eos
 viriliter insurgebant. Accidit quod dominus Lazarius memoratus propter quedam imminen-
 tia sibi negotia ad partes suas, videlicet ad civitatem Luchanam, accessit, impetrata tamen
 inde licentia a consiliatoribus campane et hominibus quatuor per compagniam; in cuius ab-
 sentia ita predicta compagnia Wilielmi de Mari coaluit et incrementum suscepit tam intra
 civitatem quam extra, quod incredibile videretur. Et multo fortius crevisset, nisi quia
 45 predicti potestatis iudices, qui loco eius remanserant, inhihebant et se obstaculum oppo-
 suerunt, et villarum potestatibus sub certa poena preceperunt, quod neminem de suis pote-
 statibus in ipsam intrare permitterent compagniam. Dicebatur etiam, quod predictus dominus
 Lazarius Ianuam non debebat reverti; quare populus adeo dictum Wilielmum de Mari virum
 nobilem animavit, quod de domo propria, quam inhabitabat, ipsum exire fecit etiam contra
 50 ipsius Wilielmi voluntatem, et ad Sanctum Laurentium in domos et turres Ingonis et
 Iohannis de Volta ad habitandum venire, quas dictus populus pensione non modica con-
 ducebant. Et dum ibi esset, iudices suos et alios suos multos per partes Riperie destinavit
 cum scribis sive notariis ad recipiendum iuramenta eorum qui in ipsam volebant com-

²⁷ compagniam postea superadhecto i. l. ibi et infra.

pagniam intrare; et per suas litteras significabat, qualiter apud Sanctum Laurentium in 1227. supradictis domibus et turribus habitabat et acceperat mansionem.

Interea dominus Lazarius supradictus contra opinionem vanam popularium lanuam reversus est a civitate Luchana; et cum videret ipsam compagniam taliter et tam maxime processisse, et quod res aliter processerat quam credebat, cum de Christo dicatur, *penitet me fecisse hominem*: ipsum dominum Lazarium penituit predicto Wilielmo de Mari assensum aliquem prebuisse, et quod ipsa societas tantum susceperat incrementum, multis etiam insultantibus et dicentibus quod ipse fecerat sive fieri permiserat gladium, de quo posset graviter vulnerari, et civitas et comune lanue possent proinde deperire. Quare super ipso negotio plura habuit secreta consilia a nobilioribus et maioribus lanue civitatis; set quia credebant in ipso negotio ipsum dominum Lazarium mobilem et varium invenire, cum predictus Wilielmus de Mari et sui coniurati dicerent et scripturam ostenderent, quod de ipsius voluntate pariter et consensu processerat quicquid fecerant de predictis, eidem tepide ad ipsius confusionem et varie consulebant; et cum predicto Wilielmo de Mari cotidie loquebantur, laborantes ut potestas eadem deberet scutica verberari, quam propriis manibus collegisse publice dicebatur. Potestas vero hoc videns pro quibusdam de illis, qui non habebantur suspecti, cecus²⁸ misit, et eos sua mandata iurare fecit, et eis precepit quod parati essent sequi ipsum cum armis ad sonum campane vel cintraci, et ad quenlibet alium rumorem. Illi vero qui erant de compagnia predicti domini Wilielmi de Mari, sibi iurare nolebant; set videntes quod inceperat facere potestas, commoti sunt, et omni sero cum armis veniebant catervatim ad domum in qua morabatur predictus Wilielmus de Mari, et multum parati erant facere quecumque idem dominus Wilielmus iussisset. Quadam tamen die dominica predictus dominus Lazarius volens procedere contra Wilielmum predictum et compagniam ipsius, et inquirere voluntatem eorum qui non erant in ipsa compagnia et quorum sacramenta de novo receperat^a, pro ipsis misit, eosque in domum Fornariorum eadem die convocavit et habuit, ubi consilia celebrantur. Et dum iam surrexisset ad loquendum, dictum est quod dictus Wilielmus de Mari volebat venire ad suum mandatum. Quare de voluntate omnium ipsorum distulit. Tamen in crepusculo predictus Wilielmus de Mari, Paganus de Cucurno, Guaraccus de Sancto Laurentio, Enricus Gontardus et Ingonus de Volta, qui secum venerant et de eius compagnia erant, iurarunt omnia mandata et ordinationes potestatis. Potestas vero statim precepit predicto Wilielmo de Mari, quod sequenti die faceret omnes consiliarios suos venire ante ipsam potestatem, et iurare mandata omnia et ordinationes ipsius: et ita factum est et completum. Statim potestas precepit Wilielmo de Mari quod de domibus et turribus et contrata sancti Laurentii infra certum^b recedere debeat et exire, et ad alias partes ad habitandum ire: quod sibi et^c coniuratis suis fuit gravissimum ultra modum, in tantum etiam quod dicebant, quod mandatum istud observari non posset; et cum instantia plures rogaverunt ut potestas dictum revocaret mandatum et ipsum revocari credebant. Set cum in hoc potestatem invenirent constantem, predictus Wilielmus observavit mandatum^c: qui^d tamen cum se multos viderent et potentiores esse sperarent, quod mente conceperant, operibus demonstrabant. Nempe portales²⁹ sancti Laurentii acceperunt sive munierunt. Consequenter ambo portalia civitatis lanue, videlicet portales sancti Andree et turres, et totam ecclesiam sancti Laurentii in suo posse habebant. Quod non solum nobilibus civibus lanue displicebat, verum etiam dominabus et pueris et clericis intollerabile videbatur, presertim cum lanerii³⁰ et homines alienigene ascendissent in eis. Quare virorum nobilium et divitum et diligentium civitatem lanue ad dolorem viscera sunt commota; et cum plura super hoc fecissent et habuissent consilia, tandem omnes in ecclesia beate Marie de Vineis convenerunt. Et iudex potestatis cum quibusdam ex octo nobilibus illuc ivit, et primo locutus est inter eos; postea locutus est Obertus de Grimaldo, Deutesalve de Platea-longa et plures alii; et finitis eorum locutionibus ad conservationem rei publice et omnium ipsorum et domini Lazarii supradicti totiusque civitatis lanue, et ad destructionem rassorum³¹, specialiter compagne predictae, concorditer et unanimiter ad breve iurarunt omnes et singuli in eadem ecclesia motu proprio non coacti. Cuius tenor hic est:

a) reperat l. b) set, terminum, vel diem quod addit et c) coniuratis — mandatum in margine suppleta l. d) q. l.

55 28) l. e. occultus. 29) porta amplior, principalis. 30) l. q. lanarii, lanarum artifices. 31) l. e. coniuratorum.

1227. *Iuro ad sancta Dei euangelia sequi dominum Lazarium potestatem Ianue et suos iudices et vicarios et milites adversus Wilielmum de Mari et omnes coadiutores suos qui nunc sunt vel fuerunt, et omnia eius et nunciorum suorum mandata et ordinationes obedire, et nominatim si idem Wilielmus et homines de sua societate ad mandatum potestatis non venerit, adiuuare dictam potestatem ad vindictam inde faciendam ad voluntatem potestatis per me et amicos et homines ac benivolos meos cum personis et rebus domibus et turribus et totis forticiis et iuribus meis bona fide et sine fraude, quociens a dicta potestate vel ab aliqua persona pro eo vel per cornu aut per campanam vel alio modo fuero requisitus, et sine requisitione quociens ei opus fuerit; et omnes et singulos qui hoc sacramentum fecerint, omni tempore adiuuabo manutenere et defendere adversus dictum Wilielmum de Mari et suos fautores et quoslibet alios pro hoc facto; et hec omnia iuro salvo sacramento quod feci potestati predictae.*

Et dum in dictum modum fierent sacramenta, elegerunt ex se ipsis decem de maioribus et melioribus et altioribus ac potentioribus civitatis Ianue causa providendi in ipso negotio, et causa tractandi que in ipso negotio necessaria erant, et causa dissuadendi Wilielmo de Mari predicto et aliis de sua compagna, quod desisterent ab inceptis, et quod mandatis deberent domini Lazarii^a obedire et in omnibus suam voluntatem complere. Et nichilominus per civitatem compellebant homines ad dictum breve iurare; et sic ipsa compagna debilitata est, et cottidie decresebat, et vigor potestatis et comunis Ianue convalere cepit et in omnibus prevalere. Quare turres, que tenebantur pro predicto Wilielmo de Mari, de mandato predictae potestatis posite fuerunt in custodiam et bailiam tredecim de maioribus et nobilioribus civitatis Ianue, quorum nomina sunt hec: Nichola Embriacus, Wilielmus Mallonus, Lanfrancus Rubeus, Percivalus Aurie, Symon de Camilla, Ansaldus de Nigro, Enricus de Nigro, Wilielmus Ususmaris, Fredericus Grillus, Wilielmus Bos Spinula, Obertus de Grimaldo, Wilielmus Guercius et Lanfrancus Malocellus. Item pro hominibus villarum et civitatum et locorum de Riperia misit; et de illis quos credebat esse fideles, multas turres, pro ut expedire videbat, munivit et de turribus civitatis et de aliis que munite erant per dictum Wilielmum de Mari. Homines omnes qui in eis erant per dictum Wilielmum deiecit, et de portali sancti Laurentii similiter, ipsasque ad suam voluntatem de hominibus suis munivit. Similiter munivit campanile sancti Laurentii et alias fortitudines, pro ut expedire videbat. Reliquos vero per civitatem Ianue distribuit, et quosdam de melioribus secum retinuit, set pre ceteris homines Nauli et Albingane et Portus Veneris melius et honorabilius in succursum et auxilium potestatis venerunt atque steterunt, quamdiu eidem domino Lazario placuit potestati.

Nov. 2. Die vero 2. Novembris in comemoratione mortuorum supradictus dominus Lazarius per campanam et cintracum more solito omnes fecit ad parlamentum in ecclesiam sancti Laurentii convocare; et quia quod a multis peccatur, consuevit impunitum relinqui, et quia viris religiosis et pluribus nobilibus civitatis Ianue ad eorum instantiam promiserat, quod aliquo modo predictum Wilielmum de Mari vel aliquem de sua compagna seu occasione ipsius compagne nequaquam puniret, interventu ipsorum et causa scandali evitandi eos omnes exinde in ipsa contione absolvit. Consequenter ipsam compagniam sive coniurationem Wilielmi de Mari, et omnes alias que in civitate Ianue erant vel esse dicebantur, per infra scriptam sententiam et per infrascriptum iuramentum, ad quod omnes Ianue et de districtu iurarunt, omnino cassavit; et ipsam sententiam atque ipsum sacramentum magister Bartholomeus scriba comunis de mandato ipsius potestatis in eadem contione legit; et potestas ipsam sententiam approbavit, et roboravit et autenticari precepit; et sub debito iuramenti et magna pena precepit, quod omnes et singuli tam in civitate quam districtu Ianue infra certum terminum dictum facerent sacramentum. Et in ipso parlamento maxima pars virorum nobilium et potentum civitatis Ianue ad ipsum breve iurarunt et ipsum sacramentum fecerunt, et etiam predictus Wilielmus de Mari pacifice ac benigne. Et postquam ipse Wilielmus de Mari iuravit, predictus dominus Lazarius in eadem contione omnibus audientibus precepit eidem Wilielmo alta voce, quod in continenti omnes et singulos coniuratos suos et qui sibi tenebantur de ipsa compagna, coram omnibus absolveret: quod idem Wilielmus statim fecit; et hoc visus est facere vultu ylari et animo letabundo. Et cum tot accederent ad iurandum, quod non erat qui scriberet vel scribere posset eorum nomina, dominus Lazarius colloquium licenciavit, et receptores sacramentorum constituit per compagnas; et potestatibus civitatum locorum et villarum districtus Ianue sub pena magna et

a) lazarii l. b) par l.

debito sacramenti iniunxit, quod procurarent ut omnes de suis potestatis facerent ipsum 1227.
sacramentum infra certum tempus, et ad ipsum breve iurarent. Quod totum fuit per eos-
dem completum: et sic civitas Ianue interius et exterius per Dei gratiam ad tantam concor-
diam et amorem deducta est et fuit ipso mense Novembris, quod a multis retro temporibus
5 in consimili non fuerat, nec eiam in tam magna. Tenor autem sententiae lecte in contione
predicta haec est:

*Nos Lazarius Gerardini Glandonis Luchensis, Ianue civitatis potestas; volentes per omnia
sequi consilium illorum peritorum virorum divini et humani iuris tam clericorum quam laico-
rum scriptum manu Bonivassalli Caligepallii notarii, quod dederunt super sacramentis societatis
10 Wihelmi de Mari et hominum sue compagnie et suorum coniuratorum et sequentium, et quic-
quid ex eo et eis secutum est, esse iuramenta illicita et contra sacramentum compagnie et iura-
menti nostri, quo pro comuni Ianue tenemur, et ideo dicta sacramenta omnia et quicquid ex
eis secutum est, cassamus irritamus et penitus evacuamus, et non esse tenenda statuimus pre-
cipimus et laudamus; et ne ipsi de cetero vel aliqui eorum vel aliqui alii in eadem sacramentu
15 vel compagnam vel securitatem seu fidantiam recidant vel permanent vel consimilem seu aliam
contrahant, precipimus statuimus et laudamus. Precipimus insuper per sacramentum predicto
Wihelmo et omnibus de sua compagna et qui sacramenta predicta cum eo societate fecerunt, ut
hodie per totam diem a predictis sacramentis et omnibus vinculis quo vel quibus propterea te-
nentur se absolvant et absolutos denuntient, et quod ab hodie in antea nullo modo pro predictis
20 sacramentis vel vinculis seu societate vel fidantia propterea conveniant, nec ut dictum est pre-
dictum societatem et sacramenta teneant, nec in similibus iuramentis incidant; statuentes, ut
si dictus Wihelmus de Mari et alii qui de sua sunt societate predicta non observaverint, aut si
contra fecerint, quod omnia bona contrafacientium ubicumque sint debeant destrui et vastari,
et que vastari non poterunt debeant confiscari in comuni Ianue; nec aliquo tempore restitui vel
25 emendari in totum vel in aliqua parte: et insuper quod debeant forestari et in perpetua foresta-
tione teneri; et si iudices vel notarii vel publici scribe fuerint, insuper perpetua infamia notentur,
nec abinde eorum vel alicuius eorum sententia teneat, nec eorum vel alicuius eorum scripturis
fides aliqua postmodum habeatur, nec officium notarie in Ianua nec in districtu Ianue possint
postea exercere, nec ad publicos honores vel officia ullo tempore admittantur ipsi iudices scribe vel
30 notarii. Et predicta absolutio fiat hodie ab omnibus civibus et districtu qui modo sunt in ci-
tate Ianue, ab aliis fiat infra tertium diem ex quo ad eorum notitiam pervenerit, et predicta
postmodum teneantur observare sub predictis penis omnibus et singulis. Idem etiam dicimus
statuimus et precipimus ac laudamus de omnibus aliis consimilibus iuramentis et conspiratio-
nibus, que sunt in civitate Ianue inter quascumque personas, ut simili modo per omnia se ab-
35 solvant et absolutos denuntient, nec in similia de cetero incidant vel faciant vel permanent, sub
predictis penis omnibus et singulis.*

In eadem contione dominus Lazarius Ianue potestas precepit³² Wihelmo de Mari, quod 32
omnes de sua compagna et qui in ipsa compagna iuraverant, ab ipsis iuramentis et ab omni
obligatione absolvat et deliberet. Et dictus Wihelmus dixit, quod sibi placebat et libenter
40 volebat; et eos inde absolvebat et liberabat.

Eodem die, videlicet die Martis secundo Novembris in ecclesia sancti Laurentii in ea-
dem contione dominus Lazarius Ianuensis civitatis potestas fecit et precepit infrascriptum
sacramentum legi, et ad ipsum sacramentum precepit et fecit iurare homines Ianue et de
districtu; et maxima quantitas nobilium in eadem contione iuravit, quorum nomina scripta
45 sunt per manum Bonivassalli Caligepallii.

*Ego iuro ad sancta Dei euangelia, quod firmiter et inviolabiliter observabo dictum et pre-
ceptum et laudem factam et factum a domino Lazario Gerardini Glandonis potestate Ianue
super dissolutione conspirationum et iuramentorum factorum et factorum ab hominibus de ci-
tate Ianue et de districtu, et super eis vel consimilibus non faciendis, sicuti predictae potestatis
50 dictum et preceptum publice scriptum est manu magistri Bartholomei notarii, nec contra pre-
dicta veniam vel faciam ullo tempore. Et si aliquis vel aliqui contrafacerent vel predictum
dictum potestatis non observaverint, quotiens michi preceptum fuerit per potestatem vel consules
comunis Ianue vel eius seu eorum nuntium vel per cintracum seu campanam vel cornu seu alio
modo, iurabo inde potestatem sive consules comunis Ianue, qui vel que pro tempore fuerit vel*

55-32) Haec supra brevius habentur, sed in codice eadem manu qua tota narratio subiecta sunt.

1227. fuerint, cum armis et sine armis, et cum domibus et turribus et omnibus forticiis meis, et cum tota mea fortia prout melius potero bona fide contra omnes personas que pro predictis rebelles essent potestati vel consulibus comunis Ianue, vel inde sibi aduersarentur; et spetialiter iuro, quod si sum in rassa vel compagnia vel confederatione aliqua seu obligatione fidei vel sacramento vel obligationis, inde quam cicius potero exibo, et alios qui michi tenentur inde absolvam, nec in similem vel aliam de cetero ero vel permanebo per sacramentum vel fidem seu aliquam obligationem vel pactum.

1228. Millesimo^a ducentesimo vigesimo octavo, indictione 15. fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis et prudens Guifredus de Pirovano^b, qui secum habuit iudices duos, unum videlicet ad causas malefitorum audiendas et diffiniendas deputatum, scilicet dominum magistrum Cazulum, et alium videlicet Iacobum de Osa secum pro assessore sive vicario suo. Item duos milites sive socios secum, videlicet dominum Rogerium de Bollate et Philippum de Pirovano. Scribe vero comunis fuerunt Bonusvassallus Caligepallii, magister Bartolomeus, Madius, Obertus de Langasco, Vassallus Gallus, et Ambrosius Caudalupi. Consul^c vero civitatis de iusticia fuit Ricomus Urbiciani, et eius scribe Enricus de Bisanne et Stephanus Guiberti. Consul vero palatii de medio fuit Wilielmus Cacaramus et eius scribe magister Ursus et Obertus Cerreto. Consul quatuor compagnarum de versus burgum fuit Vitalianus de Padua, eius scribe Ricobonus Coxanus et Iacobus Isembardi. Consul vero civium et foritanorum fuit Datus Conforti, et eius scribe Nicholaus de Clavaro et Gandulfus de Sesto^c.

Predictus vero dominus Guifredus pro facto negotiorum de ultra Iugum ad mandatum sive requisitionem Modalbergi iudicis et Resonati de Puteo-Bonello, ambaxatorum comunis Mediolani pro ipsis negotiis ordinandis transmissorum, cum honorabili nobilium civium Ianue comitiva ultra Iugum ivit, et cum paratus esset ipse et alii nobiles et sindici comunis Ianue qui secum erant, in omnibus et per omnia complere et observare sententiam latam per comune Mediolani, et quicquid comune Ianue facere debebat, et spetialiter in facto Capriatae et Arquadae, et refectione castri Montis-Iarii, predicti ambaxatores Mediolani dixerunt, quod ire volebant Capriatam, et videre si ibi facta erant ea que ibidem per comune Ianue iuxta tenorem dictae sententiae fieri debebant. Quare potestas predictus et ipsi ambaxatores iverunt Capriatam; et dum ibi essent, Boccatus Brema potestas Alexandrie cum aliquot de militibus Alexandrie accessit ad locum Capriatae; et dum ibi essent, et viderent si completa erant quae fieri debebant ibidem, Alexandrini omnes malitiose contra sententiam memoratam, contra fidem et iuramenta, et hoc de consensu suae pro ut dicitur potestatis, armata manu cum vexillis apparuerunt. Quod videns dominus Guifredus miratus est valde, et dixit ambaxatoribus supradictis: *Quid est hoc? sum ego proditus. Certe turpissima res est ista et iniqua proditio.* Et versus potestatem Alexandrie hec eadem et alia dicenda dixit. Item protestatus est, quod si aliquid deerat fatiendum, paratus erat complere ad voluntatem ipsorum ambaxatorum iuxta formam sententiae inde late, et inde fieri fecit publicum instrumentum. Tunc vero egressi sunt locum, et ceperunt ire versus homines Alexandrie, et potestas ipsorum Alexandrinorum ficticie precipiebat eis sub certa pena vel banno, quod ad locum non accederent Capriate, nec appropinquarent ad locum ipsum ultra certa confinia que eis exposuit, exceptis aliquibus qui de voluntate dictorum ambaxatorum destruere debebant, si aliquid destruendum restabat iuxta sententiam inde latam. Dum vero dominus Guifredus perpenderet malitiam et excogitatum prodicionem Alexandrinorum et potestatis eorum, et videret quod licet ipsi ambaxatores Mediolani magna verba dicerent et inde fingerent se dolere, Alexandrini ad actum nichilominus procedebant, saluti et vite hominum Capriatae a minimo usque ad maximum excogitans, tamquam bonus pastor de suis ovibus curam gerens, monuit homines Capriate, quod res omnes mobiles quas habebant inde portarent ad loca tuta, et quod sibi precaverent, ita quod Alexandrini non possent de eis eorum desiderium adimplere. Quod quidem ipsi homines Capriate fecerunt; et ut ad plenum possent utilitatibus suis intendere, dictus dominus Guifredus ad cautelam est egressus de loco Capriate, et ivit versus Alexandrinos et eorum potestatem, et ipsos in

^a pergitur littera alia manu 1.

^b alia manu additur civis Mediolanensis 1.

^c Consul — de Sesto eadem manu in inferiori margine suppleta 1.

verbis, allegando iura comunis Ianue, detinuit tota die, ita quod nox erat, quando Gavium 1228. est reversus.

Alexandrini vero hostiliter et contra sacramentum ipsum locum intrarunt, ecclesias et domos destruxerunt et igne cremarunt; et si aliquos de Capriate hominibus vel mulieribus invenissent^a, eos dillacerassent membratim, prout operibus demonstrarunt. Nam mortuos de monumentis et foveis extraxerunt, et eorum capita circa fossata ipsius loci non obruerunt ponere et levare. Homines vero Capriate³³ se apud Gavium receperunt cum uxori-³³ bus filiis et familia, quibus omnibus providere et subvenire liberaliter comune Ianue non cessavit. Cum autem predictus dominus Guifredus reversus Ianuam, superbiam et transgressionem Alexandrinorum non posset nec vellet amplius tolerare, cum domino Bonifatio marchione Montisferrati et cum Percivali Aurie Astensium potestate, qui ad hoc totis nisibus anhelabat^b, colloquium habuit et tractatum; et in tantum processit negotium, quod ipse marchio et Astenses ceperunt Alexandrinis facere vivam guerram; et potestas Ianue et comune eidem marchioni certam quantitatem militum et balestariorum et pecunie dederunt, pro ut in conventionem inde facta plenius continetur. Cumque Enricus de Carreto marchio congregato exercitu de diversis partibus castrum quoddam, quod dicitur Sine^c, et quod a civitate Albe ultra miliaria quinque non distat, viriliter obsedisset, et ibi eius exercitus dudum stetisset, nec illi de castro se plus possent tueri, milites Alexandrie occulte in noctis silentio ad ipsas partes iverunt in succursum Albensium et castri predicti, et ipsos qui erant in obsidione, cum inde provisi non essent, in fugam verterunt, et ibi virum nobilem Petrum de Ponzono et quosdam pedites retinentes ceperunt, et apud Albam in carceribus posuerunt. Quo audito, dominus marchio Montisferrati predictus cum militibus et hominibus suis et Astenses cum eo ad castrum sancti Stephani cum festinantia perrexerunt, ne dicti Alexandrini possent Alexandriam nisi per manus ipsorum marchionis et Astensium reverti. Item castrum Clavaxii et passus alios dictus marchio premunivit, ut dictis Alexandrinis non pateret regressus. Comune vero Ianue milites quinquaginta equis et armis optime premunitos de melioribus et maioribus civibus Ianue in dictorum marchionis et Astensium auxilium destinavit. Quare milites Alexandrie supradicti timore perterriti, civitatem Albe egredi non audebant, ibique obsessi tempore longo steterunt. Cum autem dicti marchio Astenses et milites Ianuae quasi tedio affecti, die quadam versus Belmontem super terram Alexandrie viriliter equitassent, milites Alexandrie exierunt de Alba, et die noctuque quo usque fuerunt apud civitatem Taurinum, fugere non cessarunt. Quo audito dicti milites marchionis cum militibus Ianuae ipsos fugantes, cum eos non possent consequi, se apud Clavasium receperunt, et undique posuerunt insidias, ita quod dicti Alexandrini de civitate Taurini exire non poterant nec audebant. Comune vero Mediolani Alexandrinis compatiens supra dictis, ambaxatores suos dicto marchioni transmisit et militibus Ast et Ianuae qui erant ibidem, cum omni mansuetudine et supplicationibus ex parte comunis Mediolani deposcentes ab eis, ut dictos Alexandrinos amore comunis Mediolani permitterent reverti ad propria; quod quidem fecerunt marchio et milites supradicti respectu Mediolani comunis. Tamen ad locum Wiliae maturarunt, et ipsum burgum pro parte maxima destruxerunt et igne cremarunt, et inde predam maximam asportarunt; et interim milites Alexandrie de partibus Taurini Alexandriam sunt reversi, et postea per totum tempus regiminis dicti domini Guifredi homines Alexandrie stupefacti steterunt. Cum autem elapso termino, quo pronuntiatum erat per comune Mediolani castrum Arquate debere destrui a comuni Ianuae, alioquin postea per comune Terdone nondum esset dirutum, quia ipsis loci dominis non placebat, homines Terdone ad ipsum locum armata manu pro comune iverunt, et ultra quam contineretur in dicta sententia destruxerunt. Sed de aliis offensionibus comunis Ianuae satis per totum tempus ipsius regiminis abstinere curarunt. Ipso quippe anno tranquillitas fuit in civitate Ianuae et districtu. Ambrosius vero comes de Rapallo circa exitum dicti regiminis interfectus fuit quodam sero occulte in hospio Philippi macellatoris prope macellum de modulo^d.

Anno^e nativitatis dominice 1229, indictione 1. fuit in regimine civitatis Ianuae dominus 1229.

a) invenissent 1. b) hanelabat 1. c) Sine 1. 2. Fine ed. d) manu saeculi XVI. in margine additur: Hoc insuper anno fuit firmata pax ad annos III in Ianuenses et Venetos³⁴, 1. e) alio atramento pergitur 1.

33) Capriatae homines de non facienda pace fidem dant. Lib. iur. 1, 838. W. 34) Formula pacis est 55 ibid. p. 815. W.

1229. Iacobus de Balduino de Bononia, qui duxit et secum habuit iudices duos, Iacobum videlicet de Argento pro maleficiis audiendis, et Iacobinum de Saragoza qui ex altera parte palatii gerebat vicem dicte potestatis. Milites vero dicte potestatis fuerunt Enrichetus de Corvolino, Benvegnai et Ugolinus Brondellus. Octo vero nobiles pro introitibus comunis recipiendis et expendendis fuerunt Conradus de Castro, Wilielmus Mallonus, Ingo Tornellus, 5 Paganus de Rodulfo, Wilielmus Ususmaris, Ansaldus de Mari, Surleonus Piper et Enricus Vicecomes. Scribe vero comunis fuerunt Bonusvassallus Caligepalii et magister Bartolomeus, Vassallus Gallus et Ambrosius, Madius et Obertus de Langasco. Consul vero civitatis de iustitia fuit magister Cazulus, et eius scribe fuerunt Enricus de Bisanne et Stephanus Guiberti. Consul palatii de medio fuit Martinus de Degoldeis et eius scribe fuerunt 10 magister Urso et Obertus de Cerredo. Consul vero burgi fuit Lanfrancus de Aigiratis, scribe vero ipsius fuerunt Ricobonus Coxanus et Iacobus Isembardi. Consul autem civium et foritanorum fuit Albertus de Nozardo, scribis eius existentibus Nicholao de Clavaro et Gandulfo de Sexto.

Ipsa quippe anno dicta potestas cives Ianue in pace et tranquillitate servavit. Consilia 15 multa fecit, et sepe ac sepius comunis Ianue negotia sollicitate procurando per diem totam et quandoque usque ad magnam partem noctis spontanee ieiunavit; et officiales et consiliatores et vocatos ad consilia pro negotiis comunis Ianue tam pro minimis quam pro magnis contra voluntatem ipsorum, non distinguendo inter diem et diem nec inter horam 20 et horam, fecit pluries ieiunare. Conventionem vero cum hominibus Arelatis³⁵, item cum 20 hominibus Massilie³⁶, item cum hominibus Aerqarum³⁷, et cum dominis et hominibus Telsoni de novo fecit, secundum quod in ipsis conventionibus continetur. Item fecit conventionem cum dominis et hominibus Castelleti. Naves quidem de portu Ianue, que iture erant versus orientem item alias que iture erant versus ponentem in caravanna simul, secundum quod consiliatum fuerat, fecit laudabiliter cum celeritate movere, que omnes ad partes de- 25 stinatas felici diplomate³⁸ navigarunt. In ipso quidem anno dum Carrocinus filius naturalis quondam comitis Alamani navem quamdam armaret, et diceretur quod offendere volebat tam amicis quam inimicis comunis Ianue; et quod iudex Turritano ad ipsam armandam sibi dabat auxilium et favorem, et quod sibi pecuniam et alia necessaria ministrabat: dictus dominus Iacobus auctoritate consilii navem unam fecit armari pro custodia 30 maris, et dicto iudici Turritano misit per quendam nuntium comunis Ianue videlicet per Symonem Donati notarium litteras in hunc modum:

Egyregio et magifico viro Mariano Dei gratia iudici Turritano, potenti et peramabili civi suo, Iacobus de Balduino civitatis Ianue eadem gratia potestas, salutem et honorifica contingentium incrementa. Quanto personam vestram magnificam et vestri honoris augmentum ma- 35 iori prerogativa sincerioris dilectionis amplectimur, tanto reputamus gravius et est ab omnibus reputandum, quando in terra vestra vel partibus aliqua pertractantur vel fiunt, que Deo contraria, hominibus sunt nociva, honoribus et utilitatibus comunis Ianue derogant atque vestris. Intelleximus quidem quod Carrocinus filius comitis Alamani more patris volens pyratice exercere, navem quamdam armat in Sardinea causa in cursum intrandi, ad quod exequendum 40 per vos et homines vestros prout nobis a pluribus est relatam, consilium impenditis et favorem; et manum porrigitis adiutricem, pecuniam sibi et alia necessaria ministrando. Cum igitur de vobis geramus fiduciam plenioram, nec credamus quod exequi permittatis postquam inde nostram cognoveritis voluntatem, dilectionis vestre benivolentiam quam intime deprecamur, et civilitati vestre sicut plus possumus iniungendo mandamus, quatinus dicto Carrocino vel alicui ad ar- 45 mandam navem dictam nullum favorem vel auxilium impendatis, immo si quod propterea impendistis, prout melius poteritis subtrahatis. Scientes quod nil possit hoc tempore fieri vel tractari, quod commune Ianue gravius reputaret, quam si dicta navis armabitur, sicut fertur; maxime cum vos hoc posse prohibere nullatenus dubitamus; nichilque gravior quam si per vos prohibetur ne armetur. Taliter autem quod vobis iniungimus et rogamus, studeatis efficaciter 50 exaudire, quod sincere dilectionis affectus quem erga commune Ianue geritis per effectum operis demonstretur. Plures enim vidimus litteras quas pluribus civibus nostris Carrocinus transmisit, continentibus quod eidem pecuniam et alia necessaria ministratis pro dicta nave armande, de

35) d. 18. m. Aug. Lib. iur. I. 866. W. 36) d. 7. m. Maii ibid. 851. W. 37) d. 24. m. April. ibid. 844-851. 863. W. 38) i. q. diplomate.

quo plurimum admiramur, cum talia non consueverunt esse usque modo facta vestra, nec bone 1229.
memorie patris vestri. Si secus autem fieret, quod non credimus, et aliquod dampnum occasione
dicte navis commune Ianue quod avertat Dominus immineret, vobis imputaretur et posset ab
hominibus imputari.

5 Preterea galeam unam de Portu Venere, item lignum unum in quo ivit Nicola Mallonus
Garratonus, misit potestas predicta causa faciendi comburi et impediri navem predictam;
quod quidem fieri non potuit propter versutiam et providentiam Carrocini predicti, qui callide
cum dicta nave quam armabat, de Sardinea et partibus ipsis recessit, et plurima mala fecit.
Eodem anno celebrato consilio ante Kalendas Augusti iuxta formam capituli de emen-
10 datoribus eligendis, fuit de voluntate consilii quod dictus dominus Iacobus de Balduino so- Int. 31.
lus esse deberet emendator; qui capitula emendavit, et ipsa per libros distinxit et usque
ad finem sui regiminis³⁹ emendavit. Tamen ex eo quod fuit constitutus emendator, ma-
ximus rumor fuit in civitate Ianue. Postea quidem dicta potestas ante festum omnium san-
ctorum secundum tenorem capituli consilium de regimine civitatis Ianue celebravit; et cum
15 diceretur quod dicta potestas volebat et laborabat et tractaverat, quod confirmaretur in po-
testatem pro anno venturo, et quasi manifestum erat, et quod propterea venire fecerat Ia-
nuam Gotifredum prefecti domini pape capellanum, ut auctoritate domini pape absolveret
ipsum dominum Iacobum a sacramentis que fecerat de non remanendo ad regimen civitatis
Ianue pro anno venturo⁴⁰; item ut absolveret consiliarios et commune Ianue et electores qui
20 brevia haberent de eligendo potestatem, a sacramentis quibus tenebantur de non habendo
dictum Iacobum in sequenti anno pro potestate capitaneo vel rectore; et dum habitis et
datis in consilio brevibus de electione regiminis facienda electores diu simul starent, et mi-
sissent pro domino archiepiscopo et pro dicto capellano et pro fratribus predicatoribus et
minoribus causa habendi consilium, si salvis iuramentis proinde factis remanere posset
25 dictus Iacobus ad regimen civitatis Ianue pro anno venturo, maximus rumor fuit per totam
civitatem Ianue, et omnes fere per civitatem ceperunt inde clamare et currere ad arma et
dicere, quod hoc opprobrium et periurium fieri nullo modo paterentur. Et sicut Domino
placuit et fuit de consilio domini archiepiscopi et fratrum, dicti electores a proposito eli-
gendi dictum dominum Iacobum recesserunt, et dominum Spinum de Surrexina pro pote-
30 state venturi anni concorditer elegerunt.

Quadam autem die dominica ultima Septembris Alexandrini non contenti de destru-
ctione Capriate, quam fecerunt contra tenorem iuramenti quo tenebantur, et sententiam Sept. 30.
inde latam per Mediolani commune, dum in quiete positi essent, volentes naturam capre
sequi, que tamdiu terram scalpit, quod male dicitur recubare: ad locum ubi castrum fuerat
35 Capriate venerunt, et ibi cum festinantia de trabibus et lignamine habitaculum sive rece-
ptaculum construxerunt, et ipsum infortiarunt, et homines arma et victualia posuerunt ibidem
ad custodiam et defensionem ipsius. Quare Ianuenses commoti sunt, et ex decreto consilii
equi quingenti fuerunt impositi, videlicet equi 400 in civitate, et in districtu Ianue equi 100.
Postmodum die sabbati sexta Octobris legati domini imperatoris ex parte ipsius domini im-
40 peratoris verba plurima proposuerunt in consilio Ianue per campanam et cornu more solito
congregato, et inter cetera petierunt ambaxatores ad dominum imperatorem ex parte com-
munis Ianue destinari; et fuerunt lectae litterae domini imperatoris in consilio supradicto⁴¹.
Quare dicta potestas, habito consilio et obtento, quod ambaxatores mitti deberent, post
multum temporis ambaxatores duos elegit, Wilielmum videlicet de Mari et Henricum Do-
45 musculte, et eis ambaxaciam imposuit supradictam; set tamdiu eos distulit eligere, volens
in suo recessu, sicut dicebatur, in galea tendere usque Pisas, que pro dictis portandis am-
baxatoribus parabatur, quod movere de Ianua suo tempore nequiverunt, set mense Fe-
bruarii moverunt eam galea predicta.

a) calide 1.

50 39) Idem potestas omnia civibus Ianuensis con-
cessa privilegia in registro exemplari iussit. Lib.
iur. I, 871. W. 40) Etenim bellum tunc erat
primum inter Gregorium IX papam Fridericumque
II imperatorem, quam ob rem papa quamvis frustra
55 studuit, ut potestas ille, e Bononia civitate societatis
Lombardiae oriundus, regimen civitatis Ianuae diu-
tius sustineret. W. 41) Quamquam haec lit-
terae non iam exstant, dubitari non potest, quin
eiusdem fere argumenti plenae fuerint, ac quas d.
5. m. Oct. imperator aliis civitatibus destinaverit,
scilicet de reditu suo et recuperatione Apuliae. Mon.
Germ. LL. II, 265. W.

1229. Circa vero principium mensis Novembris comes Provinciae, secundum quod cum Re-
 stagno Guigonis et aliis proditoribus de parte sua tractaverat, venit Niciam cum exercitu,
 quem proditores homines comitis introduxerunt in civitate Nicie, et suas turres et fortitias
 eis statim dederunt. Set Baibaldus Baraterius et Ogerius Badatus et Lanfrancus Richerius
 et alii de parte sua, dicto comiti et proditoribus Nicie viriliter resistere inceperunt, gerentes
 5 de succursu^a communis Ianue fiduciam pleniorum, pro quo succursu^a miserunt, et ipsum
 infortunium per nuntios et litteras potestati et communi Ianuae intimarunt. Et cum propter
 intemperiam temporis exercitus fieri non posset, fuit de voluntate consilii, quod illuc galee
 quatuor mitterentur. Quare galeas quatuor dicta potestas in eorum succursum misit, qua-
 rum capitaneus fuit Ottobonus Mallonus. Et cum nichil ibi facere possent, alie galee qua-
 10 tuor illuc destinate fuerunt; et cum diutius stetissent, nec utilitatem amicis nec offensionem
 possent facere inimicis, nec de voluntate maioris partis consilii foret quod aliter succursus
 Niciensis prestaretur, illi de galeis quendam quantitatem hominum armatorum de man-
 dato potestatis Ianue in Nicia posuerunt. Et cum nichil ibi galeae predictae sine maiori suc-
 cursu^a facere possent, Ianuam sunt reverse, et sic illi, qui civitatem Nicie contra comitem
 15 defendebant, desperantes de succursu Ianuae, antequam mori vellent, cum se tueri non
 possent, se et suas turres et fortitias dicto comiti Provinciae reddiderunt.

1230. 1230, indictione 2. fuit in regimine civitatis Ianue dominus Spinus de Surexina civis
 Mediolani, miles multe constancie et probitatis. Qui secum habuit iudices duos, unum eorum
 deputatum ad causas maleficiorum audiendas et diffiniendas videlicet Enrigetum de Bonvi-
 20 cino, et alium secum scilicet Ugonem Maonum pro assessore. Item milites duos, scilicet
 dominos Rodulfum de Villa et Manfredum de Bivulco. Scribe vero communis fuerunt Bo-
 novasallus Caligepalii, magister Bartholomeus, Madius et Obertus, Vasallus et Ambrosius.
 Octo vero nobiles pro introitibus communis Ianue recipiendis et expendendis fuerunt Ugo
 Ferrarius, Lanfrancus Bachimus, Obertus de Cruce, Girardus de Murta, Daniel Aurie,
 25 Wilielmus de Mari, Ansaldo Embronus et Ansaldo Fallamonica. Consules placitorum
 fuerunt in palacio^b civitatis Henricus Racamus, in palacio de medio Wilielmus filius Agadi,
 in palacio furitanorum Iacobinus de Saragoza, in palacio burgi Thomaxius magistri Cazuli.
 Scribe vero dictorum consulum fuerunt illi, qui anno precedenti pro scribis extiterunt in
 dictis palaciis.

In eodem anno dum guerra incepta pro negociis Capriate duraret, Iacobus de Terziago
 potestas Alexandrie, videns quod Alexandrini fatigati erant laboribus et expensis, oppro-
 brium timens incurrere sempiternum, cum quibusdam de maioribus et sapientioribus homi-
 nibus Alexandrie Mediolanum, Placentiam, Bononiam ivit, et ad civitates alias societatis
 Lombardorum ex parte Mediolani, et ita fecit, quod anciani et rectores ipsius societatis et
 35 ambaxatores cuiuslibet civitatis ad civitatem Placentie convenerunt, et ibi consilia celebra-
 runt, et cuilibet civitatis iam dicte certam quantitatem militum imposuerunt, qui
 omnes statuto tempore et termino iverunt Alexandriam; et cum nullam viam viderent, quod
 in terris sive locis communis Ianue comode possent nocere, deliberato consilio ipsi milites
 et tota communitas Alexandrie armata manu ad obsidionem cuiusdam castri marchionis
 40 Montisferrati, quod Monbarucius dicitur, ostiliter accesserunt. Quo audito dictus dominus
 Spinus cum quinquaginta melioribus militibus civitatis Ianue, et cum militibus centum quos
 duxit dominus Opicinus Malaspina ad soldos communis, item cum magna quantitate alio-
 rum militum de ultra iugum et de Pavia et de aliis partibus acceptorum ad soldos commu-
 nis, ivit Ast; et fuerunt ipsi et dicti milites in servitio Astensium et succursu; et sic terras
 45 Astensium defendunt et marchionis Montisferrati predicti; et tamdiu in partibus Ast et
 Montisferrati viriliter et magnifice steterunt, quod inimici, qui tam magnifice tam potenter
 convenerant, quod intendebant nequiverunt deducere ad effectum, sed de ipsis partibus
 cum confusione et dedecore recesserunt. Dicta vero potestas Ianue nec non et milites pro
 communi Ianue destinati, reversi sunt Ianuam cum honore. Videntes autem Alexandrini,
 50 quod totum suum exforcium fecerant, et quod ad effectum que intendebant non poterant
 ducere, et quod milites qui venerant in eorum servitium, plus dampni et dedecoris eisdem
 Alexandrinis intulerant quam proficui vel honoris, circa compositionem ceperunt intendere,
 Nov. 7. et die 7. Novembris in arbitros compromiserunt, videlicet in Sardum archipresbiterum de

a) succursu l. b) placito l. c) compromiserunt l.

Alba, et fratrem Wilielmum ministrum hospitalis sancti Iohannis. Ianuenses vero, recepto intellectu ab arbitro electo pro communi Alexandriae de facto Capriate, et acto quod Alexandrini de discordiis et guerra quam habebant cum Astensibus compromitterent in commune Ianue, et hoc in presentia et assensu alterius arbitri supradicti, post multas preces et inductiones in eosdem arbitros compromiserunt. Et die 2. Februarii in festivitate purificationis beate Marie de facto Capriate tulerunt sententiam, et adiudicata fuit communi Ianue; et etiam de facto strate et de quibusdam aliis de quibus in eos non fuerat commissum et que in questione non erant. Et de ipsa sententia Nicolaus de Vultabio notarius fecit cartam; et ordinarunt quod ipsa sententia sigillata tribus sigillis deponeretur penes abbatem de Tileto, et alia eiusdem tenoris sigillata tribus sigillis consimilibus, videlicet sigillo fratris Wilielmi et dicti Sardi et fratris Bartholomei de Vincentia ordinis fratrum predicatorum, medii et terti ab eis assumpti, penes abbatem Sancti Andree de Sexto: que depositio multum suspecta visa est consilio et sapientibus Ianue, licet predicti arbitri religiosi appareant, et quibus fides debeat adhiberi.

Eodem quidem anno circa principium regiminis dicti domini Spini, Astenses et Albenses, Enricus de Carreto marchio et Gratapala, domini de Manzano, domini de Salmatione, et multi alii marchiones proceres et magnates de ipsis partibus, compromiserunt in commune Ianue de omnibus guerris questionibus et discordiis, que inter eos vertebantur et que diucius vigerunt inter ipsos. Et eodem anno Albenses elegerunt Wilielmum Nigrum Enbriacum in suam potestatem; qui Wilielmus postquam fuit ad regimen ipsorum Albensium, et pro negociis communis Albe ipse et filius eius Iohannes, et iudex eius Hugo cancellerius et plures ambaxatores ipsius communis irent, capti fuerunt per Ubertum de Revello apud castrum Sancti Stephani de Caxano et detenti. Et quia commune Ianue preceperat, quod partes que compromiserant in commune Ianue non offenderent, et quod quelibet pro posse alterius salvus et securus esset in personis et rebus; et dictum castrum et predictus Ubertus esse videbantur in posse communis de Ast, requisitis primo Astensibus quod predictos detentos facerent deliberari et termino dimitti, tandem ex decreto consilii Ianue obsides de Ast qui erant in Ianua, dati fuerunt dicto Wilielmo Embriaco, ut eos custodiret pro communi Ianue, et quod easdem comoditates et axvelationes eis posset facere que sibi et aliis secum captis fierent et fiebant, et quod de posse communis Ianue non deberent exire, quousque de expensis et dampnis dicto Wilielmo Embriaco et aliis secum captis foret integre satisfactum. Quare Astenses ita fecerunt, quod dictus Wilielmus Embriacus et filius et iudex eius et ambaxatores de Alba deliberati fuerunt, et quod expense quas in carcere fecerant, fuerunt eis integre restitute ad voluntatem ipsorum.

Dum autem eodem anno et in precedenti plures Romani et plures homines de regno Sychie et de Monte-Pesulano et de aliis partibus cum litteris Ianuam accessissent, et de rapina quam dicebant factam eis per Durantum de Portu Venere et per Recuperum et alios eorum complices, graviter conquererentur; et per maleficia que fiebant et per eos pyratas per diversas mundi partes diffamarentur ab illis qui rei veritatem nesciebant, cives Ianue et commune: ex decreto consilii fuit in portu Ianue galea una optime armata causa capiendi ipsos cursales, et causa maris custodiam faciendi. Et comitus ipsius galee fuit vir nobilis Ansaldus Bufferius, qui negocium ipsum cum tanta cura et sollicitudine procuravit, quod sagitteam dicti Duranti et ipsum Durantum, et Wilielmum^b et Recuperum de Portu Venere et quam plures ex complicibus eorundem pyratarum viriliter cepit, et eos duxit Ianuam cum dicta sagittea, ipsos que in virtutem communis Ianue consignavit; qui omnes fuerunt in compedibus positi et in carcere. Et quadam die dominica in festivitate sanctorum Nazarii et Celsi dictus dominus Spinus condempnavit malefactores predictos, pronuncians quod Durantus et Recuperus de Portu Venere et Wilielmus de Vintimilio deberent in furcis suspendi; et alii qui non erant capitanei nec in tanta culpa, deberent dextris manibus mutilari. Et quia fratres minores et predicatorum et domine sive mulieres Ianue hoc perseuserant, videntes quod dictus dominus Spinus dictos malefactores volebat dimittere impunitos, nec etiam ad instantiam domini Ianuensis archiepiscopi, multorum abbatum, et capituli clericorum Ianue, et quam plurimum religiosarum personarum, vellet terminum unius diei suspendere, set dicta die dominica in festivitate dictorum martirum predictos punire: congregato parlamento

55 a) offenderet I. b) ita restum, et Recuperum Wilielmum I. 2.

1230. ante ecclesiam sancti Laurentii, et condempnatis malefactoribus supradictis, tanta multi-
 tudo dominarum et mulierum civitatis Ianue convenit in ecclesiam et circa ecclesiam
 sancti Laurentii et ad domum in qua erant incarcerati predicti, quod de ipsa domo non
 poterant extrahi. Et cum milites domini Spini et octo nobiles et guardatores vellet ipsos
 malefactores de domo in qua erant extrahere et^a ad supplicium ducere, mulieres cepe-
 runt proicere lapides et impellere guardatores. Quare dicta potestas hoc audito cepe-
 quod homines a parlamento non irent, et ipse cepit ire ad domum in qua erant predicti, et
 currendo huc et illuc terrebat mulieres predictas. Et dum curreret, equus transportavit
 eum, et quando fuit super lapidibus unius ex hostiis dicte ecclesie, cecidit equus sub ipso
 domino Spino; et sicut Deo placuit, ipse dominus Spinus cadendo sibi crus fregit, et inde
 fuit in domum in qua morabatur adductus, et medici Ianue ipsum optime ligaverunt. Postea
 venerunt medici de Mediolano, et cum nondum^b crus solidatum esset, eum disligarunt,
 quod multum fuit eidem domino Spino nocivum. Postmodum mense Octubris dum iam
 quasi liberatus esset de crure, et letus esset et potestaciam civitatis Esyne ylariter rece-
 pisset et eam iurasset, et eodem sero letanter cenasset cum familia sua, et de carnibus
 anseris comedisset, et intrasset cubiculum, occupatus fuit gravi egritudine, ita quod taliter
 constipatum est guttur eius, quod non poterat excreare sive sputum emittere. Et ita, sicut
 Domino placuit, quadam die sabbati viam carnis egressus est universe, et sequenti die do-
 minica fuit apud ecclesiam fratrum predicatorum honorifice tumulatus. Ut autem nichil de
 contingentibus obmittatur, non fuit visum pretermittere, qualiter dum Recuperus de Portu
 Venere et Wilielmus de Vintimilio ducerentur ad furcas, personas suas Deo et beato Ioh-
 anni recommendaverunt; qui ambo dum fuissent suspensi, et dudum suspensi stetissent,
 interventu beati Iohannis mori non potuerunt in furcis, licet Durantus de Portu Venere et
 Rubeus de Molinello, qui cum predictis eadem hora suspensi fuerant, iam dudum anortui
 essent. Quare hoc viso miraculo, unus ex iudicibus domini Spini et unus ex octo nobilibus
 qui de mandato domini potestatis iverant ad dictorum malefactorum supplicium fieri faci-
 endum, Ianuam festinanter venerunt, et dicte potestati hoc miraculum nunciarunt. Et po-
 testas precepit, quod ambo Ianuam ducerentur, et eadem die celebrato super hoc consilio,
 dimissi sunt ambo interventu Dei et beati Iohannis.

Post obitum quidem dicti domini Spini fuit in regimine civitatis Ianue usque ad com-
 plementum ipsius anni, videlicet usque festum purificationis, vir nobilis et providus miles
 dominus Rodulfus de Villa, qui iudices eosdem et octo nobiles et scribas communis et offi-
 ciales habuit et retinuit quos dictus dominus Spinus habebat; et civitatem ac cives Ianue
 interius et exterius in pace ac tranquillitate et bono statu usque in finem sui regiminis con-
 servavit et rexit, et legaliter se habuit ac constanter. Et dominus Ricardus de Villa iudex
 et curialis miles dictum dominum Rodulfum associavit, et cum ipso stetit laudabiliter et
 decenter^c.

1231. Anno nativitatis dominice 1231, indictione 3. fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis
 et egregius ylaris et curialis miles, dominus Ugolinus Rubeus de Parma, et cum ipso iu-
 dices duo, videlicet dominus Guido capitaneus et dominus Tursellinus. Eius milites fuerunt
 dominus Andreas de Ripalta et dominus Botexanus. Octo nobiles pro introitibus com-
 munis recipiendis et expendendis fuerunt Wilielmus Ugonis Embriaci, Rubeus de Volta,
 Iordanus Richerius, Iohannes Guercius, Symon de Camilla, Fredericus^d Grillus, Tho-
 mas Spinula et Iacobus Picamilium. Consules placitorum Enricus de Bonvicino; in
 palatio civitatis Bergundius Pugnus de Alba, in palatio de medio Albertus Nocardus, in
 palatio de burgo consul civium et foritanorum fuit Arthonus^e e Runcho. Scribe comunis
 fuerunt Bonusvassallus Caligepallii, magister Bartholomeus, adius et Obertus, Vassallus
 Gallus et Ambrosius.

Ipsa quippe anno mense Martio redditum fuit castrum Capriate comuni Ianue, et fue-
 runt constituti castellani ad custodiam ipsius castri viri nobiles Symon Ventus et Wilielmus
 Bulboninus. Eodem anno redeuntibus navibus Ianuensibus de partibus ultramarinis mense
 Iulio, maximum consilium fuit in Ianua celebratum, in quo recitatum fuit, quod dominus
 imperator miserat mense Februario proxime preterito galeam unam ad partes ultramarinis

a) et ad s. d. in margine eadem manu supplota 1.

b) nondum 1.

c) hinc iterum manus prior parva recurrit 1.

d) Fredicus 1.

et in ipsa galea miserat litteras suas suo baiulo in ultramarinis partibus constituto, conti-
nentes quod ab hominibus Ianue et de districtu dicitur cathene acciperet, videlicet de-
cenum, sicut ab aliis hominibus qui exinde privilegiati non erant. Qui baiulus ipsum decenum
a Ianuensibus extorquere volebat, secundum quod sibi iniunctum fuerat, sed Ianuenses
ipsum decenum dare noluerunt, et tantam habuerunt cautelam quod nichil inde solverunt;
quia cum Ianuenses in ipsis partibus essent fortes et ius suum vellent defendere, dictus
baiulus volens evitare scandalum, cessavit ipsum decenum a Ianuensibus extorquere. Eo-
dem anno cum quidam esset in Yspania qui se Miramamoninum faciebat, et qui apud Mur-
ciam et Deniam⁴² plures ceperat et detinuerat Ianuenses, quos contumeliose tractaverat et
tractabat, et qui Ianuenses ad fidantiam ipsius soldani cause negociandi illic accesserant;
et qui etiam soldanus resistebat Elimermemolim de Marrocho qui Septem tenebat, cui totam
terram quam tenebat auferre credebatur et dominium optinere sperabat; et qui soldanus di-
rexerat quendam fidelem suum nomine Augustinum cum stolio galearum ad offensionem
cuiusdam Caiti sive domini Septe, qui ibi erat pro Elimielmemorum^a, nec non ad offen-
sionem Ianuensium in illis partibus consistentium^b: comune Ianue recolens iniurias illatas
Ianuensibus atque dampna, volens etiam sibi ab iniuriis et gravaminibus et dampnis que
ex dicta armatione possent emergere precavere, continuo galeas decem et quatuor bar-
chetas armavit, et de omnibus necessariis eas optime premunivit ad reprimendam super-
biam Sarraceni predicti. Et die quinta intrante Iunio de portu Ianue omne felici moverunt,
et capitanei sive admirati galearum ipsarum fuerunt viri nobiles et clarissimi^c cives Ianue
Carbonus Malocellus et Nicholinus Spinula⁴³. Et cum ad civitatem Septe applicuissent,
valde honorati et decenter recepti fuerunt, et cum Elimermemolino Sybilie pacem honora-
bilem et conventionem laudabilem firmaverunt. Qui Elimermemolinus in signum pure di-
lectionis et pacis comuni Ianue bizantios octo miliaria^e destinavit, et insuper tantam pecu-
niam unde optimus equus ferratus^d compararetur et ex parte sua presentaretur comuni
Ianue cohoptus optimo panno aureo, et ferratus claponis⁴⁴ argenteis. Qui equus sive
destrarius emptus fuit et ductus per civitatem Ianue in signum memorie cum claponis ar-
genti et panno aureo cohoptus. Et circa finem mensis Augusti dicte galee reverse sunt
Ianue cum leticia et vigore. Ipso quippe anno destinati fuerunt legati duo, videlicet Nichola
Embriacus et Guido Policinus, ad partes Romanie in una galea bene armata causa loquendi
et firmandi pacem et conventionem cum Vathatio imperatore Romanie, et cum Michaelie
despoti Commiano; qui legati tempore potestatis predicti domni Ugolini non potuerunt re-
verti. Item eodem anno missi fuerunt missatici duo, videlicet Henricus Mulazana de Volta
et Paganus de Rodulfo, ad soldanum Alexandrie de Egipto causa firmandi pacem et con-
ventionem cum ipso, et iverunt multum honorifice in nave Ingonis Bonifacii de Volta, et
cum novercante maris et temporis qualitate transfretare non possent apud Bonifacium, cum
navibus aliis que iture erant ad partes Syrie yemarunt. Eodem quippe anno circa medium
mensem Septembris dominus imperator Fredericus^e ordinavit celebrare generalem curiam
apud Ravennam^f in festivitate omnium sanctorum, et misit litteras per diversas partes
fidelibus imperii, videlicet rectoribus civitatum et locorum, et aliis viris magnatibus, quod
associati, sicut deceret, ad ipsam curiam maturarent. Et receptis proinde litteris a pote-
state et comuni Ianue, dicta potestas maximum consilium celebravit, in quo legere^g fecit
ipsas litteras, quarum tenor hic erat:

Fridericus Dei gratia Romanorum imperator et semper augustus, Jerusalem et Siciliae rex, potestati totique comuni Ianue fidelibus suis, gratiam suam et bonam voluntatem. Dudum per litteras nostras vos fecisse recolimus plenius certiores, qualiter de consilio summi pontificis indiximus primo venturo mense Novembris in festo sanctorum omnium generalem curiam in Ravenna cum rege Alamannie, filio nostro, et universis imperii principibus vita comite sine defectu quolibet celebrandam, desiderio summo zelantes ad honorem Dei et imperialem gratiam, pacem universalem imperii reformare, disponere statum Italie prosperum et tranquillum, sedare

a) elimielmor. 1. b) coritentium 1. b') karissimi 1. 2. c) VIII. miliar 1; VIII. miliar 2. d) ferratus 1. ferrandus 2. e) in margine 1. II. alta manu additur. f) pro mense Novembria venturo inserit ed. g) lege 1. h) Fred. corr. Frid. 1.

42) Denia in litore Valenciae. 43) postea regni Siciliae ammiratus d. 15. m. Dec. a. 1239. Regest. Friderici apud Carcanum p. 292. W. 44) solcis.

1231. *discidia civitatum intus et extra ferventia, et inter vicinos populos omnem turbinem et odii fo-*
mitem amovere. Tempus idoneum esse confidimus, quo vestra et universalium omnium vota piis
monitis nostre mansuetudinis debeant convenire, ut tot incumbentibus dissensionum^a malis, que
passim et publice civitates et populos in desolationem impellunt, que intestina et plus quam civi-
lia bella movent, finis debitus imponatur. Nos enim cum omni serenitate cordis et corporis ad
ipsius celebritatem curie auctores pacis noveritis advenire, pro dispositione status imperii et dis-
ensionibus ammovendis cum consilio summi pontificis, assistentia principum, et nostrorum
provisione fidelium procedere proponentes. Quapropter universitati vestre sub debito fidelitatis,
quo nobis et imperio tenemini, firmiter precipiendo mandamus, quatinus eligatis de comuni
vestro viros industrios et peritos, quot et quales videritis expedire, una cum potestate vestra
mittendos ad Ravennensem curiam pretaxatam, qui veniant omnium vestrum auctoritate pro-
vidi consilii moderatione subfulti, qua sufficienter valeant nostris colloquiis et ordinationibus
interesse, prudentia et virtute conspicui, ut quod de promotione status imperii et tranquillitate
totius Ytalie fuerit per generale colloquium approbatum, pro parte sua et nostra sciant et pos-
sint diligenter implere.

Quibus litteris in dicto consilio lectis, fuit de voluntate consilii, quod potestas ad ipsam curiam cum sex de nobilibus civibus Ianue et cum duobus de iudicibus Ianue et cum uno de suis scribis ad ipsam curiam accederet honorabiliter et decenter. Quare potestas elegit, et fuerunt infrascripti, Rubeus de Volta, Rubaldus Albericus, Iohannes Guertius, Almerius^b Panzanus, Tedisius de Flesco, Ansaldus de Mari, Ansaldus de Nigro et Iohannes²⁰ Spinula. Iudices fuerunt Ugo cancellarius, Wilhelmus Pictavinus; scribe fuit magister Bartolomeus. Sed quia Lombardi^c domino imperatori erant contrarii et inobedientes, non permiserunt principes Alamanniæ pertransire nec ad ipsam curiam Ravennam accedere, et suspensa est curia usque prope natale Domini, cum in festo sanctorum omnium propter eorum absentiam celebrari non posset. Et tunc dicta potestas ad domini imperatoris curiam²⁵ cum predictis accessit. Et in ipsa curia steterunt et fuerunt tam honorifice tam decenter, quod nulla potestas alia nullaque comunitas potestati potuerunt et ambaxatoribus Ianue comparari. Principes vero de Alamanniæ qui erant in ipsa curia, occulte venerant ad tapinum⁴⁵ propter metum et insidias Lombardorum. Quadam vero die in maiori ecclesia Ravenne, que dicitur Sancta Resurrectio, in plena curia ibidem per dominum imperatorem et principes³⁰ Theotonicos et Latinos sollempniter celebrata, dictus dominus imperator statuit et precepit sub pena fidelitatis et iurisdictionis, quod aliqua civitas sive locus de fidelitate imperii, non eligerent nec reciperent nec retinerent aliquem in rectorem vel potestatem vel in officialem de illa parte Lombardiæ que contraria erat et rebellis domino imperatori⁴⁰. Quo audito potestas et ambaxatores stupefacti sunt et ad dominum imperatorem accesserunt; et dum ex³⁵ cusare vellent comune Ianue, dominus imperator nichil permisit eis dicere, quousque dictum ordinamentum, quod fecerat, exposuit; et circa ipsam materiam verba plurima inductiva et pondus habentia propalavit, et plurima dedit exempla. Finitis vero sermonibus eius dicta potestas de voluntate ambaxatorum surrexit, et sicut melius potuit, comune Ianue excusavit dicens et allegans, qualiter dominus Paganus de Petrasancta electus fuerat circa⁴⁰ principium mensis Septembris, antequam alia mentio esset de curia ipsius, et antequam misisset litteras suas comuni Ianue, et antequam insonaret vel rumor aliquis esset, quod exercitum facere vellet, vel aliquo modo procedere contra ipsos Lombardos, et antequam in baunum aliquod posuisset ipsos Lombardos. Quia si comune Ianue intellexisset, quod ea deberent fieri que facta sunt, et quod ipsi domino imperatori debuisset displicere^d et gravis⁴⁵ esse electio que facta fuerat de dicto domino Pagano, nullatenus facta esset; set ex quo facta erat, non posset cum honore et salvamento comunis Ianue retractari, quoniam omnes et singuli Ianuenses tenebantur speciali capitulo et vinculo iuramenti habere et tenere dictum dominum Paganum, ex quo electus erat per illos qui breviam habuerunt et bailliam eligendi, in potestatem et rectorem pro anno venturo; set finito ipso anno comune Ianue⁵⁰ non faceret aliquod regimen, quod crederent debere posse displicere^d ipsi domino impe-

a) disensionem f. b) A. P. alio atramento inserta f. c) vocem inseruit; lacuna patet f. d) displicere f.

45) Videtur esse consilium, dum locus ubi celebrabatur tapetibus coopertus erat; quo modo et voces Mantuae Lombardorum societas renovata erat. W. rota et scacarium pro curia ibi habita usurpari

ratori; allegando etiam, qualiter dicta electio non fuerat facta ad vocem, set ad breviam sive sortem. Quare potestas et ambaxiatores supplicabant ipsi domino imperatori, quod sibi grave non esset, si comune Ianuae contra id quod iuraverat non veniret. In reversione quidem quam predicta potestas et ambaxiatores fecerant Ianuam a dicta curia, celebravit consilium super his que dominus imperator ordinaverat et preceperat et ore proprio dixerat super predicto negotio. Et cum quidam ex adverso nolent quod mitteretur pro ipsa potestate, maximus tumultus fuit et maximus rumor in civitate Ianue; et quam plures ex illis qui nolebant quod mitteretur pro potestate electa, se armaverunt et amicos suos armari fecerunt, et se congregaverunt quadam die quando celebrabatur consilium ad palacium domini archiepiscopi. Set postquam fuit firmatum per consilium, quod mitteretur pro potestate electa, cessavit rumor et tumultus, et omnia in tranquillo fuerunt; et dictus dominus Ugolinus Rubeus, secundum quod de voluntate fuit consilii, misit personas speciales Mediolanum pro potestate electa ducenda Ianuam. Interea quidam nuncius domini imperatoris venit Ianuam, qui vocatur Iohannes de Regio, et est sive erat de iudicibus curie domini imperatoris, et petiit consilium; et in ipso consilio fecit legi litteras, quas ex parte domini imperatoris presentaverat potestati Ianue. In quibus litteris inter cetera continebatur preceptum et ordinamentum, quod ipse fecerat apud Ravennam super facto potestatum et officialium non habendorum de parte Lombardorum qui contrarii domino imperatori existunt. Et post recitationem ipsarum litterarum dictus nuncius ex parte domini imperatoris exposuit ordinamentum quod fecit dominus imperator, et multa pulcra verba dixit in ipso consilio; et dictus dominus Ugolinus comune Ianue, sicut melius potuit, excusavit. Qui dominus Ugolinus Rubeus post tempus sui regiminis, pro facto syndicationis stetit in Ianua laudabiliter honorifice ac decenter per dies 15, et a multis de civibus Ianue fuit multipliciter honoratus et associatus honorifice in regressu.

25 Anno domine nativitatis 1232, indictione 4. fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis et magnificus civis Mediolanensis dominus Paganus de Petrasancta, miles facundus dives facieque iucundus, et cum ipso iudices duo providi et discreti, videlicet dominus Matheus de Curte nova et dominus Iohannes de Gallerate. Milites vero sive socii dicte potestatis fuerunt dominus Petrasancta et dominus Albertus de Modoetia. Scribe vero communis fuerunt Bonusvassallus Caligepallii et magister Bartolomeus, Madius et Obertus de Langasco, Ambrosius et Vassallus Gallus. Octo vero nobiles pro introitibus communis recipiendis et expendendis fuerunt Baalardus de Pallo, Porchetus Streiaporcus, Ansaldus Bolletus, Bonifacius Panzanus, Obertus Aurie, Bonusvassallus^b Sardena, Grimaldus Grimaldi et Iacobus Guisulfi. Consules placitorum fuerunt in palatio civitatis dominus Thomaxinus de Parvopilo, eius scribe fuerunt Enricus de Bisanne et Phylippus Cintracus; in palatio de medio Paganus de Alba, eius scribe magister Urso et Obertus de Cerreto; in palatio burgi Egidius Turselli, eius scribe fuerunt Ricobonus Coxanus et Iacobus Isebardi; in palatio foritanorum Ardigus de Comitibus, eius scribe fuerunt Nicholusus de Clavaro et Gandulfus de Sexto.

40 Ipso quidem anno cum dominus imperator, intelligeret, quod dominus Paganus de Petrasancta contra suam prohibitionem receptus esset ad regimen civitatis Ianue, misit litteras suas in regnum, quod Ianuenses ubique caperentur in personis et rebus; et sic factum est. Hoc audito fuit maximum consilium celebratum, et de voluntate consilii fuit, quod ambaxiatores duo mitterentur ad partes Lombardie causa inquirendi voluntatem Lombardorum, et illuc destinati fuerunt Wilielmus Niger Embriacus et Conradus de Castro. Et quia magna quantitas consilii, licet non maior pars, dixerat, quod ambaxiatores mitterentur ad dominum imperatorem, dicta potestas ad inductionem quorundam secreto misit ad dominum imperatorem quendam clericum, videlicet dominum Nicholam Lercarium canonicum Sancte Marie de Vineis, et fuit ei ordinatum, quod in curia domini imperatoris ultra dies octo non staret. Quare nichil fecit in curia domini imperatoris. Et sic tota civitas interius et exterius posita est in maximo turbine et errore, et quidam fovebant partem imperii, et quidam alii volebant confederationem facere cum illa societate Lombardorum que contraria est et rebellis domino imperatori. Cum autem propter ea que acciderant in regno misse fuissent ad partes Tunesi galee quinque pro custodia et salvamento lignorum et hominum Ianue, in

55 a) ita corrigo; spirituales 1. 2. ed. vitio librariorum. b) fol. 150 prima pagina una columna expleta est 1.

1232. quibus fuit capitaneus Wilielmus Nichole Malloni, et insonisset in ipsis partibus quod imperator miserat in Acon^a suo mariscalco, quod omnes Ianuenses qui erant in partibus Tunesi caperentur^b, ipsas galeas et naves duas bene guarritas ad partes ultramarinas miserunt in subsidium et ad defensionem nostrorum. Et postquam ipse rumor insonuit in Ianua, de voluntate consilii armate fuerunt galee decem et naves due in Ianua, et misse fuerunt ad partes ultramarinas; et earum capitanei sive admirati fuerunt Ansaldo Boletus et Bonifacius Panzanus. Et moverunt predictae galee decem die 11. Augusti, et antequam dicte galee decem ad partes ultramarinas accederent^c, mariscalcus imperatoris et milites sui fuerant discumfiti in campo, et fere omnes mortui atque capti. Qui marescalcus cum paucis militibus fugiendo se reduxit apud Tyrum. Postquam vero nostre galee et naves applicuerunt apud Achcon, habuerunt totum mare in sua virtute, et stolum imperatoris non audebat stare in mari. Rebus autem ita se hinc inde habentibus, dominus imperator suis volens casibus providere, misit ambaxatores duos Ianuam, quorum unus vocabatur Leo Manzinus et alius Tadeus de Suexa, qui in consilio congregato porrexerunt quasdam litteras ex parte domini imperatoris, quarum tenor hic est: 15

Fredericus Dei gratia Romanorum imperator et semper augustus, Ierusalem et Syclie rex, consilio totique communi Ianue fidelibus suis gratiam suam et bonam voluntatem. Qualiter fortunato exercitui nostro successerit in partibus transmarinis, quam felicem victoriam prostratis hostibus fuerint assecuti^d, longe lateque celebris iam fama vulgavit, ut plene gaudere valeant, qui nostris successibus colletantur. Nos autem, qui ad nostri fideles imperii, etsi quando eorum prouocemur^e offensa, non obliviscimur misereri, mittimus illuc Manzinum magne curie nostre et Barensium iudicem, et iudicem Tadeum de Suexa fideles nostros, universitati vestre mandantes, quatenus ea que vobis ex parte nostra proponunt, indubitanter et firmiter credere debeatis, Data Melfie 18. Iulii, quinta indictione^f. 20

Porrectis itaque dictis litteris et perlectis, post multas hinc inde verborum effusiones dixerunt, quod si per comune Ianue mitterentur ambaxatores decentes ad dominum imperatorem, qui peterent personas et res Ianuensium detentas in regno, quod dominus imperator ipsos Ianuenses cum rebus suis faceret expediri. Quare fuit de voluntate consilii, quod ambaxatores ad dominum imperatorem propterea mitterentur. Unde fuerunt electi viri nobiles Montanarius de Marino et Picamilius. Qui ambo ierunt, et bene ab imperatore recepti fuerunt; et sicut petierunt, habuerunt litteras ad quascumque partes regni voluerunt mittendas ex parte imperatoris, quod persone Ianuensium et res dimitti et deliberari deberent; et sic Ianuam reversi sunt, et ex parte domini imperatoris comuni Ianue litteras adduxerunt, quarum tenor hic est:

Fredericus Dei gratia Romanorum imperator et semper augustus, Ierusalem et Syclie rex, consilio totique communi^g Ianue fidelibus suis gratiam suam et bonam voluntatem. Recepti excellentia^h nostra benigne nuncios vestros, quos cum vestris litteris ad nostram presentiam destinastis, et tam ea que coram nobis ex parte vestra proposuerunt oretenus, quam que littere continebant, intelleximus diligenter. Sane licet quedam fuerint attentata per vos, in quibus nostra serenitas vix potuitⁱ non offendi; nos tamen imperialem mansuetudinem ad subditos nostros exercere volentes, nec dedignantem iustitiam cum clementia moderari, Ianuenses qui custodiebantur in regno nostro, et res eorum que capte fuerant, liberari et restitui iussimus. Ita quod de offensis precedentibus taliter culmini nostro satisfacere studeatis, ut sicut^k commissa preterita per satisfactionem debitam duxeritis redimenda, sic celsitudinem nostram placabilem de bono in melius cum favore gratie sentiatis; scituri nuncios nostros illuc e vestigio accessuros, ut de proposito et benigna intentione nostra potiore confidentiam assumatis, intendentes maiestati nostre placere per obsequium futurum, quemadmodum et hactenus displicuisse noscimini per offensam: ut si quis predecessorum nostrorum propter vestra servicia vobis recolitur favorabilis extitisse, nos mereamini nedum favorabiles set liberales vestris servitiis persentire; istud pre oculis potissimum habituri, quod maior et favorabilior nostra sequetur benignitas, quam aliquorum potuerit temeritas precessisse. Dat. Foggie et cetera^l. 35

a) in A. addit in margine 1. b) ita suppleri; vox deest 1. 2.; expellerentur ed. c) deest 1. 2. d) prouocetur 1. e) deest 1. f) excellentia 1. g) hinc fol. 150^a duas iterum columnae incipiunt 1. h) s. per c. 1.

47) d. 3. m. Maii apud casale Imberti. W. 48) Ita- 15. m. Iunii gravissima clade afflictum esse. W. que neque Friderico neque Ianuensibus tunc notum fuisse videtur, mareschalcum imperatoris Richardum Filangerium in insula Cypro apud Nicosiam d. 49) Cum imperator m. Sept. Melfiae et Foggiae moratus sit, tunc fortasse hae litterae scriptae sunt. W. 55

In eodem quidem anno mense Iunii dum predicta potestas habita inde licentia a consilio pro negotiis suis iret Mediolanum, et secum irent Guarnerius iudex et Lanfrancus filius Grimaldi, et iam essent inter Viqueriam et Papiam, capti fuerunt et detenti per Rolandum Georgium de Papia, et contumeliose tractati. Tamen eos postea dimiserunt abire, nec ipsos ausi sunt diutius detinere. Eodem quidem mense Iunii homines Alexandriae, secuti motum furoris sui, armata manu Capriatam venerunt, et segetes et alia que inveniunt circa Capriatam devastarunt, non contenti de aliis iniuriis factis in negotiis Capriate. Eodem anno Aalix regina Cipri intravit civitatem Ianue⁵⁰, et in eadem potestata mense Ianuarii de Ianua recessit. Eodem anno cum Ottobonus Helye in quadam nave veniret Ianuam cum Iacobo Grillo de Campo, et quedam verba secum habuissent, post ipsa verba ita, dum esset in pelago, disparuit, quod nec in nave nec alibi postea potuit inveniri. Quare dictus Iacobus inculpatus fuit et accusatus de morte ipsius Ottoboni; et habitis inde presumptionibus, pronunciatum fuit per dictam potestatem, quod inde se defenderet per duellum. Quare campioni electi fuerunt per partes, et ordinatum est quod pugna fieret in Sarzano; et unus campionum qui defendebat dictum Iacobum, qui vocabatur Pestellus de Cumis, subcubuit et superatus fuit sive victus ab alio campione, qui vocabatur Cacia de Florentia; et sic eadem die dicta potestas fecit decapitari dictum Iacobum in littore Sarzani; et factum fuit dictum duellum die Veneris tercia Decembris. Postea eodem anno die 10. Decembris Sorleonus Piper et Suzo frater eius ambo vulnerati fuerunt graviter, et inde fuit culpatus Enrigetus Embronus filius quondam Rubaldi Embroni, et propterea forestatus fuit et in bannum positus.

Anno dominice nativitatis 1233, indictione 5. fuit in regimine civitatis Ianue dominus Pegolottus Ugutionis de Gerardinis de civitate Florentie. Iudices eius fuerunt dominus Altovittus et dominus Bonavia; milites eius dominus Aldibaldus et dominus Ardimannus; octo nobiles pro introitibus communis Ianue recipiendis et expendendis fuerunt Obertus de Volta, Wilielmus Ventus, Ansaldus de Nigro, Lanfrancus Malocellus, Obertus Ususmaris, Enricus Domusculte, Lanfrancus Advocatus et Iacobus Gattusluxius; scribe communis fuerunt Bonusvassallus Caligepallii, magister Bartholomeus, Madius et Obertus de Langascho, Vassallus Gallus et Ambrosius; consules de iustitia in palatio civitatis Albertus Morescus de Placentia, eius scribe Enricus de Bissanne et Phylippus Cintracus; in palatio de medio Ruffinus de Cavatio de Laude, eius scribe magister Urso et Obertus; in palatio burgi Gottifredus Storarius, eius scribe Richobonus Coxanus et Iacobus Auricula; in palatio civium et foritanorum Inguiffredus quondam Gonelle de Lucha, eius scribe Nicholaus de Clavaro et Gandulfus de Sexto.

Ipsa quippe anno cum gravis discordia esset inter homines civitatis Luchanae, et intestina bella ibi essent, fuerunt illuc missi viri nobiles Symon Ventus et Iohannes Streiaporchus, qui sicut viri providi et discreti tamdiu ibi steterunt, quod ipsos ad tranquillitatem et concordiam deduxerunt. Item eodem anno fuerunt legati duo sive ambaxatores missi ad dominum papam, videlicet Iohannes Piper et Nichola Guisulfi, causa impetrandi privilegium, quod canonici Ianuenses non eligant canonicos nisi de civitate Ianue salva auctoritate domini pape, et inde litteras impetrarunt. Eodem anno Iacobus de Marjino missus fuit legatus apud Septam. Eodem anno ambo admirati, videlicet Ansaldus Bolletus et Boniffatius Panzanus, qui anno precedenti tempore domini Pagani de Petrasancta missi fuerant cum stolio galearum decem ad partes ultramarinas, reversi sunt Ianuam. Eodem anno missi fuerunt ambaxatores duo ad ducem Venetie, videlicet dominus Deutesalve de Platealonga et Succius Piper, et magister Bartolomeus scriba cum eis. Eodem anno legati duo, videlicet Enricus de Molazana de Volta et Paganus Rodulfi, qui missi fuerunt tempore domini Ugolini Rubei de Parma ad soldanum Egypti, reversi sunt Ianuam. Eodem anno cum rustici vallis Unelie et rustici de valle Arozie coniurationem fecissent, et suis dominis, videlicet episcopo Albingane et marchionibus de Cravexana, inobedientes essent,

a) bis scriptum 1. b) hic 1 1/2 columnae patent; deinde alia scriptura minuta sed longiore pergitur 1. c) de c. addit alia manus in margine 1.

50) Quae regina forte filii sui regis Henrici privilegium d. Famagustee d. 10. m. Iun. a. 1232 Ianuensibus donatum (Lib. iur. I, 899) secum tulit. W.

1233. dictus episcopus et marchiones, videlicet Taliaferus et domina Mabilia uxor quondam
 Ottonis de Cravexanna, Ianuam accesserunt, et in tantum per se et suos propinquos et
 amicos laboraverunt et fecerunt, quod dicta potestas pro communi Ianue conventionem fecit
 cum Taliaferro, et quod destinati fuerunt in Riperiam pro ipsis negotiis contra rusticos de
 Iura viri nobiles Conradus de Castro, Wilielmus Ventus et Manuhel Aurie; quibus data
 fuit potestas procedendi contra ipsos rusticos de Iura secundum quod expedire viderent.
 Qui homines de Riperia congregaverunt contra rusticos supradictos, et licet non multi es-
 sent, duos fecerunt exercitus, et se in duabus partibus dividerunt. Rustici autem de dicta
 Iura omnes simul iverunt ad unum de dictis exercitibus, cui exercitui preerat Conradus de
 Castro, et ipsum Conradum et exercitum qui secum erat converterunt in fugam. Postmo-
 dum dicti rustici sine dilatione ad alium exercitum, cui preerant Wilielmus Ventus et Ma-
 nuhel Aurie, accesserunt, et similiter ipsum exercitum converterunt in fugam; et sic dicti
 rustici accensi spiritu stultitie et furoris, ceperunt expugnare castra de partibus Albingane
 et quedam alia pertinentia communi Ianue; et quedam ex ipsis castris ceperunt et quedam
 ex ipsis destruxerunt, et quedam alia loca devastarunt, et de melioribus civibus Ianue Vin-
 timilli et Saone nequiter occiderunt, et die noctuque malefacere non cessarunt usque in
 finem regiminis potestatis predictae.

1234. Anno dominice nativitatibus 1234, indictione 6. fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis
 civis Cumarum, dominus Remedius Ruscha. Iudices eius fuerunt dominus Wilielmus de
 Guillenzono et dominus Anselmus de Porta Monastili; milites eius fuerunt Wilielmus de
 Viola et Iacobus de Casanova; octo nobiles constituti ad introitus communis recipiendos
 et expendendos^b fuerunt Iacobus Mallonus, Wilielmus Sardena, Ginatha Cavarunchus, Ugo
 de Marino, Manuhel Aurie, Fredericus Grillus, Lanfrancus Spinula et Matheus Zebba;
 scribe communis Ianue fuerunt Bonusvassallus Caligepalii, magister Bartholomeus^c, Ma-
 dius et Obertus, Vassallus Gallus et Ambrosius. Consules de iustitia fuerunt: in palatio
 civitatis Ianue Iohannes Amiglerius de Placentia, eius scribe Enricus de Bissanne et Filip-
 pus Cintracus; in palatio de medio Rambertinus de Tebaldis de Bononia, eius scribe ma-
 gister Ursso et Obertus; in palatio burgi Ubertinus de Pegoloto, eius scribe Richobonus
 Coxanus et Iacobus Issembardi; in palatio civium et foritanorum Guiffredus de Laude, eius
 scribe Nicholaus de Clavaro et Gandulfus de Sexto.

Ipsa quippe anno cum dominus Pegolotus potestas anni preteriti fuisset condempnatus
 per Ugonem Ferrarium, Andream de Carmadino, Obertum Aurie et Rubaldum Anivignum
 syndicatores communis in quandam pecunie quantitatem, et eam solvere nollet, propterea
 quia dicebat ipsam pecuniam devenisse in commune, et quod eam reddere non debebat,
 fuit ei prohibitum ne de Ianua recederet, quousque ipsam condempnationem solutam ha-
 beret. Et ideo venerunt Ianuam ambaxatores Florentie et de Bononia, et etiam dominus Otto
 de Mandello de Mediolano causa petendi gratiam de dicta condempnatione; et cum non
 possent ipsam gratiam consequi nec habere, quidam ex nobilibus Ianue, qui se obligave-
 rant pro dicto domino Pegoloto, ipsam quantitatem solverunt pro ipso; et sic dictus do-
 minus Pegolotus recessit. Cum igitur rustici de valle Unelie et Arozie et de Iura, ipsorum
 malefacere et iniurari communi Ianue non cessarent, immo ad instigationem Bergondii
 Pugni potestatis eorum de die in diem accenderentur in peius; et castrum Petrelate infe-
 rioris cepissent, et castrum Rivernate similiter, et alia plurima mala hominibus districtus
 Ianue inferrent in personis et rebus: placuit generali consilio quod exercitus^d fieret contra
 eos, nisi usque ad certum terminum venissent ad mandatum communis Ianue. Et quia ve-
 nire ad terminum noluerunt, dominus Remedius Ruscha Ianuensis potestas auctoritate gene-
 ralis consilii, dato primitus vexillo mastro^e Sancti Georgii viro nobili Iohanni Stralerie, et
 datis quibusdam aliis vexillis militum et peditum hominibus per compagnas in ecclesia
 Mai. 28. sancti Laurentii in publico parlamento, quadam die dominica 28. Madii cum iudice suo do-
 mino Anselmo et cum ambobus suis militibus et suis servientibus, et cum aliquibus de no-
 bilibus civibus Ianue, facta pulsatione campanarum in ecclesia sancti Laurentii, in modum
 stremitis⁵¹ viriliter movit et exivit de Ianua, et apud Albinganam exercitum expectavit. Et

^a columna una vacat 1.

^b extorquendos 1. 2.

^c bartholomeus 1.

^d exercitum 1.

^e ita 1. recte,

id est principali; magno 2. magistratus ed.

51) i. q. stormus, Sturm, bellum.

die sabbati tercia Iunii in arena Albingane fecit maximum parlamentum, et dedit vexillum 1234
 militum quattuor compagnarum deversus civitatem viro nobili Petro Vento, et aliud vexil-
 lum militum quattuor compagnarum viro nobili Tedisio de Flisso. Et sequenti die potestas
 et totus exercitus inde moverunt, et per terram et mare iverunt ad plagiam Unelie et Portus
 5 Mauriti, et ibidem fixerunt temptoria. Et postea inde feliciter et viriliter moverunt, et iverunt
 usque ante castrum Bestagni; et statim ceperunt satis inprovidè expugnare antequam man-
 ducarent ipsum castrum; et antequam balistarii illuc venissent vel parati essent; et sic
 quam plures ex nostris ibi de lapidibus et quarellis⁵² vulnerati fuerunt. Et Oliverius Arnal- 52
 dus ibidem pugnando interfectus fuit. Et cum machine nondum facte essent nec alia neces-
 10 saria ad expugnandum dictum castrum, et homines ibi magagnarentur⁵³, potestas divisit
 prelium. Et die sequenti fecit fieri guastum et grates in maxima quantitate. Unde homines
 qui erant in ipso castro Bestagni, videntes quod se tueri non poterant, venerunt ad man-
 datum communis Ianue, et postea omnes alii rustici de Iura, qui erant in Aquaroni et in
 Scortegabecho et in aliis locis utriusque vallis, scilicet vallis Unelie et vallis Arozie, vene-
 15 runt ad mandatum communis Ianue. Postea potestas auctoritate consilii munivit castrum
 Bestagni et castrum Aquaroni et Scortegabechi, et constituit potestatem Ericum Rubicum
 de Volta in Unelia et in tota ipsa valle Unelie, et fecit muniri in valle Arozie castrum Teuchi,
 et postea Ianuam reversus est cum magna gloria et triumpho.

Eodem quippe anno in festivitate sancti Bartholomei apostoli insonnerunt rumores de
 20 partibus Septe, quod Calcurini cruce signati cum maximo exercitu venerunt ad obsidionem
 Septe causa capiendi locum ipsum et homines. Ianuenses vero qui erant in partibus ipsis
 cum multis navibus et cum maxima quantitate bizantiorum mercium atque rerum, timore
 commoti sunt. Timebant enim amissionem personarum et rerum, si terra ipsa caperetur
 per predictos Calcurinos. Item timebant pugnare contra christianos cruce signatos. Set
 25 quia ipsi Calcurini iam ceperant apud Cadesum⁵⁴ et in strictu⁵⁵ quasdam naves Ianuensium
 et quosdam ex hominibus Ianue, videlicet Wilielmum de Nigrone et Balduinum Spionum,
 Ianuenses qui erant apud Septam munierunt 10 de maioribus et melioribus navibus causa
 eundi eis obviam. Set ipsi Calcurini bona verba habuerunt, et redderunt dictum Wiliel-
 mum de Nigrone et alios Ianuenses quos habebant; et sic Ianuenses stabant ab una
 30 parte; et tandem ipsi Calcurini se posuerunt supra ventum, et posuerunt ignem in una
 parva navi veteri quam habebant et quam ceperant, et eam impellebant super navibus
 et lignis Ianuensium, ut eas comburerent. Nostri autem videntes quod ab igne non
 poterant se tueri, dimittentes res et omnia que habebant in Septa, et dimittentes etiam
 quam plures Ianuenses qui erant in Septa, venerunt Malicam⁵⁶ cum ipsis navibus de-
 35 cem. Calcurini vero ceperunt quemdem buzium navem honestum, paratam venire Ia-
 nuam, et alia ligna que erant in ipsis partibus igne cremarunt. Ianuenses vero de dictis
 navibus decem apud Malicam consilium celebrarunt, et fuit de consilio et voluntate ipso-
 rum munire bene duas naves, et in eis remisertunt homines 600 bene munitos Septam ad
 40 deffensionem ipsius terre et rerum. Que due naves applicuerunt apud Gumeriam, loco ubi
 dicitur Tarffonoli. Et exinde ipsi homines iverunt Septam per terram. Quattuor vero ex
 dictis navibus decem venerunt Ianuam, et alie et predictae due naves iverunt Tunesim. Do-
 minus vero Remedius Ianue potestas, receptis litteris a soldano Septe quod mitteretur sibi
 succursus, et ipse faceret medietatem expensarum et etiam amplius ad voluntatem pote-
 statis et communis Ianue, auctoritate consilii misit illuc galeas 18 et illas quattuor naves
 45 ex dictis navibus 10, que Ianuam venerant causa portandi victualia et cetera necessaria ipsis
 navibus et galeis. Primitus iverunt galee quattuor, quibus constitutus fuit capitaneus do-
 minus Lanfrancus Spinula, postea iverunt galee decem, quibus constitutus fuit capitaneus
 vir nobilis Ottobonus de Camilla. Postea vero iverunt alie galee quattuor cum dictis quat-
 tuor navibus, quibus constitutus fuit capitaneus Ingo Boniffatii de Volta; et venditi fuerunt
 50 denarii 12 usque annos 10 in qualibet mina salis pro libris 18^b milibus, causa furniendi⁵⁷
 expensas predictarum navium et galearum. Cum autem dicti admirati sive capitanei

a) hic in imo margine manu alia quae infra annales a. 1267 et 1268 scripsit legitur: Nota quod hoc anno vel precedenti
 mense Decembris potestas Ianue fecit plura precepta et ordinaementa in homines vallis Unelie, prout continetur in cartu-
 latio magistri Bartholomei, et de his non reperitur aliquid in registro, et tamen . . . . . reliqua abscessa
 55 sunt 1. In libro iurium T. I. et II. nihil quod huc pertineat reperitur. b) XVIII. causa 1; XVIII. causa 2.

52) telis.

53) graviter vulnerarentur.

54) Gades.

55) freto Gaditans.

56) Malaga.

57) furnire, fournir.

1234. instarent et peterent a soldano Septe expensas quas promiserat, et restitutionem dampnorum que passi fuerant et eis data fuerant per Calcurinos: dictus soldanus timens potentiam Ianuensium, misit per barbaros; et cum quasi tota civitas Septe plena esset ipsis barbaris, quidam ex galeotis galearum devenerunt ad rixam cum quibusdam Sarracenis, et sic omnes clamaverunt ad arma. Et fuit prelium inceptum, et cucurrerunt Sarraceni ad fondicos, et posuerunt ignem in ipsis fundicis et domibus, et sic quam plures hinc inde mortui sunt et interfecti, et maxima quantitas rerum Ianuensium combusta est et deperdita*.

1235. Anno dominice nativitatis 1235, indictione 7. fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis et magnificus civis Bononiensis Petrus de Andalo. Eius iudices fuerunt dominus Merchadantus et dominus Iacobinus de Tebaldis. Milites vero eius fuerunt dominus Petrus de Guerroto et dominus Wilielmus. Octo vero nobiles constituti ad introitus communis Ianue recipiendos et expendendos fuerunt Iohannes Zakarias^b, Rubaldus Albericus, Conradus Porcellus, Iohannes Guercius, Obertus de Nigro, Wilielmus Baraterius, Nicholusus Grimaldi et Petrus Fallamonacha. Scribe vero communis Ianue fuerunt Bonusvassallus Caligepallii, magister Bartholomeus, Madius et Obertus de Langascho, Ambrosius et Vassallus Gallus. 15

Ipsa quippe anno cum soldanus Septe nuntios sive ambaxatores communis Ianue et Ianuenses qui erant apud Septam detineret in verbis, et eos diu duxisset et duceret per ambages, destinatus fuit illuc pro communi Ianue messaticus videlicet dominus Carbonus Malocellus, qui sicut vir providus et discretus, constitutus pluries coram dicto soldano Septe, secundum formam sibi datam bene ac sapienter proposuit et processit; et cum videret et perciperet, quod ipse soldanus nichil vel quasi nichil facere vellet de his que facere promiserat et debebat, de voluntate aliorum admiratorum et capitaneorum et consilii Ianuensium qui erant in ipsis partibus Septe, in sancto die Veneris dictum soldanum et homines suos viva voce viriliter diffidavit, et facta diffidatione, ipse et alii Ianuenses qui erant in terra, se in navibus et lignis Ianuensium colligerunt cum aliis, qui quasi omnes prescii dicte diffidationis que fieri debebat per dictum Carbonum, iam se recolligerant. Dictus autem Carbonus dum ab aliis admiratis auctoritate consilii Ianuensium qui erant apud Septam, destinatus fuisset in Sybiliam causa accipiendi et soldeandi milites et ducendi eos ad obsidionem Septe, sicut altissimo Domino placuit, de hac vita migravit.

Auditis autem rumoribus, qualiter nostri stabant et erant in obsidione Septe, misse ibi fuerunt galee quattuor bene armate in succursum nostrorum Ianuensium qui erant apud Septam, et omnia pro quibus miserunt, exceptis militibus eis de Ianua per commune Ianue missa fuerunt. Set si milites missi fuissent, Ianuenses qui erant in exercitu in terra, viriliter cum ipsis militibus descendissent, et civitatem Septe obsedissent per terram, et eam secundum quod ab omnibus videbatur, cepissent; sed quia milites eis non fuerunt transmissi, 35 construxerunt trabucchos duos in navibus duabus, et tenentes ipsam civitatem ad obsidionem per mare cum navibus magnis septuaginta et cum aliis navibus parvis triginta et cum galeis viginti et cum multis aliis lignis minutis, die noctuque cum trabucchis et aliis machinis ipsam civitatem expugnare non cessarunt. Postea vero in fine ivit Sucijs Piper messaticus pro communi Ianue, et iuxta formam tractatus quem portavit de Ianua fuit electus 40 alius capitaneus, videlicet Ugo Lercarius; qui ambo remanere debebant cum galeis decem et quadam navium quantitate, si concordium decens et honorabile fieri non posset. Tamen concordium cum honore maximo communis Ianue factum est, et sic omnes capitanei excepto domino Carbono cum omnibus galeis et quibusdam ex navibus Ianuam sunt reversi, et die Iovis 13. Decembris ad portum Ianue feliciter applicarunt. Quedam vero ex navibus 45 remanserunt apud Septam, et quedam aliae Tunesym et ad quasdam alias mundi partes diversas iverunt. Eodem anno factum fuit duellum in campo Sarzani, et unus ipsorum campionum qui vocabatur Oliverius, dum subtus staret prostratus viriliter ab alio campione et conculcatus teneretur et videretur devictus, sicut Domino placuit obtinuit, et campionem alium, qui erat desuper eum, strangulavit et interfecit iuxta illud Catonis 50 exemplum:

Victorem a victo superari sepe videmus.

Eodem quippe anno^c mense Decembris navis quedam magna Nichole Cigale et sociorum,

a) spatium unius columnae vacat; tum pergitur 1. b) socer Lanfranchi Spinulae addit ed. c) in margine navis flammis exusta depicta est 1.

que venerat de ultra mare honesta bombecio, et que nondum tota erat exhonera^{ta}; per ma- 1235.
 lam custodiam guardatorum dicte navis accensa fuit igne et combusta; tamen de bombecio
 quod erat in ipsa nave, maxima quantitas recuperata fuit. Ipso quidem anno electus fuit
 messaticus vir nobilis Wilielmus de Nigrono ad eundum pro communi Ianue ad regem Tunesys
 5 causa faciendi conventionem cum ipso rege; et movit de Ianua et ipsum iter arripuit, tamen
 novercante maris et temporis qualitate, navis in qua ipse ibat non potuit transfretare, set
 reversa est ad portum Dulfinum, et dictus messaticus reversus est Ianuam. In fine autem
 dicti regiminis die ultima Ianuarii vera crux reddita fuit per Ingonem de Grimaldo, qui eam
 acceperat a dicta potestate, in virtutem domini Ottonis Ianuensis archiepiscopi et capituli
 10 ecclesie Ianuensis, et inde sunt instrumenta *.

Anno nativitatis Domini 1236, indictione 8. fuit in regimine civitatis Ianuensis vir nobi- 1236.
 lis et magnificus civis Mediolanensis dominus Iacobus de Tertio; eius iudices Durantus
 de Marliate et Wilielmus de Grogonzola; eius milites Gamba de Mazate et Enricus de
 Tertio. Octo nobiles fuerunt Wilielmus Niger Embriacus, Ingo Bonifacii de Volta, Ober-
 15 tus de Cruce, Iacobus Malocellus, Gavinus Aurie, Lanfrancus de Mari, Nicolaus Spinula
 et Picamilius. Scribe comunis fuerunt Bonusvassallus Caligepallii et magister Bartholo-
 meus, Madius, Obertus Vassallus et Ambrosius. Ipso quippe anno Sorleonus Piper fuit
 legatus missus pro comuni Ianue ad soldanum Septe, et eodem anno reversus est ab ipsa
 legatione. Eodem anno dominus Fredericus Romanorum imperator, Ierusalem et Sicilie
 20 rex, cum quadam quantitate militum Teotonicorum per civitatem et partes Verone venit, Aug. 16.
 et multos burgos et multa loca de districtu Mantue destruxit; et veniens versus Cremonam,
 habuit Marchariam et Mosum sine aliquo prelio, quia illi qui tunc tenebant Marchariam,
 ipsam in virtutem domini imperatoris dederunt, et sicut dicitur et fama erat, a domino
 imperatore proinde magnam quantitatem pecunie habuerunt. Mediolanenses vero et
 25 Brixiani et alii Lombardi de societate ipsorum viriliter iverunt contra exercitum imperatoris,
 et stabant in campo in territorio Brixie. Cremonenses vero et alii de parte sua iverunt ob-
 viam imperatori; set quia aqua Lolii erat in medio, non poterant ire nec se coniungere
 imperatori, nec imperator ad eos. Tandem Cremonenses de nocte per quemdam pontem
 occulte sine strepitu ultra dictam aquam iverunt, et imperator cum exercitu suo se cum
 30 ipsis coniunxit; et pro hominibus Brixie remansit, quod prelium factum non fuit. Et sic
 imperator cum exercitu suo venit ad partes Cremonae, intendens ire Papiam. Set Placenti-
 ni, qui semper in arduis articulis et negociis providentiam habuerunt, ad suggestionem
 domini Iacobi Prenestini episcopi apostolice sedis legati, de invio sunt ad viam, de odio ad
 amorem, de discordia et dissensione ad concordiam et unionem deducti; et reiectis Con-
 35 rado Malaspina eorum potestate, et expulsis quibusdam ex civibus Placentie, qui sue non
 erant civitatis neque patrie amatores, per prudentiam et circumspectionem domini Rainerii
 Zini potestatis eorum, pro sua et societatis Lombardorum libertate se murum et clipeum
 opponere tempore tanti discriminis nullatenus timuerunt. Mediolanenses vero et ceteri de
 societate ipsorum apud civitatem Laudj et apud Placentiam et in campis castra metati sunt
 40 et fixerunt temptoria, causa prohibendi ne dominus imperator eundi Papiam suum deside-
 rium sive propositum adimpleret. Interea Azolinus de Romano, qui remanserat cum qua-
 dam quantitate militum in Marchia, tractavit proditionem Vicentie civitatis, et misit domino
 imperatori, quod illuc cum omni festinantia maturaret. Qui dominus imperator cum in
 partibus Placentie nichil posset proficere, nec se vellet periculis objectare, versus Vicen-
 45 tiam coepit dirigere gressus suos, gaudens quod habuerat versus Alamaniam materiam
 reddeundi. Et cum appropinquasset Vicentiam, partes que erant in civitate, sicut per-
 tractatum fuerat, preliari ceperunt, et introductus est exercitus imperatoris in ipsam civi-
 tatem, et sic capta est ipsa civitas et destructa. Qualiter autem mulieres ipsius civitatis
 50 virgines et vidue, coniugate nobiles et populares, pertractate fuerunt, non expedit propter
 tanti facinoris turpitudinem enarrare. Quo peracto dictus dominus imperator facta per-
 missione dicto Azolino de redeundo ad certum terminum in Lombardiam, in Alamaniam
 est reversus. Ipso quippe anno homines Mantue occulte quadam nocte ad dictum locum
 Marcharie, qui locus erat bene munitus de hominibus Cremonae et Parme, accesserunt, et

a) dimidia columna vacat 1.

1236. dum custodes dormirent, ceperunt expugnare ipsum locum, et ipsum et homines qui erant in ipso loco ceperunt, et multos ex eis occiderunt, et alios captos duxerunt Mantuam, et ipsum locum munierunt. Ipso quidem anno moneta Ianue ita fuit falsata, quod aliquis ipsos denarios nolebat recipere, et quandoque ita bene repudiabantur boni sicut falsi. Set per curam et sollicitudinem domini Iacobi de Terziago potestatis falsa moneta fuit brevi tempore suffocata destructa pariter et inesa, et multi propterea graviter puniti fuerunt. Eodem anno Conradus de Castro reversus est a legatione, quam pro comuni Ianue fecerat ad regem Tunesis ^{a. 58.}

1237. Anno dominice nativitatis 1237, indictione 9. fuit in regimine civitatis Ianue dominus Oldratus Grossus de Trexeno, Laudensis, et cum eo iudices duo, dominus Iacobus Altacima, 10 qui semper fuit ejus assessor, et dominus Iacobinus de Limihi ad maleficia audienda, qui dominus Iacobinus repentina infirmitate gravatus decessit; et dicta potestas alium iudicem videlicet dominum Baxianum de Boldonis habuit super facto malefitorum. Milites vero potestatis fuerunt dominus Antonius et dominus Raymundus, qui Raymundus propter infirmitatem sui corporis recessit de Ianua; et dicta potestas habuit et tenuit loco eius dominum 15 Albertum. Scribe communis fuerunt Bonusvassallus Caligepallii, magister Bartholomeus, Vassallus Gallus et Ambrosius, Madius et Obertus de Langascho. Octo nobiles constituti ad expendendos et recipiendos introitus communis Ianue fuerunt infra scripti, Obertus Ferrarius, Iohannes Streiaporchus, Ugo Fornarius, Almerius Panzanus, Enricus de Nigro, Enricus Baraterius, Luchetus Grimaldi et Rainaldus Cebba. 20

Ipso quidem anno venerunt Terdonenses et in eorum servitium milites Papiæ ad Arquatum, et ipsum locum rehedificaverunt de lignamine et fossatis; quo audito dicta potestas auctoritate consilii ivit ultra Iugum; et exercitus de Ianua et districtu cepit eum insequi, tarde tamen. Et quando magna pars exercitus fuit apud Vultabium, potestas celebravit consilium, et de voluntate consilii fuit ire versus Terdonenses; et se attendavit potestas dum exercitum inimicorum per unum miliarium, ita quod ambo exercitus se videbant. Et dum ibi per plures dies starent, Papienses et Terdonenses se levaverunt de campo, et postmodum potestas auctoritate consilii incastellavit Montem Gavilionum; infortiando ipsum locum melius quam antea infortiatus esset, et ipsum bene munivit de armis et victualibus, et balisteriis et servientibus et de capitaneis, et Ianuam reversus est ipse et totus exercitus 30 Ianue.

Ipso quidem anno dominus Thebaldus comes de Monfort venit Ianuam, et ivit Romam, et per Ianuam ivit et rediit, et in Ianua recepit plurima servitia et honores. Ipso quidem anno perdurante guerra inter dominum imperatorem et Lombardos, dominus imperator Fredericus de Alemania venit in Lombardiam cum quadam quantitate militum non multum magna, et ^{Sept. inenite.} cum amicis quos habebat in Lombardia et in Marchia et Tuscia, intravit hostiliter terram Mantue, et devastando extrinseca ipsius civitatis, ipsam habuit civitatem. Et postea intra- ^{Oct. 22.} vit terram et districtum Brixie, et cepit Montem Clarum et alia plura castra et loca usque prope civitatem Brixie. Quo audito Mediolanenses cum suo exfortio et amicitia illuc iverunt, et fixerunt temptoria prope exercitum domini imperatoris per miliaria quattuor; et ^{Nov. 27.} cum ipsi Mediolanenses male sibi caverent et pluribus de suis dedissent licentiam de exercitu recedendi, dominus imperator eos invaxit^b, et inito prelio triumphavit, et cepit carrocium et potestatem Mediolani, et quam plures de maioribus et melioribus civibus Mediolani, et de Vercellis, Novarie, Alexandrie et aliis civitatibus atque locis qui erant cum Mediolanensibus, capti fuerunt et detempti, et etiam vulnerati et mortui in ipso prelio. Post- ^{Dec.} modum venit Cremonam, et hoc fuit mense Novembris. Et circa medium mensem Decembris homines de Laude reddiderunt sibi se et civitatem Laudensem, et dictus dominus imperator ipsam civitatem feliciter et sine aliqua pugna intravit. Ipso quidem anno messaticus regis Tunesys venit Ianuam in una galea armata de Sarracenis. Ipso quidem anno facto consilio de regimine civitatis Ianue, quinque ex electoribus elegerunt pro anno ven- ⁵⁰ turo dominum Paulum de Surexina civem Mediolanensem in potestatem Ianue, et unus ex

a) columna vacat 1. b) i. e. invasit.

58) Tractatum tunc conclusum d. 10. Iunii in decem annos, fundamentum posteriorum, v. in Bibliothèque de l'école des chartes IV, 3. a. 1857. p. 440 sqq.

electoribus noluit consentire ipsi electioni; et exinde crevit discessio^a inter cives Ianue, 1237. quia quidam dicebant, quod electio non tenebat; et ad dictam potestatem accesserunt dicentes, quod deberet cognosci, utrum de iure posset esse potestas vel non, et quod non mitteret potestati electo nuntium aliquem neque litteras, quousque cognitum esset et diffinitum, utrum teneret dicta electio vel non. Tamen potestas misit nuntium et litteras potestati electo, secundum quod consuetum erat aliis potestatibus mitti. Quare dicti cives fecerunt congregationem magnam, in qua congregatione fuit magna quantitas nobilium civium Ianue. Et quia non videbatur eis, quod potestas in hoc casu vellet eos audire de iure, neque capitula observare, ceperunt dicere quod non credebant se teneri potestati, ex quo potestas, 10 sicut dicebant, non observabat capitula nec eis volebat facere rationem; et iuraverunt, ut dicebatur, quod non haberent neque tenerent dictam potestatem electam pro potestate, nisi primitus cognitum esset et diffinitum per sapientes, in quibus non esset aliquis de iudicibus domini Oldrati; nec ipse dominus Oldratus. Et sic fuit et crevit magna contentio et discordia in civitate Ianue, ita quod omnes viri magnates de civitate Ianue tenebant servientes, 15 et fere omnes ibant armati, et habebant turres munitas. Et dum quadam die dictus dominus Oldratus vellet accipere, immo accepisset quandam turrin dealbatam Baalardi de Pallo, positam prope domum in qua morabatur potestas, insonuit rumor maximus, et per totam civitatem ceperunt clamare ad arma; et inceptum fuit prelium ante ipsam turrin et sub porticu ipsius turris et in ipsa contrata, in quo prelio fuerunt plures vulnerati et unus 20 mortuus; et in sero cives qui hinc inde bellabant ibi, fecerunt treugnam usque ad sequens mane. Et postea de die in diem duravit, et producta fuit ipsa treugna, quousque per dominum archiepiscopum et per iudices et sapientes, clericos et laicos divini et humani iuris, fuit visis capitulis determinatum et diffinitum, utrum dicta potestas electa deberet esse potestas. Et data fuit inde sententia per dominum archiepiscopum, et sic fuerunt omnia in 25 tranquillo, et missi fuerunt nuntii ad ducendam personam domini Pauli de Surexina. Ipso quippe anno fuit discordia inter Spinulas et viros nobiles filios quondam Malocelli, et data fuerunt confinia utrique parti. Et eodem anno facta fuit pax et concordia inter eos de plana voluntate utriusque partis. Eodem anno incepta est guerra et discordia inter Obertum de Cruce ex una parte et Bonifatium Ligaporcum et Iacobum eius fratrem ex altera, occasione vulneris facti in persona dicti Bonifatii, et data fuerunt confinia utrique parti. Eodem 30 anno quodam sero Petrinus Ventus filius quondam Thome Venti, pulcher iuvenis et discretus, in sua contrata pro dolor vulneratus fuit mortaliter et occulte, et eadem nocte mortuus est; de cuius morte propter bonitatem ipsius iuvenis omnes doluerunt, parvi et magni. Cuius occasione eodem anno Paschalis Olearius et Pecullus et Otto Nigrinus, qui de morte 35 ipsius Petrini culpabantur, dum essent in carceribus communis, in una ex turribus de porta Vaccharum occisi fuerunt et capitibus privati^b.

Anno dominice nativitatis 1238, indictione 10. fuit in regimine civitatis Ianue dominus 1238. Paulus de Surexina civis Mediolani, et cum eo iudices duo, videlicet dominus Grimerius Rondana pro eius assessore, et dominus Girardus de Sarturano ad maleficia audienda. 40 Milites eius fuerunt dominus Petrus de Savina et dominus Rainerius de Surexina. Scribe communis fuerunt sex, Bonusvassallus Caligepallii, magister Bartholomeus, Madius, Obertus de Langascho, Vassallus Gallus et Ambroxius. Octo nobiles communis fuerunt Ottonobonus Mallonus, Lanfrancus Bachimus, Iohannes Margionus, Andreas de Carmadino, Ottonobonus de Camilla, Nicholus Herodis de Mari, Obertus Advocatus et Nichola Guisulfi de 45 Campo.

Ipsa quidem anno Saonenses conceptam iniquitatem in publicum deducentes contra iuramentum quod fecerant se communi Ianue rebellaverunt, et conversi sunt in arcum perversum; et die Lune post pascha quinta Aprilis occupaverunt castrum quod commune Ianue fieri fecerat in Saona, ubi erant pro castellanis Balduinus Mulferrius et Petrus Gontardus, et 50 Ansaldus Soldanus Mallonus erat potestas Saone; et omnes exinde depulsi fuerunt. Albinganenses consequenter illud idem fecerunt, quorum potestas erat Enricus de Carmadino. Homines de portu Mauriti illud idem fecerunt, quorum potestas erat Baalardus de Pallo, qui tunc erat infirmus in Ianua. Consequenter homines Vintimili fecerunt similiter, tamen Bonifatius Embriacus, sicut vir providus et discretus, se reduxit cum scribis et familia sua

55 a) ita c. loco dissenio. b) una columna vacat 1.

1238. in castrum Roche Vintimilii, et significavit communi lanue negotium sicut erat. Unde commune lanue celeriter armavit galeas quattuordecim, et eas ad partes Vintimilii destinavit^a. Set proditores Vintimilii de versus mare in cavernis sub rupe^b cum trabibus^c et machinis taliter se opposuerant armati de balistis et arcibus et de ceteris armaturis et guarnimentis, quod lanuenses non poterant in terram descendere, nec illis qui erant in castro dare subsidium vel iuvamen. Et cum pluries temptassent descendere, procedere non valebant, set vulnerati et compulsi vix recolligebantur in galeis et lignis. Et Iohannes Ususmaris fuit ibidem viriliter pugnando a proditoribus interfectus. Tandem lanuenses se inaluerunt mortis periculis obiectare, quam cum confusione reverti, et quam derelinquere
 Mai. 21. illos qui se deffendebant in castro. Unde quadam die Veneris 21. Madii, invocato nomine Iesu Christi, per scalas galearum descendunt in scopulis et in terram, et quidam filius Recuperi de Boiasco cum quodam vexillo currendo per quemdam tramitem satis strictum, ascendit usque in supercilium montis, et quidam alii ex lanuensibus viri bellicosi ipsum postea sunt secuti. Quod quidem videntes illi Vintimilienses qui erant in rupe et in cavernis, in fugam conversi sunt et se ad civitatem Vintimiliensem reduxerunt. In littore tamen Taravagia et plures alii ex Vintimiliensibus fuerunt occisi. Postmodum Vintimilienses timore commoti, quidam ex ipsis civitatem Vintimilii aufugerunt^d, et quidam venerunt sine aliquo intellectu eis dato ad mandatum communis, et in quadam galea lanuam fuerunt transmissi manibus posterga ligatis, et in festivitate pentecostem portum lanue intraverunt. Et eadem die factum fuit parlamentum, et Wilhelmus Saonensis^e, qui totius proditorum extiterat fons et auctor, fuit condemnatus ad mortem, et eadem die suspensus in furchis in capite farii^f.
 Cum autem homines Albingane castellanos et homines, qui erant pro communi lanue in insula Gallinaria, de ipsa insula expulissent, et ipsam insulam de victualibus et armis et hominibus et ceteris necessariis munivissent, munitis tamen castro et civitate Vintimilii, galee predictae ad ipsam insulam accesserunt cum quadam navi, quarum galearum et navis fuerunt capitanei Fulcho Guercius et Rubeus de Turcha. Et trabucus unus bastitus fuit in ipsa navi, et cum ad obsidionem ipsius insule diutius extitissent, et non eis videretur quod possent proficere, decreverunt personas periculis obiectare. Unde ab omni parte ipsius insule ceperunt ipsam insulam viriliter expugnare. Et cum homines Albingane non possent ab omni parte succurrere, succubuerunt et capti fuerunt pariter et devicti, et ad civitatem lanue ducti manibus posterga ligatis, et carceribus mancipati. Et munita bene dicta insula
 Aug. 14. capta in vigilia assumptionis beate Marie, die sabbati 14. Augusti lanuam reversi sunt cum triumpho. Ipso quippe anno in quadam nocte unius diei Iovis 5. Augusti Saonenses occulte accesserunt ad quamdam galeam guardie, cuius erat capitaneus Bonavia de Portu Venere; et dum dormirent et se inprovide custodirent, tracta est ad terram apud Vadum, et a Saonensibus capta cum hominibus pariter et retempta. In eodem anno legati quattuor, videlicet Conradus de Castro, Rubeus de Volta, Lanfrancus Malocellus et Enricus Domusculte, ante recuperationem civitatis Vintimilii et insule de Albingana fuerunt ad dominum imperatorem transmissi, cum quibus sive statim post eos dominus imperator misit duos ambaxatores lanuam, videlicet Detesalve Botum et quemdam alium de Apulia. Qui in pleno consilio civitatis lanue postulaverunt a communi lanue sacramentum fidelitatis; et responsum fuit eis, quod ad dominum imperatorem mitterentur ambaxatores, qui pro communi lanue exinde responderent taliter, quod ad honorem domini imperatoris et bonum statum communis lanue pertineret; et sic recesserunt dicti ambaxatores domini imperatoris. Et postea post captionem et recuperationem Vintimilii missi fuerunt pro predictis quattuor legati ad dominum imperatorem, videlicet Amicus Streiaporchus, Nicholaus de Nigro, Fredericus Grillus et Piccamilius de Campo; et facto iuramento fidelitatis eidem imperatori pro communi lanue, sicut eis iniunctum fuerat, reversi sunt lanuam. Et confestim post eos venerunt ambaxatores duo domini imperatoris lanuam, qui in pleno consilio petierunt ex parte domini imperatoris sacramentum fidelitatis, et fecerunt legi litteras 50

a) d. s. p. V. *desunt*. b) castrum Roche *alia manu in margine* l. c) trabis l. d) Nam quasi omnes homines de Vintimilio recesserunt et se posuerunt in loco qui dicitur Portiolo prope civitatem Vintimilii per miliaria duo guerram facientes hominibus lanue semper. Lanuenses vero munierunt civitatem Vintimilii de hominibus ad soldos, et guerram continue faciebant hominibus Vintimilii qui se recolerunt in dicto loco Portiolo ut dictum est. *alia manu anni* 1267. 1268. *addita in margine* l. e) civis Vintimilii *additur a. m. l.* f) Seduxerat enim homines Vintimilii dicendo, se compniase quod ipse ponebat insigniam comunis Vintimilii in capite farii⁵⁰, et sic necessarium erat quod in brevi tempore faceret. *manu anni* 1267. 1268. *addita in margine* l. 50) i. e. farii.

quasdam, in quibus continebatur quod dominus imperator eos mittebat ad petendum et recipiendum sacramentum fidelitatis et hominum⁶⁰. Et in ipsum consilium venerunt quam plures ex civibus Ianue, inter quos pro se et aliis dixit Fulcho Guercius quod non erat conveniens, ut tam magnum et tam arduum negotium deberet terminari per consilium campane et sex homines per compagnam, et quod volebant interesse ipsi consilio, et volebant quod tota communitas Ianue hoc scire deberet. Quare potestas iuxta voluntatem suam licentiauit consilium, de quo ambaxatores domini imperatoris, qui intererant consilio, plurimum doluerunt. Postmodum dicta potestas celebravit maximum parlamentum in ecclesia sancti Laurentii, et fecit legi litteras missas a domino imperatore, in quibus continebatur quod dominus imperator petebat iuramentum fidelitatis et hominij; et proposuit quedam verba et tetigit, qualiter dominus imperator tractaverat et tractabat homines de regno, et alios omnes qui sub ipso erant. Unde populus ex verbo hominij et ex verbis potestatis multum commotus est ob imperatorem; et licentiato consilio fecit muniri campanile sancti Laurentii et portale ipsius ecclesie, et turres Serravallis et Iohannis Streiaporci, Iohannis de Volta et Pagani de Rodulfo et Wilielmi Guercii, et turres porte sancti Andree; et sic tenendo forticias suum regimen pacifice et feliciter terminavit; et assumptus fuit pro anno sequenti in Alexandria potestatem. Ipso quidem anno dominus imperator cum maximo exercitu intravit in territorium et districtum Brixie, et loca que erant extra ipsam civitatem vastavit, et per plures menses stetit prope ipsam civitatem in eius obsidione cum machinis et trabuchis; tamen cum eam non posset capere, exinde cum exercitu suo recessit; et ipso anno nil mali aliud fecit in partibus Lombardie.

Eodem anno missi fuerunt ad mandatum domini pape viri nobiles Wilielmus Niger Embriacus et Petrus Ventus ad dominum papam in galea una bene armata pro concordia et unione facienda et firmanda cum ambaxatoribus et nuntiis ducis et communis Veneciarum; et hinc inde per dictos nuntios et ambaxatores in domini pape presentia facta est ipsa concordia et firmata. Et dominus papa recepit civitatem et cives Ianue in sua et beatorum Petri et Pauli apostolorum protectione; et ad preces communis Ianue subtraxit ecclesiam Nauli episcopo Saone, et citavit episcopum Albingane pro malo portamento quod ipse fecerat de communi Ianue in negotiis Riperie, ad curiam suam; et scripsit etiam domino Ugoni Magiscole^a, quod Ianuenses non traherentur in causis ad loca suspecta arbitrio ipsius domini Magiscole^b.

Anno dominice nativitatis 1239, indictione 11. fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis Philippus Vicedominus de Placentia, et cum eo iudices duo quos secum duxit, unus quorum videlicet dominus Iacobus de Englescho stetit iuxta potestatem, et alius videlicet dominus Iohannes de Malamena ad audiendum causas malefitorum. Milites vero potestatis fuerunt dominus Antolinus Molinarius et dominus Iacobus Viccecomes. Octo nobiles comunis fuerunt Wilielmus Ugonis Embriaci, Amicus Streiaporchus, Iohannes de Volta, Fulcho Guercius, Iohannes Ususmaris, Iohannes Navarrus, Lanfrancus Pignolus et Piper Peilavicinus. Scribe autem comunis fuerunt magister Urso, Richobonus Coxannus, Madius, Obertus de Langascho, Vassallus Gallus et Ambrosius.

In ipso anno ad indictionem Wilielmi de Sancto Laurentio et Petri de Guercio nuntiorum domini pape, et litterarum eiusdem summi pontificis, destinati fuerunt ad Romanam curiam ambaxatores duo pro comuni Ianue, videlicet Iacobus Malocellus et Sucijs Piper, unus quorum videlicet Sucijs Piper pro negociis comunis Ianuam reversus est, et loco eius missus fuit vir nobilis Ugo Lercarius, qui stetit in curia Romana cum dicto Iacobo, qui ambo diu steterunt in curia predicta Venetiarum nuntios expectando, et tandem Ianuam reversi sunt. Et cum ipsis venit dominus Berardus domini pape notarius; et tractatis hinc inde que fuerunt pertractanda, missi fuerunt cum ipso domino Berardo ad summum pontificem ambaxatores duo, videlicet Iohannes Embriacus et Guillelmus Ususmaris^{c.61}. Eodem anno

50 a) magistro scholarum *hic et infra ed.* b) *dimidia columna vacat 1.* c) qui societatem fecerunt cum domno papa nomine ecclesie Romane et cum Venetis, prout plenius continetur in Registro comunis Ianue in folio CCX. XII. XIII. XIII. manu a. 1267. in margine addita 1.

60) Huillard-Bréholles V, 205. W. 61) Foedus Libr. iur. I, 980. Quod Ianuae iuratum est d. 11. initum est d. 29. m. Iul. a. 1239. inter papam et m. Oct. Ibid. p. 983. 984. W.

55 Venetos et Ianuenses, ut regnum Siciliam expugnant.

1239. cum Saonenses et Albinganenses cum marchionibus et hominibus marchionum, et cum hominibus de Aquis et de Alba, venissent ad partes Varagini, milites Ianue viriliter iverunt sive equitarunt Varaginum, et ibi per plures dies honorifice et viriliter steterunt; et inimici de ipsis partibus aufugerunt. Postea eodem anno iverunt milites Ianue ad partes Albizole; et cum illi qui erant in castro ipso, se et ipsum castrum reddere nollent comuni Ianue, dicti milites Ianue sunt reversi; et postea de consensu eorum qui erant in dicto castro illuc missus fuit unus ex octo nobilibus, videlicet Iohannes Ususmaris, qui castrum ipsum pro comuni Ianue habuit et munivit, et Ianuam reversus est.

Eodem anno Fulcho Guercius cum galeis 13 et lignis aliis destinatus fuit in Riperiam, qui sagaciter castrum Servii bene munivit. Item homines Diani et homines Unelie et Bestagni fecerunt voluntatem eiusdem Fulchonis, et de ipsis locis duxit Ianuam plures obsides de melioribus potentioribus et dicioribus ipsorum locorum. Postea ivit ad portum Mauricium, et cum se reddere nollent comuni Ianue nec ipsi Fulchoni volenti eos recipere ad mandatum comunis, in terram descendit, et terras et quedam edificia ipsius loci devastavit, quosdam interfecit et mortaliter vulneravit. Postmodum ivit ad partes Vincimilii ubi dicitur Sanctus Ampelius, ubi homines Vincimilii, proditores comunis Ianue, se reduserant, et ibi fuit magnum prelium, in quo plures fuerunt hinc inde vulnerati mortaliter et occisi. Tandem dictus Fulcho et Ianuenses qui secum erant prevaluerunt in bello, et destruxerunt turrem Sancti Ampelii, et domos et receptacula forestatorum Vincimilii, et eorum terras destruxerunt et devastarunt; quedam ex galeis remanserunt in guardia, et alie Ianuam sunt reverse. Eodem anno Bonusvassallus Ususmaris, qui fuerat missus ad Vathacium Romanie, Ianuam reversus est; et quidam Grecus legatus dicti Vathacii venit secum, cum quo Greco venit Iohannes Guercius causa associandi ipsum. Et hoc fecit de domini imperatoris mandato, sicut dicebat; qui Grecus tandem post multa verba hinc inde interposita, 3. complere non potuit quod volebat, et ita recessit. Eodem anno die Veneris tercia mensis lunii intrantis parum post meridiem, cum tempus esset serenum et clarum, obscuratus est sol, et facta est nox per spatium cuiusdam temporis, et non erat aliquis qui recordaretur aliquo tempore consimile quid vidisse, nec tantam obscuritatem in die, nec etiam que tanto tempore perduraret. Unde quam plurimi stupefacti fuerunt et conterriti de visione tam mira. Et quia carmina melius memorie commendantur quam prosa, proinde noveris versus esse compositos infrascriptos:

Annus erat Domini milleximus atque ducenta,

Quattuor et quinque, iunge triginta simul;

Tercia lux lunii metibus doloribus orbem

Involvit, gemuit territus omnis homo.

Non fuit hoc mirum; periit lux clara diei,

Est radius solis visus et ipse mori.

In nonis horis misit Deus ista timoris

Signa, potest signo quisque timere novo.

Sidera quid poscant, quid nobis signa minentur,

Tempore pandetur per nova signa brevi.

Eodem anno dominus Iacobus episcopus Prenestinus cardinalis, apostolice sedis legatus venit Ianuam, et de Ianua ivit ad partes ultramontanas, et sicut a domino papa habuerat in mandatis respectu comunis Ianue, et ex summa gratia, ecclesiam Nauli episcopavit et eam univit ecclesie Bruniatie, existente episcopo domino Guillelmo canonico Ianue; et sic de burgo Nauli fecit civitatem, unde versus:

Urbs meruit dici mutato nomine vici.

Oct. 31. Ipso quippe anno in vigilia omnium sanctorum post vesperum dominus Otto Ianuensis archiepiscopus bone memorie de hac vita migravit, et sequenti die fuit corpus eius honorabiliter tumulatum prope altare beate Marie. Et congregatis abbatibus et prelatibus per capitulum Ianuense, electi fuerunt electores duo de capitulo, videlicet dominus magister Hugo prepositus et presbiter Rollandus, et unus de omnibus aliis, videlicet abbas Sancti Syri, fuit electus per alios prelatos salvo iure capituli. Qui omnes tres dominum magistrum Iohannem de Cucurno tunc archidiaconum Ianuensem in archiepiscopum Ianue concorditer elegerunt, et ipsam electionem ante altare sancti Laurentii coram multis clericis et laicis promulgarunt,

a) CCº 1.

et statim omnes ceperunt alta voce canere *Te Deum laudamus*. Qui postquam die se-
 5 quenti consensit, galeam unam optime fecit armari, in qua ivit Romam, et cum eo ad eius
 petitionem missi fuerunt ambaxatores duo pro comuni Ianue in servicium dicti archiepi-
 scopi, videlicet Ottobonus Mallonus et Nichola Guisulfi. Et postquam pervenit Romam,
 10 prima die fuit examinatus, secunda consecratus, et tertia fuit gratiam pallii consecutus,
 quod quidem fuit magnum ab omnibus reputatum; tamen respectu comunis Ianue summus
 pontifex gratiam talem fecit. Eodem anno plurima matrimonia sive sponsalia contracta
 fuerunt secreta in civitate Ianue inter tales personas, que inter se habere credebantur et
 consueverant odium potius quam amorem; videlicet filius sive nepos Sorleonis Piperis acce-
 15 pit filiam Percivalis Aurie, filius quondam Symonis Venti filiam Frederici Grilli, filius Io-
 hannis Spinule filiam Wilielmi Venti, et plura alia matrimonia facta fuerunt. Quare maxima
 pars bonorum hominum civitatis Ianue in admirationem et timorem deducta est. Unde dicta
 potestas fecit claudi pusternas⁶² muri civitatis Ianue, et posuit custodes plures in montibus
 et in aliis partibus, ubi videbatur expedire; quia dicebatur, quod quidam nobiles et poten-
 20 tes cives Ianue volebant facere venire homines et servientes in civitate Ianue causa infor-
 tiandi se, et ut possent resistere et rebelles esse potestati predictae et comuni Ianue. Et
 etiam littere fuerunt invente, continentis quod Papienses et Terdonenses qui fovebant par-
 tem Frederici dicti imperatoris venirent in eorum auxilium et quod caperent terras et loca
 communis Ianue extra civitatem, et quod predicti nobiles infra civitatem bene erant fortes,
 25 et cetera que in ipsis litteris continentur. Que littere postquam lecte fuerunt in secreto
 consilio, omnes ipsi consilarii tam amici et propinqui ipsorum duorum qui dicebantur ipsas
 misisse litteras, licet ipsi hoc inficiarentur, quam alii stupefacti sunt perterriti et commoti.
 Et ceperunt quam plures ex eis blasphemare tam nefandum opus et inherere communi Ianue
 et potestati predictae; et tunc facta ipsorum civium multa diminuta fuerunt. Et dicta
 30 potestas ut fortior esset, commune elegit duos capitaneos populi et communis Ianue, unum
 de quattuor compagnis de versus civitatem, videlicet Fulchonem Guercium, et alium de
 aliis quattuor compagnis de versus burgum, videlicet Rubeum de Turcha; quorum quilibet
 teneret servientes viginti quinque, et quilibet ipsorum haberet pro salario suo et servientum
 libras 600 Ianninorum^a. Quadam vero nocte dum quidam ex hominibus Wilielmi Spinule
 35 venirent Ianuam armati, et guardie que erant in monte eos venire non permetterent, vul-
 neraverunt quosdam ex ipsis hominibus qui erant in guardia. Unde magnus rumor fuit in
 civitate Ianue, et omnes cucurrerunt ad arma; et potestas fecit maximum parlamentum
 et misit pro Wilielmo Spinula, et pro Sorleone Pipere, Suzio Pipere, Ansaldo Embrono, Ray-
 mundo de Volta, Bulbonino et quibusdam aliis, ut venirent ad mandatum suum et comunis
 40 Ianue; et noluerunt venire, et multum duravit ipsum parlamentum fere per totam diem.
 Unde potestas eos condempnavit; et sequenti die potestas fecit devastari domum et locum
 Raimundi de Volta apud Pavaratum, et misit ad faciendum fieri guastum aliis rebellibus.
 Item fecit fieri parlamentum maximum, in quo dato bono intellectu per quosdam nobiles
 qui fovebant potestatem, Raymundus de Volta, Wilielmus Spinula, Ansaldo Embronus,
 45 Wilielmus Ventus, Bulboninus, Surleonus Piper, Sucijs Piper et plures alii venerunt ad
 mandatum potestatis, et iuraverunt mandata potestatis Ianue in omnibus et per omnia.
 Postmodum dicta potestas ad instantiam domini Petri de Guercino et Bonaventure, nun-
 tiorum domini pape qui venerunt Ianuam cum domino Iohanne Ianuensi archiepiscopo, et
 etiam ad petitionem eiusdem domini archiepiscopi, remisit banna data predictis civibus Ianue
 50 et condempnationes quas fecerat contra eos. Et sic omnia in pace fuerunt; tamen dicta
 potestas nichilominus munivit et parari fecit de lignamine turrem que est in muro civitatis
 Ianue prope domum Wilielmi Spinule, et turres alias muri civitatis, et fecit compleri machi-
 nas sive gattas in ecclesia sancti Laurentii; et tempus sui regiminis pacifice terminavit^b.

Anno^c dominice nativitatibus 1240. fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis et strenuus
 55 dominus Anricus de Modoetia civis Mediolanensis; qui pro sociis et militibus habuit Lantel-
 mum Medicum et Amicionem de Canavesi, cives Mediolani. Iudices autem fuerunt dominus
 Arnoldus de Modoecia, qui superstitit ad maleficia audienda, et dominus Ubertinus de Ni-
 guarda, qui exstitit iuxta eum. Octo vero nobiles pro comuni Ianue fuerunt Ansaldo Mal-
 lonus Soldanus, Iacobus Albericus, Obertus de Cruce, Enricus Malocellus, Enricus de

55 a) Ian 1. b) duas columnas vacant 1. c) hinc littera duplo maior incipit 1.

62) i. q. posterulas.

1240. Nigro, Bonusvassallus Sardena, Lanfrancus de Grimaldo et Iacobus Gatusluxius. Scribe comunis fuerunt Symon Spaderius, Wilielmus de Varagine, Madius scriba, Obertus de Langascho, Vassallus Gallus et Iacobus Papia. Consules de iustitia placitorum de versus civitatem fuerunt Egydius Baiamundi de Brixia; medianorum, videlicet civitatis et burgi, Armannus Antelminelli de Luccha; de versus burgum Aleramus Lavandanus de Placentia; 5 civium et foritanorum Phylippus Cyrimellus de Alexandria.

Eodem namque anno dominus Gregorius de Romagna, venerabilis apostolice sedis legatus, Ianuam venit pro maximis et arduis Romane ecclesie et fautorum eiusdem negotiis; ibique facta predicatione de facto crucis suscipiende contra inimicos et rebelles sacrosancte ecclesie, remissionem omnium peccatorum omnibus crucem assumentibus, tamquam trans- 10 euntibus ultra mare ad recuperationem terre sancte, auctoritate apostolica condonavit et in eadem civitate permansit per menses. Ipso quoque anno facta obsidione per dominum Gregorium de Monte Longo sedis apostolice legatum, et alios coadiutores ecclesie, videlicet Mediolanenses Placentinos Brixenses et Bononienses, et maxime Venetos, contra civitatem Ferrariensem per plures menses, tandem eam viriliter occuparunt. 15

Ipso autem anno dominus . . . . . Hierosolimitanus patriarcha, pro quo associando nobilis vir Wilielmus Niger Embriacus cum galea una apud Romam perrexerat, Ianue civitatem feliciter accessit, et apud hospitale sancti Iohannis per menses plurimos est moratus. Eodem anno mense . . . . . perfidi Alexandrini obmissa Dei reverentia et Romane ecclesie, spreto etiam iuramento quod fecerant societatis Lombardorum ecclesie fidelium, 20 mandata Manfredi marchionis Lancie vicarii Frederici dicti imperatoris temere iuraverunt, ipsum quoque in regimine civitatis eiusdem voluntarie procreantes. Item eodem anno die terciadecima intrantis Septembris modicum post campanam in Susilia parum infra ab ecclesia sancte Marie Magdalene usque macellum ipso comprehenso ignis magnus accensus fuit, cuius quoque accensione circa domos 30 concremate et dirupte fuerunt. Eodem quoque 25 anno celebrata fuit conventio inter comune Ianue et comune Mediolani et Placentie et iuramento cuiuslibet civitatum dictarum ab annis 17 usque in 70 amicabiliter confirmata. Eodem similiter anno tota fere Riperia de versus ponentem, que rebellis extiterat comuni Ianue, ad mandata comunis Ianue venit sua propria voluntate, exceptis impiis proditori-

bus Saonensibus et Albinganensibus, qui in sua temeritate et pravitate consistunt. Eodem 30 Aug. namque anno Fredericus dictus imperator mense . . . . . ad obsidionem Faventie civitatis accessit cum immenso exercitu tam Sarracenorum quam christianorum; in quo quidem exercitu multi de Tuxia⁶³ Lombardia Apulia Teutonia sive Alamania et de marchia Trivisiana et Guamerii^a et aliis diversis partibus affuere. In qua obsidione ab omni latere eiusdem civitatis facta, permansit per menses^b . . . . . faciendo ibi construere domos et quam plurimas 35 mansiones. Eodem quippe anno mense Novembris dictus Manfredus marchio Lanca cum maximo exercitu in obsidione castri Petre, quod castrum comuni Ianue Symon Albinganensis episcopus reddiderat, se opposuit circumquaque, et illud expugnando cum bricola⁶⁴ trabuchis et aliis machinis per plures dies circumstetit. Ad munitionem et defensionem cuius erant nobilis vir dominus Lantelmus Medicus miles potestatis, et Iacobus Gatuslusius. 40 et in galeis Rubeus de Turcha et Marinus de Marino. Ad quam etiam obsidionem Iacobus marchio de Carreto cum hominibus suis de Finario, spreto iuramento et conventionem, quo comuni Ianue tenebatur, in subsidium dicti marchionis Lancie accedere minime formidavit. Quo audito, potestas Ianue de tam nefanda et inaudita malitia consilium celebravit more solito congregatum per campanam et cornu; cuius namque auctoritate consilii eundem 45 Iacobum de Carreto et homines suos de Finario et aliunde, die quinto mensis Decembris fecit publice voce preconia tam personis quam rebus sollempniter diffidari. Postmodum Dec. 11. vero die Martis 11. Decembris dictus potestas de Ianua movit, et apud Varaginem cum exercitu castra metatus est viriliter et potenter. Milites autem Placentie qui Ianuae venerant, sunt ipsam potestatem secuti. Die autem dominico, qui fuit 16. ipsius mensis, quidam ex 50 nostro exercitu tam mari quam terra usque ad civitatem infidelium Saonensium accedentes, montem qui appellatur Septem-montes, situm supra Saonam, qui munitus erat ex multis hominibus longas lanceas habentibus, viriliter preliantes, fugarunt eosdem, et quam plurimis ex ipsis inimicis mortaliter vulneratis, montem illum cum victoria occuparunt. Aliis quidem de nostro exercitu, qui in lignis per mare perrexerant, in litore maris civitatis 55

a) *ut* 1. an Guamerii? b) *supple* octo.

(63) i. e. Tuscia. (64) ballistae genus.

eiusdem magnanime* descendentes, ipsam civitatem fortiter preliarunt; quibusdam etiam
 ex militibus ipsorum Saonensium in terra prostratis, in lignis in quibus ibi accesserant
 ascendentes, cum victoria ad nostrum exercitum sunt reversi. Die vero sabbati 8. eiusdem
 mensis triginta milites Placentini, quorum superius facta est mentio, civitatem Ianue intra-
 verunt; et postea, die enim Lune 17. Decembris, milites 70 de Mediolano civitatem Ianue
 intraverunt pro servitio ipsius comunis; qui vero die Mercurii 19. Decembris de Ianua
 exeuntes, in exercitu comunis Ianue apud Varaginem properarunt. Die vero Iovis 15.
 Novembris venit nuntius potestati Ianue et comuni, quod Ubertus marchio Pillavicinus, qui
 est vicarius sive capitaneus Frederici dicti imperatoris in partibus Lunexane, ingressus
 fuerat cum magno exercitu terram comunis Ianue, et quod occupaverat castrum sive villam
 Rivalte et Laccum et Cazanam atque Bozolum. Eodem vero die idem potestas celebrato
 consilio per campanam et cornu fecit contionem, in qua precepit et statuit sub pena libra-
 rum 25 pro pedite, et librarum 50 pro quolibet milite, quod quilibet sequeretur eundem
 cum armis ad propulsandum et effugandum iam dictum Ubertum Pelavicinum viriliter et
 potenter. Die vero dominico 18. Novembris circa tertiam movit potestas de Ianua pro eundo
 faciente Domino in exercitum contra Ubertum Pelavicinum predictum, cum triumpho et victoria
 reversurus. Die autem Lune tertia Decembris dicta potestas, in unitis castris et locis comunis
 Ianue, cum dictus Ubertus Pelavicinus de partibus illis cum exercitu suo vilissime aufugisset,
 timens ne de commissis penitentiam maximam substineret, Ianuam cum exercitu feliciter
 remeavit. Die autem dominico 20. Ianuarii dominus Lantelmus miles potestatis, et dominus
 Fulcho Guercius et dominus Rubeus de Turcha capitanei civitatis Ianue cum parte milite
 Ianue et cum militibus Mediolani et Placentie et quadam quantitate peditum et balistariorum
 Ianuensium ingredienti viriliter terram dictorum infidelium Saonensium, eam devasta-
 verunt incisione et dissipatione vinearum et arborum et domorum non modica atque igne*.

Anno* dominice nativitatis 1241, indictione 13. in festo sancti Blasii tertia die mensis
 Februarii fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis dominus Guilielmus Surdus civis Placentie,
 et cum eo iudices duo, videlicet Gandulfus de Casali qui stetit iuxta eum, et Guirardus
 Spalla ad audienda maleficia deputatus. Milites vero eius fuerunt Iacobus de Roca et An-
 saldus Lavandarius. Octo pro comuni fuerunt Iohannes Ebriacus, qui ipso anno decessit,
 Guilielmus Busca, Blasius Castagna, Lanfrancus de Mari, qui ipso anno decessit, Guilielmus
 Lercarius, Enricus Domusculte, Matheus Pignolus et Lanfrancus Cibo. Scribe autem com-
 unis fuerunt Symon Spaerius, Guilielmus Cavagnus de Varagine, Madius, Obertus de Lan-
 gasco, Vassallus Gallus, Iacobus Papi. Consules placitorum fuerunt in palatio civitatis
 Guirardus Cagapistus de Mediolano, in palatio de medio Graciade* Brixiensis, in palatio
 foritanorum Guilielmus de Monticello Bobiensis, in palatio burgi Guilielmus Panzonus Bono-
 niensis. Scribe autem ipsorum consulum fuerunt hii, qui anno precedenti extiterunt.

Ipsa quidem anno multi infelices successus civitati, sicut Deo placuit, contingerunt.
 Dum esset Fredericus dictus imperator in obsidione civitatis Faencie, inter ipsum et comune
 Ianue discordia existente, erant in civitate Ianue milites Mediolanenses 70 et Placentini
 milites 30; et milites Ianue cum ipsis militibus et hominibus potestatiarum Bisannis Vul-
 turis et Pulcifere, et cum balistariis civitatis Ianue predicto mense Februarii equitarunt in
 vastum rebellium Sagonensium; et tota die vastitantes a ponte Lavagnolie, qui est prope
 Sagonam, usque Vadum, domos et molendina, vineas, arbores et cetera domestica igne
 subposuerunt gladio et ruinis, et nocte illa iacuerunt in Vado. Die crastina mane de Vado
 redeuntes versus Sagonam usque ad portas civitatis similiter vastitantes, Sagonenses cum
 quibusdam militibus Teothonicis et Alexandrinis qui erant ibi, foras prope civitatem exi-
 verunt. Nostri autem milites et pedites agressi viriliter contra ipsos, fugarunt eos usque
 ad portas civitatis Sagone, et duos ex ipsis ceperunt Guasum Gloriam de Sagona et quen-
 dam militem de Vercellis. Sagonenses autem valde perterriti, portas civitatis clausurunt;
 et quidam ex ipsis qui metu fuge civitatem introire nequiverunt, montem ascenderunt qui
 dicitur Monticellus; quos cum nostri viderent, contra ipsos agressi, fugarunt eos usque
 ad portam Sagone que est in Monticello, quam et ipsi Sagonenses clausurunt. Ipsa die,
 que fuit in carnisprivio. nostri venerunt apud Varaginem hospitari; et die crastina prima
 quadragesime reversi sunt Ianuam cum honore.

35 a) magnanimis l. b) reliqua paginae et tota pagina 158 vacat l. c) alia manu et atramento pergitur l. d) i. e. gracia Dei.

1241. In eodem quidem anno mense Februarii cum dominus Gregorius de Romania apostolice sedis legatus, galeas simul et taridas 30 in civitate Ianue faceret preparari pro prelatiis et principibus ecclesie conducendis ad concilium, quod dominus Gregorius^a summus pontifex in Romana curia fieri statuerat: dictus imperator undique subditis eius mandavit, et statuit impedire dictum passagium prelatorum⁶⁵. Mandavit quidem Ansaldo de Mari, qui erat in 5 Ianua, ut iret ad ipsum, quia mortuo Nicolino Spinula admirato suo⁶⁶, ipsum constituerat regni Sicilie admiratum. Idem Ansaldus, omnibus pretermisissis, quam secrecius potuit ivit ad imperatorem, et collatum admiragie beneficium suscepit ab eo. Paratis autem^b et munitis galeis et taridis predictis, ut irent apud Niciam et levarent principes barones et prelatos ecclesie, qui illuc venerant cum cardinalibus domino Iacobo Penestrino, et domino Ottone¹⁰ Mart. de Thoenengo, venerunt mense Martii ad civitatem Ianue ambaxatores Pesarum, et exposuerunt in consilio, rogantes comune Ianue ex parte comunis Pesarum, ne prelatos et principes ecclesie ad concilium portarent; dicentes quod habebant in mandatis a domino suo imperatore ipsum passagium impedire pro posse, nec poterant domini sui mandatum premittere. Quibus diligenter fuit responsum, quod comune Ianue toto tempore Romanam 15 ecclesiam honoravit, et ipsi ecclesie tamquam matri servivit, et in defensione libertatis ecclesiae et fidei christiane comune Ianue servire proposuit, et promisit prelatos principes et barones et alios fideles ecclesie pro posse ad Romanam curiam conducere, et mandatum domini pape servare volebat. Tunc constitutus fuit ipsarum galearum et taridarum admiratus pro comuni Ianue Iacobus Malocellus, et mense predicto Marcii de portu Ianue cum 20 dicto legato euntes apud Niciam pro prelatiis et aliis principibus ecclesie Ianuam adducendis^c, ambaxatores Pesarum habita responsione de Ianua recesserunt. Cumque dicte galee et taride applicuissent Nicie, quam plures ex principibus ecclesie et prelatiis excusationes interponentes, quod dicte galee et taride sufficientes non erant pro ipsis, repatriarunt et procuratores loco ipsorum ad Romanam curiam mandare statuerunt. Alii vero principes et prelati qui venerant Niciam, cum cardinalibus ascenderunt galeas et taridas cum equis et rebus eorum, et Ianuam venerunt mense Aprilis octo diebus post festum pasce resurrectionis Domini; et cum ipsis venit in quadam galea bene armata et sagitea una Romeus de Villanova, domini comitis Raymondi Belengarii^d. Provincie baiulus, quem ipse comes ad concilium destinabat, et descenditibus in civitatem honorabiliter recepti fuerunt in palatio domini archiepiscopi et aliis ecclesiis et hospiciis decentibus hospitati; et morantibus in civitate per plures dies, venerunt in civitatem ambaxatores Mediolani Placentie et Brixie, et alii multi episcopi abbates et ecclesiarum rectores, qui ad concilium profecturi erant; et nova sonuerunt, quod galee 16 armate dicti imperatoris venerant Civitatem vetulam^e, et alie quam plures veniebant post ipsas; et Pisani galeas et alia ligna ipsorum, sicut melius 35 poterant, armaverunt ut rexisterent^f passagio prelatorum.

Tunc dimissis quibusdam ex taridis, armate fuerant galee simul et taride 27. Que cum armate essent et parate in procinctu itineris, fautores dicti imperatoris circumquaque minantes ut concilium impedirent, super terram Ianue exercitum^g commoverunt; et illi Ianuenses qui partem ipsius imperatoris in civitate fovebant, publice minabantur stridentes 40 dentibus in comune. Obertus marchio Pelavicinus vicarius in Lurexana a parte orientis, et Marinus de Ebulis vicarius in Lombardia a parte occidentis et ultra Iugum super terram comunis Ianue hostiliter intraverunt. Nichilo tamen minus prefati navigii stolus potentissime parabatur, et ad confusionem terreni exercitus inimicorum comune Ianue viriliter insurgebat. Res ita se habens, placuit omnipotenti Deo, in cuius servitio civitas Ianue 45 intendebat, ipsam civitatem suam visitare, et sua misericordia gubernare. Fuerunt in quadam pane cereo littere dicti imperatoris invente et sigilli ipsius munimine insignite, quas suis fautoribus in Ianua transmittabat^h. Quarum tenor talis est:

Mart. 25. *Fredericus Dei gratia Romanorum imperator semper augustus, Ierusalem et Sicilie rex, Frederico Grilli et Iohanni Streiaporco capitaneis fidelium suorum Ianuensium, fidelibus suis, 50 gratiam suam^b et bonam voluntatem. Grata est in conspectu nostro fidei vestre constancia*

a) VIII. alia manu additur 1. b) post additum 1. c) aducendis 1. d) R. B. in marg. manu saeculi XIII. exeuntis 1. e) i. e. resistere. f) in marg. alia manu insertum 1. g) transmutabat 1. h) et suam 1.

65) V. Martene Coll. II, 1146 et 1138. W. 66) De Martene Coll. ampl. II, 1178. W. 67) Civitavecchia. cuius morte habemus litteras consolatorias Frid- 68) quarum copia praesto est etiam in Libro iur. I, 55 rici ad fratrem Lanfrancum Spinolam scriptas apud 999. W.

quam ad nos et imperium vos habere ipsa opera dilucide protestantur. Ut autem de felicibus 1241.
 excellencie nostre successibus gaudere possitis, per presentes vos volumus esse certos, quod un-
 dique nobis per gratiam Regis regum cuncta cedunt ad votum*. Nam Faventini ad ultimam
 impotentiam adeo sunt deducti, tum rerum defectu tum crebris bellatorum nostrorum insultibus
 5 fatigati, quod de Faventie deditio^b firmam et celerem fiduciam optinemus. Premisimus autem
 in Lombardiam Enricum dilectum filium nostrum illustrem regem Turitanum^c et Gallure et
 sacri imperii legatum in Italia generalem, ut exercitum nostrorum fidelium copiosum faciat pre-
 parari, quod optenta Faventia ad depopulationem Bononiensium et subsequenter aliorum re-
 bellium procedamus. Dedimus quoque per litteras nostras Marino de Ebulis sacri imperii a
 10 Pavia superius vicario et fidei nostro firmiter in mandatis, ut ipse cum fidelibus nostris et im-
 perii de iurisdictione sua faciat Ianuensibus, qui rebelles sunt imperii, vivam guerram. Uberto
 etiam marchioni Pelavicino^d vicario in Lunegana et partibus convicinis fidei nostro de faciendu
 guerra ex hac parte mandatum fecimus speciale. Nichilominus autem felix et victoriosum stolum
 nostrum per mare ad courtationem Ianue iam^e fecimus preparari pro depressione infidelium
 15 qui sunt ibi, et pro vestro ac fidelium omnium incremento. Vos igitur de bono in melius de
 nostris serviciis studeatis. Nam de inpensis et impendendis obsequiis retributione condigna vos
 curabimus compensare. Noveritis insuper quod ea que Ansaldo de Mari regni Sicilie amiratus
 fidelis noster nobis ex parte vestra retulit, intelleximus diligenter. Et super his que nobis dixit
 circa confusionem rebellium priusquam ipse venisset, firmiter proposueramus magnificencius
 20 et alcius procedere quam propositum fuerit per eundem, et iam pro maiori parte ad effectum
 operum est processum. Data in obsidione Faventie 25. Marcii, 14. indictione.

Cumque tam ipsarum litterarum indicatu quam aliis manifestis indicis quam plures ex
 magnatibus Ianue, qui patriam defendebant ad servicium sancte Romane ecclesie, tractati
 essent ad mortem, iverunt coram potestate supplicantes et consulentes ei, ne ipsas litteras
 25 in patulo revelaret, usquedum prelati et alii principes ecclesie cum galeis de Ianua sepa-
 rati essent, ne forte oriretur scandalum, quod ipsorum passagium impediret. Quorum con-
 silio decrevit potestas ipsas litteras secretas tenere, nec eas usque ad separationem dictarum
 galarum in patulo revelare. Audientibus autem illis Ianuensibus qui partem dicti
 imperatoris fovebant, de inventione dictarum litterarum, maxime timuerunt, et quoscum-
 30 que servientes habere poterant capiebant, domos et turres eorum celatim quam melius
 poterant muniebant. Quo audito a potestate, mandavit quosdam servientes et executores
 suos, ut caperent quemdam Florentinum, Maynetum nomine, qui in favorem dictorum con-
 tra comune Ianue alios Florentinos et servientes per civitatem querebat; quem dum cepis-
 sent et ad potestatem ducerent, Rubeo de Volta per vim abstulit dictum Maynetum de ma-
 35 nibus servientum et executorum. Cuius facti potestas et populus Ianue ad iram commoti,
 nolentes tante presumptionis audaciam tollerare, mandavit continuo potestas pro Rubeo de
 Volta, ut mandatis suis veniret pariturus; qui spretis^f mandatis, venire recusavit. Iussit
 itaque potestas pulsari et fieri parlamentum, et ut quilibet armata manu ad parlamentum
 veniret. Impleta igitur concione et potentissime coadunata in ecclesia beati Laurentii,
 40 dictas litteras fecit legi et in patulo revelari, et erexit se in contione, dixit: *Fili benedictionis
 et gratie, qui pro Dei servicio laboratis et libertatem defenditis, attendite et videte, si est dolor
 sicut dolor iste. Nam qui nati sunt ex vobis, perditionem vestram quesierunt; et ecce quomodo
 tractati estis ad mortem. Nolebamus enim usque ad separationem prelatorum hec pandere, ne
 forte timerent, et impediretur passagium eorundem; set tanti periculi nolentes audaciam tole-*
 45 *rare, hec vobis duximus nuncianda. Mandavimus quidem pro Rubeo de Volta, Iohanne Streia-*
porco, Ingone Grillo, ut mandatis nostris venirent parituri, nec voluerunt comparere. Set ipsi
et illi de Volta, illi de Auria, et Thomas Spinula, et Obertus advocatus, et alii sequaces eorum
domos et turres ipsorum contra nos et comune Ianue munierunt. Quid vultis inde fieri? Tunc
omnes de contione clamarunt: Moriantur, moriantur perfidi proditores, et ne dimittamus eos
 50 *amplius vivere super terram!*

Vocatis itaque capitaneis populi Fulcone Guercio et Rubeo de Turca, et vexilliferis per
 compagnas, precepit potestas, ut quilibet ad confusionem rebellium paratus sequeretur
 eundem. Et exeuntibus de contione, ad domum Iohannis Streiaporci primitus viriliter
 perrexerunt; qui Iohannes relicta domo aufugit ad domum illorum de Volta, quam^g

35 a) vota *Libr. tur.* f. 999. b) ditione *Libr. tur.* c) turris *Libr. tur.* d) pillavicino *Libr. tur.* e) iam omnis. *Libr. tur.*
 f) spleta f. g) quas f.

1241. munierant contra comune. Destructa itaque domo prefati Iohannis, et rebus que in ea erant omnibus exportatis, tumultus et clamor maximus fuit in populo: *Ad domum illorum de Volta et illorum de Auria viriliter insurgamus, et eos personaliter destruamus, et domos eorum fonditus diruamus.* Tunc potestas in platea beati Laurentii et circa ipsam ecclesiam fecit universum populum conveniri, et erecto vexillo beati Georgii contra rebelles de Auria, 5 fratres Minores et Predicatores venerunt signum crucis portantes, et misericorditer postulantes, ut modicum cessaret potestas, quia omnes illi de Auria parati erant venire ad mandata sua. Et motus ad pietatem, ut venirent ad mandata, ipsos voluit expectare; et mandavit Guilielmo de Volta, Rubeo de Volta, Ingoni de Volta, Guilielmo Vento, Albertino Vento et aliis qui erant ad domum illorum de Volta, et Thome Spinule, Sorleoni Piperi, Sozo Pi- 10 perri, Iohanni Piperi, Oberto Advocato et Ingoni Grillo, ut mandata potestatis venirent iuraturi, nec venire voluerunt. Tunc mandavit potestas Rubeo de Turca capitaneo populi in quatuor compagnis de versus burgum expresse^a, ut ammonitis^b et paratis omnibus de capitania sua, confestim insurgeret armata manu contra Thomam Spinulam, qui domum et turrin suam de novo fabricatam munierat contra comune, et mandata sua recusaverat. 15 Iacobo insuper Malocello, tunc admirato galearum que iture erant Romam cum prelatiis, que erant in portu, et comitis ipsarum universisque^c qui erant in galeis, mandavit expresse, ut descenderent de galeis universi, et una cum Rubeo de Turca surgerent contra dictum Thomam Spinulam. Qui servantes mandatum, gentes suas ammonentes^d omnes ad domum dicti Thome potentissime pervenerunt; et fractis portis et clausuris ipsius domus et turris, 20 per vim intraverunt ipsam et occuparunt; in cuius captione percussus fuit Thomas Spinula de quodam quadrello in capite, et post paucos dies decessit. Nocte autem superveniente, distulit potestas usque in crastinum contra rebelles procedere, precipiens ut tota nocte quilibet per contratas vigilaret cum armis, portas civitatis et turrin dicti Thome muniri faciens et diligenter custodiri, et in crastino paratus esset quilibet ad depopulationem illorum de Auria et illorum de Volta et subsequenter aliorum rebellium, nisi essent mandatis suis in 25 omnibus parituri. Ipsa quidem nocte Guilielmus de Volta, Rubeus de Volta, Ingo et Lanfrancus de Volta, Guilielmus Ventus, Albertinus Ventus, Percival et Manuel Aurie, et plures alii de occupatione turris dicti Thome Spinule et percussione ipsius audientes, maxime timuerunt, et relictis domibus immunitis fugierunt et absconsi steterunt. Die mane facta concionem maximam in ecclesia beati Laurentii fecit potestas, in qua fuit cum armis 30 maxima gentium multitudo, et mandavit pro supradictis rebellibus, ut venirent parituri mandatis suis. Tunc Percival et Manuel Aurie et quidam ex aliis venerunt, iurantes in contione mandata potestatis attendere, et promiserunt quod alios venire facerent ad mandata sua. Quibus terminum dedit potestas, ad quem venirent suis iuraturi mandatis; et separata contione precepit, ut quilibet paratus esset cum armis ad destructionem eorum qui contra 35 comune rebellare presumerent, et mandavit ut turres illorum de Volta et aliorum rebellium munirentur. Munitis autem omnibus, venerunt alii rebelles ad terminum constitutum, et iuraverunt et securitates dederunt mandata potestatis in omnibus attendere, excepto Iohanne Streiaporco, qui timens de persona absentavit se; cui potestas bannum dedit et domos et possessiones ipsius intus et de foris dirui fecit et vastari. Cumque totam civi- 40 tatem dominaretur potestas, et non esset aliquis qui contradiceret, super expediendis galeis que iture erant Romam cum prelatiis ad concilium, ipsum intendere oportuit, ut subsequenter rexisteret inimicis, qui circumquaque terras comunis Ianue invadebant. Et munitis galeis 27 omnibus apparatis, fuerunt electi pro comuni Ianue ambaxatores duo destinandi ad concilium cum prelatiis et aliis ambaxatoribus civitatum; videlicet Ottobonus Mallonus 45 et Trencherius Ysinahel. Petrus Ventus et Guilielmus Niger iverunt cum legato, et moverunt de portu Ianue cum cardinalibus et prelatiis die Iovis 6. exeunte Aprilis in festivitate sancti Marchi, et iverunt apud Portum Dalphinum. Que dum^e rexiderent ibi per aliquot dies, ut nova^f adiscerent, tandem apud Levantum pervenerunt^g; et audiverunt quod Oberus Pelavicinus castrum Zolaschi hostiliter cum machinis obsederat. Et voluerunt nostri 50 qui in galeis erant, descendere ad terram, ut dicto Pelavicino rexisterent et ipsum ab obsidione levarent. Tamen cardinales et legatus prohibuerunt, ne forte metu prelii impedi- rentur; et iverunt apud Portum Venerum. Expeditis autem galeis predictis, fecit potestas

a) in marg. alia m. 1. b) amonitis 1. c) uniuersique 1. d) amoa. 1. e) hinc voces duae erant 1. f) in margine alia m. 1. g) alia m. insertum 1.

ante presentiam suam venire Fredericum Grillum, Obertum Advocatum, Sorleonum Pipe-
 rem et Paschalinum de Nigro, quibus precepit sub iuramento et pena quam eis et manu-
 levatoribus suis vellet auferre, ut irent Placentiam vel Mediolanum, nec deinde moveren-
 tur sine mandato eius. Quod dum audirent Percival^a, Manuel, Ingo Aurie, Guillelmus Ru-
 5 beus et Lanfrancus de Volta, Willelmus Ventus et Albertinus Ventus, et alii plures com-
 plices eorum, timentes ne simile de eis fieret, exiverunt de civitate, et iverunt apud Roncum
 et Buzallam, ut cum Guilielmo Spinula morarentur. Sorleonus Piper et Paschalinus de
 Nigro spretois mandatis potestatis exiverunt de civitate, nec ire voluerunt Placentiam vel
 Mediolanum. Fredericus quidem Grillus et Obertus Advocatus servantes mandatum ive-
 10 runt Placentiam, et stetit ibi Fredericus Grillus ad voluntatem et mandatum potestatis.
 Obertus namque Advocatus inobediens fuit, et absque mandato et licentia potestatis recessit
 de Placentia et venit apud Pastoranam Roncum et Buzallam cum aliis moraturus. Potestas
 quidem dum ad multa intenderet, tam super festinare transitum prelatorum quam super
 defensione facienda et succursu prestando, et munitione castrorum et locorum comunis
 15 Ianue: nova undique sonuerunt quod apud Pisas galeas 27 mandaverat imperator, et Pi-
 sani galeas et multa alia ligna armaverant ut nostris transitum impedirent, et quod Marinus
 de Ebulis vicarius imperatoris cum potenti exercitu Tardonensium, Alexandrinorum, Pa-
 piensium, Albensium, Astensium, Aquensium, Cassinensium⁶⁶ et marchionum, aliorumque
 fautorum eius, terram comunis de ultra Iugum pro viribus vastitabat, et apud locum Vul-
 20 tabii ad instantiam dictorum rebellium Ianuensium qui extra civitatem exiverant venire sat-
 agebat, et quod Obertus marchio Pelavicinus cum exercitu castrum Zolaschy obsederat:
 cum festinatione armate fuerunt in civitate galee 8, una videlicet per compagnam, pro cu-
 stodia maris, et ut nostris si expediret prestarent succursum. Milites quoque 25 de pro-
 bioribus et melioribus civitatis, et pedites 200, et balistarii multi fuerunt intus burgum
 25 Vultabii destinati, qui locum illum, cum disclusus esset, spaldis et belfredis aliisque
 clausuris potentissime ornaverunt^b. Et cum inimici ad ipsum locum eorum infortunio per-
 venirent, nichil profecerunt. Sed nostri in defensione viriliter consistentes, inimici cum
 vituperio recesserunt, et circa locum Gavidioni quem comune Ianue munierat cum trabucho
 et aliis hedifficiis, castra fixerunt. Galee autem nostre 27 auditis rumoribus de galeis et
 30 aliis navigiis hostium in portu Venero, malum consilium habuerunt, ut non expectantes
 aliud subsidium velociter moverent et ad concilium properarent. Cumque hora infelici perge-
 rent iter suum, et essent in aquis Pisanorum supra Zigium, galee dicti imperatoris 27, in qui-
 bus Andriolus filius Ansaldi de Mari preerat admiratus, et galee et galiote quam plures
 Pisanorum, et alie sagitee Sagonensium, irruerunt contra nostras, et incepto prelio casu
 35 infortunio obtinuerunt, et capte fuerunt de nostris galee 22; quinque tantum evaserunt.
 Et in ipsis capti fuerunt dominus Iacobus episcopus Penestrine, et dominus Otto de Thoe-
 nengo cardinales, et dominus Gregorius de Romania legatus, et alii multi prelati, episcopi,
 abbates clerici et procuratores prelatorum, et ambaxatores civitatum, et thesauri magna
 quantitas occupata. De civitate Ianue capti fuerunt Guillelmus Niger Ebriacus, Petrus Ven-
 40 tus et Iacobinus filius eis, Ottobonus Mallonus, Andriolus filius Enrici Domusculte, Andreas
 de Burgaro et alii multi de civitate et potestatis Ianue. Iacobus namque Malocellus qui in
 ipsis erat admiratus evasit, et alii multi ex Ianuensibus et hominibus potestatarum in dictis
 galeis quinque evaserunt. Et postquam fuerunt ducti ad terram, multi fugierunt, alii ducti
 fuerunt carcerati in regnum, et alii remanserunt Pisis in carceribus. Guillelmus namque
 45 Niger Ebriacus, Petrus Ventus et Iacobinus filius dum essent in carceribus Pisanorum,
 mandavit imperator pro ipsis, et dederunt Pisani eos in forciam imperatoris. Alios quos
 habebant Pisani ex Ianuensibus, dimiserunt pro scontro suorum Pisanorum qui carcerati
 Ianue tenebantur. Romeus de Villanova illustris comitis Provincie bajulus dum evasisset a
 prelio cum galea sua, quandam navem Pisanorum invenit in partibus Sardinee, et ipsam
 50 captam duxit apud Niciam, mercibus et divitiis honoratam.

Audito in civitate Ianue casu infortunio, dolor undique et angustiae circodarunt; et
 gentes de riperia et districtu nostro expavescerunt ut plurimum. Et inimici qui hostiliter
 intraverant terram nostram exaltati, castrum et loca nostra plus solito invaserunt; et ca-
 strum Gavidioni non per pugnam set acordio eorum qui intus erant ceperunt, et ipsum
 55 continuo destruxerunt. Obertus Pelavicinus cum exercitu suo castrum Zolaschi concordio

a) p. cival. l. b) ita l. armaverunt forlasse legendum. c) ita distinguit l.

66) i. e. Cassanensium.

1241. eorum qui intus erant occupavit. Deinde ad locum et burgum Levanti descendens, ipsum locum preliavit; cui providi de Levanto resistentes, locum Levanti viriliter defenderunt. Viri namque providi Ianuenses, licet dolore^a perfusi, vigoris tamen et fortitudinis spiritu roborati, ad ulciscendum et defendendum arma viriliter accingerunt, omnes quicumque arma portare poterant vestes induentes frepatas⁶⁹, et arina per compagnas⁵ diversis coloribus designantes, negociacionibus et rebus aliis pretermisissis, et statim imposite fuerunt galee simul et tarde 52. In quibus cum assidue et in nocte etiam ad lumen candelarum laboraretur cum festinantia, in paucis diebus suppleta fuerunt. Et mandavit potestas omnibus fidelibus de riperia et districtu nostro, ut potenter starent facta que acciderant non curantes, et essent armis et necessariis ad confusionem inimicorum pa- 10 rati. Cumque caravanam nostram de ultra mari expectaremus, et diceretur manifeste quod imperator galeas 40 armaverat et naves plures, ut caravane si posset dampnum inferret. et eas in nostram riperiam mandaret; audito etiam manifeste quod inimici nostri undique per terram exercitum parabant ut terram nostram invaderent, missus fuit quidam bucius salarius obviam caravane, ut facta scirent que acciderant, et previsti tucius evenirent^b. 15 Munitis autem castris et locis nostris, ad defensionem caravane nostre super omnia intendentes: Obertus marchio Pelavicinus vicarius in Lurexana cum exorcio suo de versus orientem rediens, terram nostram, sicut poterat, invadebat. Cui perfidi Vairenses, fide et constantia derelicti et de Scariotis vestigia immitantes, illi de Podenzolio Bozolio Corvaria Carpana et Ripalta castra et loca illa per traditionem dederunt eidem. 20

Fuerunt tunc missi ambaxatores duo pro comuni Ianue Mediolanum et Placentiam pro succursu militum et peditum habendo; videlicet Guarnerius Iudex et Nicola Mallonus, a quibus honorabilem militum et peditum succursum habuimus. Ipso tempore viri providi et fideles homines Portus Veneris audientes quod galiota una Pisanorum venerat ad fucem Macre, iniurierunt quasdam sagiteas, et expugnantes ipsam ceperunt, quam plures^{ex} 25 Pisanis gladio cedentes, reliquos usque in 30 Pisanos carceribus manciparunt. Mense autem Iulii dum naves caravane nostre de ultra mari venientes appropinquassent ad partes Sardinie, infortunium galearum nostrarum quod acciderat audiverunt, et quod imperator galeas 40 armaverat, timuerunt, et arma sumentes in defensione navium potentissime paraverunt. Que dum in ipsis partibus invenirent quandam navem et alia plura ligna Pisanorum, 30 ipsam navem et ligna cum omnibus Pisanis et rebus que in eis erant ceperunt. Quam navem et ligna dum lanuam ducerent, fortuna temporis et maris tempestate dimiserunt ipsam navem, reliqua ligna et multos Pisanos carceribus Ianue manciparunt, et intraverunt portum Ianue^c. . . . mense Iulii. In qua caravana multitudo magna honorum Ianuensium et divitie multe venerunt, et civitati Ianue contulerunt gaudium infinitum. Dum autem super 35 ipsa caravana et in rebus exhonerandis quilibet intenderet, et maxime ad muniendas et preparandas galeas nostras, accidit, quod die Mercurii^d. . . . mensis Augusti summo diluculo galee 40 imperatoris, in quibus Ansaldus de Mari preerat admiratus, foras in mari per medium miliarium supra portum Ianue apparuerunt, que nulla facta residentia iverunt Sagonam, et die crastina submonitis Sagonensibus Finarensibus et Albinganensibus, per 40 mare et per terram iverunt Naulum. Due autem ex nostris galeis que in guardia erant supra Sagonam, fugierunt in Naulum, et unam ex ipsis homines Nauli et illi de galeis nostris tiraverunt in terram, aliam ad litus Nauli perforaverunt. Et ad defensionem Nauli viriliter consistentes, domos que extra civitatem Nauli erant, ut civitatem tucius defenderent, concremarunt. Visis autem dictis inimicorum galeis, subito relictis omnibus armatae fue- 45 runt die illa et nocte ad lumen candelarum in civitate Ianue et viriliter premunite galee 51, in quibus Ansaldus Soldanus et Iacobus de Levanto admirati fuerunt, et in ipsis, tamquam ad clamorem et strumitam⁷⁰, viri providi Ianuenses voluntarie ascenderunt. Et die secunda post apparitionem dictarum galearum inimicorum de portu Ianue feliciter exeuntes, erecto beati Georgii vexillo contra inimicorum galeas tota nocte, maxime ut nescientibus inimicis 50 comprehenderent eas, in portu Nauli potentissime iverunt, et nocte non sufficiente, summo mane fuerunt supra Sagonam. Inimici autem hoc videntes, relictis ancoris scalis et vachettis⁷¹, continuo mari et terra de loco Nauli fugierunt, eicientes in mari quecumque in

a) dolere l. b) i. e. evaderent. c) sequitur vox erasa et lacuna l. d) sequitur lacuna l.

69. *frippes gallice*; vestem militarem esse patet. 70) cf. a. 1234. 71) naves minores.

cohoptis galearum habebant. Nostre autem ipsas tota die fugantes, nequiverunt ipsas 1241.
 comprehendere, quoniam parate erant ad fugam potius quam ad bellum. Et redeuntes
 galee nostre ad locum Nauli, ipsum locum civitatem et castrum servientibus victualibus et
 rebus omnibus munierunt, et ibi Fulconem Guercium capitaneum statuerunt. Ut autem
 5 nostri de ipsis galeis nova scirent, mandaverunt vachetas et sagiteas usque Albinganam;
 et quia metu nostrarum pelagus maris intraverunt, aliqua nova de ipsis quo ivissent minime
 invenerunt, et Ianuam nostri cum gaudio redierunt^a. Cumque audivisset Ansaldus de Mari
 quod Ianuam redierunt galee nostre, ivit cum galeis apud insulam Albingane, ubi cum Albin-
 ganensibus rebellibus, dum Lanfrancus Boca castellanus esset pro comuni Ianue, cum
 10 paucis servientibus timuit, et ipsum locum ex concordio reddidit^b dicto Ansaldo. — Accepto
 autem castro, ipsum penitus destruxerunt; deinde ad locum Servi euntes, ipsum locum
 preliarunt. Viri namque providi de Servo cum hominibus Diani et cum modica militum
 quantitate qui pro comuni erant ibi, contra inimicos viriliter irruentes, eos in confictu po-
 suerunt, et multos ex inimicis occiderunt et retinuerunt, et in unam de galeis Ansaldu de
 15 Mari que ibi erat ad litus ascendentes, plures de illis qui in galea illa erant occiderunt.
 Quam cum nostri defendere non possent propter alias galeas dicti Ansaldi, afondarunt
 ipsam, et quecumque in ea erant exportarunt, et sic dictus Ansaldus cum dampno et vituperio
 recedens, reversus est in Sagonam.

Audito in civitate Ianue quod redierat cum galeis in Sagonam, statim armate fuerunt
 20 galee simul et taride 51, in quibus potentiores homines Ianue voluntarie ascendentes,
 cum festinantia iverunt galeas inimicorum querere; et videntibus illis de Sagona nostras
 a longe, subito Ansaldus de Mari cum galeis non expectans, fugam cepit, et tota die et
 nocte galee nostre secute sunt eas; set quia velociores erant nostris, non potuerunt eas
 attingere, et die crastina reversi sunt nostri supra Sagonam, ubi eas invenire putarunt; et
 25 non inventibus; descenderunt apud Naulum expectantes ibi nova de galeis inimicorum
 quo ivissent.

Dum autem in Naulo essent galee nostre, exivit Ansaldus de Mari de pelago maris
 cum galeis; et nocte una ante lucem intravit portum Ianue cum galeis, ut navibus et lignis
 que in portu erant offenderet, si potuisset. Viri providi Ianuenses qui in civitate remanse-
 rant, arma sumentes, continuo naves et ligna portus munierunt, et ascendentes galeas et
 30 alia ligna currentia que in portu erant, contra inimicorum galeas iverunt, et de portu eas
 cum vituperio eiecerunt; et factis faro et signis galeis nostris sicut statutum erat, continuo
 de portu Nauli exeuntes, dimisso loco Nauli munito, Ianuam redierunt. Ansaldus namque
 de Mari cum galeis iterum maris pelagus introivit; et cum audivit, quod galee nostre Ia-
 nuam redierunt, reversus est in Sagonam.

Audiens autem imperator, quod nichil proficeret cum galeis, mandavit Marino de Ebu-
 lis vicario suo in Lombardia, et Oberto Pelavicino vicario suo in partibus Lurexane, ut
 exercitum maximum in quantum possent coadunarent, et super terram Ianue viriliter in-
 troirent, ut simul cum Ansaldo de Mari admirato suo tucius offenderent terras Ianue. Pre-
 40 fati namque vicarii domini sui mandatum servantes, exercitus magnos pro viribus facientes,
 Marinus dictus de Ebulis ad instigationem etiam mascaratorum⁷² et rebellium Ianue qui extra
 civitatem exiverant, cum comunibus Papie Alexandrie Tardone Vercellarum Novarie Ast
 Albe Aquis Casine et cum marchionibus Montisferrati Guillelmo, Conrado et Manfredo de
 Bosco, et aliis multis sequacibus et fautoribus imperatoris, hostiliter veniens usque Oua-
 45 dam, vias et passus faciens ordinari, iactavit usque in Pulciferam venire, et etiam bastitam
 construere in capite fari. Obertus quoque Pelavicinus de versus orientem cum magna
 quantitate militum de Tuscia et cum hominibus Lurexane, et marchionibus Malespine et
 aliis sequacibus eorum, hostiliter apud Montem Rubeum et Vernaciam veniens, iactavit
 usque in Bisanem venire. Ansaldus de Mari admiratus cum audivit exercitus predictos
 50 coadunatos esse super terram Ianue introire, et quod Ianuenses per terram obviam
 exercitibus intendebant, venit apud Vulturim cum galeis, expectans ibi, ut veniret Mesias.
 Cum autem potestatem ad multa intendere oporteret, celebrato magno consilio et etiam
 parlamento statuerunt viri providi Ianuenses armamentum dimittere galearum, et contra
 hostes per terram insurgere viriliter et potenter. Tunc missi fuerunt quidam milites cum
 55 potestatibus et hominibus potestatiarum Rechi Rapalli Clavari et Sigestri, et cum hominibus

a) in marg. alia m. 1. b) reddidit 1.

72) l. e. Gibellinorum exulum.

1241. Levanti et aliis de finibus illis obviam exercitui Oberti Pelavicini. Quod cum audisset Pelavicinus, retraxit cornua, et stetit in montibus supra Vernaciam, nec ausus fuit ut descenderet. Potestas namque cum universa milicia et toto con ni atque balistariis Ianue continuo exivit contra exercitum Marini de Ebulis, dimissis quibusdam militibus ad custodiam burgi Vulturis; et supra montes Vulturis ad vias, per quas exercitus ille venire statuerat, 5 potentissime se opposuit. Ansaldus de Mari cum galeis ivit Arenzanum; et cum descenderent illi de galeis, occurrerunt quidam ex militibus nostris, et posuerunt eos in conflictu, multos ex galiotis gladio supponentes et eorum vexilla et arma retinentes. Cumque dictus vicarius quosdam milites et pedites suos mandaret, ut exercitum Ianue supra viderent, exiverunt quidam milites pedites Ianue contra illos, et ponentes eos in conflictu, usque ad 10 tentoria inimicorum fugaverunt eos, et acceptis duabus banderis inimicorum, quas metu fuge relinquerant, redierunt nostri ad exercitum Ianue cum honore.

Nocte autem eveniente habuerunt consilium inimici ut retroirent, et summo diluculo ante lucem separaverunt exercitum, et cum vituperio recesserunt. Mascarati vero de loco Buzalle recesserunt et iverunt stare Sagonam. Ansaldus quoque de Mari cum galeis, quam 15 cito de separatione exercitus predicti audivit, timuit, et velud conflictus recessit, terram Ianue non in aliquo dampnificando. Nostri autem Ianuam reversi sunt cum triumpho, et ad preparationem et munitionem galearum nostrarum et ad confusionem exercitus Oberti Pelavicini viriliter cum festinantia intendentes, ut Ansaldum de Mari cum galeis obsederent in Sagona, et exercitum Pellavicini, qui castrum Vernaciae obsederat, expellerent et dele- 20 rent. Tunc potestas cum militibus et balistariis Ianue mense Augusti exivit contra Pelavicinum, dimissis vicariis suis in civitate qui armamentum galearum festinarent. Et cum appropinquasset potestas cum militibus apud Sigestrum, audivit Pelavicinus de adventu potestatis et militum, recessit cum vituperio et exercitum separavit, et Ianuam rediit potestas cum militibus et exercitu. Ipso quidem mense Augusti dominus christianorum et pater bea- 25 tissimus summus pontifex dominus Gregorius diem clausit extremum. Quo audito dolor et angustia fuerunt in civitate Ianue et extra. Et licet dolore perfusi, fortitudine tamen et vigore Ianuenses roborati, ad destruendas galeas inimicorum viriliter insurgentes, ascenderunt galeas, et iverunt potentissime supra Sagonam, et in ipsis Guillelmus Gabernia preerat admiratus; et cum dictas galeas inimicorum insultare statuissent, nequiverunt eo 30 quod de antennis et lignamine liceas⁷³ et spaldos⁷⁴ in mari fecerant, bricolas et alia machina in ripa Sagone statuerant, ne galee nostre ipsis possent appropinquare. Tunc parata fuit in civitate quaedam bricola in navi una, et plura ligna impleta fuerunt bruschiis et catrono⁷⁵, ut nostri galeas illas destruerent et cremarent. Cumque artificia illa supra Sagonam missa essent, et ad destructionem inimicorum galearum nostri intenderent, factum 35 fuit tempus in mare turbidum, ita quod oportuit galeas nostras cum apparatu predicto ire ad portum Nauli. Videns autem Ansaldus de Mari, quod galee nostre de obsidione levate erant propter temporis turbidinem, iussit muniri galeas 20, in quibus Obertum Poncetam statuit ancianum, quas ipsa nocte, dum essent galee nostre in portu Nauli cum fortuna temporis valida, mandavit apud Pisas fugientes, diligens potius maris iudicium quam 40 nostrorum. Deinde in regnum Sicilie recesserunt, et in ipsis galeis iverunt pro mascaratis ambaxatores Sorleonus Piper, Ingo Aurie et Rubeus de Volta. Qui descendentes in Pisis iverunt ad imperatorem apud Faentiam⁷⁶. Ansaldus de Mari cum galeis 9 remansit Sagonae, expectans quasdam galeas quas miserat in Provinciam, et ipsas galeas ad litus Sagone trahi fecit, ne ipsis offenderent galee nostre. Et cum audivissent galee Ansaldi de Mari, 45 que iverant in Provinciam, quod galee nostre obsederant ipsum Ansaldum cum galeis in Sagona, timuerunt et fucem Albingane intraverunt. Homines autem ipsarum galearum tam de Albingana quam Sagona clamabant, et cotidie fugientes Ianuam veniebant, et ipsis de galeis qui fugiebant data erat fidantia per comune Ianue. Videntes autem nostri, quod inimicis dampnum inferre non possent, Ianuam cum honore et gaudio sunt reversi. Au- 50 saldus de Mari videns, quod nil proficeret ei mora eius, et gens sua clamabat, nec eos poterat retinere, mandavit galeis suis, ut exirent de Albingana et venirent Sagonam, que cum fere omnes disarmate essent et destructe, fecit eas armari sicut melius potuit et aptari, et recessit cum ipsis tenens altum mare nocte navigando ne forte videretur a nostris, et

73) repagula lignea. 74) muros, propugnacula. 75) resina. 76) Imperator mense Augusto prope 55 Romam morabatur.

ivit Pisas, ubi male a Pisanis receptus fuit et visus, deinde ivit Sardineam, volens si potu-
isset terram regine Sardinee munire. Verumtamen de Sardinea cum vituperio expulsus,
in regnum Sicilie est reversus.

Post hec Marinus de Ebulis vicarius dictus, ad preces mascaratorum Ianue et rebel-
lium Sagonensium, mense Octubris congregavit exercitum Lombardorum, Sagonensium et
aliorum sequacium, et ivit obsedere castrum Signi, quod munierant homines Nauli, ibi-
que construxerunt bricolas et alia edificia multa. Et cum in obsidione illius castri per multos
dies stetissent et nil profecissent, venit ibi Iacobus marchio de Carreto, offerens vica-
rio dicto personam suam et omne subsidium eius ad captionem castri Signi, supplicans
vicario ne de inde recederet, quousque castrum Signi captum haberet. Tunc Iacobus de
Carreto cum hominibus de Finario et aliis hominibus suis construxit et erigi fecit ad depo-
pulationem castri Signi trabucum^a unum magnum, preliando ipsum castrum nocte et die
cum machinis et trabucho. Tandem homines Nauli ambaxatores in Ianuam mandaverunt
pro succursu habendo; et decrevit consilium Ianue exercitum fieri generalem per mare et
terram in succursum castri Signi. Et ivit potestas cum militia usque Varaginum, expe-
ctando ibi exercitum congregari. Set quia tempus mari et terra per multos dies contrarium
extitit et malum, non potuit simul exercitus conveniri, immo necessitate oportuit exercitum
separari. Et missi fuerunt milites soldaerii centum et quam plures pedites per mare ad vo-
luntatem hominum Nauli apud Naulum pro succursu prestando dicto castro^b Signi^c; nam-
que quidam de Signo proditorem^d recepti ipsius castri tractantes tradiderunt eum, et ipsum
receptum dicto vicario et Iacobo marchioni de Carreto per traditionem dederunt. Videntes
autem illi de castro, quod traditi erant, pactum fecerunt cum inimicis, ut^e salvarent per-
sonas et res, et ipsum castrum inimicis per vim dederunt et reddiderunt. Accepto autem
castro, munivit eum Iacobus de Carreto. Cumque homines de Naulo inde dolerent et ad
ulciscendum intenderent offensiones inferre Iacobo de Carreto, missus fuit pro comuni
Ianue Fulco Guercius apud Naulum, ut militibus et peditibus qui erant ibi pro comuni foret
capitaneus, et ad depopulationem Iacobi de Carreto cum hominibus Nauli intenderet. Iac-
obus de Carreto submonitis amicis et hominibus suis, locum Finarii munire et succursum
habere studuit. Fulco quidem Guercius cum militibus et peditibus et cum hominibus Nauli
una die dominico ad vastandas terras hominum de Finario equitavit; cui Iacobus de Carreto
et eius exercitus obstiterunt, et incepto prelio ipsum Fulconem et eius exercitum conver-
terunt in fugam, et capti fuerunt idem Fulco et eius nepos Enricetus Guercius, plures autem
ex militibus soldariis et peditibus Nauli et aliis peditibus capti fuerunt, quos Iacobus de Carreto
in carcerem mancipavit. Audito autem in civitate quod predicta acciderant, missi fuerunt
pro comuni Ianue apud Naulum pro custodia ipsius civitatis, et ut solacium prestarent ho-
minibus Nauli, Lanfrancus Malocellus, Muruel Malocellus, Enricus de Nigro, Lanfrancus
Ususmaris et Picamilius. Et cum audiret Iacobus de Carreto, quod Lanfrancus Malocellus
cognatus eius venerat Naulum, mandavit pro eo, ut apud Finarium iret locuturus ad eum;
et accepta inde a potestate Ianuae licentia ivit. Qui Iacobus cum multa diceret, et promitte-
ret se comuni Ianue velle facere, et diceret se mestum esse de hiis quae acciderant, nil
tamen profuturum facere curavit; set ab inde in antea accensus spiritu stulticie et furoris,
cum hominibus suis de Finario terram et homines Ianue offendere non cessavit^f. Dicitus
dominus Guillelmus Surdus potestas finem sui regiminis, sicut melius potuit, terminavit^g.

Anno dominice nativitatis 1242, indictione 14. fuit in regimine civitatis Ianue dominus
Conradus de Concesio civis Brixie, miles formosus largus sapiens animosus; et cum eo
iudices duo, videlicet Guido de Villana de eadem civitate, et Villanus de Troiano Mediola-
nensis ad maleficia deputatus; milites vero eius Fortis de Monteclaro et Gualdrinus de
Capriolo. Octo discreti pro comunis introitibus recipiendis et expendis fuerunt Guillel-
mus Mallonus Grassus, Martinus Bancherius, Guillelmus Recca, Symon de Marino, Marinus
Ususmaris, Iacobus Frixonus, Bovarel de Grimaldis, Iohannes Calvus; scribe comunis
Guillelmus de Varagine, Symon Spaerius, Madius, Obertus de Langasco, Vassallus Gallus.

a) trabum 1. b) vaces intra castrum et tractantes alia manu in margine scriptae erant, quarum nonnihil abscisum est 1.
c) vox iam abscisa 1. d) proditio iam abscisum 1. e) ut— inimicis in margine alia manu suppleta 1. f) reliqua
eadem manu subiciuntur 1. g) pergit duobus columnis vacuis relictis in alio quaternione, cuius primae etiam paginae
tertia pars vacat 1.

1242. Iacobus Papiā; consules de iustitia, in palatio civitatis Iacobus Grasellus Mediolanensis, in palatio civitatis et burghi Bigurru de Porta Placentinus, in palatio civium et foritanorum Ogerius de Nivelinis Brixiensis, et in palatio de versus burgum Bonusfiliolus de Bononia.

Ipsō quippe anno, sede vacante apostolica, et perdurante guerra maxima inter ecclesiam et dominum Fredericum imperatorem, et inter comune Ianue ex una parte, et imperatorem, Alexandrinos Tardonenses Albenses Astenses Aquenses Cassinenses Vercellenses Novarienses Papienses Cremonenses, marchionem Montisferrati, marchiones de Ceva, Iacobum et Manfredum marchiones de Carreto, marchiones de Bosco, marchiones Male-spine et alios multos fautores coadiutores et comprices^a eorum, nec non et Pisanos, Obertum marchionem Pelavicinum, Pontremolenses, et ceteros de Lurexana et Grafignana, cum hominibus Parme, et aliis multis fautoribus et comprecibus eorum ex altera: perseverantibus insuper mascaratis Ianue, et rebellibus illis de Sagona Albingana Finario Corvaria Celasco Carpena Buzolio Monterubeo Lacu et aliis pluribus in sua rebellione et iniquitate concepta: dictus dominus Conradus statim in introitu sui regiminis a se ipso sine consilio aliquorum cum magno vigore et spiritu Leonimo^b putavit dicens: *Cum plura pondera immineant bau- 15 landa, gravius debet a sapientibus eici cicius a cervice. Verum tamen non sic; sed cum infirmetur totum corpus, solidentur prius membra proximiora ut ad verticem levius ascendatur.* Audivit itaque, quod Guilielmus Spinula filium suum ad imperatorem mandavit, ut dampnum et minorantiam comunis Ianue tractaret, et ut Lombardi venirent per terram suam de valle Scrivie, et intrarent offendere terras Ianue. Tunc omnia membra et castra ipsius 20 Guilielmi et fortias quascumque habebat, tractavit subvertere et delere. Die autem 16. mensis Marcii secrete cum militibus Ianue et potestatis Bisannis et Pulcifere equitavit in vallem Scrivie ad castrum Ronchi, quod munierat idem Guilielmus, et sine aliquo prelio habuit ipsum castrum, et munivit pro comuni Ianue ad voluntatem suam; quo munito Ianuam rediit cum honore. Post paucos vero dies cum dominis et hominibus castri Savignoni 25 quod et ipsi Guilielmo erat subditum, tractavit ipsum castrum et aliud quod dicitur Costapelata habendi. et 22. die Aprilis ad ipsum similiter equitavit, et castra illa ad voluntatem suam habuit, et munivit, et munitis letanter Ianuam rediit et gavisus. Videns autem Guilielmus Spinula quod acciderat, castrum Buzalle introivit, et ipsum castrum pro viribus munire et forciare studuit; et forestatos aliosque malefactores et raubatores quoscumque po- 30 nitit introduxit, ut homines de valle illa offenderent et vastarent. Congregatis itaque ad unum hominibus burghi fornariorum et ceteris de valle illa ad servitium et honorem comunis Ianue, contra ipsum Guilielmum Spinulam omnimode se dederunt; et cum exivissent quidam ex forestatis et hominibus de Buzalla dictos homines offendentes, illi de burgo fornariorum, Ronco, et alii de valle illa, arma viriliter accingentes^c, exiverunt viriliter contra illos; et 35 quosdam ex^d eis capientes et occidentes, alios usque ad portam Buzalle fugaverunt. Et audito clamore per vallem illam et in Flacono et in Pulcifera et finibus illis, in subsidium dictorum hominum vallis Scrivie potentissime occurrerunt, et castrum obsederunt^e per se ipsos viriliter, et mandarunt ad potestatem Ianue ut succursum prestaret eis, quia illi de castro non poterant se tueri. Tunc potestas vocatis consiliariis campane et magna quantitate hominum per compagnas, decrevit consilium exercitum facere generalem; et voluntate ipsius consilii die Lune 5. exeunte mense Aprilis cum exercitu ad dictum castrum Buzalle viriliter equitavit; et paratis gratis^f et aliis multis hedificiis ad prelium ipsa die, iussit potestas in crastinum ipsi castro dari prelium circumquaque; et constitutis bataliis^g per compagnas, ut ad castrum preliandum die Martis 4. exeunte Aprilis mane viriliter insur- 45 gerent universi: Guilielmus Spinula et illi qui secum intus erant timuerunt, et facto pacto ut personas tantum evaderent cum rebus solummodo quas ad dorsum portare possent, exiverunt de castro et ipsum in voluntate potestatis dederunt. Munito^f autem castro, ivit Guilielmus Spinula cum familia Tardonam. Et reversus est potestas ipsa die cum exercitu Ianue cum triumpho. Et paucis intermissis diebus mandavit unum ex militibus suis ad castrum illud, et cum hominibus de valle illa fecit ipsum castrum fonditus dirruī. Domum quoque sive palatium Guilielmi Spinulae quod supra Loculim in civitate construxerat,

a) i. e. complices. b) Leonimo f. c) accingentes f. d) ex m. alia inserti. e) a. m. in loco raso f. f) an tradito vel relicto?

77) Videntur non esse crates, sed gati, gatti, instrumenta bellica. 78) pugnis.

turrin atque domum Sorleonis Piperis, similiter fecit dirrui. Videntes autem universi opera 1242.
que ipse potestas faciebat, in tantum timuerunt de eo, quod nunquam presumpsit in civi-
tate aliquis rebellari, sed tanquam obedientes et pacifici velud domino naturali obe-
divit ei.

5. Post hec auditis rumoribus undique, quod contra comune lanue mari et terra magni
inimicorum exercitus parabantur, et inimici bastitam⁷⁹ in capite fari facere minabantur,⁷⁹
fecit potestas in ecclesia beati Laurentii contionem maximam militum et peditum et univer-
sororum bonorum hominum lanue congregari, et erexit se in contione dicens, quia: *Sedata*
sunt membra quibus infirmabatur corpus. Expedit ascendere ad cervicem. Omnes firmi et
10 *fortes estote, et nolite oblivisci ardua et immensa facta vestrorum antecessorum, sed curetis ut*
libertatem et honores quam et quos maiores vestri dimiserunt vobis, honorifice teneatis. Dimittat
tatis mercimonia, et nullus presumat navigare neque extra districtum lanue exire. Dimittat
unusquisque cendata, xamita, iupas blancas, et assumat arma pro honore et defensione sancte
Romane ecclesie matris nostre, et fidei christiane; et in defensione vestra taliter vos paretis,
15 *ut si contra nos venire presumpserint inimici, ipsos vigore solito destruamus.* Separata itaque
contione quilibet postea fuit intentus ad arma. Et continuo fuerunt impositae galee nove 40
et in paucis diebus supplete. Audito namque die 10. mensis Iulii, quod imperator manda-
verat apud Pisas galeas 60 munitas et naves duas, in quibus Ansaldus de Mari preerat ad-
miratus, et Pisani galeas et alia ligna de duabus theriis⁸⁰ 58 numero muniebant, in quibus
20 Busacarinus Pisanus preerat admiratus: statim varate⁸¹ fuerunt dicte galee de novo facte,
et cum ipsis parate fuerunt in portu lanuae galee 83 et taride 13 et naves 4 magne et de-
pincte colore albo cum crucibus vermiliis per totum, dimisso tunc glauco colore, quo de-
pingi solebant. Et missum fuit undique per potestatis et districtum lanue, ut omnes parati
essent armis et victualibus ascendere in galeis. Postmodum potestas in platea beati Lau-
25 rentii maximum colloquium celebravit, et mirabiliter locutus est, omnes et singulos ad
bellum viriliter animando; et in persona sua propria vexillum beati Georgii ad honorem
Dei et sancte ecclesie et confusionem inimicorum gratulanter assumpsit, et se constituit
victoriosi stoli lanuensis admiratum. Ibique protentinos 8 et comitos sive vexilliferos⁸² 96,
cum matura prius deliberatione per compagnas electos, fecit publice nominari et legi, et
30 eisdem protentinis vexillum unum cuilibet iuxta formam cuiuslibet compagne dedit mira-
biler designatum, in una ex galeis cuiusque compagne feliciter baiulandum. Comitis pre-
dictis dedit cuilibet duo vexilla, unum videlicet ad signum comunis in dextera parte, et
aliud ad signum Venetorum sancti Marchi⁸³ in sinistra parte cuiusque galee, iuxta⁸² conven-
tionem inter comune lanue et Venetos initam baiulanda. Et divisit galeis et taridis omnibus
35 per compagnas; triumphale vexillum beati Georgii in una bona galea, et alia vexilla pro-
tentinorum et comitorum in aliis galeis et taridis cum leticia fuerunt erecta, et hediffitia
mirabilia ad prelium in ipsis taridis ornata. Et ut nichil temporis preteriret incassum, facta
fuit electio potens et dispensatio supersalientum⁸⁴ et bellatorum et balistariorum in civitate
per compagnas, et vogueriorum⁸⁴ per potestatis; panatica et victualia et cetera neces-
40 saria preparata. Et audito quod Pisani obliti pacis et conventionis vinculum quo comuni
lanue tenebantur, cum galeis et navigiis suis et omni eorum exfortio, et Ansaldus de Mari
cum galeis dicti imperatoris, et Obertus marchio Pelavicinus tunc vicarius imperatoris in
Lurexana cum magna quantitate militum Pisanorum Parmensium et cum magno exercitu
peditum et balistariorum per terram venerat apud Portum Venerem, die 20. Iulii, vastantes
45 omnia domestica quecumque extra castrum inveniebant: subito velut ad strumitam universi
de civitate arma viriliter assumptes, posuerunt ea in galeis; et necessaria omnia fuerunt
honerata in ipsis, et missum fuit per potestatis ut omnes electi venirent ascendere in
galeis.

Et cum inimici mari et terra cum machinis, prederiis⁸⁵, bricolis, scalis et aliis hediffi-
50 ciis eorum infortunio ad locum Levanti pervenissent, et burgum ipsius loci disclausum in-
venirent, obsederunt eum; et cottidie preliantes nichil profecerunt; set providi de Levanto
eis viriliter resisterunt. Statim potestas ascendit in galeam suam, et omnes de civitate et
potestatis electi galeas et taridas ascenderunt; et die dominico 27. Iulii, ut monstra fieret
Iul. 27.

a) vexilliferos 1.

79) i. e. bastitam, castrum, turrem, Basti. 80) i. e. coopertis, tabulatis. 81) in mare missae, vom
Stapel gelassen. 82) i. e. iuxta. 83) vectorum. 84) remigum. 85) petrariis.

1242. et melius ornarentur ad bellum, iverunt omnes cum galeis et taridis apud Sanctum Petrum de Arena, ubi tanta fuit mirabilis et innumerabilis bellatorum proborum et gentium multitudo, quod de facili^a posset scribi. Galearum et lignorum armatorum tanta fuit iocunda visio^b et multitudo, quod in tota plazia⁸⁶ nullo modo stare poterant. Paratis itaque galeis et taridis omnibus et viriliter premunitis, movit potestas cum ipsis de loco dicto, et ipsa die cum mirabili stolo ivit in Bisannem. Die vero Lune sequenti assumpta de ecclesia sancti Laurentii cum magna reverentia vera cruce, que semper in omnibus batalijs extitit triumphatrix, et posita in fortiori tarida exercitus, ivit cum festinantia usque ad Sigestrum. Et audito quod inimici mari et terra cum omni eorum exfortio castrum et burgum Levanti¹⁰ obsederant, die Mercurii penultima mensis Iulii, dum ceteri de exercitu ad honorem sancte ecclesie et in reverentia vere crucis penitenciatii essent, et crucem quilibet assumpsisset in spalla dextra, summo mane cum magna festinantia et vigore facta maxima et potens schera galearum et taridarum in mari supra Devam, erexit potestas triumphale vexillum beati Georgii viriliter contra hostes. Videntes autem inimici tam mirabilem exercitum et potentem irruere contra ipsos, statim nulla facta rexidentia, relictis tentoriis scalis ancoris¹⁵ machinis et rebus et armis militie, confricti⁸⁷ fuerunt mari et terra, et posuerunt se ad fugam. Ansaldus quidem de Mari cum omnibus galeis suis, eo quod ad fugam velociores erant illis Pisanorum, et primo viderat exercitum Ianue, diligens magis ut capti essent Pisani quam ipse, primitus fugam cepit; et post ipsum Pisani versus Pisas cum magna festinantia remorum et velorum fugere non cessarunt. Obertus Pelavicinus cum omni exercitu suo ad montes Celaschi se reduxit. Videntes autem illi de Levanto, quod ita essent in confrictu, exiverunt contra ipsos, et multos ex eis occiderunt. Cumque hoc videret exercitus Ianuensis, contra Pisanos et Ansaldum de Mari cum magno vigore et audacia irruerunt; et ut inimici inter Corvum finierent et Cornicem, usque ad partes illas Corvi eos mirabiliter fugaverunt. Set quia tarde Ianuensis exercitus non ita veloces erant sicut et galee,²⁵ et a longe viderent inimici exercitum Ianuensem quando fugam ceperant, nocte etiam superveniente, inimicos attingere nequiverunt. Unam tamen galiotam Pisanorum armatam cum multis Pisanis acceperunt, eosque ligatos adduxerunt^c; et galiotam illam iussit potestas in platea macelli et moduli cum vexillis Pisanorum sanguinolentis que in ea capta fuerant poni ad dedecus Pisanorum. Multi autem ex Pisanis qui in ipsa galiota erant, muniti eiecerunt se in mare et maluerunt submergi potius in profundum maris quam expectare gladium Ianuensem. Timens autem Ansaldus de Mari de Pisanis, noluit ire Pisas, sed per plures dies et noctes stetit in pelago maris cum galeis suis et cum una galea Pisanorum in qua Busacarinus admiratus Pisanorum erat, qui metu verecondie noluerat ire Pisas. Alie galee omnes et ligna Pisanorum ipsa nocte non putantes aliquatenus evadere fugierunt, quedam³⁵ in fucem Macre, et quedam in fucem Pisanam, non amplius reversure. Et nocte illa cum gloria et triumpho rediit apud Levantum mirabilis stolo et exercitus Ianuensis, et stetit ibi usque in diem crastinam; cuius adventus et victorie universi de Levanto parvi mediocres et maiores in tantum letati fuerunt, quod quasi videbantur ad astra volare. Et cum nulla de inimicis audirentur nova, iussit potestas castrum et burgum Levanti victualibus et⁴⁰ omnibus necessariis diligenter muniri. Et ipsa die cum universo exercitu rediit apud Sigestrum, ubi per plures dies letanter et honorifice commorantes, ut rumores aliquos de inimicis sciret, potestas quasdam sagiteas et ligna currentia mandavit usque Ilicem; ubi invenerunt, quod nocte una Ansaldus de Mari cum galeis suis exeundo de pelago venerat cum galea Busacarini admirati Pisanorum, et Andriolus de Mari filius Ansaldi cum duabus⁴⁵ galeis imperatoris ibidem de regno veniendo applicuerat, in quibus imperiale vexillum adduxerat^d; et redeuntibus dictis sagiteis ad potestatem, supradicta, que viderant et audierant nuntiantes, subito potestas dimissis taridis omnibus in Sigestro, cum galeis omnibus ad inquirendas inimicorum galeas celeriter festinavit. Et cum Ansaldus de Mari foras in mari a longe in quibusdam sagiteis et in montaneis posuisset custodes, quibus certa signa⁵⁰ dederat facienda si viderent exercitum Ianuensem, quam cito viderunt multum a longe, nulla rexidentia facta, cum galeis omnibus versus Pisas foras in mari Ansaldus de Mari et filius et admiratus Pisanorum fugierunt, et timentes amplius redire ad terram, transiverunt

a) *supple non.* b) et visio f. c) *aduxerunt f.* d) *aduxerat f.*

86) i. q. plazia, ora, aestuarium. 87) i. q. conflicti, dissipati.

per altum mare et nocte iverunt Sagonam. Quo audito per homines Portus Veneris, qui eas 1242.
viderant fugientes, stetit potestas ipsa die in Portu Venero, ubi cum galeis paravit insidias
ad confusionem inimicorum, si forte ad terram redire amplius presumerent. Deinde rediit
cum exercitu potestas apud Corniliam. Et quia nuper propter adventum galearum inimi-
5 corum illi de Cornilia infideles et rebelles comuni lanue extiterant, iussit eos vastari, et
continuo fuerunt usque ad cavernam quam munierant vastitati. Et rediit potestas ipsa die
apud Sigestrum cum galeis, ut nova melius haberet de inimicis. Audito namque quod
versus Sagonam iverant per altum mare, munitis locis illis omnibus de riparia, cum galeis
et taridis rediit versus lanuam; et iussit potestas, ut taride irent et intrarent portum lanue;
10 et ut galeas inimicorum querebat et inveniret, cum galeis omnibus versus Sagonam letanter
mirabiliter festinavit. Et cum adpropinquasset supra capud Montis die Lune 11. mensis Aug. 11.
Augusti, vidit ad partes lanue faros^a multos fieri cum fumis, quos illi de civitate lanue fieri
faciebant eo, quod velud ad latrocinium mane cum galeis quibusdam Ansaldus de Mari por-
tum intraverat; quosque faros^b cum videret lanuensis exercitus, cum maiori festinantia et
15 vigore cum velis et remis ad inimicos inquirendos omnimode festinavit. Videns autem An-
saldus de Mari et cognoscens a longe exercitum lanuensem, nulla mora facta velificavit, et
in quantum festinantius potuit ivit Sagonam, nichil dampni in portu lanue vel alibi infe-
rendo. Cumque adpropinquasset^c cum galeis et taridis omnibus lanuensis exercitus supra
portum lanue, ipsa die nocte facta, et obscuro tempore mari et terra, fulgura et tonitrua
20 mirabiliter prepulsantia, oportuit exercitum lanuensem licet invitum ipsa nocte portum
lanue introire. Et regnante per plures dies in mari turbine et tempore pluviali, licentia
fuerunt omnes de galeis ut descenderent in civitate, sed nullus esset ausus de civitate exire,
immo pararent arma, et quam cito tempus foret tranquillum, ascenderet quilibet in galeis.
Audito quod Ansaldus de Mari et Andriolus filius cum galeis 57, et Busacarinus Pisa-
25 norum admiratus cum una galea tantum, ut dedecus et pudorem Pisanorum obperiret si
posset, erant et stabant in portu Sagone, ordinatum fuit, quod taride dimitterentur in portu
lanue, et galee 83 sicut possent melius armarentur, et si forte expectarent galee inimicorum
in Sagona, daretur eis prelium, et per vim de portu Saone traherentur vel igne comburerentur.
Cumque facta esset maris tranquillitas^d et tempus bonum, armate fuerunt in civitate lanue die Aug. 21.
30 Iovis 21. Augusti galee 83, sicut armari melius potuerunt; et ipsa die iverunt apud Sanctum
Petrum de Arena, ut ibi melius pararentur; et statutis custodiis in mari et terra, ne prescirent
inimici, et eos comprehenderemus in Sagona, die sabbati sequenti 23. Augusti summo mane Aug. 23.
movit potestas cum predictis galeis tam ad bellum quam ad celeritatem mirabiliter premuni-
tis, et ivit apud Arenzanum putans nocte ire Sagonam et eas ibidem obsessas tenere. Nocte
35 superveniente circa mediam noctem movit potestas cum galeis, et ivit supra portum Sagone,
ubi tam mirabilem et potentem scheriam galearum supra portum Sagone paravit ipsa
nocte, quod piscis vel avis una de portu Saone vix exivisset per mare. Et cum prescivisset
Ansaldus de Mari de adventu lanuensis exercitus, cum omnibus galeis primo sero noctis
illius fugam cepit, et maris pelagus introivit. Die mane audito, quod Ansaldus de Mari cum
40 galeis omnibus iverat versus Albinganam, et quamdam navem magnam honoratam victua-
libus expectabat, quam de regno venire fecerat, continuo potestas cum victorioso exercitu
versus Albinganam ivit, et ibi die dominico applicuit summo mane. Quem dum viderent
rebelles Albinganenses, clausis portis omnibus civitatis, per murum et turres ascenderunt,
et nullus fuit ausus extra muros exire. Viri namque providi lanuenses in terram Albingane
45 prope civitatem descenderunt, et domos que extra civitatem erant cremarunt, vineas et
arbores et alia domestica vastitarunt: navem unam Albinganensium et buccios duos sala-
rios honoratos sale et alia ligna plura que ad litus erant Albingane, de inde extraxerunt, et
duxerunt navem et ligna apud insulam Albingane ibique navem cremaverunt, alia ligna
lanuam mandaverunt, et ibi nocte illa cum gaudio steterunt usque diem Lune mane. Et
50 audito, quod supra Andoriam et ad partes Servi vise fuerant inimicorum galee, cum festi-
nantia ivit lanuensis exercitus contra ipsas; et non invenientes descenderunt ad terram
castri Andorie, quod Bonifacius de Cravexana et eius mater Mabilia in favorem Albinganeu-
sium contra comune lanue munierant; et arbores vineas et cetera domestica multa illorum
de Andoria vastitarunt. Et occurrentibus Mabilia de Cravexana, et aliis multis rusticis

55 a) ita corrigendum videtur. b) faro 1. ed. post multos inserit ignes. c) adpropinquasset 1. d) tran-
quillitas 1.

1242. Andorie ad pedes potestatis, asserentibus se velle fideles esse comuni Ianue, et castrum dare in fortia^a potestatis, licet in verbis diu tenuissent potestatem, nil tamen inde facere voluerunt, immo fraudulose mandaverant apud Albinganam pro succursu; et cum ibidem venisset Bonifacius de Cravexana cum quibusdam militibus et peditibus Albingane, multo fortius viri Ianuenses providi rusticos invaserunt, et omnia domestica plus solito vastitarunt,⁵ nec ausus fuit aliquis de castro Andorie exire Sagiteam quandam hominum de Andoria que erat in fuce, et alia plura ligna que in ripa erant, cremarunt et duxerunt. Sero autem factu dum custodes posuisset potestas in insula Albingane, si viderent inimicorum galeas, visis fumis et furo quos illi custodes faciebant propter vela duo que viderant in mari, statim exercitus Ianuensis ad insulam Albingane venit; et cum illa duo vela versus Albinganam¹⁰ declinarent^b et nescirent aliquid de Ianuensi exercitu, et essent duo ligna salaria honerata sale Provincialium de Areis^c que salem volebant in Albingana exonerare, mandavit potestate quasdam galeas pro ipsis capiendis, et ceperunt unum ex eis; aliud, dum ventus esset pro eo, aufugit in Finarium iuxta montem altum et rocam validam Finarii, et strinxit se et reduxit in quantum potuit ad latus ipsius montis versus terram. Et cum insequerentur eum¹⁵ galee Ianuensis exercitus ut ipsum traherent de Finario, erat ibi Iacobus de Carreto marchio cum militibus et hominibus multis. Et cum multum tirassent lignum illud iuxta rocam et ad litus arene, et homines Finarii cum lapidibus essent in roca alta, trahentes multum lapides supra galeis, et non possent ultra galeas quatuor lignum illud preliari, defenderunt eum, et salem in Finario exoneraverunt. Et quia Ianuensem exercitum ad alia intendere oportebat, maxime ad inquirendas inimicorum galeas, venerunt galee due, quas dominus Romemus de Villanova, illustris comitis Provincie baiulus, cum sagiteis tribus diligenter munitis in servitium Ianuensis exercitus mandavit; et retulerunt, quod inimicorum galee erant in Provincia, et apud insulam sancte Margarite vise erant. Tunc movit potestas cum victorioso stolo, et ad inveniendas inimicorum galeas versus Provinciam festinavit. Et cum²⁵ appropinquasset apud Niciam, audivit quod galee inimicorum erant apud insulam sancte Margarite et sancti Honorati. Et positus mari et terra custodibus versus Antipolim et in capite Galope, ne prescirent inimici, die Mercurii tercia Septembris in sero quam secrecius potuit movit Ianuensis exercitus de Nicia et ivit ad capud Antipolim de versus partem Nicie. Transacta vero media nocte erecto vexillo triumphali beati Georgii contra hostes, movit et³⁰ ad inveniendas et comprehendendas inimicorum galeas nocte illa versus insulam sancti Honorati mirabiliter festinavit. Et cum inimici sero illo custodes posuissent in capite Galope, sencierunt de custodibus et exercitu Ianuensi. Et nocte illa dimissis scalis et ancoris, inimicorum galee ad umbram terre in quantum celatim potuerunt versus Aheras fugierunt. Et die mane 4. Septembris dum esset Ianuensis exercitus supra insulam sancte Margerite,³⁵ ubi galeas inimicorum capere putaverat, vise fuerunt dicte inimicorum galee supra capud Agani versus Aheras fugientes. Quibus visis statim cum festinantia Ianuensis exercitus mirabiliter eas usque in Cavallarium secutus fuit, et nocte facta iacuit in Cavallaria. Die vero mane movit potestas Ianue cum victorioso stolo, et ad inquirendas inimicorum galeas versus Aheras festinavit. Et cum appropinquasset ad plaziam Aheris, audivit quod nocte⁴⁰ illa iacuerant inimici ad insulam de Aheris, et quam cito viderunt Ianuensem exercitum^d de Cavallaria moventem fugierunt foras in mari. Tunc potestas misit quasdam sagiteas ad insulas Aherarum, ut nova scirent de inimicorum galeis; que retulerunt potestati Ianue, quod fugerant galee inimicorum cum festinantia foras in mari, et in Corsicam iverant, non ulterius reversure. Die namque Veneris 5. Septembris facta maris et ventus fortuna stetit⁴⁵ Ianuensis exercitus ad ancoras in plazia de Aheris usque in diem crastinum, et potestas cum universis supersalientibus descendit ad ripam Aherarum iuxta facem Capellis, et ibidem sub tentoriis castrametatus fuit. Facta autem maris et ventus tranquillitate^e, consuluerunt magnates et sapientes Ianue, qui erant in ipso exercitu, ut cum defligeret sal in civitate Ianue et maxime quod de sale fierent et recuperarentur expense que fierant in exercitu,⁵⁰ deberent poni mine 200 salis in qualibet galea; et ita continuo factum fuit. Posito itaque sale in universis galeis, movit potestas cum victorioso stolo, et die sabbati^f 13. Septembris cum magna caravana lignorum et navium honeratorum victualibus et sale rediit Ianuam cum honore. Cumque desideraret potestas rumores audire de galeis inimicorum, et dice-

a) for- l.

b) declinarent l.

c) aeris l.

d) in margine alta m. l.

e) tranquillitate l.

f) sabati l. 55

retur publice quod perierant, eo quod fugientes ab insulis de Aheris in Corsicam, fortuna 1242.
maris et ventus valida circumvenerat eis, venerunt Ianuam de Pisis et Corsica quedam ligna,
que retulerunt et adfirmarunt, quod Ansaldus de Mari cum quibusdam galeis erat ad insu-
lam Caprarie mestus et turbatus de reliquis galeis, que propter fortunam temporis separate
erant ab eo. Alii de Pisis venientes retulerunt, quod quedam ex ipsis galeis venerant, et
5 alie per insulas Corsice separate erant.

Tunc potestas, celebrato in civitate Ianue magno consilio, de voluntate tocus consilii
dictum fuit et decretum, quod licet non speraretur quod amplius rediret Ansaldus de Mari
cum galeis, licentia daretur universis vogueriis et supersalientibus, et eis iniungeretur quod
10 semper parati essent cum armis redire et ascendere in galeis, quam cito domini potestatis
Ianue mandatum viderent. Licentiatibus itaque universis, Ansaldus de Mari de Corsica ivit
Pisis, et ibi alias omnes galeas suas invenit; et audiens quod disarmate erant galee Ianu-
ensium, cum omnibus galeis suis die 22. Septembris reversus est Sagonam; et cum ipsa Sept. 22.
die naves due et tarida una Ianuensium essent supra Arenzanum, a Septa et Buzea veni-
entes, subito ascendit potestas in galeam suam, et precepit, ut universi de civitate ad
15 Bruidam ascenderent in galeis. Et confestim ipsa die armate fuerunt de hominibus civitatis
galee 32 et in succursum navium potentissime exiverunt; ipsasque naves et taridas in por-
tum Ianue feliciter conduxerunt.

Post dies vero paucos, dum instaret potestas ad preparandas galeas, et cum festi-
nantia munirentur, et mandasset per potestatis, ut omnes venirent quicumque debebant
ascendere in galeis, venit Marinus de Ebulis vicarius imperatoris in Sagonam cum exercitu
militum et peditum Lombardorum, et die una velud ad latrocinium per terram; et Ansaldus
de Mari cum galeis per mare venerunt apud Cogoletum et Arenzanum, et posuerunt ignem
in quibusdam domibus; et res quas in ipsis domibus invenerunt, velud raubatoris et latro-
25 cinis rapuerunt. Quod cum audiret potestas, statim contra ipsos cum tota militia Ianue equi-
tavit; et cum a longe inimici statuissent custodes in mari, quam cito vexilla potestatis Ianue
viderunt, non expectantes, subito fugierunt Sagonam. Potestas vero usque Arenzanum cum
universis militibus equitavit, et munito loco Arenzani, ut festinaret exercitum galearum,
Ianuam rediit ipsa die. Et remisit per universas potestatis, ut venirent omnes quicumque
30 electi erant ascendere in galeis. Et statim in tribus diebus armate fuerunt et viriliter muniti
galee 70, in quibus dominus potestas Ianue ascendit, et die Mercurii prima Octobris felici Oct. 1.
hora movit, et ut galeas inimicorum obsederet in Sagona; die illa et nocte ire versus Sa-
gonam cum victorioso exercitu non cessavit; et eas obsedit in portu Sagone. Videns autem
Ansaldus de Mari, quod nullo modo fugere poterat cum galeis, rogavit vicarium et marchio-
35 nes et alios Lombardos qui erant in Sagona, et ipsis sub banno imperiali precepit, ut non re-
cederent de Sagona set iuvarent ei ad defensionem galearum; et puppes^a galearum volvens
de versus exercitum Ianue, proras^b cuiusque ipsarum in quantum potuit trahens ad ripam
Sagone cum spaldis antennarum et arborum positus in mari, et cum bricolis erectis in ripa
Sagone, in quantum potuit, ad defensionem fecit dictus Ansaldus mirabilem apparatus.

Videns autem potestas, quod non esset tutum cum galeis Ianue prelium dare
galeis inimicorum ad ripam Sagone, mandavit Ianuam ut naves due implerentur bruschiis
lignamine et catrano, et cum festinantia ad exercitum Ianue mandarentur; et stetit cum
exercitu nocte et die supra Sagonam, obsessas tenendo galeas inimicorum, ne unquam re-
cedere possent, usque ad adventum^c navium predictarum. Que cum venissent, ordinatum
45 fuit, ut poneretur ignis in eis, et contra galeas inimicorum mandarentur, ut eas cremarent
ad litus. Quibus navibus fuit ventus contrarius, et non potuerunt ad inimicorum galeas
attingere, set ventus duxit eas versus septem montes prope ecclesiam Sagone que dicitur
Sanctus Poncius, et ibi combuste fuerunt, galeas inimicorum non in aliquo dampnantes;
cuius facti multum inimici letati fuerunt, et fortiter exclamabant. Iratus itaque potestas et
50 commotus, de voluntate magnatum et nobilium Ianue qui secum erant, proposuit non
magis de inde separare, quousque galeas inimicorum destruxisset; et mandavit Ianuam,
ut in duabus aliis navibus pararentur et construerentur bricole due, et alia ligna pararentur
cremantia, et continuo mandarentur ad exercitum. Que cum expectaret, cepit mare^d con-
moveri, et ventus regnari contrarius, ita quod dubium stare videbatur ibidem; tunc potestas
55 iussit ut separetur exercitus ab obsidione, et cum universo exercitu statuit ire in portum

a) pupes l. b) proras l. c) adventum l. d) maris l.

1242. Nauli. Videns autem Ansaldus de Mari quod separabatur exercitus, fecit universos milites et Lombardos, qui erant Sagone, ire ad plaziam Albizole, et exivit cum galeis usque ad plaziam, semper stringens se ad terram. Tunc potestas consilio sapientum qui iuxta se erant, finxit se versus Ianuam ire et campum dare inimicis, ut removerentur a terra, et eos insultare antequam in portum Sagone fugere potuissent. Ansaldus de Mari hec cogitans, noluit separare se a terra. Tunc potestas cum Ianuensi exercitu galearum voluit contra inimicos; et inimici continuo portum Sagone intra Licias intraverunt. Et ivit potestas cum exercitu in portum Nauli, et die crastina summo mane, que fuit die Veneris 10.
- Oct. 10. Octubris, cum victorioso stolo rediit potestas Ianue supra portum Sagone, ut inimicorum galeas obsesas teneret ibidem; et stetit ibi tota die, nec ausi fuerunt inimici exire extra Licias. Sero autem facto mare cepit moveri, et ventus fortis contrarius regnari, ita quod stare ibi inmensum dubium videbatur, et oportuit ut cum exercitu veniret potestas apud Arenzanum, nec ultra potuit ire. Et cum tempus et mare multo fortius contrarium regnaret, non potuerunt galee pati ibidem stare omnes; et quedam velificantes, portum Ianue intrare laborabant, nec ultra Vulturim transire potuerunt; set nocte illa steterunt ad ancoras; et quum ancorae vel sarcia eas tenere non possent, iverunt ad litus Arenzani et Vulturis plures ex galeis Ianue et fracte fuerunt. Homines vero earum gratia Dei sani et salvi omnes fuerunt. Die vero crastina fecit potestas omnes galeas illas que ad terram iverant, trahi extra mare, et cum reliquis galeis portum Ianue intravit, et universos magistros lignaminis et calafatos mandavit Vulturim et Arenzanum, et in paucis diebus galeas illas fecit ordinari et refici. Ansaldus de Mari cum galeis suis ivit in Vadum, et fortuna temporis quedam ex galeis suis iverunt ad terram et fracte fuerunt, quas in paucis diebus ordinari fecit. Regnante vero maris fortuna pluvia et ventus per plures dies, licentiati fuerunt omnes de galeis Ianue, et eis iniunctum ut quam cito tranquillaret tempus Ianuam redirent. Cum audiret Ansaldus de Mari, quod disarmate erant galee Ianuensium et licentiati homines de ipsis, quam cito potuit et maris cessavit fortuna, ivit cum galeis suis in Provintiam, ut salem adduceret in Sagonam. Quo audito, mandavit potestas Ianue, ut venirent omnes et ascenderent in galeas, et confestim armate fuerunt galee 70; que cum armate essent et ad inquirendas galeas inimicorum potestas Ianue viriliter festinaret, continuo valida fortuna maris et ventus et pluvia regnavit per dies viginti et ultra, ita quod portum Ianue exire nullatenus potuit. Et iterum licentiati fuerunt omnes de galeis; eo quod veloces et prompti essent semper ad mandatum potestatis redire et ascendere in galeis, maluit potestas potius ut commoditatem haberent quam in galeis aliquid incommodum substinerent. Et ivit Ansaldus de Mari apud Aheras pro sale. Cui homines de Aheris prohibuerunt ut nichil inde haberet. Deinde ivit Tholonum et ibi salem levavit modicam quantitatem. Et cum staret in Tholono, accidit quod lucius unus navis Paschalis Porci, et navis una Iacobi Ialni de Naulo venientes Ianuam de Yspania honorate mercantiis et blava, cum portum Tholoni intrare vellent, de galeis inimicorum quod ibi essent aliquid nescientes, inciderunt in eas, et cum in tantum appropinquassent ad terram quod ab inimicis separare non poterant, capte fuerunt, et eas cum mercantiis et hominibus captas duxit Ansaldus de Mari in portum Massilie, ibique exoneravit eas, et partem mercandie vendidit in Massilia, et partem posuit in galeis, et blavam totam ibi vendidit. Homines vero de Massilia contra iuramentum et pacem et conventionem et pactum quibus comuni Ianue tenebantur, letanter ipsum Ansaldum receperunt, et quecumque gratuita obsequia potuerunt, contulerunt eidem. Et dimissis navibus in Massilia rediit Ansaldus de Mari cum galeis honoratis mercantiis et sale et cum illis prexoneriis quos ceperat in Sagonam. Et dum rediret, fortuna maris et ventus in tantum obfuit ei, quod fere omnes galee perierunt, una tantum ex ipsis galeis cum universis hominibus periit. Cumque ad coartationem et confusionem inimicorum iterum potestas Ianue armamentum solitum faceret galearum, licet nocte et die regnaret mare turbidum et tempus malum, nocte una penultima mensis Novembris de Sagona recessit Andriolus de Mari filius Ansaldi cum galeis 35, et ivit in Ampuliam et Siciliam. Ansaldus de Mari cum reliquis remansit in Sagona, et post paucos dies nocte una recessit cum ipsis et ivit in Siciliam.

Ipsa quippe anno, licet non modica quantitas pecunie daretur proinde marchionibus,

a) hinc vox erasa l. b) trahy l. c) aduceret l. d) turbitum l. 88) vox refertur ad perierunt, non ad omnes. 55

composita fuit pax et conventio inter dominum Bonifacium marchionem Montisferrati, Man- 1242.
fredum marchionem de Carreto, Georgium et Manuelem marchiones de Ceva pro se et aliis
fratribus suis ex una parte, et comune Ianue Mediolani et Placentie ex altera. Et mense
Ianuarii venerunt ipsi marchiones Ianuam, quibus potestas cum militibus Ianuensibus ivit
5 obviam usque Stellam; et cum tunc temporis partem imperatoris foverent, iuraverunt in
publica contione Ianue et in consilio manutenere et defendere pro posse sanctam Romanam
ecclesiam et dicta comunia Ianue Mediolani et Placentie, inimicis ecclesie et ditorum co-
munium facere vivam guerram, et sub protectione^a sancte Romane ecclesie in manibus do-
mini Hastachii prepositi Brixiensis delegati domini Gregorii de Montelongo apostolice sedis
10 legati in eadem contione Ianue letanter et cum reverentia se dederunt. Et sic dictus do-
minus Conradus finem sui regiminis cum honore maximo feliciter terminavit^b.

Anno dominice nativitatibus 1243, indictione 15. fuit in regimine civitatis Ianue vir no- 1243.
bilis ilaris probus juvenis et curialis, miles dominus Manuel de Madio, civis Brixie, et cum
ipso iudices duo, videlicet Albertanus de Sancta Agatha et Brixianus de Liazarario. Milites
15 eius Petrus de Cocallis et Iohannes de Bergonato. Octo eius pro comunis introitibus reci-
piendis et expendendis fuerunt Nicolosus filius quondam comitis Enrici de Malta, Purpallus
Busca, Lanfranchus Cigala iudex, Andreas de Carmadino qui ipso anno gladio fuit inter-
fectus, Andriolus de Nigro, Obertus Purpus, Pignolus de Pignolis et Conradus Guaracus.
Scribe comunis Guilielmus de Varagine, Symon Spaerius, qui ipso anno obiit, et loco eius
20 fuit substitutus scriba Enrichus de Bisanne, Madius, Obertus de Langasco, Vassallus
Gallus, Iacobus Papia. Mortuo autem dicto Symone Spaerio, cui cura sigillorum comunis
Ianue commissa erat^c, idem potestas commisit ipsa sigilla supradicto Guilielmo de Varagine,
et ipsum constituit comunis Ianue cancellarium. Consules de iustitia in palatio civitatis Iac-
obus de Osa Mediolanensis, in palatio de medio Matheus de Roaldis Bononiensis, in pala-
25 tio foritanorum Iacobus Cilizoico Brixiensis, in palatio burgi Homobonus Ferrariensis.

Ipsa quippe anno adhuc vacante sede apostolica et perdurante guerra magna inter
Romanam ecclesiam et dominum Fredericum imperatorem, et perseverantibus rebellibus
Sagonensibus Albinganensibus, Iacobo de Carreto cum illis de Finario et multis aliis de ri-
peria, et mascaratis Ianue in sua rebellione et iniquitate concepta, dum esset imperator in
30 partibus Rome et Marchie, et diceretur quod tractabat dimittere cardinales quos carceratos
tenebat, ut in Romana ecclesia provideretur de pastore ad voluntatem suam, dominus Bo-
nifacius marchio Montisferrati mandavit speciales nuntios suos Ansalduum de Laneriis et
Ogerium de Pallo in Ianuam, qui in consilio Ianue ex parte ipsius marchionis retraxerunt
et dixerunt, rogantes potestatem consilium et comune Ianue; ut ad presens exercitum
35 facerent^d contra Sagonenses rebelles, et ipsam civitatem Sagone obsiderent, quia et ipse
marchio cum omnibus amicis suis et cum hominibus totius sue terre paratus erat in subsi-
dium comunis Ianue venire et defendere, ne aliquis in succursum Sagonensium veniret.
Tunc vocatis consiliariis omnibus et insuper sex per quamlibet compagnam, de voluntate to-
cius consilii stabilitum fuit contra Sagonenses exercitum facere generalem, et ut quilibet
40 paviliones et tentoria in exercitu apportaret^e. Et movit potestas de Ianua cum exercitu die
sabbati prima Marcii, et ivit Varaginum, ibique per aliquot dies exercitum expectando, ^{Pro Mart. 1.}
cessit et cum exercitu supra Sagonam in septem montibus castra fixit, et trabucos duos
magnos, bricolas duas et alia multa machina et hedificia ad bellum erigi faciens et in-
poni, mandavit pro marchione Montisferrati, ut veniret vel saltim taliter se opponeret in
45 via, ne inimici possent Sagonensibus prestare succursum. Qui plurimas excusationes inter-
ponens, neutrum facere voluit; set ivit Mediolanum, ubi cum domino Gregorio de Monte-
longo apostolice sedis legato tractavit, ut civitatem et homines Vercellarum ad devotionem
sancte Romane ecclesie et societatem nostram reduceret. Qui licet diutius factum illud
protenderet^f in verbis, civitatem et homines Vercellarum ad servitium Romane ecclesie et
50 societatem nostram gratulanter reduxit.

Quo facto post multos dies civitas et homines Novarie, qui tunc tempore partem impe-
ratoris fovebant, simile facientes, ad servitium sancte ecclesie unitatem et societatem no-
stram conversi fuerunt. Cumque statuisset potestas in plana Sagonae apud Sanctam

a) protegone 1. b) columna fere una vacat 1. c) erant 1. d) fecerent 1. e) aportaret 1. f) protenderetur 1.

1243. Ciciliam partem exercitus ponere ad coartationem Sagonensium, mandavit pro succursu marchionis Montisferrati et marchionum de Ceva et Manfredi marchionis de Carreto, sicuti pacti erant cum comuni Ianue et promiserant, et pro militibus quos comunia Mediolani et Placentie ex conventionione dare comuni Ianue tenebantur. Tunc comune Placentie, quod nunquam in necessitatibus defuit comuni Ianue, licet multum gravatum esset ab inimicis, et cotidie inimici super terram suam insultarent, mandavit in exercitum communis Ianue milites 40 cum equis cohoptis de melioribus et potentioribus civitatis Placentie. Manfredus quidem marchio de Carreto cum militibus suis honorifice venit in ipsum exercitum. Comune vero Mediolani, marchio Montisferrati et marchiones de Ceva succursum dare comuni Ianue in ipso exercitu penitus denegarunt. Et cum in tantum astricti essent Sagonenses, quod victualia non habebant, mandaverunt regi Encio filio dicti imperatoris, et Manfredi marchioni Lancee, qui erant in Lombardia, ut continuo succursum eis prestarent, aut ex necessitate redderent^a se comuni Ianue. Tunc rex Encius et Manfredus marchio Lancea simul convenientes, magnum exercitum Papiensium Alexandrinorum Tardonensium Albensium et aliorum multorum congregaverunt; et venientes cum exercitu usque ad civitatem Aquensem, tractaverunt minas facientes exercitum Ianuensium de obsidione levare, nec ausi essent Ianuenses eos aliquatenus exspectare. Quo audito in Ianuensi exercitu, omnes de exercitu Ianue unanimiter dixerunt: *Stemus et non moveamus pro inimicis, quousque rebelles et iniquos Sagonenses captos habeamus.* Et multo fortius trabuchos et alia machina ad confusionem Sagonensium potestas erigi fecit, et exercitum circumquaque^b in septem montibus muniri, inimicos pro nichilo reputantes. Audientes autem inimici, quod Ianuensis exercitus vires resumerat et multo fortius ad destructionem rebellium parabatur, cornua retraxerunt, et non fuerunt ausi ultra civitatem Aquensem venire, set cum vituperio exercitum separarunt, et elegerunt milites 200 de Papia Alexandria Tardona et Alba ad soldos, quos ad instantiam Iacobi marchionis de Carreto intus Sagonam pro defensione civitatis illius per terram dicti Iacobi mittere statuerunt. Qui Iacobus ammonens^c gentes de tota sua terra, fecit eas apud Mallas conveniri, et die una summo diluculo supradictos milites sociavit in plana Saone, eosque introduxit in Saona cum magna quantitate farinae et victualium.

Tunc potestas celebrato consilio, de voluntate ipsius consilii processit, ut haberentur ad soldos communis Ianue milites 200. Et continuo misit potestas in Pedemonte, ubi milites 30 Berruerii de Mediolano venerant in servitium marchionis Salucearum, et fecit solidari 200 milites, quos Paganinus de Gavio et Niger de Valle, qui pro ipsis ducendis iverunt, duxerunt in exercitum. Qui dum venirent per stratam montis Mauri et essent in plana Saone, exiverunt foras Sagonenses cum militibus qui intus erant. Tunc armatis militibus Ianue simul cum dictis soldaeris inimicos insultarunt, eosque secuti fuerunt usque ad portas civitatis, ubi predicti milites inimici dimissis equis de foris, per fossata intraverunt civitatem, et capti fuerunt ac retempti per milites Ianue de equis inimicorum 32, exceptis pluribus aliis qui in fossato perierunt. Ab illa die in antea non fuerunt ausi milites Sagonensium neque Sagonenses extra civitatem exire. Milites autem Ianue cum hominibus potestatarum universa domestica, quecumque in posse Sagone et castris Quiliani erant, assidue vastitarunt; et in tantum fuerunt astricti Sagonenses, quod nulla persona intrare civitatem poterat vel exire. Et mandaverunt milites et Sagonenses ad regem Encium et marchionem Lanceam et ad comunia civitatum suarum, ut nisi continuo succursum haberent, periebant fame et capti essent atque Ianuensium carcerati. Sagiteam unam cum ambaxatoribus mandaverunt ad imperatorem, qui in partibus Pisarum esse ferebatur, pro succursu habendo. Et cum Sagonenses munitum haberent quandam astricum⁹¹ qui extra civitatem erat in capite plane Albizole de versus Sagonam, et offenderent illis qui mercatum ad exercitum deferebant, iussit potestas ad destructionem ipsius astrici bricolam erigi. Et cum illi de astrico se tenere non possent, reddiderunt se et astricum ad mandatum potestatis; ipsumque fecit potestas continuo dirui. Videns autem dictus imperator, quod multum sui fautores deprimerentur ex occupatione civitatis Saone, mandavit regi Encio et marchioni Lancie aliisque fautoribus suis in Lombardia, ut totum exfortium suum et exercitum congregarent in subsidium Saonensium. Pisanis etiam mandatum fecit, et per regnum mandavit ut galeas quantas possent velociter premunirent, easque in subsidium Saonensium mandarent. Qui mandatum domini sui servantes, exercitum magnum militum et peditum omnium civitatum

a) redderent l. b) circumq; l.

91) Gfrich, planum.

que ipsi obediebant in Lombardia, potentissime congregarunt. Ansaldus quidem de Mari 1243.
regni Siciliae admiratus cum galeis 55 armatis venit Pisis, et Pisani galeas 80 cum magna
bubantia^a munierunt, et in ipsis potestatem eorum Bonacursum de Palude admiratum con-
stituerunt. Audito in lanuensi exercitu quod marini et terrestres exercitus inimicorum contra
5 comune Ianue parabantur, et victualia essent in Ianua solito cariora, eo quod paucitas
salis et victualium erat ibi, statim celebrato consilio magno decretum fuit, quod naves mit-
terentur in Provinciam pro sale et victualibus Ianuam deferendis. Que misse fuerunt, et cum
ipsis navibus multa ligna iverunt, que postea cum magna quantitate salis et victualium Ianuam
redierunt. Et in ipso consilio Ianue fuit stabilitum, quod prelium daretur civitati
10 Sagonae circumquaque; et sic divisus bataliis per compagnas militum et peditum, omnes
de exercitu Ianue ipsam civitatem Sagone die sabbati 19. Aprilis mane viriliter expugnarunt. Apr. 19.
Que cum potentissime munita esset militum et peditum et balistariorum, ipsam devincere
per bataliam minime potuerunt. Die vero crastina mane in ecclesia sancte Recordate fecit
potestas magnum consilium congregari; et exposuit sapienter sicut inimici undique mari
15 et terra contra comune Ianue parabantur, et victualia erant in exercitu et in civitate Ianue
et per districtum solito cariora, et postulavit consilium quid faciendum esset. In quo con-
silio multi sapientes erexerunt se in consilio ad loquendum, ita quod magna divisio senten-
tiarum fuit ibi. Quidam volebant bastitam facere ibi prope Sagonam in septem montibus et
introducere ibi bricolas et trabucos et alia machina, alii volebant exercitum separare et
20 conburere bricolas et trabucos; et sic optinuit consilium ut separaretur exercitus, et inten-
deret potestas, cum esset Ianue, ad galeas armandas et ad defensionem faciendam. Iussit
ergo potestas plumbum de trabuchis reduci in galeis et lignis sicut melius posset, et ignem
poni in trabuchis et aliis hedificiis. Quo facto potestas die Iovis mane 23. Aprilis exercitum Apr. 23.
separavit, et gratia Dei cum toto exercitu absque dampno reversus est in civitatem. In
ipso namque exercitu Iacobus marchio de Carreto quia timebat de captione Sagone, multos
25 nuncios et etiam Fulconem Guercium qui tunc erat eius prexonarius, ad potestatem man-
davit, fingens se velle concordiam facere cum comuni; tamen non inde curabat nisi capta
fuisset Sagona, set sicut plenus malicia contra comune Ianue, condiciones et tempora vi-
dere volebat. Cumque in civitate Ianue verba dicerentur vana, et reprehensiones multe
30 fierent de illis civibus qui potentiores videbantur in comuni et consuluerant^b potestatem in
exercitu, eo quod non esset capta Sagona, fecit potestas in ecclesia beati Laurentii congre-
gari maximam contionem, ibique de statu et honore quem comune Ianue habuerat, et sicut
ad dedecus et vituperium inimicorum ad obsidionem civitatis Sagone honorifice steterat,
mirabiliter adlocutus fuit, et precepit ut quilibet paratus esset armis et equis, et galee
35 omnes pararentur, et quilibet esset paratus ascendere in galeis ad confusionem et destru-
tionem inimicorum mari et terra, si contra comune Ianue venire temptarent; et sic ve-
xillum beati Georgii in persona sua sumpsit, et se constituit victoriosi stoli galearum Ianue
armatum. Galeas omnes et tardas depingi fecit et mirabiliter parari omnibus necessariis;
facta mirabili dispensatione vogueiorum et supersalientum pro armamento earum, prece-
40 pit universis qui electi erant in galeis, ut semper parati essent ad mandatum eius quociens
expediret ascendere in galeis. Spias⁹² autem apud Pisas et per totam Lombardiam man-
davit, ut de inimicorum exercitibus nova sciret. Castra et loca comunis Ianue universa
muniti fecit omnibus necessariis, et victualia in quantum potuit habere studuit, inimicos
pro nichilo reputando. Audito autem ab inimicis, quod de obsidione Sagone fuerat exer-
45 citus Ianue separatus, et quod ad defensionem et confusionem inimicorum providi lanuenses
apparatum mirabilem faciebant, distulerunt super terram comunis Ianue venire. Tamen
Pisani bubantiis pleni, iactaverunt quod portum Ianue cum galeis suis intrarent, et qua-
drellos⁹³ argenteos, quos fieri fecerant, sagittarent; et sic retinuerunt galeas 55 dicti im-
peratoris armatas, ut in societatem Pisanorum venirent. Quo audito in civitate Ianue, mi-
50 rabilem et potentem galearum apparatum potestas fieri faciens, omnes galeas varari fecit,
et eas necessariis omnibus ordinari; ad quarum armamentum viriliter faciendum providi
lanuenses mirabiliter intendebant et gratulabantur, rogantes Deum, ut Pisani quod promi-
serant adimplere temptarent, firmam spem tenentes ipsos omnes capere et delere.

a) *ita l. i. e. tumore; baldantia ed.* b) *consulerant l.*

55 92) *l. e. exploratores.* 93) *tela balistarum brevia, forma quadrata.*

1243. Cum autem tempus diu elapsum esset termini, ad quem Pisani iactaverant se portum
lanue introire, et non speraretur in lanua quod amplius advenirent Pisani, eo quod ipso
tempore lanuenses et homines potestatiarum intendere oportebat^a ad vindemias et dele-
ctationes in villis ut solebant, et licentiati essent ire per villas, accidit quod Pisani cum ga-
leis 80 de suis et cum galeis 55 dicti imperatoris armatis die sabbati 19. Septembris 5
summo mane in mari lanue foras multum in mari per miliaria 15 venerunt, non ausi
aliquo modo appropinquare ad terram, etiam quod vix poterant ipse galee videri. Que cum
vise essent, statim potestas galeam suam et unam de Sancto Thoma et alias galeas us-
que in decem ad rûmorem muniri fecit, et mandavit per villas universis lanuensibus et ho-
minibus potestatiarum in pena personarum, ut statim venirent omnes ascendere in galeis; 10
et cum galea potestatis^b lanue, in qua erat vexillum beati Georgii, et cum ipsa usque in
sex galeis de nostris foras in mari supervidere galeas inimicorum^c ivissent, statim Pisani
quancito viderunt vexillum comunis lanue, putaverunt se captos esse; et nulla rexidentia
facta, velud confricti velificarunt omnes, et cum galeis dicti imperatoris omnibus Pisas
cum vituperio reddierunt, non in aliqua parte lanue vel districtus dampnificantes, nec 15
etiam appropinquantes ad terram. Et cum universi cives lanue et homines potestatiarum
ad mandatum potestatis in civitatem velociter advenissent, audito quod galee inimicorum
cum tanto vituperio aufugerant, licentiavit eos potestas, ut quilibet rediret^d ad villas pro vin-
demis et delectationibus suis solito faciendis.

Iun. 25. Ipso quidem anno mense Iunii, sequenti die post festum sancti Iohannis, dominus 20
Siguenbadus ex comitibus Lavanie cardinalis Romane ecclesie assumptus fuit ad dignitatem
apostolatus^e, et nomen eius feliciter Innocentius papa^f; qui cum filius sit civitatis lanue
oriundus, litteras ex parte sua mirabiliter compositas primo comuni lanue mandavit de pro-
motione dignitatis sue continentes, et quod civitatem et universos de lanua tanquam filios
sub protectione sancte Romane ecclesie confovere volebat. De quo universi de lanua 25
magni mediocres et minores in tantum letati fuerunt, quod quidem videbantur ad astra
volare.

In ipso etiam anno quarta die exeunte Decembris elapsa media nocte, auditus fuit in
civitate lanue terre motus. Processu vero temporis dictus dominus potestas civitatem in
bono statu conservavit et deffendit, et finem sui regiminis feliciter terminavit^g. 30

1244. Anno dominice nativitatis 1244, indictione prima, fuit in regimine civitatis lanue vir
nobilis et curialis miles dominus Phylippus Vicedominus, civis Placentinus, et cum eo iudices
duo, videlicet dominus Iacobus de Englesco qui stetit iuxta eum, et dominus Rogerius Ca-
ponus qui stetit ad maleficia. Milites eius Antolinus Molinarius, Thedisius de Monte Don-
nico. Consules de iustitia in palatio civitatis Alarius de Calvo Novarensis, in palatio de 35
medio Carlevarius Tadonus Mediolanensis, in palatio civium et foritanorum Paganus de
Bagaroto Placentinus, in palatio de versus burgum Osbertus de Leno Brixiensis. Octo
nobiles sive clavigeri comunis fuerunt: Ottobonus Mallonus, Amicus Streiaporcus, Ingo
Tornellus, Iacobus Malocellus, Obertus Ususmaris, Petrus Mazanellus, Grimaldus de Gri-
maldis, Iacobus Gatelusius. Scribe comunis hii qui in anno preterito extiterunt. Sed Pe-
tracius de Musso intravit officium in scribania comunis super maleficiis, loco Maii scribe 40
qui decessit. Qui dominus Phylippus cum iam potestas lanue fuisset alias et voluntates ci-
vium lanue cognosceret, tanquam sagax et probus eo quod partem ecclesie fovebat ut plu-
rimum, studuit in principio sui regiminis inter Rampinos⁹⁴ lanue qui occasione officiariorum
discordes erant ad invicem componere et eos ponere in tranquillo, ne forte exaltarentur pro-
inde mascarati. Et restituit Fulconem Guercium, qui occasione mortis Andree de Carma-
dino extiterat forestatus. Cum esset itaque dominus Fredericus in partibus Rome et mari-
time, et nuncios suos mandasset ad dominum papam, videlicet nobilem virum dominum co-
mitem Tholose, Petrum de Vineis et iudicem Thadeum, cum tractatu pacis quam ipse desi-
derare dicebat et toti mundo dare volebat, in quo etiam tractatu erat, quod totam terram 50
ecclesie quam tenebat ad presens, liberam dimittebat, set dubitabat Romam intrare; et si
Romam exiret dominus papa, iret ad eum, et in eius voluntate pacem daret omnibus chri-
stianis: exivit Romam dominus papa et venit Subtriam⁹⁵, ibique expectavit, ut veniret

a) oportebat l. b) po postea additum l. c) eorum ivissent postea addita l. d) reddiret l. e) appost. l.
f) IIII post additum l. g) columna una vacat l. 94) videntur esse intrinseci lanuenses 95) Sulri. 55

dominus Fredericus imperator, et mandavit ad eum nuntios suos ex cardinalibus pro recipienda 1244.
terra ecclesie quam velle restituere se dicebat. Tunc missi fuerunt pro comuni Ianue ad
dominum papam duo ambaxatores videlicet Fulco Guercius et Picamilius de Picamiliis in
quadam galea armata, ut civitatem Ianue et cives recommendarent domino pape, et si con-
tingeret eum componere cum domino Frederico, quod Ianuenses in eadem essent concordia
cum amicis eorum, et libertates honores et iura civitatis Ianue servarentur illesa, et resti-
tueretur eis possessio terre et riperie quam tenebant ante ceptam guerram. Videns autem
imperator, quod exierat Romam dominus papa, in quantum potuit laboravit stringere eum,
secundum quod ipsi ambaxatores comuni Ianue intimarunt, et civitatem Viterbii que eccle-
sie favebat ditioni sue supponere tunc conatus fuit, cardinalibus qui ad ipsum iverant ter-
ram ecclesie quam promiserat restituere non curavit. Set ad coartationem domni pape
militibus ducentos mandavit apud Tuscanellam et partes convicinas Subtrie. Andriolus qui-
dem filius Ansaldi de Mari, mense Madii cum galeis 10 armatis et taridis 7 honoratis blava
venit Sagonam; et cum magna caravana lignorum esset in partibus Provincie cum blava
et victualibus Ianuam ventura, ad quam etiam conducendam nobilis vir Amicus Streiaporcus
iverat pro comuni cum galeis quatuor armatis, et ceperat in itinere sagiteam unam rebel-
lium de Saona, tumultus fuit in civitate ut pro ipsa caravana conducenda et ad depres-
sionem galearum inimicorum statim fieret armamentum. Et continuo fuerunt armate galee
25, in quibus dominus potestas predictus se constituit admiratum, et ivit cum ipsis galeis
usque Monatum, et de inde reduxit Ianuam magnam et copiosam lignorum caravanam cum
blava et rebus multis, et stetit supra portum Saone cum galeis, ubi erat Andriolus de Mari
cum galeis et taridis. Et habito ibi consilio nobilium Ianue qui erant in galeis, de consilio
omnium fuit, ut mandaret ad civitatem Ianue, ut totus moveret exercitus militum et pedi-
tum et balistariorum mari et terra, et fieret vastum Saonensibus. Et sic continuo et in
paucis diebus factum fuit, et undique usque ad foveas civitatis Saone omnia vastitavit, et
igne supposuit et ruinè, et reversus est Ianuam cum honore. Audito namque quod Ansal-
dus de Mari domini Frederici admiratus galeas 20 armaverat, et iverat Tunexim et Bu-
zeam offendere Ianuenses universos, qui fidelitatem domino imperatori non iurarent et pri-
vilegiati non^b essent ab eo, et quod iam ceperat de lignis et navibus hominum Ianue, et in
riperiam Ianue cum ipsis galeis venire volebat, statim de voluntate consilii Ianue fuerunt
armate ad studium et parate sicut potuerunt melius galee 22, in quibus electio meliorum
vogueriorum supersalientum et marinariorum facta fuit qui inveniri potuerunt. Cumque ar-
mate essent, venit Ianuam quidam vir religiosus de ordine fratrum Minorum, frater Bo-
iolus nomine, missus a domino Innocentio papa cum litteris secretissimis domini pape con-
tinentibus, ut super his omnibus que diceret ipse frater Boiolus ex parte domini pape, fides
daretur et crederetur eidem. Qui frater Boiolus retulit et dixit, quod: *dominus papa apud
Subtriam a militibus domini Frederici imperatoris taliter est astrictus, quod nisi succurgatur
in brevi, captus erit et in fortiam domini Frederici positus; circumdaverunt ei undique inimici,
et illi de Subtria iam eum perdere tractaverunt. Vult enim in brachiis comunis Ianue se dare,*
*et mandat ut pro Deo armentur galee in quibus sit persona potestatis Ianue et nepotum domini
pape, qui velociter moveant, euntes apud Civitatem vetulam; que cum ibi applicuerint, sepa-
rabit se de Subtria quam celatim poterit nocte una, et veniet ad galeas omnibus pretermis-
sis.* Tunc potestas vocatis paucis ex nobilibus Ianue in quibus confidebat, et qui statum domini
pape et ecclesie potius videbantur amare, revelavit eis in credentia litteras, et ea que dixit
frater Boiolus. Qui alacriter consuluerunt dicentes: *Domine, omnia pretermisimus ut Deo et
ecclesie serviamus. Ecce parate sunt galee 22, et diligenter munite; ascendat in Christi nomine
persona vestra, et dicat unusquisque quod galeas inimicorum in quibus Andriolus de Mari est,
vultis querere et fugare. Tunc dixit potestas: Quid ergo erit quod in galeis venire oportet
nepotes domini pape? et sic putabit unusquisque factum qualiter erit. Cogitate et videte quo
melius hec fieri possint secreta; nam sicut scitis, Andriolus de Mari cum decem galeis et taridis
septem armatis in riperia nostra est, et Ansaldo de Mari, sicut pro constanti habemus, cum
20 galeis armatis venturum expectamus. Sanum de ore vestro procedat consilium, ut iter
nostrum taliter sit secretum, quod Deo previo nostra voluntas perficiat quod intendit.* Fuit
autem eorum consilium et tractatus, ut domini Albertus et Iacobus de Flisco, domini pape
nepotes, instarent domino potestati et licentiam peterent eundi Parmam pro quodam

a) conactus 1. b) m. alia additum 1.

1244. matrimonio contrahendo de quadam eorum propinqua. Quibus inhi-beatur ne vadant. Ut amicos ipsorum sollicitent et inducant ad potestatem rogantes pro eis, ut per civitatem ad aures perveniat singulorum. Quibus nullo modo potestas consentiat, set moveat se ad iram dicendo: *Ecce domini pape opera propinquorum! qui cum nobiscum ad fugandas inimicorum galeas que pro invadenda riperia nostra venerunt esse deberent, querunt licentiam eundi ad in-* 5 *micos nostros Parmenses!* Et sicut consuluerunt, ita factum fuit. Ascendit itaque potestas in galeis, et ivit Vulturim ut expectaret ibi omnes qui venturi erant. Et secundum tractatum sapientum venerunt illic prefati nepotes domini pape cum pluribus de amicis eorum, si-nilem licentiam postulantes in presentia multarum gentium que ibi erant. Quibus respon-dit potestas, quod nullo modo haberent inde licentiam, precipiens sub certa pena, ne inde 10 amplius loquerentur usque reditum ipsius. Ipsi vero dixerunt: *Domine, quid ob hoc contin-gat, Parmam ibimus, nec possumus vestrum reditum de Provincia expectare.* Tunc potestas erexit se in pedibus, exclamavit contra eos dicens: *Iurate manu data mea attendere in perso-nis et rebus!* Qui se nolle iurare fingentes, ad ultimum compulsi ab amicis eorum iurave-runt, et securitates fecerunt in voluntate potestatis. Et ipsis precepit potestas sub pena 15 decem milium marcarum argenti pro quolibet, ut ascenderent in galeas cum eo, et veni-erent post ipsum in Provinciam. Omnes autem qui audiebant et viderant hec dicebant: *Ecce guerram habemus cum domino imperatore et cum omnibus gentibus, et de novo guerram incipi-mus cum domino papa; necesse habemus Sarracenorum vel Iudeorum auxilium implorare, quo usque guerram facimus omnibus christianis!* Ascendit illico potestas in galeis die 21. 20
- Jan. 21. Iunii et omnes qui venturi erant in ipsis, et in una ex galeis ascenderunt domini Albertus Iacobus et Ugo de Flisco nepotes domini pape, et secuti sunt potestatem. Cumque iter pergerent versus Provinciam, maxima caravana lignorum et barcarum sequebatur que ver-sus Provinciam et per riperiam ibant, timentes de inimicorum galeis; quam lignorum ca-ravanam fecit potestas ultra Albinganam ad salvamentum conduci, et postmodum cum ga-leis nocte intravit mare, ita quod die veniente a nulla partium videbatur terra. In ip-sis autem galeis constituti fuerunt admirati et gubernatores viri nobiles Ugo Lercarius et Iaco-bus de Levanto, quorum consilio navigabant, stantes semper iuxta potestatem. Et cum pervenissent in capud Corsi, statim nulla residentia facta moverunt et iverunt Cornetum. 25
- Jan. 27. Et deinde ad Civitatem^a vetulam applicuit die Lune 27. Iunii, et mandavit potestas nuncios 30 suos, inter quos fuit Macia de Flisco, ad dominum papam significando ei quod ibi venerat cum galeis 22, in quibus erant nepotes sui, paratus mandatum eius servare. Quam cito hec audivit dominus papa, nulla mora facta, nocte cum pauca societate^b exivit de Subtria, et festinanter pervenit ad galeas; requievit tamen modicum in quadam parva ecclesia que est sita in campis Civitevetule, et assumpta corona et vestibus apostolicis venit ad galeas, 35 et benedixit eas et omnes qui in eis venerant, indulgentiam de peccatis cuilibet faciendo; et ascendit in galea ubi erat potestas, et in aliis galeis ascenderunt quidam ex cardinalibus et prelati qui secuti fuerant^c eum, inter quos fuerunt cardinales sex, videlicet episcopus Sabinensis, dominus Guilielmus nepos eius, dominus Petrus de Capociis, dominus Iohannes de Toleta, dominus Iohannes Gaietanus, magister Petrus de Bar, et pervenerunt Dei gratia 40
- Jul. 4. ad locum Portusveneris die Lune 4. Iulii. Ibi descendit dominus papa cum cardinalibus, et requievit in ecclesia Portusveneris per aliquot dies, eo quod mare timuerat. De cuius adventu homines Portusveneris mirabiliter gavisi sunt.

Audito in civitate Ianue quod dominus papa cum galeis venerat Portusvenerem, mi-rati sunt universi, gavisi tamen gaudio vehementi eo etiam quod de galeis nostris quo 45 ivissent aliquid nesciebant. Et movit cum galeis de Portuvenero et Ianuam applicuit feliciter die Iovis 7. mensis Iulii; fuit enim in civitate ab omnibus cum gaudio honorifice receptus. Galea in qua venerat et alie in quibus erant cardinales paliis cendatis⁹⁵ et pannis deauratis cohoperte per totum. Dominus archiepiscopus cum universo clero, milites quoque et do-mine ac universi de populo obviam venerunt ei, et cum magna processione et leticia coh-opertis carrubiis⁹⁶ civitatis pannis deauratis et cendatis receperunt eum, et aduxerunt in pa-latium archiepiscopi. Divulgato autem per universum orbem quod Ianuam venerat do-minus papa, et cum galeis ipsum aduxerant Ianuenses, mirati sunt universi, dicentes quod

a) civitatem 1. b) in marg. alia manu saec. XIII. ex. additur scilicet cum tribus tantum, et in habitu laycali 1. c) fuerat c.

95) sericis. 96) i. e. quadriviis.

nunquam fuit tanta sagacitas et sensus tractatus per aliquos viventes. Principes et ma- 1244.
gnates et comunia civitatum Italie fere omnes de eius adventu gavisi, statuerunt ad ipsum
venire et ambaxatores suos mandare; et quidam timore domini Frederici recusaverunt ve-
nire. Venerunt tunc ambaxatores Mediolani Brixie Placentie Vercellarum et Novarie, et
5 alii multi de civitatibus, et principes et magnates, et dominus Bonifacius marchio Montis-
ferrati, quem dominus papa ad latus suum sedere fecit, et osculatus est eum. Mandavit
itaque dominus papa ut omnes cardinales venirent ad ipsum preter venerabilem dominum
Raynerium de Viterbio, quem vicarium suum constituerat in Roma. Et venit tunc dominus
Otto Anianus, et dominus Otto de Thoenengo stetit in Monferrato voluntate domini pape.
10 Cum autem audivisset dominus Fredericus qui erat in partibus Tuscanelle et maritimae, quod
de Subtria recesserat dominus papa, et ipsum Ianuenses receperant in galeis, ad iram fuit
vehementer commotus, timens plurimum in factis suis. Et dimissis omnibus continuo venit Aug.
Pisas, postulans a Pisanis ut apparatus facerent galearum, et ipsi permiserunt facere quic-
quid vellet. Quibus ipse dixit proverbium tale: *Dum luderem cum papa ad ludum scacorum,*
15 *habebam talem partitam de ludo, quod dicebam ei scacum natum vel portabam raucum*⁹⁷;
*et venerunt Ianuenses et manus iniecerunt per tabularium et linerunt*⁹⁸ *totum ludum.* Pisani
vero cum audissent hunc sermonem, putaverunt, et dixerunt: *Vere captus erat dominus*
papa, et ecclesia superata, nisi Ianuenses traxissent eum de Subtria et portassent in galeis.
Stetit autem in Pisis dominus Fredericus pluribus diebus, et multos nuncios secreta manda-
vit ad papam^a, dicentes quod mirabatur de recessu suo, et voluntatem suam facere volebat.
Mandavit itaque ad dominum papam nobilem virum dominum Raymundum comitem Tolose,
qui comes sicut in mandatis habuerat a domino Frederico, noluit Ianuam tunc venire ubi
erat dominus papa; set venit Sagonam et nuncios plures domino pape manda-^bvit dicentes,
quod volebat complere dominus Fredericus secundum tractatum pacis. Quibus cum nullam
25 fidem daret dominus papa, eo^b quod tenerat ipsum in verbis et promissa non curaverat^b
adimplere, statuit et fecit apparatus dominus papa ire Lugdunum, et ibi principes et pre-
latos ecclesie convocare. Et sicut Deo placuit, egrotavit. Et mandavit ut meliores medici
qui invenirentur, ad ipsum venirent. Qui cum per dies plures egrotasset, de consilio me-
dicorum equitavit ad monasterium sancti Andree de Sexto ut haberet ibi aherem⁹⁹ largio-
rem. Et per dies plures requievit ibidem iacens infirmus. Et cum eius infirmitas modicum
30 tranquillasset, mandavit ut potestas Ianue cum pluribus sapientibus Ianue iret ad ipsum.
Quibus ipse dixit lacrimando: *Fili, in nomine Iesu Christi volo ire Lugdunum, et antequam*
moriar, angustiam et iniuriam quam ecclesia Dei patitur, christianis et principibus ac prelati-
bus ecclesie monstrare. Si equitare non potero, faciam me portari. Cui per potestatem et sa-
pientes Ianue fuit responsum: *Pater sancte et domine specialis. Numquam defuimus nec deer-*
35 *imus in servitiis sancte ecclesie; quocumque sitis, ad pedes vestros esse volumus; parati sumus*
galeas armare ad voluntatem vestram et secure vos portare usque in Rodanum apud Arelates
nostris expensis, ut deinde facilius apud Lugdunum eatis; nec consulimus quod entis per ter-
ram, quia de marchionibus et castellanis timendum est, qui nullam tenent fidem. Et si forte
40 *per terram iri volueritis, parati sumus cum militibus et populo Ianue vos sociare ad voluntatem*
vestram. Tunc benedixit eos et totam civitatem, et dixit: *Nulla modo mare intrarem, set*
per terram ibo si potero, vel faciam me portari. Movit autem dominus papa die Mercurii 5. Oct. 5.
Octobris et ivit Varaginum hospitari, et dein fecit se portari in quodam lecto usque Stel-
lam. Secuti sunt eum potestas et multi nobiles Ianue, et mandavit, ut venirent obviam ei
45 marchio Montisferrati et Manfredus marchio de Carreto. Stetit itaque dominus papa in
castro Stelle, et iacuit infirmus pluribus diebus, ita quod de eius vita non sperabatur. Set
Dei gratia cito liberatus fuit, et dicti marchiones obviam sibi venerunt, et potestas Ianue
cum honorabili militum et balistariorum Ianuensium comitiva^a sociavit ipsum ad suam vo-
luntatem, et in manibus dictorum marchionum qui ipsum conducere promiserant posue-
50 runt; et accepto comeato a domno papa, rediit Ianuam potestas cum militibus et societate
sua. Ipse vero dominus papa equitando sicut melius poterat et faciendo se portari in lecto
ab hominibus, Lugdunum studuit proficisci.

Ipsa anno dum Pisani quandam navem nomine Lombardam armassent in cursu, et eam

a) papa c. b) eo — curaverat alio atramento in loco raso 1; voces in verbis primum et in margine secundo
55 nia 1. manifesto scribae errore.

97) tollebam turrem; raucus est 98) foedarunt, corruerunt. 99) i. e. aherem.

1244. mandassent Yspaniam offendere lanuenses, Nicola Cigala, Manuel de Guascho et alii mercatores de Ianua qui erant in Yspania, navem unam armaverunt nomine Balzanam, et ivērunt ad navem illam Pisanorum armatam, et per bataliam illam ceperunt; in qua magna quantitas thesauri et armorum fuit capta, et multi boni Pisani capti fuerunt, et missi lanuam carcerati. Ipso autem anno littere misse fuerunt et rumores de partibus ultra-⁵ marinis, quod Tartari fugaverant quandam gentem pessimam Colosmorum, et ipsi Colosmi venerunt ad civitatem Ierusalem; contra quos Templarii Hospitalarii et alii milites transmarini simul cum patriarcha Ierusalem hostiliter exiverunt; et sicut Deo placuit, exercitus christianorum confriectus fuit, et fere omnes christiani capti et mortui. Et ipsi Colosmi terram sanctam Ierusalem ceperunt, et christianos qui in ea erant occiderunt, et sanctum¹⁰ Domini sepulcrum erradicarunt.

Ipse vero dominus Phylippus finem sui regiminis feliciter terminavit.

1245. Anno dominicae nativitatē 1245, indictione 2. fuit in regimine civitatis Ianue dominus Phylippus Guiringuellus, civis Mediolani, et cum eo iudices duo, videlicet dominus Arditus¹⁵ de Comite qui stetit iuxta eum, dominus Rogerius de Leucho, qui fuit ad causas maleficiorum deputatus. Milites eius domini Leonardus et Matheus Testaguatus et Albericetus de Ancona. Octo nobiles sive clavigeri comunis Conradus de Castro, Martinus Bancherius, Baldoinus Scotus, Iohannes Guercius, Guarnerius Iudex, Iacobus Frixonus, Matheus Pignolus et Picamillius. Consules^a de iustitia fuerunt isti: in palatio civitatis Paganus de Fide . . . . .; in palatio de medio . . . Balengarius de Placentia; in palatio foritanorum Iohannes²⁰ Cami . . . . .; in palatio de versus burgum . . . . .leon Bononiensis. Scribe comunis illi qui in anno preterito^a.

Ipso quippe anno domino Innocencio papa beatissimo moram in Lugduno faciente, omnes principes barones et magnates atque prelatos ibidem ad concilium convocavit, ut ipsis hostenderet, qualiter dominus Fredericus sub specie pacis ecclesiam statuerat devorare, et²⁵ sciret ab eis quid faciendum esset, ut tam ecclesia quam fideles ipsius maxime christiani solita libertate gauderent. Tunc missi fuerunt pro comuni Ianue ad ipsum duo ambaxatores, domini Ugo de Flisco et Symon de Marino; quos dominus papa illari vultu recepit, et

Apr. 12. inter alios ambaxatores Ytalie honoravit eosdem. Mense vero Aprilis 12. ipsius mensis Saonensibus et aliis de riperia adhuc perseverantibus in rebellionē concepta, nunciatum³⁰ fuit ipsi domino potestati, quod Albertus de Albizola qui pro comuni Ianue in ipso castro Albizole castellanus erat cum Lanfranco de Carmadino, eiecerat ipsum Lanfrancum de castro et alios servientes qui in ipso erant pro comuni Ianue ordinati. Tunc de voluntate consilii Ianue equitavit potestas cum militia et balistariis Ianue ad ipsum castrum, timens ne daretur inimicis; et pactum fecit ipse Albertus tenendi castrum pro comuni Ianue, ut esset³⁵ in eo castellanus tempore guerre presentis, et certum haberet salarium a comuni cum suis nepotibus; et rediit Ianuam potestas cum militia et balistariis universis. Die vero 11.

Mai. 11. mensis Madii congregato generali consilio firmatum fuit, ut contra rebelles Saonenses ad ipsorum depopulationem fieret exercitus in presenti; et sic cum tota militia et populo Ianue et cum hominibus potestatarum Bisannis Pulcifere et Vulturis equitavit viriliter contra⁴⁰ ipsos, et quecunque extra civitatem Saone invenit, usque Vadum igne et vasto supposuit et ruina, et iacuit cum exercitu in territorio Saone noctibus tribus. Cumque homines de Odego et Rocheta districtuales domini Manfredi de Carreto cum arnis et banderis erectis venirent in occursum Saonensium, aggressi fuerunt quidam ex nostris militibus contra ipsos, et ceperunt eos, ita quod nullus evasit, et ducti fuerunt lanuam carcerati; plures⁴⁵ tamen ex ipsis in captione mortui fuerunt. Audito in ipso exercitu quod dominus Fredericus imperator venerat Pisas, et volebat Lombardiam introire, separatus fuit exercitus de vasto Saone, et rediit domnus potestas Ianuam cum suo exercitu feliciter cum honore. Dominus Fredericus imperator in comuni Pisano multis et variis sermonibus adlocutus fuit, hostendens eis, quod Ianuenses infideles imperii super omnia intendebat comprimere et⁵⁰ delere, et Pisanos pre aliis suis fidelibus exaltare; et ut magis contra Ianuenses animaret Pisanos et induceret, privilegia multa, sicut insonuit, de terra comunis Ianue eis dedit. Postmodum ivit Parmam, deinde Veronam, ut in medio mense Madii curiam teneret ibi,

^a) consules — preterito in margine abscisa 1.

expectando neptem ducis Austrie ut eam desponsaret et transduceret in consortem. Cum autem dominus dux Austrie mandatum apostolicum recepisset, ut quam diu dominus Fredericus in contumacia perseveraret cum ecclesia, nullo modo suam neptem in coniugem ei daret, distulit ipse dominus dux et noluit eam dare. Commotus tunc ad iram dominus Fredericus imperator, excusationes quas potuit coram concilio premisit, et contra ecclesiam et fideles ipsius multo forcius animatus fuit. Et statuit contra Placentinos validum exercitum fieri; et stetit exercitus ad depopulationem Placentinorum per mensem et ultra; tamen Placentini de vasto non curarunt, et solita constantia ad fidelitatem ecclesie permanserunt.

10 Congregato apud Lugdunum concilio prelatorum principum et magnatum, citatus et ammonitus^a fuit per nuncios solempnes et litteras apostolicas dominus Fredericus imperator, ut veniret ad mandatum ecclesie, uno et pluribus terminis ei datis, et ut pacem daret Deo et mundo. Ipse vero spreto mandatis apostolicis^b, ad ullum non comparuit terminorum, set quosdam de sua curia mandavit ad papam frivolas excusationes interponentes
 15 pro eo. Rexit itaque concilium dominus papa Innocentius die Lune 17. mensis Iulii in ecclesia Lugdunensi, et ibidem presentibus cardinalibus, clero, prelatis et baronibus atque principibus ecclesie multis, pronuntiavit dominum Fredericum quondam imperatorem, indignum imperio et regno, et abiectum a Deo a potestate imperandi et regnandi, et ipsum eis per sententiam latam privavit, principibus ad quos ius eligendi spectat imperatorem, concedens
 20 licentiam eligendi alium imperio successorem; sibi vero et fratribus potestate servata providendi regno de rege, et absolvens omnes a iuramento fidelitatis et confederationis qua ei fuerant astricti, excommunicationis sententiam ferendo in eos qui ei consilium vel favorem impenderent. Quibus peractis, presentialiter in eodem concilio candelis accensis dictum dominum Fredericum excommunicavit dicens: *Excommunicamus Fredericum quondam Romanorum imperatorem, et omnes qui prebuerint ei consilium auxilium vel favorem.*
 25 Fingens autem se dominus Fredericus velle ad concilium properare, secessit de Verona et venit Papiam, deinde Alexandriam. Cui Alexandrini, dum ad invicem milites et pedites male starent, obviam venerunt, et claves portarum civitatis totamque civitatem et omnia castra tradiderunt. Deinde venit Terdonam. Et continuo de militibus Ianue magnatibus et balistariis atque hominibus potestatiarum pro custodia castrorum Gavii, Palodii, Vultabii et aliorum locorum ultra iugum de Ianua missi sunt. Et iacuit dominus Fredericus in Terdona nocte una, et ivit in Ast, deinde Taurinum, ibique moram faciens, expectans responsum suorum nunciorum quos mandaverat ad papam. Occurrerunt ei marchio Montisferrati, marchiones de Ceva, et Manfredus de Carreto, qui obliti pacis federa et iuramenta que de
 30 novo comuni Ianue fecerant, et osculum fidei quod marchio Montisferrati domno pape dederat, pro quibus magnam quantitatem pecunie a comuni Ianue receperant; et quia eorum interest potius rapere pecuniam quam fidem servare, statim infideles et rebelles domno pape et comuni Ianue facti sunt. Nunciato ipsi domno Frederico quod per dominum papam et concilium sententia depositionis et excommunicationis lata fuerat contra ipsum, separavit
 40 se de Taurino et ivit Cremonam; et cum intellexisset ibi, quod homines civitatis Parme contra ipsum rebelles fiebant, et parti ecclesie adherere volebant, festinanter ivit illuc et intravit civitatem Parme. Bernardus vero Ugonis Rubei qui capud erat partis ecclesie, statim cum pluribus de sua parte in magna quantitate militum exivit de Parma. Ipso anno dum Manuel de Guasco Naulensis quandam suam navem Lombardam nomine nauli
 45 zasset quibusdam Sarracenis et iret de Yspania apud Tunexim, quedam navis Pisanorum armata in Calaro ipsam navem et Manuelem et eius nepotem ceperunt et duxerunt in Calarum, deinde apud Pisas. Accidit autem quod ex marinariis Ianuensibus quatuor captis in ea, dum in barca canterii descenderent eos Pisani octo qui in eadem erant, occiderunt quatuor ex ipsis Pisanis et reliquos quatuor ligaverunt, et fugierunt cum ipsis et barca canterii
 50 Ianuam venientes. Guilielmus Adalardus et Iohannes de Nigro cum aliis Ianuensibus quandam navem Paonus nomine contra Pisanos armaverunt in cursum, et ceperunt navem unam Pisanorum honestam multis mercimoniis et in ea Pisanos 32, quos Ianuam mandaverunt. Item cum Pisani bubancis pleni navem Lombardam quam ceperant et aliam navem cum quatuor galeis armassent in cursum, ut caravane Ianuensium venture de ultra mari

55 a) ammonitus l. b) apostolicis l.

1245. dampnum inferrent, si possent, statim de voluntate consilii Ianue ad rumorem fuerunt armate potentissime due naves, videlicet Paradisus et Ferraria, que tunc appellata fuit Coronata, et galee 4, in quibus duo milites et socii potestatis, videlicet Leonardus et Matheus, constituti sunt et positi admirati, et ipsorum consiliiarii viri nobiles Nicola Mallonus iunior, Burgarinus de Burgaro, Detesalve de Detesalvis et Lanfrancus de Antiochia. Et 5
 Jul. 10. ad inquirendas naves et galeas Pisanorum moverunt feliciter de portu Ianue die Lune 10. Iulii. Et cum intellexissent, quod naves et galee cursus Pisanorum^a metu nostrarum reduxerant se in Trapena, statim illuc perrexerunt; et non inventis ipsis, invenerunt in ipso portu naves 5 Pisanorum, et alia plura ligna, quas igne comburserunt. Quamdā aliam navem, Florinam nomine, honestam multis mercimoniis Pisanorum de ipso portu traxerunt; et 10 procedentes versus Panormum, ubi audiverant naves cursus Pisanorum et galeas esse, invenerunt naves caravane Ianue venientes de ultra mari, et sociaverunt eas usque Bonifacium; et facto campo ibi de rebus quas ceperant in nave Florina, conservarunt pro parte comunis occasione expensarum factarum in armamento de ipsis rebus captis valens librarum duodecim milium. Reliqua dividerunt inter se, de quibus tam potestas quam ipsius mili- 15 tes et eorum^b consiliiarii, sicut fertur, bonam partem habuerunt. Postmodum ad inveniendas naves et galeas cursus inimicorum processerunt et sociata est eis navis Paonus nomine quam invenerunt ibi, et iverunt Buzeam, ubi navem unam Pisanorum nomine Sponsaellam honestam mercimoniis invenerunt et eam ceperunt, et plura alia ligna Pisanorum comburserunt in ipso portu; et reverse sunt Ianuam die 17. Novembris, conducentes par- 20 tem comunis de rebus captis, et aliam navem nomine Sponsaellam

Item ipso anno vir nobilis dominus Guillelmus de Mari contra inimicos quandam navem armavit, et cepit navem unam honestam multis divitiis Saracenorum de Alexandria. Item navis Cigalorum in portu Acconensi quatuor naves combursit; et dum rediret Ianuam, invenit in partibus Provincie quandam navem rebellium Saonensium et eam cepit, et dum 25 applicuisset Massilie cum nave illa, Massilienses qui nunquam animo civitatem Ianue dilexerunt, sub fidantia data illis de navi Cigalorum impediverunt ipsos, et Sagonenses fecerunt dimitti.

Aug. Item ipso anno mense Augusti, sicut Deo placuit, dominus Raymundus Berengarius comes et marchio Provincie et comes Fulcalcherii diem clausit extremum, et heredem 30 sibi instituit filiam suam^c domnam Beatricem et terram suam totam subditam, et sub protectione Romane ecclesie esse debere precepit dominum Romeum de Villanova baiulum totius terre sue, et filie dimisit quousque maritaretur; quam postmodum dominus Karolus illustris Francorum regis frater assumpsit in uxorem. De morte cuius domni comitis tota civitas Ianue turbata fuit, dolentes ceteri de morte sua a minimo usque ad maximum, eo quod 35 ipse civitatem Ianue et Ianuenses pre aliis honorabat, et in presenti guerra in quantum potuit sustinuit, et se et terram suam comuni Ianue exposuit^d ad omnia sibi grata: cuius anima requiescat in pace. Ipso quidem anno Andriolus filius Ansaldi de Mari dum ivisset Yspaniam cum decem galeis domni Frederici armatis in regno, et portasset quandam nunci- cium Miramolini, rediit cum galeis de versus Provinciam, ut si quos Ianuenses inveniret 40 offenderet; et venit Saonam die 5. Septembris; et cum nulle galee tunc in Ianua forent armate, venit ipse Andriolus supra portum Ianue cum galeis, et intravit ad bucam portus cum una galea, et continuo recessit et ivit Pisis cum galeis. Ipso mense Andriolus^e filius Ansaldi de Mari venit Pisas cum decem galeis, et pater eius Ansaldus de Mari cum duo- 45 decim^e, et festinanter ivit per terram dominus Ansaldus ad dominum Fredericum qui erat in Parma, nunciando ei sicut ipse et filius eius cum galeis 22 erant Pisis, et imperaret eis quid essent facturi. Quo audito dominus potestas de voluntate consilii iussit fieri armamentum galearum, et continuo parate fuerunt in portu Ianue galee omnes, et electi in ipsis supersalientes et voguerii quicumque deberent ascendere in ipsis. Et reversus Ansaldus de Mari Pisis, ivit in Sardineam et Corsicam cum galeis 5; et Andriolus rediit Saonam 50 cum galeis 20 die penultima Septembris, et continuo ivit cum ipsis in Provinciam, ut sua- deret et laboraret si posset, quod domina Beatrix olim filia domni comitis Provincie traderetur

a) pisanorum l. b) manu alia additum l. c) in marg. a. m. l. d) Rubeus corr. Andriolus l. e) tla corresi; duabus l.

1) Ex foedere d. 22. m. Iulii a. 1241 cum Ianuensibus inito. Lib. iur. I, 1000 sq. W.

in uxorem domino Conrado regi filio domni Frederici; et nichil facere potuit, et rediit 1245. Saonam die 12. Octubris, intendens cotidie super minorantia et offensionibus comuni Ianue Oct. 12. faciendis. Et die una sciens quod homines Ianue non ascenderant in galeis que parate erunt, intravit cum galeis portum Ianue versus burgum sancti Thome, et traxit lapides cum prederia posita in una ex galeis per civitatem ubi poterat, et continuo rediit Saonam modica mora facta.

Item ipso anno dominus Fredericus cum potenti exercitu ivit super terram Mediolani die 4. Octubris; cui providi Mediolanenses obviam potentissime exiverunt, longe a civitate Oct. 4. miliariis 14 usque ad fossata que fecerant per alveum Ticinelli, defendentes et prohibentes viriliter, ut non intraret vel transiret dominus Fredericus cum exercitu ullo modo. In subsidi-um quorum Mediolanensium ad eorum exercitum missi fuerunt pro comuni Ianue balistarii quingenti, qui ad defensionem exercitus Mediolani et offensionem exercitus domni Frederici se mirabiliter habuerunt. Cumque inter alios reputarentur meliores ab omnibus bellatores, positi fuerunt per comune Mediolani tanquam signum ad sagitam in quodam loco capitis fossati, de quo magis dubium videbatur. Ad quem locum una mane ante lucem rex Encius filius naturalis domni Frederici cum potenti militia ivit, et transivit fossatum; et cum non possent ibi locum balistarii retinere, reduxerunt se ad quoddam reductum ibi prope; et occurrentes illuc viri providi Mediolanenses de exercitu retinuerunt regem Encium; et plures de militibus Mediolani fuerunt capti, et de balistariis Ianue similiter. Milites vero Mediolani capti in scontrum regis Encii liberati sunt, balistarii vero Ianue qui capti sunt, in enormem iniuriam et vituperium comunis Ianue fuerunt manu et oculo mutilati, qui postmodum dum venissent Ianuam, provisum fuit eis a comuni Ianue ut quolibet anno in officii civitatis essent certo salario constituti. Dominus Fredericus videns quod super terram Mediolani nichil proficeret, separavit exercitum die 12. mensis Novembris et Nov. 12. ivit Grossetum. Die vero sabbati 16. mensis Decembris circa mediam noctem validissima Dec. 16. fortuna maris et temporis fuit in portu Ianue, ita quod multe naves iverunt ad terram, alie in portu Ianue afondate, galee multe tam comunis quam civium, et alia multa ligna in mari et terra destructa, et deterius accidit lignis que erant in terra quam illis de mari. Modulus fractus fuit, et numquam per aliquos viventes visa fuit tanta malicia maris et temporis tempestatis. Que postquam beatissimum corpus sancti Iohannis et crux vera beati Laurentii cum aliis reliquiis fuerunt per civitatem ad partes moduli et ripe per religiosos deportata, sedata fuit, et requievit maris et temporis fortitudo et tempestas. Ipse vero dominus Philippus Guiringuellus finem sui regiminis feliciter terminavit*.

Anno dominice nativitatis 1246, indictione 3. fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis 1246. dominus Albertus de Mandello, civis Mediolani, et cum eo iudices duo, dominus Iacobus de Canturo qui stetit iuxta eum, et dominus Lanfrancus Raufus qui deputatus fuit ad causas maleficiorum et post recessum dicti domni Iacobi de Canturo stetit iuxta potestatem. Milites eius domni Oliverius de Solario, Gilius de Casali et Guilielmus de Gaidella. Octo nobiles sive clavigeri comunis Guilielmus Mallonus Grassus, Otto Ventus, Ugo Fornarius, Lanfrancus Malocellus, Ugo Lercarius, Obertus Purpus, Lanfrancus de Grimaldis et Lanfrancus de Guisulfo. Consules de iustitia in palatio civitatis Boscus Pavarus Mediolanensis; in palatio de medio Rogierius Caponus; in palatio foritanorum Iacobinus de Bonicetis; in palatio de versus burgum Nicola Tricia. Scribe comunis hii qui in preterito extiterunt.

Ipsa quidem anno dominus potestas in principio regiminis sui dum ex valida precedente 45 maris tempestate galee comunis et civium in portu essent destructe, et diceretur quod estate proxime futura exercitus magnus marinus et terrestris venturus erat super civitatem Ianue, et quod ad hec dominus Fredericus et Pisani totis conactibus intendebant: voluit de consilio civitatis, ut omnes galee reficerentur et aptarentur continuo, et factum fuit; precipiens et bannum ponens, ut omnes milites et pedites tam intus civitatem quam extra parati essent in armis et equis et nullus se absentaret extra districtum, set equos inpositos 50 haberet quilibet et super confusione inimicorum quilibet esset intentus, negotiationibus et aliis pretermisissis. Viri namque providi Ianuenses, licet undique pararentur magni exercitus contra ipsos. non solum ad defensionem verum etiam ad confusionem inimicorum plus

a) dimidia columna vacat 1.

1246. solito surrexerunt. Missi fuerunt tunc duo ambaxatores ad dominum papam apud Lugdunum, videlicet domni Obertus Passius et Picamilius, ut de succursu provideret Lombardis fidelibus suis et civitati lanue; et ad illustrem regem Francorum pro facto passagii, pro quo nunquos suos mandaverat lanuam dominus rex, et etiam apud Massiliam occasione navis Cigalle quam impediverant Massilienses. Nuncios vero domni regis Francie, qui pro facto passagii lanuam venerant, ob reverentiam domni regis fuit responsum, faciendi quicquid placeret domno regi tam super navibus quam galeis et gentibus non obstante guerra presenti; et ipsi nuncii sumpto comatu iverunt Pisas. Quos Pisani detinuerunt et mandaverunt eos ad domnum Fredericum apud Grossetum, qui eos male recepit eo quod prius venerant ad lanuenses quam ad ipsum. Accidit autem, quod stante in Grosseto domno Frederico, et mandasset Lombardis fidelibus suis omnibus, et Pisanis atque Saonensibus, Albinganensibus et Iacobo de Carreto aliisque marchionibus et circumstantibus universis, ut potentem exercitum mari et terra contra lanuenses pararent et ad hec lanuenses maserati qui extra civitatem erant, darent operam iuxta posse, et ne quis blavam seu victualia presumeret in pena capitis civitatem vel districtum lanue aportare: nobiles viri baroni de regno suo Thebaldus Franciscus et alii plures qui in curia eius erant, tractaverunt eum occidere. Comes vero de Casertis fecit hec scire domno Frederico; et sic Thebaldus Franciscus et alii culpabiles fugierunt, alii apud Romam; alii in maritimam, et alii ad loca quibus recursum habere melius poterunt. Thebaldus quidem Franciscus in castro roche Capalbi se reduxit. Domnus quidem Fridericus ad capiendos eos et inveniendos personaliter in regnum perrexit, quia timuit, ne fierent ei rebelles illi de regno; et obsedit castrum roche Capalbi, et ipsum cepit et Thebaldum Franciscum vastari fecit et destrui.

Ipsa quidem anno venit lanuam mense Augusti quidam nuncius Theotonicus illustris domini Enrici langravii^b Turingie regis Romanorum electi, qui litteras valde bene compositas ex parte ipsius regis potestati et comuni lanue presentavit, de promotione sua continentis, et quod civitatem lanue et cives inter alias civitates Italie proposuerat honorare, et quod duas batalias post suam promotionem devicit, quas habuit cum domino Conrado filio domini Frederici. Item ipso mense Augusti nuncii solempnes illustris domini Francorum regis venerunt lanuam pro conducendis navibus ad passagium domini regis contra paganos in partibus ultramarinis, et fuerunt nuncii illi domnus Iohannes de Garlac miles domini regis, domnus Iohannes de Parisio clericus regis, magister mansionum Templi, et magister mansionum Hospitalis Ierusalem in Lombardia. Qui habentes tractatum cum comuni lanue, de voluntate ipsius et tocus consilii lanue missus fuit cum eis ex parte comunis lanue ad domnum regem Wilielmus de Varagine cancellarius et scriba comunis lanue ad conducendas naves ipsi domno regi, et galeas ad suum passagium. Qui Guilielmus diligenter complevit quicquid ei fuit impositum a comuni, et naves 16 novas ipsi domno regi certo nauo conduxit. Et quia de lanuensibus pre aliis nationibus confidit domnus rex in facto passagii, elegit admiratos suos de lanua nobiles viros dominos Ugonem Lercarium et Iacobum de Levanto, quibus litteras suas mandavit, ut irent ad ipsum, et fecerunt. Ipso anno vir nobilis Fulco Guercius quandam navem Navarram nomine armavit in lanua in cursum cum duabus galeis contra inimicos, habitis proinde a comuni libris mille lanuinorum mutuo sub certa forma. Item nobiles viri domni Opizo et Conradus marchiones Malaspine qui tunc favebant dicto Frederico, reversi sunt parti ecclesie cum Mediolanensibus et Placentinis fidelibus ecclesie, set post modicum tempus ipso anno, sicut consuetudo est marchionum, domnus Conradus voltam fecit in contrarium et adhesit parti domni Frederici. Ipso quidem anno dum civitas Viterbii faveret parti et fidelitati ecclesie, conversa est parti domni Frederici. Item cum longo tempore haberentur consules exterius in palatiis placitorum, decrevit consilium ipso anno, quod pro anno futuro intus civitatem consules haberentur de civibus lanue et legistis. Et cum domnus Fredericus non confidens de suis ad multa esset intentus, tum etiam quia tam super defensione quam super offendendis inimicis magnus in civitate lanue factus fuerat apparatus, requievit Dei gratia civitas lanue ipso anno in pace, et ipse dominus Albertus de Mandello finem sui regiminis feliciter terminavit.

1247 Anno Domini 1247, indictione 4. fuit in regimine civitatis lanue vir nobilis dominus Ber-

a) *102 iam abscessa*; c. v. d. l. a. m. *alta in marg. 1.* b) *l. t. atia m. in marg. 1.* c) *dimidia columna vacat 1.* 55

nardus de Castronovo, civis Placentinus, et cum eo iudices duo, dominus Iacobus de Altacima 1247.
 qui stetit cum eo, dominus Obertus Lecacorvus qui fuit deputatus ad officium maleficiorum.
 Milites eius dominus Enricus de Monte-Donnico et dominus Bargarinus. Consules de iustitia
 fuerunt de civitate Ianue, in palatio civitatis Bonusvassallus de Sauro, Symon Silvagnus;
 5 in palatio de medio Ugo de Flisco, Andreas Gætelsius; in palatio foritanorum Guilielmus
 de Quinto, Lanfrancus Mallonus; in palatio de versus burgum Nicolosius de Murtedo,
 Symon Lomellinus. Octo nobiles sive clavigeri comunis Phylippus Embriacus, Lanfranchus
 Albericus, Ottobonus de Cruce, Guilielmus de Mari, Andriolus de Nigro, Bonusvassallus
 Sardena, Iohannes de Turca, Becus Rubeus Vicecomes. Scribe comunis hii qui in anno
 10 preterito extiterunt.

Ipsa quidem anno domno Innocentio papa stante in Lugduno, et cum esset domnus
 Fredericus dictus imperator in partibus Ampulie, vigili cura intendebat domnus papa, qua-
 liter posset melius succursum militum Lombardis fidelibus suis prestare; et ipse domnus
 Fredericus intendebat totis viribus, ut terras ecclesie usurparet; perseverantibus etiam
 15 Saonensibus, Albinganensibus, Iacobo marchione de Carreto et aliis pluribus de riperia
 et mascaratis Ianue in rebellione concepta; voluit ipse domnus potestas in principio sui
 regiminis intendere ad confusionem rebellium Saonensium, pro quibus tota guerra vigila-
 bat; et de voluntate totius generalis consilii movit feliciter cum exercitu ad depopulationem
 ditorum rebellium Saonensium die 11. mensis Maii, et quecumque extra muros civitatis Mai. 11.
 20 eiusdem invenit, radicitus vastitavit. Ipsa anno domnus Enricus langravius Thuringie
 rex Romanorum electus, sicut Deo placuit, diem clausit extremum, de morte cuius dom- Febr. 17.
 nus papa turbatus fuit, et litteras comuni Ianue et ceteris fidelibus suis mandavit, ut nullus
 expavesceret de morte sua, set essent constantes contra Fredericum olim imperatorem,
 ad libertatem tuendam. Cum audiret domnus Fredericus de morte dicti regis, vehe-
 25 menter complacuit ei et putavit qualiter posset Lombardos decipere et concordari cum
 ecclesia, ut relevaretur ab interdicto. Et movit de Ampulia mansuetus in modum agni ut
 melius decipere posset, et intravit Lombardiam dicens, se ex toto velle parere mandatis
 domni pape et ecclesie, et pacem dare mondo. Et ivit Taurinum festinans, ut iret Lugdunum
 ad dominum papam; dicebatur tamen quod ad instantiam faciebat domni regis Francorum,
 30 ut non impediretur propter discordiam passagium ipsius regis quod statuerat fieri contra
 paganos. Tamen domnus comes Sabaudie prohibuit transitum ipsi domno Frederico, nisi
 castrum de Rivolis, quod muniri fecerat, prius restitueret ipsi comiti, quod statim fecit ei
 restitui². Et dum se pararet ad motum, audivit quod civitas Parme facta fuerat ei rebellis, Mai. 8.
 et quod Bernardus Rubeus et alii milites Parme qui foris erant, pro parte ecclesie intra- Jun. 16.
 35 verant Parmam, et devicerant Bertholum Tabernerium et alios de parte sua qui fovebant
 partem domni Frederici. Statim ipse domnus Fredericus videns et cognoscens quod si civi-
 tatem Parme amitteret, extra Lombardiam esset ex toto, et nichil proficeret cum domno
 papa, rediit continuo versus Parmam, veniens cum furore; et venit Papiam, deinde Cre-
 monam. Et tunc pro comuni missi fuerunt balistarii 150 in subsidium Parmensium ad requi-
 40 sitionem Placentinorum.

Encius tamen filius^a domni Frederici dum esset tunc cum exercitu Cremonensium et
 aliis mascaratis de civitate Brixie eiectis, et obsederent quoddam^b castrum Brixensium
 Quinzanum nomine, statim eo relicto dimissis machinis et hedificiis que construxerant ibi,
 equitaverunt super territorium Parme, et ibi hostiliter castra fixerunt, et mandarunt pro Aug. 2.
 45 domno Frederico ut personaliter veniret ad ipsos; et continuo ivit, dicens³ se magis non
 movere de loco donec civitatem illam Parme destrueret et haberet. Cumque providi Parm-
 enses super eorum defensione viriliter intenderent, ad servicium sancte matris ecclesie
 mandaverunt undique pro succursu. Et illico domnus legatus, qui erat in civitate Medio-
 lani, cum honorabili militum comitiva illuc ivit. Placentini similiter honorabilem militum
 50 quantitatem mandarunt, et pro comuni Ianue missi fuerunt in subsidium Parmensium bali-
 starii 300. Nobiles viri de Flisco comites Lavanie alios 300 balistarios mandaverunt. Domi-
 nus Innocentius papa fecit soldeari in Lugduno milites 1500, quos in subsidium Parmensium

a) naturalis m. *alta in marg. f.* b) quoddam c.

2) Böhmer Reg. Frid. n. 1129 d. 8. m. Mai. 1247. 3) i. e. continuo dixit.

1247. et aliorum Lombardorum destinabat; quibus comes Sabaudie transitum prohibuit, seductus a domino Frederico, et oportuit eos reverti⁴. Tunc misit unum ex cardinalibus domnum Oltonem Avianum apud Mediolanum cum magna quantitate pecunie, et soldeavit milites 1500 et exercitum magnum sicut potuit congregavit, et venit hostiliter in partibus Bersellis supra Taliatam, ubi dominus Fredericus castra metatus est, et stetit ibi pluribus diebus. Et cum speraretur de prelio inter utrumque^a exercitum, tandem dominus cardinalis exercitum separavit; dominus Fredericus appropinquavit cum exercitu civitati Parme, et ibi aliam civitatem composuit, que appellata fuit Victoria.

Homines de Lunexana et Grafagnana, qui tunc favebant domino Frederico, facti sunt rebelles contra ipsum, et ceperunt vicarium suum quem constituerat eis, et captum posuerunt in carcere in castro Gropi sancti Petri. Et tunc vir nobilis dominus Opizo marchio Malaspina recuperavit totam terram suam de Lunexana, quam amiserat. Servientes vero qui erant in castro Zolaschi pro domino Frederico, et quos vicarius eius ibi constituerat, tractaverunt cum quodam nomine Cavacia, ut ipsum castrum pro pecunia redderent comuni Ianue; et sumpta pecunia, ivit Cavacia cum hominibus Levanti ad ipsum castrum Zolaschi, et capientes ipsum pro comuni Ianue, munierunt. Tunc homines de Corvaria, Lacu, Cazana, Ripalta, Rotondo, Casali, Bozolo, Carpena, Cornilia, et alii omnes de partibus Varesii, qui rebelles comuni Ianue facti erant, ad fidelitatem comunis Ianue sunt reversi, contra quos dominus potestas Ianue equitaverat, et omnes venerunt ad pedes eius. Ipso quidem anno galee 20 domni Frederici, que erant Pisis, venerunt in portum Ianue; quibus Andriolus filius Ansaldi de Mari preherat admiratus; et stantes in portu modica hora, continuo iverunt Saonam. Et dum galee due Massiliensium honerate torsellis^b pannorum Francie hominum Ianue et Placentie venirent Ianuam, invenerunt eas supra Arenzanum, et ceperunt eas, et euntes versus Provinciam et per mare illud; et^c cum non essent aliqui previsi de ipsis galeis, multum malum fecerunt, ceperunt quoque duas taridas Turtufinorum honestas blava et alia plura ligna. Tunc iussit potestas de voluntate tocus consilii armamentum galearum fieri contra ipsas; et dum armarentur nec essent adhuc parate, venit Andriolus de Mari cum dictis galeis supra portum Ianue, et tulit bricolam unam in quadam tarida, et plures lapides ad dedecus comunis Ianue per civitatem trahi fecit; et hoc fuit una die sabbati 27. mensis Iulii. Quadrellos etiam multos cum balistis de turno trahi fecit per civitatem, ut gentes interficeret. Et cum armarentur contra ipsum galee in Ianua, et ascenderent in ipsis omnes ad rumorem, quam cito perpendit hoc Andriolus, cui signa et inditia semper fiebant de Ianua per aliquos proditores, statim recessit cum omnibus galeis et tarida et ivit Saonam. Tunc fuerunt armate galee 25, et ascendit in eis dominus potestas, et ivit querere^d inimicorum galeas. Et cum iactasset Andriolus de Mari prelium dare nostris, fecit licias in portu Saone, et reduxit galeas in portum Saone aduratas in terra; et steterunt galee nostre supra portum Saone tota die; et nocte illa ivit Naulum, ubi duas galeas Ianue que fuerant armate in guardia invenit, et cum ipsis rediit die crastina supra portum Saone, ut videret, si^e Andriolus de Mari, qui iactaverat cum Saonensibus exire et prelium dare nostris, hoc facere attemptaret^e. Et non presumpsit exire. Et cum armasset Andriolus ad studium galeam unam ex suis, quam mandabat obviam uni ex suis galeis quam venturam de Pisis expectabat, ut previsa esset de galeis nostris, et in ipsa galea constituisset comitum Thomam Mortuum Sitis Ianuensem, quam cito viderunt eam galee nostre, insecute fuerunt eam; et cum fugere non posset, appropinquaverunt ei sagitta hominum Portus Veneris et galea armata hominum Avenzani, et ferivit illa galea ad terram in ripa Varaginis, et omnes descenderunt de ea fugientes per montaneas et abscondentes se; et capta illa galea, insecuti fuerunt homines de galeis nostris illos de galea illa qui aufugerant, et multos ceperunt et multos occiderunt; Thomam vero Mortuum Sitis comitum non^f invenerunt. Et reverse sunt nostre galee versus Naulum et versus Provinciam, ut conducerent Ianuam caravanam lignorum que in partibus illis^g erant. Et reversus est dominus potestas cum galeis et caravanam et cum galea et hominibus captis die 23. mensis

a) alia m. in lacuna l. b) et c. n. e. alia manu in loco raso l. c) quere l. d) m. alia l. e) attemptaret l. f) m. alia l. g) m. alia l.

4) Petri de Vineis epist. II, 49. 5) fasciculis.

Augusti Ianuam cum honore, et licentiavit homines de galeis, eo quod ad rumorem 1247.
armate fuerant, volens intendere super alio armamento faciendo.

Tunc Andriolus de Mari cum galeis ivit in Provintiam, et invenit in portu de Olivoli
quandam navem Ianuensium nomine Paonus qui ibi erat ad fidantiam domni comitis Pro-
vincie, in qua nulle erant mercandie, et cepit eam et cum duabus galeis mandavit eam
5 Pisas, et cum reliquis galeis ivit versus Provinciam si posset offendere aliquos venientes
Ianuam tam amicos quam inimicos. Et invenit galeam unam torseleriam Provincialium
honustam torsellis et pannis Francie, venientem a Monte Pesulano valde divitem, et cepit
eam et reversus est Saonam, et noluit ibi facere campum de rebus captis, set ut melius
10 sicut ferebatur posset sibi attrahere utilitatem, ivit cum galeis et rebus captis in Corsicam,
ut ibi divideret spolia, et dimisit in Saona galeas 5. Et mortuo viro nobile Lanfranco Ad-
vocato qui erat in Corsica, quoddam ex castris Corsice, quod muniverat^a Antonius Advocatus
filius Lanfranci, cepit ipse Andriolus. Et cum diceretur ipsum Andriolum velle redire Sao-
nam cum galeis, armate fuerunt in Ianua galee 24, ex quibus decem iverunt in Provin-
15 ciam pro conducenda Ianuam caravana, et alie remanserunt supra portum Saone. Mense
autem Septembris die 2. homines Portus Veneris, qui cum una galea iverant in cursum.
ceperunt galeam unam domni Frederici, que vehementer armata fuerat ad studium in
regno, et erat in ea comitus sive capitaneus Alexander de Ienario Neapolitanus de maio-
ribus, in qua galea dominus Fredericus faciebat ad se venire prexoneros tres de maioribus
20 Mediolani qui erant in regno, videlicet domnum Guiscardum de Petra sancta filium domni
Pagani, domnos Guidonem et Gabrielem de Petra sancta fratres domni Pagani, quos dare
volebat in scontrum sive cambium quorundam virorum nobilium de Pergamo qui capti
erant a Mediolanensibus. Et ipsam galeam duxerunt homines Portus Veneris qui eam cepe-
rant Ianuam, et letanter fuerunt recepti. Omnes captos tradiderunt comuni, inter quos
25 erat Robaconte de Pergamo qui unus de maioribus civitatis illius est, et qui iverat pro dictis
prexoneriis ducendis, et Alexander de Ienario et unus eius filius et unus nepos eius, et
homines 200 boni de Neapoli, qui omnes in carceribus positi sunt. Domini Guiscardus
Guido et Gabriel de Petra-sancta honorati fuerunt in civitate Ianue, et comune Ianue fecit
eis dare expensas et conduci ad civitatem Mediolani. Ipso anno dum quidam parentes
30 Luxiardi pro vindicta suorum, quos occiderat Guirardinus de Carpena, ipsum Guirardinum
occidissent in loco qui dicitur Pexina, et ipsum locum munissent, nobiles viri domini Alber-
tus Iacobus et Nicolaus de Flisco comites Lavanie pro vindicta inde facienda convocaverunt
amicos suos de Ianua, et fecerunt exercitum ad ipsum locum de Pexina, et per bataliam
ceperunt eum, et omnes occiderunt qui in ipso castro erant. Nobiles viri domini Enricus
35 et Fredericus marchiones de Gavio, qui tunc erant pro comuni Ianue forestati, restituti
fuerunt ipso anno sub certis conventionibus, ut castrum Roce Urbis ponerent in forciam
comunis Ianue, si placeret comuni. Et venerabilis pater domini patriarcha Antiochenus
venit Ianuam, et letanter ac honorifice fuit receptus. Item vir nobilis Iacobus marchio de
Carreto qui comuni Ianue rebellis erat et inobediens, assumpsit in uxorem quandam filiam
40 naturalem domni Frederici. Item ipso anno electus fuit in regem Alamanie vir nobilis Oct. 3.
domnus Guilielmus Os laudi^b per barones et magnates Alamanie quibus spectabat electio,
et ipse litteras de promotione sua comuni Ianue mandavit, et quod civitatem et cives Ianue
volebat inter alias civitates Ytalie honorare. Item ipso anno mense Octubris una die Oct. 12.
Iovis duodecima ipsius mensis mane, visum fuit mirabile signum in celo, quia devenit celum
45 mirabiliter rubeum et obscurum; et subsequenter mense Decembris die Veneris tercia decima
ipsius mensis in sero dum esset tempus clarissimum et luna clare luceret, facta fuit tota
nigra: super quibus signis non solum tota civitas, immo totus orbis moti fuerunt ut pluri-
mum ad timorem. Andriolus de Mari cum galeis recessit in regnum, et voluit dimittere
per totam yemem 5 galeas in Saona; set omnes galioti fugierunt, et oportuit illas rece-
50 dere. Item ipso anno proditor Bernardus Liberellus tractavit cum Alexandrinis prodere
et furari castrum et locum de Capriata munitum pro comuni Ianue, ubi erat Martinus Mara-
botus; et nocte una venit illuc cum Alexandrinis dictus proditor, et furatus est castrum
et locum Capriate. Et ipse dominus Bernardus potestas finem sui regiminis feliciter ter-
minavit.

55 a) minuenerat 1. ex correctura.

b) i. e. Holland...

1248. Anno^a Domini 1248. indictione 5.^b fuit in regimine civitatis Ianue vir nobilis dominus Rambertinus de Bovarello, civis Bononie, et cum eo iudices duo, videlicet Guilielmus de Rombovino doctor legum qui stetit iuxta eum, et Bevenutus quondam Zanci qui fuit ad maleficia deputatus. Milites eius Guido de Savignano^c, Azolinus Alexii, Bonifacius de Lafratra. Octo nobiles sive clavigeri comunis Henricus filius quondam Ottoboni Malloni, Guilielmus de Burgaro, Ginata Cavarruncus, Marinus de Marino, Lanfrancus Ususmaris, Lanfrancus Gateluxius, Lanfranchinus Pignolus, Iacobus Anioinus. Consules de iusticia in palacio civitatis Ansaldus de Ast et Balduinus Scotus; in palatio de medio Nicolosus de Vultabio et castellanus de Savignono; in palatio foritanorum Bartholomeus Ferrarius et Guarnerius Iudex; in palatio de versus burgum Lanfrancus Cigala et Nicolosus Lucensis. 10. Scribe comunis hii qui in anno preterito extiterunt.

Ipsa anno, dum intenderet potestas inter cetera ad expeditionem navium que fiebant in Sancto Petro Arene pro passagio domni Ludoici illustris Francorum regis, dominus Fredericus dictus imperator dum esset in obsidione civitatis Parme valde timebat de ipso passagio, maxime propter apparatus tam magnum navium et galearum et bellatorum Ianuensium, qui in ipsis ituri erant, ne descenderent in insula Sicilie, et totam ipsam insulam subiugarent; et mandavit undique subditis et fautoribus suis, ut contra Ianuenses pararent exercitus mari et terra, et ipse in persona sua venire promiserat. Venerunt itaque galee 25 de regno armate apud Saonam. Obertus Pelavicinus cum Pisanis et aliis multis de Tuscia Lunexana et Grafagnana exercitum contra comune Ianue paraverunt. Mascarati Ianuenses 20 qui foris erant, intendebant ut per Lombardos fieret exercitus contra comune Ianue; et Iacobus marchio de Carreto, qui se vicarium domni Frederici a civitate Astensi superius assererat, similiter parabat exercitum iuxta posse. Tunc generali consilio Ianue convocato, surrexit dominus potestas, et mirabiliter adlocutus est omnes de consilio animando, ut quilibet esset intentus ad libertatem et patriam suam tuendam, quia omnia hec fiebant ut 25 impediatur domno regi passagium. Viri namque providi Ianuenses unanimiter alta voce corde leonino per totam civitatem dicebant, ut quilibet esset intentus ad arma, et multo forcius naves et galee que fiebant, supplerentur pro passagio domni regis. Et de voluntate consilii missi fuerunt duo ambaxatores apud Placentiam, videlicet domni Amicus Streiaporcus et Iohannes de Turca, ut milites 400 ad soldos comunis Ianue soldearent; et in 30 civitate Ianue fuerunt impositi equi 300 et ultra Iugum equi 100, et in omnibus castris et locis riperie ex parte orientis et ultra Iugum missa fuit bona custodia servientum, balistariorum et victualium. Et armate fuerunt continuo galee 32, quatuor videlicet in qualibet compagna; et missum fuit ex parte comunis Ianue domno regi Francie de his que faciebat dominus Fredericus, ut suum passagium impediret, et quod de hoc 35 nullatenus dubitaret, quia sicut comune Ianue promiserat, habebit naves et galeas ad suum passagium de omnibus premunitas.

His autem taliter manentibus, sicut Deo placuit, providi viri de civitate Parme quasi desperati, eo quod taliter erant astricti quod evadere non poterant, extra civitatem exiverunt ad bellum cum domno Frederico et suis, qui erant in obsidione Parme, in civitate 40 quam ibi construxerat, que Victoria dicebatur; et cepto prelio, divino miraculo conversus fuit in fugam dominus Fredericus, et Encius filius eius qui erat ibi, et intraverunt Parmenses civitatem Victorie; et cum essent ibi Cremonenses cum carocio, statim devicti fuerunt et conversi in fugam. Multi tamen de Cremonensibus et aliis capti fuerunt, et multi mortui. Et cum pervenissent Parmenses ad cameram domni Frederici in Victoria, invenerunt 45

a) solum 159 principio sicut magistratus anni 1248 paullo aliter quam antea leguntur, adiecta in margine manu posteriore nota: Vacat. Hoc modo: Anno dominice nativitate millesimo ducesimo quadragesimo octavo, indictione quinta, potestas civitatis Ianue fuit dominus Rambertinus de Bovarello, civis honorabilis Bononiensis. Qui secum iudices duos habuit, unum videlicet Guilielmum Rumbum vini doctorem legum pro assessore suo, et alium Bevenutum quondam Zanci deputatum ad causas et questiones malefitorum audiendas et diffiniendas. Item tres milites, Guidonem de Montevetulo, Azolinum de Alexio et Bonifacium de Sancto Laurentio. Octo discreti fuerunt Henricus Malloni, Guilielmus de Bulgaro, Ginata Cavarruncus, Marinus de Marino, Lanfrancus Ususmaris, Lanfrancus Gatiluxius, Lanfrancus Pignolus, et Iacobus Anioinus. Scribe vero comunis fuerunt Guilielmus de Voragino, Henricus de Bisanno, Petrus de Musso, Obertus de Langasco, Vassallus Gallus et Iacobus Papis. Consules autem placitorum: In palacio civitatis fuerunt Ansaldus de Ast iudex et Balduinus Scotus; scribe Philippus Cintracus et Obertus de Marzano. In palatio de medio Nicolosus de Vultabio et Castellanus de Savignono; scribe Obertus de Cerredo et Andreas de Frazancto. In palatio de versus burgum Lanfrancus Cigala et Nicolaus Lucensis; scribe Ricobonus Coxenus et Iacobus Ysembardi. In palatio foritanorum Bartholomeus Ferrarius et Guarnerius Iudex; scribe Gandulfus de Sexto et Nicolaus de Clavaro. Tum anni 1249 historia subiectur. b) alio atramento l. c) savignono corr. savignano l.

magnum thesaurum, lapides preciosos et cetera ornamenta domni Frederici. Iudicem Thadeum occiderunt, qui cameram custodiebat, et civitatem illam Victorie destruxerunt. In ipso prelio dum essent ibi balistarii de Ianua numero 600, mirabiliter se habuerunt, et quasi primi fuerunt qui Victoriam intraverunt; ipsi namque et alii omnes qui in prelio erant cum Parmensibus multa lucrati sunt, et quasi divites omnes facti; set plus lucrati sunt illi qui emerunt ab eis, quia lapides preciosos ornamenta et perlas dabant pro medietate precii et minori, non cognoscentes ea ac si essent silique^a inter porcos. Dominus Fredericus cum suis dolore et angustiis peresus, in civitatem Cremonae se reduxit; et ab ipso die in antea acciderunt ei quasi omnia in sinistram. Divulgato itaque quod Victoria capta erat et confictus dominus Fredericus, omnes quicumque contra comune Ianue parabant exercitus, cornua retraxerunt. Obertus Pelavicinus cum Pisanis venit in Lunyanam, et ceperunt tunc castrum Aiguinolfi et alia plura castra; set ad terram comunis Ianue minime appropinquavit. Et intendens dominus potestas super expeditione navium et galearum passagii, elegit in potestatem ipsius navigii super omnes Ianuenses nobilem virum dominum Rubeum de Turca, qui potestatem gratulanter suscepit. Set quia in factis civitatis et guerre pre aliis civibus comunitati Ianue utilis videbatur, et diceretur quod dominus Fredericus adhuc cum magno exercitu maris et terre contra comune Ianue esset venturus, consultum fuit et provisum, ut remaneret in civitate dominus Rubeus de Turca, et non iret ultra mare; et cum potestati et comuni suo esset semper obediens et fidelis, adimplevit voluntatem domni potestatis et comunis; et de salario ei constituto per consilium fuit ei honorifice provisum. Dominus Innocentius papa dum esset in Lugduno, audivit quod mascarati et cives Ianue qui foris erant, non cessabant contra comune Ianue mala tractare in favorem domni Frederici; mandavit litteras comuni Ianue in hac forma:

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis potestati consilio et comuni Ianue, salutem et apostolicam benedictionem. Cum diligenter attendimus et sollicitè meditamur, quot et quales vobis parerent insidias Fredericus quondam imperator ecclesie persecutor, quibusve ingenis sive modo fallacis et dolositatibus fideles ecclesie trahere ad se velit, ut eos morsu mordeat amarissimo et impie tradat morti, expediens immo propter instantis malitiam temporis necessarium arbitramur, ut illorum temeritatis presumptio qui in ipsius, vestrum sanguinem siccantes, auxilium privatim vel publice se convertunt, digno castigentur verberare ac pena debita feriantur. Cum igitur circa statum vestrum et omnium aliorum ecclesie devotorum in prospera dirigendum, sicut nos^b duxistis aliquando requirendos, hactenus intenderimus toto posse totoque ingenio insistamus, cum nil amplius cupiamus ad presens quam negocio comuni quod agitur, profectus accedant prosperi et felices succedant eventus, ac id nequaquam valeat provenire sique labor noster inutilis, si contingat vos^c in contrarium laborare: volumus et per apostolica scripta vobis precipiendo mandamus, quatinus submoto cuiuslibet dilacionis et difficultatis dispendio statuat et irritetis deinceps a vobis irrefragabiliter^d observari, ut illorum omnium qui inventi fuerint aliquid tractare vel etiam tractavisse in favorem Frederici predicti et detrimentum civitatis vestre, vel societatis dispendium Lombardie, a tempore quo depositionis tulimus sententiam in eundem, bona quelibet publicentur vestris comunibus usibus applicanda^e, eis tam de vestra quam de omnibus aliis civitatibus societatis predictae perpetuo forbannitis, quorum filii et nepotes ad nulla penitus officia vel potestates in vestra vel aliqua societate eiusdem civitate de cetero assumantur. Illi vero qui tales in officiales sue civitatis presumpserint assumere vel etiam potestates, se noverint excommunicationis sententia innodatos et terras eorum supponendas ecclesiastico interdicto. Dat. Lugduni 6. Kalendas Maii, pontificatus nostri anno quinto.

Ipso anno^f dominus Fredericus venit in Ast et ad partes illas, nuncios suos mandavit ad illustrem Francie regem, exponens se et terram et homines suos ad passagium suum contra paganos, sicut publice dicebatur, et ut ipse dominus rex cum domno papa sic faceret, quod relevaretur a sententia excommunicationis et depositionis, quam tulit in eundem; set nichil facere potuit. Stetitque per totam yemem in Lombardia ipse dominus Fredericus, et cessavit ipso tempore non offendere hostiliter terram comunis Ianue vel cruce signatos ad passagium. Et ipse dominus potestas finem sui regiminis feliciter terminavit^g.

a) alia manu in lacuna 1. b) vos 1. c) nos 1. d) irrefragabiliter 1. e) applicanda 1. f) l. a. alia manu addita 1. g) in imo margine alia manu saec. XIII. legitur: Hoc anno Iohannes rex francorum transfrecauit et pervenit in egypto. Hic debet poni de exercitu regis francorum, quando partit (partivit), et quod ligna et milites habuit, et quo iuit, et alia accidentia illo anno. Tum duo folia vacant; alia manu pergitur 1.

VII.
ANNALES IANUENSES

A. 1249—1264.

1249. Anno 1249. potestas civitatis Ianue fuit dominus Albertus de Malavolta, nobilis civis Bononiensis, qui secum duxit iudices duos, videlicet Thomaxium domni Alberti de Ugeto 5 legum doctorem pro assessore suo, et alium Iohannem domni Guiscardi deputatum ad causas et questiones malefactorum audiendas et diffiniendas. Item milites tres Andream de Cantagallo, Raynerium de Ceula et Zanganellum de Panigali. Octo discreti Guilielmus de Castro, Thedisius de Flisco, Obertus de Cruce, Guilielmus Guercius, Iohannes canzellerius, Bonifacius de Tiba, Lanfrancus de Grimaldo, Ansaldus Fallamonica. Scribe comunis fuerunt 10 Guilielmus de Varagine, Enricus de Bisanne, Petrarius de Musso, Obertus de Langasco; Vassallus Gallus, Iacobus Papi. Consules autem placitorum fuerunt: in consulatu civitatis Beltramus Bacigia, Iacobus Zurlus, et eorum scribe Philippus Cintracus, Obertus de Marzano; in consulatu de medio magister Aymericus et Baalardus de Pallo, qui ambo in ipso consulatu decesserunt, et subrogati fuerunt loco eorum Napuleonus de Vultabio et Obertus Galleta, et eorum 15 scribe fuerunt Obertus de Cerredo et Andreas de Fraxeneto; in consulatu de versus burgum Nicolaus Mignardus et Bonusvassallus Sardena, et eorum scribe Ricobonus Coxanus, et Iacobus Isembardi; in consulatu foritanorum Homobonus de Baxanno et Guarnerius Iudex, et eorum scribe Gandulfus de Sexto et Nicolaus de Clavaro. In nomine Domini amen. Tempore Alberti Malavolte, in ipso anno cum inclitus et illustris rex Ferdinandus * Castellæ 20 et^o Legionis, civitatem Yspalensem de manu Sarracenorum liberasset, et eam suo imperio adiunxisset, que quidem civitas caput ab antiquo consuevit esse totius Yspanie, utpote quia a nomine ipsius dicta est Yspania — nam Yspania dicitur ab Yspali civitate, que civitas vulgari sermone Sybilis appellatur —, placuit tunc sapientibus Ianue, ut ad ipsum regem legati mitterentur causa componendi cum eo, qualiter negociatores Ianue illuc 25 ad alias terras regni sui quas habebat et in posterum haberet accedere deberent et quod et quantum pro dicto et exactionibus solvere deberent, et postularent a rege contrariam sive locum in ipsa civitate, in quam haberent negociatores Ianue fondicum, domos, ecclesiam et furnum, sicut in pluribus civitatibus habent et habere consueverunt; et consules ex se 30 ipsi, qui de questionibus vertentibus inter Ianuenses cognoscerent et diffinirent, exceptis dumtaxat causis penam sanguinis irrogantibus. Ad ipsam enim civitatem negociatores Ianue, tempore quo erat Saracenorum, frequentem usum et accessum habebant, et maxime gracia mercis olearie. Habundat enim provincia dicte civitatis oleo ultra alias provincias huius mundi. Et ut repeterent sive requirerent a rege quandam raubariam que facta fuerat 35 de quadam nave Ianuensium per quendam Rodericum Garsiam hominem dicti regis et quosdam complices eius. Fuerantque missi in ipsa legatione viri nobiles Guilielmus Bolfetus et Ugo de Flisco iudex, et cum eis scribe Enricus Guilielmi iudicis de Sygestro, qui cum tractatu eis dato a sapientibus Ianue proficiscerunt usque Sybiliam ubi dictus rex tunc morabatur. Ibiq; ab ipso rege honorifice et letanter recepti fuerunt. Mox quam primum potuerunt, seriem eorum legationis coram rege exposuerunt, petitiones suas eidem porri- 40 gentes in scriptis. Dicti vero legati post multos tractatus habitos cum ipso rege super postulationibus ipsorum, tandem quia^a ex mandato eis iniuncto conventionem inire non poterant, nisi rex pro dicto et dactis a Ianuensibus medietatem acciperet illius dicti et dacte quam prestare solebant tempore quo erat terra Sarracenorum, et ab aliis essent immunes, ipse autem certum quid super hoc statuere nollet, set illam immunitatem Ianuensibus 45 concedere volebat quam ceteri homines sui regni et aliarum partium in ipsa terra haberent, ita quod a Ianuensibus non exigeret ultra quam ab hominibus sui regni et aliarum partium exigeretur; que quidem res erat incerta, et quia consulatum liberum non concedebat, set volebat quod Ianuenses qui se gravatos dicerent, per consules ad ipsum appellare possent, et ipse de appellatione cognoscere vel cognosci facere secundum statuta 50 et consuetudines civitatis Ianue, consilio honorum hominum dicte civitatis et sui regni: negotio imperfecto Ianuam reddierunt, apportantes litteras patentes dicti regis ad potestatem et consilium civitatis Ianue, compositionem quam facere volebat et terminum imponendo

a) F. 1. b) deest 1. c) qui 1.

predictis usque ad festum sancti Iohannis de Iunio proxime venturum, si dictam compositionem affectabant, quod ipsorum nuncium usque ad dictum tempus transmitterent, et interim omnes Ianuenses in suo regno et per omnes sui partes regni essent salvi atque securi, que quidem conventio postea completa fuit¹³ per virum nobilem Nicolaum Calvum, qui ad ipsum regem pro ipso facto fuit in legatione transmissus. In ipso etiam anno cum Bononienses exercitu congregato venissent ad depopulationem civitatis Mutine, Mutinenses invocato auxilio regis Encii, qui erat ipso tempore in partibus Cremonae, idem rex cum milicia sua et Cremonensium omnibus pretermisissis celeri festinatione ad civitatem Mutinensem pervenit. Ibi cum audiret quod Bononienses terram Mutinensium devastarent, subito nulla mora facta exivit de civitate cum hiis qui ipsum consequi poterant. Et cum reperit Bononienses, certamen inhiit cum eis. In quo certamine captus fuit, et cum captio sua Mutinensibus et suis atque inimicis nota fuisset, conversi fuerunt in fugam Mutinenses cum eorum sequacibus, et Bononienses eos fugarunt capiendo et interficiendo usque ad suburbia civitatis. Et captis ipso rege et multis militibus et peditibus Mutinensibus et Cremonensibus, Bononienses cum victoria et triumpho Bononiam feliciter redierunt. Ipsum autem regem in quadam aula palatii Bononiensis carceri et magne custodie manciparunt; omnes enim fenestras ferro clauserunt, et in medio aule cameram lignis et ferro firmatam et suspensam a solo aule fecerunt, in qua camera in qualibet nocte includitur, custodiis undique circumpositis. In die vero cum magna custodia in ipsa aula palatii commoratur. In ipso anno illustris rex Francorum, de quo supra mentio facta est, cum fratribus comitativa^a et exercitu suo de insula Cipri iter arripuit dirigendo gressus suos versus terram Sarracenorum, et navigando pervenit ad litora Damiate, quam civitatem Sarraceni tenebant. Et cum ibi applicuisset, erat in arena ante ipsam civitatem quedam quantitas militum Sarracenorum; milites tamen regis non dimiserunt pro eis quin de navibus descenderent, nec exercitus regis. Videntes autem Sarraceni quod pro eis non dimittebant quin descenderent, recesserunt de litore, et in Damiatam se contulerunt; et sic exercitus totus descendit de navibus et castra posuit in arena prope iam dictam civitatem. Et cum rex cum exercitu suo se pararet ad civitatem predictam obsidendam, et nemo per muros civitatis appareret, putantes quod hoc ex sagacia Sarracenorum procederet, miserunt exploratores ad ipsam civitatem. Qui euntes invenerunt portas civitatis apertas, et neminem in ipsis preter quosdam captivos christianos. Timuerunt enim Sarraceni, ne obsidione conclusi perirent in ea, sicut longis temporibus acciderat eis, et sic omnes de ipsa civitate fugerunt^b. Habuit ergo rex civitatem Damiate plenam victualibus et guarnimentis multis. Stetit rex et regis exercitus in partibus Damiate per totam ipsam estatem. Sarraceni autem amissa Damiate fecerunt inter ipsam civitatem et Babiloniam in quodam traiectu fluminis quandam fortiticiam longe a Babilonia per viginti quinque miliaria, quam Mansurram appellabant. Estate recedente in ipsa yeme rex movit exercitum suum dirigendo gressus suos versus Babiloniam eundo per terram, et etiam galeas et ligna per fluvium ducendo; perveneruntque ad dictam Mansurram, et ipsam ceperunt, et ea capta tamquam victores indiscrete per loca vagari ceperunt. Sarraceni autem hec videntes ceperunt reverti, et recuperata Mansurra interfecerunt dictum R. comitem Atrabantem et multos alios, et subsequenter contra regem et eius exercitus acies^c suas direxerunt, et adeo exercitum coartarunt, quod oportuit eos retro redire. Et cum reddiret versus Damiatam, antequam ad eam applicarent, captus fuit rex cum fratribus et cum toto pene exercitu suo terrestri. Quo capto soldanus vel ante per paucos dies obiit, relicto filio in adolescentia constituto; et tractata concordia inter regem et Sarracenos, restituta Damiate Sarracenis, et eis solutis centum milia marcarum argenti, rex cum suis dimissus fuit. Stetit autem in potestate Sarracenorum per dies 19. Eo dimisso venit ad litora Damiate, ubique levatus fuit a navibus Ianuensium, et aportatus ad civitatem Acconis. In ea autem civitate stetit per duos annos vel circa, faciendo aptari et rehedificari terras christianorum, et precipue Ioppem optime reflicci et fabricari fecit, et alia multa bona ubique fecit, multumque thesaurum de suo herrario expendit, et recuperata a Sarracenis Damiate, quia bis ipsam amiserant, ipsam fonditus dirruerunt et habitationem eius deseruerunt omnino^d.

a) scilicet Anfuxo comite Pictaviensi, R. comite Atrabatensi, Karolo comite Provincie et qui postea fuit rex Sicilie. addit in margine posterior manus 1. quae verba in textum recepti 2. b) fugarunt 1. c) acies 1. d) columna una vacat 1. 13) D. 22, m. Maii a. 1251: Libr. iur. I, 1060. W.

1250. Anno 1250. potestas Ianue fuit dominus Gerardus de Corrigia^a.

In ipso vero anno cum adhuc illi qui dicebantur mascarati, exiliati extra urbem morarentur, licet in civitate parentes et propinquos atque amicos multos haberent, qui in re publica parum aut nichil potestatis habebant, comites Lavanie, videlicet illi qui dicuntur de Flisco, nepotes domni Innocencii tunc summi pontificis, in re publica vires habere ceperunt. Hii 5 autem ex parentellis et affinitatibus et longa amicitia mascaratos interius et exterius diligebant, et ad eorum reformationem et statum totis viribus intendebant. Et eapropter ipsis operam dantibus, et precipue vir nobilis Iacobus de Flisco, extitit factum, quod quoddam compromissum per nobiles civitatis Ianue factum fuit in dictum domnum papam de stando et obediendo omnibus preceptis eius et nunciorum eius, super pace et parentelis inter par- 10 tes componenda et firmanda, et tractandis^b; et ex hoc facta fuerunt publica instrumenta. Occasione cuius compromissi ipso anno compositum fuit per conditores capitulorum capitulum infrascriptum, quod sibi locum vendicavit in anno sequenti^c.

In ipso etiam anno dictus potestas cum universali et ingenti exercitu intendit ad depopulationem civitatis Saone, et devastatis omnibus extra civitatem, reddiit in locum qui 15 dicitur Septem Montes, ibique castra metatus, de placito consilii Ianue ad arcus opprimendam civitatem iam dictam construxit duo lignea valde bene furnita et fabricata, que bastie vulgali sermone appellabantur: et ipsis bastiis munitis balistariis sagittariis et viris bellicosos munitis et ornatis, Ianuam feliciter reddiit. Illis vero diebus stella que dicitur cometa cum claritate coruscanti omnibus quadam nocte patenter apparuit. 20

Dec. 13. In ipso autem anno Fredericus II. olim Romanorum imperator, Ierusalem et Sicilie rex, in festivitate beate Lucie diem clausit extremum, superatus a divina potentia, quem gentes humane non poterant superare^d. Obiit autem in partibus Ampulie, in civitate que Florencia dicitur. Dictus autem imperator tempore sui obitus reliquit liberos infrascriptos: 25 videlicet Corradum regem, quem genuit ex filia Iohannis regis Ierosolimitani, Enricum quem genuit ex sorore regis Anglie, Fredericum olim filium Enrici filii domni imperatoris, atque Manfredum quem genuit ex filia domne Blanche filie quondam marchionis Lancie, quam tempore obitus ipsius domine idem imperator, ut filium ex ea genitum legitimum faceret, dicitur legitime desponsasse. Et quia tempore obitus dicti imperatoris Conradus eius filius erat in partibus Alamanie, dicitur ipsum imperatorem in sua ultima voluntate 30 statuisse, quod dictus Manfredus eius filius usque ad adventum regis Conradi regnum Sicilie custodiret, et eidem Manfredo reliquid principatum Taranti et honorem Montis sancti Angeli. Ipso autem imperatore sepulto, idem Manfredus regnum gessit et administravit in partibus Ampulie et Principatus; in Siciliam vero Enricus iam dictus profectus est ad civitatem Messane, et ibi existendo cum Petro Ruffo de Calabria, qui erat eius consiliarius et custos, 35 insulam Sicilie tenuit et defendit; et hec omnia fecerunt usque ad adventum iam dicti regis Conradi, de quo inferius dicetur.

Dictus autem Gerardus ipsius regimen laudabiliter terminavit^e.

1251. Anno 1251. potestas Ianue fuit dominus Menabos^f. Frederico quondam imperatore viam universe carnis ingresso, ipsius fideles et sequaces fuerunt vehementer exterriti et 40 turbati; et precipue homines civitatum et locorum riperie in ipso confidentes. Civitates vero et homines ecclesie adherentes, et precipue nostre civitatis, vires cum audacia plus solito assumpserunt. Eapropter idem Menabos auctoritate consilii generalis in introitu sui regiminis generalem exercitum indixit, congregatis omnibus subditis et amicis, intendens procedere contra civitatem Saone et alias civitates et loca riperie et marchiones, que et 45 qui durante guerra civitatis Ianue rebelles extiterant. Cumque cum ingenti exercitu contra civitates et loca predictas dirigeret gressus suos, in quo exercitu etiam vir nobilis Gerardus predecessor ipsius cum sua societate ad expensas comunis fuit, et cum pervenisset ad locum Varaginis, vir nobilis Iacobus de Carreto marchio, Saonenses, Albinganenses^g et alii plures eorum nuncios et syndicos ac procuratores sufficienter instructos ad potestatis 50 presentiam transmiserunt, querentes atque petentes ea que pacis erant. Potestas vero et comune Ianue non attendentes improbitatem et nequitiam predictorum hominum, set

a) civis Parmensis manu posteriore addit l. Magna pars columnae vacat magistratibus inscribendis l. b) referitur ad parentelis. c) reliqua columnae pars vacat l. d) superare l. e) columna vacat l. f) de Turesello civis Ferrariensis alia manu in marg. addita l. Dimidia columna magistratibus inserendis vacat. g) Vintimilienses qui erant 55 in Porciola addit manus posterior in margine l.

miserecordiam pre oculis habendo, offensionibus omnibus dimissis conventiones et pacta cum predictis omnibus auctoritate consilii generalis inierunt. Quas convenciones non expedit enarrare, quoniam instrumenta ipsarum extant scripta in archivo comunis¹⁴. Hiis autem peractis reddiit potestas ad civitatem Ianue cum toto exercitu illariter et iocunde; et facta fuerunt in pace et quiete omnia loca riperie, et sub iurisdictione comunis Ianue a civitate Ianue usque Monachum. Eodem etiam tempore quidam frater Albertus ordinis fratrum Predicatorum ad civitatem Ianue latenter accessit, dicendo quod quedam secreta habebat que potestati et quibusdam sapientibus revellaret; et assignatis ei quatuor nobilibus viris, dixit idem frater, quod de voluntate Pisanorum erat habere pacem et concordiam cum Ianuensibus, ita ut Pisani Ianuam et Ianuenses Pisas secure ire possent, et ubique in simul secure uti. Cui responsum fuit, quod licet Deus civitatem nostram exaltasset utpote quia totam riperiam subegerat et in pace quiete posuerat, tamen non respuebant pacem cum ipsis nec cum aliqua alia persona, dum tamen castrum Illicis, quod Pisani iniuste tenebant, comuni Ianue restitueretur. Qui respondit, quod Pisani vellocius darent Guinegam, que est pars civitatis Pisane, quam castrum Illicis; et sic spe sua fraudatus recessit.

Eodem anno viri nobiles Petrus Gradonicus, Iacobus de Doro, ambaxatores et syndici ducis et comunis Veneciarum, venerunt Lucam causa reformandi conventionem que esse consueverat inter Venetos et Ianuenses, que lapsu temporis finem acceperat; et ad predicta peragenda cum eis ex parte comunis Ianue destinati fuerunt viri nobiles Guido Spinula, Ugo de Flisco; et convenerunt se in castro Veragule de Bosis in terra marchionis Malaspine; et facto colloquio inter ipsos, propter quedam fuit negotium dillatum usque pascha, ita ut elapso festo convenirent apud Portum Venerem; quod factum extitit. Et quia ambaxatores Venetum ad terram Ianue veniebant, expensis comunis fuit quedam sagite armata, que ipsos Portum Venerem aportavit. Ibi quoque conventio tractata fuit, que postea Venetiis per ducem et consiliarios fuit finita et confirmata, sicut in libro comunis continetur¹⁵.

In ipso anno santissimus pater Innocencius papa quartus, qui propter potencias imperatoris ad civitatem Lugdunum accesserat, volens suos Ytalicos paterno affectu consolari, cum cardinalibus et tota curia de Lugduno exivit versus Ytaliam dirigendo gressus suos. Venit autem per civitatem Massilie, in qua honorifice sicut sanctus pater ab omnibus fuit receptus, honorifice illariter et cum magna pompa; deinde continuans iter suum per partes Provincie et riperie nostre, ad civitatem Ianue sanus et incollumis cum omnibus cardinalibus pervenit. In quam civitatem intravit die 18. Madii, ibique stetit per dies 35. Cives autem Ianue auditis rumoribus de adventu ipsius, ad recipiendum ipsum se preparaverunt in hac forma. Videlicet quia in continenti armaverunt quatuor galeas, quas cum pluribus viris nobilibus eidem summo pontifici obviam miserunt, ut si fatigatus esset itinere, in eis prout sibi liberet ascendere posset. Fecerunt etiam civitatem ornari, et vias et vicus per quas transitum habere debebat, sericis cohoptis. Subsequenter potestas cum tota milicia et habentibus equos eidem obviam exierunt; et ad finem populus et universus magni et parvuli; mares et femine, cupientes ipsum videre, in ipsius obviam exierunt. Fuerunt enim electi nobiles viri et discreti in magna quantitate qui pannum sericum supra caput ipsius portarent, et qui ipsum adestrarent, et qui ei viam apperirent; et fuit ab omnibus cum tanta pompa et leticia receptus, quod scriptum esset difficile explicare. Ipse autem summus pontifex stetit in civitate Ianue a die qua intravit civitatem usque diem 21. mensis Iunii, de qua ipse recessit¹⁶. Ipso autem existente in dicta civitate, potestates, ambaxatores, legati, nobiles terrarum et locorum qui in devotione ecclesie persisterant, ad eum de partibus Italie undique confluerunt; ipse eos et quenlibet eorum benigne et illariter recepit, et predictis omnibus diem statuit audiencie generalis in aula palatii archiepiscopi Ianuensis; ibique ab ipsis multa varia et diversa fuere proposita, que per ordinem

50 a) revellare 1. 2. b) pissani nonnunquam 1. c) usque ad annos octo alia manu addita in margine 1. d) ita 1. e) XVIII—XXXV. alia manu loco vacuo inscripta 1. f) per 1. 2. g) scripta 1. 2. h) XXI. m. 1. alia manu in loco vacuo relicto 1.

14) Pactum Albinganensium in Libr. iur. l. p. 1039, lates et in regno Hierosolymitano et in regno Siciliae aliisque in partibus Innocentium IV. d. 22. Saonensium ibid. 1044, Iacobi marchionis de Car- m. Maii et mensis Iunii diebus 5. 8. 9. 10. 11. 22. reto ibid. 1054. d. 18. et 19. m. Febr., Ventimilien- sium d. 8. m. Iunii a. 1251. ibid. 1078. W. 15) Lib. 23. 27, Ianuensibus contulisse constat diplomatibus iur. l. p. 1090. 1099. W. 16) Complures liber- Libr. iur. l. p. 1064—1077. p. 1088—1090. p. 1098. W.

1251. non expedit enarrare. Verum intentio maior cuiuslibet ipsorum erat, ut civitates ipsorum reddeundo Romam personaliter visitare deberet, et quod iter suum faceret per partes Lombardie, videlicet per Mediolanum, Brixiam, Mantuam et Bononiam. Colloquio separato, habito consilio fratrum suorum cardinalium, ad consolationem ipsorum ire statuit per partes predictas; et associatus per potestatem et militiam Ianue, ivit per Gavium et alias terras civitatis Ianue usque in partibus Capriate. Ibi autem milites Mediolani et illarum partium associaverunt ipsum ac duxerunt usque ad civitatem Mediolani. In qua civitate stetit menses quam plures.

Oct. Ibi autem stando, civitatem Laudensem, que adhuc pro parte imperiali tenebatur, et in qua idem imperator castrum validissimum construxerat, quod etiam ex conventionibus Cremonensibus^a et aliis partibus imperialibus munitum erat, relicta parte predicta ad gremium ecclesie reddidit. Fuit tamen in ipsa civitate seditio, occasione cuius seditionis Mediolanenses cum exercitu volentes adiuvere. Papienses et Cremonenses cum exercitibus partem contrariam cupientes favere, ad eandem civitatem convenerunt. Verum tamen Cremonenses et Papienses videntes se nil facere posse, quia Mediolanenses iam pro maiori parte civitatem intraverant, civitate amissa absque bello campestre^b recesserunt contritati plurimum et dolentes. In captione tamen civitatis infra civitatem fuit acriter preliatum, et precipue inter illos de Summa Ripa qui partem ecclesie favebant, et magnates cives Laudenses, qui partem contrariam totis viribus tanquam rem propriam adiuverant.

Papa exiens de Mediolano, iter faciens per Lombardiam atque Romagnolam, Anagninam est profectus causa morandi ibi.

In ipso etiam anno rex Conradus qui tempore obitus patris erat in Alamania, ad Ytaliam per partes Veronem et Marchie venit, et ut consolaretur suos venit Cremonam¹⁷, ibi paucis diebus moram trahens. Volens ad regnum proficisci, transiens per Marchiam pervenit in partibus Ystrie vel Sclavonie. Ibique 16 galeas regni, que serio parate erant, ipsum cum sua committiva levaverunt, ac ipsum in Appuliam transdixerunt; ipsoque applicante ad regnum, Manfredus frater eius et alii barones ad ipsum accesserunt et eum honorifice susceperunt. Deinde omnes baroni regni et civitates ipsius fidelitatem iuraverunt, preter Neapolim, que in libertate morari affectabat. Verum ipsa postea per eundem diu obsessa, expugnata fuit et devicta. Idem vero Conradus fratrem suum Enricum de insula Sicilie advocavit; diciturque quod eo habente regnum in pace, Fredericum ipsius nepotem veneno interimi^c fecit, Enricum vero eis fratrem strangulari; quia cum nichil bibere vel comedere vellet absque credentia, dicitur quod Iohannes Morus ex mandato ipsius regis ipsum strangulavit; et sic omnes liberi legitimi imperatoris preter ipsum regem habuerunt finem.

Eodem anno magister Martinus prepositus Parmensis a domno papa delegatus venit ad civitatem Ianue, et auctoritate domni pape sententiam tulit in consilio de mascaratis bannitis restituendis; et in eodem consilio iuxta sententiam suam in consilio eodem per potestatem fuerunt ab omnibus bannis et forestationibus integrum restituti, ut speciali capitulo facere tenebatur. Subsequenter idem summus pontifex volens de cordibus mascaratorum omnem odii fomitem extirpare, predictis de peccunia comunis Ianue pro emendatione dampnorum et guastorum eis tempore forestationis factorum, dari fecit decem milia librarum Ianuensium, quam peccuniam inter sese diviserunt arbitrio quorundam ex eis, quos ad dictam divisionem faciendam elegerunt quidam nobiles.

In ipso anno conventio atque federatio in civitate Ianue extitit celebrata per syndicos Florentie, Luce, et potestatem supradictum ad guerram faciendam Pisanis, que conventio scripta est in libro conventionum comunis¹⁸.

Dictus M. regimen suum feliciter terminavit; et eius tempore civitati cuncta prospera processerunt^f.

1252. Anno 1252. fuit potestas civitatis Ianue dominus Guiscardus.

In ipso anno cum Thebaldinus de Cagna quasdam offensiones fecisset quibusdam civibus Ianue, nec ex hoc vellet parere mandatis potestatis, idem potestas misit illuc unum ex

a) Cremonensibus 1. b) campestro 1. c) civitatis 1. 2. d) interrimi 1. 2. e) vocem supplere. f) reliqua columnae pars et altera tota vacant 1. g) de Petrasancta civis Mediolanensis manu posteriore in m.; 1/2 columna vacant 1.

17) Conradum usque ad castrum Gotti districtus Mantuae profectum, legimus in chronico Veronensi a. 1278. conscripto apud Murat. VIII, 635. 18) D. 20. m. Oct. a. 1251. Lib. iur. I. 1115. W.

militibus cum certa quantitate militum et peditum, et cum hominibus vallis Scrivie terre Spinulorum. Et cum predicti ascenderent montem Cagne causa debellandi quandam fortaritam, quam dictus Thebaldinus habet in cacumine dicti montis, incepto prelio inter ipsos et ipsum Thebaldinum et homines suos, propter asperitatem loci conflicti fuerunt ascendentes in montem, et ex eis fuerunt capti quam plurimi, inter quos fuerunt viri nobiles Manuel Aurie, Nicolosius de Grimaldo, Nicolosius de Camilla. Hiis peractis, potestas Ianue cum exercitu generali paravit se ad eundem ad locum predictum. Et cum potestas Buzallam accessisset cum quadam quantitate militum et peditum, et prepararet se ad eundem cum exercitu generali, dictus Thebaldinus restitutus captis venit ad mandata potestatis, et ductus est in Ianuam. Et propterea nullum fuit eidem gravamen illatum, sed quibusdam promissionibus factis ab eo, fuit ex toto dimissus, et ad propria incolumis remeavit.

In ipso anno Opizo de Petra cepit viros nobiles Obertum de Cruce, Fulchonem Zachariam, et eos captos duxit in arce que dicitur Petra. Et ibi in continenti exercitu misso, capto Opizone de Petra, liberati fuerunt, et Ianuam reddierunt. Idem etiam Guiscardus suo tempore nomine et vice communis Ianue castrum Andole cum eius territorio et iurisdictione a marchionibus Cravexane precio octo milia librarum comparavit, de qua emptione instrumentum scriptum est in libro communis¹⁹. Eodem anno nummus aureus Ianue fabricatus. Eodem anno dominus Iohannes archiepiscopus Ianue obiit.

Anno 1253. potestas Ianue fuit dominus Ericus^a.

1253.

Eodem anno in Lunexana facta fuerunt infrascripta. Nam marchiones Malaspine Conradus et Opizo, Bernaldus et Fredericus, filii predictorum, dimicaverunt contra Pontremulenses, et ex eis tantos et tales ceperunt quod Pontremulenses castrum Pontremali predictis marchionibus tradiderunt, et eis usque ad certum tempus se subiecerunt in omnibus. Sed quia expense custodie castri et loci in tantum ipsos marchiones gravabant, quod eas non poterant sustinere, facta quadam compositione cum viro nobili Oberto marchione Pilavicino, castrum iam dictum eidem tradiderunt. In ipso anno magister Lucas per fratres Predicatores de heresi condemnatus, de civitate aufugit, et bona ipsius iuxta formam constitutionum confiscata fuerunt et destructa. In ipso anno muri civitatis Saone destructi fuerunt, quia finem acceperat conventio murorum destruendorum²⁰.

Anno 1254. potestas civitatis Ianue fuit dominus Rodulfus^b.

1254.

In ipso anno Pisani habentes guerram cum hac civitate et Florentinis et Lucensibus duo bella gesserunt in Tuscia, unum cum Lucensibus in quo Lucensibus conflictis et fugatis, et multis captis ex eis militibus cum peditibus victores extiterunt; aliud infra paucos dies cum Florentinis in quo fugatis et multis captis atque amissis de suis militibus atque peditibus victi fuerunt, et Pisas cum dolore et festinatione reddierunt. Florentini vero victis Pisanis, exercitum eorum dirigerunt versus Pisas ad devastationem et populationem terrarum Pisanorum viriliter intendentes; et devastando atque destruendo Pisanorum terras, transierunt flumen Here²⁰, et ibi posuerunt castra sua. Cumque ibi sederet Florentinorum exercitus cuncta circumquaque igne et ferro vastantes, Pisani legationem quam plurimum nobilium ad exercitum Florentinorum miserunt, tractantes cum eisdem de quiete et pace. Et pacificatis hiis de quibus erat contentio inter eos, in dampnum et dedecus Pisanorum, se obligaverunt, quod de questionibus et discordiis quas cum nostra civitate et Lucana habebant, compromitterent in eosdem, et se de omnibus predictis iurisdictioni atque potestati communis Florentie submitterent, et de hiis attendendis ultra penas pecuniarum promissas quinquaginta obsides de melioribus civitatis Pisane, quos comune Florentie eligere maluit, tradiderunt. Quibus peractis exercitus Florentinus ad civitatem Florentie rediit cum victoria

a) pperaret 1. b) promissionibus 1. c) et dominus papa contulit illam domno Gualterio de Vezano capellano suo manu posteriori in margine addita 1. 4¹/₂ columna vacant. d) Confalonarius nobilis civis Britiensis add. m. posteriori in marg. 1. Dimidia columna vacant. e) C. O. B. F. 1. alia manu terminationes additae. f) eos 1. g) Hic debet poni causa quod fuerant disrupti in margine postera manu 1; reliqua columnae pars vacant et paulo infra. Hoc etiam anno Iohannes archiepiscopus Ianue obiit, et dominus papa contulit archiepiscopatum domno Gualterio de Vezano capellano suo ut supra a. 1252. h) de Graidono civis Bononiensis addit 2; columna dimidia vacant 1.

19) Documenta huius tractationis exstant in Libr. iur. I. 1153 — 1169. W. 20) Era, Arnum a meridie influens.

1254. et triumpho. Destinavit autem comune Florentie ipsis diebus ad civitatem Ianue legatos suos, nominantes comuni Ianue que gesta fuerant cum Pisanis, et amicabiliter requirentes, quod comune Ianue acceptatis que gesta fuerant cum Pisanis, ad civitatem Florentie suos mitteret ambaxatores et syndicos pro compromisso conficiendo, quoniam sperare poterant et debebant in Florentinis velut de se ipsis. Et sic destinati fuerunt ad postulationem predictorum ambaxatorum apud Lucham et Florentiam pro comuni Ianue viri nobiles Lanfrancus Malocellus et Ugo de Flisco, et cum eis Henricus de Bissanne notarius atque syndicus comunis Balduinus Salvi de Rapallo. Qui ad civitatem Lucaniam et Florentiam accesserunt; et constituti in civitate Florentie, cum potestate et ambaxatoribus Luce atque ambaxatoribus et syndicis Pisanum compromissum post multa et varia certamina, que in talibus intervenire solent, a syndicis ipsarum civitatum in comune Florentie plenum et solempne factum fuit, et pax ibidem inter ipsos syndicos nomine comunium extitit celebrata. Quibus perfectis ambaxatores cum nuncio speciali comunis Florentie Pisas pervenerunt, et ibidem in consilio generali Pisanorum omnia gesta approbata fuerunt et iurata²¹; et sic Ianuam reddierunt. 15
- Mai. 20. Dum hec agerentur in partibus istis, rex Conradus mortuus est, et obiit in Appulia in nocte ascensionis^a Domini. Quo mortuo sanctissimus pater dominus Innocentius papa quartus, natione lanuensis, interpellatus a multis, ad regnum habendum intendit; et sic exercitu facto regnum totum infra paucos dies potius voluntate hominum quam coactione subegit, ipsum dominio et ditioni ecclesie Romane, ad quam de iure dinoscitur pertinere, 20 adiecit, et adeo voluntas omnium dedit^b, quod nedum alii de regno sed etiam vir nobilis
- Oct. 11. Manfredus olim filius imperatoris princeps Tarantinus in ingressu regni ex equo descendens, pedester dictum papam adstravit usque ad beneplacitum ipsius. Legatus generalis exercitus pape et regni fuit constitutus venerabilis pater Guillelmus Sancti Eustachii diaconus cardinalis, et capitaneus generalis^c vir nobilis Albertus de Flisco comes Lavanie, 25 iamdicti pape nepotes. Verum infra paucos dies cum papa esset in civitate Tyani, orta
- Oct. 18. est quedam discordia, quoniam dictus princeps per se vel suos virum nobilem Borrellum de Agnono qui ad sociandum papam venerat interfecit; qua de causa princeps festinanter a papa et ipsius exercitu discessit et se contulit ad civitatem Sarracenorum que Luceria nuncupatur. Illa etiam de causa quia princeps mandata legati indistincte facere recusabat occasione dicte necis, legatus et capitaneus exercitus pape cum quadam quantitate militum et nobilium ad Troiam et Fogiam accesserunt; et cum in ipsis civitatibus starent, vir nobilis Henricus comes Sparoarie qui dicto principi adhaerebat^d, quadam die manu armata cum aliquibus militibus exivit de Luceria versus Fogiam veniendo, et subsequenter omnes de Luceria christiani et Sarraceni cum armis et equis illud idem fecerunt; quibus 35 visis illi qui erant in Fogia ex parte pape, armati extra Fogiam contra illos exierunt; et sic commisso bello marchio Framburgensis²² cum fratre et militibus suis quos ad expensas
- Dec. 2. pape tenebat, excogitata prodicione aliis derelictis aufugit. In eo bello fuerunt mortui de exercitu pape et capti quam plures, et specialiter Guillelmus de Burgaro huius civitatis civis. Reliqui vero reduxerunt se in Fogiam et infra palatium Fogie; et cum nox appropinquaret, princeps cum suo exercitu Luceriam^e remeavit. His cognitis a legato et capitaneo et his qui erant in Troia, ipsa nocte turpiter recesserunt, et adveniente die illi qui erant in ipsa Fogia de omni subsidio diffisi, similiter omnibus dimissis preter arma que gestabant et equos quos equitabant, de Fogia pavidi et timidi fugerunt, et omnes se contulerunt in civitate Ariani; in qua existentes receperunt nuntium de infirmitate pape, sicque 45 antequam omnes Neapolim advenirent, ubi papa erat, idem sanctissimus pater diem clausit extremum; vir summe sanctitatis et benignitatis, eminentis^f scientie, illaris, largus et
- Dec. 7. benignus ad omnes, defensor et auctor ecclesie libertatis, adeo talis et tantus fuit, quod mortem eius clerus et populus velud propria deplorabant, et de eo dictum est et dici potuit, ut de quibusdam inronicis reperitur dictum fuisse: *aut non nasceretur, aut non moriretur* 50 *talis homo!*

a) ascensionis 1. b) dedit 1. c) nepos dicti pape *alia manu lineas superscriptum* 1. d) adhaerebat 1. e) *ita emendavi*, hiteriam 1. *manu posteriori eius loco in margine nuceriam scriptum est.* f) in troia ipsa fogie 1. g) eminenti 1.

21) Huius compromissionis die 4. m. Aug. initae documenta requiras in Libr. iur. l. p. 1186-1198. W. 22) i. e. Hohenburgensis.

Infra ipsa tempora in civitate Ianue legatio solempnis ordinata erat causa eundi ad 1254.
domnum papam. Fuerunt enim in ipsa legatione electi dictus Rodulfus potestas relicto filio
suo Zacharia vicario in regimine civitatis, et cum eo viri nobiles Ianue quam plures*. Cum
que proficiscerentur ad papam, in Urbe constituti de morte pape nova certa habuerunt.
5 Nichilominus tamen cum minori tamen fiducia obtinendi quod optabant Neapolim accesserunt.
Mortuo enim papa cardinales elegerunt venerabilem patrem Reginaldum^b episcopum
Ostiensem cardinalem, papam, cuius nomen^c dictum fuit Alexander^d papa quartus; et fa-
cientes quicquid boni potuerunt in curia papali, ad propria remearunt. Electo ipso papa,
domnus Guilielmus cardinalis legationem predictam resignavit, et ipsius loco subrogatus
10 fuit venerabilis vir Octavianus^e Sante Marie in Via lata diaconus cardinalis, qui denuo con-
gregato exercitu copioso et magno contra principem²³ equitavit, et in loco qui appellatur
Gardia Lombardorum exercitus legati et principis non longe unus ab alio una die fuerunt,
et dicitur quod tanta erat potentia exercitus legati, quod si voluisset, vincere^f potu-
isset. Set tamen petitionibus quibusdam acceptis principem abire permisit, et ipse exer-
15 citu suo licentiato Anagninam ubi papa iam advenerat remeavit, et sic pactionibus preter-
missis, princeps tanquam vicarius regis Conradi secundi infra breve tempus ecclesiam de
regno spoliavit et ipsum sue ditioni subiecit. Vocabat enim se hoc modo: Manfredus Fre-
derici divi imperatoris filius princeps Taranti, honoris sancti Angeli, domini Conradi se-
cundi Sicilie regis vicarius generalis etc. Et isto nomine regnum totum occupavit, adiuvan-
20 tibus ipsum Sarracenis de Luceria et aliis.

Ipsa etiam anno sententiam ex compromisso, de quo supra mentio facta est, inter
Pisanos Lucenses et Iannenses, tulerunt potestas capitaneus et anciani Florentie nomine
et vice comunis Florentie; et per ipsam sententiam condemnaverunt Pisanos ad restitu-
endum Lucensibus castrum Motroni, et episcopo Lucensi Montem Tepulum et aliam terram
25 quam Pisani de terra ecclesie Lucane ultra Arlum^g tenebant, et ut dimitterent castra Cor-
varie et Masse que durante guerra occupaverant. Comuni vero Ianue restituerent castra
Ylicis²⁴ et Trebiani. Insuper quod ipsis Florentinis traderent in potestatem castrum Ripe
fracte tenendum et custodiendum ab eis ad expensas Pisanorum, quousque omnia debita
que Pisani Florentinis debebant, essent integraliter persoluta; et ut ad castrum, quod Pi-
30 sani muris turribus et vallibus construxerant prope pontem Here, penitus destruerent, nec ibi
imposterum aliud facere attemptarent. Ad ipsam sententiam audiendam pro comuni Ianue
fuit Guilielmus de Varagine notarius et syndicus. Quam sententiam Pisani propter eorum
infortunium quod eis subsequenter contingit observare noluerunt, immo frivolos²⁵ ap-
pellationes ad senatorem Rome interiacerunt, de quibus ad presens dicere non curamus^h.

35 Anno 1255. potestas civitatis Ianue fuit dominus Martinus de Summaripaⁱ.

1255.

In ipso anno in introitu sui regiminis cum Pisani adhuc in eorum pertinacia permane-
rent²⁶ nec sententiam latam per Florentinos adimplerent, electi fuerunt ambaxatores viri
nobiles Percival Aurie et Nicolaus de Grimaldo, qui delegati fuerunt Lucam et Florentiam,
ad ipsas civitates inducendas et rogandas, ut contra Pisanos exercitibus generalibus exten-
40 derent vires suas, et eos ad executionem sententie saltim per vim compellerent; et amba-
xata eorum facta, responsis convenientibus habitis, Iannam reddierunt.

In ipso anno vir nobilis Guiscardus de Petra sancta potestas civitatis Luce cum pluri-
bus dicte civitatis Ianuam venit, dicendo quod comunia Florentie et Luce exercitum facere
volebant contra Pisanos, et quod Ianuenses similiter se pararent ad exercitum faciendum.
45 Et sic Ianuenses hoc facere affectantes, vexillum sancti Georgii, quo comune Ianue in ex-
ercitibus utitur, in publica concione omnibus volentibus dicto Guiscardo traditum est, at-
que ei et illis qui cum eo erant ita fuit liberaliter responssum: *Ecce vexillum nostrum; pa-
rati sumus et erimus totis viribus cum ingenti exercitu maris et terre ire contra inimicos, quan-
documque placuerit Florentinis et Lucensibus.* Et ita vexillum exportantes, Lucam cum gaudio

50 a) scilicet XII. in marg. alia m. 1. b) R. 1. c) nomen 1. d) III alia m. 1. e) O. 1. f) ita correcti.
venire 1. g) anam ed. h) reliqua columnae pars vacat 1. i) civis Laudensis addit posterior manus in marg. 1.
tum maior columnae pars vacat.

23) Tarenti Manfredum. 24) Libr. iur. I. p. 1201. cf. p. 1210—1215. W. 25) i. e. frivolus. 26) Lib.
iur. I. p. 1225. 1228. W.

1255. sunt reversi. Eodem anno dictus potestas contra Guilielmum comitem de Vintimilio et filios eius in concione publica sententiam tulit in hac forma:

Nos dominus Martinus de Summariva, Ianue civitatis potestas. Cum comes Guilielmus de Vintimilio et filii eius extiterunt infideles et rebelles comuni Ianue et inobedientes et multas felonias commiserint contra comune Ianue, dicimus et pronunciamus conventionem quam habebant cum comuni Ianue factam tempore domni Alberti de Malavolta tunc potestatis Ianue, manu Guilielmi Cavagni notarii, irritam et cassam et nullius momenti esse, et eam cassamus vacuumus et irritamus, et feudum sive beneficium quod in ea conventionem continebatur eos amisisse, et de cetero illud a comuni Ianue habere non debere; et hoc dicimus decreto consilii facti hoc anno, die 29. Octubris, et eadem consilio multorum sapientum iuris peritorum, et consulerunt dictam conventionem non tenere nec valere, nec ipsos comites aliquid habere a comuni Ianue de dicto feudo; et precipimus de predictis fieri publicum instrumentum quod poni debeat in sacristiam et exemplari in registro comunis Ianue et scribi. Actum Ianue in palatio foritanorum*, anno dominee nativitatis 1256, indictione 13, die 13 Ianuarii, in consilio campane more solito congregato, in quo consilio vocati erant sex per compagnam electi ad brevia secundum formam capituli^b.

1256. Anno 1256. potestas civitatis Ianue fuit dominus Philippus de la Torre*.

In ipso anno Pisanis nolentibus parere sententie contra eos late per comune Florentie, sunt exercitus preparati per Florentinos Lucenses et Ianuenses contra civitatem Pisanam et in ipsius destructionem. Nam exercitibus preparatis cum Pisani scirent, quod Florentini et Lucenses per partes vallis Sergii eorum terram intrare debebant, cum eorum peditibus^d militibus et populo universo exiverunt civitatem suam eorum malo homine, et venerunt in campum ultra Sarcium per frontem castri Ripe fracte, ibique fixerunt castra sua, facientes undique foveas plenas aqua, et exercitum munientes spaldo^e et aliis munitionibus^f fortissimis valde. Exercitus vero Florentinorum et Lucensium in eodem campo subitus castrum Castellionis prope albergarias Pisanorum per iactum baliste imposuerunt castra sua. Exercitus autem Ianuensium ad obsidionem et captionem castri Ylicis gressus suos direxit cum copiosa peditum et militum multitudine, et cum galeis armatis preter alia minora ligna octuaginta; que galee obtime armate erant causa reprimendi Pisanos et portum ipsius invadendi. Cum res ita se haberet, accidit una die, quod Pisani videntes quod exercitus Luce, qui erat eis vicinior, non erat bene custoditus, manu armata viriliter ipsum exercitum insultarunt, et ex eis multos ceperunt et in fugam miserunt. Florentini vero videntes et audientes predicta, cum festinatione et fortitudine vehementi in Pisanos irruerunt, et eos terga vertere compulerunt; et cum se in castris recolligerent, Florentini versus Pisanos tendentes et flumen transeuntes, Pisani timidi et confusi ne eis adictum^g ad civitatem clauderent reddeundi, relictis albergariis cum temptoriis^h et omnibus guarnimentis versus Pisanos tendentes, fuerunt in fugam conversi; et venientes ad pontem quem fecerant super Sarcium, tanta in eo multitudo fugientium ascendit, quod pons fractus fuit. Fracturam autem posteriores ygnorantesⁱ, et anteriores non valentes reddere nec substinere post se venientes, in flumen armati cadebant. Et in ipso conflictu de Pisanis capti et mortui fuerunt in tanta quantitate, quod tanquam victi et superati, in omnibus oportuit eos preceptis Florentinorum obedire²⁷. Et fuerunt fugati usque ad civitatem ipsorum, et adeo eorum vires extenuate fuerunt, quod sicut tunc dictum publice fuit, si Alamanus de Torre qui tunc erat potestas Florentie voluisset, civitatem Pisanam perdere potuisset; et illa de causa, sicut dicebatur, anno sequenti a Pisanis in potestatem habitus fuit. Victis Pisanis exercitus Florentinus cum multitudine captivorum Florentiam reddiit cum victoria et triumpho. Lucenses autem miserunt litteras exercitui Ianue, quod Florentini victis hostibus recesserant et quod cum eorum machinis de loco in quo erant sapienter recedere deberent et ad eorum propriam terram reverti. Quibus auditis exercitus Ianuensis ascendit in montem qui est ante castrum Ylicis, et magis ad obsidionem se appropinquavit, dicendo quod inde 50

a) fornaciarum l. 2. b) reliqua columnae pars vacat l. c) maior columnae pars vacat l. honorabilis civis Mediolanensis addit ed. d) pedibus l. e) spado l. f) monitionibus l. g) adictum l. f. g. aditum. h) temptoribus l. i) f. g. ignorantes.

27) Tunc castella Ilicis et Trebiani a Pisanis reddita sunt. Lib. iur. l. p. 1240 sq. W.

non recederent nisi castrum devicto et capto. Erat autem castrum munitum per Pisanos. 1256. Fecerunt etiam prope ipsum castrum iuxta portam burgum unum, in quo multi habitantes illarum partium ad habitandum confluxerant. Burgum foveis et muro circueverunt, et in introitu burgi a parte superiori portam cum duabus turribus construxerant quarum una ianuam erat competentis altitudinis. Infra ipsas turres erat quidam lapis, in quo erat sculptum torsellum ad formam pannorum qui deferuntur de Francia, et erat superscriptio ipsius lapidis:

STOPA BOCA AL ZENOESE:

CLEPA COR ALO PORTONARESE;

STREPA TORSSELLO ALO LUCHESE²⁸.

10 Qui lapis burgo dirruto delatus fuit in Ianuam. Ipsum autem burgum exercitus Ianuensis festinanter cepit et delevit, et ad expugnationem castri intendit, quod subsequenter per vim expugnavit atque cepit. Castellanis et servientibus qui in ipso erant solis personis affidatis, capto ipso castrum et murato per Ianuenses, exercitus reddiit cum gloria et triumpho. In ipso anno magnam copiam frumenti ordei et aliarum victualium navigium Ianuense de 15 partibus Provincie ad Lucenses transportavit in plazia que appellatur Pissana, ad hoc ut exercitus Florentinus et Lucensium victualibus habundaret. In ipso quoque anno habundantia fuit victualium exercitu reverso, quoniam mina frumenti vendebatur solidis 9, et ordei solidis 3, et alia victualia per eandem rationem.

Eodem anno vir nobilis Chianus marchio Calaritanus castrum quod appellatur Castellum de Castro, situm in Sardinea in iudicatu Calari, comuni Ianue donavit, et confederationem cum comuni Ianue fecit²⁹, in qua actum fuit quod uxorem de Ianua habere debebat. Et iam per suos nuncios sponsalia contraxerat cum quadam domina Malocellorum. Ad dictum castellum accipiendum et muniendum fuerunt misse galee due cum potestate sive 25 castellanis et servientibus illius loci, et fuerunt potestates sive castellani electi viri nobiles Ogerius Scotus et Iohannes Panzanus. Pervenientes ad ipsum locum, ex voluntate dicti marchionis illi acceperunt et munierunt, Pisanis omnibus eiectis de eodem, et galee Ianue perfecto negotio reddierunt.

Ea de causa in ipso anno orta est guerra^b in Sardinea inter ipsum marchionem et Ianuenses ex una parte, et Pisanos qui erant in Sardinea, eis auxilium prebente^c iudice Arboree ex altera. Erant autem Pisanorum in Sardinea capitanei et maiores comites quorum parentella appellabatur Girasdescorum, qui tenebant prope dictum castrum per miliaria quinque quandam villam munitam que Parma vocatur, in qua se contraferebant. In quorum subsidio Pisani octo galeas cum armis militibus et ornamentis ipso anno miserunt. Et cum Ianue notum esset, quod octo galee Pisanorum armate in Sardineam navigassent, in Ianua 35 in continenti 12 galee armate fuerunt, quarum fuit dux miles potestatis predictae, et ipsius consiliarii Peschetus Mallonus, Deustesalve de Detesalve et Petrus advocatus, que in Sardineam sunt transmissae, et invenientibus in Sardineam ad salinas ipsas octo galeas Pisanorum, per vim eas ceperunt, et eas Ianuam duxerunt non obstantibus militibus multis et peditibus qui ipsas galeas defendere conabantur cum essent in terra adurate; et sic confortatis suis Ianuam reddierunt. Antequam dicte galee ad propria remeassent, sunt armate 40 24 galee, quarum fuerunt armiragii Symon Guercius et Nicolaus Cigalla; qui cum ipso stolio galearum navigantes, portum Pisanorum invaserunt, et in eo tres naves ceperunt, una quarum Rochafortis vocabatur, et cetera ligna et naves incendio concremarunt. Deinde Sardineam ad Calarum sunt profecti, et cum fuerunt ad portum Callari applicati, dictus 45 Chianus marchio ab inimicis illis diebus captus fuit et interfectus. Sed cum ipsius successor esse diceretur Guilielmus Cepulla eius avunculus^d, confirmatis cum eo conventionibus, que facte fuerant cum ipso marchione, ipsum Ianuam adduxerunt, ibique infra paucos dies decessit^e.

In ipso anno frater Anselmus ordinis fratrum Predicatorum a sede apostolica in Ytalia 50 deputatus ad hereticos sequendos, in potestatem consiliarios excommunicationis in civitatem et suburbia auctoritate qua fongeatur interdicti^f sententiam promulgavit, eo quod ad ipsius

a) glossa-m. post. scilicet Ylicis 1. b) deest 1. c) prebentes 1. scilicet m. p. adiectum 1. d) consanguineus manu posteriori corrigitur in 1. e) alia manu in margine partim abscissa 1; 2 et ed. integra reddunt: et comune Ianue heredem instituit, ut continetur in eius testamento, quod est in sacristia privilegiorum³⁰ in armario ubi facta sunt Sardineae. f) vox deest 1.

28) l. e. occlude os Ianuensi; tege cor portonario, eripe fascem Lucensi. 29) Lib. iur. I. p. 1236 sq. et p. 1263. W. 30) d. 20. m. April. a. 1256. Lib. iur. I. p. 1231 sq. W.

1256. mandata constitutiones edite contra hereticos in statutariis comunis Ianue prout volebat non ponebantur; fueruntque missi ambaxatores Lanfrancus Ususmaris, Ugo de Flisco, Martinus de Maraboto ad civitates Luce et Florentie et ad sedem apostolicam; videlicet ad ipsas civitates, ut ex parte comunis Ianue ab ipsis civitatibus requirerent, quod Pisani, qui lassatis viribus guerram ulterius non poterant substinere, non reciperentur ad pacem, nisi marchio Callari esset in ea, sine quo Ianuenses pacem facere non poterant nec valebant. Hii tamen precibus obauditis ipsis diebus Pisanos ad pacem receperunt, eis observantibus sententiam. Ianuenses vero propter confederationem marchionis remanserunt in guerra. Pisani cum dolore restituerunt ex forma sententie Lucensibus castrum Motroni, quod optime muniunt; castra Corvarie et Masse^a dimiserunt. Lucani castrum Corvarie fonditus dirruerunt; castrum Masse Bonifatio de Massa eorum fidei restituerunt, castrumque quod construxerant prope pontem Here fonditus dirruerunt: ut breviter dixerim totam sententiam Pisani observaverunt inviti. Ambaxatores supradicti inde ad Romanam curiam sunt profecti; ibique obtinuerunt a sede apostolica quod sententia lata per ipsum fratrem usque ad festum pasche suspenderetur sub hac condicione, ut si infra illud tempus constitutiones in capitulis Ianue 15 ponerentur, viribus sententia carere^b deberet; et si non paterentur, deberet suas vires habere; et positis infra dictum tempus constitutionibus in libro capitulorum Ianue, sententia ex precepto papali viribus caruit et effectum.

Regimen^c suum finivit, et licet de puritate non fuerit laudatus, omnia tamen prospera suo tempore civitati Ianue contigerunt^d.

20

1257. Anno 1257. potestas civitatis Ianue fuit dominus^e Albertus de Malavolta civis Bononiensis.

In ipso vero anno in introitu potestatis dicti Alberti orta fuit sedicio inter homines Ianue, recedente Philippo^f de la Torre de civitate, quadam die dominica post dies 15 per quos in civitate Ianue morari debebat post exitum regiminis sui occasione sue syndicationis, cum recedere vellet cum tota sua familia, asociatus militibus potestatis, clamor insonuit in vico sive carrubio panicogolarum per quem idem Philippus transitum faciebat: *Moriatur! moriatur.* Et sic fuerunt lapides proiecti contra ipsum. Et cum processissent ad voltam sancti Petri, et tumultus semper maior fieret in populo, oportuit eum redire ad domum potestatis. Et ea de causa hii qui actores fuerunt in sedicionibus, inter quos erant de potentioribus civitatis, clamaverunt: *Ad arma, ad arma fiat populus!* innuentes et dicentes, quod volebant habere capitaneum populi; quod quidem popularibus placuit. Et in eo tumultu convenerunt ad ecclesiam sancti Syri; ibique sine discretionem sed cum tumultu et vociferatione elegerunt Guilielmum Buccanigram popularibus Ianue in capitaneum populi Ianuensis, ipsumque duxerunt impellendo et portando cum tumultu et pompa et clamoribus ad ecclesiam beati Syri, ipsumque ibi tanquam capitaneum sedere fecerunt; et fecerunt omnes eidem iuramenta tanquam capitaneo populi. Sequenti vero die congregatus fuit populus in ecclesia maiori Ianue, ibique vocaverunt supradictum dominum Albertum, et eo presente iuratum fuit ipso capitaneo qui aderat de habendo ipsum pro capitaneo, et de mandatis ipsius attendendis et observandis. Sequenti^g vero die more aliorum capitaneorum fuerunt electi de populo anciani 32, videlicet quatuor per quamlibet compagnam, ut quicquid cum eis seu eorum consilio faceret, disponderet vel ordinaret vel cum maiore parte ipsorum, ratum esset possetque capitula cum eorum consilio condere et contradicta corrigere et emendare et mutare. Hii ita peractis cum predictus capitaneus sine discreto iudicio ab initio adsumptus^h fuisset, sicut superius est tactum, elapsis diebus aliquibus et eo mutato de domo in qua habitabat ad domum sive palacium illorum de Richeris, quem gracia sedis sue tenende conduxit ex publico, convocatis ancianis et consilio siccoⁱ quod decreverat et ellegerat ex omnibus Ianue, expositum fuit ipsi consilio, eo de consilio recedente, quanto tempore volebant ipsius officium durare debere, qualem etiam societatem secum tenere deberet, et quid pro salario suo ex re publica recipere deberet; et tandem diversi in eodem consilio dicentes et allegantes varia et diversa, — nam quidam dicebant quod volebant quod esset capitaneus in vita sua, alii usque ad quinquennium, alii usque ad

a) massa 1. b) patero 1. 2. c) scilicet potestas Ianue. d) reliqua columnae pars vacat 1. e) A. de M. c. B. desunt 1. tum maior columnae pars vacat. f) philipo 1. luc. g) et etiam (postea deleta) sequenti v. d. 1. h) absumptus 1. i) ita 1. an suo?

55

decennium — tandem convenerunt quasi omnes quod predictus Guillelmus esset capitaneus populi Ianuensis usque ad annos decem; et si infra illud tempus obiret, quod unus ex fratribus eius deberet ei succedere ac subrogari in ipso officio. Fuitque in ipso consilio decretum, quod ipse haberet secum unum militem in sua societate, et pro se et societate sua deberet omni anno habere pro salario libras mille Ianuensium; item fuit ibi decretum, quod haberet secum unum iudicem et duos scribas ad salarium comunis, et guardatores sive executores duodecim, et servientes sive crientulos^a cum armis, qui ipsum et eius palacium die noctuque custodirent 50. Rebus sic gestis, in tantum animus eius crevit^b quantum auctoritas potestatis, et sic quod predictus, qui se ad civitatem Ianue solus rector accessisse credebat, indignatus non potuit pati cum eo. quoniam nedum parem^c in ipso regimine set etiam superiorem habere verebatur, et sic ad ultimum reddeundi ad propria licentiam postulavit. Et facta sibi solucione totius salarii quod in toto anno recipere debebat, licentiatu recessit^d, et vacavit tunc civitas Ianue regimine potestatis per dies . . . quibus recta fuit per capitaneum et ancianos. Et fuerunt per ipsum capitaneum et ancianos electi in curia potestatis ad causas audiendas Guillelmus de Quinto qui sedebat pro tribunali loco ubi iudex potestatis stare consueverat, et Nicolaus de Murtedo iudex ad maleficiorum questiones audiendas. Fuitque in ipso anno primus iudex capitanei Symon Tartaro, et eius miles sive sotius quidam Musa nomine de Saona. Rebus sic se habentibus, per capitaneum et ancianos electus fuit in potestatem Ianue pro tempore quo idem Albertus in regimine stare debebat vir nobilis Raynerius Rubeus civis Lucane civitatis, et venit ad ipsum regimen mense . . . et cum eo venerunt . . . Idem vero Raynerius rexit regimen potestatis per totum dictum tempus.

Eodem anno sedata guerra Pisanorum in Tuscia, dicti Pisani ad reparandas vires suorum in Sardineam 7 galeas miserunt, quarum fuit dux Oddo^e Gualducus, de quo populus Pisanus plurimum confidebat. Quibus apud Calarum applicatis, ad obsidionem totis eorum viribus castri intenderunt, congregatis undique Pisanis in tota Sardinea commorantibus, et invocato auxilio iudicis Arboree; et ad hoc ut castrum per mare succurri non posset — sciebant enim se in mari cum Ianuensibus pares non esse — construxerunt in loco qui dicitur Lapola turrin quandam, et ipsam turrin cum ponte quodam, qui a turre usque terram tendebatur, munierunt machinis et viris bellicosus, et castrum predictum obsidendo per mare et terram circuierunt^f. Et dum hec^g in Sardinea geruntur, in civitate Ianue per capitaneum et ancianos 16 galee armate fuerunt, quarum fuerunt armiragii viri nobiles Ugo Ventus et Iacobus de Nigro, qui Sardineam accesserunt et voluerunt expugnare galeas Pisanorum. Verum ipse galee taliter erant sub turre predicta ex spaldis^h machinis et omnibus compositis, quod cum eis preliari non potuerunt.

Fuit etiam ipso tempore datum in mandatis caravane navium et lignorum que ad partes orientales proficisci debebant, ut in portum Calari applicare deberent, et quod cum galeis transmissis et aliis Ianuensibus ibidem existentibus laborarent, ut in castro victualia ponerent. Quibus applicatis ad locum iam dictum, per vim in litore ipsius castri descenderunt; tamen quia non se munierant, militibus contrariis qui erant ultra 1500 resistere non potuerunt; immo ipsos oportuit ad naves reddere, in quo reddito quedam barcha pre multitudine ascendentium in ea submersa fuit, et quam plures neccati fuerunt. Naves vero videntes quod castro subsidium ferre non poterant, recesserunt quo ire debebant; et galee Ianuam redierunt.

In ipso anno castellani et servientes castri iam dicti fame compulsi, et ipsis in personis et rebus affidatis, in potestate iudicisⁱ Arboree se tradiderunt. Tanta enim fuit penuria in loco, quod comedebant in ipso carnes asininas equinas atque caninas et coria madefacta. Hii autem qui erant in ipso castro, in civitate Sancte Gilie quam Ianuenses tenebant se contulerunt. In eodem anno venit ad hanc civitatem frater Sardus quondam patruus dicti marchionis, qui tenebat castrum Aque Frigide, dicendo quod per Sanctam Giliam poterat recuperari castrum supradictum et alie terre Sardinee, set oportebat quod haberet milites. Quare armate fuerunt milites centum quinquaginta, et ordinatus fuit postea in

a) i. e. clientulos. b) creavit l. c) ita correxi pacem l. 2. d) Oddo alia m. additum l. e) circuierunt l. f) hoc l. g) paldis l. h) alia manu nomen G. additur l.

55. 31) Qui spondet, se Ianuenses de captivacione sua minime requisiturum, d. 2. Mart. a. 1257. Lib. iur. l. p. 1253. W.

1257. Sancta Gilia Iachinus Calderarius. Dicte naves et ligna cum militibus ad Sanctam Giliam navigarunt, et milites in ea posuerunt, quarum navium fuit armiragus Philipus Calderarius; qui in itinere cepit quandam navem Pisanorum, in ea^a etiam argentum captum fuit magne quantitatis. Existentibus militibus in Sancta Gilia, quidam cives huius civitatis volentes eam prodere Pisanis, fuerunt combusti, et non pepercerunt etati vel sexui^b.

1258. Anno 1258. potestas civitatis Ianue fuit dominus Raynerius Rubeus^c.

In ipso anno summus pontifex dominus Alexander papa IV. interpellatus a principibus ultramarinis clericis et laicis, quod propter guerram quam Ianuenses Veneti et Pisani in ipsis partibus habebant, et precipue in civitate Acconis; terra christianorum erat in periculo amittendi, suis litteris destinavit ad hanc civitatem et alias, ut die certa per legitimos syndicos sufficienter instructos ante ipsius presentiam termino prefixo comparere deberent; alioquin contra contumaces procederet et invocato brachio secularium potestatum, et precipue illorum ultramarinis, tam religiosorum quam aliorum. Fuerunt ergo missi iuxta mandatum ipsius ad eius curiam ex parte nostre civitatis viri nobiles Percival Aurie, Lucus de Grimaldo, Obertus Paxius et Ugo de Flisco; ex parte Venetorum Iohannes de Canali, Philippus Sturbatus et Andreas Zeno; ex parte Pisanorum Raynerius Marzupus iudex. Qui omnes in curia constituti, post multos et varios tractatus in dictum summum pontificem de omnibus discordiis que inter ipsas civitates vertebantur et verti poterant, plenum et perfectum compromissum fecerunt³².

Ut autem causa et origo, ex qua discordia orta fuit inter Ianuenses Venetos et Pisanos 20 in partibus ultramarinis, plenius cognoscatur, ideo, licet diversis temporibus acciderit, id explicare prout brevius potero proposui. Sciendum est enim, quod Veneti et Ianuenses longis temporibus in pace steterant et quiete^d. Et etiam tempore Menabovis, de quo mentio est supra facta, pacis federa composuerunt. Existentibus tamen in Accone consulibus viris nobilibus Symone Malocello . . . . .^e, quidam Ianuensis percussus fuit a quodam Veneto; quo percusso Ianuenses omnes arma sumpserunt, et coadunata turba cum tumultu iverunt usque ad palacium Venetorum, cunctos Venetos per viam fugantes, et etiam aliquos vulnerantes. Veneti vero ex hac causa multum turbati fuerunt, et ea omnia ad animum revocarunt, licet Ianuenses multas exinde excusationes fecerint dicentes quod predicta ex improvise et non deliberato consilio processerunt. Et hec causa inter nos et ipsos odij fomitem ministravit. Nam ab eo tempore citra semper omnia quecumque eis fiebant a Ianuensibus, etiam levia, ad animum revocabant. Temporis in processu^f quedam navis Venetorum fuit a quibusdam capta, quam quidam Ianuensis Barocius Mallonus nomine comparavit; et cum eam duxisset in portu Acconis, Veneti non recurrentes ad ius ordinarium set ad vim, ipsam in portu Acconis violenter acceperunt. Qua de causa Ianuenses 35 arma sumentes, portum Acconis invaserunt, et recuperata nave predicta, naves omnes Venetorum ceperunt, in captione quarum Venetis dampnum datum fuit. Quibus peractis tractatus compositionis hinc inde habiti fuerunt; quia super emendatione dampnorum nequiverunt esse concordes, res in eo statu permansit. Ex^g qua causa Veneti ad ducem Veneciarum et Venecias nuncios transmiserunt, querellas multas de Ianuensibus transmittentes. Dux 40 autem Veneciarum ex causa iamdicta ad hanc civitatem plures litteras destinavit plenas querelis et offenssionibus quas a Ianuensibus suis in partibus ultramarinis illatas dicebat; et fuit in civitate Ianue ordinata legatio, que cum legatis Veneciarum Bononie convenire debebat. Fuit tamen adeo dilatata, quod Veneti animum eorum ostenderunt ad Ianuenses offendendos; sicque ipso anno cum eorum caravana quatuordecim inter^h tardas et galeas 45 transmiserunt armatasⁱ, que portum Acconis applicantes omnia ligna Ianuensium acceperunt et combuxerunt. Ceperunt etiam domum sancti Sabae^k que per Ianuenses tenebatur et ipsam in incendio concremarunt, et etiam multas domos in ipsa civitate. Ianuenses autem videntes predicta, arma ceperunt, et orto bello cum Pisanis et Venetis, multe strages^l

a) post. manu additum 1. b) dimidia columna vacat. 1. c) civis Lucanus post. m. additum 1. tum magna columnae pars vacat. 50

d) et homines Ianue portabant in omnibus lignis suis in banda sinistra vexillum sancti Marci, et Veneti portabant in banda sua sinistra vexillum nostrum cruce signatum alia manu in margine sup. adiectum, quorum verba et homines — sua iam abscisa sunt 1. in textu leguntur 2. e) lacuna relicta est 1. f) processu 1. g) Et 1. 2. h) i. t. et postea deleta 1. i) de quibus fuit amiratus Laurentius Tepulus postera m. in marg. addita 1. k) sabbi c. l) strages et celles 1.

32) d. 3. m. Iulii a. 1258. Libr. iur. I. p. 1275. W.

et cedes fuerunt et domus multas extra rugam ipsorum incendio concremarunt. Sic ergo partes hinc inde se paraverunt ad bella, facientes munitiones machinas et alia ad bellandum utilia et necessaria. Erant autem in ipsa civitate inter bricolos et trabuchos et manganos ultra numerum quinquaginta, quæ die noctuque sibi ad invicem lapides proiciebant. Ipsi etiam temporibus Ianuenses per vim turrim veterem Pisanorum, eis non valentibus ipsam defendere, fonditus dirruerunt. Eis autem acciderunt infrascripta^b. Erat enim aliquando ante tempus predictum quod Pisani et Ianuenses erant federe et amicitia copulati adeo et tanta, quod si Ianuenses Venetos de civitate Acconis expellere voluissent, hoc facere potuissent de levi; et tantum fuerunt de Ianuensibus choartati, quod Veneti in eorum palacium vexillum patriarche imposuerunt, invocando auxilium ecclesiasticum ab eodem. Ianuenses vero misericordia moti, quod eis postea cessit in malum, ipsos dimiserunt. Pisani vero interpellati ab illis de Pisa occasione castri de Calaro quod Ianuenses tenebant, et guerre quam cum Pisanis citra mare habebant^d, deseruerunt Ianuenses et se cumiuraverunt cum Venetis contra eos^e. Coniurati sunt etiam contra Ianuenses, Massilienses et Provinciales. Fuit aliquando quod^f signoria erat ex federatione et colligatione cum Ianuensibus, et ipso tempore in civitate Acconis potestatem habebant facere que volebant, set que facere debuerant et potuerant non fecerunt.

Cum ergo cuncta cessissent ut supra, scientes Ianuenses quod Veneti cum caravana miserant galeas et taridas^g, de quibus superius est narratum, misse fuerunt de hac civitate cum caravana Ianue decem galee, quarum quatuor sevicia temporis a navibus se separarunt, et quedam ex eis Ianuam reddierunt, alie sex cum navibus Tyrum applicuerunt fractis tamen remigiis et aliis propter temporis seviciam. Cum autem Veneti qui erant Accone, intellexissent quod caravana Ianuensium Tyrum applicuerat cum quibusdam galeis, in quo portu erant etiam quam plures galee et sagitee Ianuensium congregate, armaverunt 19 galeas, et cum ipsis venerunt supra portum Tyri. Ianuenses vero videntes Venetorum galeas, clamaverunt *Ad arma! ad arma! Ad ipsos! ad ipsos!* et ascendentes eorum galeas et ligna tumultuose et absque ordinato consilio, exiverunt obviam eis, non cætervatim sive coniunctim, set unus post alium sicut melius ire poterat; et sic tres galee et una sagitea, que aliis vellociores erant, putantes ut omnes alie sequerentur in eorum subsidium, in inimicos ferierunt, et bello commisso antequam ab aliis succurrerentur, a Venetis capte fuerunt, et apud Acconem transmissæ. Ipso autem anno Veneti ad reparandas vires suorum in partibus ultramarinis galeas et taridas quam plures miserunt^h. Ianuenses vero hoc scientes armaverunt naves 4 et galeas 25ⁱ, et earum constitutus fuit vir nobilis Rubeus de Turcha^k armiragus atque dux. Set quia notum erat, quod Veneti plures numero galeas in partibus ultramarinis transmiserunt, statutum fuit quod adderentur illis 25 galeis 8 galee sine munitione perfecta, quoniam in partibus ultramarinis potius videbatur eis deficere posse galeas quam homines, et sic dictus exercitus cum navibus et galeis iam dictis de portu Ianue movit, et ad civitatem Tyri applicuit. Exercitu vero predicto existente in portu Tyri per dies aliquos^l, tandem^m in vigilia sancti Iohannis de dicto portu movitⁿ, et venit super portum Acconis, ibique ancoris proiectis steterunt. Mane autem facto, Veneti, Pisani, Provinciales et omnes Pollini terre et quos undecunque ad soldos congregare potuerunt, galeas et taridas^o ipsorum ascenderunt, et venerunt contra nostros^p, et bello

a) Nota quod processus factus in Acon non est bene ordinatus, quia a principio Ianuenses et Pisani et signoria Acconis erant in simul sociati et iurati, et postea Pisani contra fidem et iuramentum venientes, se sociaverunt cum Venetis contra Ianuenses. Insuper princeps Tripolim duxit sororem suam in Acon que fuerat uxor regis Ierusalem et erat mater regis Ierusalem qui adhuc erat valde puer, et precepit omnibus de Acone quod se deberent partire a societate quam habebant cum hominibus Ianue, et esse cum Venetis et Pisanis contra homines Ianue, quare hec in continenti fecerunt. *Haec manu posteriori scripta sunt in margine inferiori* 1. b) *haec alia manus ita correxit*: hec et infrascripta hac de causa. Nam anno precedenti in partibus ultramarinis 1. c) *alia manu a 1.* d) *manu alia additur*: contra iuramentum et fidem venientes, ut soliti sunt facere 1. e) Ianuenses a. m. 1. f) *alia m.* Anno etiam precedenti 1. g) *et post deleta* 1. h) *alia m. addit* 1: videlicet in una vice 13 cum Andrea Zen, et postea 10. i) ad soldos de Lombardis et extraneis quasi omnes *alia m. addita, iam abscta in 1. addunt* 2. k) *alia m. addit*: qui secum duxit Mirialdum filium suum, virum strenuum ac probum, cui etiam plus quam patri fides adhibebatur propter patris senectutem 1. l) *alia m. additur in marg.* filius eius predictus decessit morte comuni 1. m) *alia m. addit* mense Iunii 1. n) cum galeis 48 et navibus magnis quatuor de morte filii turbatus et tristis *alia m. addita in margine* 2. o) XXXX. *alia m. 1.* p) *alia m. in marg.* set propter ventum eis contrarium divise, 13 ex eis in una parte iverunt, alie vero 27 in aliam partem, sic quod una non poterant aliis prebere auxilium nec succursum. Amiratus autem Ianuensium quasi demens maxime de morte filii cepit prandere, et sic stetit usque inter nonam et vespas. Veneti vero considerantes processum Ianuensium, et credentes et non absque causa ipsos timere de eis, audaciam et vires assumentes, facta tranquillitate maris et venti galeas omnes suas in simul coniunxerunt 1. q) *vox dubia* 1. r) *ise* 1.

1258. commissio conflicti fuerunt nostri, et in ipso conflictu amiserunt galeas 25^a. Alie vero^b cum navibus se Tyrum contulerunt. Veneti vero cum gaudio et triumpho Acconem redierunt. Nostri vero qui erant in Accone, et qui viciliter semper fuerant preliati et multas victorias fecerant in eadem, videntes predicta, diffissi de omnibus terram dimiserunt cum turre et domibus in potestate inimicorum, prestito iuramento quod ad ipsam usque ad tres annos reddere non 5 debebant. Inimici autem turrem et omnes domos Ianuensium fonditus dirruerunt, et ex lapidibus turris cum galeis captis et hominibus quos ceperant Venecias transmisserunt. Sciendum est enim quod tempore dicti conflictus et ante per annum vel circa omnes infra- scripti coniurati contra Ianuenses certabant. Inprimis segnoria dicte civitatis cum omnibus 10 militibus vel baronibus preter dominum Tyroni^c, princeps Anthiochie qui etiam ad civitatem Acconis in subsidium inimicorum accesserat cum militibus sagittariis et balistariis quos undecunque poterat convenire, et duxit secum reginam sororem suam et filium eius qui regnum Ierosolimitanum tenebant; Provinciales omnes Eufraie³³ de terra, Templarii et Hospitalarii Alamanorum, ut breviter dicam omnes erant contra Ianuam preter hospite sancti Iohannis et preter Anconitanos et Cataranos. Illi autem pavidi pre multitudine ini- 15 micorum parum subsidii conferebant, set ab offensionibus se abstinebant, et de prosperitate nostra congratulabantur et de adversis plurimum condolebant.

Dum a item hec in partibus ultramarinis agerentur, in partibus cismarinis in curia summi pontificis compromisso facto in summo pontifice, pax inter ipsas civitates facta erat coram summo pontifice et cardinalibus; et in uno mense, quod est mirabile et etiam una 20 die pax citra mare facta fuit, et bellum quod amissimus ultra mare inceptum. Fueruntque misse ad partes ultramaris per quendam Bucucium de Ascaris litteras summi pontificis et comunis Ianue exprimentes et declarantes que facta fuerunt citra mare. Veneti autem non attendentes quod Ianuenses non longe ab illo tempore eos de civitate Acconis expellere potuissent, nec etiam ad litteras domini pape^d, turrim Ianuensium et rugam ipsorum fon- 25 ditus dirruerunt; et adeo fundamentum turris foderunt, quod in ipso fundamento aqua crescente barchas posuisse dicuntur, dicentes: *Turris Ianuensium navigat!* et pompas et alias facientes. Nam carceratos Venecias duxerunt, licet Ianuenses visis litteris papalibus suos a carcere relaxassent; de lapidibus turris et portas turris Venecias adduxerunt. Tamen post aliqua tempora multis ex carceratis defunctis, reliquos timore compositionis dimi- 30 serunt. Et ita ipso anno multa infortunia civitati Ianue accesserunt. Eodem anno prima septimana Septembris sub predicta potestalia quatuor ambaxatores Luce de maioribus ipsius civitatis detulerunt et dederunt comuni Ianue duo millia marcharum argenti ad subsidium expensarum factarum in exercitu transmarino et Sardinee; quorum munus comune Ianue benigne recepit et generavit^e, metuens ne Lucenses dedignarentur si Ianuenses eorum 35 exenia^f recusassent; scilicet in crastinum sunt omnes restitute, quia capitaneus consilio civitatis et ancianorum dixit eis: *Domini, nos recepimus^g vestra exenia sicut dominorum et amicorum et fratrum. Verum enimvero^h vestrum comune et omnes Lucanos habemus non solo pro fratribus sed etiam pro dominis et amicis. Setⁱ quod donastis, ad presens non expedit, recomendamus ipsum domum vobis in comunibus Lucensibus convertendum usque a tempore in quo requiremus^k illud; cum indigebimus eo^l, secure requiremus ipsum.* Et ita Lucenses recesserunt de Ianua cum gaudio et amicicie firmitate.

Eodem anno nocte 12. Novembris luna existens 16, cum iam hora esset..., ex toto disparuit; quod qui non viderunt eam, credebant ipsam nondum^m ortam, nec credebant illis, qui viderunt eam, cum nullumⁿ vestigium appareret ubi fuisset vel esse deberet, 45 quamvis tempus esset serenissimum, et cimerium³⁴ lune^o deberet esse in loco, in quo est sol in estate quando est hora plus quam tertia, cepit ibi apparere subtilissima, sicut subtilior fuit unquam, et paulatim crescens ad statum consuetum devenit. Unde versus:

Undecies quinque iunctis numeris cum mille ducentis

Et tribus annexis duodecima nocte Novembris,

Cum sine nube fuit celum nituitque^p serenum,

50

a) ita 1. legisse videtur, ut ed.; iam manu posteriori XXII. legitur.

b) XXVIII. corr. XXVI. addit m. posterior 1.

c) m. posteriori additur in marg. et regem Armenie 1.

d) papa 1. 2.

e) ita 1. 2.

f) exonia 1.

g) hic dimi-

stia linea vacat 1.

h) ita emendari; enim pro vestro comuni 1.

i) scilicet et quis 1. aperte corruptum.

k) requi-

remur 1.

l) eos 1.

m) nondum 1.

n) nullam vestigiam 1.

o) ita lacunam explevi. et luna ed.

p) nituitque 1. 55

33) Euphratesiae, partis Syriae ad Euphratem sitae.

34) i. q. cima, summitas.

Luna diu latitans, cum debuit esse rotunda,

Visibus humanis se totam^a . . . . .

Post moram suam longa denua cornua pandens

Paulatim crevit et perdita^b lumina sumpsit.

5 Eodem anno et mense Astenses ceperunt Albam una parte tradente aliam, et ceperunt destruere ipsi Astenses Albam, dicendo parti que intromiserat eos et que instabat^c ne destruerent Albam: *Omnes estis mortui, quia ita faciemus de vobis quomodo facimus de inimicis vestris quos tradidistis, cum essent propinqui et vicini vestri.* Unde sequutum est, quod Albenses civitatis^d reddiderunt se^e comiti Provincie in extate^f proxime tunc ventura, et sic evaserunt, quod Astenses non destruxerunt totam Albam quam ceperant^g.

Anno 1259. Ianue civitatis fuit potestas dominus . . . . .^h

Ipsa anno dum capitaneus insolentius agere cepisset, ac potestatem sibi concessamⁱ nimium prorogaret, omnemque potestatem ad se demumque traxisset^j, honores civitatis per se concederet, legatos mitteret, ipsiusque solius potestatem consules et ceteros magistratus compelleret obedire mandatis, decretaque consilii inania forent, totumque adsolutum statum rei publice evertisset, ex nobilibus plurimis, inter quos pauci^k fuerunt ex senioribus, vallida contra eum indiscreta tamen coniuratio facta est, quorum tractatum^l, cum iam pluribus innotesceret, fuit qui ex eis detegeret. Igitur capitaneus diem a coniuratis statutam venit, pridieque Kalendarum Marcii huiusmodi rei^m inquisitioneⁿ facta, plurimi ex eis, quibus a capitaneo submissee persone quo magis civitatem exirent severitatem in eos futuram minantur, extra civitatem abierunt, ac die sequenti banniti sunt, quorundamque domus dirupte sunt, nonnulli securitate data prestiterunt^o, sicque sagacitate capitanei fuga ipsorum eciam structa est, non tam eorum resistentie quam in alicuius ipsorum capud animadversionis metu^p. Ex hoc ergo sumptis viribus magis confortatum est dominium eius, et ad palacium domni Opizonis de Flisco in platea sancti Laurentii habitationem suam transtulit, ac de pecunia communis libras 500 muneri^q accepit, annuoque salario suo libre 500 addite sunt, propter quod magis odiosus civibus factus est. Ipso anno venit in Ianuam venerabilis pater dominus Ottobonus cardinalis causa proficiscendi ad civitatem Astensem et ad partes comitis Sabaldie pro deliberatione nepotum ipsius filiorum quondam domni Thome^r comitis Sabaldie, qui in civitate Astensi obsides tenebantur. Et peciit a comuni causa sue societatis et pro ipso negotio complendo ambaxatores; et fuerunt destinati cum eodem Ottobonus de Camilla, Iacobus Malocellus, Guido Spinola, Ugo de Flisco. In cuius reversione tumultus^s fuit in civitate, et turbati fuerunt capitaneus et populus, timentes quod idem cardinalis de depositione^t dicti capitanei in civitate Ianue cum nobilibus tractatum habuisset, adeo quod nolebant quod permitteretur reddere. Tamen eo reverso tumultus sedatus fuit. Ipso anno Albenses, homines Cunii, Montis-Vici, Plani, Caraschi, propter potenciam vicinorum, et quia erant in malo statu, se tradiderunt^u comiti Provincie, et se subiecerunt eidem^v.

Anno 1260. potestas civitatis Ianue fuit dominus Martinus de Fano^w. In ipso anno quasi in tota Italia quoddam miraculum fuit, quod ex divina provisione dicitur processisse. Nam in civitate Perusii ceperunt homines ire per civitatem nudi verberando se cum flagellis^x a maximo usque ad parvum, et clamando: *Domina sancta Maria, recipite peccatores, et rogetis Iesum Christum ut nobis parcere debeat.* Et dicitur quod hec verberatio initium habuit a quodam puerulo parvo, qui adhuc iacebat in cunabulis; alii dicunt a quodam heremita qui artam vitam in illis partibus in quadam spelunca ducebat, quem fertur dixisse, se angelica voce^y audisse, quod nisi homines Perusii^z penitentiam agerent, quod eorum civitas subrueretur^z. Dicta autem verberatio per civitates illarum parvium transitum fecit usque ad urbem Romanam, deinde per civitates Tuxie, subsequenter pervenit usque ad

a) subtrahit atra? b) prodita 1. c) instabant 1. d) cificatis 1. e) posteriori manu in margine additur: Karolo fratri regis Francie 1. f) i. q. estate. g) maior columnae pars vacat 1. h) Ruffinus Cavalacius honorabilis civis Novario recentiori manu in margine suppleta 1. Maior pars columnae vacat 1. i) ita corrigo; denuamque transisset 1. 2. k) ita correxi; pauidi corr. pauidi 1. l) est addit 1. 2. m) rea 1. 2. n) inquisitione 1. o) scil. sacramento; remanserunt ed. p) meri 1. 2. q) muniri 1. r) T. 1. 2. s) dispos. 1. t) supradicto in m. manu post. 1. u) reliqua columnae pars vacat 1. v) doctor legum alia m. in marg. 1. magna columnae pars vacat. w) fragellis 1. 2. x) vox deest 1. y) perusii c. a. de q. 1. z) subrueretur 1.

1260. civitatem Terdone et Papie; de civitate autem Terdone exivit Sygenbaldus de Opizonis qui erat de fratribus penitencie, et qui fuit rector populi Terdone; et venit ad civitatem Ianue^a cum maxima cohorte^b eorum qui se verberabant; et depositis pannis ad domum fratrum Minorum per civitatem Ianue nudi ire ceperunt verberando se et clamando alta voce: *Domina sancta Maria*, ut supra dictum est, et proicientes se in terram unanimiter clamabant: *Misericordia! Misericordia!* Et subsequenter clamabant: *Pax! Pax!* Defferebant enim quam plures ex eis arma ligata ad collum cum quibus offenderant. Videntes autem hec cives Ianue, mirabantur quid hoc esset. Alii dicebant: *Bonum signum est!* alii aliter. Item alii dicebant: *Numquam verberabo me, et verberent se quantum volent!* alii aliter. Et sic iverunt per tres dies per civitatem, ita quod pauci aut nulli Ianuensium eos sequerentur. Tandem 10 adeo commoti sunt omnes cives Ianue, quod quilibet sese recolligebant in eorum ecclesiis, et ibi deponebant vestimenta, et acceptis crucibus ibant per civitatem nudi verberando se et visitando omnes ecclesias civitatis Ianue et suburbium^c, et ita fecerunt per tres dies continuos. Hoc eciam factum fuit per totum districtum Ianue usque in Provinciam. Multe discordie pacificate fuerunt ipsis temporibus, et multa bona ex illa verberatione orta fuerunt. 15 Fuit eciam a capitaneo ipso tempore petatum, ut omnes exiliatos restitueret; et annuens^d petitioni ipsorum, unâ cum potestate Ianue restituit in integrum omnes forefactos Ianue et districtus ab omnibus forestationibus et bannis, dum tamen si aliquis esset forestatus pro offensa quam alicui fecisset, quod primo se concordaret cum offenso. Item in eodem anno cum Florentini et Lucenses exercitibus copiosis undique congregatis et paratis 20 multis rebus et alimentis et aliis pertinentibus ad munitionem et guarnimentum castrum Montis Arcini^e, ad ipsum castrum muniendum dirigerent gressus suos, atque pervenissent prope civitatem Sene per 5 miliaria vel circa, Senenses cum comite Iordano, quem dominus Manfredus filius olim domni Frederici secundi imperatoris cum quadam quantitate militum Theothonicorum ad subsidium dicte civitatis transmiserat, contra ipsos processerunt, et 25 certamine commisso cum eisdem, victi fuerunt et fugati Florentini et Lucenses. In quo conflictu omnia guarnimenta amiserunt, et ex eis tot fuerunt capti et mortui, quod civitas Florentina mandata dicti domni Iordani totaliter adimplevit, et eiectis Guelfis^f de Florentia, qui de conflictu evaserant cum parte ipsorum, Gibellini qui partem dicti Manfredi favebant in civitate fuerunt restituti. 30

1261. Anno 1261. potestas civitatis Ianuae fuit dominus * . . . .

In ipso anno Ianuenses memores iniuriarum eis factarum a Venetis et eorum complicitibus in partibus ultramarinis, animum eorum intenderunt ad eos affligendos modis omnibus quibus possent. Et ita deliberato consilio legatio solempnis fuit ordinata causa mittendi^g ad serenissimum dominum Paleologum imperatorem Grecorum, qui cum Venetis guerram 35 habebat, ad confederationem faciendam cum eo contra Venetos. Fueruntque missi ad predicta gerenda viri nobiles Guilielmus Vicecomes et Guarnerius^h, habentes plenam potestatem componendi et confederationem faciendi ex parte comunis Ianue contra Venetos antedictos. Predicti autem abeuntes ad imperatorem iam dictum, qui ipsos honorifice recepit, et eis honores multos impensit, et acceptans negocium pro quo iverant, utpote quia Venetos intimo cordis exosos habebat, confederationem et pacta inivit cum predictis, in qua predictisⁱ nomine comunis Ianue immunitatibus^j multis concessis, civitatem Smirnarum^k 40 tanquam ad eorum propriam terram portum facerent et accessum haberent³⁵. In ipso anno vel sequenti legati qui destinati fuerunt ad imperatorem Grecorum, perfectis illis 45 de quibus supra mentio facta est, Ianuam reddierunt, cum quibus idem imperator suos nuncios solempnes et magnos^l ad hanc civitatem transmisit, causa corroborandi ea que facta fuerant cum legatis; et factis quibusdam mutationibus et promissionibus ab ipsis nunciis imperatoris, confederatio predicta in civitate Ianue fuit firmata^m et iurata. Quo facto unus ex nunciis dicti imperatoris qui eciam ipsius propinquus esse dicebatur, 50

a) circa festum natalis Domini additur in marg. manu posteriori l. b) cohortis l. c) non dimittentes metu pluvie frigidis seu nivis in marg. manu post. l. d) annuus l. d') gulfis l. e) Iordanus de Raaluengo cuius Astensis manu post. in marg. superiori scripta iam abscisa sunt in l. habentur in 2. dein lacuna magna. f) mittendi l. g) Iudex alia in. additur l. h) qua predicti l. i) imminetibus l. k) smirrarum l. l) scilicet Murzulo in marg. manu posteriori l. m) firma l.

35) Pactum d. 13. m. Mart. s. 1261. initum Michael imp. d. 28. m. Aprilis (Lib. iur. I, 1345). Ianuae 55 commune d. 10. m. Iulii (ibid. p. 1350) ratum habuerunt. W. 36) Montealcino.

nomine Mursuffus obiit et apud ecclesiam beati Laurentii honorifice sepultus fuit. Cumque 1249.
supradicta peracta fuissent, ad postulationem dictorum nunciorum imperatoris armate
fuerunt in civitate Ianue naves sex, cum galeis decem, que misse fuerunt ad Romaniam* in
subsidiium dicti imperatoris contra Venetos supradictos; et earum fuit capitaneus sive armi-
ragius Marinus Buccanigra frater capitanei. In ipsis autem navibus et galeis reliqui nuncii
imperatoris ad propria reddierunt illariter et iocunde. Nam in civitate Ianue honorifice re-
cepti fuerant, et expensas de publico amplas et largas quousque Ianue steterunt habuerunt.
Ipso anno marchio Pillavicinus recuperavit Placentiam, quam Albertus de Fontana et sui
sequaces abstulerant ei proditorie, ut fautores marchionis dicebant, et pepercit vel alio
10 quocumque modo remisit Placentiam omnia debita que sibi debebant, et sententias et alia
instrumenta, que habuerat ut dicebatur illicite contra eos, in publica concione incidit, pro-
mitens se recturum equaliter et pacifice terram ipsam, et restituit omnes forestatos ad
certa confinia constitutos. Eodem anno vero exeunte Madio dominus Alexander papa IV.
obiit in Viterbio, et congregatis ibi cardinalibus omnibus qui erant octo tantum, tandem
15 quia in electione summi pontificis oportet quod due partes cardinalium consenciant in eodem,
non convenerunt in electione summi pontificis, et vacavit ecclesia Romana pastore usque
ad decollationem sancti Iohannis. Et tunc patriarcha Ierosolimitanus fuit electus in papam,
et fuit nomen eius Urbanus papa IV. Qui primo anno sui pontificatus excommunicavit
Ianuenses, pro eo quod contra Venetos fecerant convencionem cum Paleologo. Ipso* anno
20 ex quo dominus Urbanus papa dignitatem pontificalem adeptus fuit, litteras papales per
quosdam fratres ordinis sancte Teclæ ad potestatem capitaneum et consiliarios ac commune
huius civitatis dirrexit, continentes, quod intellexerat, quod comune Ianue quosdam nun-
cios sive cursores ecclesie Romane ceperant, et eis iniuriis affectis in carceribus deti-
nebant, atque* cum Paleologo quem ab ecclesia Romana divisum appellabat colligationem
25 fecerant et confederationes inierant* in preiudicium christianitatis et ecclesie Romane; et
eapropter mandabat predictis ut infra mensem a die representationis dictarum litterarum
per nuncios solempnes, habentes plenum mandatum de attendendis super promissis man-
datum ipsius, destinare deberent: alioquin si hoc non servarent, elapso mense potestas
capitaneus et consiliarii excommunicationis sententiam, et commune interdicti incurrerent.
30 Fuerunt missi pro hac causa ad summum pontificem viri nobiles Lanfrancus de Carmadino,
Ugo de Flisco, qui in curia constituti et defensionibus comunis propositis et allegatis,
excusatione cursorum admissa, quia mandata ecclesie iurare noluerunt super facto colli-
gationis dicti imperatoris, utpote quia nec de hoc mandatum habebant, Ianuam reddierunt,
non obtinentes super relaxatione excommunicationis et interdicti quod petebant.

35 Anno 1262, potestas* civitatis Ianue fuit dominus Iordanus predictus^f.

1262.

Die quinta Madii de Romania applicuit quedam navis Ansaldi Aurie, in qua detullit
quendam nuncium dicti imperatoris natione Florentinum; et in qua nave nova venerunt,
quod dictus imperator civitatem Constantinopolitanam a Venetis et Latinis abstulerat et
ipsam suo imperio adiecerat, et quod idem imperator palacium latum et amplum ad for-
mam castris, quod Veneti in dicta civitate obtinebant, Ianuensibus qui ibi aderant pro-
40 comuni Ianue donavit. Ianuenses vero cum tubis bucinis et chordibus* cadunatis dictum
palacium fonditus diruerunt; et ex lapidibus ipsius palatii^b ad hanc civitatem in ipsa nave
transmiserunt, quorum quidam adhuc extant in domo comunis hedificati ad Clapam Olei
et ab eo tempore citra idem imperator se appellavit in suis litteris et appellatus fuit aliis
45 novus Constantinus^l. Eodem anno dum capitaneus sibi tocius rei publice curam et domi-
nium subiecisset, potestati consulibus ceterisque magistratibus iam velut tyrannus preesset,
honores per^h se daret, spreteisque decretis consilii federa cum quibus vellet componeret,
ordinatas causas litigancium everteret, omne fas atque infas misceret, operaque pene
tyrannica^l foveret, omniaque agi oporteret sue voluntatis arbitrio, nobilibus ac senioribus
50 civitatis ab honoribus et rei publice cura penitus exclusis, odiosus factus est nimis nobilibus
ac senioribus et divitibus plebis ac potestati, dominiumque suum penes aborrerunt omnes,

a) a romaniam 1. b) Ipso — petebant in codice 1. statim post Ianue steterunt habuerunt et ante Ipso anno marchio Pilla-
vicinus scripta habentur, sed nota manus posterioris recte ad hunc locum ablegantur. c) atque colligationem 1. d) in-
hibuerant 1. e) hæc verba vix legi poterant 1. f) de Reluengo, nobilis civis Astensis, addit editio. g) cordibus 1.
55 h) ita ed. civitatis 1. i) et annis xxiii imperavit addit posterior manus 1. Michael a. 1259—1282 regnavit. k) pre
corr. alia m. per 1. l) tyrannico 1.

1262. cuiuslibetque nobilium dissensionibus sublati convenerunt adversus eum qui maiores ex nobilibus videbantur. Et ex tunc capitaneus timere cepit et sollicitus esse, ac precipue domum Grimaldorum suspectam habere. Cumque crescente iugiter odio alter in alterum ad invicem excitarentur, que gerebantur hinc inde non deerant qui refferrent; dumque in proximo futurum diceretur ut in ipsum nobiles potenter insurgerent, cogitavit eorum propositum prevenire nocte, et ex eis capere quosdam. Quod nec nobiles latuit, ante noctem potentes civitatis pervenire festinaverunt, ac post die Nonas Madii sabato circa horam nonam, ante diem scilicet statutum ab eis, cum iam nimium urgerentur et iam homines potestatiarum mandato capitanei Ianuam properarent, nobiles ac potentes civitatis videntes quia pro anima res est illis, se periculo exponentes potenter continuo in arma furentes surrexerunt. Ac rumore facto dum vox ad ipsum pervenit, existens in domo, ad fenestras cum hiis qui erant cum eo, vociferavit ad arma, et continuo portici ipsius domus clausae sunt Ianuae, ac mox per cornu et campanam homines provocantur ad arma. Cumque prece eundo clamaret, lapide percussus in brevi vitam finivit. Armateque sunt omnes porte armatorum nobilium, et qui cum eis erant multitudo in Fossatello convenit contra Lanfrancum Buccanigram ipsius capitanei fratrem. Capitaneus autem in platea exivit, ubique collectis armatis circiter 800 concionem fecit. Qui continuo post factam concionem versus domos Grimaldorum ire disponens incepit, nec tamen nundum de platea egressus continuo reddiit, ac demum armatorum cohortes, que ad ipsum convenerant, minui ceperunt. Interim ex parte nobilium per Cannetum transire volentibus, quidam ex populo occurrerunt, ac non magno certamine facto, ipsis victoribus patuit via, sicque ad Fossatellum cum aliis convenerunt. Ibi Lanfrancus capitanei frater, dum cum potentibus ac nobilibus civitatis contenderet, vulneratus gladio corruit. Ut autem audivit capitaneus, quia Lanfrancus mortuus est, vires amisit, pavidusque factus contremuit. Ergo audito pene ab hominibus derelictus est solus. Archiepiscopo autem et quibusdam mediantibus, dum hec geruntur, securitas data fuit; et circa vespertas armis depositis, ac capitaneo deposito, sedata sunt omnia, et capitaneus cum familia in domo Petri Aurie se nocte collegit. Mane autem facto, in ecclesia sancti Laurentii concio facta est, electique sunt rectores civitatis, videlicet Nicola . . . . . atque eodem die consiliatores elegerunt, ac duos iudices assessores suos, videlicet Raymondum de Casali ut iudicet eis et Bonifacium de Volta, ut predictum currit maleficium. Sequenti vero die consilio celebrato, potestatem elegerunt, non ad breviam sed de comuni omnium voluntate, dominum Martinum de Fano legum doctorem, ut cum Palmerio eius filio veniret, ut si stare vellet, staret ad regimen civitatis Ianue; sin autem, deberet remanere dictus Palmerius. Qui rectores rexerunt usque ad Kalendas Iunii, quo die idem dominus Martinus advenit, et iuravit idem Palmerius regimen civitatis Ianue. Eodem anno quedam navis Venetorum plena multis negociatoribus mercationibus et mercatoribus cum tribus galeis exibat de mari maiore, volendo reddere ad patriam cum omnibus mercatoribus Venetorum, qui tempore captionis Constantinopolis erant in ipso mari maiore. Et cum navis predicta cum dictis galeis transiret per mare de civitate Constantinopolis, exiverunt contra ipsam quam plures galee Grecorum et due Ianuensium causa debellandi ipsas navem et galeas. Tamen licet acriter fuerit preliatum cum ipsis, eas capere non potuerunt; et cum recederent et recesserunt ad civitatem Constantinopolis, Otto Ventus armiragus decem galearum de quibus facta est supra mentio, rediens ad ipsam civitatem Constantinopolis ipsas navem et galeas invenit, et eas expugnando per vim cepit. Et quia multitudo mercium erat in ipsa navi, tot ea capta ascenderunt in ipsam Latinorum et Grecorum, quod dicta navis subversa fuit, et in ipsa multi ex Venetis et Grecis suffocati fuerunt. Pervenientes autem ad civitatem predictam, captos qui evaserant imperatori quasi omnes tradiderunt. Imperator autem ad dedecus Venetorum omnibus nasum abscidi et oculos erui fecit, preter quibusdam, qui precibus Ianuensium dictam penam evaserunt.

a) alter in alterum ad inuisionem manentur l. unde veram lectionem enucleare tentavi. b) mos l. c) armatique l. d) ciciter l. e) cortes l. f) duodecim lineae vacant l. g) vox incerta. h) postera m. additur in marg. transmissus de Ianua in locum Marini predicti et constitutus l. i) in bucha Avei in marg. m. postera l. k) eversa subversa l. l) infra in margine alia manu habentur has lineas, iam fere deletas: pone hic de armamento quod ivit ad quibus pefuit Lanfrancus Dugo Spinula . . . cum galeis 32 et Petrus avocatus et Otto . . . galeis 10 que fuerant Marini Burgar . . .

Anno 1263. potestas civitatis Ianue fuit dominus Leazarus*.

1263.

Tempore Guicii filii et vicarii domini Leazarii de Leazaris potestatis Ianue, misit comune Ianue contra Venetos in Romaniam galeas 25, sagiteam unam et barcas 5, que moverunt de Ianua die Lune 28. Madii circa . . . . .^a; quarum iverunt armiragii Petrinus de Grimaldo, 5 Pescetus Mallonus^b, qui mutuaverunt comuni pro ipso armamento 36 milia librarum Ianuensium, et quodlibet armamentum quod misit dictum comune, fuit solutum de mensibus quatuor ante quam se moveret ad armamentum^c. Item pro comuni Ianue eodem anno iverunt ad domnum papam Urbanum apud Romam sive apud Orbiveti, ubi erat dominus papa, ambaxatores tres, et unus scriba cum illis occasione excommunicationis facte per papam et 10 cardinales in hominem civitatis Ianue ad petitionem ambaxatorum Veneciarum et imperatoris Balduini, olim imperatoris Constantinopoli. Nomina ambaxatorum sunt hec: Guido Spinula, Symon Streiaporeus filius Amici Streiaporci, et Napuleonus de Vultabio iudex, et scriba fuit cum illis Obertus Barberius de Rapallo. Qui ambaxatores cum stetissent in curia domni pape per multum tempus dicta occasione et pluribus aliis de causis, et multis factis 15 comunis Ianue, nichil facere potuerunt, excepto quod relatum fuit publice per civitatem Ianue, quod dicti ambaxatores prorogaverunt, quod legatus qui debebat venire ex parte domni pape Ianuam pro excommunicando et pro prohibendo divina et beneficia ecclesiastica civitatis Ianue hominibus et districtus, et prohibendo quod commune Ianue non deberet mittere armamentum quod mittere debebat dictum comune Ianue Romaniam in servitium 20 et subsidium sanctissimi imperatoris Paleologi non venire^d, donec dictum armamentum iverit in Romaniam. Et tandem de mense Iunii circa exitum dicti mensis venerunt dicti ambaxatores Ianuam, et duxerunt secum legatum unum domni papae, videlicet archiepiscopum de Sassari, qui legatus Ianue stetit per multos dies, et egressus est in consilio civitatis Ianue ambaxariam suam ex parte domni pape, et sunt tales ambaxarie sue^e . . . . .

25 Item eodem anno cum exercitus galearum nostrarum, que erant numero 38, navigarent ad Malvaxiam ex precepto imperatoris, causa portandi ad ipsum locum qui per imperatorem tenetur quedam guarnimenta, et applicuissent ad insulam quandam que appellatur Septem puteos; et galee Venetorum intenderent navigare ad civitatem Nigripontis in subsidium dicte terre, et notum esset tam ab illis ante exitum quam Venetorum, quod galee 30 in dictis locis erant, ordinatum fuit per nostros de insultando galeas Venetorum et preliando cum eis, que erant numero 32^f, et sic die . . . . . bello commisso inter illos exercitus, ex galeis nostris non fuerunt preliate nisi usque in galeas 14, inter quas fuit galea^g Petri Advocati armiragii, qui viriliter expugnando inimicos cum illis qui ipsum sequebantur ad prelium, tantum expaverat inimicos, quod alta voce faciendo cruces misericordiam postulabant, sicut hec omnia apud amicos et inimicos nota fuerunt. Verum quia alii armiragii 35 in bello non perseveraverunt set discesserunt, dicti Veneti quatuor galeas ex nostris retinuerunt. Et in ipso conflictu dictus Petrus extitit interfectus, qui etiam pro gloria rei publice vivere est censendus^h. Hiis ita peractis Veneti de morte ad spem vite restituti sunt, aliqua fugaciterⁱ facta ad Nigrumpontem navigaverunt. Nostre autem galee cum pudore et verecundia et specialiter cum non vincerant quos vincere poterant, Malvaxiam venerunt. Et ut autem sciatur vera esse que scribuntur, noverint presentes et futuri, quod ille pauce galee ex nostris que ad prelium iverant, iam plures ex galeis inimicorum ceperant et ex eis plures captos, ex vi necis a prelio descendentes, Ianuam adduxerunt; qui etiam captivi omnia supradicta fuisse vera testabantur. Rebus ita peractis cum dicte galee starent in 40 portu Malvaxie, quatuor taride Venetorum grandis magnitudinis honorate pane victualibus et aliis necessariis ad exercitum suum et in quibus erant mercatores et merces multe, intendentes navigare ad eorum exercitum, per iam dictas galeas nostras capte fuerunt cum omnibus rebus et hominibus qui in eis erant. Eodem anno galee 25 que armate fuerant tempore domini Guicii, applicuerunt Romaniam, et cum tam alie quam iste essent in ipsis

50 a) vox tam erasa 1; de Leazaris civis Bononiensis addit ed. a*) vesperum? b) et Symonum de Claritea addit m. post. in marg. 1.

c) infra in margine 1. alia manu quedam iam fere erasa habentur: Hic deficit de illis galeis quarum^b fuit anno^h isto^h Lanfrancus Dugo Spinula amiratus cum^k Ottone^k electus^k, vel ponatur in anno illo ubi debet poni quando fuit Lanfrancus reversus. d) n. v. flagitat sententia, desunt 1. 2. e) lacuna; desunt tamen 1. f) XXX:: recentiori manu II inserto 1. g) Lanfranci Dughi Spinule armiragii et galea m. rec. inserta 1. h) alia m. postea adiecta

55 sunt: et galea dicti Lanfranci capta, ipse tamen evasit et se recolegit in aliis qui evaserunt 1. i) fugati 1.

k) vox incerta.

1263. partibus Romanie, propter multitudinem armiragiorum et propter alia inconvenientia que gerebant, idem imperator post multos et varios tractatus habitos cum eisdem, nec cum eo poterant vel ipse cum eis concordari: idem imperator exercitum predictum galearum, que erant numero 60 vel circa, licenciavit eas, et ad propria reddere precepit, et reddierunt ipse galee in portu Ianue anno preterito et sequenti^a. Et accepit potestas secures securitates magne quantitatis ab omnibus armiragiis, comitis, naucleris et consiliariis. Ipso anno, quia armiragii supradicti comiti nauclerii et consilarii propter eorum malefacta apud comune Ianue diffamati erant multifarie multisque modis ad hoc ut arcus contra ipsos procederetur, extitit decretum auctoritate consilii generalis et hominum sex per compagnam, et quod decretum vallatum fuit per promissiones et convencionem prout melius firmari potuit, quo ordinatum fuit quod eligerentur viri tres de melioribus et maioribus civitatis Ianue, qui deberent inquirere omnia malefacta ablata et detenta subtracta seu indebite sive illicite habita vel retenta a predictis omnibus in partibus Romanie ex quacunque re et ex quacunque causa; et fuerunt ad ipsum officium electi et compulsi viri nobiles Obertus Cigala, Ido Lercarius et Ansaldus Aurie, et eis secundum formam dicti decreti index ad exigenda que dicerentur exigenda electus et datus fuit Albertus . . . .^b civis Pergamensis, et de ipso decreto extiterunt publice scripture in arcivo publico^c.

1264. Anno 1264. potestas civitatis Ianue fuit dominus Guilielmus Scarpus civis Astensis^d.

In ipso anno predicti tres ex forma decreti predicti electi et constituti ad inquirenda et facienda ea que in ipso decreto continentur, de quo superius fecimus mentionem, eorum offitium fideliter exequendo et cum deliberatione diligenti eorum inquisitionem et condemnationem exigerunt, et exactum fuit ab Ottone Vento sive ab intercessoribus ipsius perparos³⁶ auri . . . a Symone de Iaritea perparos . . . a Ianella Advocato qui successerat Petro Advocato in armiragia perparos . . . Ipso anno dictus potestas condempnavit in publica concione dictos Ottonem et Symonem quemlibet ipsorum in libris mille pro suis excessibus, et quemlibet ex comitis ipsarum galearum in libris 100, et quemlibet nauclerium in libris 300, et quemlibet consiliorum ipsorum, excepto Nicolao de Sancto Donato qui viriliter in ipso prelio pugnavit.

In ipso eodem anno fuerunt electi secundum formam capituli ad sindicandum potestatem anni precedentis et ipsius familiam viri nobiles Ottobonus de Cruce, Pascalis de Mari, Nicolaus de Porta, Andreas Gatiluxius^e, iuris periti Petrus de Nigro, Marchisinus de Casinò, Obertus Paxius et Symon Tartaro. Predicti autem syndicatores condempnaverunt dictum Gucium et Tadeum ipsius assessorem, et quosdam alios de ipsius familia, pro serviciis illicite acceptis et capitulis non servatis in libris 700, de qua condemnatione extat instrumentum factum manu Guilielmi Vegii notarii.

In ipso anno ad inimicos Venetos opprimendos et ad confovendos et defendendos Ianuensem navigantes per diversas mundi partes fuerunt armate in civitate Ianue ad expensas comunis naves due excelse magnitudinis et que de pecunia comunis dicta de causa fuerant fabricate, et galee 20 in quibus fuerunt homines bellicosi peroptime armati usque in tria milia quingenti. Et moverunt de portu Ianue de mense Iunii die . . . . Quarum fuit armiragus et dux vir nobilis Symon Grillus, ipsius consilarii Rogerius de Anchona, Ogerius Scotus, Petrus de Camilla et Amicetus Grillus. Capitanei navium Petrus Embriacus et Symon Guercius. Quia idem Symon Grillus propter offitium armiragie insolempnius procederet, et homines eciam populares ad ipsum confluerent, extimatum fuit, et precipue per viros nobiles domus Grimaldorum, quod idem populum facere vellet, et quod populus ipsum in capitaneum prefingere vellent; et ea de causa munitiones servientium et aliorum copiose in civitate facte fuerunt, adeo quia cum milites potestatis ad domum dicti Symonis accessissent, quidam lapides proiecti fuerunt, et campane Sancte Marie de Vineis fuerunt ad stremitam³⁷ fortiter pulsate. Eapropter potestas cum omnibus quasi nobilibus civitatis Ianue, et precipue illorum de Flisco, arma sumpserunt contra dictum Symonem volendo dirigere gressus suos. Idem autem Symon, antequam potestas ad domum suam accederet,

a) sed in itinere redeundo obiit dictus Lanfrancus Dugo Spinula morte comuni in insula alia manu adiecta l. s. b) lancia l. c) reliqua columnae pars vacat l. d) maior pars columnae vacat l. e) ita distinguit l.

36) moneta Byzantinorum. 37) conclamatio ad arma.

cum amicis suis ad palacium ad potestatem venit, paratus ipsius obedire mandatis, et stetit in ipso palacio duobus diebus; tertia die recepta magna securitate et ab Ancellino eius nepote, ipsos abire iussit apud Portum Venerem, et ibi steterunt quousque ascendit in navibus quarum erat armiragius. Rumor autem die, qua inceptus fuit, sedatus fuit.

Dictus autem exercitus ipso anno et die movit de portu Ianue, et ceperunt navigare versus orientem, et infra paucos dies applicuerunt ad insulam Malte, ibique steterunt per plures dies, et tandem exinde iter arripuerunt causa eundi ad partes ultramarinas. Cumque proficiscerentur et ivissent in ipso itinere per miliaria centum vel circa, invenerunt quandam navem burgensium Messane, quam ceperunt causa exquirendi nova parcium ultramaris. Et scitis ipsius terre ultramaris rumoribus, et specialiter de civitate Acconis, cum intelligerent, quod si ad partes ultramarinas accederent, nihil proficere possent de hiis que ad comodum et honorem civitati Ianue redundarent, proviso consilio miserunt naves cum 3 galeis versus alias partes^a. Armiragius autem cum quibusdam ex consiliariis suis, acceptis 17 ex dictis galeis direxit gressus suos versus partes gulfi Veneciarum. Et missa una ex dictis galeis ad imperatorem Grecorum, cum reliquis 16 galeis pervenit in mare Duracii. Et cumque ibi esset in vigilia assumptionis beate Marie, caravana Venetorum, que cum mercationibus navigare intendebat ultra mare et Alexandriam, apparuit eis. Videntes autem dictam caravanam gavisus sunt gaudio magno valde, et viriliter et festinanter pervenerunt ad ipsam. Homines autem caravane videntes dictas galeas, coniunxerunt se omnes in unum. Erant autem naves tres, una quarum maior erat aliis, et taride magne cum³⁸ gabiiis 13, panzonis³⁹ unus, galee due, et sagitea una. Et fecerunt quasi castrum sive carrocium de nave maiori, irridentes nostros et proicientes gallinas in mari clamantes: *Cum istis preliate!* Nostri autem aggressi sunt prelium agre nimis. Erat autem hora cepti prelii circa vespertas, et tandem circa mediam noctem debellaverunt predictas naves et taridas, ita quod Veneti compulsi fugientes sese recollegerunt in nave maiori dimissis omnibus aliis navibus et lignis. Nostri autem ceperunt taridas naves et galeas; et ex eis una navis submersa^b fuit et una tarida combusta. Sequenti die insecuti fuerunt navem in qua se recolligerant homines caravane; tamen fortuna ventorum impediens ipsam preliari non potuerunt, set sola de ipso conflictu cum hominibus dicte caravane evasit et Veneciam rediit. Exercitus autem Ianuensis cum nave una Venetorum et taridis 13 et galeis duabus et sagitea una cum mercationibus que erant in eis, Ianuam letanter remeavit, et fuit receptus cum gaudio et triumpho. Dampnificati autem in ipsa captione Veneti fuerunt, sicut publice ferebatur, ultra libras centum milia Ianuinorum. Set comune Ianue ex rebus venditis de preda predicta habuit in erario^d suo ultra libras triginta milia Ianuinorum. Veneti vero scito quod Ianuenses faciebant armamentum navium et galearum, de quo supra facta est mentio, armaverunt inter taridas et galeas et alia ligna 52 causa aggrediendi exercitum nostrum^e. Verum spe sua fuerunt decepti; quoniam cum ipsis temporibus applicuissent ad partes Sicilie^f, auditis rumoribus quod exercitus noster ad partes ultramarinas navigabat, ad ipsas partes eorum navigium direxerunt, et pervenerunt ad civitatem Tyri extimantes exercitum nostrum fore ibidem. Verum in portu Tyri non invenerunt nisi unam navem Ianuensium que dicebatur Oliva, et in qua erat quedam quantitas bumbecii honorata. Et cum Ianuenses se pararent ad ipsam deffendam, domino Tyri non placuit, sed illud prohibuit omnino, dicendo quod Veneti non offenderent aliquos in portu suo; et pro uno denario quem Ianuenses amitterent in suo portu, eis de bonis Venetorum restitueret duplum. Veneti autem pro dicto domino non dimiserunt quin navem ipsam caperent et eciam civitatem Tyri cum scalis et pontibus de mari preliati fuerunt, in quo prelio multi ceciderunt ex eis. Cumque una die supra portum Tyri starent, venit ad eos quedam barcha armata de Accone, que retulit eis de captione caravane ipsorum. Quibus auditis, in continenti se moverunt de loco, et ad Acconensem civitatem pervenerunt, ibique navem iam dictam Ianuensium cum mercibus in ea positis vendiderunt precio bisanciorum undecim milium. Dominus autem Tyri de rebus Venetorum in Tyro inventis et de camera sua dampnum quod Ianuenses substinuerunt in amissione dicte navis, sicut promiserat, totaliter emendavit. Cum autem exercitus

a) scilicet veras Sichos Barbarie ne de ipsis essent nova alicubi addita manu postera in marg. 1. b) sumersa i.
 55 c) cautione 1. d) errario 1. e) de quibus fuit admiratus Andreas Barotius addita alia post manu 1. f) et Malte
 addita post alia manu 1. 38) gabia i. q. carchesium, Waffert. 39) navis oneraria.

1264. Venetorum^a per aliquot dies ad partes illas stetisset, ad propria remeavit et applicuit apud Venecias circa exitum mensis Novembris. In ipso anno^b stella que dicitur cometa cum maxima coma et corruscatione mirabili per multos dies omnibus patenter apparuit^c. In eodem anno
 Oct. 2. Urbanus papa IV. mense . . . obiit morte communi et sepultus fuit apud Perusium. Ipso
 eciam anno Anglici rebellantes contra eorum regem, existente ipsorum capud Symone 5
 comite Montisfortis, ceperunt ipsam regem et filium eius primogenitum Alduardum, et
 comitem Ricardum dicti regis fratrem, et filium ipsius comitis, et ipsos omnes carceri et
 custodie manciparunt. Ipso eciam anno Ordelaïmar rex Granate, qui consueverat esse
 fidelis et tributarius regis Castelle, cui singulis diebus pro tributo prestabat bisancios mille
 argenteos, contra ipsum regem cum omnibus Sarracenis Yspanie rebellavit; et coepta est 10
 guerra inter regem Castelle et gentem suam et Sarracenos Yspanie, auxiliantibus Sarracenos
 Barbaris et aliis Sarracenis de Garbo et Barbaria, et multa prelia ipso anno in ipsis
 partibus firmiter fuerunt inter christianos regis Castelle et Sarracenos iam dictos, in quibus
 preliis magna multitudo Sarracenorum gladio periit, et eciam quam plures christiani
 fuerunt occisi^d.

13

VIII.

**LANFRANCI PIGNOLLI, GUILIELMI DE MURTEDO,
 MARINI USUSMARIS, ET HENRICI MARCHIONIS DE GAVIO
 ANNALES.**

A. 1264. 1265.

20

LIBER SEPTIMUS.

Cum autem per quosdam viros sapientes que supra scripta sunt seriatim sicut facta contigerunt sint plenius declarata, et postea quedam recitatione digna acciderunt, placuit potestati viros quatuor nobiles et sapientes eligere, duo quorum fuerunt iuris periti, scilicet Lanfrancus Pignollus et Guilielmus de Murtedo, et alii duo laici fide digni, scilicet Marinus Ususmaris et 25 Henricus marchio de Gavio, qui super hoc opere previderent, scribentes solummodo veritatem de his que comuni Ianue acciderunt, tam de prospere gestis quam etiam de adversis.

In ipso ergo eodem anno cum per bonos et antiquos homines Ianue timeretur ne venirent scandala, et hodia crescerent inter quosdam nobiles Ianue, cum iam quasi principia viderentur, ob hoc videlicet quia illi de progenie Grimaldorum dicebantur habere de amicis 30 suis in decurionum sive consiliariorum ordine ultra satis quam ipsos habere debere ceteris Ianue nobilibus videretur, et specialiter illis de parte illorum de Auria, et de Spinollis, et eciam illorum de Flisco; et sic dictum fuit in civitate Ianue, quod Obertus Spinulla venisse debuit quadam nocte usque fere ad civitatem cum cohorte maxima suorum hominum, et etiam Lombardorum, unus quorum etiam nomine . . . civitatem intravit. Quibus auditis 35

^a) qui erat gallearum 44 addita postea 1.   ^b) die prima Augusti alia m. post inserta 1.   ^c) per dies 40 continue alia m. post addita 1.   ^d) alia manu in columna sequenti usque ad a. 1269 pergitur 1.

a nobilibus et senioribus Ianue, custodiam ipsa nocte per civitatem fecerunt; adveniente 1264.
 vero die multi et multi ad potestatem habuerunt accessum, rogantes ipsum, quod super
 predictis et custodia civitatis providere deberet; et sic per ipsum potestatem et per octo
 nobiles qui iuxta ipsum erant, fuerunt de qualibet compagna viri 50 electi, qui iuraverunt
 5 semper de die et de nocte esse parati cum armis et sine armis ad mandatum ipsius pote-
 statis et ipsum defendere toto posse. Fuerunt autem predicti 50 per quamlibet compagnam
 in summa 400, et quodam die de mense . . . fuerunt in palatio potestatis omnes predicti 400,
 et preelegerunt de se ipsis quatuor viros de qualibet compagna, videlicet quelibet com-
 10 pagna per se seriatim ab altera suos quatuor; quibus omnibus quatuor, scilicet 32, tam per
 ipsos 50 de qualibet compagna, quam etiam per consilium civitatis, fuit data plena potestas
 et baylia, quod ipsi eligerunt in consiliarios et octo nobiles pro anno futuro quos vellent
 ad meliorem statum et maiorem comodum civitatis, promittentes omnes, quos elegerint,
 habere tam pro consiliariis quam octo nobilibus omni modo, et hoc tam pactis quam pro-
 missionibus conventionē vallatis fuit per universum consilium roboratum. Qui 32 omnes
 15 simul elegerunt octo nobiles, scilicet Guillelmum de Castro, Lanfranchinum Ventum,
 Enricum Drogum, Lanfranchinum Mallocellum, Uguetum Lomellinum, Iacobinum de Mari,
 Ansaldum Luxium et Matherinum de Guizulfo; duo quorum octo fuerunt electi de parte
 illorum de Grimaldo et aliorum nobilium de sua parte, et alii duo de parte illorum de Flisco
 et aliorum nobilium de parte sua, et alii duo de parte illorum de Auria et de Spinollis et
 20 aliorum nobilium de parte sua, alii vero duo fuerunt electi pro comunibus non de parte,
 et eodem modo electi fuerunt consiliarii. Hoc autem facto contentus quilibet de peractis,
 omnis rumor paccatus est, et hodia³⁸ que crescebat debita oblivioni fuerunt.

In ipso vero et eodem anno fuerunt omnes Ianuenses et ceteri Latini licenciatii per
 Palialogum imperatorem Grecorum et nuncios suos de imperiali civitate Constantinopolis.
 25 Fuitque opportunum ipsos a dicta civitate secedere, concessitque ipse imperator tunc
 Ianuensibus pro sua habitatione locum quendam habitatum nomine Recrea³⁹, qui a Con-
 stantinopoli civitate distat per miliaria 60. Causa vero predictorum hec fuit. Quoniam cum
 Guillelmus Guercius quondam Iohannis, in Constantinopoli et in partibus Romanie super
 Ianuenses foret pro potestate a comuni Ianue constitutus, accusatus fuit ipsi imperatori
 30 quod civitatem Constantinopolim traditurus erat in manibus Latinorum, et quod habuerat
 de hoc tractatum cum nunciis domni Manfredi regis Sicilie; propter quod dictus Guillelmus
 vocatus coram imperatoria maiestate, in presencia multorum Ianuensium et aliorum assi-
 stencium fuit propria lingua confessus. De cuius confessione ibidem fuit publicum instru-
 35 transmissum, quod fecit dictus imperator volens comunis Ianue amicitiam retinere, quasi
 dictos Ianuenses de dicta civitate merito expullisset. Cum autem hec audissent viri nobiles
 de progenie Guerciorum, accesserunt in pleno consilio Ianuensi petentes ex gratia speciali,
 quod comune Ianue dictum Guillelmum Ianuam pedibus et manibus ligatis faceret appor-
 40 tati, et quod ipsum eundem eisdem concederet iudicandum. Tandem cum persona ipsius
 haberi non potuit per comune, ipsum Guillelmum potestas bannivit et forestavit, de quo
 banno et forestatione exire non posset nisi comuni Ianue non solveret libras 10,000 Ianui-
 norum. Set quia ex tenore conventionis inite inter dictum imperatorem et comune Ianue,
 dictus imperator debet Ianuenses tenere in dicta civitate, et comuni Ianue concessit ampla
 et magna edificia, et quod ibi per ipsum comune Ianue constitueretur potestas qui ibi
 45 regeret Ianuenses, armata quadam diligenter galea et preparato legato, nomine Egidius
 de Nigro ex a nobilibus hominibus Ianue, ad ipsum imperatorem fuit transmissus; cui fuit
 commissum quod ab ipso imperatore omnino impetrare curaret quod Ianuenses in Con-
 stantinopoli habitarent, vel saltim in quodam loco nomine Peyra⁴⁰; qui ivit et reddiit,
 nichil tamen de commissis perfecit. Et eodem anno duo alii legati, videlicet Benedictus
 50 Zacharia et Symonetus de Camilla eadem de causa ad ipsum eundem imperatorem iverunt,
 qui sine aliqua super ipsis novatione facta Ianuam reddierunt.

In ipso vero et eodem anno civitas et homines Mediolani, qui quandam confederatio-
 nem et societatem fecerant cum domno Uberto Pilavicino marchione et cum hominibus
 Cremonae, dimissis ipsa confederatione et societate, ad statum antiquum reddiit partem
 55 ecclesiasticam omnino fovendo. Et ipso tempore facta est pax et firmata inter comune

a) de nobilibus 1.

38) i. e. odia. 39) Erekti. 40) Peru.

1264. Mediolani et comune Pergami domino Philippo de la Turre, nobili civi et capitaneo Mediolani, usque ad annos decem in^a potestatem electo. Qui Philippus ad dictam civitatem Pergami vicarium delegavit.

In ipso vero et eodem anno dominus G. marchio Montisferrati^b cepit civitatem Aquensem, quam tunc tenebat dominus Manfredus marchio de Carreto. In ipso vero et eodem anno dictus dominus marchio Montisferrati cepit castrum et burgum Novarum, que tunc tenebantur per comune Terdone, et Terdona per dominum Ubertum Pillavicinum marchionem. Nam simul habebant guerram et dissensionem magnas ad invicem, licet filius^c dicti domni Uberti habere debeat quandam filiam dicti marchionis in uxorem, et que iam est in domo dicti domni Uberti, licet sint annorum solummodo . . . . .

1265. Anno 1265. fuit potestas Ianue dominus Albertus de Rivola civis Pergami, qui secum habuit tres iudices, unum videlicet nomine Guizardum pro assessore suo, alium vero nomine Lombardus pro causis civilibus, alium vero nomine Ianebonum de Amicis deputatum ad causas et questiones maleficiorum audiendas et diffiniendas. Item tres milites, licet non deberet habere secundum quod ordinatum fuerat nisi duos, unum videlicet nomine Albertum qui comunis debita luebat, alium vero nomine Albertum^d, et alium nomine Iacobum qui secum in sua societate stabant. Scribe palatii et comunis magister Albertus de Casali, Ianuinus Osbergerius et Baldoinus de Salvo. Scribe maleficiorum Guilielmus Vegius et Manuel de Albara. Octo nobiles fuerunt predicti quos elegerunt illi triginta duo, de quibus facta est mentio supra in proximo anno. Consules de placitis fuerunt isto anno in palatio civitatis dominus . . . . Pallidus civis Astensis, scribe Obertus Osbergerius et Belmustus de Pelio; in palatio de medio dominus Aymelinus de Graciadeis civis Reginus, scribe Leo de Sexto et Iacobinus Fontana; in palatio de versus burgum Guilielmus de Monticello civis Bobiensis, scribe Enricus de Braya et Henricus Dardella; in palatio fortanorum dominus Iordanus de Baioaria civis Mutinensis, scribe Iohannes de Premontorio^e et Iohannes de Bonohomine.

In ipso vero anno armate fuerunt contra Venetos pro comuni Ianue ad soldos galee 10; ivit in ipsis admiratus vir nobilis Symon Guercius et eius consilarii vir nobilis Ianue Ottonus de Cruce et Iohannes Dondedei civis Naulensis. Fuitque per comune Ianue ordinatum, quod illi qui in ipso armamento ituri erant, partem dimidiam eius quod de bonis Venetorum acquirerent, exceptis lignis et terris, ultra soldos habere deberent, statutis sive ordinatis partibus cuiuscumque. Que galee de portu Ianue die ascensionis^f Domini exierunt. Et euntes per partes regni Sicilie, multas naves ultra 30 in ipso regno, que Venetorum erant, invenerunt, nullam eisdem iniuriam sive dampnum ob amorem regis Sicilie facientes. Gulfum etiam Venetorum intraverunt, set quia Veneti pre timore eorum a navigationibus se cavebant, eis non fecerunt magnum dampnum. Et quia iam eorum caravana et magna cum galeis 16, quas pro ipsa in transmarinis partibus armaverant conducenda, recesserat tota simul, mare autem totum circa Siciliam et per illas partes custodierunt, ita quod per Dei gratiam Veneti nullum dampnum alicui ipsa estate intulerunt Ianuensi, reddierunt autem Ianuam de mense Novembri et habuerunt captivos usque in 32, dampnificaverunt Venetos rebus ultra libras 5000, et de eo quod in comuni pervenit medietas, prout ordinatum fuerat, divisa fuit inter homines qui in ipso iverant armamento. Galee vero Venetorum que cum sua caravana iverunt, cum fuissent in partibus ultramaris in Accone, et quedam navis Ianuensis esset in portu Tyri, accesserunt ad ipsam cum duabus navibus quas emerunt, nichilque cum ea bello incepto proficere potuerunt. Sicque cogitarunt in nocte igne ipsam penitus comburentes. Unde in nocte misso igne in sua propria navi, ipsam impelluerunt supra nostram. Set quia et Ianuenses eorum maliciam prevederant, duas habentes barbotas eorum malo velle dictam navem accensam alio advertunt; sicque consumpta fuit non inferendo dampnum in aliquo navi nostre. Videntes quod dicte navi nichil nocere possent, cum dampno et dedecore reddierunt; et applicuerunt Venetias de mense Novembri, et unum Ianuensem captivum adduxerunt, licet 6 cepissent, quorum tres aufugerunt de galeis, et duo dies suos finierunt, quibus requiem requiem^h per suam misericordiam Deus donet.

a) i. p. e. alia m. suppleta in m. l. b) ferrati alia m. suppletum l. c) nepos l. alia m. corr. filius. d) postea lacuna unius vocis l. e) pñtorio l. f) assensionis l. g) aduxerunt l. h) ita l. pro utraque scilicet defuncto.

In ipso anno missus fuit legatus nomine Lanfranchus de Carmadino per comune Ianue 1265. ultra mare scilicet domino Thyri et aliis baronibus pro factis comunis Ianue faciendis in malum et detrimentum hominum Venetiarum et comunis eiusdem, et armata per comune Ianue optime quadam galea, de portu Ianue exivit die 9. mense Madii in nomine Iesu Christi. Qui per partes Colenexi transitum faciendo, cuidam galee obviaverunt Venetorum, ipsamque bello inito quam cito et breviter capierunt. Ipsaque galea capta, post aliquos dies quandam magnam taridam hominum Venetiarum que veniebat de Alexandria in mare castris Rogi invenerunt; belloque incepto, in quo fuit ipsius taride nauclerius de quodam querello de turno⁴¹ in ipsius belli inicio percussus mortifere, et sic ipso percusso alii stupefacti vilis depugnaverunt, ipsam viriliter devicerunt. Ivit cum gaudio antea^a, et suam legationem explevit. Et Ianuam redeundo cum transitum faceret per partes Mutoni, quandam panzonum magnum et grano valde honoratum invenerunt, in quo erant muniti usque in homines 45. Qui cum predicti de galea se prepararent ad bellum, ipsos quam plurimum deridebant dicentes: *Venitis huc cito, et vires temptabitis Venetorum!* Obmissis vero preparationibus dicti belli, ipsa galea dictum panzonum investivit, belloque inito inter ipsos ceperunt eosdem quam pluribus interfectis. Reddiitque dictus legatus de dicta legatione de mense Septembris, et adduxit usque in captivis 72. Permisit enim^b abire homines usque in 20, qui dicebantur non esse Veneti, quos dimisit in partibus Malvaxie. Dampnificavit Venetos in rebus in quadam non modica quantitate, de quibus in comuni pro parte sua pervenit usque in libras 2000 Ianuinorum^c. Habuerunt homines qui cum ipso legato erant medietatem totius eius quod ceperunt ultra ea que in captione lignorum que non pauca fuerunt de alieno capiens, quilibet suum fecit, sicut consuevit in talibus moris esse.

In ipso anno Obertus Spinulla tam cum hominibus quam amicis suis moto exercitu Montem Cagne obsedit, in quo exercitu multi ex popularibus Ianue extiterunt, et multi ex parte Garibaldorum de Lavania ad ipsum exercitum similiter abierunt. Cumque ibi per plures dies cum ipso exercitu moram fecisset, ipsum castrum devicit, et Ianuam post aliquot dies venit. Et sic cum diceretur, Grimaldos eidem cum esset in ipso exercitu, et ne posset devincere^d dictum castrum, nocuisse, privatim dicebatur etiam, ipsos populares Ianue qui illuc iverant, eidem Oberto iurasse de populo Ianue faciendo. Et licet hoc palam ab hominibus nesciretur, tamen propterea crevit odium inter ipsum Obertum et progeniem Grimaldorum. Verum interponentibus se quibusdam nobilibus, inter ipsos compositio facta fuit, et in consilio generali se ad invicem pacis osculum reddiderunt, iuramento hinc inde prestito, quod in Ianua non consentirent vel facerent aliquam novitatem. Ipsosque potestas et multos alios secum ad prandium invitavit, et comederunt cum eo, excepto Oberto Spinulla, qui in die convivii habuit in capite quamdam plagam. In ipso vero anno nocte media inter dies Iovis que fuit prima Octubris, et diem Veneris que fuit secunda, circa Oct. 1. primum sompnium Obertus Spinulla cum Thoma fratre suo et quibusdam Ianuensibus de albergo suo, et cum Guilielmo de Petra, qui secum habebat usque in hominibus 40 de valle Scrivie, et cum Iohanne Ravasclerio et Guilielmo Botino cum quibusdam de parte Garibaldorum usque in 32, et cum quibusdam popularibus Ianue non divitibus vel bonis hominibus, set pauperibus et rixosis, voluit audacci spiritu se dominum et capitaneum facere Ianuensis civitatis. Unde dicta nocte, cum sciret omnes nobiles Ianuenses, ut moris est, in villis moram trahere ipso tempore, accessit cum predictis ad palatium potestatis, ipsumque potestatem cum sua familia personaliter capientes, transdixerunt eosdem ad domum dicti Oberti ad Luchollum, ubi tunc temporis habitabat; ibique ipsos custodie committentes, civitatem ceperunt circuire una nocte clamantes: *Vivat, vivat dominus Obertus Spinulla, dominus et capitaneus Ianue.* Fecerunt ipsa nocte claudi omnes portas civitatis, ne nobilibus, qui erant in villis, ingressus civitatis pateret; omni que ipsa nocte ita circueundo civitatem iverunt, et multi ipsum Obertum ex vili populo sequebantur dicentes et clamantes ubique: *Surgatis, et venitis ad dominum Obertum Spinullam, dominum et capitaneum Ianue.*

Cumque dies oriretur, timentes populares, ne cognoscerentur, et quia multi ex nobilibus iam intraverant civitatem, voluit ipse Obertus quae inceperat ad finem perducere, et se in parlamento in capitaneum eligi facere et firmari. Fecit parlamentum apud ecclesiam

a) ane 1. b) haec obscura sunt in 1. c) Ian. 1. d) ita legendum, ut legi videtur deinde 1.

55 41) i. q. turnus, ballista, machina iaculatoria.

1265. beati Laurentii sonari. Cumque ad ipsum parlamentum veniret a palacio potestatis, in quo erat, nolentes illi de progenie Guerciorum ipsum ante domos suas transitum facere, cum ipso preliari coeperunt. Et quia non erat cum Guerciis sufficiens* hominum multitudo, non potuerunt durare cum eo; et cepit domos et turre Guerciorum, et illorum de insulis, et ipsas bonis omnibus spoliavit. Fuitque in ipso prelio quedam puella filia quondam Fulchonis Guercii de quodam quarello cum lapides de turri proiceret, ad mamillam percussa et in continenti vitam finivit, et sepulta fuit apud Sanctum Laurentium. Dimissisque in domibus Guerciorum quibusdam hominibus, ire cepit per civitatem. Licet fere omnes nobiles et specialiter qui prope civitatem erant, iam intrassent civitatem, tractantes quidam ex eis, qualiter factum posset sedari ad statum melius civitatis, licet Grimaldi gressus 10 suos tenderent versus Stelle castrum — nam audiverant Pilavicinum civitatem intrasse, et ipsius fortiam habuisse. Fuitque tunc per seniores et nobiles Ianue ordinatum, ipso Oberto volente et consenciente, quod viri nobiles Ianue Guido Spinulla et Nicolaus Aurie ab ipsa die usque ad purificationem beate Marie, cum tunc novum regimen incipere consuevit, deberent regere civitatem, et potestates ambo esse usque ad dictum tempus; et quod 15 dictus Obertus, vel aliquis qui cum ipso fuissent in predictis, in nichilum puniretur, et quod potestas deberet ad domum suam reverti, et desineret esse potestas. Sicque factum fuit ipsa die Veneris, licet postea dictus potestas in civitate Ianue pluribus diebus stetisset; cui omne dampnum, quod ipsa nocte substituit dictus potestas et omnes de familia sua, fuit usque ad quadrantum ultimum emendatum et ascendit in summam librarum 1200 Ianuinarum. Licet unus ex iudicibus nomine Ianebonus de Amizis qui super maleficiis erat iudex, volens se emittere per balchonem, cum predicti dicta nocte palacium intraverunt, de alto cecidit, ut quia cum pinguis esset non potuerunt brachia honera corporis sustinere. Qua de causa post aliquos dies in Domino obdormivit, et corpus eius fuit apud Sanctum Franciscum perpetuo collocatum. Fuitque dicto potestati integrum salarium tocius anni 25 datum; et fecit ipse potestas et iudices et milites omnes de sua familia finem, remissionem et pactum de ulterius aliquid non petendo a comuni Ianue, et quod nullam laudem ob predicta consequerentur contra comune Ianue, et illud instrumentum factum fuit manu . . . . . millesimo predicto, et mense, die ipsius mensis. Quibus peractis de civitate recessit. In ipso vero anno et tempore quia cum dicto potestati concessi fuissent duo ex octo nobilibus, videlicet Matherinus de Guisulfo et Lanfrancus Mallocellus, per comune Ianue, qui ipsum potestatem in suo recessu usque Astensem civitatem sociare deberent, ivit cum ipso similiter vir nobilis Fulcho Zacharie non percipiens stipendia a comuni set ob anorem quem habebant erga potestatem predictum; quibus revertentibus cum iam ipsum usque ad dictum locum conduxissent, captus fuit dictus Fulcho per Guilielmum de Quiliano et in 35 carceribus detentus, et se daturum eidem Guilielmo promisit dictus Fulcho ob redemptionem suam libras 5000 Ianuinarum.

In ipso anno die ascensionis Domini in mane fecit transitum per mare Ianue dominus Karolus, filius Ludovici quondam regis Francie et comes Provincie, cum galeis 27 et cum aliis lignis minutis usque in 13, eundo Romam, cum per summum apostolicum eidem 40 fuisset regnum Sicilie attributum, transducens secum usque in quantitatem militum quingentorum et balistariorum mille. In ipso anno cum dictus dominus Karolus dictum transitum fecisset et galee ipsius esisterent in fuce Rome, accesserunt ibidem galee 60 domni Manfredi regis Sicilie, et infinxerunt ante fucem multos palos et etiam duo ligna honerata lapidibus ante ipsam similiter affundarunt; quibus actis 40 ex ipsis de mense Iunii fecerunt 45 transitum per mare Ianuam et Provinciam accesserunt, et ceperunt quandam navem Provincialium, et facientes ibi moram per mensem, in fine reddierunt cum dicta nave; et cum redeundo fuissent in partibus Sancti Romuli, invenerunt ibidem 12 galeas ex predictis galeis domni Karoli regis que reddibant Provinciam de partibus Rome; ceperuntque de ipsis duas et unam combuxerunt, et una alia remansit fracta in terra, ceteraque octo fuga 50 arrepta evaserunt ab ipsis; non tamen aliquem hominum ex ipsis galeis ceperunt, nam omnes in Sancto Romulo evaserunt. In ipso anno de mense Novembris Lombardiam intravit vir nobilis comes Frandare⁴² cum quibusdam aliis comitibus et baronibus de ultramontibus, habentibus secum usque in quantitatem sex milium virorum equestrium optime paratorum ad bellum, et usque in sexcentum balistariorum equestrium, et peditum usque 55

a) sufficientes 1.

42) i. e. Flandriae.

in quantitatem viginti milium, quorum medietas esse balistarii⁴³ dicebatur. Qui omnes 1265.
transitum fecerunt per Lombardiam, non obstantibus Pallavicini minis et posse, qui
cum suo exercitu et magno exivit in servicio regis Manfredi Sicilie obviam supra-
dictis. Licet cum trarseuntibus appropinquarentur eidem, timens incertum prelii even-
5 tum noluit cum ipsis habere conflictum^a; iveruntque ad partes Rome in servicio dicti
domni Karoli regis et offensione domni Manfredi regis Sicilie supradicti. In illo anno
civitas Vercellensis ad partem Mediolani et ecclesie reddiit, cum antea in contrarium nite-
retur, fovens Pallavicini partem. In ipso anno dominus Aldoardus filius regis Anglie, qui
cum dicto rege patre suo et comite Ricardo patruo suo et filio ipsius comitis in carceribus
10 detinebatur per Symonem comitem Montisfortis, Deo dante de ipsis carceribus, cum fingeret
currere quendam equum, extitit liberatus; et coadunato^b exercitu, conflictum habuit cum
ipso Simone et sequacibus eius, et tandem habuit victoriam et triumphum; captoque ipso
Simone ipsum et filios eius ferro interim fecit, et patrem et patruum et consanguineum
a dictis carceribus liberavit. Sicque dictus rex dominari incepit. In ipso anno venera-
15 bilis pater dominus Ottobonus cardinalis de proenie illorum de Flisco, missus legatus per
summum pontificem ad partes Anglie, per lanuam transmeavit, fuitque in suo adventu tam
per clericum quam per laycos maxime honoratus. In ipso anno transmeavit cum 4 galeis
de galeis de Provincia apud Romam domina Beatrix^c uxor dicti domni Karoli regis Sicilie,
nolens quod est individuum separare. In ipso etiam anno accessit lanuam episcopus de
20 Vignono⁴⁴, vir eloquens et discretus, qui ex parte domni Karoli dicti regis Sicilie exposuit in
consilio Ianue, quod cum dominus rex Karolus, rex Sicilie, audivisset civitatem Ianue in
quodam motu fuisse, quod ipse episcopus ex parte ipsius Ianuam veni et, et si ipsam civi-
tatem in bono statu inveniret, bene quidem; et si ipsam inveniret in non bono esse, quod
ex parte dicti domini deberet circa reformationem ipsius comunis intendere iuxta posse.
25 Item quod si comune Ianue vellet aliquid addere vel aliquid declarare in conventionione quam
comune Ianue cum dicto domino Karolo habet, quod dictus dominus rex hoc comuni Ianue
faceret quecumque placerent et congrua viderentur. Item quod dictus dominus rex requi-
rebat consilium a comuni Ianue super factis suis, que habebat facere cum dicto domno
rege Manfredo, rege Sicilie, non tamen dicebat in suis verbis nisi *cum Manfredo qui se dicit*
30 *regem Sicilie*; et si comuni Ianue placeret habere partem in conquisto, et ipsi auxilium
dare, quod eidem domno regi Karulo ultra modum placeret. Fuitque eidem per comune
Ianue responsum, videlicet quod comune Ianue grates de predictis omnibus dicto domno
regi Karullo referebat^d.

a) factoque transitu per partes Brixie, quam Pallavicinus tenebat, deinde Ferrarie manu alia post in margine addita et
35 iam partim abscisa 1. b) coadunato 1. c) apertum vacat 1. manu recentis vox inserta est quam retinui: cf. a. 1245.
d) pars columnae vacat 1. 43) nostris Humbergschützen. 44) Avignon.